

**AXBOROT-
KOMMUNIKATSIYA
TEXNOLOGIYALARI**

IZOHLI LUG'ATI

Toshkent-2004

AXBOROT- KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI IZOHLI LUG‘ATICopyright @ 2004 UNDP Digital Development Initiative Programme

Ushbu Lug‘at Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi va O‘zbekiston Respublikasi Hukumati orasidagi qo‘shma “Raqamli Rivojlanish Tashabbusi” Dasturi tomonidan Kompyuterlashtirishni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo‘yicha Muvofiqlashtiruvchi kengash hamda O‘zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligi bilan hamkorlikda ishlab chiqarilgan.

Lug‘at O‘zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada ommaviylashishi uchun xizmat qilishga mo‘ljallangan. Uning Internetdagi va kompakt disk ko‘rinishidagi turlari ham ishlab chiqariladi va keng ommaga taqdim etiladi.

Mualliflar jamoasi

Aripov A. N.
Mirzaxidov X. M.
Shermatov Sh X.
Saidxodjayev S. R.
Hasanov P. F.
Amirov D. M.
Bakirov O. A.

Loyiha koordinatori

Saidxodjayev S. R.

Ekspertlar guruhi

Hasanov P. F.
Amirov D. M.
Bakirov O. A.

Tarjimonlar

Rahimjanov Z. Ya.
Atadjanov A. Yu.

Murojaat uchun:

E-mail: glossary@undp.ddi.uz

Web: www.glossary.uz

“Raqamli Rivojlanish Tashabbusi” Dasturi
O‘zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, 700084,
Amir Temur ko‘chasi 108, 1-qavat.
Tel: (+998 71) 134-10-37/51/52
Faks: (+998 71) 134-10-63
E-mail: info@undp.ddi.uz
Web: www.ddi.uz

Ushbu loyihani amalga oshirishda yaqindan yordam bergan Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dasturining O‘zbekistondagi vakolatxonasi mas‘ul xodimlariga, O‘zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligi tizimidagi mutaxassislariga va Birlashgan Millatlar Tashkilotining Axborot Texnologiyalari xizmati ko‘ngillilariga chuqur minnatdorchiлик bildiriladi.

MUNDARIJA

SO‘ZBOSHI	5
LUG‘AT TUZILISHI	6
O‘ZBEK ALIFBOSI	8
ASOSIY QISM (atama, tushuncha va ta’riflar)	9
ILOVALAR	352
1. Inglizcha-O‘zbekcha-Ruscha AKT lug‘ati	353
2. Ruscha-O‘zbekcha-Inglizcha AKT lug‘ati	403
3. AKT rivojining asosiy tarixiy sanalari	455
4. Domenlar turlari	461
5. Standartlarni belgilovchi tashkilotlar va maxsus telekommunikatsiya guruhlari	465
6. Jahon va MDH AKT kompaniyalari	470
7. Milliy Internet xizmatlari ko‘rsatuvchi tashkilotlar	477
8. Jahon va MDH AKT nashrlari	481
9. Milliy AKT nashrlari	486
10. Internetda izlash tizimlari	487
11. AKT sohasida O‘zbekiston web manbalari	489
12. His – tuyg‘u alomatlari	493
13. Pochta va chat shevasi	494

SO‘ZBOSHI

Hurmatli kitobxon,

Mamlakatimizda axborotlashtirish sohasida mustaqillik yillari davrida amalga oshirilgan tadbirlar o‘z samarasini bermoqda. O‘zbekiston Jahon axborot hamjamiyatining teng huquqli a‘zosiga aylandi. Zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanuvchilar soni tobora oshib bormoqda.

Jamiyat va davlat boshqaruvida, xalq ta‘limi, oliy va o‘rta maxsus ta‘lim, ilm-fan sohalarida, ishlab chiqarish va aholiga xizmat ko‘rsatish sohalarida, bozor iqtisodiyotida, xalqaro aloqalarda va umuman, jamiyatimizning barcha jabhalarida kompyuter ilmi va amaliyoti keng quloch yoydi.

O‘zbek tili Davlat tili maqomida jamiyatimiz hayotida keng qo‘llanilmoqda. Kundan kunga rivojlanayotgan zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari sohasiga oid kengayib borayotgan so‘z boyligining o‘zbek tilidagi izohiga katta ehtiyoj mavjuddir. Ushbu munosabat bilan o‘zbek tilida lotin alifbosida AKT sohasidagi tushunchalarni ta‘riflab beruvchi izohli lug‘at tayyorlashga qaror qilindi.

Qo‘lingizdagi “AKT izohli lug‘ati” axborot va kommunikatsiya texnologiyalariga oid 3000 dan ortiq atama va tushunchalar uchun ta‘rif va izohlarni hamda ushbu sohada ishlatiladigan juda ko‘p qo‘shimcha ma‘lumotlarni ilovalar shaklida o‘zida mujassamlashtirgan. Undan axborotlashtirish sohasida ishlayotgan muhandisu-texnik, menejer va dasturlovchilardan tortib oddiy o‘quvchi, talaba va keng jamoatchilik vakillari foydalanishlari mumkin.

Lug‘atni tuzishda boy o‘zbek tili imkoniyatlaridan iloji boricha foydalanishga harakat qilindi, biroq u mutlaq mukammallikka da‘vo qilolmaydi. Bu faqatgina birinchi urinish xolos. Shu munosabat bilan lug‘atni takomillashtirishga qaratilgan fikr va mulohazalar mamnuniyat bilan qabul qilinadi va ularni keyingi nashrlarimizda albatta inobatga olamiz deb umid qilamiz.

Mualliflar jamoasi nomidan,

Abdulla Aripov
*Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya
texnologiyalarini rivojlantirish masalalari bo‘yicha
Muvofiqlashtiruvchi Kengash raisi*

LUG'ATNING TUZILISHI VA UNDAN FOYDALANISH TARTIBI

Mazkur Lug'atda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sohasida keng iste'molda bo'lgan atama, tushuncha va ingliz tilida berilgan qisqartma so'zlarning ko'pchiligi hamda ularga oid ta'rif va izohlar maqolalar tarzida aks etgan.

Lug'atning asosiy qismida maqolalar lotincha o'zbek alifbosi tartibida joylashtirilgan. Atamalar quyuq shriftdakeltirilgan. Harbir o'zbek tilida berilgan atama uchun u bilan ingliz va rus tillarida bir hil ahamiyatga ega bo'lgan atamalar og'ma (kursiv) shriftda keltirilgan.

Lug'atning llovalar qismida inglizcha va ruscha atamalarga mos o'zbekcha atamalarni topishni osonlashtirish uchun Inglizcha–O'zbekcha–Ruscha va Ruscha–O'zbekcha–Inglizcha lug'atlar keltirilgan. Shu bilan birga Domenlar, Standartlarni belgilovchi tashkilotlar, Jahon AKT kompaniyalari, Milliy AKT kompaniyalari, Jahon AKT nashrlari, MDH AKT nashrlari, Milliy Veb sahifalar, Pochta va chat shevasi, His–tuyg'u alomatlari ham keltirilgan.

Lug'atga u bilan aynan mazmunga ega bo'lgan CD-ROM va Internet veb-sahifasi ishlab chiqilgan.

Keyingi betda Lug'atning asosiy qismi namunasi keltirilib, unda maqola elementlari ko'rsatilgan.

Asosiy atamalar shunday aks etgan.

Asosiy atamalar bilan bir hil ahamiyatga ega bo'lgan ruscha va inglizcha atamalar shunday aks etgan.

Atama ta'rifi yoki izohi shunday aks etgan.

Lug'atda biror atama ta'rifi bo'yicha uning o'rniga boshqa atama ishlatilishi mumkin bo'lgan holda shunday aks etgan.

Qisqartmalar shunday aks etgan. Bundan keyin qisqartmaning ma'nosi berilgan.

Ko'pgina atamalar birnecha izohga ega. Ko'proq foydalaniladigan izohlar birinchi o'rinda keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Qonunlarida keltirilgan moddalarga tegishli ta'riflarga havolalar shunday aks etgan.

abonent

ingl.: subscriber

rus.: абонент

Xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti (tizim, tarmoq, majmua) bilan o'zaro ishlash huquqiga ega qurilma, yuridik yoki jismoniy shaxs.

Abonentning har qanday foydalanuvchidan farqi shundaki, u xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti foydalanuvchilari ro'yxatiga kiritilgan bo'ladi.

abonentlarni ro'yxatga kiritish

ingl.: subscriber logging

rus.: регистрация абонентов

qarang: ro'yxatga kiritish

ACE

qisq.: Access Control Entry

Erkin foydalanishni boshqarish yozuvi (ro'yxatdan erkin foydalanish nuqtasi). Windows NT va Windows 2000 xavfsizlik tizimida erkin foydalanishni boshqarish (ACL) ro'yxatining elementi.

axborot resursi

ingl.: information resource

rus.: информационный ресурс

1. Axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma'lumotlar banki, ma'lumotlar bazasi. (*qonun*)
2. Alohida hujjatlar va hujjatlar massivlari, axborot tizimlaridagi (kutubxona, arxiv, jamg'arma va ma'lumotlar banklari, boshqa axborot tizimlari) hujjatlar va hujjatlar massivlari.
3. Axborot tizimlaridagi (kutubxona, arxiv, jamg'arma va ma'lumotlar banklari hamda depozitariy, muzey va boshqalar) hujjatlar va hujjatlar massivlari.

O‘ZBEK ALIFBOSI

Aa	a	Qq	qe
Bb	be	Rr	er
Dd	de	Ss	es
Ee	e	Tt	te
Ff	Ef	Uu	u
Gg	ge	Vv	ve
Hh	he	Xx	xe
Ii	i	Yy	ye
Jj	je	Zz	ze
Kk	ke	O‘o‘	o‘
Ll	el	G‘g‘	g‘e
Mm	em	Sh sh	she
Nn	en	Ch ch	che
Oo	o	Ng ng	nge
Pp	pe	’	tutuq belgisi

O‘zbek alifbosiga kirmagan lug‘atda ishlatilgan lotin harflari:

Cc

Ww

10 Mbps

10 Megabit soniyaga. Ethernet tarmog'ida uzatish tezligi.

100 Mbps

100 Megabit soniyaga. Fast Ethernet va FDDI tarmoqlarida uzatish tezligi.

100Base-FX

Optik kabel asosli uzatish tezligi 100 Megabit soniyaga bo'lgan Ethernet tarmoqlari uchun IEEE 802.3us spetsifikatsiyasi.

100Base-T

Burama juft («o'rama juft») asosidagi ekranlanmagan kabel asosida uzatish tezligi 100 Megabit/soniya bo'lgan Ethernet tarmoqlari uchun IEEE 802.3us spetsifikatsiyasi.

10Base-2

IEEE 802.3 Ethernet standartini ingichka koaksal kabeldan foydalanib amalga oshirish. Shuningdek Thinnnet deb ham ataladi.

10Base-5

IEEE 802.3 Ethernet standartini yo'g'on koaksal kabeldan foydalanib amalga oshirish. Shuningdek Thicknet deb ham ataladi.

10Base-F

IEEE 802.3 Ethernet standartini optik kabeldan foydalanib amalga oshirish.

10Base-T

Burama juft («o'rama juft») asosidagi ekranlanmagan kabel asosida uzatish tezligi 100 Megabit/soniya bo'lgan Ethernet tarmoqlari uchun IEEE 802.3us spetsifikatsiyasi. Kabel, UTP 3, toifasi 5, ekranlanmagan o'rama juft asosida bajarilgan, topologiyasi markazida xab (Hub) joylashgan – yulduz. Shinaga nisbatan ustunliklari:

- har bir bog'lamaga faqat birgina egiluvchan kabel ulanadi;

- bir nurdagi kabelni jarohatlanishi faqat birgina bog'lamadagi ulanishlarni ishdan chiqishiga olib keladi;

- tarmoqda paketlarni ruxsat etilmagan «eshitish» qiynlashtiradi.

Hozirda yangi tarmoqlarning ko'pchiligi shu asosda yaratilmoqda.

1GL

qisq.: First Generation Language

qarang: birinchi avlod tili

2GL

qisq.: Second Generation Language

qarang: ikkinchi avlod tili

3COM korporatsiyasi

ingl.: 3COM corporation

rus.: корпорация 3COM

Axborot tarmoqlari uchun jihozlarni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan dunyodagi eng katta kompaniyalardan biri. Kompaniya nomi uchta atamadan tashkil topgan – COMputer, COMMunication, and COMpatibility (kompyuter, kommunikatsiyalar, uyg'unlik). Kompaniya AQSHda 1979 yili Robert Metcalfe, Ethernet ixtirochilaridan biri tomonidan yaratilgan. 3COM keng ko'lamda mahsulotlar taklif etadi, jumladan xablar, uzib-ulagichlar, yo'naltirgichlar, modemlar.

3D

qisq.: Three-Dimensional Graphics

qarang: uch o'lchamli grafika

3GL

qisq.: Third Generation Language

qarang: uchinchi avlod tili

403 - xatolik

ingl.: 403 ERROR

rus.: ошибка 403

Ba'zan, saytda sahifani so'raganingizda, uning o'rniga xatolik to'g'risida xabarni olasiz. 403 - xatolik, so'ralayotgan sahifadan erkin foydalanish ta'qiqlanganini bildiradi. Bu holat, saytning egasi ba'zi mulohazalariga ko'ra, foydalanuvchilardan axborotning bir qismini yashirishga qaror qilganda ham yuz beradi.

404 - xatolik

ingl.: 404 ERROR

rus.: ошибка 404

Ba'zan, saytda sahifani so'raganingizda, uning o'rniga xatolik to'g'risida xabarni olasiz. 404 - xatolik siz so'ragan URLga, saytning birorta ham sahifasi mos kelmaganini anglatadi. Buning ikkita sababini keltirish mumkin: murojaat noto'g'ri yoki avval mavjud bo'lgan sahifa endi yo'q.

4GL

qisq.: Fourth-Generation Language

qarang: to'rtinchi avlod tili

5GL

qisq.: Fifth-Generation Language

qarang: beshinchi avlod tili

Aa

ABI

qisq.: Application Binary Interface

Qo'llanmalarining binar interfeysi. Operatsion tizimning resurslaridan qo'llanmalarining erkin foydalanish usulini aniqlaydigan spetsifikatsiya. To'la o'g'irishdan o'tkazilgan qo'llanmalarni bir xil ABI lik tizimlar orasida ko'chuvchanligini ta'minlaydi.

abonent

ingl.: subscriber

rus.: абонент

Xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti (tizim, tarmoq, majmua) bilan o'zaro ishlash huquqiga ega qurilma, yuridik yoki jismoniy shaxs.

Abonentning har qanday foydalanuvchidan farqi shundaki, u xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti foydalanuvchilari ro'yxatiga kiritilgan bo'ladi.

abonentlarni ro'yxatga kiritish

ingl.: subscriber logging

rus.: регистрация абонентов

qarang: ro'yxatga kiritish

AC

qisq.: Alternating Current

O'zgaruvchan tok.

AC-3

(shuningdek Dolby Digital ham) AC-3 formati. Dolby Laboratories tomonidan ishlab chiqilgan raqamli oqim formati. Beshta asosiy va bir past chastotali tovush kanallari haqidagi axborotni o'z ichiga oladi.

ACE

qisq.: Access Control Entry

Erkin foydalanishni boshqarish yozuvi (ro'yxatdan erkin foydalanish nuqtasi). Windows NT va Windows 2000 xavfsizlik tizimida erkin foydalanishni boshqarish (ACL) ro'yxatining elementi.

ACID

qisq.: Atomicity, Consistency, Isolation, Durability

Atomarlik, ziddiyatsizlik, yakkalanganlik, mustahkamlik. Bular tranzaksiyaga xos xususiyatlardir. Atomarlik (atomicity) xususiyati, tranzaksiyaga kirayotgan amallar bo'linmas ish birligidek namoyon bo'ladi, ya'ni, yo barcha amallar muvaffaqiyatli yakunlanadi, yo bekor qilinadi. Bu tizim ziddiyatsizligini (consistency) kafolatlash imkonini beradi: tashqi kuzatuvchi nuqtai nazaridan tizim, tranzaksiya boshlanishidan oldin ham, u yakunlanganidan keyin ham ziddiyatsizlik holatida bo'ladi. Yakkalanganlik (isolation) xususiyati ziddiyatsizlikni tranzaksiya davomiga ham tegishli qiladi, ya'ni, bajarish davomida bir tranzaksiya boshqa yakunlanmagan tranzaksiyalar qilgan o'zgarishlarni «ko'rmaydi». Mustahkamlik (durability) bajarib bo'lingan tranzaksiyalar o'zgarishlarini, pastki pog'onalaridagi to'xtab qolishlardan qat'iy nazar, hoh bexosdan qayta yuklanish, hoh qurilmalarni buzilishi bo'lsin, saqlanishini bildiradi,

ACK

qisq.: ACKnowledgement

Tasdiqlash. Ma'lumotlarni muvaffaqiyatli qabul qilinganligini tasdiqlovchi signal.

ACL

qisq.: Access Control List

Erkin foydalanishni boshqarish ro'yxati. Windows NT va Windows 2000 xavfsizlik tizimida, ACL foydalanuvchilar va ularning guruhlarining obyektidan (faylga yoki boshqa resurslardan) erkin foydalanish huquqlarini aniqlaydi, hamda hodisalar auditini belgilaydi. U ACE ro'yxatidan iboratdir.

ACM

qisq.: Association for Computing Machinery

Hisoblash texnikasi bo'yicha uyushma. Hisoblash texnikasi sohasidagi xalqaro uyushma.

ACPI

qisq.: Advanced Configuration and Power management Interface

ACPI spetsifikatsiyasi, elektrozuqa tarkibiy tuzilmasi va uni boshqarish uchun yaxshilangan interfeys. Operatsion tizim bilan shaxsiy kompyuter apparat vositalari elektrozuqa tarkibiy tuzilmasi va uni boshqarish uchun

o'zaro aloqada ishlashini tavsiflovchi ochiq spetsifikatsiya. Qurilmalarni dasturiy ravishda, elektrozuqani kamroq sarflash rejimiga va uni teskari oldingisiga o'tkazish.

ActiveX

Veb-sahifalar yaratuvchilariga o'zaro faol muhitni yaratish imkonini beruvchi texnika vositalari va amallar to'plami, ko'p sonli asboblarni yaxlit qilib birlashtirish vositasi.

ad

1. Advertisement - Reklama.
2. Adapter - Moslashtirgich. Uyg'unlikni ta'minlovchi interfeys o'zgartirgichi.

Ada tili

ingl.: Ada language

rus.: язык Ada

Yuqori pog'ona dasturlash tili. U 1970 yillar oxiri 1980 yillar boshida AQSH Mudofaa vazirligi tashabbusi bilan turli maqsadlar uchun, biznes qo'llanmalardan tortib aeronavigatsiya tizimlarigacha ishlab chiqilgan. Pascal tili asosida yaratilgan bo'lib, jiddiy to'ldirishlarga va modulli tuzilmaga ega. U parallel amallarni bajarish va murakkab axborot tizimlari yaratishni ta'minlab, operatsion tizimlarga nisbatan yuqori darajali mustaqilligi bilan tavsiflanadi. Til ma'lumotlarga haqiqiy vaqt maromida paralell ishlov berish vositalarini quvvatlaydi. Ada tili analitik dvigatel – birinchi mexanik kompyuter uchun dasturlar ishlab chiqishda ishtirok etgan, dunyodagi eng birinchi dasturchi deb hisoblanadigan Avgust Ada Lavleys (1815-52) sharofati bilan shunday nom olgan.

adapter

ingl.: adapter

rus.: адаптер

Ma'lumotlarni berishning turli usullari bilan qurilmalarni bir-biriga moslashtirishga imkon beradigan elektron sxema. Masalan, analog qurilmani raqamli qurilmaga to'g'ridan-to'g'ri ulash mumkin emas, buning uchun avvalo analog signalni raqamli signalga aylantirish lozim yoki aksincha. Apparatlari vositalarning bir-biriga mos bo'lmagan ikkita tarkibiy bo'lakni bog'lash uchun birlashtirish qurilmasi zarur. Adapter bunday qurilmaning tarkibiy

bo'lagi bo'lib, odatda alohida plataga o'rnatiladi.

adashlar

ingl.: alias

rus.: алиас

Tarmoq nomi, manzil, URL sinonimi. Agarda ikkita tashqi ko'rinishdan farqli manzil bitta hujjatga ishorat qilayotgan bo'lsa, ushbu manzillar adashlardir.

ADC

qisq.: Analog to Digital Converter

Analog-raqamli o'zgartirgich, ARO'. Analog signalni raqamli kodga o'zgartirish uchun mo'ljallangan, ya'ni, analogli kirish signali kuchlanishining har bir qiymatiga, chiqishdagi raqamli kodning muayyan qiymati mos keladi. ARO' asosan, har bir tovush kartasida mavjud bo'lib, u tashqi manbadan kelayotgan tovushni qattiq diskka yozish uchun ishlatiladi.

ADMA

qisq.: Advanced DMA [controller]

Takomillashtirilgan DMA-nazoratchi.

ADO

qisq.: ActiveX Data Objects

ActiveX ma'lumotlarining obyektlari. Microsoft kompaniyasining COM-obyektlar orqali ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish texnologiyasi.

Adobe Systems korporatsiyasi

ingl.: Adobe Systems corporation

rus.: корпорация Adobe Systems

Dasturiy ta'minot ishlab chiqarishga ixtisoslashgan kompaniya. Adobe Systemsning eng mashhur mahsuloti bu Acrobat ko'rish muharriridir. Kompaniya stolusti nashr tizimlari va shrift to'plamlarini ishlab chiqaradi. Kompaniya tomonidan yaratilgan grafik tasvirlarga (Photoshop, Illustrator) va videofilmlarga (Premier) ishlov berish amaliy dasturlari keng tarqalgan.

ADPCM

qisq.: Adaptive Differential Pulse Code Modulation

Moslashuvchan differensial impuls-kodli usul asosida modullash. Nutqni zichlashtirib raqamli kodlash uchun ITU standarti. O'tkazish qobiliyati 32 Kbit/s bo'lgan kanal orqali nutqni

uzatish imkonini beradi. Telefoniyada ishlatiladi.

ADSL

qisq.: Asymmetric Digital Subscriber Line

Asimmetrik raqamli abonent liniyasi. Ma'lumotlarni telefon liniyalari bo'ylab yuqori tezlik bilan uzatish texnologiyasi. DSL oilasiga mansub texnologiyalardan biri. Ommaviy foydalanuvchilarga mo'ljallangan nisbatan arzon texnologiyadir. Nomidan shaklicha, ma'lumotlarni uzatish asimmetrik, ya'ni, dastlabki trafikga nisbatan chiqish trafikiga ancha kattaroq chastota oralig'i ajratiladi. 8 Mbit/s. tezlikka signallarni qabul qilib, 1 Mbit/c. gacha tezlik bilan uzatadi. ADSL-modemlar orasidagi telefon simlarining uzunligi 7 kmdan ortmasligi kerak. Ish vaqtida ma'lumotlarni uzatish tezligi telefon liniyasining ahvoliga (shovqin darajasiga, to'siqlar soniga va h.k.) qarab o'zgarishi mumkin. Bundan tashqari ADSL-ulanish shovqinlarga, ayniqsa shu telefon kabelidan o'tkazilgan boshqa raqamli aloqa liniyalaridagi shovqinlarga sezgirdir.

ADT

qisq.: Abstract Data Type

Ma'lumotlarning mavhum turi. Muayyan amalga oshirilmay, ularning usullarini va xossalarni sanab o'tish orqali belgilanadi, ma'lumotlar turi (mavhum sinfi).

AES

qisq.:

1. Advanced Encryption Standard – Shifrlashning yaxshilangan standarti. DES ni almashtirish uchun, AQSH hukumati tomonidan tasdiqlangan shifrlash standarti.
2. Audio Engineering Society
3. Application Environment Specifications – Amaliy dasturlar muhiti spetsifikatsiyasi. OSF tomonidan ochiq tizimlarda foydalanuvchi interfeysini yaratish uchun spetsifikatsiyalar yig'masi.

AFTN

qisq.: Aeronautical Fixed Telecommunication Network

Aviatsiya aloqasining ko'chmas tarmog'i.

AFTP

qisq.: Anonymous FTP

Nomi yashirin FTP-server. Nomini yashirib (Anonymous nomi bilan) ulanishga ijozat beradigan FTP-server. Shu bilan birga, parol o'rni, foydalanuvchining e-mail manzilini ko'rsatish joiz.

AGC

qisq.: Automatic Gain Control

Kuchaytirishni avtomatik rostdlash.

agent

ingl.: agent

rus.: агеиt

Mijoz-server modelidagi axborotni tayyorlash va uni mijoz va server qismi orasida almashishni bajaruvchi tizim qismi.

AGP

qisq.: Accelerated Graphics Port

Tezlashtirilgan grafik port, AGP-port. Videokartani shaxsiy kompyuterga ulash uchun interfeys spetsifikatsiyasi.

ahamiyatli signal birligi

ingl.: significant signalling unit

rus.: значащая сигнальная единица

Bir bayt xizmat axboroti va signalli axborot maydonidan iborat signal birligi. Agar xatolik bilan qabul qilingan bo'lsa, unda signalizatsiya bo'g'inini boshqaruvi orqali takrorlanadi.

aholini axborotlashtirishga tayyorlash

ingl.: people preparation for informatization

rus.: подготовка населения к информатизации

Aholini axborotlashtirishga tayyorlash deganda, quyidagilar nazarda tutiladi:

- aholining axborotga bo'lgan ehtiyojlari va qiziqishlarini shakllantirish va rivojlantirish. Bunda axborotga talabni va bozorni o'rganish hamda axborot xizmatlari reklamasi nazarda tutiladi;
- informatika bo'yicha mutaxassislar tayyorlash;
- axborot texnikasi, tizimlari va infratuzilmasiga xizmat ko'rsatish bo'yicha mutaxassislar tayyorlash;
- axborotlashtirish jarayonida talab qisqarayotgan mutaxassislarni qayta tayyorlash;
- axborot tizimlari va texnikasi foydalanuvchilari orasidan haqiqiy va mumkin bo'lganlariga ta'lim berish;
- mamlakatda axborotlashtirishni o'tkazishga qaratilgan ijtimoiy fikrni shakllantirish.

AI*qisq.:*

1. Artificial Intelligence – Sun'iy tafakkur.
2. Analog Input – Analogli kirish.

AIM*qisq.:* AOL Instant Messenger

AIM xizmati. AOL xizmatlaridan birining va bir zumda xabarlar almashish uchun tegishli mijoz-dasturning nomi, AIM Internet varaqllovchisi.

AIT*qisq.:* Advanced Intelligent Tape

«Tafakkur tasmasi». Sony firmasi tomonidan ishlab chiqilgan magnit tasmda yozuv qurilmasining turi.

AIX*qisq.:* Advanced Interactive eXecutive

IBM rivojlantirayotgan UNIX rusumi.

ajrataolish*ingl.:* resolution*rus.:* разрешение

Atama, tasvirni ravshanligini va tozaligini anglatadi. Odatda, monitorlar, printerlar, skanerlar va grafik tasvirlarni tavsiflash uchun ishlatiladi. Monitorlar, printerlar, skanerlar va boshqa kiritish-chiqarish qurilmalari odatda, yuqori, o'rta va past ajrata olish ko'rsatkichlari bilan tavsiflanadi.

ajratilgan aloqa liniyasi*ingl.:* dedicated line*rus.:* выделенная линия связи

Alohida foydalanuvchi yoki muayyan foydalanish uchun saqlab qo'yilgan va tarmoqning boshqa abonentlari foydalana olmaydigan aloqa liniyasi.

akkaunt*ingl.:* account*rus.:* аккаунт

So'zma-so'z tarjimasini - "qayd yozuvi". Kompyuterda saqlaniladigan foydalanuvchi tavsifi. Odatda u foydalanuvchining tarmoqdagi nomi, haqiqiy nom, parol, foydalanuvchi huquqlari va uy katalogining nomi (agarda u bor bo'lsa)dan tarkib topgan.

AKT yordamida taraqqiyot*ingl.:* e-development*rus.:* развитие с использованием ИКТ

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ommaviy foydalanishga asoslangan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish.

Alcatel korporatsiyasi*ingl.:* Alcatel corporation*rus.:* корпорация Alcatel

Tarmoqlar uchun jihozlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Alcatel 1887 yili Belgiyada ikkita kompaniya Alcatel Altsthom va ITT birlashishi natijasida yaratilgan. Avvalo kompaniya telefon aparatlari ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. Keyin ishlab chiqarilayotgan jihozlar doirasi kengayib borgan. Hozirgi paytda ma'lumotlarni uzatish va ma'lumotlarga ishlov berish tizimlari, kommunikatsiya tarmoqlari, yo'ldosh tarmoqlari tizimlarini ham ishlab chiqaradi.

alfa-sinov*ingl.:* alpha testing*rus.:* альфа тестирование

Kelajakdagi dasturiy mahsulotni umumiy baholash va unga u yoki bu kerakli xususiyatlarni qo'shish uchun mo'ljallangan dastur yoki dasturiy ta'minotning dastlabki sinov bosqichi.

ALGOL tili*ingl.:* ALGOL language*rus.:* язык ALGOL

Matematik masalalarni yechish uchun mo'ljallangan dasturlash tili. Birinchi navbatda ALGOL «algoritmik til» sonli masalalarni yechishga mo'ljallangan. Tilning sintaksisi aniq belgilanganligi ALGOLni muayyan tur tuzilmaga ega bo'lgan kompyuterlarga nisbatan mustaqil bo'lishini ta'minladi. Tilning alohida tomoni bo'lib uning blokli tuzilmasi hisoblanadi. ALGOL ko'proq Yevropada tarqaldi va yangi tillarning, masalan Pascal tilining yaratilishida muhim bosqich bo'ldi.

algoritm*ingl.:* algorithm*rus.:* алгоритм

1. Vazifani bajarishga qaratilgan aniq belgilangan qoidalarning tartiblangan chekli to'plami.
2. Dastlabki ma'lumotlarni oxirgi natijaga o'tkazuvchi hisoblash jarayoni orqali masala yechimini aniq ko'rsatuvchi amallar mazmuni va ketma-ketligi.

Algoritm tavsifnomalariga quyidagilar kiradi:

- berilgan dastlabki ma'lumotlar bilan natijaning bir turiligi;
- jarayonni inson yoki hisoblash mashinasi tomonidan bajarilishi mumkin bo'lgan ayrim amallarning chekli soniga bo'lish mumkinligi;
- ko'p sinfga oid masalalarga mos ko'p dastlabki ma'lumotlar uchun natija olish mumkinligi.

Hisoblash mashinasiga algoritm dastur shaklida beriladi. Bitta masalani yechishning bir necha algoritmi mavjud bo'lishi mumkin. Ular orasida eng samaralisini, bajarilishi uchun eng kam amallar, mashina vaqti, xotira va h.k.ni talab qiluvchi algoritmi tanlash lozim. Samarali algoritmlar mavjud bo'lishi shartlari va ularni qurish (ishlab chiqish)ni o'rganish algoritmlar nazariyasi asosini tashkil etadi.

Algoritm atamasi o'rta asrlarda yashab ijod etgan buyuk o'zbek matematigi Al-Xorazmiy nomidan kelib chiqqan. U o'zi kashf etgan o'qli sanoq tizimida IX asrning 825 yilidayoq to'rt arifmetika amallarini bajarish qoidalarini bergan. Arifmetika amallarini bajarish jarayoni esa alxorazm deb atalgan. Bu atama 1747 yildan boshlab algorismus, 1950 yilga kelib algoritm deb ham ataldi. Kompyuterlar paydo bo'lishi bilan algoritm atamasi hozirgi ma'nosi bilan axborot texnologiyalari sohasida eng asosiy atamalardan biri bo'lib qoldi.

Al-Jamol algoritmi

ingl.: El-Gamal's algorithm

rus.: Эль-Гамаля алгоритм

Diskret logarifmlash muammosiga asoslangan kriptotizim. Axborot (raqamli imzo) autentifikatsiyasi uchun ham va shifrlash uchun ham foydalanish mumkin. 1985 yili Al Jamol tomonidan taklif qilingan.

aloqa foydalanuvchisi

ingl.: communication service user

rus.: пользователь связи

1. Aloqa xizmatlarini ko'rsatish shartnomasi asosida yoki bunday shartnomasiz aloqa xizmatlarini buyurishni hohlovchi yoki buyuruvchi, yo ulardan foydalanuvchi jismoniy yoki yuridik shaxs.
2. Aloqa xizmatlari iste'molchisi bo'lmish jismoniy yoki yuridik shaxs.

aloqa kanali

ingl.: communication channel

rus.: канал связи

qarang: ma'lumotlar uzatish kanali.

aloqa operatori

ingl.: network operator

rus.: оператор связи

Elektr va (yoki) pochta aloqasi xizmatlarini ko'rsatish huquqiga ega bo'lgan jismoniy yoki yuridik shaxs.

aloqa seansi

ingl.: communication session

rus.: сеанс связи

Qo'llanma, qurilma, kompyuter yoki tarmoq bog'lamalari orasida ma'lumotlarni uzatish uchun aloqa o'rnatish, undan foydalanish va tugatish jarayoni.

aloqa tarmog'i

ingl.: communication network

rus.: сеть связи

Ma'lum tarmoqning faoliyatini ta'minlovchi jami aloqa kanallari (simli, radio yoki optik), kanallarni hosil qiluvchi apparatura hamda aloqa markazlari va bog'lamalari.

aloqa vositalari

ingl.: communication tools

rus.: средства связи

1. Elektr aloqasi xabarlarini yoki pochta jo'natmalarini shakllantirish, ishlov berish, uzatish yoki qabul qilib olish uchun foydalaniladigan texnika vositalari.
2. Elektr aloqasi xabarlarini yoki pochta jo'natmalarini shakllantirish, ishlov berish, uzatish yoki qabul qilib olish uchun foydalaniladigan texnika vositalari, shuningdek aloqa xizmatlarini ko'rsatishda foydalaniladigan binolar, inshootlar yoki odam yashamaydigan xonalar, boshqa texnika vositalari.

aloqa xizmatlari

ingl.: communication services

rus.: услуги связи

Pochta jo'natmalari yoki elektr aloqasi xabarlarini qabul qilish, qayta ishlash, uzatish va yetkazish bo'yicha faoliyat mahsuli.

aloqa yo'li

ingl.: route

rus.: маршрут

Axborot tizimining bitta portidan boshqasiga ma'lumotlar uzatiladigan aloqa yo'li.

ALU

qisq.: *Arithmetic and Logic Unit*

Arifmetik-mantiqiy qurilma, AMQ. Protessorning arifmetik va mantiqiy amallarini bajaradigan qismi.

AM

qisq.:

1. (shunday a.m. ham) Ante Meridiem – Tushgacha.
2. Amplitude Modulation - Amplituda modulatsiyasi.

amaliy maslak

ingl.: *operating platform*

rus.: *операционная платформа*

Amaliy dasturlarni turli operatsion tizimlar bilan o'zaro aloqada ishlashini ta'minlovchi funksional blok. Operatsion maslak bir necha operatsion tizimlarni qamrab oladi va amaliy dasturlar bilan guruh yoki bir umumiy amaliy interfeysga egadir.

amaliy pog'ona shluzi

ingl.: *application-level gateway*

rus.: *шлюз прикладного уровня*

Tarmoqlararo ekranni (brandmauerni) amalga oshirish usullaridan biri. Mualliflashgan mijoz bilan tashqi xostni bevosita o'zaro ishlashiga yo'l qo'ymaydi. Barcha kirish va chiqish paketlarini filtrlash OSI etalon modelining amaliy pog'onasida amalga oshiriladi. Qo'llanmalar bilan bog'liq vositachi-dasturlar TCP/IP aniq xizmatlari generatsiyalayotgan axborotni shluz orqali qayta yo'naltiradi.

amaliy tizim

ingl.: *operating system*

rus.: *операционная система*

qarang: operatsion tizim

amaliy xavfsizlik

ingl.: *operational security*

rus.: *операционная безопасность*

Ma'lumotlarni kiritish, ishlov berish va chiqarish amallarini bajarishda turlashdan, yo'q qilishdan va oshkor qilishdan (tasodifiy, mualliflashmagan, yoki qasddan) muhofazalash.

AMD korporatsiyasi

ingl.: *AMD corporation*

rus.: *корпорация AMD*

Kompyuter tarkibiy qismlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. AMD kompaniyasi AQSHda (Sanniveyl sh.) 1969 yilda yaratilgan. AMD protessorlar, flesh-xotira qurilmalari, dasturlashtiriluvchi mantiqiy matritsalar, mikronazoratchilarni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan.

AMPS

qisq.: *Advanced Mobile Phone Service*

Yaxshilangan uyali telefon xizmati uchun AMPS standarti. Analogli uyali telefon aloqasining dastlabki tizimlaridan biri. FDMA ni ishlatadi. Rossiyada AMPS-800, 800 MGs chastotali oraliq, AQSH da - N-AMPS ishlatiladi. Asta-sekin, sifatliroq aloqani, hamda gap poylashdan va «qiyofadoshlar»dan muhofazalanishni ta'minlaydigan raqamli standartlar siqib chiqarmoqdalar.

analog

ingl.: *analog*

rus.: *аналоговый*

Uzluksiz shaklda aks etuvchi to'xtovsiz o'zgaruvchi fizikaviy kattaliklar yoki ma'lumotlar hamda ushbu ma'lumotlardan foydalanuvchi jarayonlar va funksional qurilmalarga tegishli ta'rif.

analog kompyuter

ingl.: *analog computer*

rus.: *аналоговый компьютер*

Harakatlari ma'lum tizimning harakatlariga mos va o'xshash ma'lumotlarni olib, ularni ishlab berib taqdim etuvchi kompyuter.

analog modem

ingl.: *analogue modem*

rus.: *аналоговый модем*

Ma'lumotlarni uzatish uchun telefoniya foydalanadigan chastota ko'lamidan (4 KGsgacha) foydalanuvchi modem. Nisbatan arzon va ulash osonligi tufayli eng keng tarqalgan modem. Analog modem yordamida ma'lumotlarni uzatishning eng katta tezligi 56 Kbit/s bilan cheklangan. Modem orqali ulanish paytida telefondan foydalanish mumkin emas (qo'ng'iroq qilish yoki qo'ng'iroqqa javob berish uchun ulanishni uzish lozim). Analog modemni ulash abonent yoki ATSDa maxsus jihozlarni o'rnatishni talab qilmaydi. Shunday qilib, aloqa sifati va qo'shimcha xizmatlardan

foydalanish telefon stansiyasiga bog'liq (raqamni aniqlash, chaqirishni kutish va h.k.).

analog signal

ingl.: analog signal

rus.: аналоговый сигнал

To'xtovsiz o'zgaruvchi elektr kuchlanish yoki elektr toki shaklidagi axborot tashuvchisi. Vaqt davomida o'zgaruvchan analog signal amplitudasi u tashuvchi axborotning miqdoriga mos bo'lib, odatda o'Ichangan fizikaviy kattalikni bildiradi, masalan, harorat, tezlik va h.k. Analog signal tashuvchi axborotga kompyuterda ishlov berish uchun analog-raqamli o'zgartgich zarur.

andoza

ingl.: standard

rus.: стандарт

qarang: standart

Andrew korporatsiyasi

ingl.: Andrew corporation

rus.: корпорация Andrew

Kommunikatsiya tarmoqlarini yaratuvchi va ishlatuvchi kompaniya. Andrew kompaniyasi 1937 yili AQSHda yaratilgan, Yevropa, Rossiya, Meksika, Avstraliyada vakolatxonalarga ega. Andrew koaksial kabellar, optik kanallar, yo'ldosh tarmog'i kanallari, radiokanallar, hududiy va mahaliy tarmoqlarni yaratish uchun zarur bo'lgan apparaturani taklif etadi.

animatsiya

ingl.: animation

rus.: анимация

Bir necha tasvir yoki kadrlarni ko'rsatish orqali yaratiladigan harakat taqlidi. Televideniyaedagi multfilmlar animatsiyaning bir turidir. Kompyuterlardagi animatsiya ko'ptashuvchili taqdimotlarning eng asosiy tarkibiy qismlaridandir. Kompyuter monitorida ko'rish mumkin bo'lgan animatsiyalarni yaratish imkonini beruvchi ko'plab dasturiy qo'llanmalar mavjud.

Animatsiya va video o'rtasidagi farqqa e'tibor bering. Video davom etuvchi harakatdan iborat bo'lib, diskret kadrlarga bo'lingan bo'lsa, animatsiya mustaqil rasmlar bilan boshlanib, ularni davom etuvchi harakat tasavvurini yaratish uchun birlashtiradi.

animatsiyalangan GIF

ingl.: animated GIF

rus.: анимированный GIF

Tezda aks ettirilib, harakatlanuvchi tasvirni yaratuvchi GIF formatidagi tasvirlardan iborat fayl.

ANN

qisq.: Artificial Neural Network

Sun'iy neyron tarmog'i.

ANSI

qisq.: American National Standards Institute

Amerika milliy standartlashtirish instituti. Standartlashtirish masalalari bo'yicha AQSH dagi bosh tashkilot.

antenna

ingl.: antenna

rus.: антенна

Radiochastota signallarini uzatish va/yoki qabul qilib olish uchun mo'ljallangan qurilma. Antennalar alohida chastota uchun ishlab chiqilib, odatda dizayni, tuzilishi va joylashishi bo'yicha katta farq qiladi. Masalan, mobil telefonlarda antenna ichiga o'rnatilgan (apparat qobig'i ichida yashirilgan) yoki tashqi (qobiq chegaralaridan tashqari chiquvchi) bo'lishi mumkin.

AO

qisq.: Analog Output

Analogi chiqish.

AOL

qisq.: America On-Line

AOL xizmati. AQSH dagi Internet provayderi.

APC

qisq.:

1. Asynchronous Procedure Call – Tartibotlarni asinxron chaqirish. Chaqirayotgan dastur, chaqirilgan amalni bajarilishini yakunlanishini kutmay o'z ishini davom ettiraveradi. Misol tariqasida, xabarlar jo'natishni ko'rsatish mumkin.

2. American Power Conversion – APC firmasi. To'xtovsiz ozuqa manbalari (UPS) ning ishlab chiqaruvchisi.

API

qisq.: Application Programming Interface

Amaliy dasturlash interfeysi. O'zlarining dasturlarini tegishli operatsion tizimlar bilan uyg'unlashuvi uchun dasturiy ta'minot ishlab

chiquvchilar amal qilishlari kerak bo'lgan vazifalar yig'masining spetsifikatsiyasi.

APL

qisq.: *A Programming Language*

APL dasturlash tili. XX asrning 60-yillarida ishlab chiqilgan.

apparat ta'minoti

ingl.: *hardware*

rus.: *аппаратное обеспечение*

Hisoblash tizimi tarkibiga kiruvchi uning faoliyat ko'rsatish uchun zarur bo'lgan jami apparat vositalari. Apparat ta'minotiga kompyuter, tashqi qurilmalar, aloqa tarmoqlari va h.k. kiradi. Ular texnik nuqtai nazardan tizimning samarali ishini, uning foydalanuvchiga ma'lum xizmat turlarini ko'rsatishni ta'minlaydi. Ushbu atama hisoblash tizimining dasturiy ta'minot bo'lmagan qismini bildiradi.

apparat vositalar

ingl.: *hardware tools*

rus.: *аппаратные средства*

1. Axborotga ishlov berish tizimining barcha fizikaviy tarkibiy bo'laklari yoki ularning qismi.
2. Hisoblash tizimining moddiy qismini tashkil qiluvchi elektr, elektron va mexanik tizimlar, bo'laklar, moslama va qurilmalar. Apparat vositalar, masalan, kompyuterning o'zi va uni tashkil qiluvchi mikrosxemalar, shuningdek, displey, disk yurituvchi va printerlar ham kiradi.

apparat vositalarni tavsiflash tili

ingl.: *Hardware Description Languages (HDL)*

rus.: *язык описания аппаратных средств*

Diskret signallarga ishlov berishga mo'ljallangan qurilmalarni modellash, ishlab chiqish va testlash jarayonlarining ixtisoslashgan tili. U ishlab chiquvchilarga, shajaraviy tuzilmalarni yaratishga, xilma xil funksiyalarni amalga oshirish hamda murakkab arifmetik amallar va mantiqiy solishtirishlarni bajarishga imkon beradi.

apparatli zakladka

ingl.: *hardware bookmark*

rus.: *аппаратная закладка*

Axborot tutib olishning maxsus elektron qurilmasi. U muhofaza qilinayotgan axborotni ruxsatsiz olish maqsadida axborotlashtirish

obyekti (ma'lumotlarni uzatish tarmog'i)ga maxfiy tarzda o'rnatiladi yoki ulanadi.

Apple Computer korporatsiyasi

ingl.: *Apple Computer corporation*

rus.: *корпорация Apple Computer*

Mikroprotessor va shaxsiy kompyuterlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Apple Computer AQSHda 1976 yili Steven Jobs va Steve Wozniak tomonidan yaratilgan va shaxsiy kompyuterlarni ishlab chiqarishning asoschisi va yetakchilaridan biri hisoblanadi. Apple Computer, shuningdek, ular uchun keng ko'lamdagi amaliy tizim va dasturiy ta'minot ishlab chiqaradi. Apple kompyuterlari katta imkoniyatlari va ularga xizmat ko'rsatish osonligi bilan farqlanadi. Elektron idoralar va o'rgatuvchi tizimlarda ayniqsa mashhur.

Appening asosiy yangi tomonlari quyidagilardan iborat:

- ilk bor 1983 yili Lisa kompyuterida taqdim etilgan foydalanuvchining grafik interfeysi.
- rang. 1977 yilda ishlab chiqarilgan Apple II kompyuteri birinchi rangli monitorli kompyuter bo'lgan.
- ichiga o'rnatilgan tarmoqni qo'llab-quvvatlash. 1985 yilda Apple kompaniyasi ichiga o'rnatilgan tarmoqni qo'llab-quvvatlash (LocalTalk)ga ega Macintosh kompyuterining yangi rusumini ishlab chiqargan.
- "Plug-and-play" texnologiyasi.
- QuickTime. 1991 yilda Apple kompaniyasi QuickTime, video, audio va boshqa ko'ptashuvchili qo'llanmalar uchun ko'pmaslakli standartni taqdim etgan.
- ichiga o'rnatilgan teleko'rsatuv. 1993 yilda Apple kompaniyasi Macintosh TV, ichiga o'rnatilgan teleko'rsatuv va stereo CD aks ettiruvchiga ega birinchi shaxsiy kompyuterni ishlab chiqargan.
- RISC. 1994 yilda Apple kompaniyasi RISC mikroprotessoriga asoslangan Power Mac kompyuterini taqdim etgan.

applet

ingl.: *applet*

rus.: *апплет*

Amaliy dastur. Applet atamasi oxirgi paytlarda ayniqsa Umumjahon o'rgimchak to'ri WWW texnologiyalarining rivojlanishi tufayli keng tarqalgan. Ushbu texnologiyalar interaktiv veb-sahifalarini yaratish maqsadida appletlarni veb-

hujjatlariga qo'shish imkonini beradi. Bunday appletlarni yaratishda odatda Java dasturlash tili qo'llaniladi, shuning uchun ham ular odatda Java appletlari deyiladi.

aqliy mulk

ingl.: intelligent property

rus.: интеллектуальная собственность

1. Aqliy faoliyat natijalariga alohida huquqlar.
2. Ijodiy faoliyat va xususiylash vositalari natijalariga bo'lgan jami alohida huquqlarni ifoda etuvchi jamlovchi tushuncha. Aqliy mulk adabiy, badiiy va ilmiy asarlar, artistlarning ijrochilik faoliyati, ovoz yozish, radio va televizion dasturlar, ixtiro, sanoat mahsulotlari, savdo belgilari, firma nomlari va h.k.larga tegishli huquqlarni ham qamrab oladi. Aqliy mulk tushunchasi birinchi bor 1967 yilda Xalqaro aqliy mulk tashkilotini ta'sis etuvchi Konvensiya bilan kiritilgan.

aqliy xavfsizlik

ingl.: intelligent security

rus.: интеллектуальная безопасность

Jamiyatning aqliy sohasi, uning kognitiv tuzilmalari (ilmiy maktablar, tadqiqot markazlari, laboratoriyalar, universitetlar va h.k.) hamda inson aqliy qobiliyatlarining zararli ta'sirlardan muhofaza qilinganlik holati.

aqli interfeys

ingl.: intelligent interface

rus.: интеллектуальный интерфейс

Foydalanuvchining kompyuter bilan tabiiy tilda o'zaro aloqada bo'lishni ta'minlovchi interfeys. Aqli interfeys, odatda, foydalanuvchining kasbiy tilini o'giruvchi muloqot protsessori va vazifa tavsifini bilimlar bazasida saqlanuvchi axborot asosida uni bajarish dasturiga qadam-baqadam o'giruvchi loyihalashtirgichni o'z ichiga oladi.

aqli tarmoq

ingl.: smart network

rus.: разумная сеть

Ma'lumotlarni uzatishdan tashqari murakkab axborot xizmatlarining rang-barang turlarini taqdim qiluvchi kommunikatsiya tarmog'i.

qarang: tafakkurli tarmoq

aqli o'rgatuvchi tizim

ingl.: intelligent learning system

rus.: интеллектуальная обучающая система

Avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi tizim. U o'rganuvchiga o'rganish jarayonida muloqot olib borish, savollarga javob berish va vazifalarni tabiiy tilda bajarish imkonini beruvchi aqliy interfeysga ega.

ARA

qisq.:

1. Advanced RISC Architecture – Yaxshilangan RISC-arxitektura.
2. Automatic Rate Adaptation – Uzatish tezligini avtomatik sozlash.

aralash portal

ingl.: blended portal

rus.: смешанный портал

O'zida elektron savdo vazifalari va an'anaviy ma'lumotnoma xizmatlarini mujassamlantirgan portal.

ARIB

qisq.: Association Radio Industry and Broadcasting

ARIB uyushmasi. Yaponiyadagi radio eshittirish uyushmasi.

ARLL

qisq.: Advanced RLL

Takomillashtirilgan RLL. Qattiq magnit diskklarga yozish usuli.

ARP

qisq.: Address Resolution Protocol

Manzilni aniqlash (ruxsat berish) bayonnomasi, ARP bayonnomasi. TCP/IP oilasiga mansub, IP-manzilni tarmoqdagi qurilmaning manziliga o'zgartirib beradigan bayonnomasi (masalan, tarmoq kartasining MAC- manzili).

ARPA

qisq.: Advanced Research Projects Agency

(xuddi shunday DARPA ham) Istiqbolli tadqiqot loyihalari bo'yicha agentlik. Harbiy sohadagi ilmiy-tadqiqotlarni muvofiqlashtiruvchi, AQSH mudofaa vazirligiga bo'ysunuvchi tuzilma. ARPA nomi bilan TCP/IP bayonnomalari oilasi ishlab chiqilgan va ARPAnet tarmog'i yaratilgan.

ARPAnet

qisq.: Advanced Research Projects Agency NETwork

ARPAnet tarmog'i. Paketlarni uzib-ulaydigan ma'lumotlar uzatishga oid dastlabki global tarmoqdan biridir. ARPA tashabbusi Bilan 1968

yili hozirgi Internet tarmog'ining tajribaviy nusxasi namuna sifatida yaratilgan.

arxitektura

ingl.: architecture

rus.: архитектура

Murakkab obyektning tuzilishi, bajarilayotgan vazifalari va tarkibiy bo'laklarining o'zaro bog'liqligini belgilovchi konsepsiya. Tarmoq me'moriy tuzilmasi uning asosiy elementlari va ularning o'zaro ishlash tavsifi va topologiyasini belgilaydi. Axborot tizimi tarkibiy tuzilmasi uning umumiy mantiqiy tuzilishi, dasturiy-apparat ta'minotini, kodlash uslublarini ta'riflaydi va foydalanuvchining tizim bilan interfeysini belgilaydi.

arxiv

ingl.: archive

rus.: архив

Arxivator yordamida ochish mumkin bo'lgan, tarkibida bir yoki ko'p (odatda kompressiyalangan) fayllar va axborot bo'lgan fayl. Arxivlar odatda dasturiy mahsulotlar yoki rezerv nusxalarni tarqatish uchun yaratiladi. tar, gzip formatidagi arxivlar UNIX; zip, rar, arj formatidagi arxivlar esa Windows amaliy tizimlarida ishlatiladi.

arxiv fondi

ingl.: archive fund

rus.: архивный фонд

O'zaro tarixiy va mantiqiy bog'liq bo'lgan jami arxiv hujjatlar.

arxiv hujjati

ingl.: archive document

rus.: архивный документ

1. Axborot tashuvchisi turidan qat'iy nazar davlat va jamiyat uchun ahamiyatligi sababli saqlanayotgan yoki saqlanishi lozim bo'lgan, hamda mulkdori uchun tarixiy, ilmiy, badiiy, madaniy qiymatga ega bo'lgan hujjat.
2. Jamiyat uchun ahamiyatligi sababli saqlanayotgan yoki saqlanishi lozim bo'lgan, hamda mulkdori uchun qiymatga ega bo'lgan hujjat.

arxiv ishi

ingl.: archive business

rus.: архивное дело

Arxiv hujjatlarini saqlash, ro'yxatga olish va ulardan foydalanishni tashkil qilish faoliyati.

arxivator

ingl.: archiver

rus.: архиватор

Tashqi qurilmada ixcham va uzoq muddatli saqlash uchun fayllarni zichlash (arxivlash) va zichlangan fayllarni dastlabki shaklga qaytarish (arxivsizlash) uchun mo'ljallangan dastur yoki dasturlar majmui. Shaxsiy kompyuterlarda eng keng tarqalgan arxivatorlar – PKZIP, ARJ, RAR. Ularning barchasi fayllarni ixchamroq saqlash imkonini berishdan tashqari quyidagilarga imkoniyat yaratadi:

- ish katalogining barcha, ba'zi yoki muayyan qolipga mos fayllarini arxiv fayliga qo'shish;
- fayllarni arxiv fayliga qo'shish;
- fayllarni arxiv fayldan o'chirish;
- arxiv fayli tarkibini ko'rish;
- arxiv fayldan alohida fayllarni olish yoki barcha fayllarni arxivsizlash;
- boshqa tizimda arxivsizlash dasturi mavjudligini talab qilmaydigan o'zi ochiladigan arxiv fayllarni yaratish.

ASAP

qisq.:

1. As Soon As Possible – Iloji boricha tezroq.
2. Automatic Switching And Processing – [ma'lumotlar paketlarini] Avtomatik uzib-ulash va ularga ishlov berish.

ASCI

qisq.: Accelerated Strategic Computing Initiative

Superkompyuterli strategiyaviy tashabbusi, ASCI dasturi. AQSH energetika vazirligining yerosti yadro portlashlarini modellashga qodir superkompyuterni yaratishga qaratilgan uzoq muddatli dasturi.

ASCII

qisq.: American Standard Code for Information Interchange

Axborot almashuvi uchun amerika standart kodi, ASCII kodi.

ASIC

qisq.: Application-Specific Integrated Circuit

Ixtisoslashgan mikrosxema.

asinxron uzatish

ingl.: asynchronous transmission

rus.: асинхронная передача

Ma'lumotlarni bittama-bitta belgi bilan uzatish uchun qo'llaniladigan uzatish uslubi. Bunda

belgilarni uzatish orasidagi muddat teng bo'lmashligi mumkin. Har bir belgidan oldin boshlanish bitlari keladi, belgi uzatishning tugashi esa to'xtash bitlari bilan belgilanadi. Ba'zan ushbu uzatish uslubi boshla-to'xta uslubi deyiladi (start-stop transmission).

ASN.1

qisq.: Abstract Syntax Notation One

ASN.1 tili, 1 rusum uchun mavhum sintaksis qoidasi. OSI da ishlatiladigan mavhum sintaksisga asoslangan tuzilmalarni tavsiflash tili.

asosiy funksional profil (kasbiy yo'nalish)

ingl.: basic functional profile

rus.: базовый функциональный профиль

Bir necha o'zaro bog'liq pog'onalarni o'z ichiga olgan va o'zaro ta'sir sohasining faqat bir qism pog'onalari bayonnomalari bilan belgilanadigan funksional kasbiy yo'nalish. Asosiy funksional kasbiy yo'nalish uning asosida yaratiladigan to'la yoki chala funksional kasbiy yo'nalishga poydevor bo'ladi, shu sababli mustaqil ahamiyatga ega emas.

asosiy ma'lumotlar massivi

ingl.: basic data array

rus.: базовый массив данных

Mashina o'qiy oladigan tashuvchilardagi axborot. U ma'lumotlar bankining asosi bo'lib ma'lumotlarni ta'riflashning yagona tili talablariga muvofiq tashkil etiladi.

asosiy raqamli kanal

ingl.: primary digital channel

rus.: канал основной цифровой

64 kbit/sek tezlikda signallar uzatishga mo'ljallangan namunaviy raqamli kanal.

asosiy xotira qurilmasi

ingl.: main storage device

rus.: основное запоминающее устройство

qarang: tezkor xotira qurilmasi

asosyo'l-yo'lli kanal

ingl.: baseband channel

rus.: основополосный канал

Signal modulyatsiya qilinmasdan uzatiladigan jismoniy kanal. Eng sodda vositalar: o'rama juftlik yoki yassi ekranlanmagan kabel asosida yaratiladi. Ko'rilayotgan kanalning nomi yo'l-yo'li asosli signal, ya'ni modulyatsiyasiz, asosiy

yo'l-yo'lda (kenglikda) uzatilayotgan signal nomidan kelib chiqqan.

asosyo'l-yo'lli signal

ingl.: baseband signal

rus.: основополосный сигнал

Dastlabki shaklda, modulyatsiya bilan o'zgartirilmay, uzatilayotgan signal.

ASP

qisq.:

1. Active Server Pages – ASP texnologiyasi, faol server sahifalari.

Microsoft korporatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan texnologiya. Mazmuni dinamik tarzda shakllantiriladigan Web-bog'lamalarni yaratish uchun mo'ljallangan.

2. Application Service Provider – Qo'llanmalar ijarasi bo'yicha xizmatni ko'rsatuvchi.

ASP sahifasi

ingl.: ASP page

rus.: страница ASP

Dinamik o'zaro faol veb qo'llanmalarini yaratish uchun server tomonidagi ssenariylar texnologiyasi. ASP fayli ssenariylarga ega va ASP bilan uyg'un veb-serveri tomonidan bajariluvchi hujjatdir. Ssenariylarni bajarishdan keyin veb-serveri natijada hosil bo'lgan sahifalar va fayllarni veb-brauzeriga jo'natadi.

ASPI

qisq.: Advanced SCSI Programming Interface

SCSI uchun dasturlashning takomillashtirilgan interfeysi.

ASR

qisq.: Automatic Speech Recognition

Nutqni avtomatik tarzda tanish.

Assembler tili

ingl.: Assembly language

rus.: язык Ассемблера

Tushunchalari kompyuter me'moriy tuzilmasini aks ettiradigan quyi pog'ona dasturlash tili. Assembler tili tarkibiga jumlarlar, buyruqlar va ma'lumotlar formatlari kiradi, ular muayyan kompyuter imkoniyatlariga bir qiymatli tarzda mos keladilar. Boshqacha qilib aytganda, har bir operatorga kompyuterining biror buyrug'i mos keladi. Assembler tilidan mashina tiliga o'girishni avtomatlashtirish uchun yaratilgan dasturlar assemblerlar deb ataladi.

Assemblerning kirishiga Assembler tilida yozilgan dastlabki dastur kiritiladi. Assembler chiqishida, mashina buyruqlaridan tarkib topgan dastur beriladi. Disassembler deganda, mashina kodidan Assembler tilida yozilgan dasturga o'zgaruvchi dastur nazarda tutiladi.

AST

qisq.: Atlantic Standard Time
Standart Atlantika vaqti. AQSHning Atlantika qirg'oqlaridagi vaqt kamari.

AT

qisq.:
1. Advanced Technology – Yetakchi texnologiya.
2. ATentions command - AT-buyruq. Modemni boshqarish buyrug'i.

AT&T korporatsiyasi

ingl.: AT&T corporation
rus.: корпорация AT&T

Axborot tarmoqlarini ishlab chiquvchi, ishlab chiqaruvchi va ularni ishlatuvchi kompaniya. «Amerika telefon va telegrafi» AT&T kompaniyasi AQSHda 1885 yilda yaratilgan, birinchi telefon apparatidan tortib zamonaviy aqliy tarmoqqacha bo'lgan yo'lni bosib o'tgan va eng katta telekommunikatsiya korporatsiyasiga aylangan. AT&T 300ga yaqin mamlakatni qamrovchi va 90 milliondan ortiq abonentga ega bo'lgan global aqliy tarmoq egasi va operatoridir.

AT/MIDI

Avvalo klaviaturalar (PS/2 gacha), hozirgi paytda esa asosan musiqa klaviaturalari va sintezatorlari ulanadigan portlar.

ATA

qisq.: Advanced Technology Attachment, AT Attachment

ATA interfeysi. Shaxsiy kompyuterlarda diskli to'plovchiga ulanish va undan erkin foydalanish uchun ishlatiladigan interfeyslar va bayonnomalar yig'masi.

ATM

qisq.: Asynchronous Transfer Mode

ATM bayonnomasi, uzatishning asinxron rejimi. Yuqori tezlikda ma'lumotlarni uzatuvchi tarmoqlarni qurish texnologiyasi, ITU standarti. Ma'lumotlar qaydlangan uzunlikdagi (53 bayt)

paketlarga («uyalarga») o'zgartiriladi, bu esa ularni yuqori tezlik bilan uzib-ulash imkonini beradi.

ATM asosiy funksional profili (kasbiy yo'nalish)

ingl.: ATM basic functional profile

rus.: базовый функциональный профиль ATM

Asinxron usulda uzatishning asosiy funksional kasbiy yo'nalish.

ATM Forum konsorsiumi

ingl.: ATM Forum consortium

rus.: консорциум ATM Forum

Uzatishning asinxron usulini ishlatadigan tarmoqlar uchun xalqaro standartlar ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan tashkilot. ATM Forum konsorsiumi 1991 yilda katta korporatsiyalar guruhi tomonidan tuzilgan.

ATM uzib-ulagichi

ingl.: ATM switch

rus.: коммутатор ATM

Uzatishning asinxron usuli standartlariga mos ravishda, ma'lumotlar bloklarini tezkor qayta uzatishni ta'minlaydigan uzib-ulagich. ATM uzib-ulagichi ma'lumotlarni ming Mbit/s li tezlikkacha uzatadigan kanallar bilan ishlaydi. Bu mahalliy tarmoqlar, asosiy kompyuterlar va yuqori tezlikdagi ishchi stansiyalarni bir-biri bilan aloqasini ta'minlaydi. ATM uzib-ulagichlarining o'tkazish qobiliyati o'nlab Gbit/s.ga yetishi mumkin. Bunga erishish uchun qayta uzatish faqat apparat vositalar bilan amalga oshiriladi. Uzib-ulagichlar «qaynoq almashtirish» imkoniyatlariga ega, ya'ni, undagi modullarni uzib-ulagichni tarmoqdan o'chirmay almashtirish mumkin.

atribut

ingl.: attribute

rus.: атрибут

Xususiyat, sifat yoki miqdor belgisi. U makondagi obyektning ta'riflovchi (biroq uning qayerda joylashganligini ko'rsatish bilan bog'liq bo'lmagan) va uning noyob soni ya'ni aniqlovchisi bilan bog'liqlikda tasavvur qilinadi. Atribut ko'rsatkichlari majmuasi odatda ma'lumotlar bazalarini relyatsion boshqarish tizimi vositalari yordamida jadvallar shaklida taqdim etiladi. Kengroq ma'noda atribut deganda obyektning xohlagan, makondagi yoki makonda bo'lmagan xususiyati tushuniladi;

bunday holda makondagi atributlar va makonda bo'lmagan atributlar ajratiladi. Makondagi obyektarga atribut berish yoki obyektlarni atribut bilan bog'lash jarayoni atributlash deyiladi.

attestatsiya

ingl.: attestation

rus.: аттестация

Ma'lum talablarga muvofiqlikni baholash. Obyektlar, xonalar, texnik vositalar, dasturlar, algoritmlar tegishli xavfsizlik darajalariga ko'ra muhofaza nuqtai nazaridan axborot muhofazasi talablariga muvofiqligi bo'yicha shahodatlashdan o'tishi lozim.

ATX

qisq.: AT extension

AT formatini kengaytirmasi, shaxsiy kompyuterni bir necha yil oldin ishlab chiqilgan tanasining tuzilishini va mos ravishda tegishli ona plataning form-omili. Pentium II protsessorlarining paydo bo'lishi bilan ommaviy sifatda foydalana boshlandi, chunki, bu protsessorga ona platalar faqat ATX formatida (juda katta istisno bilan) chiqariladi.

audiovizual asar

ingl.: audiovisual product

rus.: аудиовизуальное произведение

O'zaro bog'liq kadrlarning (tovush jo'rligida yoki tovush jo'rligisiz) belgilangan tartibidan iborat bo'lgan, tegishli texnik vositalar yordamida ko'rish yoki eshitish (tovush jo'rligida bo'sa) orqali qabul qilish uchun mo'ljallangan asar. Audiovizual asar ichiga, ularning dastlabki yoki keyingi saqlanishidan qat'iy nazar, kinematografik asarlar va kinematografiya vositalari orqali taqdim etiladigan barcha asarlar (tele- va videofilmlar, diafilmlar va slaydfilmlar va shular kabi) kiradi.

audit jurnali

ingl.: audit journal

rus.: журнал аудита

Kompyuter muhofazasida - muhofazani tekshirish paytida ishlatish imkonini yaratishni ko'zlab yig'ilgan ma'lumotlar

auditoriya

ingl.: audience

rus.: аудитория

Tashrifchilarning umumiy ta'rifi. Ular uchun muayyan sayt, portal, majmua yoki Internetning boshqa resursi mo'ljallangan. Resursni namoyish etish uslubi auditoriya xususiyatiga bog'liq, auditoriya hajmi esa Internet loyihasi muvaffaqiyatining muhim o'lchovidir.

autentifikatsiya

ingl.: authentication

rus.: аутентификация

1. Obyektning e'lon qilingan bir xilligini tekshirish jarayoni.
2. Subyekt taqdim etgan ayanlovchi (identifikator) unga tegishligini tekshirish; haqiqiylikni tekshirish.
3. Foydalanuvchining tizimdan erkin foydalanish uchun kiritgan qayd etilgan axborotining to'g'riligini tekshirish tartibi. Autentifikatsiya resurslardan erkin foydalanish huquqlari va tizimda amallarni bajarish huquqlarini majburan cheklash uchun qo'llaniladi.

AUX

qisq.: AUXiliary

Ko'makchi.

AVI

qisq.: Audio-Video Interleaving

Audio va videoni galma gal ulash uchun AVI formati. Microsoft tomonidan ishlab chiqilgan videotasvimi va u bilan sinxronlashgan tovushni saqlash uchun mo'ljallangan fayl formati

AVR

qisq.: Automatic Voice Recognition

Nutqni avtomatik tarzda tanish.

avto terish

ingl.: call-back

rus.: автодозвон

Kerakli raqam, agarda u "band" bo'lsa yoki javob bermasa avtomatik ravishda terish imkonini beruvchi funktsiya. Telefon qisqa vaqt ichida avtomatik ravishda abonent raqamini qayta teradi.

avtojavobberuvchi

ingl.: telephone answering device

rus.: автоответчик

Telefon yoki modemning abonentlar uchun nutqiy axborotni aks ettirish va abonentlar

xabarlarini disk, kasseta yoki flash xotiraga yozish imkonini beruvchi funksiyasi.

avtomatik telefon stansiyasining xizmat zonas

ingl.: activity zone of automated telephone station
rus.: зона действия автоматической телефонной станции

Mazkur telefon stansiyasi yoki sub stansiyasi joylashgan hudud. Bu hududda telefon stansiyasi yoki substansiyasiga ulangan magistral, tarqatuvchi tarmoqning kabel (havodagi) liniyalari hamda radio erkin foydalanish vositalari mavjud. Shu uskunalar bilan zonani telefonlashtirish mumkin bo'ladi.

avtomatik tizim

ingl.: automated system
rus.: автоматическая система

Inson ishtirokisiz mustaqil faoliyat qiluvchi dasturiy va apparatli vositalar tizimi.

avtomatik shifrni buzib ochish

ingl.: automated deciphering
rus.: автоматическое дешифрование
qarang: avtomatlashtirilgan shifrni buzib ochish

avtomatlashtirilgan axborot texnologiyasi

ingl.: automatized information technology
rus.: автоматизированная информационная технология

Ma'lumotlarni uzatish, to'plash, saqlash va qayta ishlash uchun hisoblash texnikasi va aloqa tizimlari usullari va vositalari qo'llaniladigan axborot texnologiyasi.

avtomatlashtirilgan axborot tizimlari va ularning texnologiyalarini ta'minlash vositalari

ingl.: automated information systems and technologies support tools

rus.: средства обеспечения автоматизированных информационных систем и их технологий

Axborot tizimlarini loyihalash va ulardan foydalanishni ta'minlash uchun foydalaniladigan yoki yaratiladigan dasturiy, texnikaviy, lingvistik, huquqiy, tashkiliy vositalar (kompyuter uchun dasturlar; hisoblash texnikasi va aloqa vositalari; lug'atlar, tezauruslar va tasniflagichlar; ko'rsatmalar va uslubiyatlar; qoidalar, nizomlar, lavozim

ko'rsatmalari; chizmalar va ularning tasniflari, boshqa foydalanish va kuzatish hujjatlari).

avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT)

ingl.: automatized management system
rus.: автоматизированная система управления (АСУ)

Matematik uslublar, texnik vositalar (kompyuterlar, aloqa vositalari, ma'lumotlarni chiqarish qurilmalari va h.k.) avtomatlashtiruvchi o'zaro bog'liq dasturlar to'plami. U belgilab olingan maqsadga muvofiq murakkab obyekt (jarayon)ni boshqarishni ta'minlaydi. ABT asos va funksional qismlarga bo'linadi. Asosga axboriy, texnikaviy va matematik ta'minotlar kiradi. Funksional qismga aniq boshqaruv vazifalarini (loyihalashtirish, moliyaviy-hisobot faoliyati va h.k.) avtomatlashtiruvchi o'zaro bog'liq dasturlar to'plami kiradi. Ikki turdagi ABT mavjud. Bular, obyektlar miqyosida avtomatlashtirilgan tizimlar (texnologik jarayonlar uchun-TJABT, korxonaga uchun -KABT, soha uchun -S ABT) va funksional avtomatlashtirilgan tizimlardir. Funksional ABTga loyihalashtirish, hisob-kitob, moddiy-texnika va boshqa ta'minotlar uchun mo'ljallangan ABT misol bo'la oladi.

avtomatlashtirilgan ish joyi (AIJ)

ingl.: automatized work place
rus.: автоматизированное рабочее место (АРМ)

1. Texnik va dasturiy vositalarning shaxsiy majmuasi. U mutaxassis kasbiy mehnatini avtomatlashtirishga qaratilgan va unga kerakli hujjat va ma'lumotlarni tayyorlash, tahrir qilish, izlash va (ekran yoki qog'ozga) chiqarishni ta'minlaydi. AIJ shaxsiy kompyuterdagi alohida avtomatlashtirilgan tizim shaklida amalga oshirilgan yoki avtomatlashtirilgan tizim atamasi bo'lishi mumkin.

2. Foydalanuvchining muloqat (interaktiv) holatida ishlashi uchun mos mahalliy hisoblash tarmog'i bog'lamasi.

avtomatlashtirilgan tizim

ingl.: automatized system
rus.: автоматизированная система

Inson faoliyati jarayonini avtomatlashtirishga qaratilgan dasturiy va apparatli vositalar tizimi. Avtomatik tizimdan farqli o'laroq. Avtomatlashtirilgan tizim har doim inson

ishtirokida faoliyat ko'rsatadi va inson uning asosiy bo'g'inidir.

avtomatlashtirilgan tizim matematik ta'minoti

ingl.: mathematical support of automated system

rus.: математическое обеспечение автоматизированной системы

Tizimni boshqarish va uning yordamida hisoblash texnikasida axborotga ishlov berish vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan jami algoritmlar va dasturlar.

avtomatlashtirilgan tizim resursining xavfsizligi

ingl.: security of automated system's resources

rus.: безопасность ресурса автоматизированной системы

Maxfiylik, butunlik va kirishimlilik kabi uch tavsifni ta'minlashdan iborat. Tizim tarkibiy qismining maxfiyligi shundaki, unga faqat tegishli vakolatlarga ega bo'lgan subyektlar (foydalanuvchilar, dasturlar, jarayonlar) kira oladi.

Tarkibiy qismning butunligi uni, faqat tegishli huquqqa ega bo'lgan subyekt tomonidan uni o'zgartirish mumkinligi nazarda tutiladi. Kirishimlilik, tegishli vakolatlarga ega bo'lgan subyekt har qachon alohida muammolarsiz tizimning zarur bo'lgan tarkibiy qismidan (resursidan) erkin foydalanishi mumkinligini bildiradi.

avtomatlashtirilgan tizimda axborotga ishlov berish

ingl.: information processing in automated system

rus.: обработка информации в АС

Avtomatlashtirilgan tizim vositalaridan foydalanib axborot ustida bajariladigan amallar (yig'ish, jamg'arish, saqlash, o'zgartirish, in'ikos etish, chiqarish va shu kabilar) majmuasi.

avtomatlashtirilgan tizimning nimitzimi

ingl.: subsystem of automated system

rus.: подсистема автоматизированной системы

Avtomatlashtirilgan tizimning aniq maqsad va vazifalarga javob beruvchi funksional yoki tuzilish xususiyati bo'yicha ajratilgan qismi.

avtomatlashtirilgan tizimning texnik ta'minoti

ingl.: hardware of automated system

rus.: техническое обеспечение автоматизированной системы

Avtomatlashtirilgan tizim ishini ta'minlashga mo'ljallangan texnik vositalar majmuasi.

A

avtomatlashtirilgan tizimning xavfsizligi

ingl.: automated system security

rus.: безопасность автоматизированной системы

Avtomatlashtirilgan tizimning me'yoriy faoliyati jarayoniga ruxsatsiz aralashishdan, hamda o'g'irlash, uni tarkibiy qismlarini noqonuniy takomillashtirish yoki barbod qilishdan muhofazalanganligi.

avtomatlashtirilgan shifrn buzib ochish

ingl.: automatized deciphering

rus.: автоматизированное дешифрование

Ma'lumotlarni kompyuterda qayta ishlash jarayonining bosqichlaridan biri. U raqamli tasvirlar shaklida taqdim etiladigan ma'lumotlarni masofadan zondlashdir. Tasvirlarni kompyuterga kiritish, mavzu bo'yicha shifrn buzib ochish va ma'lumotlarni ekspert baholashlarni o'z ichiga oladi.

avvalgi iz

ingl.: cookies

rus.: куки

Foydalanuvchi brauzerini, veb-serverga tashrif buyurganda veb-server qo'yib chiqadigan belgidan iborat ma'lumotlar (katta bo'lmagan blok). Foydalanuvchi keyin tashrif buyurganda, server bu yerda uning avval bo'lganini biladi. Shuni hisobga olib, masalan, o'tgan gal ko'rsatgan bannerni bu gal unga ko'rsatmaydi. Takomillashgan tizimlarda, cookies-texnologiya yordamida tashrifchining qiziqishlarini o'rganib va uni har tashrifida tegishli reklamani ko'rsatish mumkin. Avvalgi iz, misol uchun loginlarni, «shopping cart» ma'lumotni va boshqalarni eslab qolishga qodir.

AWK

qisq.: Aho, Weinberger, Kernighan

AWK tili. UNIX muhitida ishlatiladi. Tilning nomi uning ijodkorlari familiyalarining birinchi harflaridan iborat.

AWT

qisq.:

1. Abstract Windowing Toolkit – Mavhum darchalarni boshqarish uchun uskunalar, AWT paketi. Grafik interfeysni dasturlash uchun

xizmat qiladigan Java maslagining standart paketlaridan biri.

2. Average Work Time – O‘rtacha ishlash vaqti.

axboriy dasturiy qurol

ingl.: information software weapon

rus.: информационно-программное оружие

Maxsus qurol. U apparatli, dasturiy-matematik ta'minot, axborot (ma'lumotlar), jumladan axborot kompyuter tizimlari (tarmoqlari)ni muhofaza qilish vositalariga vayron qiluvchi dasturiy ta'sir ko'rsatishga asoslangan

axboriy huquqiy me'yorlar

ingl.: information legal norms

rus.: информационно-правовые нормы

qarang: axboriy huquqiy normalar

axboriy huquqiy munosabatlar

ingl.: information legal relation

rus.: информационное правоотношение

Axborot-huquqiy me'yor bilan tartibga solingan axboriy ijtimoiy munosabat. Munosabat tomonlari axborot-huquqiy me'yor bilan belgilangan va kafolatlangan o'zaro huquq va majburiyatlari tashuvchilari sifatida qatnashadi.

axboriy huquqiy normalar

ingl.: information legal norms

rus.: информационно-правовые нормы

Axborot sohasida axborot huquqlari va erkinliklarini amalga oshirish va axborotning aylanishida axborot jarayonlarning amalga oshirilishi tufayli paydo bo'luvchi ijtimoiy munosabatlarning alohida guruhlarini tartibga soladi.

axboriy huquqiy tizim

ingl.: information legal system

rus.: информационно-правовая система

Kompyuterga o'rnatiladigan va maxsus dasturiy majmua yordamida turli izlash vazifalarini (aktlarni hujjat nomi, qabul qilingan sanasi, me'yoriy akt turi va h.k. bo'yicha izlash) bajarishi mumkin bo'lgan huquqiy axborotning avtomatlashtirilgan ma'lumotlar banki. Zamonaviy axboriy huquqiy tizimlar odatda dasturiy qobiq va unga qo'shiladigan ma'lumotlar bazalaridan (masalan, huquq sohalari bo'yicha) iborat bo'ladi.

axboriy tabaqalanish

ingl.: information divide

rus.: информационное неравенство

1. Eng yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishda bir xil imkoniyatlar yo'qligidan kelib chiqqan ijtimoiy tabaqalanishning yangi turi.

2. Axborot tuzilmalari, vositalari va ularning fuqarolar orasida tekis taqsimlanish jarayonlari taqdirini fuqarolik huquqlari va farovonlik masalalari bilan bog'lovchi tamoyillarni qo'llab-quvvatlovchilar uchun tavsif atamasi.

3. Sivilizatsiya rivojlanishining yangi muammosi. Uning mazmuni shundaki, jamiyatni axborotlashtirish jarayonida paydo bo'layotgan yangi yuqori avtomatlashtirilgan axborot muhitidan foydalanish imkoniyatlarining jahon hamjamiyatining alohida kishilari, tashkilotlari, mintaqalari va mamlakatlari uchun bir xil darajada bo'lmasligidir.

axboriy yondashuv

ingl.: information approach

rus.: информационный подход

Ilmiy bilishning tag-zaminli uslubi. Uning ma'nosi shundaki, tabiat va jamiyatdagi xohlagan obyekt, jarayon yoki hodisani o'rganayotganda birinchi navbatda ularning faoliyati va rivojlanishini belgilovchi eng namunali axborot xususiyatlari aniqlanib tahlil qilinadi.

axborot

ingl.: information

rus.: информация

1. Taqdim etilish shaklidan qat'iy nazar shaxs, predmet, dalil, voqea, hodisa va jarayonlar haqidagi ma'lumotlar.

2. Dalil, voqea, hodisa, predmet, jarayon kabi obyektlar haqidagi bilim (ma'lumotlar) hamda tushunchalar yoki buyruqlar.

3. Ma'lum xos matnda aniq ma'noga ega bo'lgan tushunchalarni ichiga oluvchi dalil, voqea, hodisa, predmet, jarayon, taqdimot kabi obyektlar haqidagi bilim (ma'lumotlar).

4. Qiziqish uyg'otishi mumkin bo'lgan va saqlanishi va qayta ishlanishi lozim bo'lgan jami dalil va ma'lumotlar. Kitob matni, ilmiy formulalar, bank hisob raqamidan erkin foydalanish va to'lovlar, dars jadvali, o'lchash majmualarining Yer va fazo stansiyasi o'rtasidagi masofa to'g'risidagi xabarlar va h.k. axborotlar bo'lishi mumkin. Hisoblash mashinasi ishi uchun zarur bo'lgan axborot

qayta ishlanishi lozim bo'lgan ma'lumot va dasturdan iborat bo'lib, dastur ushbu ma'lumotlar bilan nima va qaysi tartibda bajarilishi lozirligini belgilaydi (yoki foydalanuvchiga belgilash imkonini beradi). Axborot nur, tovush va radio to'lqinlari, elektr toki yoki kuchlanishi, magnit maydoni, qog'ozdagi belgilar shaklida yaratilishi va tashilishi mumkin. Umuman olganda, xohlagan moddiy tuzilma yoki energiya oqimi axborotni tashishi mumkin. Axborotdan foydalanish ko'lamlari jamiyat rivojlanishi darajasini belgilaydi.

5. Turli obyektlarning o'zaro ishlashida ro'y beruvchi aks etish jarayonining faol harakatlarni ta'minlash uchun yaroqli natijalari. Shuningdek, biron, biror narsa to'g'risidagi ma'lumotlar.

6. Aks etgan xilma-xillik.

axborot agentligi

ingl.: information agency

rus.: информационное агентство

Matbuot, radio, kino, televideniye, telefotografiya sohasidagi ixtisoslashtirilgan tashkilot. U axborot materiallarini to'plash bilan muntazam shug'ullanadi va bir paytning o'zida tahririyat, nashriyot va tarqatuvchi statusiga egadir.

axborot asosida o'zaro ishlash

ingl.: information interaction

rus.: информационное взаимодействие

Ma'lumotlar (axborot) oluvchilardan kamida birining bilimi o'zgarishiga olib keluvchi ma'lumotlar (axborot) almashish jarayoni. Tirik va texnik tizimlarda axboriy aloqada o'zaro ishlashlarning murakkab pog'onalar shajarasi mavjud bo'lib, ular ko'pincha ikkita sxemaga asoslanadi:

uzatuvchi – kodlash qurilmasi – aloqa kanali – dekodlash qurilmasi – qabul qiluvchi (K.Shennonning an'anaviy sxemasi);

N.Vinerning boshqaruv sxemasi, unda to'g'ri axborot oqimi bilan birga teskari, ya'ni boshqarilayotgan obyekt (tizim) haqidagi axborotni uzatuvchi oqim ham mavjud bo'ladi.

Amaliy masalalarni yechishda foydalanuvchilar orasida axboriy aloqada o'zaro ishlashlari uchun optimal sharoitlarni tashkil qilish aslida Internetning asosiy vazifasidir.

axborot balansi

ingl.: information balance

rus.: баланс информационный

Axborotning miqdor va sifat turlarining muayyan munosabati. U axborot makonining uyg'unlik holatini belgilaydi.

axborot biznesi

ingl.: information business, infobusiness

rus.: информационный бизнес, инфобизнес

Biznesda axborot texnologiyalari. Jamiyatning ish faoliyatidagi yangi yo'nalish. U axborot bozorida savdo va oraliq vazifalarini amalga oshirish, shuningdek jamiyatni ommaviy axborotlashtirish vositalarini ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, ijaraga berish, sug'urta qilish, moliyaviy va ish kuchi bilan ta'minlashlarni tashkil qilish bilan bog'liq.

axborot bozori

ingl.: information market

rus.: информационный рынок

1. Jamiyatda iqtisodiy, huquqiy va tashkiliy munosabatlar tizimi. U axborot texnikasi vositalari, axborot texnologiyalari, axborot mahsulotlari savdosini hamda foydalanuvchilarga tijorat asosida axborot xizmatlari ko'rsatishni ta'minlaydi.

2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, axborot mahsulotlari va xizmatlari bozori.

axborot bozori makoni

ingl.: marketspace

rus.: рыночное информационное пространство

Axborot texnologiyalariga asoslangan va ular tomonidan boshqariladigan bozorlar.

axborot but saqlanganligi

ingl.: information safety

rus.: сохранность информации

Axborotning, uning mazmunining o'zgarimasligi va uning butun mavjudlik vaqti davomida tasodifiy yoki atayin qilingan ta'sirlar sharoitida bir xil ma'noda talqin qilinishini nazarda tutuvchi xususiyati.

axborot butunligi

ingl.: information integrity

rus.: целостность информации

1. Axborot va uni tashuvchining holati. Butunlay axborot va uning alohida tarkibiy qismlari bo'linmasligini ta'minlash hamda ularni ruhsatsiz qasddan yo'q qilish, buzib talqin qilish, sizib chiqib ketish, o'g'irlash,

qalbakilashtirish va almashtirib qo'yishni, oldindan bartaraf qilishni nazarda tutiladi.

2. Hisoblash texnikasining yoki avtomatlashtirilgan tizimning tasodifiy va (yoki) qasddan qilingan g'alati qilib qo'yish (barbod qilish) sharoitida, axborotning o'zgaray qolishini ta'minlash qobiliyati. Axborot butunligini ta'minlash uchun uch uslubdan foydalaniladi:

- yopiq kanallarni yaratish;
- yo'naltirilishni kuzatib borish;
- ma'lumotlardan erkin foydalanishni boshqarish.

Butunlik kriptografiya yordamida ham ta'minlanishi mumkin. Bundan tashqari boshqa usullar ham mavjud. Masalan, chop etilgan ma'lumotlarga elektron imzo qo'shib qo'yish, ma'lumotlarni takrorlash, nazorat qiymatini qo'shib qo'yish.

axborot egasi

ingl.: information owner

rus.: владелиц информации

1. Qonun va/yoki axborot egasi tomonidan belgilangan huquqlar doirasida axborotga ega bo'lgan va undan foydalanayotgan hamda foydalanish vakolatlarini amalga oshirayotgan subyekt.

2. Axborot uzatishni va tarqatishni, yaratilgan axborotni iste'molchiga eltib berishni ta'minlaydigan alohida huquqlarni qo'lga kiritgan shaxs yoki shaxslar.

3. Axborot ishlab chiqaruvchilari va iste'molchilari orasidagi vositachi.

axborot ehtiyojlari

ingl.: information needs

rus.: информационные потребности

Nomoddiy ehtiyojlar turi. Aniq vazifani bajarish yoki muayyan maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan axborotga ehtiyoj.

axborot erkinligi to'g'risidagi 1966 yil Qonuni

ingl.: Freedom of Information Act 1966 (FOIA)

rus.: Закон о свободе информации 1966 года

Axborotlashgan jamiyat rivojlanishi tarixida muhim voqea. Bu qonunga ko'ra, AQSH ning barcha federal muassasalari fuqarolarni milliy xavfsizlik huquqni muhofaza qiluvchi organlar, moliya va shaxsga oid hujjatlardan tashqari

barcha axborotlardan erkin foydalanishni ta'minlashlari shart.

axborot eskirishi

ingl.: information ageing

rus.: старение информации

Axborotning vaqt o'tishi bilan o'zining amaliy qiymatini yo'qotish xususiyati. U ushbu axborot aks ettiruvchi fan sohasi ahvolidagi o'zgarishiga bog'liq.

axborot foydalanuvchisi

ingl.: information user

rus.: пользователь информации

1. Axborotni yoki unga ishlov berish imkonini oluvchi subyekt.

2. Axborot tizimi yoki vositachiga kerakli axborot olish uchun murojaat qiluvchi yoki undan foydalanuvchi subyekt.

axborot huquqi

ingl.: information law

rus.: информационное право

1. Huquq subyektlarining axborot sohasidagi faoliyatini tartibga soluvchi jami huquqiy me'yorlar.

2. Axborot sohasida (ishlab chiqarish, axborotni o'zgartirish va iste'mol qilish sohasida) paydo bo'luvchi, davlat tomonidan muhofaza qilinuvchi ijtimoiy me'yorlar va munosabatlar tizimi. Bu yerda huquqiy rostdashning asosiy predmetlari – bu axborot jarayonlarini (axborotni yaratish, yig'ish, ishlov berish, to'plash, saqlash, izlash, tarqatish va iste'mol qilish) amalga oshirishda paydo bo'luvchi axborot munosabatlari.

3. Jami yuridik fanning doktrinaviy bandlari, milliy huquqning mustaqil massivini tashkil qiluvchi huquqiy me'yorlar, xalqaro qonunchilik me'yorlari.

4. Axborotni (axborot resurslarini) yaratish, ulardan foydalanish, uzatish va uni muhofaza qilish sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi, huquqiy me'yorlarning shakllanayotgan sohalararo majmui.

axborot huquqi fan sifatida

ingl.: information law (as science)

rus.: информационное право как наука

Axborot huquqini jami yuridik me'yorlar sifatida shakllanishi va rivojlanishining ilmiy muammolarini o'rganadigan fan. Uning maqsadi axborot sohasida subyektlar (fuqarolar,

korxonalar, idoralar, jamoat birlashmalari, davlat hokimiyati va mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari) hulq-atvorini belgilashdir.

axborot huquqi tamoyillari

ingl.: information law principles

rus.: принципы информационного права

Axborot sohasida namoyon bo'ladigan ijtimoiy hayotning obyektiv qonuniyatlarni yuridik jihatdan tasdiqlovchi asosiy dastlabki tamoyillar. Axborot huquqining quyidagi asosiy tamoyillarini ajratish mumkin:

- Axborot munosabatlarning axborot huquqining murakkab sohasini tashkil qiluvchi munosabatlar ekanligi tamoyili;
- Axborot mulkchiligi tamoyili;
- Axborotning yaratuvchisi va foydalanuvchisidan ajratilmasligi tamoyili (subyektni olingan bilimlardan ajratib bo'lmashligi);
- Axborot mulkchiligi munosabatlarini yaxlit rostdash tamoyili (axborotni o'ziniki ekanligini tan olish ma'nosida);
- Investitsiya mulkchiligi tamoyili;
- Axborot ashyosi tamoyili;
- Namunaviy axborot-huquqiy me'yorlar tamoyili.

axborot huquqi tizimi

ingl.: information law system

rus.: система информационного права

Axborot qonunchiligi, axborot huquqi ilmi va «axborot huquqi» o'quv fanida o'z ifodasini topgan. Tuzilma nuqtai nazaridan axborot huquqi tizimi ikki qismga bo'linadi – Umumiy va Maxsus. Umumiy qismda axborot huquqining tizim hosil qiluvchi boshlanishlar tavsifnomasi keltirilgan, me'yorlar to'plangan axborot sohasida faoliyatni rostdashning asosiy tushunchalari, umumiy tamoyillari, huquqiy shakllar va usullari jamlangan. Maxsus qism ma'nosi yaqin bo'lgan axborot huquqiy me'yorlar birlashtirilgan axborot huquqining alohida institutlarini o'z ichiga oladi.

axborot huquqiy aloqalari matritsasi

ingl.: matrix of information legal relations

rus.: матрица информационных правоотношений

Qatorlari predmet sohalarida axborot jarayonlarni belgilovchi jadval: axborot, axborot resurslari, axborot mahsulotlari, axborot xizmatlarini izlash, olish va iste'mol

qilish; ularni ishlab chiqarish, uzatish va taqsimlash; axborot tizimlari, ularning tarmoqlari, ularni ta'minlash vositalarini yaratish va qo'llash; axborot xavfsizligi mexanizmlarini yaratish va qo'llash. Matritsa ustunlari huquq toifalarini ko'rsatadi: huquq, huquqning cheklanishi, majburiyat, mas'uliyat. Qator va ustunlar kesishgan joyda ushbu huquq toifalarida axborot jarayonlarida paydo bo'ladigan axborot munosabatlari ro'yxatlari keltiriladi.

axborot infratuzilmasi

ingl.: information infrastructure

rus.: информационная инфраструктура

1. Axborot resurslari, jumladan axborot xizmatlari va ommaviy axborot vositalarini shakllantirish, tarqatish va ulardan foydalanish tizimi.
2. Mamlakatning axborot makoni hamda fuqarolar va tashkilotlarning axborot resurslaridan foydalanishni ta'minlovchi axborot aloqada o'zaro ishlash vositalarining faoliyati va rivojlanishini ta'minlovchi jami tashkiliy tuzilmalar.
3. Axborot makoni tuzilmasining ushbu makonda axborot oqimlari yaratilishi va aylanishini ta'minlovchi qismi. Axborot infratuzilmasining asosiy belgilari: infratuzilma elementlarining sifatga oid va miqdoriy tarkibi; elementlarning makonda joylashishi va o'zaro aloqasi; elementlar va butun infratuzilmaning axborot samaradorligi va o'tkazish qobiliyati. Axborot infratuzilmasining asosiy elementlari: telekommunikatsiyalar; axborot tarmoqlari; axborot resurslari; axborot sohasida xizmat ko'rsatish tizimlari. Qo'shimcha (yordamchi) elementlari: axborot infratuzilmasining rivojlanishi va faoliyatini ta'minlash tizimlari.

axborot infratuzilmasi standartlari hay'ati

ingl.: Information Infrastructure Standards Panel (IISP)

rus.: комиссия стандартов информационной инфраструктуры

Vazifasi axborot tuzilmasiga doir standartlarni ishlab chiqish bo'lgan hay'at. IISP 1994 yilda AQSH da ishlab chiqarish korporatsiyalarining, assotsiatsiyalarning va kosorsiumlarning, davlat tashkilotlarining, muassasalarining standartlar ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan 80 ta

vakili bo'lmish yuridik shahslar ishtirokida tuzilgan. IISP da ko'rib chiqiladigan standartlar uch sohani qamrab oladi:

- ma'lumotlar xavfsizligi;
- axborot tarmoqlarida mualliflik huquqini muhofazalash;
- tarmoqlarni, shu jumladan, turli turkumdagi o'zaro harakatlarini tashkil qilish.

axborot inqilobi

ingl.: information revolution

rus.: информационная революция

1. Axborotning asbobiy asosi, uni uzatish va saqlash usullari hamda xalqning faol qismi uchun erkin foydalanish mumkin bo'lgan axborot hajmining keskin o'zgarishi.
2. XX asrning oxirgi choragida yuz bergan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jamiyat hayotining barcha sohalariga ko'rsatgan inqilobiy ta'sirini ifodalovchi istiora. Ushbu hodisa axborot sohasidagi undan avvalgi inqilobiy ixtirolar (kitoblarni bosish, telefoniya, radio aloqasi, shaxsiy kompyuter) ta'sirlarini birlashtiradi, chunki axborotni uzatishda xohlagan masofalarni o'tish va shu tufayli insoniyatning aqliy qobiliyatlari va ma'naviy kuchlarining birlashishi uchun texnologik asos yaratadi.

axborot iqtisodiyoti

ingl.: information economy

rus.: информационная экономика

Global axborotlashtirish jarayonining rivojlanishi tufayli paydo bo'lgan iqtisodiyotning yangi sektori. O'z ichiga axborotlashtirish vositalarini hamda axborot mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqarish va axborot bozorini oladi.

axborot iste'molchisi

ingl.: information consumer

rus.: потребитель информации

O'z ehtiyojlarini qondirish (bilimlarni oshirish, ta'lim olish, qarorlarni qabul qilish va h.k.) maqsadida axborotga muhtoj, uni izlovchi va oluvchi shaxs yoki shahslar.

axborot izlash

ingl.: information search

rus.: поиск информации

Axborot massivida oldindan belgilangan izlash sharti (so'rovi) talabini qondiruvchi yozuvlar

borligini aniqlash jarayoni va agar ular mavjud bo'lsa bunday yozuvlar joylashishini aniqlash jarayoni.

axborot izlash tizimi

ingl.: information retrieval system

rus.: информационно-поисковая система

Ma'lumotlar bazasi va jami axborot resurslarida axborot izlash uchun mo'ljallangan tizim.

axborot ishonchliligi

ingl.: information validity

rus.: достоверность информации

Axborotning to'g'ri qabul qilinish xususiyati. U quyidagilar yordamida ta'minlanadi: uzatilayotgan xabarlarida voqealar ro'y berish vaqtining belgilanishi; turli manbalardan olingan ma'lumotlarning puxta o'rganilishi va taqqoslanishi; soxta informatsiyaning vaqtida fosh etilishi; buzilgan axborotning o'chirilishi va h.k.

axborot jamiyati

ingl.: information society, information oriented society

rus.: информационное общество

1. Zamonaviy sivilizatsiya taraqqiyoti bosqichi. U jamiyat hayotida axborot va bilimlar roli o'sishi, axborot kommunikatsi, axborot mahsuloti va xizmatlarining yalpi ichki mahsulot (YAIM) dagi ulushi ortishi, insonlarning samarali axboriy aloqada o'zaro ishlashini ta'minlovchi global axborot makonining yaratilishi, ularning jahon axborot resurslaridan foydalanishi hamda axborot mahsulotlari va xizmatlariga bo'lgan ijtimoiy hamda shaxsiy ehtiyojlarini qondirishni ta'minlash darajasi bilan tavsiflanadi.
2. Bilimlar asosiy ishlab chiqarish mahsuloti bo'lgan jamiyat. Axborot jamiyatining farqli xususiyatlari: kerakli axborotdan jamiyatning barcha a'zolari uchun erkin foydalanishi osonligi, jamiyatning o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan butun axborotni ishlab chiqarish hamda jamiyatning barcha a'zolarini ushbu axborotdan erkin foydalanish vositalari bilan ta'minlash qobiliyati.
3. Axborotni ishlab chiqarish va iste'mol qilish eng asosiy faoliyat turi bo'lgan, axborot esa eng ahamiyatli resurs sifatida tan olingan jamiyat. Bu yangi jamiyatda axborot va telekommunikatsiya texnologiyalari va

texnikasi asosiy texnologiyalar va texnika hisoblanadi, axborot muhiti esa ijtimoiy va ekologik muhitlar bilan birga insonning yangi yashash muhitiga aylanadi.

axborot jamiyatida yashashga tayyorlik

ingl.: e-readiness

rus.: готовность к жизни в информационном обществе

Quyidagi muhim ko'rsatkichlar bilan baholanadigan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi: axborot-kommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanishi, elektron iqtisod, masofaviy ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) davlat boshqaruvida foydalanish va AKT sohasida davlat siyosati.

axborot jamiyatining rivojlanish ko'rsatkichlari

ingl.: information society development indicators

rus.: индикаторы развития информационного общества

Axborot jamiyatining axboriy, iqtisodiy va ijtimoiy sohalar bo'yicha rivojlanishini belgilovchi ko'rsatkichlar ro'yxati. Har bir mamlakatda axborot jamiyati rivojlanishi darajasini miqdoriy baholash uchun yillik «axborot jamiyati indeksi» (AJI) ishlab chiqilgan. Ushbu indeks quyidagi to'rtta guruhga bo'lingan 23 ko'rsatkichga asoslanadi:

- kompyuter infratuzilmasi (7 ko'rsatkich – muayyan mamlakatda odam boshiga shaxsiy kompyuterlar soni, bitta oilaga uy kompyuterlarining soni va h.k.);

- axborot infratuzilmasi (7 ko'rsatkich – bitta oilaga to'g'ri kelgan telefon liniyalarining soni, odam boshiga televizorlar, fakslar, uyali telefonlar soni, kabel televideniyesi abonentlarining soni va h.k.);

- Internet infratuzilmasi (4 ko'rsatkich – Internetdan maishiy, biznes va ta'lim maqsadlarida foydalanuvchilar soni, elektron savdo ko'lamini);

- ijtimoiy infratuzilma (5 ko'rsatkich – o'rtta maktab va oliy o'quv yurtlari o'quvchilari soni, matbuot o'quvchilari soni, matbuot erkinligi, fuqarolik huquqlarining ta'minlanishi).

axborot jarayonlari

ingl.: information processes

rus.: информационные процессы

1. Axborotni yaratish, yig'ish, ishlov berish, to'plash, saqlash, izlash, tarqatish va iste'mol qilish jarayonlari.

2. Hujjatlashtirilgan axborotni foydalanuvchi uchun yig'ish, ishlov berish, to'plash, saqlash, dolzarblashtirish va taqdim etish jarayonlari.

3. Axborotni yaratish, yig'ish, saqlash, ishlov berish, aks ettirish, uzatish, tarqatish va foydalanish jarayonlari.

axborot jinoyati

ingl.: information criminal

rus.: информационный преступник

G'arazli yoki bezorilik maqsadlarida amalga oshiriladigan, axborot tizim va tarmoqlarida axborotni o'g'irlash yoki buzishga qaratilgan atayin qilingan jinoyatkorona harakatlar.

axborot jinoyatchiligi

ingl.: information criminality

rus.: информационная преступность

Qonunda ko'zda tutilgan shaxs, tashkilotlar yoki davlat huquqlarini buzuvchi qonunga zid harakatlar. Bunda jamiyatning axborot sohasidagi qonunga zid o'laroq, shaxs, tashkilot va davlatga ma'naviy yoki moddiy zarar yetkazishi nazarda tutilgan.

axborot mahfiyligi

ingl.: confidentiality of information

rus.: конфиденциальность информации

1. Axborot va uning tashuvchisining holati. Bunda axborot bilan ruxsatsiz tanishishni yoki uni ruxsatsiz hujjatlashtirishni (nusxa ko'chirishni) oldini olish ta'minlangan

2. Axborot uchun subyektiv ravishda aniqlanadigan (qo'shib yoziladigan tavsifnoma (xossa). Bu axborotdan erkin foydalanish huquqiga ega bo'lgan subyektlar davrasiga cheklovlar kiritish zaruratini ko'rsatadi. Tizim (muhit) mazkur axborotni undan erkin foydalanish huquqiga egalik vakolatlari bo'lmagan subyektlardan sir saqlash qobiliyati bilan ta'minlangan bo'lishi shart. Mahfiylik ikki yo'l bilan ta'minlanadi. Birinchisi, axborot bilan ishlash huquqiga ega bo'lgan foydalanuvchilar davrasini cheklash. Ikkinchisi, axborotni shifrlash, ya'ni uni shunday shaklda ifodaladiki, o'qilgan axborotning mazmunini faqat shifrlash kalitiga ega bo'lgan foydalanuvchilar tushuna oladilar.

axborot mahsuloti*ingl.: information output, information goods**rus.: информационная продукция, информационный товар*

1. Axborot jarayonlarning moddiylashtirilgan natijasi. U davlat hokimiyati organlari, yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan.

2. Bu:

- ayirboshlash yoki sotish uchun yaratilgan axborot mahsuloti;

- sotuv predmeti sifatidagi axborot xizmati;

- axborot faoliyatini ta'minlovchi mahsulot (sotish uchun ishlab chiqarilgan axborot vositalari va texnikasi).

axborot mahsulotlari*ingl.: information products**rus.: информационные продукты*

1. Hujjatlashtirilgan axborot.

U foydalanuvchilar ehtiyojlariga muvofiq tayyorlanib, ushbu ehtiyojlarni qondirish uchun mo'ljallanadi yoki foydalaniladi

2. Mahsulot shaklida taqdim etilgan barcha turdagi axborot resurslari, dasturiy mahsulotlar, ma'lumotlar bazalari va banklari hamda boshqa axborot.

3. Ishlab chiqaruvchi tomonidan mahsulot yoki xizmat sifatida moddiy yoki elektron shaklda keyinchalik tarqatilishi uchun tayyorlangan jami ma'lumotlar.

4. Ma'lum shaxsning faoliyati natijasi bo'lmish axborot.

Axborot mahsuloti o'z ichiga quyidagilarni oladi:

- axborot (ma'lumotlar, bilimlar);

- axborot tashuvchilari;

- axborot vositalari va texnikasi;

- axborot faoliyatini ta'minlovchi mahsulotlar.

axborot makoni*ingl.: information space**rus.: информационное пространство*

1. Elektron tarmoqlardan foydalangan holda paydo bo'luvchi birlashgan elektron axborot makoni.

2. Axborot kommunikatsiyalari dunyoning zamonaviy ijtimoiy hayotida yetakchi rol o'ynaydigan sohalari. Ushbu ma'noda axborot makoni tushunchasi axborot muhiti tushunchasiga yaqinlashadi.

3. Axborot oqimlari uchun aylanish makoni.

axborot manbai*ingl.: source of information**rus.: источник информации*

Axborot yuzaga kelishini identifikatsiyalovchi obyekt.

Foydalanuvchi erkin olishi mumkin bo'lgan va odatda ba'zi muammoli aniqlikka ega bo'lgan u yoki bu axborot resurslari sinfi subto'plamining yagona elementi.

axborot mazmuni*ingl.: information content**rus.: содержание информации*

Ma'lum obyekt yoki hodisa to'g'risida jami elementlar, tomonlar, ular o'rtasidagi aloqa va munosabatlarni belgilovchi aniq ma'lumotlar.

axborot miqdorining birligi*ingl.: unit of information quantity**rus.: единица количества информации*

Ikki sanoq tizimida, axborotning eng kichik birligi bo'lib bit hisoblanadi. Bir bit bu bita «1» yoki bita «0» degani, signal impulsi borligi yo yo'qligi bilan aks etadi. Bitlarning butun deb qaraladigan tutash ketma-ketligi bayt deb ataladi. Ko'pincha, bayt sakkiz bitga teng deb qabul qilinadi.

axborot muhiti*ingl.: information environment**rus.: информационная среда*

Kompyuterda saqlanuvchi, biroq axborot tizimi sifatida shakllantirilmagan, ma'lum predmet sohasiga tegishli va bitta yoki bir necha foydalanuvchi tomonidan ishlatiladigan jami bilimlar, faktlar va ma'lumotlar.

axborot muhofazalashning qonunchilik vositalari*ingl.: legal protection means**rus.: законодательные средства защиты информации*

Mamlakatning erkin foydalanish cheklangan axborotga ishlov berish va uzatishni, ishlatishni tartibga soluvchi qoidalar hamda ularni buzganlik uchun javobgarlik darajasini o'rnatadigan qonunchilik hujjatlari.

axborot muhofazalashning tashkiliy vositalari*ingl.: organizational protection means**rus.: организационные меры защиты информации*

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimini faoliyatini, uning resurslarini ishlatishni, xodimlarni faoliyatini, hamda unda aylanib yurgan axborot xavfsizligiga tahdidni yuqori darajada qiyinlashtirish yoki amalga oshirish imkoniyatini yo'qqachiqarishga sharoit tug'diradigan, foydalanuvchi bilan tizim orasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi choralar.

axborot muhofazasi samaradorli nazorati vositalari

ingl.: information protection efficiency control tools
rus.: средства контроля эффективности защиты информации

Axborot muhofazasi samaradorligini nazorat qilish uchun mo'ljallangan yoki qo'llaniladigan texnikaviy, dasturiy vosita, modda va (yoki) biror narsa.

axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati

ingl.: state information protection policy
rus.: государственная политика в области защиты информации

Axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- axborot muhofazasi sohasida faoliyatni davlat tomonidan boshqarish mexanizmlarini yaratish;
- axborot muhofazasi sohasidagi qonunchilikni rivojlantirish;
- davlat axborot resurslarini muhofazalash;
- axborot muhofazasi sohasida zamonaviy texnologiyalar va xizmatlar bozorini rivojlantirish uchun sharoit yaratish;
- davlat va jamiyat faoliyati uchun o'ta muhim bo'lgan avtomatlashtirilgan axborot tizimlari muhofazasini tashkil qilish;
- axborot muhofazasiga tegishli bo'lgan dastur va loyihalarni qo'llab-quvvatlash va amalga oshirish.

axborot muhofazasi sohasidagi litsenziya

ingl.: license in information protection sphere
rus.: лицензия в области защиты информации

Axborot muhofazasi sohasida ishlash huquqini beruvchi ruxsatnoma. U litsenziya bitimi (shartnomasi) asosida shakllantiriladi.

axborot muhofazasi sohasidagi litsenziyalash

ingl.: licensing in information protection sphere

rus.: лицензирование в области защиты информации

Litsenziya bitimi (shartnomasi) bilan tasdiqlangan, axborot muhofazasi sohasidagi ishlarni amalga oshirish huquqlarini berish yoki olish bilan bog'liq faoliyat.

axborot muhofazasi tamoyillari

ingl.: concept of information protection
rus.: концепция защиты информации

Axborot muhofazasi muammolariga axborotga avtomatlashtirilgan ishlov berish tizimida umumiy qarashlar va uni yechish yo'llarini belgilaydigan hujjat. Bunda yig'ilgan tajribani hisobga olgan holda uning zamonaviy rivojlanishi tendensiyalari bayon qilingan. U tashkilot xavfsizligi tamoyillarining tarkibiy qismidir.

axborot muhofazasini samaradorligi

ingl.: efficiency of information protection
rus.: эффективность защиты информации

Axborotni muhofazalash bo'yicha harakatlar oqibatida erishilgan natijalarni axborot muhofazasi maqsadiga mos kelishi darajasi.

axborot muhofazasini ta'minlash tamoyillari

ingl.: information security ensuring principles
rus.: принципы обеспечения информационной безопасности

- Shaxs, jamiyat va davlat manfaatlariga rioya qilish;
- Qonuniylik;
- Axborot xavfsizligining barcha subyektlari harakatlarining kelishilganligi;
- Axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha choralarning bir yaxlitligi;
- Axborot xavfsizligi subyektlarining axborot sohasidagi qonunbuzarliklar uchun javobgarligi;
- Xalqaro axborot xavfsizligi tizimlari bilan birlashish;
- Qo'riqlanayotgan axborotning muhofaza qilinganligi;
- Axborot xavfsizligini ta'minlash choralarning axborot sohasidagi noqonuniy harakatlar (harkatsizlik) tufayli yetkazilishi mumkin bo'lgan zarar ko'lamiga muvofiqligi.

axborot muhofazasining dasturiy vositasi

ingl.: information protection software tools
rus.: программное средство защиты информации

Dasturiy ta'minot tarkibiga kiruvchi va axborot muhofazasi uchun mo'ljallangan maxsus dastur.

axborot muhofazasining huquqiy shakli

ingl.: legal form of information protection

rus.: правовая форма защиты информации

Informatika, axborot munosabatlari va axborot muhofazasi sohasidagi mamlakat konstitutsiyasi va qonunlari moddolari, fuqarolik va jinoyat kodekslari bandlari va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarga asoslangan axborot muhofazasi. Axborot muhofazasining huquqiy shakli axborot munosabatlari subyektlarining huquq va majburiyatlari, axborot muhofazasi organlari, texnika vositalari va usullarining huquqiy holatini tartibga soladi va axborot muhofazasi sohasida odob-ahloq me'yorlarni yaratishning asosidir.

axborot muhofazasining sug'urta shakli

ingl.: insurance form of information protection

rus.: страховая форма защиты информации

Sug'urta jamiyatlari tomonidan axborot munosabatlari subyektlariga axborotning sizishi (maxfysizlashtirilishi), uning o'zgartirilishi yoki jismoniy yo'q qilinishi holatida moddiy zararni to'ldirish bo'yicha kafolatlar berishga asoslangan axborot muhofazasi. Axborot muhofazasining sug'urta shakli moddiy mulk sug'urtasi bilan bir xil bo'lib, iqtisodiyotning xususiy sohasida katta muvaffaqiyat bilan qo'llanilishi mumkin.

axborot mulkdori

ingl.: information owner

rus.: собственник информации

1. Axborotga egalik qilish, undan foydalanish, tasarruf etish vakolatlarini qonuniy aktlarga muvofiq tarzda to'la amalga oshiruvchi subyekt.
 2. Axborot resursiga egalik qilish, tasarruf etish va foydalanishning yuridik huquqiga ega bo'lgan axborot munosabatlari subyekt. Axborot resursiga egalik qilish, tasarruf etish va foydalanishning yuridik huquqiga ushbu axborot resursini meros qilib olgan shaxslar egadir. Kashfiyot, ixtiro, ilmiy-texnikaviy ishlanmalar, ratsionalizatorlikka oid takliflar va h.k. mualliflari o'zlari manbai bo'lgan axborotga egalik qilish, tasarruf etish va foydalanishning yuridik huquqiga ega.
- qarang:* Axborot egasi.

axborot munosabatlari subyektlarining xavfsizligi

ingl.: security of subjects of information relations

rus.: безопасность субъектов информационных отношений

Axborot munosabatlari subyektlarining muhofazalanganligi. Bunda axborotga va/yoki uni qayta ishlash va uzatish vositalariga ta'sir qilish yo'li bilan yetkaziladigan moddiy, ma'naviy va o'zgacha zarardan muhofazalanganlik tushuniladi.

axborot obyekt

ingl.: information object

rus.: информационный объект

Xohlagan kompyuter yoki telekommunikatsiya tizimi, axborotga ishlov berish uchun bitta yoki jami apparatli va (yoki) texnika vositalari, axborotga ishlov berish va (yoki) uzatish tizimi yoki vositalari o'rnatilgan yoki maxfiy muzokaralar o'tkazilayotgan xona.

axborot obyektlarining muhofaza qilinganligini shahodatlash tizimi

ingl.: information security certification system

rus.: система аттестации информационных объектов на защищенность

Axborot obyektlarining muhofaza qilinganligini shahodatlash ulardan foydalanish sharoitlarining ishlov berilayotgan axborotning huquqiy maromiga muvofiqligini aniqlash maqsadida o'tkaziladi. Davlat mulki bo'lmish maxfiy axborotga ishlov beriladigan axborot obyektlarning muhofaza qilinganligini shahodatlash ularni ishga tushirishdan oldin shartli ravishda o'tkaziladi. Muhofaza qilinganlikka shahodatlash tarkibi tekshirilayotgan axborot obyektidan foydalanayotgan tegishli davlat organi, tashkilot, muassasa rahbari tomonidan tasdiqlanayotgan hay'atlar tomonidan amalga oshiriladi va axborot muhofazasi bo'yicha vakolatli davlat organi bilan kelishib olinadi. Davlat mulkchiligida bo'lgan axborotga ishlov bermaydigan axborot obyektlarini shahodatlash uchun axborot muhofazasi bo'yicha vakolatli davlat organi tomonidan bunday faoliyat uchun litsenziya berilgan ixtisoslashtirilgan tashkilotlar jalb qilinishi mumkin.

axborot olishning osonligi

ingl.: information accessibility

rus.: доступность информации

Axborotning (erkin) olinish xususiyati.

axborot oqimi

ingl.: information flow

rus.: информационный поток

Makon va zamonda uzaladigan axborot.

axborot qadrsizlanishi

ingl.: discredit of information

rus.: компрометация информации

Pinhoniy axborotni chiqib ketishi yoki oshkor bo'lishi, yo mualliflashtirilmagan subyektlar tomonidan olinishi.

axborot qonunchiligi

ingl.: information legislation

rus.: информационное законодательство

1. Axborot aylanishi va axborotni ishlab chiqarish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish sohasiga oid jami qonunlar, me'yoriy aktlar va boshqa huquqiy rostdash shakllari.

2. Axborot muammolariga to'liq bag'ishlangan qonunchilikning ba'zi sohalarini ham, butunlay maxsus me'yoriy aktlarni ham, shuningdek, qonunchilikning boshqa sohalar uchun alohida axborot-huquqiy me'yorlarni ham o'z ichiga oluvchi yaxlit soha.

axborot quroli

ingl.: information weapons

rus.: информационное оружие

1. Axborot infratuzilmasiga qarshi qaratilgan jami ixtisoslashtirilgan (fizikaviy, axborot, dasturiy, radioelektron) uslublar va vositalar. Ular infratuzilmaning butunlay yoki uning alohida elementlarining vazifalari va xizmatlarining vaqtinchalik yoki tiklab bo'lmaz darajada ishdan chiqarish uchun mo'ljallangan.

2. Axborot urushida dushmanga axborot ta'sirlarini o'tkazishni amalga oshirish imkonini beruvchi vosita va uslublar.

3. Zarar yetkazish kuchi mamlakatning axborot sohasi obyektlari va uning qurolli kuchlarini vayron qilish, bostirish, (muhofazasini) yengishga asoslangan maxsus qurol.

axborot resursi

ingl.: information resource

rus.: информационный ресурс

1. Axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma'lumotlar banki, ma'lumotlar bazasi. (*qonun*)

2. Alohida hujjatlar va hujjatlar massivlari, axborot tizimlaridagi (kutubxona, arxiv, jamg'arma va ma'lumotlar banklari, boshqa axborot tizimlari) hujjatlar va hujjatlar massivlari.

3. Axborot tizimlaridagi (kutubxona, arxiv, jamg'arma va ma'lumotlar banklari hamda depozitariy, muzey va boshqalar) hujjatlar va hujjatlar massivlari.

4. Ma'lumotlar va bilimlar bazalari, axborot tizimlaridagi boshqa axborot massivlarini o'z ichiga oluvchi tashkillashtirilgan jami hujjatlashtirilgan axborot.

axborot resurslarining egasi

ingl.: owner of information resources

rus.: владелец информационных ресурсов

Qonun bilan yoki axborot resurslarining mulkdori tomonidan belgilangan huquqlar doirasida axborot resurslariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs. (*qonun*)

axborot resurslarining mulkdori

ingl.: owner of information resources

rus.: собственник информационных ресурсов

Axborot resurslariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs. (*qonun*)

axborot sanoati

ingl.: information industry

rus.: информационная индустрия

Eng zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (gazeta, jurnal va kitoblardan tortib kompyuter o'yinlari va tarmoqlarning axborot to'ldirilishi) asosida turli xil axborot mahsulot va xizmatlarini keng ko'lamda ishlab chiqarish. U muhim farq qiluvchi ikki qismdan iborat: axborot texnikasini (mashinalar va asbob-uskunalar) ishlab chiqarish va bevosita axborotni ishlab chiqarish.

axborot sifati

ingl.: information quality

rus.: качество информации

Obyektlar va ularni o'zaro bog'lanishlari haqidagi muayyan axborotni yaroqliligini ifodalovchi xossalar majmui. U foydalanuvchi u yoki bu turdagi faoliyatni amalga oshirishi, o'z oldida turgan maqsadlarga erishishi uchun zarur. Eng umumiy parametrlar qatoriga ma'lumot

ishonchligi, mavridiyligi, yangiligi, qimmatligi, foydaliligi, olish qulayligi kiradi.

axborot sohasi

ingl.: information sphere

rus.: информационная сфера

1. O'z tarkibiga axborotni yaratish, to'plash, unga ishlov berish, taqdim etish, undan foydalanish hamda ushbu jarayonlarni ta'minlovchi infratuzilmani yaratishni oluvchi faoliyat sohasi.

2. Axborotni izlash, olish, uzatish, ishlab chiqarish va tarqatish bo'yicha faoliyat sohasi, shuningdek, jami axborot resurslari va ularni ta'minlovchi axborot infratuzilmasi.

3. Subyektlarning axborot yaratish, o'g'irish va iste'mol qilish bilan bog'liq faoliyat sohasi.

4. Axborot to'plash, shakllantirish, tarqatish va unga ishlov berishni amalga oshiruvchi jami axborot, axborot infratuzilmasi va subyektlar, shuningdek, ushbu jarayonda paydo bo'luvchi ijtimoiy munosabatlarni rostdash tizimi.

5. Axborot sohasi o'z ichiga zamonaviy jamiyatda insonlar atrofidagi inson tomonidan sun'iy ravishda yaratilgan belgilar muhitini oladi.

axborot tahdidi

ingl.: information threat

rus.: информационная угроза

Jamiyat axborot sohasining faoliyatiga xavf tug'dirayotgan jami omillar va omillar guruhlari.

axborot tahlili

ingl.: information analysis

rus.: информационный анализ

Hujjatlarni o'rganish va shakllanayotgan hamda foydalanilayotgan axborot hajmini aynanlash, shuningdek, hujjatlar aylanishi sxemasini va axborot aloqalari modelini ishlab chiqish.

axborot tarmoqlari mulkdori

ingl.: information network owner

rus.: собственник информационных сетей

Qonunga muvofiq tarzda axborot tarmoqlariga to'la egalik qilish, foydalanish va tasarruf etishni amalga oshiruvchi davlat, ma'muriy-hududiy birlik, jismoniy yoki yuridik shaxs.

axborot tarmog'i

ingl.: information network

rus.: информационная сеть

Aloqa kanallari bo'yicha ma'lumotlarni uzatish va ularga ishlov berish uchun dasturli-texnikaviy vositalar majmui.

axborot tashuvchisi

ingl.: information carrier

rus.: носитель информации

Jismoniy shaxs yoki moddiy obyekt. Moddiy obyekt jumlasiga axborot ramzi, timsol, signal, texnik yechimlar va jarayonlar shaklida aks ettirilgan moddiy obyekt, shu jumladan fizik maydonlar kiradi.

axborot texnikasi sohasi

ingl.: information technology sphere

rus.: информационная техносфера

Jamiyatning asbobiy-texnologik muhiti. U jamiyatni axborotlashtirishning jami texnikaviy vositalari va ularning ijtimoiy foydalanilishi imkoniyatlarini ta'minlovchi axborot texnologiyalaridir.

axborot texnologiyalari

ingl.: information technologies

rus.: технологии информационные

qarang: axborot texnologiyasi

axborot texnologiyalari sohasida tadqiqotlar va rivojlanish bo'yicha Yevropa strategik dasturi

ingl.: European strategic program of IT research

rus.: европейская стратегическая программа исследований и развития в области информационной технологии

Informatikani tadqiqot qilish va rivojlantirish bo'yicha Yevropa strategik rejasi. Axborot texnologiyalarini rivojlantirishni muhimligini hisobga olgan holda, Yevropa Ittifoqi tomonidan uning tuzilishi haqida qaror qilingan. ESPRIT rejasi quyidagi bosh maqsadlarni ko'zlaydi:

- Yevropa sanoatini asos soluvchi axborot texnologiyalari bilan ta'minlash;
- Yevropa ilmiy va sanoat kooperatsiyasini rag'batlantirish;
- xalqaro standartlarni tatbiq qilishga ko'maklashish.

axborot texnologiyasi

ingl.: information technology

rus.: информационная технология

1. Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va uni tarqatish uchun

foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar, usullar va jarayonlar. (*qonun*)

2. Ma'lumotlarni to'plash, ularga ishlov berish, saqlash, uzatish va ulardan foydalanish jarayonida hisoblash texnikasidan foydalanish yo'llari, usullari va uslublari.

3. Hujjatlashtirilgan axborot, jumladan dasturli vositalarga ishlov berishning jami uslublari, yo'llari, usullari va vositalari hamda ulardan foydalanishning belgilangan tartibi.

4. Inson faoliyatining turli sohalarida axborot mahsulotini ishlab chiqarishda axborot jarayonlarini amalga oshirishning jami usullari.

5. Insonlar tomonidan axborotni yig'ish, saqlash, ishlov berish va tarqatish uchun foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar va ishlab chiqarish jarayonlari. Keng ma'noda axborot texnologiyasi misoli sifatida idora cho'tidan foydalanish va kitoblarni bosishni ko'rsatish mumkin. Tor ma'noda «axborot texnologiyasi» atamasi axborotga ishlov berish uchun ushbu axborotdan foydalanuvchi jarayonlarning sermehnatligini kamaytirish va ularning ishonchiligi va tezkorligini oshirish maqsadida zamonaviy elektron texnikasidan foydalanish bilan bog'liq.

axborot texnologiyasining xavfsizligi

ingl.: information technology security

rus.: безопасность информационной технологии

Axborotni qayta ishlash texnologik jarayonining muhofazalanganligi.

axborot tizimi

ingl.: information system

rus.: информационная система

1. Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish hamda ulardan foydalanish imkonini beradigan, tashkiliy jihatdan tartibga solingan jami axborot resurslari, axborot texnologiyalari va aloqa vositalari. (*qonun*)

2. Tashkiliy (jumladan, axborot jarayonlarini amalga oshiruvchi hisoblash texnikasi va aloqa vositalaridan foydalangan holda) tartibga solingan jami hujjatlar (hujjatlar massivlari) va axborot texnologiyalari.

3. Bir butunni tashkil qiluvchi tartibga solingan jami axborot texnologiyalari, obyektlar va ular orasidagi munosabatlar. Obyektlar sifatida axborot tizimi tarkibiga aniq axborot jarayonini bajarish uchun kerakli xodimlar, axborot,

moddiy-texnikaviy va boshqa resurslar kirishi mumkin.

4. Tartibga solingan funksional nuqtai nazardan o'zaro bog'liq jami dasturiy-apparat vositalari va axborotni to'plash, unga ishlov berish, saqlash va uzatish texnologiyalari.

5. Axborotni yig'ish, saqlash va unga ishlov berish bilan bog'liq bo'lgan istalgan tizim. Shu nuqtai nazardan tizimlashtirilgan kartoteka ham, ma'lumotlar banki ham axborot tizimi hisoblanadi.

6. Foydalanuvchilar (inson va dasturlar) so'rovi bo'yicha axborotni saqlash, izlash va berish uchun mo'ljallangan hisoblash tizimi. Odatda axborot tizimi o'z ichiga katta va murakkab ma'lumotlar bazalari va bilimlar bazalarini olib, bir necha tashkilot foydalanuvchilarini axborot bilan ta'minlaydi.

axborot tizimlari egasi

ingl.: owner of information systems

rus.: владелец информационных систем

Qonun bilan yoki axborot tizimlarining mulkdori tomonidan belgilangan huquqlar doirasida axborot tizimlariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs. (*qonun*)

axborot tizimlari mulkdori

ingl.: information system owner

rus.: собственник информационных систем

Axborot tizimlariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs. (*qonun*)

axborot tizimlari tillari bo'yicha konferensiya

ingl.: Conference On Data SYstem Language (CODASYL)

rus.: конференция по языкам информационных систем

AQSH mudofaa vazirligi tomonidan tashkil qilingan va ma'lumotlar bilan ishlash standartlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan tashkilot. 1959 yilda yaratilgan CODASYL tarkibiga, dasturlash tillarini va ma'lumotlarga ishlov berish dasturiy ta'minotini ishlab chiquvchi jamoalarning vakillari bo'lmish informatika sanoatini mutaxassislari kirgan. CODASYL tashkiloti tomonidan COBOL tili yaratilgan.

axborot tizimlari va vositalarini muhofazalangan tarzda bajarish

ingl.: protected version of information systems and tools

rus.: защищенное исполнение информационных систем и средств

Axborot tizimlarini va vositalarini loyihalash va yasash. Bunda ishlov berilayotgan axborotga xavfsizlik bo'yicha qo'yilgan talablar hisobga olinadi.

axborot tizimlarini klonlash

ingl.: cloning of information systems

rus.: клонирование информационных систем

Replikant-dasturlar asosida yangi axborot tizimlarini qurish. Tizimlar axborot ifodalashning yagona standartlariga mos keladigan, kesishib o'tadigan ma'lumotlar bazasiga, umumiy axtaruvchi tizimga, o'xshash interfeyslarga ega bo'ladi.

axborot turlanishi

ingl.: information modification

rus.: модификация информации

Texnik vositalar tomonidan ishlov berilganda tashuvchilarda axborot mazmuni yoki hajmining ruxsatsiz o'zgartirilishi.

axborot urushi

ingl.: information war

rus.: информационная война

1. Dushman axboroti, axborotga asoslangan jarayonlar va axborot tizimlariga zarar yetkazish harakatlari. Ayni paytda o'z axboroti, axborotga asoslangan jarayonlari va axborot tizimlarini muhofaza qilish orqali axborot ustunligiga erishish ko'zlanadi.

2. Tizimlarning moddiy, harbiy, siyosiy yoki mafkuraviy sohada ma'lum yutuqqa erishishga qaratilgan bir-biriga ochiqdan-ochiq yoki yashirincha qaratilgan axborot hujumlari.

axborot vositachisi

ingl.: information intermediary

rus.: информационный посредник

Boshqa shaxs nomidan elektron hujjatlarni jo'natuvchi, oluvchi yoki saqlovchi, yoki ushbu hujjatlarga nisbatan boshqa xizmatlar ko'rsatuvchi shaxs.

axborot xavfsizligi

ingl.: Information security

rus.: информационная безопасность

1. Axborotning uning egasiga zarar keltiradigan tasodifan yoki qasddan qilingan tahdidlarga (xavf-xatarlarga) chidamliligining umumlashgan xossasi.

2. Axborotning holati. Bu holat axborot tashuvchisining (axborotlashtirish obyekti, ma'lumotlarni uzatish tarmog'i va b.) uni qayta ishlash, saqlash va uzatishda axborotning mahfiylik, butunlik va kirishimlilik kabi xususiyatlarga ega bo'lib qolishini ta'minlash qobiliyati bilan tavsiflanadi.

3. Axborotning chiqib ketishi, soxtalastirilishi, nusxa olinishi, o'zgartirilishi, oshkor bo'lishi, buzilishi, qamal qilinishiga olib keluvchi beruxsat tasodifan yoki qasddan qilingan amallardan muhofazalanganligi.

Mahfiylik, butunlik va kirishimlilik axborot xavfsizligining tavsifnomasi bo'lib hisoblanadi.

4. Axborot munosabatlari subyektiga zarar yetkazish mumkinligi bilan bog'liq bo'lgan xavf ehtimolining yo'qligi.

5. Jismoniy va yuridik shaxslar hamda davlatning axborot sohasida muhofaza qilinganlik holati.

6. Axborot xavfsizligi uchta asosiy tarkibiy qismlardan iborat: maxfiylik, butunlik va erkin foydalanish osonligi. Maxfiylik nozik axborotni ruxsatsiz olishdan muhofaza qilishga tegishli. Butunlik axborot va dasturli ta'minotning aniqligi va to'liqligini muhofaza qilishni bildiradi. Erkin foydalanish osonligi – bu axborot va asosiy xizmatlarning foydalanuvchi uchun kerakli paytda erkin foydalanish osonligini ta'minlash.

7. Axborot va qo'llab-quvvatlovchi infratuzilmaning muhofaza qilinganligi. Bunda tasodifan yoki atayin qilingan, tabiiy yoki sun'iy tavsifga ega bo'lgan va axborot va qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma egasi yoki foydalanuvchilariga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan ta'sirlardan muhofazalash nazarda tutilgan.

axborot xavfsizligi ko'rsatgichi

ingl.: criteria of information security

rus.: критерий безопасности информации

Turli xavf-xatar faktorlari ta'siriga nisbatan axborot xavfsizligini tavsiflovchi ko'rsatkich.

axborot xavfsizligi obyekti

ingl.: information security object

rus.: объект информационной безопасности

Axborot sohasida amalga oshiriladigan axborot xavfsizligi subyektlarining huquq va erkinliklari; axborot resurslari; axborot infratuzilmasi.

axborot xavfsizligi siyosati

ingl.: information security policy

rus.: политика информационной безопасности

1. Muhofaza qilinayotgan axborotga ishlov berishning huquqiy jihatlarini tartibga soluvchi jami qabul qilingan tashkiliy choralar. Muhofaza qilinayotgan axborotning aylanishi, uni saqlash va tarqatish sohasidagi amaldagi qonunlar, boshqaruv va me'yoriy materiallar, bandlar, ko'rsatmalar, qoidalar va h.k.larni hisobga olgan holda ishlab chiqiladi.
2. Axborot muhofazasi sohasida boshqaruv va loyiha yechimlarini belgilovchi jami hujjatlar.
3. Nozik axborotning boshqarilishi, muhofaza qilinishi va tarqatilishi asoslangan jami qonunlar, qoidalar va amaliy tajriba.
4. Kompyuter muhofazasini ta'minlash uchun tanlangan reja yoki harakatlar yo'nalishi.
5. Muayyan tashkilotda boshqaruv siyosati. Boshqaruv obyektlari qatoriga maxfiy axborot yoki cheklangan foydalanuvchilar doirasi uchun mo'ljallangan axborotni qabul qilish, unga ishlov berish va uzatish kiradi.

axborot xavfsizligi subyekti

ingl.: information security subject

rus.: субъект информационной безопасности

Axborot xavfsizligi subyektlariga davlat organlari ko'rinishidagi davlat, yuridik shaxslar, jismoniy shaxslar kiradi.

axborot xavfsizligini ta'minlash

ingl.: information security assurance

rus.: обеспечение безопасности информации

Foydalanuvchining axboroti muhofazasiga qo'yilgan me'yor va talablarni bajarish. Bunda qoidabuzarni telekommunikatsiya tarmog'i obyektlariga va ularda aylanib yuradigan axborotga ma'lum ta'sirlaridan muhofazalash nazarda tutiladi.

axborot xavfsizligining maqsadi

ingl.: purpose of information protection

rus.: цель защиты информации

Axborot muhofazalashdan istalgan natija. Axborotni muhofazalashdan maqsad, axborot mulkdori, egasi va foydalanuvchisi axborotni mumkin bo'lgan sizib chiqishi va (yoki)

axborotga nisbatan ruxsatsiz va qasddan qilingan harakatlar oqibatida zarar ko'rishining oldini olishdir.

axborot xizmati ko'rsatish

ingl.: information service

rus.: информационное обслуживание

Qarorlar ishlab chiqish va qabul qilish, insonning madaniy, ilmiy, ishlab chiqarish, maishiy va boshqa ehtiyojlarini qondirish uchun axborot taqdim etish.

axborot xizmatlari

ingl.: information services

rus.: информационные услуги

1. Foydalanuvchiga axborot mahsulotini yetkazish bo'yicha ma'lum shaklda amalga oshiriladigan axborot faoliyati.
2. Subyektlar (mulkdorlar va egalar)ning foydalanuvchilarni axborot mahsulotlari bilan ta'minlash bo'yicha harakatlari.
3. Foydalanuvchilar ixtiyoriga ularga kerakli axborot mahsulotlarini hujjatli yoki elektron shaklda taqdim etish, shuningdek, foydalanuvchilarga tegishli axborot yoki axborot mahsulotlarini axborot tarmoqlari bo'ylab tarqatish.

axborot o'chirilishi

ingl.: information destruction

rus.: разрушение информации

Kompyuterning xotirasida saqlanayotgan axborotni o'chirish.

axborot shahri

ingl.: information city

rus.: информационный город

Iqtisodiyotning sanoatlashib bo'lgan infratuzilmasiga ega shahar. Unda asosiy faoliyat turlariga boshqarish, moliyaviy faoliyat, ilmiy tadqiqotlar, oliy ta'lim, madaniyat, axborot xizmatlari, OAV, ish xizmatlari (reklama, maslahat, axborot va boshqa xizmatlari) kirib, ushbu faoliyat turlarida barcha ishlovchilarning yarmidan ko'pi band bo'ladi.

axborot chalajonligi

ingl.: information collapse

rus.: информационный коллапс

Tarmoqdagi axborot makonining barqarorligi va normal faoliyatiga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan taxmin qilingan holati. Aloqa kanallari o'tkazish qobiliyatining keskin pasayishi bilan

tavsiflanadi. Mavjud texnologiyalar ko'payib borayotgan trafik hajmlarini uzata olmaydigan holatda paydo bo'ladi.

axborotdan erkin foydalanish

ingl.: information access

rus.: доступ к информации

1. Axborot bilan tanishish, uni qayta ishlash, jumladan, ko'chirish, o'zgartirish yoki o'chirish.
2. Subyektning axborot bilan tanishish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, texnik vositalar yordamida tanishish ham nazarda tutiladi.
3. Axborot bilan tanishish yoki uni qayta ishlash imkoniga ega bo'lish.

axborotdan erkin foydalanish qoidolari

ingl.: information access rules

rus.: правила доступа к информации

1. Subyektning axborotni olish va axborot tashuvchilaridan erkin foydalanish tartibi va shartlarini tartibga soluvchi jami qoidalar.
2. Subyektning axborot resursidan shtatdagi texnik vositalar yordamida erkin foydalanishni amalga oshirish uchun o'rnatilgan qoidalar.

axborotdan foydalanish subyekt

ingl.: information access subject

rus.: субъект доступа к информации

1. Axborot jarayonlarida huquqiy munosabatlar ishtirokchisi.
2. Harakatlari erkin foydalanishni cheklash qoidalarini bilan tartibga solingan ixtiyoriy shaxs yoki jarayon.

axborotdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalash

ingl.: information protection from unauthorized access

rus.: защита информации от несанкционированного доступа

1. Manfaatdor subyekt muhofazadagi axborotdan erkin foydalanish huquqi yoki qoidalarini buzib qiladigan harakatlarning oldini olishga qaratilgan faoliyat. Erkin foydalanish huquqi yoki qoidalarini huquqiy hujjatlarda belgilanadi yoki axborot mulkdori, egasi tomonidan o'rnatiladi.
2. Dasturlar va ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanishning oldini olish yoki sezilarli qiyinlashtirish apparat, dasturiy, kriptografik usullarni va muhofaza vositalarini qo'llab, hamda tashkiliy tadbirlarni o'tkazish bilan

amalga oshiriladi. Parollar tizimi eng qo'llaniladigan dasturiy muhofazalash usulidir.

axborotdan ruxsatsiz erkin foydalanishni muhofazalash tizimi

ingl.: unauthorized access protection system

rus.: система защиты информации от несанкционированного доступа

1. Axborotlashtirilgan tizimlarda axborotni ruxsatsiz olishdan muhofaza qilishning tashkiliy choralar va dasturiy-texnikaviy (jumladan, kriptografik) vositalar majmui.
2. Axborotlashtirish obyekti (ma'lumotlarni uzatish tarmog'i)ni undagi axborotdan ruxsatsiz erkin foydalanish (u ilan ruxsatsiz amallar bajarish)dan muhofaza qilishning tashkiliy choralar va dasturiy-texnikaviy vositalar majmui.

axborotga ishlov berish texnologiyasi jarayoni

ingl.: technological process of data processing

rus.: технологический процесс обработки информации

Axborotga ishlov berishga oid o'zaro bog'liq bo'lgan qo'l va mashina yordamida bajariladigan amallar majmuasi. Bunda texnika vositalari va ma'lumotlar markazi xizmatlari orqali barcha o'tish bosqichlarida, ishlov natijalarini idrok qilish uchun qulay shaklda ifoda etish ko'zlanadi.

axborotga ishlov berish tili

ingl.: Information Processing Language (IPL)

rus.: язык обработки информации

Sun'iy tafakkur jarayonlarini tavsiflovchi va dasturlarga sonlar o'rniga tushunchalarga ishlov berish imkonini beruvchi, fikrlash funksiyasiga taqlid qilishning birinchi vositasi bo'lgan, ixtisoslashgan til.

axborotga tahdidlar modeli

ingl.: information threat model

rus.: модель угроз информации

Axborotga bo'lgan tahdidlarni amalga oshirish usullari va vositalari haqidagi ma'lumotlarning sizishining texnik kanallarning rasmiylashtirilgan tavsifi.

axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi

ingl.: information and communication infrastructure

rus.: информационно-коммуникационная инфраструктура

Jami hududiy taqsimlangan davlat va korporativ axborot tizimlari, aloqa liniyalari, ma'lumotlar uzatish tarmoqlari va kanallari, uzib-ulash va axborot oqimlarini boshqarish vositalari, shuningdek ularning samarali faoliyatini ta'minlovchi tashkiliy tuzilmalar, huquqiy va me'yoriy mexanizmlar.

Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari (AKT)

ingl.: Information Communication Technologies (ICT)

rus.: Информационно-Коммуникационные Технологии (ИКТ)

1. Xususiy, umumiy va ishlab chiqarish kommunikatsiyasida axborotlar tayyorlash, qayta ishlash va eltib berish bilan bog'liq bo'lgan obyektlar, harakatlar va qoidalar, shuningdek barcha texnologiyalar hamda sanab o'tilgan jarayonlarni birlashgan ravishda ta'minlovchi sohalar majmuasi. AKT tushunchasiga mikroelektronika, kompyuter va dasturiy ta'minot, telekommunikatsiyalar ishlab chiqarish hamda ishlab chiqarish, Internetdan erkin foydalanishni ta'minlash, Internetning axborot resurslarini ta'minlash, shuningdek sanab o'tilgan sohalar bilan bog'liq bo'lgan turli xil hodisalar va bu faoliyat sohalarini tartibga soluvchi qoidalar (rasmiylari kabi norasmiylari ham) kiradi.

2. Axborotni yaratish, uzatish, boshqarish va unga ishlov berish bilan bog'liq bo'lgan texnologiyalar.

3. Xohlagan kommunikatsiya qurilmasi yoki qo'llanmaga nisbatan ishlatiluvchi umumiy atama, jumladan: radio, televideniye, uyali telefonlar, kompyuterlar va tarmoq uskunalari va dasturiy ta'minot, yo'ldosh tizimlari va h.k., shuningdek turli xizmatlar va ularga tegishli dasturlar, masalan, videoanjuman va masofaviy ta'lim. AKT, shuningdek, torroq ma'noda ham ishlatiladi, masalan, AKT ta'limda, tibbiyotda, kutubxonada va h.k.

Yevropa Komissiyasi fikricha, AKT muhimligi texnologiyaning o'zida emas, balki AKTning aholi orasida ko'proq axborot va kommunikatsiyasidan erkin foydalanish qobiliyatidadir. Dunyoning ko'p mamlakatlari AKT rivojlanishi uchun tashkilotlar yaratgan, chunki rivojlangan mamlakatlarning texnologiya jihatidan kamroq rivojlangan

mamlakatlarga nisbatan ustunligi texnologiyalar bor va texnologiyalar yo'q hududlar o'rtasidagi iqtisodiy ajralishni keskinlashtirishi mumkin. Jahon miqyosida BMT raqamli tabaqalanishga qarshi vosita sifatida «AKT rivojlanish uchun» dasturini faol ravishda olg'a surmoqda.

axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ijtimoiy ta'siri

ingl.: social impact of ICT

rus.: социальное воздействие информационно-коммуникационных технологий

AKTning jamiyatga – mehnat va bandlikka, iqtisodiyotga, ta'lim va madaniyat sohasiga, ijtimoiy tuzilmaga, uy va oilaga, umuman kundalik hayotga ta'siri.

axborotlashtirish

ingl.: informatization

rus.: информатизация

1. Yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni. (*qonun*)

2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishga asoslangan ishlab chiqarish va bilim va axborotni tarqatishning jadallashtirish jarayoni.

3. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotining barcha sohalarida axborot va bilimlardan foydalanish samaraliligini oshirish, fuqarolar, tashkilotlar va davlatning axborot ehtiyojlarini qondirish va axborot jamiyatiga o'tish uchun sharoitlar yaratish maqsadida AKTdan keng ko'lamlil foydalanish jarayoni.

4. Davlat hokimiyati organlari, yuridik va jismoniy shaxslarning axborot resurslariga ishlov berish va foydalanuvchiga hujjatlashtirilgan axborotni taqdim etishni amalga oshiruvchi axborot tizim va tarmoqlari asosida shaxslar, predmetlar, dalillar, voqealar, hodisalar va jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlarni olish ehtiyojlarini qondirishning ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni.

axborotlashtirish obyekti

ingl.: informatization object

rus.: объект информатизации

Berilgan axborot texnologiyalariga muvofiq ishlatiladigan, axborot resurslari, vositalari va axborotga ishlov berish tizimlari, ko'makchi texnika vositalari, ular o'rnatilgan binolar yoki obyektlar (imoratlar, inshootlar, texnika vositalari), yoki maxfiy muzokaralarni olib borish uchun mo'ljallangan binolar va obyektlar majmuasi.

axborotlashtirish obyekting attestatsiyasi

ingl.: attestation of informatization object

rus.: аттестация объекта информатизации

Vakolatli davlat organi tomonidan axborotlashtirish obyekting belgilangan axborot muhofazasi talablari va me'yorlariga muvofiqligini tasdiqlash.

axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosati

ingl.: information society policy

rus.: государственная политика в области информатизации

Axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosati axborot resurslari, axborot texnologiyalari va axborot tizimlarini rivojlantirish hamda takomillashtirishning zamonaviy jahon tamoyillarini hisobga olgan holda milliy axborot tizimini yaratishga qaratilgan. (*qonun*)

Axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- har kimning axborotni erkin olish va tarqatishga doir konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirish, axborot resurslaridan erkin foydalanilishini ta'minlash;

- davlat organlarining axborot tizimlari, tarmoq va hududiy axborot tizimlari, shuningdek yuridik hamda jismoniy shaxslarning axborot tizimlari asosida O'zbekiston Respublikasining yagona axborot makonini yaratish;

- xalqaro axborot tarmoqlari va Internet jahon axborot tarmog'idan erkin foydalanish uchun sharoit yaratish;

- davlat axborot resurslarini shakllantirish, axborot tizimlarini yaratish hamda rivojlantirish, ularning biribiriga mosligini va o'zaro aloqada ishlashini ta'minlash;

- axborot texnologiyalarining zamonaviy vositalari ishlab chiqarilishini tashkil etish;

- axborot resurslari, xizmatlari va axborot texnologiyalari bozorini shakllantirishga ko'maklashish;

- dasturiy mahsulotlar ishlab chiqarish rivojlantirilishini rag'batlantirish;

- tadbirkorlikni qo'llabquvvatlash va rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb etish uchun qulay sharoit yaratish;

- kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish, ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish.

axborotlashtirish vositalari

ingl.: informatization tools

rus.: средства информатизации

Jamiyatni axborotlashtirish jarayonida foydalaniladigan asbobiy apparatli va dasturiy vositalar, shuningdek axborot texnologiyalari.

axborotlashtirishning me'yoriy-huquqiy asosi

ingl.: regulatory and legal informatization base

rus.: база информатизации нормативно-правовая

Axborotlashtirish jarayonlarini tartibga soluvchi qonunlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar majmui.

axborotlashtirishning texnikaviy-texnologiyaviy asosi

ingl.: technical and technology informatization base

rus.: база информатизации технико-технологическая

Istiqbolli axborot-telekommunikatsiya texnologiyalari, hisoblash va telekommunikatsiya texnikasi vositalarini ishlab chiqish, ishlab chiqarish sohaslarining va shu sohaga xizmat ko'rsatuvchi ilmiy tadqiqot va loyiha-konstruktorlik tashkilotlari va korxonalari majmui, hamda shu sohaning mutaxassis xodimlari.

axborotni hujjatlashtirish

ingl.: information documenting

rus.: документирование информации

Axborotni axborot resurslariga kiritishning majburiy shartidir. Axborotni hujjatlashtirish tartibi maxsus vakolatli organ tomonidan belgilanadi. (*qonun*)

Axborot resurslarida saqlanadigan va ishlov beriladigan, elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan axborot elektron hujjat bo'lib, qog'oz hujjat bilan bir xil yuridik kuchga ega.

Elektron hujjatni va elektron raqamli imzoni shakllantirish hamda ulardan foydalanish bilan bog'liq munosabatlar qonun bilan tartibga solinadi.

axborotni kriptografik o'zgartirish

ingl.: cryptographic information conversion

rus.: криптографическое преобразование информации

Kriptografik usullar (shifrlash va shifrni ochish, elektron raqamli imzo chekish va uni tekshirish, xesh-funksiyani hosil qilish va uni tekshirish) qo'llashga asoslangan axborot o'zgartirish jarayoni.

axborotni muhofaza qilish

ingl.: information protection

rus.: защита информации

1. Axborot xavfsizligiga tahdidlarning oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf qilish.
2. Axborot egalariга keltiriladigan zararning oldini olish yoki zarar keltirishni qiyinlashtirishga qaratilgan huquqiy, tashkiliy va texnik (dasturiy-apparat) tadbirlar majmui.
3. Axborot butunligi, mahfiyligi va undan erkin foydalanish qulayligini ta'minlashga qaratilgan usullar va vositalar majmui. Axborotga bo'layotgan tabiiy va sun'iy tavsifdagi tahdidlar ta'siri sharoitida ularni qo'llash, axborot eglariga yoki foydalanuvchilariga zarar keltirishning oldini oladi.

axborotni muhofaza qilish sohasidagi akkreditatsiya

ingl.: accreditation in information protection security sphere

rus.: аккредитация в области защиты информации

Muhofaza qilingan mahsulotlar, texnik vositalar va axborotni muhofaza qilish yo'llarini sertifikatatsiya qilish sohasidagi muayyan faoliyat yurgizish huquqlarining rasman tan olinishi.

axborotni muhofaza qilishning kriptografik usuli

ingl.: cryptographic method of information protection

rus.: криптографический метод защиты информации

Axborotni shifrlash va kodlash tamoyiliga asoslangan, axborotni muhofazalash usuli. Kriptografik usul dasturiy vositalar bilan ham, apparat vositalar bilan ham amalga oshirilishi mumkin.

axborotni muhofaza qilishning ma'naviy-axloqiy vositalari

ingl.: moral and ethical protection means

rus.: морально-этические средства защиты информации

Davlat va jamiyatda an'anaviy ravishda vujudga kelgan turli xil me'yorlar. Ushbu me'yorlar qonuniy choralar kabi ko'pincha majburiy bo'lmasa ham, biroq ularga rioya qilmaslik inson obro'si va nufuzining yo'qotilishiga olib kelishi mumkin.

axborotni muhofaza qilishning texnik vositalari

ingl.: technical protection means

rus.: технические средства защиты информации

Tizim tarkibiga kiruvchi turli elektron qurilmalar va maxsus dasturlar. Ular mustaqil yoki boshqa vositalar bilan majmua tarkibida axborot muhofazalash vazifalarini (foydalanuvchilarni aynanlash va autentifikatsiyalash, resurslardan erkin foydalanishni cheklash, hodisalarni ro'yxatga olish, axborotni kriptografik yopish va h.k.) bajaradi.

axborotni muhofazalash strategiyasi

ingl.: information protection strategy

rus.: стратегия защиты информации

Axborotni muhofaza qilish strategiyasi deganda, axborotni muhofaza qilish sohasida faoliyatni tashkillashtirishdagi umumiy yo'naltirish tushuniladi. U ma'lum faoliyat turida obyektiv ehtiyojlar, uni amalga oshirishning mumkin bo'lgan imkoniyatlar va mumkin bo'lgan tashkillashtirilishidan kelib chiqqan holda ishlab chiqiladi. Axborotni muhofaza qilish ehtiyoji paydo bo'lishi mumkin bo'lgan sharoitlarning ko'pligini hisobga olgan holda, strategik masalalarni hal qilishning umumiy maqsadi turli xil muhofaza strategiyalarini, ya'ni har qanday sharoitlarda talab qilingan muhofazani samarali ta'minlashi mumkin bo'lgan eng kam to'plamini ishlab chiqishdan iborat. Ko'rib chiqilgan omillar mazmunlarining eng voqeiy birga qo'shilish xillariga ko'ra uchta muhofaza strategiyasi ajratilgan:

- Mudofaa,
- Hujum,
- Oldini oluvchi.

axborotni muhofazalash texnikasi

ingl.: information protection technique

rus.: техника защиты информации

Axborot muhofazasini ta'minlashga mo'ljallangan vositalar va boshqarish tizimlari. Unga axborot muhofazalash vositalari

va uni muhofazalash samaradorligini nazorat qilish vositalari kiradi.

axborotni muhofazalash usuli

ingl.: information protection method

rus.: способ защиты информации

Axborot muhofaza qilishning ma'lum tamoyillari va vositalaridan foydalanishning tartibi va qoidalari.

axborotni muhofazalash vositalari

ingl.: information protection tools

rus.: средства защиты информации

1. Ma'lumotlarni, ular amalga oshirilgan vositalarni, shuningdek axborot muhofazasi samaraliligini nazorat qilish vositalarini muhofaza qilish uchun mo'ljallangan texnikaviy, kriptografik, dasturiy va boshqa vositalar.

2. Axborotni muhofaza qilish uchun mo'ljallangan yoki foydalaniladigan texnikaviy, dasturli vosita, modda va (yoki) boshqa narsa.

axborotni muhofazalashning kriptografiya vositalari

ingl.: information protection cryptographic tools

rus.: средства криптографической защиты информации

Axborot xavfsizligini ta'minlash uchun uning kriptografik o'zgartirishini amalga oshiruvchi hisoblash texnikasi vositalari.

axborotni muhofazasini ta'minlovchi mexanizmlarni kafolatlanganligi

ingl.: assurance of information protection mechanisms

rus.: гарантированность механизмов обеспечения защиты информации

Axborot muhofazasini ta'minlash uchun foydalaniladigan mexanizmlarning tanlangan faoliyat talablariga mutanosibligi bahosi. Kafolatlanganlik, axborot muhofazasini ta'minlash mexanizmlarining samaradorligi va bexatoligi bilan aniqlanadi.

axborotni oshkor qilishdan muhofazalash

ingl.: information protection from disclosure

rus.: защита информации от разглашения

Muhofazadagi axborotni, nazorat qilib bo'lmaydigan ko'p sonli axborot qabul qiluvchilarga beruxsat yetkazishni oldini olishga qaratilgan faoliyat.

axborotni qasddan qilinmagan harakatdan muhofazalash

ingl.: information protection from inadvertent action

rus.: защита информации от непреднамеренного воздействия

Muhofazalanayotgan axborot bilan amalga oshiriladigan faoliyat. U axborot foydalanuvchisi xatolarini, axborot tizimlarining texnik va dasturiy vositalarining to'xtab qolishini, hamda tabiiy hodisalar yoki o'zga axborotni to'g'ri maqsad yo'lida o'zgartirishga qaratilmagan harakatlar oldini oladi. Bular axborotni soxtalashtirish, yo'q qilish, undan nusxa olish, axborotdan erkin foydalanishni qamal qilish, hamda axborot tashuvchisini yo'qotish, yo'q qilish yoki ishlashini to'xtatishga olib keluvchi texnik vositalarni, tizimlarni ishlashi yoki inson faoliyati bilan bog'liq.

axborotni ruxsat etilmagan ta'sirlardan muhofazalash

ingl.: information protection from unauthorized action

rus.: защита информации от несанкционированного воздействия

Muhofazalanayotgan axborotga axborotni o'zgartirishga o'rnatilgan qoidalarni buzgan holda unga ta'sirlarni oldini olish uchun bajarilayotgan faoliyat. U axborotni soxtalashtirishga, yo'q qilishga, undan nusxa olishga, axborotdan erkin foydalanishni qamal qilishga, hamda axborot tashuvchisini yo'qotishga, yo'q qilishga yoki ishlashini to'xtatishga olib keladi.

axborotni sizib chiqishidan muhofazalash

ingl.: information protection from leak

rus.: защита информации от утечки

Muhofazadagi axborotni nazorat qilinaolmaydigan tarqatishning oldini olishga qaratilgan faoliyat. U axborotni oshkor aylash, undan beruxsat erkin foydalanish va muhofazadagi axborotni (chet el) razvedkalariga oshkor bo'lishini oldini olishga qaratilgan

axborotni texnikaviy muhofazalash vositalari

ingl.: information protection technical tools

rus.: средства технической защиты информации

Axborotning bitta yoki bir necha texnik kanallardan sizishining oldini olish uchun mo'ljallangan texnik vositalar.

axborotning nishonli tizimi

ingl.: character based information system

rus.: знаковая система информации

Axborotni uzatish va saqlashga mo'ljallangan o'z-o'zini tashkillashtiradigan tizimning alohida turkumi. Ular ikki turga bo'linadi: xususan tizimli (yo'l harakati belgilari, musiqa, nutq va ham tabiiy ham sun'iy tillar) va tizimdan tashqari (qachonlardir mavjud bo'lgan tizimlarning qoldiqlari, masalan imo-ishoralar va holatlar tili).

axborotning sizishi

ingl.: information leakage

rus.: утечка информации

Muhofaza qilinayotgan axborotning nazoratsiz tarqalishi. Bu axborotni oshkor qilish, uni ruxsatsiz olish va razvedka tomonidan axborotni olish natijasida sodir bo'ladi.

axborot-ruhiy xavfsizlik

ingl.: information psychological weapon

rus.: информационно-психологическая безопасность

Fuqarolar, ularning alohida guruhlari va ijtimoiy qatlamlari, shuningdek umuman olganda aholini salbiy axborot-ruhiy ta'sirlardan muhofaza qilganlik holati.

aylanib o'tishlar va almashishlar grafigi.

ingl.: bypass and replacement graph

rus.: график обходов и замен

Traktlar (kanallar), ular va tarmoq bog'lamlarining tartib raqamlari ro'yxati. Unda tarmoqda yuzaga kelgan aniq holatlarda ishlashdan chiqib ketgan traktlar o'rniga ulanadigan traktlarning yoki trakt qismining aniq tartib raqamlari, shuningdek, uzib-ulashtirish va ikkilamchi tarmoqlarga hamda boshqa iste'molchilarga taqdim qilish joyi bo'lgan tarmoq bog'lamlarining tartib raqamlari aks etgan.

aylantirish

ingl.: extra counting

rus.: накрутка

Veb-saytga tashriflar soni hisoblagichi ko'rsatkichlarini ko'paytirishga qaratilgan noto'g'ri harakatlar. Odatda ko'paytirish

maqsadi turli xil reyting va musobaqalarda yuqori o'rin olish uchun raqobatdir.

aynanlash

ingl.: identification

rus.: идентификация

qarang: identifikatsiya

Bb

B&W

qisq.: Black and White
Oq -qora monoxrom.

B1

qisq.: B1 security
B1 xavfsizlik pog'onasi. Tizimdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalanganligi pog'onasi uchun NSA standarti. DOD griflar tizimini ishlatilishini talab qiladi.

B2

qisq.: B2 security
B2 xavfsizlik pog'onasi. Tizimdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalanganligi pog'onasi uchun NSA standarti. DOD griflar tizimini ishlatilishini, testlash imkonini va erkin foydalanish pog'onasini tasodifan pasaytirish mumkin emasligini talab qiladi.

B2B

qisq.: Business-To-Business
qarang: biznes uchun biznes

B2C

qisq.: Business-To-Customer
qarang: iste'molchi uchun biznes

B3

qisq.: B3 security
B3 xavfsizlik pog'onasi. Tizimdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalanganligi pog'onasi uchun NSA standarti. Tizimni, uning modeli doirasida zaruriy xavfsizlikni isbotlash mumkin bo'lgan, matematik modelini yaratishni talab qiladi.

BACP

qisq.: Bandwidth Allocation Control Protocol
O'tkazish qobiliyatini ajratishning boshqarish bayonnomasi. ISDN da ishlatiladi.

badniyat mantiq

ingl.: malicious logic
rus.: злонамеренная логика

Dasturiy, dasturiy-apparat va apparat vositalariga tatbiq qilingan dastur. Bundan maqsad ayrim shaxsi o'rnatilmagan yoki zarar keltiruvchi harakatlar sodir etish. Masalan, mantiqiy bomba, troyan oti, virus, qurt.

bahssiz imzo

ingl.: indisputable signature
rus.: бесспорная подпись

1990 yilda Chom (Davhd Chaum) va Van Antwerpen (van Antwerpen) tomonidan taklif qilingan raqamli imzo sxemasi. Xabarning haqiqiyliги faqat imzo qo'yyuvchining yordamida tekshiriladigan sxemalarda, imzo qo'yyuvchi o'z xabaridan voz kechishi mumkin. Shubhasiz imzo sxemasida, bu muammoni hal etish imkonini beruvchi inkor qilish bayonnomasi ishlatiladi.

bank standartlari bo'yicha Yevropa qo'mitasi

ingl.: European Commitee for Banking Standards (ECBS)
rus.: европейский комитет банковских стандартов

Bank hujjatlari me'yorlari ishlab chiqishni olib boradigan xalqaro tashkilot. ECBS bank, bank tizimlari va banklararo tizimlar faoliyati hamda kompyuter kartochkalarini ishlatish bilan bog'liq standartlar bilan shug'ullanadi. Bu hujjatlar shuningdek, foydalanuvchilar orasida o'zaro hisoblarni amalga oshiruvchi «avtomatik hisob markazlari»da ishlatiladi.

bank tarmog'i

ingl.: banking network
rus.: банковская сеть

Bankga yoki banklar guruhiga xizmat ko'rsatuvchi axborot tizimi. Bank tarmog'i virtual tarmoq yoki jismoniy tarmoq bo'ladi. Birinchi holda u, ko'pmaqsadli tarmoqning mantiqiy ajratilgan qismi (begona shaslar uchun berk) resurslarining bir qismidan yakkahokim sifatda foydalanadi. Ikkinchi holda, axborot tizimining barcha jihozlari va dasturiy ta'minoti faqat bank tizimlarini ishlashi uchun mo'ljallangan bo'ladi (masalan, SWIFT tarmog'i).

Bank tarmog'ining asosiy vazifalari bo'lib, banklar, ularning tarkibiy qismlari va bo'limlari orasida moliyaviy elektron hujjatlarni uzatish; hisoblarni bajarishda tranzaksiyalarni

quvvatlash; moliyaviy MB dan erkin foydalanishni ta'minlash; uzoqlikdagi bankomatlarning ishini quvvatlash; banklarning mahalliy tarmoqlarini birlashtirish; moliya axborot tizimlaridan erkin foydalanish ; ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlash.

bank tizimi

ingl.: banking system
rus.: банковская система

Bankda moliyaviy va hisobga tegishli amallarni bajarilishini ta'minlovchi texnik va dasturiy vositalar majmui.

banklararo tizim

ingl.: interbank system
rus.: межбанковская система

Bank tizimlarining o'zaro ishlash vazifalarini bajaruvchi tarmoq xizmati tizimi. Banklararo tizim ko'p maqsadli tarmoqlar yoki maxsus bank tarmoqlardan foydalangan holda banklarda naqd pulsiz hisob-kitoblarni avtomatlashtirishni ta'minlaydi. Banklararo tizimlar ishning katta ishonchligini va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlaydigan tarzda quriladi. Xalqaro bank moliyaviy tarmoqlar jamiyati o'zining SWIFT tarmog'iga ega.

bankomat

ingl.: bankmate
rus.: банкомат

Bank mijozlarini masofada o'z-o'zlariga xizmatini ta'minlovchi qurilma. Bankomat ixtisoslashtirilgan foydalanuvchi tizimi bo'lib, mijoz undan foydalanib qator bank amallarini bajarishi mumkin – qog'oz kupuralarni berish; pul qabul qilish; o'z hisobidan, magnit yoki kompyuter kartochkasidan boshqa hisobga pul o'tkazish. Bankomatdan foydalanishda mijozga klaviatura, kartochkalarni kirgizish qurilmasi va monitor taqdim etiladi.

banner

ingl.: banner
rus.: баннер

Veb-sahifadagi reklama xarakteridagi tasvir yoki matn bloki. U reklama beruvchining Veb-saytiga yoki mahsulot yohud xizmat turi atroflicha bayon qilingan sahifalarga giper murojaatdan iborat. Bannerlar tashrifchilarni jalb etish uchun, imidjni shakllantirish yoki shu resursni siljitish uchun turli Internet – resurslarda joylashtiriladi.

banner namoyishi

ingl.: banner demonstration
rus.: баннерпоказ

Bannerni veb-sayt tashrifchisiga amalda namoyish qilish. Tashrifchining brauzeri ushbu bannerni so'rab uni to'la yuklaganidan so'ng hisobga olinadi.

banner reklamasi

ingl.: banner advertisement
rus.: баннерная реклама

Biror veb-saytni, boshqa veb-saytlarda joylashtirilgan bannerlar yordamida reklama qilish usuli. Reklama qilinayotgan veb-saytga tashriflar sonini o'rttirish uchun xizmat qiladi, shu bilan birga kompaniyaning, mahsulotning, xizmatlarning va x.k.ning imidjini yaratish qurolidir.

banneralmashish tarmog'i

ingl.: banner exchange network
rus.: баннерообменная сеть

Reklama maydonlari ishtirok etgan reklama tarmog'i. Bannerlar almashish tarmoqlarining ko'pi ochiqdir, ya'ni tarmoqning reklama siyosatiga javob beruvchi xohlagan sayt uning ishtirokchisi bo'lishi mumkin. Bannerlarni almashish ishtirokchisi o'z sahifalarida boshqa ishtirokchilar bannerlarini ko'rsatadi, buning uchun u o'z sayti sahifalarida tarmoq kodini joylashtiradi. Buning evaziga u o'z reklamasini boshqa ishtirokchilar sahifalarida ko'rsatish huquqi va imkoniyatiga ega bo'ladi. O'z reklamasini boshqa saytlarda ko'rsatish soni boshqalar reklamasini o'z sahifalarida ko'rsatishlar soniga to'g'ri nisbatda bog'liq.

bannerning kuyishi

ingl.: burn out of a banner
rus.: сгорание баннера

Bannerni ma'lum banner tizimida yoki ma'lum veb-saytda ko'rsatishlar soni oshgani sayin uni bitta foydalanuvchiga takror-takror ko'rsatish mumkinligi ehtimoli oshadi. Bu, o'z navbatida, bannerga javoban ochilishlar soni kamayishiga olib keladi. Banner «kuyishi» vaqti uning qanchalik ko'p ko'rsatilishi va u qanchalik keng auditoriyaga ko'rsatilishi bog'liq (bir xil ko'rsatilishlar sonida ko'p turli veb-sahifalarda ko'rsatilayotgan banner uncha tez kuyib qolmaydi). Bannerning kuyib qolishi ikki ko'rsatkichga bog'liq – Site Reach va Site

Frequency (ushbu atamalar nafaqat veb-saytlar, balki banner tizimlariga ham tegishli). Bannerning mavzusi va dizayni uning «kuyishi» tezligiga ta'sir qilmaydi.

Banyan Systems korporatsiyasi

ingl.: Banyan Systems corporation

rus.: корпорация Banyan Systems

Mahalliy tarmoq uyushmalarining dasturiy ta'minotini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Banyan Systems kompaniyasi AQSHda 1983 yilda yaratilgan. Kompaniya mahalliy tarmoqlarni yaratish va ularni bir-biri bilan hududiy tarmoqlar orqali bog'lash imkonini beruvchi blokli dasturiy ta'minotni taklif etadi.

banyan tarmog'i

ingl.: banyan network

rus.: баньяновая сеть

Kaskadli manzillanadigan tezkor taqsimlangan tarmoq. Banyan tarmog'ining tuzilmasi 16 kirish va chiqishga ega bo'lib bir-biri bilan ulangan oddiy ulovchi elementlardan tashkil topgan. Shu elementlar ketma-ketligi orqali ma'lumotlar bloklari uzatiladi. Banyan tarmoqlari katta o'tkazish qobiliyatini ta'minlay oladilar, chunki, ma'lumotlar bloklari ular orqali parallel ravishda o'tadi, yo'naltirish vazifalarini esa, apparatlar bajaradi. Banyan tarmoqlari integral ulab-uzish bog'lamlarida ishlatiladi.

bari axborot

ingl.: content

rus.: контент

qarang: kontent

barmoq halqasi

ingl.: finger ring

rus.: кольцо на пальце

Barmoqdagi uzuk. U moliyaviy amallarni bajarish uchun mo'ljallangan tashqi qurilmadir. Mikroprotessorli uzuk kompyuter kartochkasiga muqobil yechimdir. Har bir uzuk xotirasiga yozib (tikib) qo'yilgan 64-razradli nomerga ega. Bu, AQSH banklar assotsiatsiyasi standarti tomonidan belgilangan yuqori darajadagi muhofazani ta'minlaydi. Bunday uzukning narxi kompyuter kartochkasidan ancha arzon.

BASIC tili

ingl.: BASIC language

rus.: язык BASIC

BASIC (Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code), «boshlovchilarga barcha maqsadlar uchun buyruq kodlari» deb atalgan til. 1960 yil o'rtalarida Dartmut kollejida talabalar uchun John Kemeney va Thomas Kurtz tomonidan ishlab chiqilgan. Til sodda va qulay bo'lib chiqdi va foydalanuvchilarning uncha katta bo'lmagan tizimlar bilan muloqot maromida ishlashida katta shuhrat qozondi. O'zining soddaligiga qaramay BASIC ko'pgina qo'llanmalarni ishlab chiqishda qo'llaniladi. BASIC tili tavsifining ANSI standarti mavjud bo'lsa ham, BASICning ko'pchilik rusumlari kengaytmalarni o'z ichiga oladi. Masalan, Microsoft kompaniyasining Visual Basic mahsuloti, BASIC tilining standartiga qo'shimcha ravishda, obektga - yo'naltirilgan funksiyalar to'plamini o'z ichiga olgan. Hozirgi kunda, BASIC tilining turli xillari qo'llanmalarining makrotillari sifatida qo'shilmoqda. Masalan, Microsoft Word va Excel foydalanuvchiga shu qo'llanmalarni sozlash va avtomatlashtirish uchun dasturlar yozish imkonini beradigan BASIC tilining rusumini qo'shadilar.

bastion

ingl.: bastion host

rus.: бастион

Kompyuter-shluz. U tashqi va ichki tarmoqlar oralig'iga joylashtiriladigan, tarmoqlararo ekranning dasturiy ta'minotida ishlaydi. Internet saytlardan erkin foydalanish xizmatini va ichki tarmoqni muhofazalashni ta'minlab beradi.

Bay Networks korporatsiyasi

ingl.: Bay Networks corporation

rus.: корпорация Bay Networks

Axborot tarmoqlarining tarkibiy qismlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Bay_Networks kompaniyasi tomonidan AQSHda ishlab chiqariladigan asosiy masulot to'plagich va yo'naltirgichlardir, jumladan asinxron uzatish usuli va Ethernet tarmoqlari uchun. Kompaniya, shuningdek, turli xil bayonnomalarini amalga oshiruvchi qurilmalarni, shu jumladan, ISDN ham ishlab chiqaradi.

bayonnoma

ingl.: protocol

rus.: протокол

1. Biror jarayon haqidagi axborotni davriy tartibda ro'yxatga olish natijasi.
2. Qurilma, dastur va ma'lumotlarga ishlov berish tizimlariga hamda jarayonlar yoki foydalanuvchilarning o'zaro ishlashiga oid algoritmi belgilovchi jami qoidalar. Masalan, aloqa liniyasi bayonnomasi – bu ma'lumotlar ulushining tuzilmasi va kodlash usullarini va uning aloqa liniyalari orqali uzatish jarayonini tartibga soluvchi qoidalar. Xalqaro Internet kompyuter tarmog'i bayonnomalari – bu IP bayonnomalaridir.

bayroq

ingl.: flag

rus.: флаг

1. Dasturdagi o'zgaruvchi. U muayyan shartlar bajarilganda dasturga axborot beradi.
2. Ma'lumotlarni sinxron uzatishda bayroq – maxsus sakkiz bitli signal (odatda 01111110), axborot kadrining boshi va oxirini belgilash uchun ishlatiladi. Bir kadri boshqasidan farqlash va tarmoqda, uni o'tkazish qobiliyatini oshirish maqsadida, qurilmalarni sinxronlash uchun ishlatiladi.
3. Ma'lumotlar elementini odatdagidan farqli ekanini bildiradigan maxsus belgi. Misol uchun, jadval yozuvi xatolik bayrog'ini o'z ichiga olgan bo'lishi mumkin, bu yozuv xato ma'lumotlardan iboratligini bildiradi.
4. Yer shari atrofidagi optik tolali kanal. Bayroq inson qo'li bilan yaratilgan eng uzun tuzilma bo'lib, bu kabelning uzunligi 17,000 milni va o'tkazish qobiliyati sekundiga 10 gigabitni tashkil qiladi. Kabel asosan dengiz tubiga, Yaponiya bilan Buyukbritaniyani birlashtirib, Xitoy, Tailand, BAA, Italiya va yana olti mamlakat hududlaridan o'tkazilib yotqizilgan.

bayt

ingl.: byte

rus.: байт

Sakkiz bitga teng bo'lgan axborot miqdorining asosiy o'lchov birligi. Keng ishlatiladigan qisqartirishlar: Kb = Kilobayt = 210 bayt, Mb = Megabayt = 220 bayt, Gigabayt (Gb) = 230 bayt, Terabayt (Tb) = 240 bayt, Petabyte (Pb), Exabyte (Eb), Zettabyte (Zb), Yottabyte (Yb).

bazis variant

ingl.: basis alternative

rus.: базисный вариант

Ko'rilayotgan mazkur loyiha yechimini taqqoslash uchun qabul qilinadigan boshlang'ich loyiha yechimi.

BBS

qisq.: Bulletin Board System

qarang: elektron e'lonlar taxtasi

BCC

qisq.: Blind Carbon Copy

Ko'r ko'chirma nusxa. e-mail sarlavhasidagi ko'chirma nusxa yuboriladigan manzil. Shu bilan birga BCC oluvchiga xabarning barcha manzil egalari ma'lum emas.

BCD

qisq.: Binary Coded Decimal

Ikkilik-o'nlik sanoq tizimida ifodalangan son. Sonlarni, bir baytda ikki xonali o'nlik sonlar razradi bilan kodlashga asoslangan ifodalash usuli.

BDC

qisq.: Backup Domain Controller

Domening zahiraviy nazoratchisi. Windows NT domenidagi dastlabki domen nazoratchisini (PDC) zahiralash va undan bir qism yuklanmani kamaytirish uchun ishlatiladigan kompyuter. BDC ma'lumotlar bazalarining hisob yozuvlari bilan birga, zahira nusxasini, domenni xavfsizlik siyosati fayllarini zahira nusxasini va erkin foydalanish skriptlarini o'z ichiga olgan. Agar domening bosh nazoratidan foydalanish mumkin bo'lmasa, BDC domenni boshqarish bo'yicha asosiy vazifalarni bajaradi.

BDE

qisq.: Borland Database Engine

Borland firmasining ma'lumotlar bazasidan erkin foydalanish texnologiyasi. (API) texnologiyasi Borland Int. firmasi tomonidan ma'lumotlar bazasidan o'zaro aloqada foydalanish uchun ishlab chiqilgan. BDE ni yaratish loyihasi 1990 yildan boshlangan; dastavval bu texnologiya ODAPI (Open Database API) nomi bilan taqdim qilingan.

belgi

ingl.: symbol

rus.: символ

1. Kodlashtirilishi, kompyuterga kiritilishi va uning displey ekranida ko'rsatilishi mumkin bo'lgan hisoblash tizimi tomonidan ruxsat

etilgan belgilar to'plami elementi. Belgilarga harf, raqam, qavs va ayirish belgilari hamda arifmetika amallari belgilari, shuningdek maxsus, boshqaruv va soxtagrafik belgilar kiradi. Hisoblash tizimi erkin foydalanish mumkin bo'lgan deyarli barcha belgilar kompyuter xotirasiga klaviatura yordamida bitta yoki bir guruh tugmalar bosilishi orqali kiritilishi mumkin. Hisoblash tizimlarining aksariyati belgilarni taqdim etish uchun alohida shakllar bilan birga ASCII (American standard code for information interchange) kodidan foydalangan. Ushbu kodlarda 256 belgi 0 dan 255 gacha bo'lgan sonlar sifatida aks etgan. Matnlarni tuzish va choplash uchun maxsus dasturlar – matn muharrirlari va matnga ishlov beruvchilar xizmat qiladi. Ularning ko'pi standart ASCII to'plamida yo'q bo'lgan belgilarni, masalan, grek alifbosi belgilarini, kiritish va ekran va printeriga chiqarish imkonini beradi.

2. Biror narsani belgilash uchun ishlatiladigan bitta yoki birin-ketin joylashgan belgilar ketma-ketligi.

belgilarni optik o'qish

ingl.: Optical Character Reading (OCR)

rus.: оптическое чтение символов

Belgilarni tanish va matn tasvirini matnga o'zgartirish uchun mo'ljallangan tizim. OCR tizimlarining muhimligi shundaki, ular statsionar yoki qo'l skanerlari yordamida, tabiiy tilda yozilgan matnlarni avtomatik kiritish va tanish imkonini beradi. Eng yaxshi tizimlar, belgilarni tanishda 99,5% ishonchlilikni ta'minlaydi. OCR tizimlari o'qitilmaydigan va o'qitiladiganlarga bo'linadi. Tizimning ishi, kiritilayotgan matnni qog'oz tashuvchida bosilishi sifatiga ko'proq bog'liq.

bepul

ingl.: freebie

rus.: задаром

Ko'pchilik foydalanuvchilar Interneting barcha mazmuni – kontent ham, xizmat ham – bepul ekanligiga o'rganib qolgan. Bundan tashqari, Internet ko'p hollarda “oddiy” hayotda pulga sotiladigan narsalarni teginga olish imkonini beradi – gazetani nashr qilish, kitob matni, telefon ma'lumotnomasi, uyali telefonga xabarlar (SMS) jo'natish va h.k. Odatda biror narsaning tekin tarqatishdan maqsad –

reklamadir. Bunda axborotni olish yoki xizmatlardan foydalangani uchun foydalanuvchi reklamani ko'rish orqali to'laydi (televideniyeidagi kabi).

Internetda muntazam reklama kampaniyalari o'tkaziladi (viktorina, lotereya, musobaqalar va h.k.), va ular davomida tegishli sayt tashrifchilariga sovg'alar beriladi. Ba'zan kompaniya faqatgina anketani to'ldirganingiz uchun esdalikliklarni yoki o'z mahsuloti namunalarni tarqatadi. Internetda maxsus bepul narsalar kataloglari, ya'ni qayerda va nimani bepul olish mumkinligi haqida axborotni yig'uvchi saytlar mavjud.

bepul dasturiy ta'minot

ingl.: freeware

rus.: бесплатное программное обеспечение

Bepul tarqatiladigan va ayrim hollarda pulga sotib olingan dasturiy ta'minot kabi ishlay oladigan dasturiy ta'minot. Bepul dasturiy ta'minot ayrim dasturchilar, tashkilotlar va davlat muassasalari tomonidan yaratiladi. Shuni nazarga tutish kerakki, bepul dasturiy ta'minotda xatolar bo'lishi mumkin, bu holda kafolatlar va xizmat ko'rsatish ko'zda tutilmaydi. Shu bilan birga, shartli – bepul dasturiy ta'minot ham mavjud, bunday dasturlarni ishlab chiquvchilar ayrim foydalanuvchilarga boshqalarga tarqatmaslik sharti bilan bepul beradilar.

BER

qisq.: Bit Error Rate

Xato bitlar chastotasi. Ma'lumotlarni uzatishda xato bitlarning paydo bo'lish jadalligi.

beruxsat erkin foydalanish

ingl.: penetration

rus.: проникновение

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimidan ruqsatsiz erkin foydalanish.

beruxsat erkin foydalanishdan muhofazalash vositasi

ingl.: unauthorized access protection tools

rus.: средство защиты от несанкционированного доступа

Beruxsat erkin foydalanishning oldini olish yoki o'ta murakkablashtirish uchun mo'ljallangan dasturiy, texnikaviy yoki dasturiy-texnikaviy vosita.

beta testlash*ingl.: beta testing**rus.: бета-тестирование*

Dasturiy mahsulotni bozorga chiqarishdan avval sinash uchun ishlatib ko'rish. Ishlab chiqaruvchi firma sinovlaridan o'tkazilgan dasturning dastlabki versiyasi (beta-versiya) hujjatlarning dastlabki versiyasi bilan birga, ekspert sifatida ko'riladigan nufuzli potensial foydalanuvchilarga rasmiy ravishda tarqatiladi. Ular dasturlarni funksional imkoniyatlarini tekshiradilar, hujjatlarni dasturlarga mos kelishini ko'rib chiqadilar. Beta-testlash jarayonida, dasturiy ishlab va sinash davrida payqamay qolgan bevosita mahsulotni ishlatish bilan bog'liq xatolar aniqlanadi. Ishlab chiqaruvchi – firma beta-testlash natijalariga ko'ra dasturiy mahsulotga tuzatishlar kiritgandan so'ng, uning nusxalari ko'paytiriladi va bozorga chiqariladi

beshinchi avlod tili*ingl.: fifth generation language (5GL)**rus.: язык пятого поколения*

Sun'iy tafakkur va neyron tarmoqlarida masalalarni yechish uchun foydalaniladigan til. Hozirgi kunda bunday tillar ishlab chiqish bosqichida turibdi.

BGA*qisq.: Ball Grid Array*

BGA tanasi. Mikrosxemaning tutashmalar guruhini zo'ldirlar matritsasi shaklidagi tuzilishi. Mikrosxema plata payvandlanadi.

BGP*qisq.: Border Gateway Protocol*

BGP bayonnomasi chegara tarmoqlararo bayonnomasi. NSFNET tarmog'ida EGP bayonnomasini ishlatish tajribasi asosida yaratilgan tashqi yo'naltirish bayonnomasi. RFC da 1163 va 1164 tartib raqamlari bilan berilgan.

bibliografik ta'rif*ingl.: bibliographic description**rus.: библиографическое описание*

Hujjat haqidagi bibliografik ma'lumotlar majmui. Ma'lumotlar o'rnatilgan qoidalarga binoan beriladi va u hujjatni aniqlab umumiy tavsiflashga xizmat qiladi.

Big Blue

IBM (International Business Machines Corporation) kompaniyasining jargon nomi. Ko'k rang (Blue) IBM kompaniyasining korporativ rangidir.

bilimlar*ingl.: knowledge**rus.: знания*

1. Aniq bir predmet sohada inson bilimlarini aks ettiradigan va bilimlar bazasida saqlanadigan axborot turi.

2. Shu turdagi obyektlarning barcha joriy (oraliq) holatlari to'plami va obyektning bir tavsifidan boshqa tavsifga o'tish usullari. Bilimlarga ichki tushuna olish, tuzulmalashganlik, bog'langanlik, faollik xosir. Boshqacha aytganda, «bilimlar = dalillar + etiqod + qoidalar».

bilimlar bazasi (BB)*ingl.: knowledge base (KB)**rus.: база знаний (БЗ)*

1. Aniq bir predmet sohasi bo'yicha dalillar va qoidalar shaklida rasmiylashtirilgan bilimlar to'plami.

2. Inson tomonidan aniq predmet sohasi bo'yicha yig'ilgan bilimlarni kompyuterda ifodalash uchun mo'ljallangan semantik (ma'noli) model.

3. Biror bir predmet sohasiga oid tushuncha, qoida va dalillarning tizimlashgan majmui saqlash uchun bitta fayl yoki maxsus tashkil qilingan fayllar to'plami.

Bilimlar bazasi (BB) sun'iy tafakkur (intellekt) masalalarini yechishda keng qo'llaniladi. Intellektual va ekspert tizimlarda BBning ikki muhim sinfi ishlatiladi. Statik BB masalani yechish davomida o'zgaraydigan muayyan sohaning o'ziga xos xususiyatlarini ifodalovchi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Dinamik BB muayyan masalani yechish uchun ahamiyatga ega bo'lib, uni yechish jarayonida o'zgarib boradigan (masalan, tajribaviy tadqiqotlarni o'tkazish davrida) ma'lumotlarni saqlash uchun xizmat qiladi.

Har bir BB ma'lumotlar, qoidalar va mantiqiy xulosa chiqarish mexanizmlari to'plamini o'z ichiga oladi.

Uning faoliyatini bilimlar bazasining boshqarish tizimi aniqlab beradi.

bilimlar ombori (BO)

ingl.: *knowledge base (KB)*

rus.: *база знаний (БЗ)*

qarang: bilimlar bazasi (BB)

bilimlarga asoslangan iqtisodiyot

ingl.: *knowledge economy*

rus.: *экономика, основанная на знаниях*

Yalpi ichki mahsulotning (YAIM) ko'p qismi axborotlar ishlab chiqarish, ularga ishlov berish, saqlash, axborotlar va bilimlarni tarqatish bilan bog'liq faoliyat evaziga ta'minlanadigan iqtisodiyot.

bilimlarni boshqarish

ingl.: *knowledge management*

rus.: *управление знаниями*

Rasmiy jarayon. U tashkiliy tartiblar, insonlar va texnologiyalarni baholash hamda ushbu tarkibiy qismlar orasida samaralilikni oshirish uchun kerakli insonlarga kerakli paytda kerakli axborot berish maqsadida o'zaro aloqaga asoslangan tizim yaratishni ko'zlaydi (IDC tavsifi bo'yicha.)

billing

ingl.: *billing*

rus.: *биллинг*

qarang: elektron billing

bin

Binary, ya'ni ikkilik so'zining qisqartmasi.

biologik informatika

ingl.: *biological informatics*

rus.: *биологическая информатика*

Biosferada – tirik organizmlar va o'simliklarda axborot texnologiyalari amalga oshirishining umumiy qonuniyatlarini va xususiyatlarini o'rganuvchi fan. XX asrning oxirlarida rivojlana boshlagan fundamental informatikaning bo'limi

biometrik

ingl.: *biometric*

rus.: *биометрический*

Alohida atributlardan foydalanishni nazarda tutadi. Bunda insonning takrorlanmas shaxsiy xususiyatlarini ifodalovchi barmoq izlari, ko'z qon tomirlarining rasmi, tovush yozuvi kabilardan foydalanish shaxsni aniqlash imkonini berishi ko'zda tutilgan.

biometrik texnologiya

ingl.: *biometric technology*

rus.: *биометрическая технология*

Inson buyruqlarini biotoklar orqali foydalanuvchi tizimga yetkazish usuli.

bionika

ingl.: *bionics*

rus.: *бионика*

Tirik tabiat tamoyillari, xossalari, vazifalari va tuzilmalarini texnik qurilma va tizimlarda qo'llashga qaratilgan amaliy fan. Internet o'z-o'zini tashkil viluvchi tizim bo'lib, ko'p jihatlari bilan tirik organizm evolyusiyasini "takrorlaydi".

BIOS

qisq.: *Basic Input/Output System*

1. Kiritish-chiqarishning asosiy tizimi. Shaxsiy kompyuterning ona platasidagi DXQ (doimiy xotira qurilmasi) yoki QDDXQ (qayta dasturlanadigan doimiy xotira qurilmasi) mikrosxemasiga yozilgan dastur. BIOS kompyuterning operatsion tizimdan kelayotgan kirish-chiqish, qurilmalarni boshqarish so'rovlariga xizmat ko'rsatadi. Shuningdek, kompyuter yoqilganda uskunalarni boshlang'ich tekshirish (POST tartiboti), MBR ni yuklash va operatsion tizimga boshqaruvni uzatish ham BIOS vazifasiga kiradi, BIOS da shaxsiy kompyuterni ona platasining tarkibiy tuzilmasini asosiy ko'rsatkichlarini qo'lda sozlash uchun o'zaro faol nimdasturi ham mavjud.

2. BIOS ni o'z ichiga olgan mikrosxema.

BIP

qisq.: *Bit Interleave Parity*

Bitlar navbatlanishi juftligi. Juftlik bitini hisoblash va taqqoslashga asoslangan ma'lumotlar uzatishning to'g'riligini nazorat qilish usuli.

birinchi avlod tili

ingl.: *first generation language (1GL)*

rus.: *язык первого поколения*

Mashina tili.

birja

ingl.: *exchange*

rus.: *биржа*

Muntazam faoliyat ko'rsatuvchi tashkiliy rasmiylashtirilgan bozor. Klassik birjalar bilan bir qatorda elektron birjalar ham paydo bo'ldi Ularda, barcha kelishuvlar tarmoqqa ulangan

kompyuterlar yordamida amalga oshiriladi. Lekin, hatto klassik birjalarda ham informatikaning elektron vositalari, shu jumladan - telekommunikatsiyalar keng qo'llaniladi.

birmarotabali raqamli imzo

ingl.: disposable digital signature

rus.: одноразовая цифровая подпись

Raqamli imzo ixtiyoriy xabar uchun faqat bir marta ishlatilishi mumkin bo'lgan sxema, ya'ni, har qanday yangi xabarga yangi kalitlar jufti zarur bo'ladi. Bunday sxemaning afzalligi tezkorlik bo'lsa, kamchiligi – katta miqdordagi axborotni (oshkora kalitlarni) e'lon qilishdir, chunki, har bir imzo faqat bir marta ishlatiladi.

birmarotabali yon daftar

ingl.: disposable notebook

rus.: одноразовый блокнот

qarang: Vernam kriptotizimi

birtomonlama funksiya

ingl.: one-way function

rus.: односторонняя функция

Berilgan X argument bo'yicha $F(X)$ funksiyaning qiymatini hisoblash yengil bo'lsa, X ni $F(X)$ dan aniqlash, hisoblashda qiyin bo'lgan funksiya. Hozirgi kungacha birtomonlama funksiyalar mavjudligi qat'iy isbot qilinmagan. Axborotni shifrlash uchun birtomonlama funksiyalar yaramaydi, chunki, ular yordamida shiflangan matn, uning shifri egasi ham hatto ocha olmaydi. Birtomonlama funksiyalar asimmetrik kriptografiyada keng tatbiqini topdi.

B-ISDN

qisq.: Broadband Integrated Services Digital Network

qarang: xizmatlari birlashgan keng yo'l-yo'lli raqamli tarmoq

BIST

qisq.: Built-In Self-Test

Ichiga o'rnatilgan o'z-o'zini nazorat. O'z-o'zini testlash uchun mahsulot ichiga o'rnatilgan apparat va/yoki dasturiy vositalar.

bit

ingl.: bit

rus.: бит

Axborot tizimlarida axborotni ifodalashning eng kichik birligi. Axborot miqdorining eng kichik o'lchov birligi hisoblanadi. Axborot 0 va

1 sonlarining ketma-ketligi bilan ifodalanadi. Atama «binary digit»(ikkilik raqam) iborasining qisqartmasi bo'lib hisoblanadi va Princeton universiteti professori Hohn W. Tukey tomonidan kiritilgan.

bit sekundiga

ingl.: bits per second (bps)

rus.: бит в секунду

Foydali hamda yordamchi axborotga oid barcha uzatilayotgan bitlarni hisobga oladigan axborot uzatish (kompyuterda ishlov berish) tezligining o'lchov birligi. Faqat foydali axborotni uzatish tezligini o'lchash uchun "ramz sekundiga" (characters per second, cps) iborasi ishlatiladi.

bitta rang arxitekturasi

ingl.: peer-to-peer architecture

rus.: одноранговая архитектура

Har bir abonent tizimi bir xil ko'lamda resurslarni taqdim va iste'mol qilishi mumkin bo'lgan, axborot tizimining konsepsiyasi. Yagona rang arxitektura shu bilan tavsiflanadiki, unda hamma abonent tizimlar teng huquqli va ularning bir birlarini resurslariga murojaatlari simmetrik bo'ladi. Buning evaziga, foydalanuvchi ma'lumotlarni taqsimlangan ishlovini bajarishi, amaliy dasturlar, tashqi qurilmalar, shu jumladan, ixtiyoriy tizimlarda joylashgan fayllar bilan ishlashi mumkin. Yagona rang arxitekturasi, tarmoq vositalarini oddiy yuklanishi, yengil kengaytirilishi bilan tavsiflanadi.

biznes

ingl.: business

rus.: бизнес

Ishlab chiqarish, sotib olish, tovarlarni sotish yoki xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan faoliyat. Informatikaning usullari va vositalarini keng tatbiq qilish, global tarmoqlarni paydo bo'lishi, biznesning yangi modelini yaratilishiga olib keldi. Mumtoz, tovarga yo'naltirilgan modeldan farqli ravishda yangi model, tranzaksiyalarni ishlatishiga tayanadi. Axborot jamiyati deb ataluvchi hozirgi jamiyatda reklama va savdo-sotiqqlar tarmoq xizmati yordamida amalga oshiriladi. Bularga birinchi galda EDI tarmoq xizmati va global ulash xizmati misol bo'laoladi. Tijoratning informatika bilan birlashuvi infotijoratning paydo bo'lishiga olib keldi.

biznes hamkor uchun mo'ljallangan elektron biznes

ingl.: electronic business oriented on business partner

rus.: бизнес электронный, ориентированный на бизнес-партнера

qarang: biznes uchun biznes

biznes uchun biznes

ingl.: business-to-business (B2B)

rus.: бизнес для бизнеса

1. Axborot makonida iqtisodiy faoliyat sohasi. Bu soha qo'shimcha qiymatni shakllantirish zanjirida ishtirok etuvchi tashkilotlar bilan samarali va uzoq muddatga mo'ljallangan iqtisodiy munosabatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan.

2. Biznes olib borishning elektron modeli. Unda korxonalar o'rtasidagi oraliq shartnomalar elektron ko'rinishda amalga oshiriladi.

B2B sektoriga turli firmalar o'rtasidagi barcha savdo munosabatlari, ta'minotni, sotuvni tashkil qilish, shartnomalarni va rejalarni kelishtirish kiradi. B2B tizimlari sifatida quyidagilarni tushunishadi:

- Procurement Systems – mahsulot iste'molchilarini ishlab chiqaruvchilar bilan, xaridorlarni sotuvchilar bilan aloqa tizimlari.

- Supply Chain Management – asosiy ishlab chiqarish uchun korxonani uzluksiz ravishda ta'minot to'g'risida va kontragentlar logistikasi to'g'risidagi axborot bilan ta'minlovchi tizim.

biznes yechim

ingl.: business solutions

rus.: бизнес-решение

Internet texnologiyalarga (portallar, kataloglar, Internet ommaviy axborot tizimi, elektron do'konlar, auksionlar va boshqalarga) asoslangan to'la biznes faoliyatini ta'minlovchi tizim.

BLOB

qisq.: Binary Large Object

Katta ikkilik obyekt. Ayrim dasturlash tillari va MBBT dagi ixtiyoriy ikkilik sanoq tizimida berilgan axborotni saqlash uchun mo'ljallangan ma'lumotlar turi.

BLOG

qisq.: weB LOG

Tarmoqda o'qilishi mumkin bo'lgan shaxsiy kundalik. Vlogni olib borishni blogging (blogging) deb, uning egasini esa, blogger

(blogger) deb ataladi. Korporativ blogga misol: blog.redgraphic.ru.

blokli shifr

ingl.: block cipher

rus.: блочный шифр

Blokning kirish ketma-ketligidagi o'rnidan qat'iy nazar, bir xil uzunlikdagi dastlabki matn bloklarini xuddi shunday uzunlikdagi shifrlangan matnga aylantirish. Blokli shifrnin kamchiligi shundaki, shifrlangan matndan o'g'irilgan dastlabki matn buzilgan bo'lishi mumkin. Bu aloqa kanalidan xabar uzatish jarayonida xatolarni tarqalishi oqibatida yuzaga keladi.

bloknotli shaxsiy kompyuter

ingl.: notebook personal computer

rus.: блокнотный персональный компьютер

Ko'chma ixcham shaxsiy kompyuter. Bunday kompyuterlarning ko'pchiligi deyarli standart klaviaturaga, kompyuter grafikasi vositalariga ega. Bu kompyuterlar unchalik katta bo'lmagan qattiq disklar yoki optik disklar bilan ishlaydi.

Bluetooth

Kichik faoliyat doirasiga ega (chastotalar oralig'i 2,4 GGs) bo'lgan simsiz aloqa texnologiyasi. Tarmoq qurilmalari orasidagi o'zaro ishlashni va ularning Internetga ulanishini osonlashtiradi. U, shuningdek, Internet qurilmalari va boshqa kompyuterlar orasida ma'lumotlar sinxronlashtirilishini osonlashtiradi. Bluetooth katta ma'lumotlar oqimlarini uzatish uchun mo'ljallanmagan bo'lgani uchun u mahalliy va global tarmoq texnologiyalarining o'rini bosa olmaydi.

BMP

qisq.: Bit MaP

Bit kartasi, BMP formati. Rastrli grafik tasvirlarni ifodalash uchun mo'ljallangan oddiy format.

BNC

qisq.: Bayonet Nut Connector, Bayonet Neil-Concelman connector

Bayonet ulagichi, BNC-ulagich. Koaksal kabel uchun ulash uyasi.

BNF

qisq.: Backus-Naur Form, Backus Normal Form

Bekus-Naurning normal shakli, BNF. Tilni sintaksisini rasmiy aniqlash uchun matnli ko'rsatmalar.

bod

ingl.: baud

rus.: бод

Ma'lumotlarni uzatish tezligining o'lchov birligi. U bir sekundda uzatilgan ramzlar soni bilan aniqlanadi. Axborotni ikkilik kodida uzatadigan kanallar uchun 1 bod 1 bit/sekundga teng. Hozirgi zamonda bu tushuncha ishlatilmaydi.

BOF

qisq.:

1. Beginning Of File – Fayl boshi.
2. Birds Of Feather – Birgalikda uchayotgan qushlar. Internet orqali biror bir mavzuni muhokamasi bilan mashg'ul bo'lganlarning vaqtinchalik norasmiy hamjamiyati.

BOND

qisq.: Bandwidth ON Demand

Talabga ko'ra o'tkazish qobiliyatini taqdim qilish.

BOOTP

qisq.: BOOTstrap Protocol

BOOTP bayonnomasi, boshlang'ich yuklash bayonnomasi. Disksiz ishchi stansiyalarini serverdan boshlang'ich tarkibiy tuzilmalash va yuklash uchun mo'ljallangan tarmoq bayonnomasi. BOOTP bayonnomasi RARP uchun muqobil sifatida ishlab chiqilgan va odatda TFTP bilan birgalikda ishlatiladi. U amalga oshirishda soddaroq va RARP singari kanal pog'onasidagi freymlarni emas, balki UDP transport bayonnomasini ishlatadi. BOOTP bayonnomasi RFC 951, 1542 va 1533 larda tavsiflangan.

Borland International korporatsiyasi

ingl.: Borland International corporation

rus.: корпорация Borland International

Dasturiy ta'minot va ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. Borland 1983 yilda yaratilgan bo'lib, Kaliforniyada (AQSHda) joylashgan. Kompaniyaning asosiy ishlanmalari qatoriga quyidagilar kiradi:

- Delphi – Windows qo'llanmalarini yaratish muhiti,

- Borland C++ – dasturlashtirish tili,
- IntraBuilder – JavaScript tili uchun ko'rib ishlaydigan vosita,
- CodeWright – dasturlar muharriri,
- Kylix – Linux amaliy tizimi uchun elektron biznes yechimi.

BOТ

qisq.: Back On Topic

Mavzuga qaytib.

bog'lagich

ingl.: communicator

rus.: коммуникатор

Foydalanuvchiga turli aloqalarni taqdim qiladigan ixcham qurilma. Bog'lagich ko'chma ixcham qurilma bo'lib, u uyali paketli radiotarmoqda ishlash uchun mo'ljallangan. Bu foydalanuvchi tizimi telefoniyani, uzoqlashgan mahalliy tarmoq bilan o'zaro ishlashni, faksimil aloqani, elektron pochmani, «qisqa xabarlar xizmati» SMS ni ta'minlaydi.

bog'lama

ingl.: node

rus.: узел

qarang: hisoblash tarmog'i bog'lamasi

bog'lash

ingl.: link

rus.: линк

Fayl yoki direktoriya manzili. Odatda, ushbu manzil maxsus faylda saqlanadi. MS-Windowsda bunday fayllar yorliq deb ataladi.

bog'liqlik

ingl.: connectivity

rus.: связность

Tizim tarkibiy qismlarining bog'langanligi, ulanish imkoniyati (masalan kompyuterlar o'zaro), o'zaro ishlash qobiliyati (masalan dasturlarni o'zaro).

bosh kompyuter

ingl.: host computer

rus.: главный компьютер

1. Ko'pmashinali hisoblash majmualarida, boshqa kompyuter larni boshqaradigan, tizimda (hisoblash tarmog'ida) ishlarni tashkillashtiradigan va asosiy axborot ishlovini amalga oshiradigan kompyuter.
2. Telekommunikatsiya hisoblash tarmoqlarida, tarmoqqa xizmat ko'rsatishni, xabarlarini uzatishni va dasturlarni bajarish bilan bog'liq

qo‘shimcha funksiyalar yoki vazifalarni ta‘minlaydigan kompyuter.

bosh muharrir

ingl.: chief editor

rus.: главный редактор

Tahririyatni (qanday atalishidan qat‘iy nazar) boshqaradigan va ommaviy axborot vositasini ishlab chiqarish va nashr qilish bo‘yicha yakuniy qarorni qabul qiladigan shaxs.

bosh sahifa

ingl.: home page

rus.: начальная страница

Asosiy sahifa. Ingliz tilidan to‘g‘ri tarjima qilinganligidan qat‘iy nazar, bu muayyan insonning uy (shaxsiy) sahifasi emas, balki veb-saytning boshlang‘ich sahifasidir. Odatda murojaatlar aynan veb-saytning bosh sahifasiga qilinadi, shuning uchun ushbu sahifaga tashrif buyuruvchilar soni xohlagan boshqa sahifaga qaraganda ko‘proq. Bosh sahifa (vab-sayt yuzi) bo‘yicha foydalanuvchi qayerda ekanligi va saytning boshqa sahifalarida nimalarni ko‘rish mumkinligi haqida tasavvur oladi (ba‘zan bosh sahifa birinchi va yagona bo‘ladi).

bosh o‘zgartirgich

ingl.: head-end convertor

rus.: головной преобразователь

Yakka kanalli kabelda signal uzatishda bir chastota kengligini boshqasiga o‘zgartirish uchun ishlatiladigan qurilma.

boshi berk holat

ingl.: deadlock

rus.: тупиковая ситуация

Bitta yoki undan ortiq jarayonlar faoliyati to‘xtab qolishiga olib keladigan vaziyatlar majmuasi. Bunday vaziyatlar axborot tizimlarida yoki tarmoqlarida quyidagi holatlarda sodir bo‘ladi:

- dasturiy ta‘minotda ko‘zda tutilmagan vaziyatlar yuz berganda;
- uskunalarning ishdan chiqishi yoki signallar buzilishi yuz berganda;
- bayonnomada yoki dasturiy ta‘minotda xatolik bo‘lganda;
- jarayonlar faqat bir resursni talab qilgan holdlarda.

boshqarish

ingl.: management

rus.: управление

qarang: Meneyment

boshqaruvchi axborotning umumiy bayonnomasi

ingl.: Common Management Information Protocol (CMIP)

rus.: общий протокол управляющей информации

Tarmoqni boshqarish tartibotlarini aniqlaydigan ISO standarti. CMIP bayonnomasi tarmoqni boshqarish funksiyalarini aniqlaydi va olti xil xizmatlarni taqdim qiladi:

- tarkibiy tuzilmani – tashqi shaklini, hamda tarmoq tarkibiy qismlarini o‘zaro joylashuvini boshqarish;
- ma‘lumotlar muhofazasini boshqarish;
- ma‘lumotlar xavfsizligini nazorat qilish;
- tarmoq ishini hisobini olib borish;
- faoliyat sifatini boshqarish;
- kataloglar xizmatini olib borish.

BPE

qisq.: Back Propagation of Error

Xatoning teskari tarqalishi. Sun‘iy neyron tarmog‘ini o‘qitish uslubi.

bpi

qisq.: Bits Per Inch

Bit dyumda.

bpp

qisq.: Bits Per Pixel

Bit pikselida.

BPR

qisq.: Business Process Reengineering

Biznes – jarayon reinjiningi (qayta qurish). Korxonada uning muhim faoliyat ko‘rsatkichlarini sezilarli yaxshilash maqsadida ish tartibotlarini to‘la ro‘yxatdan o‘tkazish, tahlil qilish va qayta tashkillashtirish. Odatda, malakali konsalting firmalari tomonidan umum qabul qilingan va/yoki firma uslubiyatlarini qo‘llab, korxonada yangi axborot texnologiyalarini tatbiq qilish bilan amalga oshiriladi.

bps

qisq.: bits per second

qarang: bit sekundiga

BPU

qisq.: Branch Prediction Unit

Shoxlanishni bashoratlovchi qurilma. Mikroprotssessorning arxitektura elementi.

brandmauer

ingl.: firewall

rus.: межсетевой экран

“Tarmoqlararo to‘siq” yoki “firewall» atamalarining sinonimi (nemis tilidan “olovli devor” deb tarjima qilinadi).

1. Tashqaridan kompyuterga yoki kompyuterlar guruhidan erkin foydalanishni nazorat qiluvchi va hujumlarni bartaraf qiladigan dastur va apparat ta‘minotining birikmasi. Asosan Internet tarmog‘iga ulangan mahalliy tarmoqda ishlatiladi.

2. Xususiy (Intranet) tarmoq qilinadigan noxush tajovuzlarni bartaraf qilish uchun, ikki va undan ortiq tarmoqlar orasida muhofaza to‘sig‘ini hosil qiladigan hisoblash tizimi yoki tizimlar birikmasi. Brandmauer bir tarmoqdan boshqa tarmoqqa paketlarni uzatishda virtual to‘siq bo‘lib xizmat qiladi va Internet hamda Intranet tarmoqlari orasida ma‘lumotlar oqimini kuzatib turadi.

3. Mazkur tarmoq xavfsizligiga boshqa tizim va tarmoqlardan bo‘layotgan tahdidlardan muhofazalash usuli. Bu usul tarmoqdan erkin foydalanishni markazlashtirish va uni nazorat qilish orqali apparat-dasturiy vositalar yordamida amalga oshiriladi.

brauzer

ingl.: browser

rus.: браузер

1. Gipermatnni o‘qish, veb-resurslarda navigatsiyalash va ko‘rib chiqish dasturi. Veb-brauzeri gipermatnlarni o‘qishdan tashqari, tovushni va video ma‘lumotlarni qaytadan chiqarish, ya‘ni, gipermediyani qayta chiqarish, tarmoqning boshqa kompyuterlari bilan ulanishni o‘rnatish va ularda ishlayotgan serverlarga veb-hujjatlariga so‘rovlarni yuborish, tarmoqni boshqa foydalanuvchilari bilan muloqat tashkil qilish va uni quvvatlash kabi qo‘shimcha imkoniyatlarga ega bo‘lishi mumkin.

Eng omaviy tarqalgan veb-brauzerlar — Microsoft Internet Explorer va Netscape Navigator.

2. Obyektga-yo‘naltirilgan dasturiy tizimlarda sinfiy shajarani tahlil qilish uchun ishlatiladigan vosita.

brend

ingl.: brand

rus.: бренд

Qonunchilik tomonidan muhofazalangan mahsulot, kompaniya (uning nomi) yoki konsepsiya (tamoyil). U ijtimoiy ong tomonidan birtalay o‘ziga o‘xshashlari ichidan ajratib olinadi.

BRI

qisq.: Basic Rate Interface

Asosiy pog‘ona interfeysi, BRI interfeysi. Ikki ma‘lumotlar uzatish kanalining (B-kanal) har birini tezligi 64 Kbit/s va bitta boshqaruv kanali (D-kanal) tezligi 16 Kbit/s. tashkil bo‘lgan ISDN liniyasi. Axborotni 128 Kbit/s.tezlik bilan uzatish imkonini beradi.

broker

ingl.: broker

rus.: брокер

Turli ko‘rinishdagi amallarda vositachi. Broker-inson bilan bir qatorda, elektron brokerlar ham faoliyat ko‘rsatadilar. Informatikada, broker amaliy dastur bo‘lib, boshqa guruh dasturlarining o‘zaro aloqasini ta‘minlaydi. Buning misoli sifatida obyekt so‘rovlari brokerini keltirish mumkin.

BS

qisq.:

1. Bachelor of Science – Fanlar (tabiiy) bakalavri (AQSH da).
2. BackSpace – Belgiga qaytish. (ASCII ning boshqaruvchi kodi).

BSA

qisq.:

1. Business Software Alliance – Tijoriy dasturiy ta‘minot ishlab chiqaruvchilari alyansi. Microsoft tomonidan dasturiy ta‘minot noqonuniy tarqatishga (qaroqchilikga) qarshi kurashish uchun tuzilgan tashkilot.
2. Boy Scouts of America – AQSH boyskautlari (hech narsadan toymas bolalari) tashkiloti.

BSD

qisq.: Berkeley Software Distribution

Berki shahrida (AQSH, Kaliforniya) dastlab ishlab chiqilgan rusumni rivojlantirayotgan UNIX operatsion tizimining klonlari oilasining belgilanishi.

BSDI korporatsiyasi

ingl.: BSDI corporation

rus.: корпорация BSDI

Berkeley Software Design, Inc. soʻzlarining qisqartmasi. Tijorat boʻyicha UNIX operatsion tizimining BSD (Berkeley) rusumiga asoslangan tarmoq (jumladan Internet tarmogʻi uchun) dasturiy taʼminotini yetkazib berish bilan shugʻullanadi.

BSI

qisq.: British Standards Institute

Britaniya standartlar instituti.

BSOD

qisq.: Blue Screen Of Death

Oʻlimging koʻk ekrani. Windows NT operatsion tizimining muhofaza nolli halqasida (operatsion tizim oʻzagida yoki drayverda) xotira muhofazasining buzilishi (GPF) xatosiga boʻlgan javob harakati. U tizimning toʻxtashiga va qayta yuklanishiga olib keladi.

BTB

qisq.: Branch Target Buffer

Shoxlashning maqsadli buferi. Mikroprotssorning ichki bloki.

bufer

ingl.: buffer

rus.: буфер

Maʼlumotlarni vaqtincha saqlash uchun ishlatiladigan kompyuterning tezkor xotira yacheykalarining bir qismi. Boshqa (masalan, kompyuterga kiruvchi) qurilmalardan kelgan maʼlumotlar bilan birgalikda qayta ishlash zarurati tugʻilganda, ular buferdan chaqirib olinadi. Maʼlumotlarni buferga yozish va vaqtincha eslab qolish jarayoni buferlashtirish deb ataladi. Yuqori tezlikli katta bufer kesh-xotira deb ataladi.

bul algebrasi

ingl.: boolean algebra

rus.: булева алгебра

1. Har bir oʻzgaruvchisi ROST yoki YOLGʻON qiymatlardan birini qabul qilishi mumkin boʻlgan algebra.

2. Uch amaldan AND (VA), OR (YOKI), NOT (YOʻQ) iborat algebraik tuzulma.

Bul algebrasi, mantiq qonuniyatlarini oʻrganib uni taklif etgan irlandiyalik Jon Bul shaʼniga uning nomi bilan atalgan. Bul algebrasida

oʻzgaruvchilar ustida bajariladigan amallar bul amallari yoki mantiqiy amallar deb ataladi. Mantiqiy amallarni bajarish qoidalari mantiqiy sxemalarni oʻzgartirish uchun qulay. Shu sababli, bul algebrasi kompyuterni ishlash chiqishda asos boʻlgan.

Bus Master

Shina egasi. Qurilmaning xohlagan shinada (jumladan PCIda) mumkin boʻlgan ish rejimi. Bunday rejimda ishlash uchun qurilma shina arbitriga shinani boshqarishni olish haqidagi talabini ifodalovchi buyruq beradi. Arbitr, ushbu shinada arbitrajning ustuvorligi va/yoki ketma-ketligiga muvofiq, hujjatlarda buyruqdan keyin oʻtishi lozim boʻlgan belgilangan vaqtdan keyin soʻrayotgan qurilmaga shina boshqarishni uzatadi. Barcha kerakli amallarni bajarib boʻlgandan keyin qurilma arbitrga shina boʻshatilishi haqida xabar beradi.

butunlik

ingl.: integrity

rus.: целостность

Obyektning (axborotni, apparat yoki dasturiy taʼminotni) buzilmagan shaklda (uning qaydlangan biror bir holatiga nisbatan) mavjud boʻlish xossasi.

buyruq

ingl.: instruction

rus.: команда

Bajarilishi zarur boʻlgan amalning taʼrifi. Topshiriqlarni boshqarish tilini koʻrsatish, dastur operatori, boshqaruvchi signal va foydalanuvchi talablari buyruq (koʻrsatma) hisoblanadi. Barcha hollarda, buyruqlar yordamida maʼlumotlarni qayta ishlash tizimida maʼlumotlar joʻnatish yoki tizimlar orasida maʼlumotlar uzatish jarayonlarini boshqarish amalga oshiriladi. Har bir buyruq amal kodidan tashkil topib, qaysi obyektga va nima qilish kerakligini, olingan natijani qayerga yuborish kerakligini xabar qiladi. Amallarni bajarishda ishlatiladigan buyruqlar yigʻmasi buyruq tili bilan aniqlanadi. Buyruqlar arifmetik, mantiqiy, kiritish-chiqazish, maʼlumotlarni uzatish turlariga boʻlinadi. Oʻzaro bogʻlangan buyruqlar ketma-ketligi makrobuyruq deb ataladi. Makrobuyruqlardan foydalanish dasturlashni soddalashtiradi va dasturlarning turli yerlariga qoʻshimchalarni kiritish

mexanizmini ta'minlaydi. Buyruqlar tizimga klaviatura, sichqoncha, sensor qurilmalari va boshqa qurilmalar yordamida uzatiladi.

buyruq satri

ingl.: command line

rus.: командная строка

DOS yoki Unix dagi o'rin. Unda foydalanuvchi mashinadan nima hohlayotganini xabar qilish uchun buyruqlarni kiritadi. Operatsion tizim oilasining maxsus oynasida shunga o'xshash o'rin bor.

buyruq turlanishi

ingl.: instruction modification

rus.: модификация команды

Tizim va tarmoqlarda manzillar, buyruqlar tuzilishining o'zgartirilishi. Bu turli buyruqlar to'plamlariga ega tizimlarning o'zaro ishlashi yoki buyruqlarni tizimda qabul qilingan standart shaklga keltirish lozim bo'lgan paytda ro'y beradi.

buzib erkin foydalanish

ingl.: hacking

rus.: взлом

Kompyuter muhofazasidagi ma'lum elementni chetlab o'tish yoki ishdan chiqarish. Bu ma'lumotlarni qayta ishlash tizimidan erkin foydalanishga olib kelishi mumkin. Aniqlanadigan yoki aniqlanmaydigan bo'lishi mumkin.

buzib ochish

ingl.: disclosure

rus.: раскрытие

Kompyuter muhofazasi buzilishi. Buning oqibatida, ma'lumotlardan mualliflashmagan obyektlar erkin foydalanishi mumkin.

bo'lingan vaqt rejimi

ingl.: time sharing mode

rus.: режим разделенного времени

Kompyuterdan foydalanish maromi. Bunda mashinaga joylashtirilgan maxsus dastur, turli vazifalarni alohida qismlarini, bir biriga «aralash-tirmagan» holda, ketma-ket yechishi ta'minlanadi.

Dd

D3D

qisq.: Direct 3D

D3D spetsifikatsiyasi. Windows maslagi uchun Microsoft tomonidan ishlab chiqarilgan API ko'ptashuvchi spetsifikatsiyasi.

DAC

qisq.: Digit-to-Analog Conversion

qarang: raqam-analog o'zgartirishi

DAMA

qisq.: Demand Assignment Multiple Access

[Kanallarni] Talab bo'yicha ajratish bilan ko'p tomonlama erkin foydalanish. Ushbu usul yo'ldosh radio aloqasida ishlatiladi.

DAMPS

qisq.: Digital AMPS

Raqamli AMPS (Advanced Mobile Phone Service). AMPS standartining rivojlangan shakli.

DAO

qisq.: Data Access Objects

Ma'lumotlardan erkin foydalanish obyektlari. Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun Microsoft tomonidan ishlab chiqilgan COM-sinflar kutubxonasi.

DAP

qisq.: Directory Access Protocol

Katalogdan erkin foydalanish bayonnomasi, DAP bayonnomasi. X.500 standartidagi katalogdan erkin foydalanish uchun foydalaniladigan bayonnomasi.

DARPA

qisq.: Defense Advanced Research Projects Agency

qarang: ARPA.

darvoza

ingl.: gateway page

rus.: zëümëü

qarang: geytvey

dastlabki matnga o'g'irish

ingl.: deciphering

rus.: расшифрование

Shifrlangan matnga o'g'irish jarayoniga teskari jarayon. U ma'lum kalitdan foydalanib, shifrlangan matndan dastlabki matni tiklashdan iborat bo'lgan jarayon.

dastur

ingl.: software

rus.: программа

1. Hisoblash mashinasiga algoritmi beruvchi ko'rsatmalar (buyruq yoki tasnif va operatorlar)ning ketma-ketligi. Dastur kompyuter tomonidan qaysi tartibda, qaysi ma'lumotlar ustidan va qaysi amallar bajarilishi va natija qaysi shaklda taqdim etilishini ko'rsatadi. Kompyuterning boshqarish qurilmasi mashina buyruqlari ketma-ketligi shaklida berilgan dasturni qabul qiladi. Dasturni mashina tilida yaratish – noqulay va katta mehnat talab qiluvchi jarayon. Shuning uchun kompyuter uchun dastur inson tomonidan dasturlash tillaridan birida yaratilib, keyin esa kompyuterning o'zi ushbu dasturni mashina tiliga o'giradi.

2. Ma'lum natijani olish uchun kompyuter va boshqa kompyuter qurilmalari faoliyati uchun mo'ljallangan jami ma'lumot va buyruqlarni taqdim etishning obyektiv shakli.

dasturiy mahsulot

ingl.: software product

rus.: программный продукт

Boshqa shaxslarga sotish yoki ishlash uchun berishga mo'ljallangan va qator talablarga javob beruvchi dastur (dasturlar paketi). Ushbu talablarning eng muhimlari quyida keltirilgan:

- dasturning o'zi va unga tegishli ko'rsatma o'zining to'laqonli foydalanilishi uchun yetarli ma'lumotlar miqdoriga ega bo'lishi lozim;
- dastur ishlab chiqaruvchi tomon kuzatuvda bo'lishi lozim, ya'ni topilgan xatolar sotib oluvchilar uchun bepul tuzatilishi lozim;
- dastur o'rnatish va foydalanish uchun qulay shaklda, odatda epcil yoki lazer disklarda ko'rsatma va muhofaza tahlami bilan yetkazilishi lozim;
- dastur qonuniy ravishda sotib olingan dasturiy vositalar yordamida yaratilgan va patentlangan bo'lishi lozim.

dasturiy qaroqchilik

ingl.: software piracy

rus.: программное пиратство

1. Dasturiy vositalardan ruxsatsiz foydalanish, ulardan nusxa ko'chirish va ularni tarqatish.
2. Dasturiy mahsulotlardan noqonuniy ravishda foydalanish yoki ulardan nusxa ko'chirish.

dasturiy ta'minot

ingl.: software

rus.: программное обеспечение

Axborotga ishlav berish tizimining barcha yoki ba'zi dasturlari, tartiblari, qoidalari va ularga tegishli hujjatlar. Dasturiy vositalar ular yozilgan tashuvchidan qat'iy nazar intellektual mahsulot hisoblanadi.

dasturiy ta'minot replikatsiyasi

ingl.: software replication

rus.: репликация программного обеспечения

Namunaviy axborot majmuasining dasturiy ta'minotini, uni keyinchalik, yangi soha portali yoki majmuasi asosida klonlash maqsadida takror ishlab chiqarish.

dasturiy ta'minot sifati

ingl.: quality of software

rus.: качество программного обеспечения

Dasturiy ta'minotning afzalliklari va kamchiliklarini belgilaydigan alomatlar, xossalalar, fazilatlar majmui. Yaratilayotgan dasturiy ta'minot sifati baholash miqdoriy usullarni ishlatib amalga oshiriladi. Bu tadbir dasturlash jarayonida amalga oshadi. Bu masalaning dolzarbligini oshishiga munosib ravishda, bozorda yaratilayotgan dasturlarning sifati aniqlashni ta'minlaydigan dasturlar paydo bo'ldi. Ammo, bu sifati aniqlashga doir xalqaro standartlar hozircha yo'q.

dasturiy ta'minot umri

ingl.: software life cycle

rus.: жизненный цикл программного обеспечения

Kompyuter dasturiy ta'minotini loyihalashtirish boshlangan daqiqadan to uning ishlatilishi to'xtashigacha o'tgan vaqt.

dasturiy ta'minotni elektron tarqatish

ingl.: Electronic Software Distribution (ESD)

rus.: электронное распространение программного обеспечения

Kommunikatsiya tarmoqlari orqali dasturiy ta'minot tarqatish texnologiyasi. Bu maqsadlarda ESD maxsus tizimlari yaratiladi, ular foydalanuvchilarga dasturlarni ochib-ko'chirib olish va ularning haqini to'lash

imkonini beradi. Bunday tizimlar Internet tarmog'i xamda modimli ulanish orqali faoliyat ko'rsatadilar. ESD tizimlari, foydalanuvchilarga dasturiy ta'minotdan ma'lum vaqt davriga sinab foydalanish uchun yozib olish imkonini ham beradi.

dasturiy ta'minotni muhofazalash vositalari

ingl.: software protection tools

rus.: средства защиты программного обеспечения

Dasturiy vositalarini beruxsat foydalanishdan muhofaza qiluvchi vositalar.

dasturiy uyg'unlik

ingl.: software compatibility

rus.: программная совместимость

Turli kompyuterlarda bir xil dasturlarni bajarib bir xil natijalarga erishish mumkinligi.

dasturiy vositalar

ingl.: software tools

rus.: программные средства

qarang: dasturiy ta'minot

dasturiy xatcho'p

ingl.: software bookmark

rus.: программная закладка

Axborotga tahdid tug'diruvchi, ruxsatsiz o'rnatilgan dastur.

dasturiy-apparat vositasi

ingl.: software-hardware tool

rus.: программно-аппаратное средство

Asosiy xotiradan alohida faoliyat ko'rsatish mumkin bo'lgan holda (odatda doimiy xotira qurilmasida) saqlanuvchi jami tartibga solingan buyruqlar va ular bilan bog'liq ma'lumotlar.

dasturlarni tez ishlash

ingl.: Rapid Application Development (RAD)

rus.: быстрая разработка программ

Dasturlarni sodda va tushunarli qadamlar yordamida ishlab chiqish texnologiyasi. Bu texnologiya, instrumental dasturiy ta'minot bo'lib, u dasturchilarga zarur amaliy jarayonni tez ishlab chiqish, tayyor dasturiy ta'minotni mukammallashtirishda ish hajmini qisqartirish, unga zarur bo'lgan qo'shimchalar va o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi. Dasturlar ularning mualliflari tasavvurida hosil bo'lgan ko'rinishda yaratiladi va bo'laklab sintez qilinadi. Maksimal soddalashtirish

maqsadida matnli uskunaviy vositalar o'rniga grafik vositalar ishlatiladi

dasturlash

ingl.: programming

rus.: программирование

1. Dasturni yaratish jarayoni. Dasturlash o'z ichiga dasturga bo'lgan talablar tahlili va uni ishlab chiqish va yaratishning barcha bosqichlarini oladi:

- algoritim, ma'lumotlar tuzilmasi va dasturlash tizimini tanlash;

- dasturni yozish (kodlash) va ma'lumotlarni tayyorlash;

- dasturni sozlash va sinovdan o'tkazish;

- dastur uchun qo'shimcha hujjatlarni yaratish.

2. Hisoblash mashinalari uchun dasturlar tuzishi va amalga oshirish uslublari va vositalarini ishlab chiqish bilan shug'ullanuvchi fan.

dasturlash tili

ingl.: programming language

rus.: язык программирования

Kompyuterlar uchun dasturlar (ko'rsatmalar yig'masi) yoziladigan, uni u yoki bu harakatlarni bajarishiga majbur qiladigan rasmiy til. Dasturlash tilida yozilgan ko'rsatmalar dastlabki kod deb ataladi. Dastlabki kod kompyuterda amalda bajarilishidan avval, uni mashina kodiga yo bo'laklab talqin qilish, yo batamom talqin qilish zarur. Dasturlash tilining ta'rifi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Mumkin bo'lgan belgilar ro'yxatini.

2. Zahiralangan so'zlar ro'yxatini.

3. Sintaksisini (belgilarni va zahiralangan so'zlarni birikmalash usullarini).

4. Semantikani (dasturlash tilining birikmalar ma'nosi).

Dasturlash tillari quyi pog'ona tillariga (Assembler tili va mashina tili) va yuqori pog'onadagi tillariga (BASIC, C, C++, COBOL, FORTRAN, Ada, Pascal va b.) bo'linadi. Yana, to'rtinchi avlod tillarini (4GL) ham ajratiladi.

dasturlashtirish tizimi

ingl.: programming system

rus.: система программирования

Jami dasturlashtirish tili va dasturlarni yaratish tizimi. U berilgan tilda dasturlarni avtomatlashtirilgan tarzda yaratish va bajarish hamda tegishli hujjatlar tayyorlashni

ta'minlaydi. Odatda dasturlashtirish tizimi tilning etalon xilini emas, balki uning dialektik – ma'lum osonlashtirish yoki kengaytirishlarga ega rusumini o'z ichiga oladi. Ba'zi dasturlashtirish tizimlari dasturlarni bir necha tilda yaratishni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Shaxsiy kompyuterlar uchun eng mashhur dasturlashtirish tizimlari: Microsoft kompaniyasining Basic, Java, C++ tillarini qo'llab-quvvatlovchi Visual Studiosi; Inprise (Borland International) kompaniyasining Delphi tili va boshqalar.

dasturni sozlash

ingl.: program debugging

rus.: отладка программы

Dasturda xatolarni topish va tuzatish jarayoni. Bu jarayonni bajarish uchun maxsus sozlovchi deb atalmish dasturlar yaratiladi. Ular, dasturlashda yo'l qo'yilgan xatolarni qidirib topishga mo'ljallangan. Sozlashda dastur qadamma-qadam bajariladi. Har bir qadamda ma'lumotlarda yuz berayotgan o'zgarishlar tahlil qilinadi. Bu jarayon o'zgartirilishi zarur bo'lgan elementlarni topish imkonini beradi.

DAT

qisq.: Digital Audio Tape

1. Raqamli audio kasseta, DAT kassetasi. Axborot yozish uchun mo'ljallangan magnit tasmasli ixcham-kasseta standarti. Boshida audio axborotni raqamli shaklda saqlash uchun mo'ljallangan; DAT kassetalari ma'lumotlarning zahiraviy nus'halarini saqlash uchun qo'llaniladi.

2. DAT kassetasiga yozish formati.

Data General korporatsiyasi

ingl.: Data General corporation

rus.: корпорация Data General

Keng foydalanish, jumladan ishlab chiqarish texnologiyalarida foydalanish uchun kompyuterlar va dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchi kompaniya. Data General kompaniyasi AQSHda DEC kompaniyasining sobiq xodimlari tomonidan yaratilgan. Kompaniya kompyuterlarning bir necha oilasini ishlab chiqaradi. Data Generalning muhim ishlanmasi serverlarni yaratishdir.

davlat axborot resurslari

ingl.: state information resources

rus.: государственные информационные ресурсы

Davlat axborot resurslari quyidagilardan shakllantiriladi:

davlat organlarining axborot resuslaridan;
yuridik va jismoniy shaxslarning davlat budjeti mablag'lari hisobidan yaratilgan axborot resurslaridan;
yuridik va jismoniy shaxslarning davlat sirlari hamda mahfiy axborotni o'z ichiga olgan axborot resurslaridan.

davlat sirini tashkil qiluvchi ma'lumotlarni olish

ingl.: access to state secrets

rus.: доступ к сведениям, составляющим государственную тайну

Ma'lum shaxsning vakolatli mansabdor shaxs ruxsati asosida davlat sirini tashkil qiluvchi ma'lumotlar bilan tanishib chiqishi.

davlatning axborot sohasidagi manfaatlari

ingl.: state interests in information sphere

rus.: интересы государства в информационной сфере

Axborot infratuzilmasining uyg'un rivojlanishi uchun sharoitlar yaratish. Bunda inson va fuqaroning axborot olish va undan mamlakatning konstitutsiyaviy tizimining mustahkamligi, suvereniteti va hududiy yaxlitligi, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligi maqsadida foydalanish sohasidagi konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini amalga oshirish, qonuniylik va huquqiy tartibni ta'minlash, teng huquqli va o'zaro manfaatli xalqaro hamkorlikni rivojlantirish nazarda tutiladi.

davriy halqa

ingl.: cyclic ring

rus.: даврическое кольцо

Axborot tizimlari guruhiga signallarni ketma-ket uzatishini ta'minlaydigan halqasimon jismoniy kanal. Bu mahalliy tarmoq umumiy bo'g'indan, kirish bloklari va abonent bo'g'inlaridan tashkil topadi. Umumiy bo'g'in kirish bloklari bilan o'rama juft, yassi koaksial kabel yoki optik kanal asosida yaratilayotgan sohalarga bo'linadi. Kirish bloklari abonent bo'g'inlari yordamida abonent tizimlari bilan ulanadi. OSI ning asosiy etalon modelida halqa kanali ulanishning jismoniy vositali sifatida taqdim qilinadi. Halqada signallar uzatish bir

yo'nalishda, ya'ni, bir kirish blokidan boshqasiga qarab amalga oshiriladi. Shu bilan birga, kadrni uzatgan blok kadr halqani butunlay o'tib bo'lganidan so'ng, bu kadrni yo'q qilishi shart. Qolgan kirish bloklari uzatilayotgan kadrni uzatishda davom etadi.

DB

qisq.: DataBase

qarang: ma'lumotlar bazasi (MB)

DB2

IBM tomonidan ishlab chiqilgan relyatsion MBBT.

DBA

qisq.: DataBase Administrator

Ma'lumotlar bazasining ma'muri.

DBCC

qisq.: DataBase Consistency Check

Ma'lumotlar bazalarining butunligini tekshirish. MBBT tomonidan bajariladigan ma'lumotlar butunligi shartlarini tekshirish tartiboti.

DBCS

qisq.: Double-Byte Character Set

Ikki baytli belgilar to'plami. Matn axborotni kodlashning shunday usuliki, unda har bir belgi ikki baytdan iborat bo'lgan kod shaklida taqdim etilgan.

DBMS

qisq.: DataBase Management System

Ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimi, MBBT.

DC

qisq.:

1. Direct Current – Doimiy tok.
2. Device Context – Qurilma nimmatni. Tizimga ulangan qurilma haqidagi axborotga ega OT ma'lumotlari tuzilmasi.

DCE

qisq.: Distributed Computing Environment

qarang: ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish muhiti

DCOM

qisq.: Distributed Component Object Model

(shuningdek COM+) Taqsimlangan tarkibiy qisimli obyektli model. Tarkibiy qismlarning

tarmoqda o'zaro ishlashini qo'llab-quvvatlash uchun COM kengaytmasi.

DCR

qisq.: Dynamic Color Rendition
Rangni dinamik andozalash.

DCI

qisq.: Discrete Cosine Transform
Diskret kosinusli o'zgartirish. Tasvirlarni sifatini yo'qotishga olib keluvchi zichlash algoritmlarida ishlatiladi.

DD

qisq.:
1. Double Density – Zichligi ikki kara oshgan (axborot yozish).
2. Digital Display – Raqamli ko'rsatkich.

DDB

qisq.: Distributed Database
qarang: taqsimlangan ma'lumotlar bazasi

DDC

qisq.: Display Data Channel
Kompyuter va monitor orasida ma'lumotlar almashish interfeysi. Ushbu interfeysning ikkita turi bor:

1) DDC 1 – monitor modeli va qo'llab-quvvatlanadigan video rejimlar parametrlari to'g'risidagi ma'lumotlarning bir tomonga, monitoridan kompyuterga uzatilishi; 2) DDC 2 – ma'lumotlarni ikki tomonlama almashinuv.

DDE

qisq.: Dynamic Data Exchange
Ma'lumotlarning dinamik almashinuvi. Windows muhitida dasturlararo o'zaro ishlash bayonnomasi. Asta-sekin OLE (COM) mexanizmi tomonidan siqib chiqarilmoqda.

DDK

qisq.: Device Driver Kit
Qurimlar drayverlarini ishlab chiqish uchun asbobiy vositalar to'plami (Windows muhitida).

DDL

qisq.: Data Definition Language
qarang: ma'lumotlarni tavsiflash tili

DDN

qisq.: Defense Data Network
Mudofaa ma'lumotlar uzatish tarmog'i.

DDP

qisq.: Distributed Data Processing
qarang: ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish

DDR SDRAM

qisq.: Double Data Rate SDRAM
Tezligi ikki marta oshgan SDRAM. Ma'lumotlar almashinuvining tezligi ikki marta oshgan SDRAM tezkor xotira mikrosxemalarining turi.

DEC

qisq.: Digital Equipment Corporation
DEC korporatsiyasi. EHM, jihoz va dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchisi (AQSH). Compaq Computer korporatsiyasi tomonidan 1998 yilda sotib olingan.

DEC korporatsiyasi

ingl.: DEC corporation
rus.: корпорация DEC
Ish stansiyalari, serverlar va shaxsiy kompyuterlar ishlab chiqaruvchilar orasida yetakchilardan biri. Nomi Digital Equipment Corporation (Raqamli jihozlar korporatsiyasi) qisqartmasidan kelib chiqqan. DEC 1957 yilda AQSHda yaratilgan. Kompaniya Alta Vista – Internetdagi yetakchi izlash tizimlaridan birini yaratgan.
1998 yilning yanvar oyida DEC Compaq kompaniyasi tomonidan sotib olingan, keyin esa Compaq Hewlett-Packard kompaniyasi bilan birlashgan.

DECT

qisq.: Digital European Cordless Telecommunications
qarang: raqamli Yevropa simsiz aloqasi

Dell Computer korporatsiyasi

ingl.: Dell Computer corporation
rus.: корпорация Dell Computer
Keng ko'lamdagi axborot tizimlari va kompyuterlarni ishlab chiqaruvchi kompaniya. Kompaniya Michael Dell tomonidan 1984 yilda yaratilgan. Dell Computer turli xil shaxsiy kompyuter, server va superserverlarni ishlab chiqaradi. Simmetrik ko'pprotsessorli ishlov berishni ta'minlovchi ko'pprotsessorli serverlar keng mashhur bo'lgan. Kompaniya pochta orqali uy foydalanuvchilariga yetkaziluvchi shaxsiy kompyuterlar miqdori bo'yicha birinchi o'rinda turadi.

Delphi tili

ingl.: *Delphi language*

rus.: *язык Delphi*

Borland International, Inc kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan qo'llanmalarni tezkor ishlab chiqish tizimi. Delphi tili Microsoft kompaniyasining Visual Basic tiliga o'xshash, lekin, Visual Basic tili BASICga asoslangan bo'lsa, Delphi tili esa Pascal ga asoslanganligi bilan farqlanadi.

demon

ingl.: *demon*

rus.: *демон*

Unix tizimining har doim faol va interfeysga ega bo'lmagan xizmat dasturi. Ushbu dastur foydalanuvchisi odatda uni ko'rmaydi va faqat uni ish natijalarini ko'radi.

DEN

qisq.: *Directory Enabled Network*

Katalog xizmatini qullab-quvvatlovchi tarmoq.

DES

qisq.: *Data Encryption Standard*

Ma'lumotlarni shifrlash standarti, DES shifrlash standarti. AQSH hukumatining davlat siri hamda tijoriy bo'lmagan axborot uchun shifrlash standarti. Kalit uzunligi 56 bit bo'lgan blokli shifr. Kuchaytirilgan hili mavjud bo'lib, u «uchlangan DES» (triple-DES, 3DES) deb ataladi, unda uchta turli kalit bilan DES standarti qo'llaniladi.

dezinformatsiya

ingl.: *misinformation*

rus.: *дезинформация*

Ma'lumotlarni bitta obyektдан boshqa obyektga biror maqsad bilan uzatishning shunday holatini yuzaga keltiradiki, unda ma'lumot uzatishning amalga oshirilishi bitta obyekt uchun ma'qul bo'lib, boshqa obyekt uchun ma'qul bo'lmaydi.

DFA

qisq.: *Deterministic Finite Automaton*

Aniq chekli avtomat.

DFD

qisq.: *Data Flow Diagram*

Ma'lumotlar oqimi chizmasi. Tizimni chizma shaklida tahlillash uchun «ma'lumotlar oqimi» va «ma'lumotlar ombori» tushunchalaridan foydalanadigan tuzilma tahlilining uslubiyati.

DGPS

qisq.: *Differential Global Positioning System, Differential GPS*

Differensial GPS. GPS qabul qiluvchisining shunaqa ishlash rejimi-ki, unda u yo'ldosh signallaridan tashqari tayanch stansiyasining signallari ham hisobga olinadi (differensial to'g'rilash).

DHCP

qisq.: *Dynamic Host Configuration Protocol*

Tarmoq bog'lamasining dinamik tarkibiy tuzilmasi bayonnomasi, DHCP bayonnomasi. Maxsus tarmoq xizmati – DHCP serveri yordamida mijoz kompyuterining dinamik tarkibiy tuzilmasi tartibotini tavsiflovchi bayonnomasi. Tarmoqda DHCP serverlarni izlash kenguzatuv so'rovi yordamida amalga oshiriladi. DHCP yordamida mijoz kompyuteri DHCP egalik qilayotgan manzillar to'plamidan IP manzilini hamda boshqa tarkibiy tuzilma axboroti- shluz manzili, DNS serverlari manzili va h.k.ni ijaraga oladi. DHCP bayonnomasi BOOTP bayonnomasi bilan uyg'un va aslida uning kengaytmasidir. DHCP spetsifikatsiyasi RFC 2131da tavsiflangan.

DHTML

qisq.: *Dynamic HyperText Markup Language*

Dinamik HTML, DHTML tili. Aks etirilayotgan sahifalarga o'zaro faollik baxsh etish uchun mo'ljallangan HTML tilining kengaytmasi. O'z ichiga rang, shakl, belgilar shakli, ayrim sahifa elementlarining aniq joylashishi va harakatlanishini dinamik ravishda o'zgartirish vositalarini oladi.

Dinamik HTMLning asosiy g'oyasi shunda-ki, ssenariy tilida hujjatning istisnosiz barcha elementlari, ularni bezash va joylashish parametrlari (HTMLda belgilanganlar ham, CSS yordamida belgilanadiganlar ham) va hatto sahifa matni ustidan ham to'la nazorat qilinadi. Shu tufayli HTML hujjatining xohlagan elementi istalgan yo'nalishda harakatlanishi, o'z formatlanganligini istalganicha o'zgartirishi va qayta yozilishi mumkin. Bu foydalanuvchi harakatlariga javoban ham, o'z tashabbusi bilan ham sodir bo'lishi mumkin.

dialog

ingl.: *dialog*

D

rus.: *двоао*

Foydalanuvchilarning fikrlash jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan tezlikda amaliy jarayonlar va foydalanuvchilarning o'zaro ishlash uslubi.

DIB

qisq.: *Device-Independent Bitmap*

Apparatdan mustaqil bit kartasi. Rangli to'rtburchak tasvirni aks ettirish formati.

DII

qisq.: *Dynamic Invocation Interface*

Dinamik chaqiruv interfeysi. Obyekt usullarini dinamik chaqirish uchun interfeys (CORBA).

DIMM

qisq.: *Dual In-line Memory Module*

Chiqish tutashmalari ikki qatorda joylashishgan xotira moduli. Standart xotira moduli. U 168ta, ya'ni plataning har tomonida 84tadan tutashmaga ega.

dinamik HTML

ingl.: *dynamic HTML*

rus.: *динамический веб-шаблон*

qarang: DHTML.

dinamik veb qolipi

ingl.: *dynamic web template*

rus.: *динамический веб-шаблон*

Umumiy maketga ega bo'lgan boshqa HTML fayllarini bog'lash mumkin bo'lgan HTML fayli. Dinamik veb qolipini yangilaganda ushbu qolip asosida yaratilgan barcha sahifalar yangilanadi. Dinamik veb qoliplar fayllari, masalan, Macromedia DreamWeaver tizimida .dwt nom kengaytmasiga ega.

DIP

qisq.: *Dual-In-line Package*

Chiqish tutashmalari ikki qatorda joylashishgan (mikrosxema) tanasi.

Direct3D

3D texnologiyalarining jadal rivojlanishi tufayli DirectXning eng mashhur qismiga aylanib qolgan. Direct3D ikki xil vazifani bajaradi:

- 1) 3D tezlashtiruvchilarisiz tizimlar uchun butun 3D konveyerini qo'llab-quvvatlash bilan 3D tasvirga dasturiy ishlov berish;
- 2) amaliy dasturlarning 3D tezlashtiruvchilarining barcha apparatli

resurslari ulash shaffof tarzda erkin foydalanishni ta'minlash.

OpenGLdan farqli o'laroq Microsoft firmasi tomonidan qat'iy belgilanadigan vazifalar to'plamidan iborat. Ushbu APIning boshqa firmalar tomonidan kentgaytirilishiga ruxsat berilmaydi.

DirectDraw

Videokarta ishini bevosita qo'llab-quvvatlovchi va, masalan, to'g'ridan-to'g'ri video xotiraga yozish imkonini beruvchi DirectX drayverlar to'plamining qismi. Aslida DirectDraw – bu video xotira menejeri. DirectDrawdan foydalangan holda xohlagan dastur video xotirani, ushbu harakatlarni aniq videokarta modeliga bog'lamagan holda joyini o'zgartirishi mumkin.

DirectInput

Analog va raqamli richag bilan bevosita ishini qo'llab-quvvatlovchi DirectX drayverlar to'plamining qismi. DirectInput drayverlari richagli mexanizm parametrlari va uning kalibrovkasi natijalarini saqlash uchun Windows reyestridan foydalanadi.

DirectPlay

Ma'lum o'yinning tarmoq bayonnomasi va transportga qaramlikdan ozod qiluvchi, uyin dasturlari Windows kommunikatsiya vositalaridan foydalanishini ta'minlovchi dasturiy interfeys.

DirectSound

Voqeiy vaqtda aralashtirish va tovush kartasidan to'g'ri erkin foydalanish imkonini beruvchi DirectX to'plamining audio tarkibiy qismi.

DirectX

Microsoft kompaniyasining Windows operatsion tizimida ko'ptashuvchi kompyuter dasturlari va qurilmalardan foydalanish uchun ishlab chiqilgan texnologiyasi. DirectX to'plamiga ko'ptashuvchi dasturlarni yaratish imkonini beruvchi qurilma drayverlari va dasturiy vositalar kiradi. Ushbu texnologiya to'xtovsiz rivojlanishda davom etib, hozirgi kunga kelib uning quyidagi rusulmlari chiqqan (har bir keyingi rulum o'z ichiga avvalgi imkoniyatlarini ham oladi):

- DirectX 1.0 DirectDraw, DirectInput, DirectPlay va DirectSoundlardan iborat bo'lgan;
- DirectX 2.0ga qo'shilib Direct3D hosil bo'lgan;
- DirectX 3.0 DirectInputda MMX texnologiyasini qo'llab-quvvatlash uchun richagli mexanizmni va virtual hamprotessor drayverini maxsus boshqarish dasturining paydo bo'lishi bilan farq qilgan. DirectSound uchun o'ziga tegishli API paydo bo'lgan;
- DirectX 5.0 qator yangiliklarni mujassamlantirgan, jumladan teskari aloqa bilan o'yin nazoratchilarini qo'llab-quvvatlash (masalan, otish qurolining teskarisini), o'yin nazoratchilarini boshqarish uchun yangi panel, ancha yaxshilangan MMX texnologiyasini qo'llab-quvvatlash interfeysi va foydalanuvchi uchun yaxshilangan boshqarish interfeysi;
- DirectX 6.0 bir necha yangi 3D vazifalarini qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi, jumladan bir o'tishli ko'p teksturalash, teksturalarni siqish va h.k. Shuningdek, terish drayverlarining tezkorligi oshirilgan va AMD firmasining 3DNow texnologiyasini qo'llab-quvvatlash qo'shilgan;
- DirectX 6.1 DirectMusic deb nomlangan yangi API ni o'z ichiga olgan;
- DirectX 7.0, 8.0, 9.0 yangi yaxshilangan ruzumlardir.

direktoriya

ingl.: directory

rus.: директория

Alohida ajratilgan fayllar ro'yxatini o'z ichiga olgan fayllar tizimining bo'limi. O'zi ham maxsus fayl shaklida bo'lishi mumkin.

disk

ingl.: disk

rus.: диск

Bitta yoki ikkita tomonida ma'lumotlarni o'qish yoki yozishni amalga oshirish uchun aylanuvchi yassi dumaloq plastinadan iborat ma'lumotlar tashuvchisi.

qarang: Qattiq disk, Lazer disk.

diskdagi katalog

ingl.: directory

rus.: каталог на диске

qarang: direktoriya

diskret

ingl.: discrete

rus.: дискретный

Ramzlar kabi alohida elementlardan iborat bo'lgan ma'lumotlar yoki aniq ko'rsatilgan qiymatlarining chekli soniga ega bo'lgan fizik miqdorlarga, shuningdek, jarayonlar va ushbu ma'lumotlardan foydalanuvchi funksional moslamalarga tegishli ta'rif.

distributiv

ingl.: distributive

rus.: дистрибутивный

Ishlab chiqaruvchi tomonidan taqdim etilgan shakldagi dastur mahsuloti. Distributiv diskda, odatda, dasturning o'zi hamda dasturni qattiq diskka o'rnatish va uning parametrlarini moslashtirish uchun mo'ljallangan o'rnatuvchi bo'ladi.

dizasemblash

ingl.: disassembling

rus.: дизассемблирование

Protessor uchun ko'rsatmalarni nisbatan oson o'qiladigan dastur matniga aylantirish. Dizasemblash maqsadi odatda boshqa dasturlarni o'zgartirishdir (odatda bu muhofazani buzish). Dizasemblash bajarilayotgan faylni Assembler tilidagi dastur matniga aylantiradi.

dizayn

ingl.: design

rus.: дизайн

qarang: veb-dizayn

DLC

qisq.: Data Link Control

Ma'lumotlarni uzatish kanalini boshqarish, DLC bayonnomasi.

DLL

qisq.: Dynamic Link Library

Dinamik ravishda ulanadigan kutubxona. Windowsning dinamik ravishda ulanadigan funksiyalari va resurslaridan iborat kutubxona fayli.

DLP

qisq.: Digital Light Processing

Yorug'likka raqamli ishlov berish. Millionlab mikrooynalardan iborat yuzaga ega bo'lgan integral mikrosxemalardan foydalanishga asoslangan tasvirni aks ettirish texnologiyasi.

DLT

qisq.: Digital Linear Tape

Chiziqli yozuv raqamli tasmasi, DLT tasmasi.

DMA

qisq.: Direct Memory Access

Xotiradan to'gridan-to'g'ri erkin foydalanish. Maxsus qurilma otmonidan boshqarilayotgan (DMA nazoratchisi) va markaziy protsessor ishtirokisiz bajarilayotgan xotira va kiritish/chiqarish qurilmasi orasida ma'lumotlarni almashish rejimi. Ushbu rejimdan foydalanish ma'lumotlar jo'natilishini ancha tezlashtiradi, chunki bu ma'lumotlarni protsessorga va undan qayta jo'natishni inkor etadi.

DMI

qisq.: Desktop Management Interface

Stolusti kompyuterlarni boshqarish interfeysi. Boshqaruvchi qo'llanmalar agentlari kompyuter apparaturasi va dasturiy ta'minotini to'g'risida axborot to'plashi va uning tarkibiy tuzilmasini masofadan sozlashi mumkin bo'lgan API.

DML

qisq.: Data Manipulation Language

qarang: ma'lumotlarni boshqarish tili

DMTF

qisq.: Desktop Management Task Force

Stolusti kompyuterlarni boshqarish bo'yicha ish guruhi. Mahalliy tarmoqlarda shaxsiy kompyuterlarni boshqarish uchun standartlar ishlab chiqaruvchi tashkilot.

DMY

qisq.: Day-Month-Year

Kun-oy-yil.

DMZ

qisq.: DeMilitarized Zone

Harbiysizlashtirilgan zona. Korxonaning tarmoq infratuzilmasiga nisbatan ishlatilganda ommaviy va ichki tarmoqlardan tarmoq ekranlari bilan ajratilgan «betaraf» chegaradosh nirtarmoqni bildiradi.

DNS

qisq.: Domain Name System

1. Domain Name System – Domen nomlari xizmati. Kompyuter nomi bo'yicha uning IP manzilini aniqlashni amalga oshiruvchi Internet

xizmati. Taqsimlangan nomlar ma'lumotlar bazasi va manzillarni qo'llab-quvvatlovchi DNS serverlari tizimidan iborat. DNS asosidagi konsepsiyalar tavsifi RFC 1034da, DNS spetsifikatsiyalari esa RFC 1035da keltirilgan.

2. Domain Name Server – Domen nomlari serveri, DNS serveri. Doimiy ravishda xizmat ko'rsatilayotgan domenning nomlar ma'lumotlar bazasi va xostlar manzillarini o'zida saqlaydi. Internet tarmog'idagi har bir nomlangan server turli kompyuterlarda joylashgan 2ta DNS serveriga, ya'ni, birlamchi va ikkilamchi serverlarga (ishonchlilik uchun) ega bo'lishi shart.

DNS nomi

ingl.: DNS name

rus.: имя DNS

qarang: domen nomi

DNS serveri

ingl.: DNS server

rus.: сервер DNS

qarang: domen nomlari serveri

DOA

qisq.: Dead On Arrival

(shuningdek D.O.A.) Yo'lda vafot etdi. Ko'chma ma'noda (qurilma to'g'risida gap borsa) – “ishga noloyiq holatda yetkazib berilgan” degan gap.

DOM

qisq.: Document Object Model

Hujjatlarning obyektli modeli. W3C konsorsiumi tomonidan obyektlar shajarasi shaklida ishlab chiqilgan va API tomonidan bunday model bilan ishlash uchun tavsiya etilgan hujjat modeli.

domen

ingl.: domain

rus.: домен

1. Tarmoq ichida umumiy qoidalar va tartibotlar asosida yaxlit shaklda idora etiluvchi kompyuterlar va qurilmalar guruhi. Internet tarmog'ida domen IP manzil bilan belgilanadi.

2. Ikki nuqta orasidagi domen manzili qismi. Chekka o'ng tomondagi domen yuqori pog'ona domeni bo'ladi. Masalan, www.mves.gov.uz - 3-pog'ona domeni; mves.gov.uz - 2- pog'ona domeni; gov.uz - 1- pog'ona domeni; uz - 0-pog'ona domeni. Shunday qilib, yuqori pog'ona

domenlari shajarasi tashkil bo'ladi: yuqori pog'ona uz (O'zbekiston) domeni, o'z ichiga olgan gov (hukumat) domeni, uni o'z ichiga olgan mves (Tashqi iqtisodiy aloqalar vazirligi) va uni o'z ichiga olgan www (www serveri). Nolinchi pog'ona domenlari har doim tarmoq nomlarini bildiradi. Nol pog'ona domenlari – xalqaro shartnomalar predmeti. Ichi va undan yuqori pog'ona domenlarini taqsimlash vakolatli tashkilotlar va provayderlar tomonidan amalga oshiriladi.

3. Ma'lumotlar bazalari texnologiyalarida domen atributning mumkin bo'lgan qiymatlari tavsifidir.

domen manzili

ingl.: dome address

rus.: доменный адрес

qarang: domen nomi

domen nomi

ingl.: domain name

rus.: доменное имя

Domen nomlar tizimiga binoan kompyuter tarmog'i bog'lamasiga berilgan noyob belgili nom. Internet tarmog'ida bu doimiy IP-manzilga ega bo'lgan qurilma nomidir. Odatda u bog'lamaning umumiy joylashishini belgilaydi. Har bir domen nomi tarmoqda ro'yxatdan o'tkazilib, alohida kompyuter yoki funksional guruh (domen)ga birlashtirilgan identifikator bo'lib xizmat qiladi.

domen nomi ajrataolishi

ingl.: domain name resolution

rus.: разрешение доменных имен

Internet domen nomini mos ravishda IP-manzilga o'girish jarayoni.

domen nomini ro'yxatga kiritish

ingl.: domain name registration

rus.: регистрация доменного имени

Talabnoma asosida domen nomi va uning ma'muri to'g'risida axborotni ro'yxatga oluvchi tomonidan reyestrga kiritib qo'yish. Reyestrda domen nomi to'g'risidagi axborot kiritilgan vaqtdan boshlab u ro'yxatga olingan hisoblanadi. Masalan, .uz domenida ro'yxatning kuchga ega bo'lish muddati bir yil. Bu davrda reyestrda domen nomi to'g'risidagi axborot saqlanib turadi. Domenni ro'yxatga olish navbatdagi bir yilga davom ettirilishi mumkin.

domen nomlari reyestri

ingl.: domain name registry

rus.: реестр доменных имен

Domenning markaziy ma'lumotlar bazasi. Unda, ro'yxatdan o'tgan domen nomlari, domenlarning ma'murlari haqidagi va domenlarni ro'yxatdan o'tkazish uchun zarur axborot saqlanadi.

domen nomlari ro'yxatchisi

ingl.: domain name registrant

rus.: регистратор доменных имен

Domen nomlarini ro'yxatga olish bo'yicha xizmatlar ko'rsatadigan va tegishli axborotni Reyestrga uzatadigan yuridik shaxs.

domen nomlari serveri

ingl.: domain name server

rus.: сервер имен доменов

Domen nomlarini tarmoq manzillariga o'giruvchi server. Ushbu serverlar o'z ixtiyorida domen nomlari tizimining ma'lumotlar bazasining kompyuter nomlari va ularning raqamli manzillari o'rtasida muvofiqlikni aniqlovchi qismi bo'ladi. Bundan tashqari, DNS serverlari nomni tarmoqda ishlatish uchun ruxsat so'rovchi tarmoq mijozlariga nomlarni taqdim etadi.

domen nomlari xizmati

ingl.: Domain Name Service (DNS)

rus.: служба доменных имен

qarang: DNS

dorvey

ingl.: doorway

rus.: дверь

1-3 kalitli so'z yoki iboralar uchun maqbullashtirilgan sahifalar. Ularni odatda kirish sahifalari, shluzlar (ingl. gateway) yoki reklama sahifalari (splash pages) deyiladi. Ko'p hollarda dorveylar ma'lum izlash mashinasi uchun maxsus yaratiladi.

DoS

qisq.: Denial Of Service

Xizmat ko'rsatishni rad etish. Bir paytning o'zida amalga oshirilayotgan ko'p sonli so'rovlardan iborat bo'lgan Internet bog'lamasiga hujum turi. Natijada hujum qilinayotgan bog'lama resurslarining yuklanishi juda ortib, uning hatto to'liq ishdan chiqishiga olib kelishi ham mumkin.

DOS

qisq.: Disk Operating System

Disk operatsion tizimi, DOT.

DOS operatsion tizimi

ingl.: DOS

rus.: операционная система DOS

DOS (disk operating system) atamasi ixtiyoriy operatsion tizimga tegishli bo'lishi mumkin, ammo u, ko'pincha, Microsoft kompaniyasining MS-DOS (Microsoft disk operating system) operatsion tizimiga nisbatan ishlatiladi.

Download

Yuklab olish. Ma'lumotlarning (odatda faylning) boshqa kompyuterdan (masalan, Internet serveridan) kompyuteringizga uzatish.

dpi

qisq.: dot per inch

Dyumga nuqtalar soni. Turli qurilmalarning (printerlar, skanerlar va h.k.) ajrataolish qobiliyatining o'lchov birligi.

DPMS

qisq.: Display Power Management Signaling

Monitor energiya iste'molini boshqarish tizimi – VESA uyushmasi tomonidan monitor energiya iste'molini ko'pbosqichli kamaytirish uchun yaratilgan standart. Standartni amalga oshirish uchun u monitor tomonidan qo'llab-quvvatlanishi lozim. Standartda to'rtta bosqich belgilangan:

Bosqich 0 - DPMS Mode On- Monitor odatdagidek ishlatilyapti

Bosqich 1 - DPMS Mode Standby - Tasvir yo'q, iste'mol kamaytirilgan

Bosqich 2 - DPMS Mode Suspend - Tasvir yo'q, iste'mol yanada kamaytirilgan

Bosqich 3 - DPMS Mode Off -Tasvir yo'q, iste'mol eng kam qiymatgacha kamaytirilgan

DQDB

qisq.: Distributed Queue Double Bus

qarang: taqsimlangan ikki yoqlama navbatli shina

DRAM

qisq.: Dynamic Random Access Memory, Dynamic RAM

To'g'ri erkin foydalanishning dinamik xotirasi – sxematehnika nuqtai nazaridan kondensatorlarning ikkio'lchamli matritsasi

(qatorlar x ustunlar) shaklida yaratilgan xotira. Juda arzon, lekin kondensatorlardagi zaradlarning doimiy «yangilanib turishini» yoki qayta yaralishini (refresh) talab qiladi. Qayta yaralish xotirani «bo'sh» o'qish sifatida bajariladi. Ushbu jarayon ancha vaqt talab qiladi, chunki bu paytda regeneratsiya nazoratchisidan tashqari hech bir qurilma xotiradan erkin foydalanaolmaydi.

drayver

ingl.: driver

rus.: драйвер

Boshqaruvchi dastur. Odatda, bu bajarilayotgan dasturning ma'lum moslama bilan o'zaro ishlashini ta'minlovchi va undan qulay foydalanishga yordam beruvchi amalli tizimning dasturidir. Masalan, klaviatura, displey, sichqoncha, printer va shular kabi drayverlar mavjud. Drayver dasturlarning moslamaga qaratilgan buyruqlarini qabul qilib, ularni moslamani boshqarish buyruqlariga aylantiradi, shuningdek u xizmat ko'rsatilayotgan moslamadan uzilishlarni qayta ishlaydi. Bunda drayver moslamaning tuzilishidagi xususiyatlar va vaqtning voqeiy ko'lamidagi ishlash xususiyatlarini hisobga oladi. Moslama mumkin bo'lgan moslamalar ro'yxatiga kiritilgan bo'lsa, bunday moslama drayveri odatda amaliy tizim tarkibiga kiradi. Moslamalar drayverlari kompyuter yoqilganda avtomatik tarzda yuklanib, undan keyin foydalanuvchi uchun ko'rinmas tarzda bajariladi.

DRDA

qisq.: Distributed Relational Database Architecture

Taqsimlangan relyatsion ma'lumolar bazasi arxitekturasi, DRDA bayonnomasi. Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun standart kommunikatsiya bayonnomasi.

DRI

qisq.: Declarative Referential Integrity

Deklarativ ishoratli butunlik.

DSA

qisq.: Digital Signature Algorithm

Raqamli imzo algoritmi. Ochiq kalitli raqamli imzo algoritmi. NIST tomonidan 1991 yilda ishlab chiqilgan.

DSDM konsorsiumi

ingl.: DSDM consortium
rus.: консорциум DSDM

Amaliy dasturlar ishlab chiqish usullari va vositalari yaratish bilan shug'ullanadigan tashkilot. Konsorsium 1994 yili Buyukbritaniyada 70 ga yaqin ishlab chiqaruvchilar va foydalanuvchilar ishtirokida tuzilgan. Dasturlarni tezkor ishlab chiqish usuli standarti, uning asosiy ishi bo'lib qoldi.

DSL

qisq.: Digital Subscriber Line
qarang: raqamli abonent liniyasi

DSOM

qisq.: Distributed System Object Model, Distributed SOM

Tizim obyektlarini taqsimlash modeli. IBM firmasi texnologiyasi.

DSP

qisq.: Digital Signal Processor
 Raqamli signal protsessori. Raqamli shaklga o'g'irilgan analog signallarga ishlov berish uchun ixtisoslashtirilgan protsessor.

DSS

qisq.:
 1. Decision Support System – Qarorlarni qabul qilishni qo'llab-quvvatlar tizimi.
 2. Digital Signature Standard – Raqamli imzo standarti, DSS standarti. AQSHda qabul qilingan, DSA algoritmiga asoslangan raqamli imzo standarti.

DSSS

qisq.: Direct-Sequencing Spread Spectrum
 Spektr kengaytirish texnologiyasi, DSSS texnologiyasi. Ma'lumotlarni keng yo'l-yo'lli uzatish texnologiyasi.

DSSSL

qisq.: Document Style Semantics and Specification Language
 Hujjatlar uslubiyati semantikasi va spetsifikatsiyasini belgilovchi til. SGML hujjatlarining aks ettirilishini boshqarish tili. XML hujjatlari uchun ham qo'llanilishi mumkin. «Dizel» deb talaffuz qilinadi.

DTG

qisq.: Data Transmission Channel
qarang: ma'lumotlar uzatish kanali

DTD

qisq.: Document Type Definition
 Hujjat turini aniqlash. SGML va XML belgilash tillarida – hujjat qolipining rasmiy aniqlanishi.

DTP

qisq.: Distributed Transaction Processing
 Taqsimlangan tranzaksiyalarga ishlov berish.

DTR

qisq.:
 1. Data Transfer Rate – Ma'lumotlarni uzatish tezligi.
 2. Data Terminal Ready – Ma'lumotlarni uzatishga tayyorlik signali.

DVD

qisq.:
qarang: raqamli videodisk

DVD-1

DVD disklar uchun birinchi avlod yuritmalarining shartli nomi. Oddiy CD-ROM disklarini o'qish tezligi 8dan oshmaydi, bundan tashqari, CD-R va CD-RW disklarini o'qiy olmaydi.

DVD-2

DVD disklar uchun ikkinchi avlod yuritmalarining shartli nomi. Oddiy CD-ROM disklarini o'qish tezligi 24gacha yetadi, bundan tashqari, CD-R va CD-RW disklarini o'qiy oladi.

DVI

qisq.: Digital Video Interactive
 (shuningdek DV-I) O'zaro faol raqamli video, DVI standarti. Videoqator va birga aks ettiriluvchi tovushni zichlash standarti.

DVI kirish

ingl.: DVI input
rus.: DVI вход

Monitorni kompyuterga ulash uchun xizmat qiluvchi va monitorni kompyuterdan boshqarish, jumladan uning ichki mo'ljallarini kalibrovka qilish, tasvirning geometrik parametrlarini sozlash va h.k. imkonini beruvchi raqamli interfeys. Raqamli DVI-D kirishlar videokartalarni mustaqil tanlash va qulay ulanish imkonini beradi. SK monitorlar odatda videokartangiz qo'llab-quvvatlovchi kirishga ko'ra analog va DVI kirishlar orasidan tanlash imkonini beradi. DVI afzalligi signalni o'g'irish

DVR

zarurati yo'qligidir, ya'ni monitorni yoqqandan keyin tasvir kalibrovkasini amalga oshirish lozim emas.

DVR

qisq.: Digital Video Recorder

Raqamli videomagnitofon.

DWDM

qisq.: Dense Wavelength Division Multiplexing

Spektral zichlashtirish. Optik tola aloqa liniyalarining o'tkazish tezligini oshirish imkonini beradi.

Ee

e'lonlar taxtasi

ingl.: *www-board*

rus.: *доска объявлений*

O'z e'loningizni joylashtirish mumkin bo'lgan sayt – oddiy hayotda e'lonlar taxtasi yoki bepul e'lonlar gazetasiga o'xshash. Odatda bunday taxtalar bepul, mavzu bo'yicha tashkillashtirilgan va nazorat qilinadigan bo'ladi. Bunday taxtada o'z e'loningizni osonlik bilan, uning mavzusini va saqlash muddatini belgilab, joylashtirish mumkin va u taxtada deyarli darrov paydo bo'ladi.

EAN

qisq.: *European Article Numbering*

Yevropa mahsulotlari kodi. Yevropada qo'llaniladigan uzluk- chiziqli kod.

EAPROM

qisq.: *Electrically Alterable Programmable Read-Only Memory*

Elektr yordamida qayta dasturlashtiriluvchi DXQ.

EARN

qisq.: *European Academic Research Network*

qarang: Yevropa akademik tadqiqot tarmog'i

EAROM

qisq.: *Electrically Alterable Read-Only Memory*

Elektr yordamida dasturlashtiriluvchi DXQ.

EBCDIC

qisq.: *Extended Binary Coded Decimal Interchange Code*

Axborot almashishning kengaytirilgan ikkilik-o'nlik kodi. IBM meynfreymlarida ishlatiladigan belgilarning bir baytli kodirovkasi.

EBNF

qisq.: *Extended Backus-Naur Form, Extended Backus Normal Form*

Bekus-Naurning kengaytirilgan normal shakli, RBNF. Til sintaksisini rasman belgilash uchun kengaytirilgan matn notatsiyasi.

EBIS

qisq.: *Electronic Banking System*

Elektron bank tizimi.

ECBS

qisq.: *European Committee for Banking Standards*

qarang: bank standartlari bo'yicha Yevropa qo'mitasi

ECC

qisq.: *Error Correction Code, Error Checking and Correcting*

Xatolarni tuzatish mumkin bo'lgan kod, xatolarni tekshirish va to'g'rilash. Serverlar va ish stansiyalari uchun mikrosxemalarda, shuningdek ma'lumotlarni uzatish va buferlash bosqichlarida ishlatiladi. Odatda dastlabki ma'lumotlarning har 64 bitiga qo'shimcha 7 bitni saqlashga (uzatishga) asoslangan Rid-Solomon kodi qo'llaniladi. Bunday kod bir marta uchraydigan xatolarni to'g'rilash va ikki marta uchraydigan xatolarni aniqlash imkonini beradi.

ECMA

qisq.: *European Computer Manufacturers Association*

Yevropa kompyuterlar ishlab chiqarish uyushmasi. Axborot texnologiyalari va telekommunikatsiyalar sohasida standartlashtirish masalalari bilan shug'ullanuvchi notijorat tashkilot.

ECP

qisq.: *Extended Capabilities Port*

Kengaytirilgan imkoniyatlarga ega bo'lgan port, ECP porti. SHK va chekka qurilma orasida parallel port orqali ikki tomonlama ma'lumotlar almashuvini ta'minlovchi spetsifikatsiya. EPP spetsifikatsiyasi bilan raqobatdosh. Zamonaviy ona platalari ikkala standartni ham qo'llab-quvvatlaydi.

EDF

qisq.: *Electronic document flow*

qarang: elektron hujjat aylanishi

EDGE

qisq.: *Enhanced Data GSM Environment*

Ma'lumotlarni uzatish uchun yaxshilangan GSM. Alohida modulyatsiya turi tufayli standart chastotalar oralig'i GSMdan foydalanganda ma'lumotlarning yuqori tezlikda (384 Kbit/s gacha) uzatilishiga erishish imkonini beradi.

EDI

qisq.: Electronic Data Interchange

qarang: ma'lumotlarni elektron almashuvi

EDIFACT

qisq.: Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transportation

Boshqarish, savdo va qatnovlar uchun ma'lumotlarning elektron almashuvi.

efir

ingl.: ether

rus.: эфир

Radiotarmoq va infraqizil tarmoqlar kanallari yotqiziladigan va elektromagnit nurlanishlar tarqaladigan fazo. Shuni nazarda tutish kerakki, elektromagnit maydon maxsus tashuvchiga muhtoj emas.

EFT

qisq.: Electronic Funds Transfer

qarang: pul vositalarining elektron almashuvi

EGA

qisq.: Enhanced Graphics Adapter

Mukammallashtirilgan grafik moslagich. 1984 yilda qabul qilingan grafik moslagich standarti, VGA va SVGA tomonidan siqib chiqarilgan.

egiluvchan disk

ingl.: floppy disk

rus.: гибкий диск

qarang: epchil disk

EGP

qisq.: Exterior Gateway Protocol

Tashqi yo'naltirish bayonnomasi, EGP bayonnomasi. Tavsifi RFC 827 va 904da keltirilgan. EGP bayonnomasi AQSHdagi cheklangan idoraviy tarmoqlarda ishlatiladi.

EIDE

qisq.: Enhanced Integrated Drive Electronics

Qattiq disklarning birlashtirilgan elektronika bilan mukammallashtirilgan interfeysi, yaxshilangan IDE. IDE o'rniga kelgan qattiq disklar interfeysi. Boshqa nomi – Fast ATA-2.

EISA

qisq.: Enhanced Industry Standard Architecture

Sanoat standarti shinasining yaxshilangan arxitekturasi. 32-razradli mikroprotessorlar uchun shina standarti, ISA arxitekturasi kengaytmasi.

EJB

qisq.: Enterprise Java Beans

Java server tarkibiy qismlari, EJB texnologiyasi. Sun kompaniyasining Java imkoniyatlarini kengaytiruvchi texnologiyasi. J2EE maslagining tarkibiy qismi.

ekran

ingl.: screen

rus.: экран

Axborot aks ettirilayotgan yuza. Ekran displey va monitoring asosiy qismidir. Oddiy ekranning kengligi bilan balandligiga nisbati 4:3 ga teng, kengyo'l-yo'li ekran esa 16:9 nisbatga ega bo'ladi. Ish prinsipiga ko'ra ekranlar faol va sust turga bo'linadi. Faol ekran unda yuz berayotgan fizik jarayonlar evaziga yoritiladi, masalan, lyuminessensiya evaziga. Sust ekran tashqi yorug'lik manbalarining nurlarini aks ettirish hisobiga ishlaydi (masalan, proyeksiyon ekran, matodan yoki plastmassadan yasalgan oq tekis yuza). Foydalanuvchi yoki operator foydalanadigan axborot ekranga chiqariladi. Shu bilan birga, sezgir qurilmalar bilan uyg'unlashgan ekranlar yaratilgan bo'lib, ularda qo'l barmoqlarini tekkiyish yo'li bilan kompyuterga axborot kiriladi.

ekran ajrata olishi

ingl.: display resolution

rus.: разрешение экрана

Ektranda aks ettirish mumkin bo'lgan eng ko'p piksellar soni. U gorizontal bo'yicha piksellar sonini vertikal bo'yicha piksellar soniga ko'paytmasiga teng, masalan, 1024x768. Gorizontal ajrata olishni vertikal ajrata olishga nisbati, odatda 4:3 ni tashkil qiladi, bu oddiy televizorning ekranidagi nisbatga mos keladi.

ekran dasturi

ingl.: screen program

rus.: экранная программа

Ektranda aks ettirilgan qurilma harakatlarini uning ishiga taqlid natijasi sifatida ko'rsatadigan amaliy dastur. Ekran dasturi qator vazifalar bajarilishini juda sodda va ko'rgazmali namoyish qiladi. Masalan, dastur kalkulatorning klaviaturasini kompyuter ekranida aks ettiradi. Bu kursorni tugmachaga keltirib sichqonchanning tugmasini «bosish», kompyuterning klaviaturasining o'sha tugmachasini barmoq bilan bosish o'rniga

o'tadi. Shu usulda yaratilgan taqvim-xotira ekranda varaqlanayotgan sahifalarni vaqt va sana bilan birga aks etiriladi. Dastur – soat ham juda ko'rgazmali tarzda taqdim qilingan.

ekranlangan o'rama juft

ingl.: Shielded Twisted Pair (STP)

rus.: экранированная витая пара

Simni elektromagnit to'siqlardan muhofazalash maqsadida, har bir kabeli yoki simi alohida ekranlangan «o'rama juft» kabeli.

ekranlash

ingl.: screening

rus.: экранирование

Tarmoqlararo ekran vazifasi. U ruxsatsiz tashqi qismdan kelayotgan so'rovlarga e'tibor bermay, ichki qism obyektlarining xavfsizligini saqlab turish imkonini beradi.

ekspert tizim

ingl.: expert system

rus.: экспертная система

Boshqa holda ekspert-inson tomonidan bajarilishi mumkin bo'lgan vazifani bajaradigan kompyuter tizimi. Masalan, bemorlarni tashxislaydigan, moliyaviy boshoratlaydigan, tovarni yetkazishning eng yaxshi yo'llarini belgilaydigan ekspert tizimlar mavjud. Ayrim ekspert tizimlar ekspert – insonni almashtirish uchun yaratilgan bo'lsa, boshqalari unga faqat ko'mak berish uchun yaratilgan. Ekspert tizimlar bilimlarga asoslangan va inson tajribasi asosida yaratilgan bilimlar bazasidan xulosalardan foydalanib, maxsus yoki amaliy sohalarida masalar yechishni ta'minlaydi. Ayrim ekspert tizimlar o'zining bilimlar bazasini takomillashtirishi va xulosa chiqarish uchun, bundan avvalgi muammolar bilan bog'liq tajribalarga asoslangan holda yangi qoidalarni rivojlantirishi mumkin. Ekspert tizimlar bundan ham umumiyroq kompyuter tizimlari, sun'iy tafakkur deb ataluvchi, toifasining qismidir.

eksport

ingl.: export

rus.: экспорт

1. Tovarlar va xizmatlarni chet elga uzatish. Informatikaning rivojlanishi bilan tovarlarni mamlakat hududidan olib chiqmay eksport qilish imkoni yaratildi. Masalan, pullarni o'tkazish, videofilm, dastur va MB dagi

axborotlarni sotish, maslahatlar berish va tarmoqlar yordamida masofadan o'qitish.

2. Ma'lumotlarni bir axborot tizimidan boshqasiga uzatish.

ekstranet tarmog'i

ingl.: extranet

rus.: экстранет

Yopiq korporativ intratarmog'ni kengaytirish natijasida hosil bo'lgan tarmoq. U biznesni samaraliroq olib borish uchun tashkilot axborot tizimidan tanlov asosida erkin foydalanish zarurati bo'lgan mijoz, yetkazib beruvchi, subpudradchi va ishchan hamkorlarni hamda tashkilotga nisbatan boshqa tashqi tomonlarni, o'zaro bog'laydi.

elektr aloqasi

ingl.: electrical communication

rus.: электрическая связь

Simli, radio-, optik va boshqa elektromagnit tizimlar orqali belgilar, signallar, yozma matn, tasvirlar va tovushni har qanday uzatish va qabul qilish.

elektr aloqasi xabari

ingl.: telecommunication message

rus.: сообщение электросвязи

Simli, radio - optik va boshqa elektrmagnit tizimlari orqali uzatiladigan yoki qabul qilinadigan belgi, signal, yozma matn, tasvir, tovush.

elektromagnit nurlanish

ingl.: electromagnetic radiation

rus.: электромагнитное излучение

Fazoda elektromagnit to'liqlarning nursimon tarqalishi. Elektromagnit nurlanish, fotonlardan (bu nurlanish elementar zarralaridan) tarkib topgan. U vaakumda ham, efrida ham yorug'lik tezligida tarqaladi.

elektromagnit spektr

ingl.: electromagnetic spectrum

rus.: электромагнитный спектр

Elektromagnit nurlanishlarning spektri.

elektromagnit to'liqin

ingl.: electromagnetic wave

rus.: электромагнитная волна

Fazoda tarqaladigan elektromagnit tebranishlar. Radionurlanish, yorug'lik va boshqa turdagi elektromagnit tebranishlar, tebranishlar chastotasi har xil bo'lgan elektromagnit

to'qinlardir. Ular, elektromagnit spektrni tashkil qiladi.

elektromagnit uyg'unlik

ingl.: electromagnetic compatibility

rus.: электромагнитная совместимость

Radioelektron vositalarni xalal beruvchi radiosho'vqinlar ta'siri ostida bir paytda, mavjud ish sharoitlarida talab qilingan sifat bilan ishlay olish qobiliyati.

elektron aravacha

ingl.: shopping cart program

rus.: электронная тележка

Web-saytda ishga tushiriladigan va tashrifchi tomonidan tanlangan tovarlar yig'masi haqida ma'lumot to'playdigan dastur.

elektron armiya

ingl.: electronic army

rus.: электронная армия

Informatika va telekommunikatsiya tizimlaridan harbiy ishda foydalanish texnologiyasi.

elektron arxiv

ingl.: electronic archive

rus.: электронный архив

Avtomatlashtirilgan axborot tizimlarida foydalanishga yaraydigan elektron shaklda taqdim qilingan hujjatlar arxivi.

elektron auksion

ingl.: electronic auction

rus.: электронный аукцион

Bir sotuvchi va bir necha xaridor bo'lgan holda, turli tovarlarni elektron biznes doirasida auksionda sotish. Muayyan takliflardan manfaatdor bo'lgan mijozlar sotuvchiga to'lovni o'tkazadilar va belgilangan vaqt mobaynida kerakli tovarni oladilar.

elektron bank

ingl.: electronic bank

rus.: электронный банк

Axborot tarmog'ining vositalari yordamida yaratilgan bank. Virtual yoki elektron bank, bank tizimining rivojlangan turi bo'lib, unda banklarda mijozlar uchun operatsion zallarga extiyoj qolmaydi. Virtual bankda barcha moliyaviy amallar, jamiyatda va mijozlarning uylarida joylashgan shaxsiy kompyuterlar va do'konlarda, mehmonxona, vokzal va hatto ko'chalarda joylashtirilgan bankomatlar yordamida bajariladi.

qarang: virtual bank

elektron billing

ingl.: electronic billing

rus.: электронный биллинг

Bank va mijoz o'rtasidagi, haqiqiy vaqt maromida, chiqarib qo'yilgan hisob raqamlarni olish va ko'rsatilgan xizmatlar uchun to'langan hisob raqamlarni yuborish imkonini beradigan, o'zaro hisob-kitoblar mexanizmi.

elektron birja

ingl.: electronic exchange

rus.: электронная биржа

1. Ko'p sotuvchilar va ko'p xaridorlar mavjud bo'lganda, elektron biznes doirasida birjada xilma xil tovarlar oldi – sotdisi. Muayyan taklifga ehtiyoji bo'lgan mijoz, kontrakti yutib olib, sotuvchiga to'lovni o'tkazadi va muayyan vaqt davomida kerakli tovarni oladi.
2. Axborot tarmog'idan foydalangan holda sotuvlarni olib boruvchi birja. Oldi – sotdi amallari foydalanuvchilar tomonidan axborot tizimiga ulangan abonent tizimlar yordamida bajariladi.

elektron biznes

ingl.: electronic business (e-business)

rus.: электронный бизнес

1. Qo'shimcha qiymatning birlashtirilgan zanjirini yaratish va ishchan hamkorlarning optimal o'zaro ishlashini ta'minlash uchun axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan Internet – biznes. Elektron savdo tushunchasiga nisbatan kengroq tushuncha. Elektron biznes quyidagilarni o'z ichiga oladi: sotuvlar, marketing, moliyaviy tahlil, to'lovlar, xodimlarni izlash, foydalanuvchilarni qo'llash va hamkorlik munosabatlarini qo'llash.
2. Asosiy biznes jarayonlarini Internet texnologiyalari yordamida o'zgartirish. E-biznes deb global axborot tarmoqlarining imkoniyatlaridan, foyda olish maqsadida ichki va tashqi aloqalarni o'zgartirish uchun, foydalanadigan ishchan faollikka aytiladi. Xodimlarning o'zaro ishlash samaradorligini oshiruvchi va rejalash hamda boshqarish jarayonlarini optimallashtiruvchi yagona axborot tarmog'i (Intranet) asosida kompaniyani ichki tashkillashtirish; hamkorlar, yetkazib beruvchilar va mijozlar bilan tashqi

o'zaro ishlash (Ekstranet), bular hammasi elektron biznesning tarkibiy qismlaridir.

elektron bozor

ingl.: electronic market, electronic marketplace, e-marketplace

rus.: электронный рынок

1. Elektron biznes olib borish uchun foydalaniladigan virtual bozor makoni. U kelishuvlar va sotuvlar hamda tovar, mahsulot va xizmatlar to'g'risida ma'lumotlar taqdim qilish, shuningdek, sotuvchi va xaridor orasidagi o'zaro kommunikatsiyalarni quvvatlash uchun xizmat qiladi. Ommaviy ehtiyoj tovarlari va xizmatlarini taqdim etuvchi gorizontal bozor makoni va ayrim iqtisodiyot sohalari xususiyatlarini aks ettiruvchi vertikal bozor makoni mavjud.

2. Yagona axborot-texnologik infratuzilmada o'zaro ishlayotgan, ta'minotchi va xaridorlar guruhi.

elektron broker

ingl.: electronic broker

rus.: электронный брокер

Global tarmoq orqali birjada ishlash texnologiyasi. Elektron broker texnologiyasidan foydalanish, kompyuter foydalanuvchisiga, zarur bo'lgan barcha axborotni ola turib va kelishuvlarni rasmiylashtirib, birjada mustaqil ishlash imkonini beradi. Bunday amallarning to'lovi, broker-odamdan foydalanilgandagiga nisbatan bir darajaga arzonroq bo'ladi.

elektron do'kon

ingl.: electronic store (e-shop)

rus.: электронный магазин

Onlayn maromida va mavjud assortiment doirasida zarur tovarni xarid qilish imkonini beradigan elektron savdo nuqtasi. Unda mahsulotlar katalogi, sotib olish uchun virtual savat, savdo asboblari va ba'zi hollarda buyurtmalar yetkazish tizimi mavjud. Xaridorni elektron do'konga «tashrifi» tarmoqqa ulangan shaxsiy kompyuter yordamida amalga oshiriladi. Xaridor sotib olingan tovar uchun haq to'lashda, bankka o'z hisobidan zarur pul miqdorini sotuvchiga o'tkazish uchun ko'rsatma beradi. Elektron do'konlarda axborot vitrinalaridan keng foydalaniladi, u kerakli tovarni topishga, virtual borliq vositalari yordamida ko'rib

chiqishga, tovar haqidagi barcha zarur ma'lumotlarni olishga yordam beradi.

elektron e'lonlar taxtasi

ingl.: Bulletin Board System (BBS)

rus.: электронная доска объявлений

Telekonferensiyaning xususiy holi. Undan yirik tashkilotlar ayniqsa, mutaxassislarni tayyorlash bilan shug'ullanadiganlar foydalanishadi. E'lonlar doskasi, aslida, maxsus ma'lumotlar bazasidir. Unda turli tuman e'lonlar «osiladi». Masalan, taqdim qilinayotgan xizmat xillari to'g'risida, kurs va seminarlar jadvallari va mavzulari, taqdim qilinayotgan o'quv materiallari, o'tkazilayotgan masahatlar, ulardan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar va h.k.

elektron fotoapparat

ingl.: electronic camera

rus.: электронный фотоаппарат

qarang: raqamli kamera

elektron hamjamiyat

ingl.: electronic community

rus.: электронное сообщество

Umumiy qiziqishlarga ega bo'lgan va global tarmoq resurslaridan foydalanadigan insonlar birlashmasi. Birinchi elektron hamjamiyatlar ish qidirish, savdo, sport va dam olishni rejalash masalari atrofida hosil bo'lgan. Elektron hamjamiyatlarning yaratilishida Internet muhim rol o'ynaydi.

elektron hamyon

ingl.: electronic purse

rus.: электронный кошелек

1. Xilma xil tovarlarni sotib olish va xizmatlar uchun to'lovlarni amalga oshirishda foydalanish mumkin bo'lgan naqd pulni o'z mikrochipida raqamli shaklda saqlaydigan smart-karta. Smart-karta emitenti mablag'larni turli elektron hamyonlar orasida xavfsiz ko'chib yurishini ta'minlaydi.

2. Xotirasida pul mablag'larini saqlaydigan, xarid qilish imkonini beradigan va offlayn texnologiyasini nazarda tutadigan elektron qurilma.

elektron hisoblash mashinasi (EHM)

ingl.: electronic computer

rus.: электронная вычислительная машина (ЭВМ)

qarang: kompyuter

elektron hujjat

ingl.: electronic document

rus.: электронный документ

1. Elektron shaklda qayd etilgan, elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan va elektron hujjatning uni identifikatsiya qilish imkoniyatini beradigan boshqa rekvizitlariga ega bo'lgan axborot. (*qonun*)

Elektron hujjat texnika vositalaridan va axborot tizimlari xizmatlaridan hamda axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda yaratiladi, ishlov beriladi va saqlanadi.

Elektron hujjat elektron hujjat aylanishi ishtirokchilarining mazkur hujjatni idrok etish imkoniyatini inobatga olgan holda yaratilishi kerak.

2. Elektron savdo sohasida kelishuvlarni sodir etish munosabati bilan elektron vositalar yordamida shakllanadigan, jo'natiladigan, qabul qilinadigan yoki saqlanadigan axborot.

elektron hujjat aylanishi

ingl.: Electronic Document Flow (EDF)

rus.: электронный документооборот

1. Elektron hujjat aylanishi elektron hujjatlarni axborot tizimi orqali jo'natish va qabul qilib olish jarayonlari yig'indisidan iborat bo'ladi. Elektron hujjat aylanishidan bitimlar tuzish (shu jumladan shartnomalar tuzish), hisob-kitoblarni, rasmiy va norasmiy yozishmalarni amalga oshirish hamda boshqa axborotni o'tkazishda foydalanish mumkin.

2. Turli kompaniyalarning avtomatlashtirilgan tizimlari orasida standartlashtirilgan shakldagi ishchan hujjatlarini (sotib olishga buyurtma, hisob raqamlari va sh.k.) elektron almashuvi.

elektron hujjat jo'natuvchisi

ingl.: sender of the electronic document

rus.: отправитель электронного документа

Rekvizitlarida nomi ko'rsatilgan, hamda elektron hujjatni qabul qilib oluvchiga elektron hujjat jo'natuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs. Bu hujjatlarga nisbatan axborot vositachisi sifatida harakat qiluvchi shaxslar bundan istisno.

elektron hujjat taqdim qilish shakllari

ingl.: electronic document representation forms

rus.: формы представления электронного документа

Elektron hujjat ichki va tashqi taqdim qilish shakliga ega. Ichki taqdim qilish shakliga

elektron hujjatni tashkil qiluvchi axborotni mashina tashuvchisiga yozish kiradi. Tashqi taqdim qilish shakli elektron hujjatni displey ekranida, qog'ozda yoki boshqa mashina tashuvchisidan farqlanadigan moddiy obyektida, ko'rish imkoniyatini beradigan ko'rinishda (qo'shimcha texnik qurilmalarsiz) va inson tushunib idrok eta oladigan shaklda aks ettirilishidir.

elektron hujjat tuzilmasi

ingl.: electronic document structure

rus.: структура электронного документа

Elektron hujjat ikkita ajratib bo'lmaz – umumiy va alohida qismlardan iborat. Elektron hujjatning umumiy qismi hujjat mazmunini tashkil qiluvchi axborotdan iborat. Manzil egasi to'g'risidagi axborot umumiy qismga kiradi. Elektron hujjatning alohida qismi bitta yoki bir nechta elektron raqamli imzolardan iborat.

elektron hujjat xesh-funksiyasi

ingl.: electronic document hashing function

rus.: хэш-функция электронного документа

qarang: xabar xesh-funksiyasi

elektron hujjatga qo'yiladigan talablar

ingl.: requirements for electronic documents

rus.: требования, предъявляемые к электронному документу

Elektron hujjat quyidagi talablarga javob berishi kerak: elektron shaklda qayd etilgan, elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan va elektron hujjatning uni aynanlash imkoniyatini beradigan boshqa rekvizitlarga ega bo'lishi; axborot tizimlarining va texnologiyalarining texnik vositalari va xizmatlaridan hamda axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda yaratilishi, ishlov berilishi va saqlanishi; qonun bilan o'rnatilgan tuzilmaga ega bo'lishi; elektron hujjat aylanishi ishtirokchilarining mazkur hujjatni idrok etish imkoniyatlarini hisobga olgan holda yaratilgan tomonidan o'zlashtira oladigan shaklda taqdim qilinishi.

elektron hujjatning asl nusxasi

ingl.: original of e-document

rus.: оригинал электронного документа

Elektron hujjatning har bir aynan bir xil nusxasi, basharti u belgilangan tartibda haqiqiy deb tasdiqlangan bo'lsa, asl nusxadir.

elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasi

ingl.: e-document copy on paper medium

rus.: копия электронного документа на бумажном носителе

Elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasining tashqi shaklini ifodalashni qonunchilik tomonidan o'rnatilgan tartibda guvoynomalash yo'li bilan yaratiladi. Elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasi qonunchilik bilan o'rnatilgan tartibda guvoynomalaniadi va saqlanadi.

elektron hujjatning rekvizitlari

ingl.: electronic document attributes

rus.: реквизиты электронного документа

Elektron hujjatning majburiy rekvizitlari quyidagilardan iborat: elektron raqamli imzo; jo'natuvchi yuridik shaxsning nomi yoki jo'natuvchi jismoniy shaxsning familiyasi, ismi, otasining ismi; jo'natuvchining pochta va elektron manzili; hujjat yaratilgan sana.

Qonun hujjatlari asosida yoki elektron hujjat aylanishi ishtirochilarining kelishuvida boshqa rekvizitlar ham belgilanishi mumkin.

elektron hukumat

ingl.: electronic government

rus.: электронное правительство

Barcha ham «ichki», ham «tashqi» aloqalar va jarayonlar majmuasi tegishli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan quvvatlanib va ta'minlanib turadigan hukumat. Kommunikatsiya tarmoqlari (shu jumladan Internet) orqali axborotga ishlov berish, uni uzatish va tarqatishni elektron vositalari asosida davlat boshqaruvini tashkil qilishni, davlat hokimiyati organlarini barcha bo'g'inlari tomonidan fuqarolarning barcha toifalariga elektron vositalar bilan xizmatlar ko'rsatish, o'sha vositalar yordamida fuqarolarga davlat organlarining faoliyati haqida axborot berish. «Elektron hukumat» tushunchasi 1990 yillarning boshida paydo bo'lgan, lekin amaliyotga so'nggi yillardan boshlab tatbiq qilina boshladi. Elektron hukumatni ishlab chiqish bilan birinchi galda AQSH va Angliya, hamda Italiya, Norvegiya, Singapur, Avstraliya va ayrim boshqa davlatlar (Fransiya, Germaniya, Katar, BAA va h.k.) shug'ullandilar. Elektron hukumatning uch asosiy rivojlanishi tizimi ajratiladi:

- hukumat– aholi (G2C);

- hukumat – biznes (G2B);

- hukumat – hukumat (G2 G).

O'zbekistonda ham elektron hukumat barpo qilish ishlari boshlab yuborilgan. Jahon tajribasiga mavjud amaliyotga ko'ra, u ikki o'zaro bog'langan, lekin funksional jihatdan mustaqil qismlardan, Hukumat Intranetidan va tashqi infratuzilmadan tarkib topgan. Hukumat Intraneti axborot tizimining ichki infratuzilmasini qamrab oladi, u davlat tuzilmalari tomonidan davlat korporativ vazifalarini amalga oshirishdagi o'zaro munosabatlarda foydalaniladi. Tashqi infratuzilma, davlatni fuqarolar (G2C) va tashkilotlar (G2B) bilan o'zaro ishlashini ta'minlaydigan ommaviy axborot infratuzilmasini qamrab oladi.

elektron idora

ingl.: electronic office

rus.: электронный офис

Kompaniyada axborotga elektron qurilmalar yordamida ishlov berish texnologiyasi. Ma'muriy vazifalarni avtomatlashtirish tabora ko'proq ahamiyat kasb etmoqda. Bu avtomatlashtirishda, hujjatlarga ishlov berish tamoyillariga muhim rol ajratilmoqda.

U tizimlarda, kompyuter majmualarida, mahalliy tarmoqlarda amalga oshirilmoqda. Elektron idoralarda ekspertiza va maslahat xizmatlari keng tarqalmoqda. Elektron idoralarda sun'iy tafakkur uslubiyati katta ahamiyatga ega bo'lmoqda. Elektron idora o'rniga virtual idora kirib kelmoqda.

elektron iqtisodiyot

ingl.: electronic economy

rus.: электронная экономика

1. Keng ma'noda: axborot, bilimlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanishga asoslangan iqtisodiyot.

2. Tor ma'noda: tarmoq texnologiyalariga hamda «biznes-biznes» (B2B) va «biznes-iste'molchi» (B2C) modellariiga asoslangan iqtisodiyot.

elektron jadval

ingl.: spreadsheet program

rus.: электронная таблица

Jadval shaklida ifodalangan ma'lumotlarga ishlov berishga mo'ljallangan amaliy dasturlar majmuasi. Elektron jadval bilan ishlash quyidagilarga imkon beradi:

- xilma xil ma'lumotlarni qulay shaklda taqdim qilish;
- jadval kataklaridagi yozuvlarni o'zgartirish;
- vertikal va gorizontal yo'nalish bo'yicha raqamlar qiymatlarining yig'indisini avtomatik tarzda hisoblash, kataklardagi yozuvlar o'zgartirishda qayta hisoblash;
- kataklardagi yozuvlarning o'zaro bog'likligini aniqlash va yozuvlardan biri o'zgartirishda boshqalarini avtomatik tarzda o'zgartirish;
- argumentlari katakdagi yozuv bo'lgan funksiyalar qiymatini aniqlash. Boshida elektron jadvallar tijorat va moliya hisob-kitoblarida foydalanildi. So'nggi yillarda bu jadvallar ilmiy va texnik masalarni yechishda, buxgalteriya hisoblarini bajarishda, ma'lumotlarni grafik tasvirlashda taboro keng foydalanilmoqda. Elektron jadvallar bozorida eng mashhurlari Lotus 1-2-3 va Excel hisoblanadi.

elektron jurnal

ingl.: electronic journal

rus.: электронный журнал

Internet global tarmog'i orqali tarqatilyotgan ilmiy va texnikaviy nashrlar majmuasi.

elektron kartoteka

ingl.: electronic filing

rus.: электронная картотека

Hujjatlarni saqlashni va izlashni tartibga solishga mo'ljallangan sodda ma'lumotlar bazasi. Odatda, elektron kartoteka kompyuter dasturi shaklida yaratiladi. Bu holda, monitor ekranida kartotekaning sahifalari aks etadi. Klaviatura yoki sichqoncha yordamida kartotekani varaqlab chiqish, sahifalar mazmunini o'qish, kerak bo'lmagan sahifalarni tashlab yuborish va zarur bo'lgan tartibda yangilarini qo'shib qo'yish mumkin.

elektron katalog

ingl.: electronic catalog

rus.: электронный каталог

1. Mijozlar va ishchan hamkorlar uchun mahsulot hamda xizmatlar haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan axborot tizimi. Ishlab chiqaruvchilar va xaridorlar orasida qo'shimcha axborot almashuviga imkon beradi. Tashkilotlar uchun sotib olishga va yetkazib berishga ketayotgan harajatlarni qisqartirish imkonini beradi. Qoidaga ko'ra, elektron

katalog elektron savdo tizimining tarkibiy qismidir.

2. Mashina o'qiy oladigan shaklda amalga oshirilgan kutubxona katalogi.

elektron kissa

ingl.: electronic wallet

rus.: электронный бумажник

Smart-karta egasiga, onlayn maromda tranzaksiyalarni amalga oshirishga, to'lovlarni olishni boshqarishga va raqamli sertifikatlarni saqlashga imkon beradigan dasturiy ta'minot.

elektron kitob

ingl.: electronic book

rus.: электронная книга

Elektron tashuvchida axborot taqdim qilingan kitob. Elektron kitoblar ixcham yoki epchil disklarda ishlab chiqariladi. Birinchi navbatda, ensiklopediya, lug'at, albom va geografik xaritalar elektron kitob shaklida nashr qilinadi. Ularda gipermatn va gipermuhit g'oyalaridan foydalaniladi.

elektron konsalting

ingl.: electronic consulting

rus.: электронный консалтинг

Mijozlarga elektron pochta orqali malakali maslahatlar berish. Axborot xizmatlaridan ma'lumotnomalar taqdim qilish, Internet orqali turli so'rovlar o'tkazish, va boshqalar. U elektron biznes turlaridan biridir.

elektron kutubxona

ingl.: digital library

rus.: электронная библиотека

1. Axborot tizimi. Unda hujjatlar (maqolalar, monografiyalari, hisobotlar, referatlar va sh. k.lar) odatda, mashina tashuvchilarida elektron to'lamanatli shaklida saqlanib va foydalanuvchilarga ularning so'rovlari bo'yicha avtomatlashtirilgan tizimga taqdim qilinadi. Ko'pincha bu hujjatlarning matnlari foydalanuvchilarga elektron pochta orqali uzatiladi.

2. Taqsimlangan axborot tizimi. U elektron hujjatlarning (matn, grafika, audio, video va h.k.) xilma xil turdagi to'plamlarini oxirgi foydalanuvchiga qulay shaklda, ma'lumotlarni uzatishning global tarmoqlari orqali, ishonchli saqlash va samarali foydalanish imkonini beradi.

elektron ma'lumotlar jo'natuvchisi

ingl.: sender of electronic data
rus.: отправитель электронных данных
qarang: elektron hujjat jo'natuvchisi

elektron marketing

ingl.: electronic marketing
rus.: электронный маркетинг
 Axborot tizimlari va tarmoqlari yordamida marketingni amalga oshirish texnologiyasi. Elektron texnologiyalar asosida marketing olib borish.

elektron maslahat

ingl.: electronic advising
rus.: электронная консультация
 Ta'sischi, firmalar va sh.k. larni huquq, soliq solish masalalari bo'yicha onlayn maromida o'zaro ishlashi. Amalga oshirish uchun elektron pochta, telefon aloqa (sall-centre), elektron konferensiya tizimlari, shu jumladan Internet konferensiyalardan ham foydalaniladi.

elektron matn

ingl.: electronic text
rus.: электронный текст
 Axborot tizimining xotirasiga yozilgan matn (hujjatlar, kitoblar, oynomalar, ma'lumotnomalar va h.k.). Elektron matnlar tizimlarda joylashgani sababli, o'quvchilar (foydalanuvchilar) oldida yangi imkoniyatlar ochiladi. Matnning ixtiyoriy tahlilini bajarish, kerak bo'lgan qatorlar, xatboshi, bo'lim va h.k.larni topish mumkin.

elektron mo'yqalam

ingl.: electronic brush
rus.: электронная кисть
 Tasvirlarni chizishda va bo'yashda, aniq o'lcham, rang va fakturadagi yo'llarni o'tkazish texnologiyasi.

elektron naqd pul

ingl.: electronic cash
rus.: электронная наличность
 Smart – karta shaklida amalga oshirilib, naqd pullarni elektron tasavvurida saqlovchi elektron hamyon yoki elektron kissa bo'lishi mumkin. Smart-karta naqd pul bilan qilinadigan amallarni mualliflash uchun kerak bo'lgan barcha axborotni o'z ichiga oladi va mayda maishiy to'lovlar bo'lishi, shahar transporti uchun kira haqi to'lash va ro'znomalar sotib olishda foydalaniladi.

elektron nashriyot

ingl.: electronic publishing house
rus.: электронное издательство
 Nashriy asarlarni tayyorlash va nashr qilish uchun mo'ljallangan tizim. Internetda pdf-formatda hujjatlarni nashr qilish texnologiyasi keng tanildi.

elektron oynoma

ingl.: electronic journal
rus.: электронный журнал
qarang: elektron jurnal

elektron ochiqxat

ingl.: virtual card (e-card)
rus.: электронная открытка
 (sinonimi - virtual ochiqxat)
 O'zining oshnasiga xushfe'l xabar (tabriknoma, taklifnoma va sh.k.) yubormoqchi bo'lgan odam, veb-xizmatdan - elektron ochiqxatlar xizmatidan foydalanishi mumkin. Ochiqxatlar saytida mos keladigan rasmni tanlab unga matn qo'shib, oluvchi manzilini (e-mail) ko'rsatish kifoya. Goho, ochiqxatlar sayti topshirish vaqtini ham ko'rsatishni taklif qiladilar. Ayrim hollarda, ochiqxat animatsiyali yoki musiqali bo'lishi mumkin. Manzil egasi «dalolatnoma» xat olgach, unda saytning sahifasiga murojaat bo'lib, u o'z ochiqxatini ko'rib, o'qishi mumkin.

elektron pero

ingl.: electronic pen
rus.: электронное перо
 Grafik dasturlarda chiziqnlarni va sodda geometrik shakllarni chizish texnologiyasi. Texnologiya tasvirlarni hosil qilishda zarur bo'lgan chiziqnlarni o'tkazish uchun mo'ljallangan. Har bir chiziq uslub, qalinlik va rang bilan tavsiflanadi. To'rt asosiy stildan foydalanadilar: uzluksiz, punktir, shtrixli va shtrixpunktirli chiziqlar.

elektron pochta

ingl.: electronic mail (e-mail)
rus.: электронная почта
 1. Kommunikatsiya tarmog'i orqali kompyuterdan kompyuterga xabarlar uzatish. Elektron pochta o'z ichiga matnlar, nutq va tasvirlarni olgan ixtiyoriy xabarlarini foydalanuvchilar orasida uzatishni avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan. Elektron pochta asosiy vazifalari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

- tizimga hujjatlar kiritish va chiqarish;
 - foydalanuvchilarning pochta qutilariga hujjatlar uzatish va boshqa foydalanuvchilardan hujjatlar qabul qilish;
 - uzatishda yuzaga kelgan xatoliklarni tekshirish va tuzatish;
 - hujjatlar yetkizilganligi haqida tasdiqnomani yuborish;
 - manzillar ro'yxati bo'yicha hujjatlar tarqatish.
- Turli ishlab chiqaruvchilar turli turga va tuzilmaga ega bo'lgan elektron pochталarni taklif qiladilar. Keng tarqalgan MHS/MOTIS tarmoq xizmati ITU tomonidan qabul qilingan va X.400 tavsiyanoma deb atalmish standart tomonidan belgilanadigan pochтani taqdim qiladi. Internet tarmog'i taklif qilgan SMTP «pochta uzatishning sodda bayonnomasi» ham keng foydalaniladi.
2. Xabarlarini kompyuterda to'g'ridan-to'g'ri terib jo'natish va boshqalar yuborgan xatlarni olish imkonini beradigan dastur.
 3. Inson yoki tashkilotning jo'natmalari kelib tushadigan elektron manzili.

elektron pochta manzili

ingl.: electronic mail address

rus.: электронный почтовый адрес

Elektron pochтaning har bir abonentini ega bo'lgan shaxsiy manzil. Tizimdagi foydalanuvchi nomi, @.belgisi va pochta serveri ishga tushirilgan kompyuter nomidan tarkib topgan ketma-ketlik bilan belgilanadi.

elektron pochta qutisi

ingl.: electronic mail box

rus.: электронный почтовый ящик

1. Internet tarmog'i bo'ylab xabarlar jo'natish va qabul qilish uchun noyob tartib raqamidan (elektron pochta manzili) dan foydalanadigan dasturiy-texnika vositalari majmuasi.
2. Qabul qiluvchi so'ramaguncha elektron pochta xabari saqlanadigan serverdagi o'rin. Aksariyat hollarda pochta qutisidan erkin foydalanish uchun parol talab qilinadi.

elektron pochta tarqatmasi

ingl.: electronic mailing list

rus.: электронная почтовая рассылка

Elektron pochta orqali hujjatlar tarqatadigan tarmoq xizmati. Elektron pochta orqali hujjatlar tarqatish hujjatlar bilan ishlashni tubdan o'zgartiradi. Avvallari, ular zarur miqdorda

choplanib, so'ng manzillar bo'yicha tarqatilar edi. Endi esa ular avval tarqatilib, zarur bo'lgan joylarda, yetkazilgan yerlarda choplanadi.

elektron pul

ingl.: electronic money

rus.: электронные деньги

1. Keng ma'noda – axborot tarmoqlarida pul aylanishini tashkil qilish shakli.
 2. Elektron vositalar yordamida muomala qilinadigan naqd pulsiz sarmoya.
- Elektron pullarni boshlang'ich rivojlanish bosqichida, kompyuterlar bir birlariga, sotilgan tovar uchun xaridorlarni sotuvchi bilan to'lov hisoblarini belgilaydigan pul hujjatlari matnlarini jo'natganlar. Keyingi bosqichda, kompyuterlar mahalliy tarmoqlarga birlashib tovarlar aylanishini ta'minlaydigan, pul muomalasi bilan bog'liq, hamda notovar hisoblarga tegishli amallarning barchasini bajara boshladilar. Banklararo tizimlar va elektron to'lovlar tizimlari paydo bo'ldi. Nihoyat, magnit va kompyuter kartochkalarini qo'llash elektron pullar tarqalishining yangi bosqichi bo'ldi. Savdo, transport va boshqa tashkilotlarda, pul hisob-kitoblari uchun kartochkalardan foydalaniladigan, elektron kassalarni yaratish va o'rnatish elektron pullarning yaratilishini yakunladi. Elektron pullarni qog'oz pullarga almashtiradigan bankomatlar paydo bo'ldi.

elektron pul o'tkazish

ingl.: electronic funds transfer

rus.: электронный денежный перевод

Elektron tizim orqali tezlashtirilgan pul o'tkazishlarni qabul qilish va jo'natish.

elektron qo'lqop

ingl.: electronic glove

rus.: электронная перчатка

Virtual borliqqa botish uchun qo'lga kiyiladigan qurilma. Elektron qo'lqop virtual borliq obyektlarini boshqarish vazifalaridan foydalanuvchi qo'llarining kafti va barmoqlari yordamida amalga oshiradi. Elektron qo'lqop odatda, shlemga yoki shlem-display tizimiga qo'shimcha bo'ladi.

elektron raqamli imzo (ERI)

ingl.: electronic digital signature

rus.: электронная цифровая подпись

1. Elektron hujjatdagi mazkur elektron hujjat axborotini elektron raqamli imzoning yopiq kalitidan foydalangan holda maxsus o'zgartirish natijasida hosil qilingan hamda elektron raqamli imzoning ochiq kaliti yordamida elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo'qligini aniqlash va elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasini identifikatsiya qilish imkoniyatini beradigan imzo. (*qonun*)

Qonunda talab etilgan shartlarga rioya etilgan taqdirda elektron raqamli imzo qog'oz hujjatga shaxsan qo'yilgan imzo bilan bir xil ahamiyatga egadir.

2. Elektron ma'lumotlarni kriptografik o'zgartirish natijasida hosil qilingan belgilar ketma-ketligi. Elektron raqamli imzo ma'lumotlar blokiga qo'shib qo'yiladi va blokni qabul qiluvchiga, manbani va ma'lumotlarning butunligini tekshirish hamda soxtalashtirishdan muhofazalanish imkonini beradi. Hozirgi kunga kelib, ayrim mamlakatlar qonunchilik yo'li bilan raqamli imzodan foydalanishni layoqatliligini qonunlashtirib qo'yanlar. Elektron raqamli imzo kalitlari sertifikatlari ro'yxatga olish markazlari tomonidan beriladi.

elektron raqamli imzo kalitining sertifikati

ingl.: signature key certificate

rus.: сертификат ключа подписи

Elektron raqamli imzo kalitining sertifikati elektron raqamli imzoning ochiq kaliti elektron raqamli imzoning yopiq kalitiga mosligini tasdiqlaydigan va elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasiga ro'yxatga olish markazi tomonidan berilgan hujjatdan iborat bo'ladi.

Elektron raqamli imzo kalitining sertifikati elektron hujjat shaklida va qog'oz hujjat shaklida tayyorlanishi mumkin.

Elektron raqamli imzo kalitining sertifikatida quyidagilar ko'rsatilishi kerak:

elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasi bo'lgan jismoniy shaxsning familiyasi, ismi, otasining ismi;

agar elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasi yuridik shaxsning vakili bo'lsa, shu yuridik shaxsning nomi;

uning tartib raqami va amal qilish muddati;

elektron raqamli imzoning ochiq kaliti;

elektron raqamli imzoning ochiq kalitidan foydalanishda yordam berishi mumkin bo'lgan elektron raqamli imzo vositalarining nomi; mazkur sertifikatni bergan ro'yxatga olish markazining nomi va joylashgan manzili; elektron raqamli imzodan foydalanish maqsadlari to'g'risidagi ma'lumotlar; elektron raqamli imzolar kalitlari sertifikatlari reyestrining elektron manzili.

Elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasi tashabbusi bilan elektron raqamli imzo kaliti sertifikatiga boshqa ma'lumotlar ham kiritilishi mumkin.

elektron raqamli imzo vositalari sertifikati

ingl.: e-signature tools certificate

rus.: сертификат средств электронной цифровой подписи

Sertifikatsiya tizimi qoidalariga binoan, belgilangan talablarga binoan elektron raqamli imzo vositalarining muvofiqligini tasdiqlash uchun berilgan qog'oz hujjat.

elektron raqamli imzoning haqiqiylikni tasdiqlash

ingl.: acknowledgement of e-signature authenticity

rus.: подтверждение подлинности электронной цифровой подписи

Elektron raqamli imzoning elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasiga tegishligi va elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo'qligi tekshirilgandagi ijobiy natija. (*qonun*)

elektron raqamli imzoning ochiq kaliti

ingl.: public key of the EDS

rus.: открытый ключ электронной цифровой подписи

Elektron raqamli imzo vositalaridan foydalangan holda hosil qilingan, elektron raqamli imzoning yopiq kalitiga mos keluvchi, axborot tizimining har qanday foydalanuvchisi foydalana oladigan va elektron hujjatdagi elektron raqamli imzoning haqiqiylikni tasdiqlash uchun mo'ljallangan belgilar ketma-ketligi. (*qonun*)

elektron raqamli imzoning tayinlanishi

ingl.: e-signature purpose

rus.: назначение электронной цифровой подписи

ERI quyidagilar uchun mo'ljallangan:

- elektron hujjatning umumiy qismini tashkil qiluvchi axborotni tasdiqlash;

- elektron hujjatning haqiqiyliги va butunligini tasdiqlash.

Elektron hujjatning umumiy qismini tashkil qiluvchi axborotni tasdiqlash elektron raqamli imzo vositalaridan foydalanilgan holda hujjatni imzolovchi shaxslarning shaxsiy imzo kalitlari yordamida amalga oshiriladi. Elektron hujjatning haqiqiyliги va butunligi deganda hujjatning aynan shaxsiy imzo kaliti egasi tomonidan yaratilganligi va ushbu hujjatga o'zgartirishlar kiritilmaganligini tushuniladi. Elektron hujjatning haqiqiyliги va butunligi elektron raqamli imzo vositalaridan foydalanilgan holda hujjatni imzolovchi shaxslarning shaxsiy imzolarini tekshirishning ochiq kalitlari yordamida amalga oshiriladi.

elektron raqamli imzoning yopiq kaliti

ingl.: private key of the EDS

rus.: закрытый ключ электронной цифровой подписи

Elektron raqamli imzo vositalaridan foydalangan holda hosil qilingan, faqat imzo qo'yuvchi shaxsning o'ziga ma'lum bo'lgan va elektron hujjatda elektron raqamli imzoni yaratish uchun mo'ljallangan belgilar ketma-ketligi. (*qonun*)

elektron raqamli imzo vositalari

ingl.: e-signature tools

rus.: средства электронной цифровой подписи

1. Quyidagi vazifalardan kamida bittasining amalga oshirilishini ta'minlovchi apparatli va (yoki) dasturiy vositalar:

- elektron raqamli imzoning yopiq kalitidan foydalangan holda elektron hujjatda elektron raqamli imzoni yaratish;

- ERIning ochiq kalitidan foydalangan holda elektron hujjatda ERIning haqiqiyliğini tasdiqlash;

- ERIning ochiq va yopiq kalitlarini yaratish.

Elektron raqamli imzo vositalari qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sertifikatlashtirishi lozim.

2. ERIni ishlab chiqish va tekshirishini ta'minlovchi va muvofiqlik sertifikatiga ega bo'lgan dasturiy yoki texnikaviy vositalar.

elektron savdo

ingl.: electronic trade

rus.: электронная торговля

Internet tarmog'ida elektron hujjat aylanishi yordamida amalga oshiriladigan savdo. Telekommunikatsiya uslub va vositalaridan foydalanadi. Uning asosiy maqsadi, savdoni soddalashtirib va kelishuvlarni tezlatib, hamkorlarning o'zaro aloqada ishlash samaradorligini oshirish. Elektron savdo rivoj topishiga, EDI «elektron ma'lumotlar almashuv» va EFT «pullarni elektron o'tkazish» texnologiyalari imkon yaratmoqda. Buning natijasida foydalanuvchi o'z kompyuteridan:

- tovarlar reklamasi bilan tanishish;

- qiziqish uyg'otgan tovarlarni virtual borliq maromida ucho'lchamli rangli tasvirlarini ko'rib chiqish;

- sotuvchi bilan elektron pochta orqali muzokara olib borish;

- shartnomalarni tayyorlash va imzolash;

- tovarlarga o'z banki orqali pul to'lash;

- tovarlar yuklanishi va tashilishini kuzatish imkoniyatlariga ega bo'ldi.

Elektron savdo texnologiyalaridan foydalanish sotuvchi va xaridor uchun ko'pgina harajat turlarini qisqartiradi, xodimlar tomonidan bajarilayotgan amallar sonini kamaytiradi, savdo xizmatlari sifatini oshiradi, xizmatchilarni ikir-chikir ishlardan ozod qiladi. Elektron savdoni tashkil qilishda ma'lumotlar xavfsizligiga katta e'tibor qaratiladi.

elektron savdo ishtirokchisi

ingl.: electronic trade participant

rus.: участник электронной торговли

Elektron savdo yurituvchi shaxs va mijoz.

elektron savdoni amalga oshiruvchi shaxs

ingl.: electronic trade performing person

rus.: лицо, осуществляющее электронную торговлю

Yakka tartibdagi ishbilarmon sifatida ro'yxatga olingan, elektron hujjatlari yordamida tadbirkorlik sohasida mahsulotlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmat ko'rsatish hamda boshqa faoliyat yurituvchi yuridik yoki jismoniy shaxs.

elektron sayyohlik agentligi

ingl.: electronic travel agency

rus.: электронное туристическое агентство

Sayyohlarga AKT uslublari va vositalari yordamida xizmat ko'rsatishga mo'ljallangan

tashkilot. Bunday agentlik, bir yoki bir necha serverlardan tashkil topgan, bo'lg'usi sayyohlarga zarur bo'lgan axborotni o'z ichiga olgan axborot tizimi tomonidan quvvatlanadi. Buyurtmasining bajarilishi uchun foydalanuvchi muloqat maromida, tegishli tarmoqdan uzoqdan erkin foydalanishni ta'minlashi mumkin bo'lgan kompyuterdan foydalanishi kerak. Dastlabki elektron sayyohlik agentligi Travelocity (AQSH) bo'lgan.

elektron siyosat

ingl.: electronic politics

rus.: электронная политика

Davlat organlari, partiyalar yoki jamiyatlar faoliyatini ularning manfaatlarini va maqsadlarini bilan uyg'un tarzda axborot tarmoqlari resurslari yordamida olib borish. Global tarmoqlar, birinchi galda Internet tarmog'i yaratilishi, dastlab ma'lumotlar uzatish uchun foydalanilib, bu kunga kelib ommaviy axborot vositalariga aylandi. Bu holatdan siyosatchilar jadal sur'atda foydalandilar. Internet uning tarafdorlari orasida tashviqot va o'z tomoniga og'dirish quroliga, turli mamlakatlarda siyosiy partiyalar va harakatlarning saylovoldi kurashlarini olib borish vositasiga aylandi.

elektron soliqlar

ingl.: electronics taxes

rus.: электронные налоги

Soliq arizalariga onlayn maromda ishlov berish va ularni uzatish. Bu texnologiya elektron hukumat faoliyati doirasida katta ahamiyatga ega.

elektron ta'minot

ingl.: electronic procurement

rus.: электронное снабжение

Korxonaning ishlab chiqarish davrida tovarlarni barcha elektron sotib olish va yetkazib berish shakllarini qamrab oladi.

elektron tender

ingl.: electronic tender

rus.: электронный тендер

Bitta xaridor va bir necha sotuvchi mavjud bo'lgan holda, elektron biznes doirasida turli tovar, ish va xizmatlarni sotib olish uchun o'tkaziladigan tender. Muayyan xaridorda manfaatdor sotuvchilar o'zlarining mahsulot va narxlarini taklif qiladilar, xaridor esa, o'z nuqtai nazaridan eng yaxshi taklifni tanlaydi (narxi,

sifati va h.k. bo'yicha), sotuvchiga to'lovni o'tkazadi va aniq vaqt ichida kerakli mahsulot/xizmat egasi bo'ladi.

elektron tijorat

ingl.: electronic commerce, e-commerce

rus.: электронная коммерция

1. Axborot texnologiyalari yordamida amalga oshiriladigan tovarlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatish bo'yicha tadbirkorlik faoliyati. Elektron tijoratni to'rt yo'nalishga ajratish qabul qilingan:

biznes - biznes (business-to-business, B2B);

biznes – iste'molchi (business-to-consumer, B2C);

biznes - ma'muriyat (business-to-administration, B2A);

iste'molchi - ma'muriyat (consumer-to-administration, C2A).

Shuningdek, keyingi vaqtda iste'molchi - iste'molchi (consumer-to-consumer, C2C) va iste'molchi -biznes (consumer-to-business, C2B) modellari rivoj topmoqda.

2. Elektron tijorat – axborot texnologiyalariga asoslangan biznes. Elektron tijorat quyidagilarni nazarda tutadi:

- Internetda o'z saytini va virtual do'konini ochish;

- kompaniyani boshqarish tizimining mavjudligi;

- elektron reklamani va marketingdan foydalanish;

- biznes biznes uchun va/yoki iste'molchi uchun biznes modellaridan foydalanish.

3. Ishbilarmonlik faoliyati. Bunda tovarlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatish axborot tizimlari yordamida amalga oshiriladi. Elektron tijoratda EDI standarti va Internet tarmog'i muhim rol o'ynaydi.

elektron tijorat yuritish bo'yicha xizmatlar sifatiga kafolat

ingl.: electronic business assurance

rus.: гарантия качества услуг по ведению электронного бизнеса

Xizmatlarning olish osonligi, korporativ ma'lumotlarni muhofazalash, biznes yuritishda tiniqlikni ta'minlovchi yuridik amaliyotga rioya qilish va biznes-jarayonlarni ta'minlashning yuqori sifati kafolati.

elektron to'lov

elektron to'lov hujjat...

ingl.: electronic payment

rus.: электронный платеж

Xaridlarga elektron vositalar yordamida haq to'lash. Uy banki, tovarlar uchun elektron do'konlarda haq to'lash va shu kabi tizimlar eng ko'p tarqalgan.

elektron to'lov hujjatini qayta ishlash

ingl.: processing of the electronic payment document

rus.: обработка электронного платежного документа

To'lov hujjati bilan bajariladigan barcha yig'ish, kiritish, yozish, o'zgartirish, o'qib olish, saqlash, yo'q qilish, elektron to'lov hujjatini ro'yxatga olish kabi amallarning majmuasi.

elektron to'lovlar tizimi

ingl.: electronic payments system

rus.: система электронных платежей

Mahsulotlarga to'lovlarni kompyuter va magnit kartalari yordamida amalga oshiruvchi apparatli va dasturiy vositalar majmui.

elektron vositachi

ingl.: electronic intermediary

rus.: электронный посредник

Elektron vositalar yordamida asosiy maqsadi qayta sotish yoki vositachilik bo'lgan elektron biznes shakli. Elektron vositachi mumkin bo'lgan xaridorga mahsulotlar to'plami, xizmatlar ro'yxati va bozorga yetkazib beruvchilari orasidan omilkorlik bilan tanlash bilan yordam bersa, sotuvchiga bozor va xaridorlar ehtiyojlari bo'yicha marketing tahlili bajarish imkoniyati bilan qo'l keladi.

elektron xaridlar

ingl.: electronic procurement

rus.: электронные закупки

Xaridlar jarayonini avtomatlashtirish va uyg'unlashtirish. Uning samaradorligi Internet tarmog'ini va korporativ intratarmoqlarni ishlatish bilan ta'minlanadi.

elektron xarita

ingl.: electronic map

rus.: электронная карта

Kompyuterning ekranida ko'rinadigan holda aks ettirilgan xaritagrafik tasvir. U raqamli xarita yoki geoaxborot tizimining ma'lumotlar bazasidagi ma'lumotlar asosida tuziladi.

elektron xizmat

ingl.: electronic service

rus.: электронный сервис

Elektron vositalar yordamida ko'rsatilayotgan barcha xizmat va xizmat turlari.

elektron yorliq

ingl.: memory-based tag

rus.: электронный ярлык

Mahsulotni aynanlashni ta'minlaydigan maxsus rasmiylashtirilgan integral sxema. Bu sxema, zarbga mustahkam, suv o'tkazmaydigan, zaqlamaydigan po'latdan yasalgan diametri 10-20 mm bo'lgan tugmasimon g'ilofga joylashtiriladi. Yorliq, mahsulotga yopishtiriladigan identifikatsiya birkasi bilan teng kuchlidir.

elektron shakldagi hujjat

ingl.: electronic document

rus.: документ в электронной форме отображения

Hisoblash texnikasi elementlari yoki ma'lumotlarni qayta ishlash, saqlash va uzatishning boshqa vositalari holatlari majmui shaklida taqdim etilgan axborot. U inson tomonidan bir ma'noli qabul qilinish uchun mos shaklga aylantirilishi mumkin bo'lgan va aniqlash uchun atributlarga ega bo'lishi shart.

elektronika

ingl.: electronics

rus.: электроника

Elektronlarni elektromagnit maydonlar bilan o'zaro ta'siri va ular asosida axborot to'plash, saqlash, uzatish va unga ishlov berish uslublarini yaratish to'g'risidagi fan. Elektronika faqatgina nazariyani o'rganibgina qolmay, turli obyektlarni, shu jumladan, integral sxema, kompyuter, tizim, asbob va qurilmalarni yaratish uslubiyatini ham o'z ichiga oladi. 60 – yillar boshida, kichiklashtirib yasalgan elektron qurilmalarni yaratish muammosini o'rganadigan, elektronikaning bir qismi bo'lgan mikroelektronika paydo bo'ldi. So'nggi yillarda, atom pog'onasida ishlash imkonini beradigan nanoelektronika tobora ko'proq rivojlanmoqda. Optoelektronikaning paydo bo'lishi lazerlarni, yorug'lik signallarini va yorug'lik uzatgichlaridan keng foydalanilishi bilan bog'liq. Xuddi shunday, akustoelektronika, avtomobil elektronikasi va maishiy elektronika keng rivojlanmoqda.

elektronlashtirishga tayyorlik

ingl.: electronic readiness

rus.: готовность к электронизации

Jahon banki tomonidan, mamlakatni, qit'ani yoki butun yer yuzini yalpi elektronlashgan iqtisodiyotga tayyorligini belgilash uchun kiritgan atamasi.

elliptik egri chizikli kriptotizim

ingl.: cryptosystem with elliptical curves

rus.: криптосистема с эллиптическими кривыми

Sonlar nazariyasining elliptik egri chiziqlar bo'limiga oid matematik apparatga asoslangan kriptotizim.

emitent

ingl.: emitter

rus.: эмитент

Moliya tashkiloti. U plastik kartalar chiqaradi va chiqarilgan kartalardan to'lov vositasi sifatida foydalanish bilan bog'liq moliyaviy majburiyatlar bajarilishini kafolatlash uchun xizmat qiladi.

EMS

qisq.: Electronic Messaging System, Enhanced Messaging Service

Xabarlar almashishining elektron tizimi. SMSga asoslangan xabarlarni jo'natish tizimi. YEMS quyidagilarni amalga oshirish imkonini beradi:

1) xabarlar matnini formatlash (qora harflar, kursiv, ayrim so'zlarning ostiga chizish), rasm va logotiplarni almashish: oq-qora, 4 rangli, 64 rangli, 255x255 pikselgacha bo'lgan hajmda; 2) tasvirlar animatsiya qilingan (parametrlari bir xil) va eng oddiy tovush signallari bo'lishi mumkin. YEMS xabari ushbu standartni qo'llab-quvvatlamaydigan telefonga jo'natilgan bo'lsa, uni qabul qilib oluvchi faqat matnini oladi.

emulyatsiya

ingl.: emulation

rus.: эмуляция

Faoliyati boshqa bir obyektning ishidan farqlanmaydigan obyektning yaratilishi. Emulyatsiya obyektini sifatida qurilma yoki dastur bo'lishi mumkin. Emulyatsiyaga mumtoz misol haqiqiy virtual terminal yaratilishidir. Buning uchun terminalga emulyatsiya jarayonini bajaradigan dastur qo'shib qo'yiladi. Natijada berilgan standart bilan belgilanadigan tavsifnomalari o'zgacha terminal hosil bo'ladi.

eng kam imtiyozlar

ingl.: minimum of privilege

rus.: минимум привилегий

Muhofaza tizimini tashkillashtirishning asosiy tamoyillaridan biri. Unga ko'ra, har bir subyekt o'z oldida qo'yilgan vazifalarni bajarish uchun mumkin bo'lgan eng kam imtiyozlarga ega bo'lishi lozim. Ushbu tamoyilga rioya qilish yovuz niyat, xato yoki imtiyozlardan ruxsatsiz foydalanish natijasida ro'y berishi mumkin bo'lgan buzishlarning oldini olish imkonini beradi.

EOF

qisq.: End Of File

Fayl oxiri.

EOL

qisq.:

1. End Of Line – Qator oxiri.
2. End Of Life – «Hayot oxiri». Mahsulotning ishlab chiqaruvchi tomonidan chiqarilishi yoki qo'llab-quvvatlanishining to'xtatilishi.

EOM

qisq.: End Of Message

Xabar oxiri.

EOT

qisq.:

1. End Of Transmission – Uzatish oxiri.
2. End Of Tape – Tasma oxiri.
3. End Of Thread – Mulohaza oxiri.

EPIC

qisq.: Explicitly Parallel Instruction Computing

Buyruqlarning oshkora parallelligi bilan hisoblashlar, EPIC texnologiyasi. Mikroprotessor buyruqlarining shunaqa tizimiki, unda ko'rsatmalar bloklarini parallel bajarilishin oshkora belgilash mumkin. Intel firmasining (Merced loyihasi) Itanium protessorlarida qo'llaniladi.

EPP

qisq.: Enhanced Parallel Port

Yaxshilangan parallel port, EPP port. SHK va chekka qurilma orasida ma'lumotlarning tezkor almashuvi uchun parallel port spetsifikatsiyasi. ECP spetsifikatsiyasiga raqobatdosh. Zamonaviy ona platalari ikkala standartni ham qo'llab-quvvatlaydi.

E

EPROM

qisq.: Erasable Programmable Read-Only Memory
O'chiriladigan dasturlashtiriluvchi DXQ, DDXQ.

EPS

qisq.:

1. Encapsulated PostScript – Inkapsulyatsiyalangan PostScript, EPS formati. Choplash uchun mo'ljallangan hujjatlarni tavsiflash tili.
2. Electronic Publishing System – Elektron nashriyot tizimi.

epchil disk

ingl.: floppy disk
rus.: зубкуú disk

Kompyuter axborotini yozish uchun mo'ljallangan asosi yupqa egiluvchan polimer magnit moddadan plastina shaklida yasalgan magnit disk. Plastina uni changdan saqlash va shikastlanmasligi uchun uning ichki tomonida tozalovchi qoplamasi bo'lgan zich korpusga joylashtirilgan. Korpusda o'yiqlik bo'lib, u ma'lumotlarni yozish va o'qish uchun xizmat qiladi. Diskda axborot, konsentrik yo'laklar bo'ylab joylashtiriladi va saqlanadi.

ERD

qisq.: Entity-Relationship Diagram
«Mohiyat-aloha» chizmasi. Relyatsion ma'lumotlar bazalarini loyihalashtirish uchun qo'llaniladigan grafik notatsiya turi.

ergonomika

ingl.: ergonomics
rus.: эргономика

Muayyan sharoitlarda faoliyat olib borayotgan inson haqidagi fan. Mavjud muammolar to'plamidan dasturchi yoki foydalanuvchi ishchi o'rni ergonomikasi alohida ajratiladi. Uning asosiy vazifasi uzoq vaqt ishlash oqibatida zo'riqishlar holsizlanishlar bilan kurashishdir. Bu masalani yechish terminal yoki abonent tizim bilan ishlayotgan operatorni optimal ravishda joylashtirishdan boshlanadi. Buning uchun quyidagilar zarur:

- ekran ko'zdan 90-120 sm uzoqlikda joylashtirish;
- ekranning yuqori chekkasi pog'onasini peshona balandligi bilan moslashtirish;

- klaviaturani operatorning panjalari va tirsagi gorizantal chiziq hosil qiladigan qilib joylashtirish;
- operator jussasini vertikal tiklash va stulning suyanchig'iga tirash;
- oyoqlarni shunday balandlikda past o'rindiqqa qo'yilsin, operatorning tizza oldilari gorizantal holatni qabul qilsin.

erkin foydalanish aynanlovchisi

ingl.: access identifier
rus.: идентификатор доступа
qarang.: erkin foydalanish identifikatori

erkin foydalanish huquqi

ingl.: access rules
rus.: право на доступ

Subyektga ma'lum obyektдан ma'lum turdagi amal uchun erkin foydalanishni olishga ruxsat berish. Masalan, jarayonga faylni o'qish uchun, lekin unga ma'lumot yozmaslik sharti bilan ruxsat berish.

erkin foydalanish identifikatori

ingl.: access identifier
rus.: идентификатор доступа

Subyekt yoki erkin foydalanish obyektining noyob belgisi.

erkin foydalanish matritsasi

ingl.: access matrix
rus.: матрица доступа

Erkin foydalanishni ajratish huquqlarini aks ettiruvchi jadval. Ushbu jadvalda tizimdagi har bir obyektga ustun, subyektga esa qator to'g'ri keladi. Matritsaning ustun va qatori kesishgan katagida subyektning obyektдан erkin foydalanish huquqlari ko'rsatiladi.

erkin foydalanish nazorati

ingl.: access auditing
rus.: контроль доступа

1. Talab qilingan muhofazaning modeliga mos keladigan, avtomatlashtirilgan tizimning resurslaridan erkin foydalanishni cheklaydigan jarayon.
2. Ma'lumotlarga ishlov berish tizimining resurslariga, ruxsat berilgan tartibda mualliflashgan obyektlar erkin foydalanishlari mumkinligini kafolatlash usullari.

Erkin foydalanishni nazorat qilishning uch usuli ishlatiladi. Ulardan birinchisi, filtrlovchi yunaltirgichlarni ishlatishga asoslanadi. Buning

uchun, yunaltirgichlarni dasturiy ta'minotida paketlarni jo'natish va qabul qilish manzillari nuqtai nazaridan, paketlarni tahlil qilish algoritmi amalga oshiriladi. Ikkinchisi, paketlar filtrini ishlatishga asoslangan. Bu holda, muhofazadagi tarmoqdan yoki uning qismidan chegaralaridan chiqib ketuvchi erkin foydalanishlarni o'rnatiq taqiqlanadi. Barcha paketlar tekshiruvdan o'tkaziladi, qaysi paketlar o'tkazilishi va qaysilari orqaga qaytarilishi kerakligi aniqlanadi. Uchinchisi, amaliy dasturlarning shluzini ishlatadi. Bu eng mukammal va qimmatbaho muhofazadir. Erkin foydalanishni tekshirish MB da bajariladi, buning uchun unda zarur bo'lgan hamma ma'lumotlar yig'iladi. Erkin foydalanishlar faqat puxta tekshiruvdan keyin o'rnatiladi. Sutka davomida, ishlash mumkin bo'lgan vaqt ham nazorat qilinadi.

erkin foydalanish obyekti

ingl.: access object

rus.: объект доступа

Avtomatlashtirilgan tizim axborot resursi birligi. U erkin foydalanish, erkin foydalanishni cheklash qoidalariga binoan tartibga solinadi.

erkin foydalanish pog'onasi

ingl.: access management

rus.: уровень доступа

Muhofaza qilinayotgan resursdan erkin foydalanish uchun obyektidan talab qilinadigan vakolatlar pog'onasi. Masalan, belgilangan muhofaza pog'onasiga oid ma'lumotlar yoki axborotni olishga vakolatlar.

erkin foydalanish toifasi

ingl.: category of access

rus.: категория доступа

Obyektga uning resurslariga mos ravishda berilishi mumkin bo'lgan toifa. U obyekt qaysi resurslardan erkin foydalanishga mualliflashganini bildiradi.

erkin foydalanish turi

ingl.: access type (in computer security)

rus.: вид доступа (в защите компьютера)

Qayta ishlash turi. U erkin foydalanishga bo'lgan huquq bilan belgilanadi. Misollar – o'qish, yozish, bajarish, qo'shish, o'zgartirish, o'chirish, yaratish.

erkin foydalanishga ruxsat

ingl.: access permission

rus.: разрешение на доступ

Subyektning, biror obyektidan erkin foydalanishga oid barcha huquqlari.

erkin foydalanishni cheklash

ingl.: access differentiation

rus.: разграничение доступа

Tizim resurslarini ishlatish maromi. Bunda subyektlar o'rnatilgan qoidalarga kat'iyon mos ravishda obyektlardan erkin foydalanish huquqiga ega. Erkin foydalanishni cheklash turli modellar bo'yicha, mavzu alomatiga asoslanib qurilgan yoki ishlatishga ruxsat berilgan axborotni maxfiylik grifiga qarab amalga oshirilishi mumkin.

erkin foydalanishni cheklash qoidalari

ingl.: access differentiation rules

rus.: правила разграничения доступа

Erkin foydalanish subyektlarining erkin foydalanish obyektlaridan erkin foydalanish huquqlarini tartibga soluvchi jami qoidalar.

erkin foydalanishni cheklash rejimi

ingl.: access differentiation mode

rus.: режим разграничения доступа

Shaxslarni texnik vositalar, dasturlar va maxfiy axborotdan erkin foydalanish tartibi. Bu ilgaridan ishlab chiqilib tasdiqlangan qoidalarga mos bo'lib, hisoblash vositalarida ishlov berish uchun zarur.

erkin foydalanishni cheklash tizimi

ingl.: access differentiation system

rus.: система разграничения доступа

Hisoblash texnikasi vositalari yoki avtomatlashtirilgan tizimlarda amalga oshiriladigan jami erkin foydalanishni cheklash qoidalari.

erkin foydalanishni cheklash vositasi

ingl.: access differentiation tool

rus.: средство разграничения доступа

Qabul qilingan modelga ko'ra subyektlarning axborot resurslaridan erkin foydalanishni cheklashni ta'minlovchi dasturiy-texnikaviy vosita. Bularga erkin foydalanish matritsasi va maxfiylik belgisi kiradi.

erkin foydalanishning nazorat ro'yxati

ingl.: control access list

rus.: контрольный список доступа

Resursga mualliflashtirilgan erkin foydalanish obyektlari ro'yxati, unda erkin foydalanish huquqlari ham keltirilgan bo'ladi.

EROM

qisq.: Erasable Read-Only Memory
O'chiriladigan DXQ.

ERP

qisq.: Enterprise Resource Planning
Korxonada resurslarini rejalashtirish. Korxonani avtomatlashtirishning to'la tizimi. Korxonaning barcha asosiy biznes jarayonlariga xizmat ko'rsatuvchi qo'llanmalarining birlashgan to'plamidan iborat.

ESD

qisq.: Electronic Software Distribution
qarang: dasturiy ta'minotni elektron tarqatish

ESMS

qisq.: Enhanced Short Message Service
Uzoqlashgan qisqa xabarlar xizmati. Uyali radiotelefon aloqasi tarmoqlaridagi xizmat.

ESSID

qisq.: Extended Service Set Identification
Kengaytirilgan xizmatlar dastasining identifikatsiyasi. Bog'lanishni o'rnatish usuli va tarmoq qurilmalarini identifikatsiya qilishni belgilovchi ma'lumotlarni uzatishning simsiz tarmoqlarining IEEE 802.11 standarti bandlari. ESSID identifikatori tarmoq nomi deb ham ataladi.

Ethernet

Mahalliy kompyuter tarmog'ini tashkil qilish uchun qo'llaniladigan texnologiya. Ethernet texnologiyasi yordamida «umumiy shina» va «yulduz» sxemalari bo'yicha tarmoqlarni yaratish mumkin. Ethernet tarmoqlarida ma'lumotlarni uzatish tezligi 10 Mbit/s gacha bo'ladi. Ethernet standarti IEEE 802.3 hujjati bilan belgilangan.

Ethernet ajrataolunuvchan muhit va keng eshittirishli uzatish tarmoqlari me'moriy tuzilmasini belgilaydi (barcha bog'lamlar paketni bir paytning o'zida qabul qiladi), erkin foydalanish uslubi – CSMA/CD. Jismoniy topologiyasi – ekranlashtirilgan koaksial kabel (koaksial) uchun shina, o'rama juft uchun yulduz, optik tola kabeli (optik tola) uchun ikki nuqtali ulanish.

ETL

qisq.: Extract, Transfer, Load
Chiqarib olish, uzatish, yuklash [ma'lumotlarga tegishli]. To'plangan axborotni mavjud qo'llanmalardan ma'lumotlarni saqlash joyiga ko'chirish tartibotining bosqichlari.

ETSI

qisq.: European Telecommunications Standards Institute
qarang: bank standartlari bo'yicha Yevropa qo'mitasi

EUTELSAT Yevropa tashkiloti

ingl.: EUTELSAT european organization
rus.: европейская организация EUTELSAT
Yo'ldoshli tarmoqqa egalik qiluvchi Yevropa hukumatlararo tashkiloti EUTELSAT. Shtab qarorgohi Parijda joylashgan. U 1977 yilda tashkil qilingan va ayniqsa, 1985 yilning oxirlaridan boshlab shiddat bilan rivojlanib boshlagan. Uning vazifasi bo'lib, Yevropada ma'lumotlarni uzatish, yaratish va aloqa yo'ldoshlari asosida keng ko'lamda tarmoq xizmatlarini taqdim etish hisoblanadi. EUTELSAT «rang – barang xizmatli yo'ldosh tizimlar» SMS sinfiga kiradi. U telefoniya, faksimil aloqa, ma'lumot uzatish, radioeshittirish, teleko'rsatuvlar, videomatn, telekonferensiyalar va meteorologiya vazifalarini, hamda aerosuratlar olish, mobil tizim, dengizdagi neft «orollari» obyektlarini boshqarish va yangiliklar yig'ishni o'z ichiga oladi.

EUUG

qisq.: European UNIX systems User Group
Yevropa UNIX OT foydalanuvchilari uyushmasi.

EXT

qisq.: EXTernal
Tashqi.

Ff

faks-apparat

ingl.: telefax

rus.: факс-аппарат

qarang: telefaks

faksimil

ingl.: facsimile

rus.: факсимиле

Tasvir nusxasini ixtiyoriy usul bilan yetarlicha aniq qayta aks ettirish.

faksimil aloqa

ingl.: facsimile communications

rus.: факсимильная связь

Qo'zg'almas tasvirlarni kommunikatsiya tarmog'i orqali uzatish texnologiyasi. Faksimil aloqa bir juft faks-apparatlar yordamida telefon tarmog'i orqali amalga oshiriladi. Uning vazifasi bo'lib, jo'natuvchining qog'oz varaqlardagi hujjatlarini qabul qiluvchining qog'oz varaqlariga uzatish hisoblanadi. Faksimil aloqa sodda, ammo qator kamchiliklarga ega bo'lib, bularga birinchi galda quyidagilar kiradi:

- ma'lumotlarni xotira qurilmalarida saqlab bo'lmasslik;

- axborotni tahrirlashdagi keskin cheklanishlar;

- kompyuterlar uchun noqulay aloqa (oralik tashuvchi qog'oz ishlatish zaruriyati);

- axborotni noaniq uzatish. Bu qog'oz va mexanik yuritma ishlatish bilan bog'liq.

Bu kamchiliklarni yo'q etish uchun kompyuterli, tarmoqqa faksimil plata orqali ulanadigan, faksimil tizimlar yaratilgan. Bu tizimlar, bir biriga ulanib, qog'ozdan foydalanmay hujjatlarining aniq nusxalarini uzatishga qodir. Faksimil aloqa asta-sekin, ma'lumotlarni uzatish imkoniyatlarini kengaytiradigan elektron pochta bilan almashtirilmoqda.

faks-modem

ingl.: fax modem

rus.: факс-модем

Ichiga, aloqa o'rnatish, modulyatsiya va tasvirlarni uzatish bo'yicha faks bayonnomalari o'rnatilgan modem. Bunday modem odatiy

modemlar (ma'lumotlarni uzatish bayonnomalari vositasida) kabi, faks-mashinalar (tasvirni uzatish bayonnomalari orqali) bilan ham ishlay oladi. Odatda, barcha zamonaviy modemlar fakslarni birday yaxshi uzata oladilar. Lekin odatiy fakslardan qolishmasada qabul qilish vazifasini ularning hammasi ham eplay olavermaydi.

faks-server

ingl.: fax-server

rus.: факс-сервер

Faksimil aloqa standartlarida xabarlar uzatishni va qabul qilishni ta'minlaydigan server.

faol giperishorat

ingl.: active hyperlink

rus.: активная гиперссылка

qarang: faol gipermurojaat

faol gipermurojaat

ingl.: active hyperlink

rus.: активная гиперссылка

Bog'lamaga tashrif buyuruvchi veb-brauzerda tanlanadigan gipermurojaat. Masalan, foydalanuvchi gipermurojaatga bosganda u sichqoncha tugmasini bosish va bo'shatish orasida o'tgan vaqt ichida faol bo'ladi.

faol tahdid

ingl.: active threat

rus.: активная угроза

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimi holatini ruxsatsiz ataylab o'zgartirish tahdidi. Masalan, xabarlarini o'zgartirish, qalbaki xabarlarini jo'natish, maskarad yoki xizmat ko'rsatishni rad etishga olib keluvchi tahdid.

faol veb bog'lamasi

ingl.: active web node

rus.: активный веб-узел

Joriy paytda ochiq veb bog'lamasi.

faol veb-sahifa

ingl.: active webpage

rus.: активная веб-страница

Ayni paytda ochiq veb-sahifasi.

faoliyatni ro'yxatga kiritish

ingl.: activity registration

rus.: регистрация деятельности

Tizimda erkin foydalanish subyektining yoki jinoyatchining harakatlarini kuzatish.

qisq.: Frequently Asked Questions

Tez-tez beriladigan savollar. Sayt foydalanuvchilarining asosiy savollariga bag'ishlangan bo'lim. Sizga nimadir tushunarsiz bo'lsa, vebmasterga yozishdan avval FAQni o'qing – balki u yerda javob bordir.

Kengroq ma'noda FAQ – u yoki bu mavzudagi maslahatlar to'plami, masalan, idish yuvish mashinasini tanlash yoki printerni sozlash bo'yicha.

farq belgisi

ingl.: label

rus.: метка

Farqlovchi belgi. Informatikada belgilar quyidagilarni aniqlash maqsadida qo'llaniladi:

- dastur va qurilmalarda – ularning tarkibiy qismlari yoki elementlari;
- ma'lumotlar bloki, fayl, maydon, ma'lumotlar elementi, gap, ibora, so'zning boshi yoki oxiri;
- tanlangan menyu elementi;
- dasturning turli qismlarida ishlatiladigan operator;
- xotira qurilmasi yoki uning qismi;
- elektron jadvalning bir guruh kataklari;
- to'plamdagi buyruq.

Farq belgilarini dasturlovchilar ham, foydalanuvchilar ham yaratadi va qo'llaydilar. Farq belgilari ekranda ko'rinadigan yoki foydalanuvchilardan yashirilgan bo'lishi mumkin.

Fast Ethernet

Axborotni uzatish tezligi 100 Mbit/s gacha bo'lgan Ethernet texnologiyasi.

FAT

qisq.: File Allocation Table

1. FAT fayl tizimi. Fayllarni joylashtirish jadvali (FAT)ga asoslangan oddiy disk fayl tizimi. FAT-32 fayl tizimining paydo bo'lishi bilan FAT FAT-16 deb belgilana boshladi.
2. Fayllarni joylashtirish jadvali. Fayl tizimining disk joyining taqsimlanishi to'g'risidagi axborot saqlanuvchi xizmat sohasi.

fayl

ingl.: file

rus.: файл

Yagona yaxlit deb qaraladigan ma'lumotlar yoki dasturlar majmuasi. Fayl o'z nomiga ega

bo'lgan va tizimda saqlanadigan ma'lumotlarning asosiy elementi bo'lgan obyektidir. Foydalanuvchi faylni yaratishi, tahrirlashi, bir qurilmadan boshqasiga jo'natishi va yo'q qilishi mumkin. Har bir fayl atributlar va undagi axborotdan iborat. Faylning atributlariga, birinchi navbatda, uning ismi, axborot turi, yaratilish kuni va vaqti, undan erkin foydalanish usuli, uni ishlatishga ruxsat berish shartlari kiradi. Faylni kuzatib borish muhim tushunchalardandir. U davriy zahira nusxalarini yaratishni va faylni samaraliroq izlash imkonini beradigan tarzda tashkil qilishni nazarda tutadi. Matn, grafik va tovush fayllari ajratiladi.

fayl ismi kengaytmasi

ingl.: file name extension

rus.: расширение имени файла

Nuqtadan keyin joylashadigan, fayl ismining bir qismi. Masalan, «def.exe» fayl ismidagi «.exe» qismi kengaytma bo'lib hisoblanadi. Kengaytma, fayllar oilasini belgilash uchun ishlatiladi. Odatda operatsion tizim, kengaytmaga qarab fayl bilan nima qilish mumkinligini bilib oladi.

Masalan:

BAS – BASIC tilidagi fayl

BAT – ishga tushirilayotgan buyruq fayli

COM – tushirilayotgan DOS fayli

DAT – matn fayli

DOC – MS Word formatidagi fayl

ERR – xatolarni yozuv fayli

EXE – tushirilayotgan fayl

GIF – grafik fayl

HLP – yordam fayli

HTM – Internetda ishlatiladigan HTML formatidagi fayl

INI – initsializatsiya fayli

OVL – overlay fayli

PS – Postscript formatidagi fayl

RAR – arxiv fayli

SYS – operatsionnoy tizim fayli

XLS – MS Excel formatidagi fayl

ZIP – arxiv fayli

fayl ombori

ingl.: file store

rus.: файловхранилище

Fayllar to'plamini saqlayotgan ma'lumotlar bazasidagi xotira.

fayl serveri

ingl.: file server

rus.: файловоый сервер

1. Mahalliy tarmoqdagi ko'p sonli foydalanuvchilar uchun fayllarini boshqarish va saqlash funksiyalarini ta'minlaydi. U apparat va dasturiy vositalar majmuasi. Bu maqsad uchun eng ommaviy dasturiy ta'minotlarga Microsoft va Novell kompaniyalarining mahsulotlari kiradi. Fayllarni fayl serverida saqlash bir faylning nusxalar to'plamini ayrim kompyuterlarda saqlash zaruriyatidan halos qiladi. Bu bilan disk makoni tejaladi, fayllarni ma'murlash va yangilash jarayoni yengillashadi hamda fayllarni muhofazalash ishonchligi oshadi.

2. Tarqoq resurslarni, shu jumladan, fayllar, dasturiy ta'minoti va ma'lumotlar bazalari faoliyatini ta'minlovchi server.

fayl turlari

ingl.: file types

rus.: типы файлов

Bir xil tuzilmaga ega bo'lgan fayllar guruhi. Aksariyat hollarda fayllar turlari kengaytmalariga, fayl ismining nuqtadan keyin joylashgan qismiga qarab farqlanadi. Masalan, «def.exe» fayl ismidida «exe» qismi kengaytma hisoblanadi. Operatsion tizim kengaytmaga qarab fayl bilan nima qilish mumkinligini bilib oladi.

fayl virusi

ingl.: file virus

rus.: файловоый вирус

O'z ko'payish jarayonida u yoki bu usul asosida, biror bir operatsion tizimning (yoki tizimlarning) fayl tizimini ishlatadigan virus. Amalda, fayl virusi barcha ommaviy operatsion tizimlarning bajarilayotgan hamma fayllariga yuqishi mumkin. Dasturning dastlabki matnini, kutubxona yoki obyektli modullarni o'z ichiga olgan fayllarni ham zaharlaydigan viruslar mavjud. Virus, ma'lumotlar fayliga ham yozilishi mumkin. Biroq, bu yo virusning xatosi tufayli, yo uning tajovuzkorligini namoyon bo'lishi oqibatidir. Makro-viruslar ham, o'zlarining kodlarini ma'lumotlar fayllariga, hujjatlar yoki elektron jadvallarga, yozib qo'yadilar, ammo bunday viruslar maxsus alomatga ega bo'lib, alohida guruh hosil qiladilar.

fayl-server

ingl.: file-server

rus.: файл-сервер

qarang: fayl serveri

faza

ingl.: phase

rus.: фаза

1. Seans o'tkazish davrida ma'lumotlarning uzatish jarayonini rivojlanishidagi holatni aniqlaydi. Seans o'tkazishda to'rt fazani ajratishadi:

- seansni o'rnatish;
- ma'lumotlarni ifodalash shaklini boshqarish fazasi;
- ma'lumotlarni uzatish;
- seansning yakunlanishi.

2. Biror narsaning shakli yoki holati, harakati o'zgarishidagi ma'lum bir payt, davr. Masalan, mayatnik tebranish fazasi.

3. Elektr generatori o'ramasining ayrim guruhi, shularga ulangan simlar.

faza modulyatsiyasi

ingl.: phase modulation

rus.: фазовая модуляция

Modulyatsiya uslubi. Bunda signal «nol»dan «bir»ga va «bir»dan «nol»ga o'zgarib sinussimon tashuvchini fazasi 180 gradusga o'zgaradi. Yuqori tezlikli modemlarda qo'llanadi.

FC

qisq.: Fibre Channel

Optik-tola kanali, Fibre Channel standarti. Ma'lumotlarni optik tolasi orqali uzatish uchun ANSI standarti.

FCC

qisq.: Federal Communication Commission

AQSH Federal aloqa hayati. AQSHning xohlagan elektron apparaturasini uning nurlanishining insonlarga va/yoki boshqa elektron texnikasiga xavflilik sinfi bo'yicha sertifikatlashtiruvchi tashkiloti. Ushbu tashkilot tomonidan sertifikatlarining ikkita turi beriladi – FCC-Class A – faqat kasbiy foydalanish uchun ruxsat etilgan va FCC-Class B – xohlagan joyda foydalanilishi mumkin.

FD

qisq.: floppy disk

qarang: epchil disk

FDC

qisq.: *Floppy Disk Controller*

Egiluvchan magnit disklarda jamlovchi nazoratchisi.

FDD

qisq.:

1. Floppy Disk Drive – Egiluvchan magnit disklardagi jamlovchi, EMDJ.
2. Frequency Division Duplex – Chastota bo'yicha ajratish bilan dupleks uzatish.

FDDI

qisq.: *Fiber Distributed Data Interface*

Optik tola orqali taqsimlangan ma'lumotlardan erkin foydalanish uchun interfeys, FDDI standarti. Optik toladan foydalangan holda yuqori tezlikli mahalliy tarmoqlarni qurish standarti.

FDMA

qisq.: *Frequency Division Multiple Access*

qarang: chastotani taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

Feystel shifri

ingl.: *Feistel's cipher*

rus.: *шифр Фейстеля*

Takrorlanadigan blokli shifrnin maxsus sinfi. Unda shifr - matn ochiq matn asosida aylanib o'tish vazifasini takror qo'llash hisoblanadi. Ayrim hollarda Feystel shifrini DES kabi shifr deb atashadi. Ishlov berilyotgan matn ikki qismga bo'linadi va aylanib o'tish vazifasi qo'shimcha kalitni birinchi qismga qo'llanadi. Aylanib o'tish vazifasini qo'llashning natijasi ikkinchi qism bilan 2 moduli (XOR amali) bo'yicha qo'shiladi. So'ngra, ikkala bo'lak o'zaro almashib jarayon takrorlanadi.

FFT

qisq.: *Fast Fourier Transform*

Furye tez o'zgartirishi, FTO'. Signallarga ishlov berishda qo'llaniladi.

FH

qisq.: *Frequency Hopping*

Chastotaning sakrashsimon o'zgarishi.

FHMA

qisq.: *Frequency Hopping Multiple Access*

Chastotaning sakrashsimon o'zgarishi bilan ko'ptomonlama erkin foydalanish, FHMA texnologiyasi.

FHSS

qisq.: *Frequency Hopping Spread Spectrum*

Spektrni chastotaning sakrashsimon o'zgarishi orqali kengaytirish, FHSS texnologiyasi.

FIDO

qisq.: *FIDOnet*

(shuningdek Fido) FIDO kompyuter tarmog'i. Notijorat global kompyuter tarmog'i, 1984 yilda yaratilgan.

FIFO

qisq.: *First Input First Output*

Birinchi bo'lib kirdi, birinchi bo'lib chiqdi. Bu degani avval yozilgan (ya'ni, kirgan) ma'lumotlar undan so'ng yangi ma'lumotlar kiritilganda old tomonga siljishini nazarda tutuvchi xotirani tashkillashtirish usuli. Odatda bunday tashkil etilgan xotira ma'lumotlarni qabul qilish-uzatish paytida bufer xotirasi sifatida qo'llaniladi.

filtr

ingl.: *filter*

rus.: *фильтр*

1. Filtrlashni bajarish uchun ishlatiladigan qurilma (sodda elektrik sxema) yoki dastur. Filtr kirishdagi signallar yoki ma'lumotlar oqimini bir necha kerakli qismlarga bo'ladi.
2. Muayyan turdagi erkin foydalanish ma'lumotlarini qabul qilib, unga ishlov berib, so'ngra chiqarib beruvchi dastur. Masalan, saralash dasturi filtrdir. U saralanmagan shaklda so'zlarni qabul qiladi, so'ngra ularni saralaydi va foydalanuvchiga saralangan ko'rinishda beradi. Gohida, filtr deganda, tashqi dasturlardan ma'lumotlarni import - eksport qilish vositalari ham tushuniladi.
3. Ma'lumotlarni tanlab olish sharti. Filtr faqat berilgan shartlarni qanoatlantiruvchi ma'lumotlarni chiqarib beradi.
4. Grafik muharrirlarda, tasvirga tatbiq qilish mumkin bo'lgan zo'r hodisa filtrdir. Ayrim shunday filtrlar, tasvirni tanib bo'lmaydigan darajagacha o'zgartirib yuborishi mumkin.
5. Pochta mijoziga o'zgartirib ko'rsatmalar. Ularning vazifasi – xabarlarini avtomatik tarzda saralash. Tarkibiga xabarlarini ajratish qoidalari va

ajratilgan xabarlar bilan bajariladigan harakatlar kiradi. Gohida filtrlarni xabarlar uchun qoidalar deb ham ataladi.

filtrlash

ingl.: filtering

rus.: фильтрация

Signallarni yoki ma'lumotlarni umumiy oqimidan kerakli mezonlarga ega bo'lganlarini ajratib qo'yish jarayoni. Filtrlash filtri yordamida amalga oshiriladi.

firma markasi

ingl.: TradeMark (TM)

rus.: фирменная марка

qarang: savdo markasi

Flash texnologiyasi

ingl.: Flash technology

rus.: технология Flash

Brauzerdan mustaqil va aloqa kanalining ixtiyoriy kengligi quvvatlaydigan vektorli grafika va animatsiya texnologiyasi. Flash animatsiyasini namoyish qilish uchun brauzer kerakli plug-in bilan jihozlangan bo'lishi zarur. Macromedia Inc. kompaniyasi 1997 yilda ishlab chiqaruvchi kompaniyani sotib olmaguncha, Flash texnologiyasi FutureSplash sifatida ma'lum edi.

flesh

ingl.: flash

rus.: флэш

Macromedia Flash – tarmoqda, o'zaro faol vektorli grafikani va animatsiyani yaratish imkonini beradigan dastur. Veb-dizaynerlar Flash ni turli tugmachalarni, aylantirish chizg'ichlarini, menyuni, animatsiyalashgan logoturlarni va boshqa elementlarni, shu jumladan tovushni, yaratish uchun ishlatadilar. Flash fayllari ixcham va tez yuklanadi (oqim (streaming) texnologiyasi ishlatiladi).

flesh-xotira

ingl.: flash memory

rus.: флэш-память

Ma'lumotlar butun bloklab o'chiriladigan va qayta yoziladigan maxsus xotira qurilmasi. Flesh-xotira qurilmasi yarim o'tazgichlar texnologiyasi asosida yaratiladi. Ular disk va tasmlardan farqli o'laroq, darhol ishga tayyor turadilar, kamroq energiya sarflaydilar, lekin ancha qimmat. Zamonaviy kompyuterlarning

o'pchiligi o'zlarining BIOS larini flesh-xotirada saqlaydilar, bunda ularni yangilab turish osonlashadi. Bunday BIOS larni flesh BIOS deb ataladi. Flesh-xotira modemlarda ham ommaviy ishlatilmoqda. U yangi bayonnomalarni standartlashtirilgani sari modem ishlab chiqaruvchilarni quvvatlashni ta'minlashda davom etmoqda.

FLOPS

qisq.: Floating-point Operations Per Second

Soniyada suzuvchi nuqtali amallar [soni]. Hisoblash tizimlarining ish samaraliligi o'lchovi. Odatda hosilaviy birliklarda o'lchanadi: MFLOPS, GFLOPS, TFLOPS.

FM

qisq.: Frequency Modulation

Chastota modulyatsiyasi, CHM.

fon rejimi

ingl.: background mode

rus.: фоновый режим

Kompyuter faqatgina, haqiqiy vaqt maromida ishlanadigan vazifalardan bo'sh bo'lganda, amaliy jarayonlar bajaruvchi texnologiya. Fon maromida quyi prioritetga ega amaliy dasturlar bajariladi. Bu, yuqori prioritetli dasturlar uchun o'zaro faol maromda, bunga zarur bo'lgan resurslar ishlatilmaganda yuz beradi.

Fon maromida xuddi shunday yordamchi amallar ham bajariladi. Masalan, hujjatni printerda choplash. Ko'rilayotgan maromida ko'p masalali operatsion tizimlar bilan quvvatlanadi. Fon maromida mavjud resurslarni samarali ishlatish imkonini beradi.

fon tovush yozuvi

ingl.: background sound

rus.: фоновая звукозапись

Veb-sahifa bilan bog'langan tovush yozuvi fayli. Foydalanuvchi veb-sharhlovchisini ochganda tovush yozuvi fayli uzluksiz yoki veb-sahifaning kodida ko'rsatilgan marotaba eshittiriladi.

format

ingl.: format

rus.: форма

Axborot obyektining tuzilmasi. Format, ma'lumotlarni turli obyektlarda, ya'ni, jadvallarda, MB da, printerlarda, ma'lumotlar bloklarida joylashish va ifodalanish usullarini

belgilaydi. Manzillar, kodlar, buyruqlar, sahifalar, qatorlar va h.k. larning formatlarini ajratadilar. Kompyuter bilan bog'liq barcha tushunchalar o'zining formatiga egadir.

format o'zgartirish

ingl.: format converting

rus.: конвертирование форматов

Ma'lumotlarni bir formatdan boshqasiga, o'zga tizim qabul qila oladigan formatga (odatda, ma'lumotlar eksportida va importida), o'zgartirish.

formatlash

ingl.: formatting

rus.: форматирование

1. Xotira qurilmasini, odatda diskni yozishga va o'qishga tayyorlash. Diskni formatlashda, operatsion tizim diskda joylashgan barcha axborotni o'chiradi, diskni hamma sohalarining ishonchligini tekshiradi, yaroqsiz sohalarni belgilaydi va manzillar jadvalini yaratadi. Bular, keyinchalik diskdagi axborotni topish uchun ishlatiladi.

2. Tanlangan formatga monand bajarilayotgan harakat. Maxsus dasturlar yordamida bajariladi. Masalan, matnni formatlash, uni saqlash, uzatish, choplash yoki ekranga yoki printerga chiqariladigan ko'rinishga keltirishdir. Bu jarayonga sarlavhalar va xat boshlarini shakllantirish, qatorlarni o'ng tarafdin tekislash, sahifalarga bo'lish kiradi.

FORTRAN tili

ingl.: FORTRAN language

rus.: язык FORTRAN

Eng eski yuqori pog'onadagi dasturlash tili. Ilmiy hisob-kitoblar uchun mo'ljallangan dasturlash tili. «Formulalarni o'g'irish» tili FORTRAN (FORmula TRANslator), 1956 yili John Backus tomonidan IBM korporatsiyasi uchun ishlab chiqilgan. Tilda arifmetik amallar, tarvaqaylagan mantiqiy masalalar, ro'yxat shakllarini tuzish, iqtisodiy hisob-kitoblar yengillik bilan bajariladi. Fortran tili hozirgacha mustahkam o'rinni egallab kelmoqda. Chunki u azaldan ma'lumotlarga matematik ishlov berish uchun mo'ljallangan. Zero, inson faoliyatining bu sohasida asosiy hisoblash algoritmlari 50 yil avval qanday bo'lsa, shundayligicha qolganligidadir. FORTRAN tilining eng ommaviylashgan rusumlaridan ikkitasi

FORTRAN IV va FORTRAN 77 bo'ladi. 1992 yili uchinchi rusum FORTRAN 90 tasdiqlandi. Unda ko'pgina yangi elementlar paydo bo'ldi, turli maslaklar bilan uyg'unlik ta'minlandi, matritsalar ustida amallar qo'shildi. Aynanlash avvaldagi olti belgi o'rniga 31 belgi bilan bajariladi.

forum

ingl.: forum

rus.: форум

Saytda suhbatlashish uchun uskuna. Forumdagi xabarlar pochta xabarlariga nimasi bilandir o'xshash, ularning har biri muallifga, mavzuga va xususiy mazmunga ega. Ammo xabarni forumga yuborish uchun hech qanday qo'shimcha dastur kerak emas, shunchaki saytda tegishli shaklni to'ldirish kifoya. Forumning tamoyili xossasi shundaki, undagi xabarlar tredlarga (inglizcha, thread - «ip») birlashtiriladi. Siz forumda kimningdir xabariga javob bersangiz, sizning javobingiz birlamchi xabarga «bog'lanadi». Shunday javoblar, javoblarga yana javoblar ketma-ketligi tredni hosil qiladi. Natijada, forum tredlardan tashkil topgan daraxtsimon tuzilmaga ega bo'ladi. Forum egasi undagi intizom qoidalarini belgilaydi va zarur bo'lganda uni boshqarib turadi. Chatlardan farqli o'laroq, forumga yuborilgan xabarlar cheklanmagan uzoq muddatda saqlanishi mumkin, javob ham savol paydo bo'lgan kunda yuborilmasligi mumkin. Forumning xususiy holi- Internetdagi matbuot konferensiyasi, unda forum, sayt foydalanuvchilari suhbatlari taklif qilingan mehmonlar bilan tashkillashtiriladi. Forum, foydalanuvchi turli fayllarni (dasturlar, drayverlar, matnlar, matbuot-relizlar, va h.k.) tortib olishi mumkin bo'lgan kutubxonani ham o'z ichiga olishi mumkin. Dasturiy va apparat ta'minotlari ishlab chiqaruvchilarining ko'pchiligi bunday forumlarni, o'z mijozlariga yordam beradigan yetarlicha samarali va arzon vosita sifatida qo'llaydilar.

FOSSIL

qisq.: Fido/Opus/Seadog Standard Interface Level

Dravyverning ketma-ket port bilan ishlash interfeysi.

fotoiod

ingl.: photodiode

rus.: *фотоуод*

Optik nurlanishning qabul qiluvchisi bo'lmish yarim o'tkazgich.

fotoelement

ingl.: *photocell*

rus.: *фотоэлемент*

Yorug'lik energiyasini elektr energiyasiga o'zgartiruvchi yorug'lik qabul qiluvchisi. Yarim o'tkazgichli va elektrovakuumli fotoelementlarni farqlanadi.

fotokamera

ingl.: *photocamera*

rus.: *фотокамера*

Harakatsiz tasvirlarni xotira qurilmasiga yozish uchun mo'ljallangan qurilma.

fotolitografiya

ingl.: *photolithography*

rus.: *фотолитография*

Integral mikrosxemalarni yaratishda ishlatiladigan rasmni lazer yordamida shakllantirish usuli.

foydalanuvchi

ingl.: *user*

rus.: *пользователь*

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimiga buyruq yoki xabarlar beruvchi yoki axborotga ishlov berish tizimidan xabar qabul qiluvchi har qanday shaxs yoki obyekt.

foydalanuvchi ayanlovchisi

ingl.: *user identifier*

rus.: *идентификатор пользователя*

qarang: foydalanuvchi identifikatori

foydalanuvchi identifikatori

ingl.: *user identifier*

rus.: *идентификатор пользователя*

Foydalanuvchini ayanlash uchun ma'lumotlarga ishlov berish tizimi tomonidan ishlatiluvchi belgilar ketma-ketligi yoki tasvir.

foydalanuvchi terminali

ingl.: *user terminal*

rus.: *терминал пользователя*

Kompyuter bilan o'zaro ishlash imkoniyatini beradigan terminal.

foydalanuvchini ro'yxatga kiritish

ingl.: *user registration*

rus.: *регистрация пользователя*

Foydalanuvchi tizimdan erkin foydalanish ruxsatini olishida o'z identifikatsiya kodini va parolini bildirgan holda tizimga kirganini hisobga olish.

foydalanuvchining tizimdan erkin foydalanish

ingl.: *system user access*

rus.: *пользовательский вход в систему*

Ko'p foydalanuvchili tizimga nisbatan jami foydalanuvchi jami huquqlari. Erkin foydalanish uchun o'z ismi, paroli, uy katalogi va h.k. mavjudligi nazarda tutiladi.

FPGA

qisq.: *Field Programmable Gate Array*

Dasturlashtiriladigan ventill matritsasi.

fps

qisq.: *Frames Per Second*

Soniyada kadrlar [soni].

FR

qisq.: *Frame Relay*

Kadrlarni qayta uzatish, Frame Relay texnologiyasi. O'zgaruvchan uzunlikdagi kadrlar shaklidagi ma'lumotlarni uzatish texnologiyasi.

FRAD

qisq.: *Frame Relay Access Device*

Frame Relay tarmog'idagi qurilma.

freym

ingl.: *frame*

rus.: *фрейм*

1. Grafik va nashriy ishlanmalarda – matn yoki tasvir joylashtiriladigan to'g'ri burchakli maydoncha.
2. Aloqada – uzatilayotgan axborot paketi.
3. Video va animatsiyada – tasvirlar ketma-ketligidagi tasvirlardan biri.
4. HTML tilida – teg, ekranda bir necha mustaqil sohalarni shunday ajratib beradiki, ularni har biriga o'zining veb-sahifasini yuklash imkoni bo'ladi. Odatda, foydalanuvchi ekranining qaydlangan yerida logoturini yoki navigatorni joylashtirish uchun ishlatiladi.

FrontPage server kengaytmalari

ingl.: *Frontpage server extensions*

rus.: *серверные расширения FrontPage*

Microsoft FrontPageda sahifalarni yaratishni qo'llab-quvvatlovchi va veb-serverning

funksional imkoniyatlarini kengaytiruvchi dastur va ssenariylar to'plami. FrontPage server kengaytmalaridan IIS xizmatlari va Windows boshqaruvi ostida ishlovchi boshqa veb-serverlar, shuningdek UNIX boshqaruvi ostida ishlovchi veb-serverlar ham foydalanishi mumkin.

FSF

qisq.: Free Software Foundation
Bepul dasturiy ta'minoti fondi.

FTN

qisq.: File Transfer Network
Fayllarni uzatish tarmog'i.

FTP

qisq.: File Transfer Protocol
Fayllarni uzatish bayonnomasi hamda uni amalga oshiruvchi dastur. Bayonnoma fayllarni TCP/IP asosida tarmoqdan, jumladan Internetdan ham foydalanuvchi kompyuterlar orasida fayllar uzatish uchun ishlab chiqilgan. Biror axborotdan FTP yordamida erkin foydalanish amalga oshirilayotgan kompyuterda FTP mijoz, boshqa kompyuterda esa FTP serveri o'rnatilgan bo'lishi lozim. WEB amaliyotida FTP orqali erkin foydalanish odatda provayder serverida joylashgan WEB sayt sahifalarini o'qish uchun ishlatiladi. Bayonnoma shifrlanmaydi, mualliflash paytida login va parol ochiq matn sifatida uzatiladi. Sniffer yordamida ularni osonlik bilan «utub olish» mumkin. Ushbu usul tarmoqning bitta qismida joylashganda yaroqlidir. Maxsus dasturlar yordamida uzatiladigan fayllarni mualliflash bo'lmasa utub olish mumkin. Traffikni utub olishdan muhofaza qilish uchun SSHdan foydalanish mumkin.

FTPD

qisq.: File Transfer Protocol Daemon
Fayllarni uzatish bayonnomasining demoni. FTP serveri vazifalarini bajaruvchi «demon» dasturi (servisi).

FTPdan yashirin erkin foydalanish

ingl.: anonymous FTP-access
rus.: анонимный доступ FTP

FTP (File Transfer Protocol) bayonnomasi orqali uzoqlashgan kompyuterdan qayd yozuvisiz erkin foydalanish mumkinligi. Yashirin FTPdan erkin foydalanish paytida

foydalanuvchilar cheklangan huquqlarga ega bo'lib, odatda uzoqlashgan kompyuterda fayllarni faqat hisoblash, ko'rish va fayllarni katalogga ko'chirish va katalogdan olish uchun cheklangan huquqlarni oladi. Xavfsizlik maqsadlarida ko'pincha FTP bog'lamalarda yashirin erkin foydalanishga ruxsat berilmaydi.

Fujitsu konserni

ingl.: Fujitsu concern
rus.: концерн Fujitsu

Yaponiyaning yuqori samarali axborot tizimlarini yaratish bilan shug'ullanuvchi konserni. Dunyoda eng katta apparatli ta'minotni ishlab chiqaruvchilardan biri bo'lib, vektorli parallel texnologiya sohasida tadqiqotlar olib boradi, superkompyuterlar, baza kompyuterlari va korporativ shaxsiy kompyuterlar seriyalarini ishlab chiqaradi.

funksional blok

ingl.: functional unit
rus.: функциональный блок

Yechilayotgan vazifaning aniq qismini bajarayotgan qurilma yoki dastur. Axborot tarmoqlarining arxitekturasida, bayonnomani amalga oshiradigan va kerakli xizmatlarni ta'minlaydigan funksional blok tushunchasi muhim ahamiyatga ega. Funksional blok algoritim bilan tavsiflanadi. Algoritim, ma'lumotlarga ishlov berish, ularni saqlash yoki uzatish bilan bog'liq jarayonlarni belgilab beradi.

funksional ixtisos

ingl.: functional profile
rus.: функциональный профиль
qarang.: funksional profil

funksional nimitzim

ingl.: functional subsystem
rus.: функциональная подсистема
Avtomatlashtirilgan tizimning bir yoki bir necha, bir biriga yaqin vazifalarni amalga oshiruvchi tarkibiy qismi.

funksional profil

ingl.: functional profile
rus.: функциональный профиль
Aniq doiradagi ma'lumotlarga ishlov berish va ularni uzatish vazifalariga mo'ljallangan o'zaro bog'langan bayonnomalar shajarasi. ISO va ITU hujjatlarida tarmoq xizmatlarining keng

ko'lamini belgilangan, bu ko'lam hamon kengaymoqda. O'zaro ishlash sohasining barcha yetti pog'onalariga tegishli ko'pdan ko'p standartlar chiqarilgan. Ta'kidlangan hamma standartlar epchil va har hil. Bundan tashqari, ishlab chiqaruvchilar o'zlarining standartlarini ishlatishlari va ularni o'zaro ishlash sohasiga birlashtirishlari mumkin. Barcha standartlarni amalga oshirish mumkin emas, balki bunga zarurat ham yo'qdir. Shu sababli, yuzaga kelayotgan masalalarni yechish uchun tarmoq xizmatlari va ularni belgilaydigan standartlar to'plami tanlab olinadi. Natijada, funksional profillar yaratiladi. Funksional maslamlarning xilma xil turlari mavjud. Ishlatilayotgan o'zaro ishlash sohasini pog'onalariga qarab, to'la funksional profillar, chala funksional profillar va asosiy funksional profillar farqlanadi. Turli xildagi bayonnomalar yig'masi ishlatilishi munosabati bilan, ko'pshtabelli profillar taboro keng tarqalmoqda.

Gg

G2

G2 tizimi. Gensym firmasining voqeiy vaqt bilimdon tizimi.

GA

qisq.:

1. General Availability – Umumiy erkin foydalanish. Maslaan, dasturiy mahsulotning oxirgi nus'hasini chop etish.

2. Genetic Algorithm – Genetik algoritim. Masala yechimini biologik mavjudotlar populyatsiyasining kelib chiqish va taraqqiyot jarayonlariga taqlid qilish orqali topish algoritmi.

GAAP

qisq.: General Accepted Accounting Principles

Hisob-kitobning umumiy qabul qilingan tamoillari. AQSH va ba'zi boshqa mamlakatlarda hisob-kitob standarti.

Gabidulin kriptotizimi

ingl.: Gabidullin's cryptosystem

rus.: криптосистема Габи́дулина

Xatolarni rangli metrikada tuzatib, kodlarga asoslangan kriptotizim. 1992 yili E.M. Gabidulin taklif qilgan.

GAL

qisq.: Generic Array Logic

Namunali matritsa mantig'i.

gammalash

ingl.: gaming

rus.: за́ммирова́ние

Dastlaki (ochiq) matnni ma'lum algoritim bo'yicha shifr gammasi bilan qoplash. Xorijda «gammalash» atamasining sinonimi «oqim shifri» bo'ladi.

GAP

qisq.: Generic Access Profile

Namunaviy erkin foydalanish yo'nalishi.

gap poylash

ingl.: listening

rus.: прослу́шивание

Axborot tashuvchi to'liqlarni ruxsatsiz tutib olish.

GB

qisq.: GigaByte

Gigabayt.

Gbit

qisq.: Gigabit

Gigabit.

GC

qisq.:

1. Garbage Collection – Axlal tozalash. Amalga oshiruvchi muhitning boshqa ishlatilmaydigan xotira bloklarini izlash va ularni taqsimlash uchun erkin bo'lgan bloklar to'plamiga qaytarishdan iborat bo'lgan vazifasi.

2. Garbage Collector – Axlal tozalovchi. Amalga oshiruvchi muhitning axlal tozalashni bajaruvchi funksional bloki.

GDI

qisq.: Graphic Device Interface

Grafik qurilma interfeysi. Microsoft Windowsda axborotni grafik shaklda chiqarish uchun standart API.

General Electric korporatsiyasi

ingl.: General Electric corporation

rus.: ко́рпора́ция Géнерал Э́лектрик

Elektr va elektron mahsulotlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Kompaniya AQSHda 1867 yilda yaratilgan. General Electric kompaniyasining birinchi mahsuloti elektr chiroqlari bo'lgan. Hozirgi paytda General Electric yo'ldosh tarmoqlarining tarkibiy qismlari, mobil tizimlar uchun telefon apparatlarini ishlab chiqaradi.

generator

ingl.: generator

rus.: генера́тор

1. Mexanik energiyani elektr energiyasiga aylantirib beruvchi qurilma.

2. Muttasil signal chiqaradigan qurilma.

Yana qaralsin: kalitlar oqimi generatori, kalitlar generatori, tasodifiy sonlar generatori.

geoxborot texnologiyalari (GAT texnologiyalari)

ingl.: geographic information technologies (GIS technologies)

rus.: геоинформационные технологии (ГИС технологии)

GAT ning funksional imkoniyatlarini ro'yogba chiqarishga imkon beradigan geografik axborot tizimi yaratishning texnologik asosi.

geografik axborot tizimi (GAT)

ingl.: Geographic Information System (GIS)

rus.: географическая информационная система (ГИС)

1. Axborot tizimi. U elektron geografik xaritalarni va ularga tegishli fazoviy ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, ishlov berish, aks ettirish, tarqatish va undan erkin foydalanishni ta'minlash uchun mo'ljallangan. Geografik axborot tizimi fazoviy obyektlar va ular shaklining raqamli aksiga oid (vektorli, rastrli, kvadratromik va o'zgacha) ma'lumotlarga ishlov berish uchun o'z vazifalariga mos funksional imkoniyatlarga ega.

2. GATning dasturiy vositasi uning funksional imkoniyatlarini amalga oshiruvchi dasturiy mahsulotdir.

geoinformatika

ingl.: geoinformatics

rus.: геоинформатика

Ilmiy, texnologik va ishlab chiqarish faoliyati. U amaliy yoki geoilmiy maqsadlarda ilmiy asoslash, loyihalash, yaratish, ekspluatatsiya qilish va geografik axborot tizimlaridan foydalanish, geoaxborot texnologiyalarni ishlab chiqish hamda amaliy jihatlar yoki GAT qo'llanmalari bilan shug'ullanadi.

geomatika

ingl.: geomatics

rus.: геоматика

1. Axborot texnologiyalari, multimedia va telekommunikatsiya vositalaridan foydalanish yo'nalishi. Ma'lumotlarga ishlov berish, geotizimlarni tahlil qilish va avtomatlashtirilgan xaritaga olish mazkur ilmiy yo'nalishning asosiy vazifasidir.

2. Geoinformatika yoki geoaxborotlashgan xaritaga olish atamalarining sinonimi sifatida ham ishlatiladigan atama.

geterogen tarmoq

ingl.: heterogeneous network

rus.: гетерогенная сеть

Turli ishlab chiqaruvchilarning tizimlari har xil bayonnomalar asosida ishlashini ta'minlaydigan axborot tarmog'i.

geytvey

ingl.: gateway page

rus.: зейтвей

Ko'p sonli murojaatlardan tashkil topgan veb-sahifa.

GFLOPS

qisq.: GigaFLOPS

Milliard FLOPS.

GGP

qisq.: Gateway-Gateway Protocol

Shluzlararo bayonnomasi.

GGSN

qisq.: Gateway GPRS Support Node

GPRS shluzini qo'llab-quvvatlash bog'lamasi. GPRS tarmog'ining ma'lumotlarni paketli uzatish tarmoqlari (TCP/IP, X.25) bilan aloqasini ta'minlaydi.

GHz

qisq.: GigaHertz

Gigagers. Chastota o'lchashning fizikaviy miqdori (milliard Gers).

gibrid ekran

ingl.: hybrid screen

rus.: гибридный экран

Ma'lumolarni ham chiqarishni, ham kiritishni ta'minlovchi ekran. Gibrid ekran maxsus jarayonlarda masalan, dispetcherlar, sotuvchilar, bank xizmatchilari bajaradigan ixtisoslashgan jarayonlarda alohida katta ahamiyat kasb etadi. Texnologiyalar orasida quyidagi ikki tamoyil ko'proq ishlatiladi. Sig'imli tamoyilda, foydalanuvchining qo'l barmog'i ekranga chiqarilgan tasvir detallariga tegishi bilan ma'lumot kiritish yuz beradi. Buning uchun, suyuq kristalli indikatorning old va orqa tomonlaridan elektr o'tkazuvchi qatlamli shisha plastinalar qo'yiladi, yon tomonda esa elektrodlar joylashadi. Elektromagnit tamoyili maxsus pero ishlatishga asoslangan. Buning uchun, suyuq kristalli indikatorning orqa tomoniga sezgir panjara yoki magnit konturlari joylashtiriladi. Pero, ekran qabul qilayotgan kuchlanishni induksiyalaydi.

gibrid uzib-ulash

ingl.: hybrid switching
rus.: гибридная узиб-улаш

Kanallar uzib-ulashi va paketlar uzib-ulashini ta'minlovchi kompleks transport xizmat ko'rsatish turi.

GIF

qisq.: Graphics Interchange Format
 Grafik axborot almashish formati, GIF formati. Internetda eng keng tarqalgan grafik format. 256 rangacha bo'lgan tasvirlarni saqlash imkonini beradi, shaffoflik, animatsiya, qatorlararo yoyilmasi, bitta faylda bir necha tasvirni saqlash kabi amallarni qo'llab-quvvatlaydi.

Gigabit Ethernet

Axborotni uzatish tezligi 1 Gbit/s gacha bo'lgan Ethernet texnologiyasi.

GI

qisq.: Global information infrastructure
qarang: global axborot infratuzilmasi

GIOP

qisq.: General Inter-ORB Protocol
 ORB orasida kommunikatsiya uchun umumiy bayonoma.

giperaloqa

ingl.: hyperlink
rus.: гиперсвязь
qarang: gipermurojaat

giperhavola

ingl.: hyperlink
rus.: гиперссылка
qarang: gipermurojaat

giperkub

ingl.: hypercube
rus.: гиперкуб
 N-o'lchovli fazodagi kub. Giperkub g'oyasi, superkompyuterlar me'moriy tuzilmasining variantlaridan birini ishlab chiqishda ishlatiladi. Bunday me'moriy tuzilma bog'lama bloklarni ishlatishga asoslanadi, ularning har birida, protsessor, xotira va aloqa vositalari bo'lgan transpyuter mavjud. Kubning har bir bloki bevosita n -1 qo'shni bloklar bilan o'zaro ta'sirda bo'ladi. Qolgan bloklar orasidagi o'zaro ta'sir vositachi-bloklar orqali amalga oshiriladi. Xabarlar ko'p sonli bloklar orqali o'tganligi sababli, ko'rilayotgan me'moriy tuzilma

ma'lumotlarni uzatishda sezilarli kechikishlar bilan xarakterlanadi. Shu bilan birga, u minglab protsessorlarni ulash imkonini beradi.

gipermatn

ingl.: hypertext
rus.: гипертекст

1. Matnni kompyuterda ifodalash shakli. Unda ajratilgan tushunchalar, obyektlar va bo'limlar orasidagi ma'noli bog'lanishlar avtomatik tarzda qo'llab-quvvatlanadigan.

2. Displeyning ekraniga gipermatnni chiqaradigan va ma'noli aloqalar bo'yicha o'tishlarni amalga oshiradigan axborot dasturi. Gipermatn klaviatura yoki sichqoncha yordamida, matnning rang bilan ajratilgan qismi - murojaatni shu zahotiy oq ekranga chiqaradi. Bular mazkur so'z yoki jumlagaga ta'rif va izohlar, adabiyotlar ro'yxatiga murojaatlar va bundan keyingi o'qishga oid tavsiyalar bo'lishi mumkin. Gipermatnlarning ikki guruhini ajratishadi. Uning muallifi tomonidan ko'zda tutilmagan obyektlarni unga qo'shish mumkin bo'lsa, u ochiq gipermatn deb ataladi. Dinamik gipermatn turi uchun, uni kattalashtirish amalini qo'llash odatiy holdir.

Gipermatn, global ulanish xizmatida WWW sahifalarini yozishda keng ishlatiladi. Zamonaviy dasturiy vositalarning so'rov (Help) tizimlari gipermatn ko'rinishida yaratilmoqda. Gipermatnlar ta'lim tizimlarida, izohli lug'atlarda va masofaviy o'qitishda keng ishlatilmoqda.

gipermatnli axborot uzatish bayonnomasi

ingl.: Hyper Text Transfer Protocol (HTTP)
rus.: протокол передачи гипертекстовой информации

Veb bog'lamlaridagi hujjatlarni o'qishni ta'minlovchi transport bayonnomasi. Ushbu holatda u aslida veb bog'lamlariga bo'lgan barcha so'rovlarni bajaradi.

gipermatnli markerlash tili

ingl.: HyperText Markup Language (HTML)
rus.: гипертекстовый язык разметки

Markerlash tili. Internetning global ulanish xizmatida hujjatlarni yozma shaklini belgilaydi. HTML tili, matn muharriri yordamida tayyorlangan matnga kiritiladigan buyruqlar majmuasidan iborat bo'lib, veb-sahifalarni

yaratishda ishlatiladi. HTML abzslarni formatlash, sarlavha bilan ishlash, ramzlarni formatlash, axborot bloklarini ifodalash, dastlabki tayyorlangan matnlarni, tasvirlarni va tovush parchalarini qo'llanma qilib qo'shish; gipermatnli murojaatlarini yaratish; ma'lumotlarni kiritishning interaktiv formalarini tashkillashtirish kabilarni yuzaga chiqaradi.

gipermatnli **markerlashning** **kengayuvchan tili**

ingl.: eXtensible Markup Language (XML)

rus.: расширяемый язык гипертекстовой разметки (XML)

Veb-sahifa yaratish tillaridan biri. W3C forumi quvvatlaydigan ochiq standart. Xuddi HTML ga o'xshash, teglar tuzulmasini ishlatadi, ammo HTML dan farqli, gipermatnli hujjatning elementlarini aks ettirmay, shu elementlarning mazmunini aniqlaydi. Bundan tashqari, XML ishlab chiquvchiga xususiy teglarni ta'riflash va kiritish imkonini beradi. XML, B2B tizimlarida elektron tranzaksiyalarni quvvatlaydi. U elektron hujjat aylanishining ustun turadigan formati bo'lib qolishi kutilmoqda.

gipermatnli murojaat

ingl.: hyperlink

rus.: гипертекстовая ссылка

qarang: gipermurojaat

gipermedia

ingl.: hypermedia

rus.: гипермедиа

1. Turli ma'lumotlarni kompyuterda ifodalash. Bunda ajratilgan tushunchalar, obyektlar va bo'limlar orasidagi ma'noli bog'lanishlar avtomatik tarzda quvvatlanadi.

2. Barcha turdagi axborotlarni ifodalash texnologiyasi. Ifoda o'zaro assotsiativ bog'langan, nisbatan katta bo'lmagan bloklar shaklida bo'ladi.

Gipermedia gipermatnga o'xshash, ammo, bog'lanadigan bloklar sifatida matn parchalari emas, balki ixtiyoriy tabiatdagi ma'lumotlar: grafik tasvirlar, videokliplar, tovush fayllari va shu kabilarni bo'lishi mumkin. So'nggi vaqtda, gipermedia Internetda ishlatilmoqda. Gipermedia bilan ishlash uchun kompyuter tegishli multimedia aslahalari bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Gipermediada ishlaydigan

dasturlar bozori kengayib bormoqda. U, birincha navbatda, ensiklopediyalar, darsliklar, mollar va tovarlarning katalogi, ma'lumotnomalar va qo'llanmalar, mahalliy tarmoqlarda jamoa bo'lib ishlash vositalari, sun'iy tafakkur tizimlarini taqdim etmoqda. Gipermedia ta'lim tizimlarida va masofadan o'qitishda keng ishlatilmoqda.

gipermuht

ingl.: hypermedia

rus.: гипермедиа

qarang: gipermurojaat

gipermurojaat

ingl.: hyperlink

rus.: гиперссылка

1. Faol (rang bilan ajratilgan) matn, veb-sahifadagi tasvir yoki tugma. Uni chertish (gipermurojaatni faollashtirish) boshqa sahifaga o'tishga yoki galdagi sahifaning boshqa qismiga o'tishga olib keladi.

2. Gipermatn shaklida amalga oshirilgan, hujjatdagi yozuvlar yoki turli hujjatlar orasidagi aloqa. Aloqa joyi biror usul bilan (masalan, rang bilan, shrift bilan va h.k.) ajratiladi.

3. Gipermurojaat amalga oshiruvchi dastur.

GIS

qisq.: Geographic Information System

Geoaxborot tizimi, GAT.

GIS korporatsiyasi

ingl.: GIS corporation

rus.: корпорация GIS

Ma'lumotlarga ishlov berish vositalarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. AQSHda 1884 yilda yaratilib, dastlab NCR deb nomlangan. Keyin GIS (Global Information Solution – Global axborot yechimi) deb nomlanib, AT&T korporatsiyasining sho'ba korxonasi bo'lgan. GIS asinxron uzatish usuliga muvofiq ishlovchi baza tarmoqlari uchun tizimlar ishlab chiqaradi. Axborotni saqlash joylari, ma'lumotlarning aqliy tahlili va iqtisodiyotning turli sohalari uchun abonentlik tizimlarini (bank tizimlari, kassa apparatlari va skanerlar, bankomatlar, moliyaviy atamaallar) ishlab chiqaradi.

global aloqa tarmog'i

ingl.: global communication network

rus.: глобальная сеть связи

Yer sharining asosiy qismida aloqa xizmatlarini ko'rsatishga mo'ljallangan elektr aloqa tarmog'i. U xalqaro miqyosda rostanladi.

global axborot infratuzilmasi

ingl.: Global Information Infrastructure (GII)

rus.: глобальная информационная инфраструктура (ГИИ)

Sifat jihatidan tamomila yangi axborot tuzilmasi. Uni dunyo hamjamiyatining bir qator rivojlangan davlatlari 1995 yildan boshlab shakllantira boshlashgan. Ularning niyatlariga ko'ra global axborot infratuzilmasi, global va mintaqaviy axborot-kommunikatsion tarmoqlarini hamda raqamli televideniye va radio eshittirishlar, yo'ldosh tizimlar va harakatlanuvchi aloqani uyg'unlashuvi asosida, sayyoramizning aholisiga ommaviy xizmat ko'rsatadigan umumjahon integrallashgan axborot tarmog'idan iborat bo'ladi.

global axborot jamiyati xartiyasi

ingl.: global information society charter

rus.: хартия глобального информационного общества

2000 yil 22 iyul kuni Yaponiyaning Okinava shahrida bo'lib o'tgan «sakkizlik» sammitida qabul qilingan. Xartiyaning kirish qismida ta'kidlab o'tilganidek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yigirma birinchi asr jamiyatining shakllanishiga ta'sir qiluvchi eng asosiy omillaridan biridir. Ularning inqilobiy ta'siri insonlarning turmush tarzi, ta'limi va faoliyati, hamda hukumat va fuqarolik jamiyatning o'zaro aloqasiga tegishlidir.

global axborot tizimi

ingl.: Wide-Area Information System (WAIS)

rus.: глобальная информационная система

Internet tarmog'ining ma'lumotlar bazalaridan axborot izlash bo'yicha tarmoq xizmati. WAIS ko'p sonli ma'lumotlar bazalaridan axborot izlashni osonlashtirish uchun yaratilgan. Gopher tarmoq xizmatidan farqli, WAIS bilan ishlashda dastlab menyuni ko'rib chiqish kerak emas. Izlashda so'z kiritish kifoya. Shunda WAIS Internetdagi ma'lumotlar bazalarining nomlarini qarab chiqadi, natijada foydalanuvchi, bu so'z uchraydigan obyektlarning ro'yxatini oladi. Muhimi shuki, har bir baza o'zining axborot izlash usuliga ega. WAIS esa bu usullarning

barchasi bilan ishlay oladi va foydalanuvchiga yagona umumiy interfeys taqdim qiladi.

global hisoblash tarmog'i

ingl.: global computer network

rus.: глобальная вычислительная сеть

Talaygina geografik maydonni (hududni, mamlakatni, bir necha mamlakatni) qamrab olgan mintaqaviy hisoblash tarmog'i. Internet eng yirik global hisoblash tarmog'idir.

global manzil

ingl.: global address

rus.: глобальный адрес

Tarmoqda ishlatiladigan manzil turlaridan biri. Global manzil ma'lumotlar bloki, xabar yoki signal barcha obyektlar uchun mo'ljallanganini ko'rsatadi. Tarmoqda global manzillar ishlatilganda tarmoqda keng qamrovli eshittirish bajariladi. Shuningdek, tarmoqda guruhli manzil (ma'lumotlar bloki) mo'ljallangan obyektlar to'plamini aniqlaydi) va noyob manzil (tarmoqda faqat bitta obyektini ajratadi) ishlatiladi.

global tarmoq

ingl.: global network

rus.: глобальная сеть

Bir necha mamlakatlarda joylashgan va territorial tarmoqlarni birlashtirib yaratilgan tarmoq. U ko'p sonli foydalanuvchilarga tarmoq xizmatlarini va resurslarini taqdim qilish maqsadida yaratiladi. O'zining katta o'lchamlari tufayli har bir global tarmoq o'z foydalanuvchilariga minglab ma'lumotlar bazalarini, qit'alararo elektron pochtoni, amalda ixtiyoriy mutaxassislik bo'yicha ta'lim olishni taqdim etadi. Bunday tarmoqqa misol Internetdir. Shu bilan birga, kompaniyaning turli mamlakatlarda joylashgan filiallarini birlashtiruvchi global korporativ tarmoqlar ham farqlanadi.

global ulanish

ingl.: global connection

rus.: глобальное соединение

Internet tarmog'ining ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanishning gipermuhitini yaratuvchi tarmoq xizmati. CERN dagi Tim Berners-Lee tomonidan ishlab chiqilgan. Uning asosiy g'oyasi, cho'qqilari hujjatlar bo'lgan, hujjatlardagi so'zlar va jumlarlar ularning o'zaro aloqasini aniqlaydigan katta grafni yaratishdadir.

Natijada, hujjatlar ko'psonli serverlarning ma'lumotlar bazalarida joylashadi va ularning assotsiativ aloqalari Internetda bir birini kesib o'tgan murojaatlar turini hosil qiladi. WWW uchun

standartlarni W3C konsorsiumi ishlab chiqadi. Global ulanish xizmati yangiliklar haqida xabar beradi, fan, san'at, texnika, ishlab chiqarish va savdoga tegishli turli sohalar bo'yicha ma'lumotlar beradi. Bundan tashqari u, mahsulot va turli shaxslar tomonidan taqdim qilinayotgan xizmat turlari reklamasini ta'minlaydi. WWW ni tashkil qiluvchilarga quyidagilar kiradi:

- gipermatnli uzatish protokoli;
- gipermatnli markerlash tili;
- ko'rib chiqish muharriri-brauzer;
- WWW serveri;
- WWW sahifasi.

WWW da axborotni topish uchun izlash serverlari ishlatiladi.

globallashuv

ingl.: globalization

rus.: глобализация

Axborot texnologiyalari, mahsulotlari va tizimlarini butun dunyoga tarqalish jarayoni. U iqtisodiy va madaniy jihatlardan qaraganda uyg'unlashuvga olib keladi. Bu jarayonning tarafdorlari bundan keyingi taraqqiyot imkoniyatlarini faqat global axborot jamiyatini rivojlanish sharoitlarida ko'rishadi. Opponentlar globallashuvni milliy madaniy qadriyatlarga keltiradigan xatarlari haqida ogohlantirishmoqda.

GMR

qisq.: Giant Magneto-Resistive

O'ta magnitrezistivlik, GMR hodisasi. Qattiq magnit disklarga ega jamlovchilarda GMR hodisasi asosida yaratilgan kallaklar (GMR-kallaklar)dan foydalanish hotira hajmini juda sezilarli darajada ko'paytirish imkonini beradi.

GMSK

qisq.: Gaussian Minimum Shift Keying

GMSK modulyatsiyasi. Tashuvchi chastotasi fazasini o'zgartirishga asoslangan modulyatsiya.

GMT

qisq.: Greenwich Mean Time

Grinвич meridiani bo'yicha o'rtacha vaqt.

GNU

qisq.: Gnu's Not Unix

GNU loyihasi. Erkin tarqatiladigan operatsion tizim loyihasi.

Gnutella

Markaziy serverning yo'qligi bilan ajralib turuvchi, Internet doirasida fayllarni almashish tarmog'i, Napster avlodi. Ish boshlash uchun ildiz serveri manzilini taqdim etish lozim. 2003-yil yozida tarmoq samaraliligi RIAA harakatlari tufayli yo'qqa chiqqan. RIAA uchinchi firmalar yordamida Gnutellani izlash natijalarida haqiqiyalaridan farq qilmaydigan qalbaki saytlar bilan to'ldirishga muvaffaq bo'lgan.

gomogen tarmoq

ingl.: homogeneous network

rus.: гомогенная сеть

Bir xil turdagi tizimlardan iborat axborot tarmog'i.

Goppa kodlari

ingl.: Goppa's codes

rus.: коды Гоппы

Turli kriptotizimlarda ishlatiladigan, xatolarni tuzatadigan kod. Goppa kodlarini ishlatish shunga asoslanganki, Goppa kodlarini dekodlashni qo'lda bajarish mumkin. Shu bilan birga, Goppa kodlari «niqoblanadigan» chiziqli blokli kodlarni dekodlash NP-to'la masala bo'lib, uni yechish ancha mushkul.

gorizontal portal

ingl.: horizontal portal

rus.: портал горизонтальный

Umumiy tavsifga ega bo'lgan, turli mavzular bo'yicha xizmatlar taqdim etuvchi veb-sayt.

GOSIP

qisq.: Government Open System Interconnection Profile

OSI davlat yo'nalishi.

GPF

qisq.: General Protection Fault

Muhofazaning umumiy buzilishi. Qo'llanmaning unga tegishli bo'lmagan xotira maydonlariga murojaat qilishida paydo bo'ladigan tanaffus.

GPL

qisq.: General Public License

Umumiy foydalanishdagi litsenziya.

GPRS

qisq.: General Packet Radio Service

[Ma'lumotlarni] Paketli radio uzatishning umumiy xizmati. Uyalı mobil aloqasi tarmoqlarida ma'lumotlarni uzatish standarti. Bunda kanalda ma'lumotlarni uzatish tezligi 171,2 Kbit/s gacha boradi (GSM kadrida 8 taymslotgacha, GSMK modulyatsiyasi). GSM, TDMA, CDMA tarmoqlarida foydalanilishi mumkin.

GPS

qisq.: Global Positioning System

Global joylashishni aniqlash tizimi. Kichik maxsus GPS signallarni qabul qiluvchi yordamida o'zining geografik koordinatalari, harakatlanish balandligi va tezligi, shuningdek aniq vaqtni aniqlash imkonini beruvchi yo'ldosh tizimi.

GPSS

qisq.: General Purpose System Simulator

GPSS tili. Diskret voqealarni modellashtirish tili. 1960 yilda ishlab chiqilgan.

graf

ingl.: graph

rus.: граф

Graf bo'sh bo'lmagan to'plamlar juftidir. Birinchi to'plam cho'qqilardan, ikkinchi to'plam esa qovurg'alardan tarkib topgan. Grafni uch shaklda, yani analitik, matritsaviy va grafik shakllarda ifodalash mumkin. Grafik shakl modellarni aks ettirish uchun juda qulay vosita. Bunda cho'qqi nuqta, to'g'riburchak yoki doiracha bilan aks ettiriladi. Bir juft cho'qqi orasida birtomonlama bog'lovchi qovurg'a yoy deb ataladi. Ikki tomonlama bog'lovchi qovurg'a deb ataladi. Yoy bo'yicha o'tish yo'nalishini strelka bilan belgilanadi. Bir cho'qqida boshlanib xuddi shu cho'qqida yakunlanadigan qovurg'a sirtmoq deb ataladi. Ular ba'zan bo'g'inlar deb nomlanadi. Graf cho'qqilari orasidagi qovurg'alar va yo'ylar bo'yicha o'tgan yo'l marshrut (yo'nalish) deb ataladi. Graf, boshqarish nazariyasida, elektronika, elektrotexnikada tarmoq, tizim, algoritim tushunchalarini aniqlashda ishlatiladi. Graflar ma'lumotlarga ishlov berish jarayonlarini ifodalashda keng qo'llanmoqda. Bunda, cho'qqilar biror obyektlarga mos kelsa,

qovurg'a yoki yo'ylar ular orasidagi jismoniy yoki mantiqiy bog'lanishlarni ifodalaydi. Graflarning maxsus turlari bo'lib daraxtlar, xalqa va ro'yxatlar hisoblanadi. Graf tushunchasi axborot tarmog'ida yuzaga keladigan gipermuhit, gipermatn, superkompyuter, uzib-ulash, yo'naltirish va boshqa jarayonlarni ifodalashda ishlatiladi.

grafik akselerator

ingl.: graphic accelerator

rus.: графический акселератор

Ishchi stansiyalarga qo'shimcha ulanadigan platalar. Bunday stansiyalarning tasvirga ishlov berishga ixtisoslashgan protsessorlari mavjud bo'lishi shart. Akseleratorlar qator murakkab shartlarni hisobga olib, harakatlanuvchi yorug'lik manbalarini, obyektning yuzasi tuzilmasini o'ziga xos xususiyatlarini aks ettirish kabi ikki o'lchamli geometrik tasvirlarni uch o'lchamli tasvirlarga o'tkazishni bajaradilar. Akseleratorlar stansiyalar narxini ikki-uch baravar oshiradi, ammo, ular bajaradigan murakkab amaliy jarayonlar tezligi keskin oshadi.

grafik axborot

ingl.: graphical information

rus.: графическая информация

Sxemalar, eskizlar, tasvirlar, grafiklar, diagrammalar, ramzlar ko'rinishida ifodalangan ma'lumotlar yoki xabarlar.

grafik fayl

ingl.: graphic file

rus.: графический файл

Nuqtama-nuqta kodlangan tasvirni o'z ichiga olgan fayl. Bundan tashqari, grafik faylga dasturlarda va qurilmalarda ishlatiladigan boshqaruvchi kodlar ham kiradi.

grafik interfeys

ingl.: graphic interface

rus.: графический интерфейс

Foydalanuvchini hisoblash tizimi bilan o'zaro aloqasini tashkil qiladigan grafik muhit. Grafik interfeys g'oyasi, axborotni amaliy tizim haqida axborot taqdim etishning tabiiyligidan foydalanishdan iborat. Foydalanuvchi interfeysining asosiy tushunchalari bo'lib, oyna va piktogramma hisoblanadi. Grafik interfeysni ishlatadigan tizimda amallarni bajarish, oynalar bilan va ular ichida ishlashdan iborat.

grafik ma'lumotlar bazasi

ingl.: graphical database

rus.: графическая база данных

Grafik ma'lumotlar saqlanayotgan ma'lumotlar bazasi.

grafik muharrir

ingl.: graphic editor

rus.: графический редактор

Tasvirlarni tahrirlashni ta'minlaydigan amaliy dastur. Grafik muharrir odatda vektorli tasvirlar dasturlari, ishchan grafika, rastrli tasvirlar, rastrli tasvirlarni vektorli shaklga aylantirish, uch o'lchamli tasvirlar va fayllarni boshqarish dasturlarini o'z ichiga oladi. Grafik tahrirlash jarayoni tasvirning bo'laklari ustidan (ixtiyoriy yo'nalishda o'lchamlarni o'zgartirish, ekran bo'ylab surish va burish, ravshanligini, yaqqolligini, rangini va boshqalarni o'zgartirish) kabi amallar bajarishdan iborat.

grafik urg'ular

ingl.: graphical accents

rus.: графические акценты

“Tund basharalar”, “iljayishlar”, “tirjayishlar” kabi hissiy holatlarni ifodalovchi, o'ziga xos “hissiyot belgilari”ni umumlashtiruvchi nom. Grafik muharrirlarni ishlatmay klaviaturada mavjud ramzlardan foydalanib tuziladi. Elektron pochta vositasida shaxsiy yozishma yoki yangiliklar guruhiga xabar uzatishda kuzatiladi. Ularni tushunish uchun hayolda, soat yo'nalishi bo'yicha 90 gradusga burish kifoya. Namunaviy misol tariqasida quyidagilarni ko'ramiz :- tabassum, :-) ko'z qisish, :-(xafalik yoki g'azab.

grafika

ingl.: graphics

rus.: графика

Predmetlarni rang ishlatmasdan, kontur chiziqlar va shtrixlar vositasida aks ettirish san'ati. Shu sababli, dastlab oq - qora chizmalarni va sxemalarni tayyorlash jarayoni kompyuter grafikasi deb nomlangan edi. Biroq, tezda turli tushdagi ranglar ishlatilgan rasmlar paydo bo'ldi. Harakatsiz rangli tasvirlardan keyin videofilmlar yuzaga keldi. Hozirga kelib, uch o'lchamli tasvirlar tobora keng ishlatilmoqda. Shu kunlarda, kompyuter grafikasi uni yangicha anglashda, hatto virtual haqiqiylikni yaratish olishi mumkin.

Vizuallashtirish tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Kompyuter grafikasi yordamida vektorli tasvirlar va rastrli tasvirlar yaratilmokda. Kompyuter grafikasining muhim vositasi bo'lib grafik muharrir hisoblanadi, u zarur tasvirlarni sintezlash imkonini beradi.

qarang: kompyuter grafikasi.

grafikani maqbullash

ingl.: graphics optimization

rus.: оптимизация графики

Tasvir fayllari o'lchamlarini, ularni maqbul sifatini saqlagan holda, mumkin qadar kichraytirish. Veb-sahifa yaratishda, uning sahifalarini yuklanish tezligini oshirish maqsadida ishlatiladi.

grafchizuvchi

ingl.: plotter

rus.: графопостроитель

Egri va to'g'ri chiziqlar o'tkazish yo'li bilan tasvir chizadigan qurilma. Ikki turdagi, ya'ni barabanli va planshetli grafchizuvchilar ishlab chiqariladi. Barabanli (rulonli) graf chizuvchida tasvir chiqariladigan qog'oz yoki plenka barabanga mahkamlanadi. Barabanli graf chizuvchilar ixcham, ishlatishda qulay, katta uzunlikdagi chizmalar bilan ishlash imkonini beradi. Planshetli (yassi) grafchizuvchilarda qog'oz yoki plyonka tekislikda joylashadi va u qo'zg'almas. Tekislik ustidan metall konstruksiya o'rnatiladi, u yozuv blokini bir vaqtning o'zida ikki koordinata bo'yicha tekislik bo'ylab siljitish imkonini beradi. Bular ancha qimmatbaho apparatlar bo'lsa-da, aks ettirilayotgan tasvirning yuqori aniqligini ta'minlab beradilar. Yozuv blokining turiga qarab grafchizuvchilar peroli, sharrachali va elektrostatik xillarga bo'linadi. Graf chizuvchilarning ikki sinfini farqlashadi. Vektorli turda yozuvchi blok vektorli tasvirlarni ikki yo'nalishda siljib chizadi. Rastrli grafchizuvchilarda rastrli tasvirlar rastr nuqtalari yordamida yaratiladi.

GRASP

qisq.: General Responsibility Assignment Software Patterns

[Sinflarga] majburiyat yuklashning umumiy qoliplari.

Gray Research korporatsiyasi

ingl.: Gray Research corporation

rus.: копнорация Gray Research

Kompaniya – superkompyuterlarni ishlab chiqarishni boshlagan birinchi kompaniya. Gray Research kompaniyasi o'z faoliyatini AQSHda 1972 yilda boshlab, birinchi bo'lib o'ta tez ishlaydigan kompyuterlarning yangi sinfini taklif qilgan. Gray-1 me'moriy tuzilmasi darsliklarga kirgan. Dastlab Gray Research kompaniyasi har biri bitta protsessorga ega bo'lgan kompyuterlarni ishlab chiqargan. Keyin u ko'pprotsessorli tizimlarni ishlab chiqara boshladi. Bundan tashqari, tijorat maqsadlarida va bank tizimlari uchun Gray Research ixcham superkompyuterlarni ham ishlab chiqardi. Texnologiya sohasidagi yuksalish korporatsiyaga maxsus sovutishni talab qilmaydigan superkompyuterlarni ishlab chiqarishni boshlash imkonini berdi.

grif

ingl.: signature stamp

rus.: зпуф

1. Hujjat yoki nashrdagi, hujjatdan foydalanishning alohida tartibini o'rnatuvchi yozuv (tamg'a).
2. Axborot tashuvchi vositadagi maxsus belgi bo'lib, u shu tashuvchida saqlanayotgan axborotni pinhoniylilik darajasi haqida dalolat beradi.

GSI

qisq.: Giant Scale Integration

O'ta yuqori birlashish.

GSM

qisq.: Global System for Mobile communications

Global mobil aloqa tizimi, GSM standarti. Yevropada raqamli uyali aloqa standarti. Yetakchi (abonentlar soni bo'yicha) ikkinchi avlod standarti. 200 kGs yo'l-yo'lida 8ta TDMA kanali (taymslotlar) joylashgan bo'lib, bu 25 MGs kenglikdagi oraliqda 992 aloqa kanalini tashkil qilish imkonini beradi.

GSM 900

Telefon GSM 900 aloqa standartini qo'llab-quvvatlashi. GSM 900 – 890-960 MGs chastotalar oralig'idan foydalanuvchi mobil aloqaning raqamli standarti. GSM 900 standarti Yevropa, Osiyo, Rossiya, O'zbekistonda tarqalgan bo'lib, deyarli barcha zamonaviy Yevropa provayderlari tomonidan foydalaniladi.

Biroq apparat GSM 900 standartidan tashqari GSM 1800 standartini ham qo'llab-quvvatlashi maqsadga muvofiq, chunki bunda 900 MGs chastotasida shovqinlar paydo bo'lganda telefon 1800 MGs chastotasiga o'tishi mumkin.

GSM 1800

Telefonning GSM 1800 aloqa standartini qo'llab-quvvatlashi. GSM 1800 – 1710-1880 MGs chastotalar oralig'idan foydalanuvchi mobil aloqa uchun raqamli standart. Ushbu standart Yevropa, Rossiya, O'zbekiston, Avstraliya, Osiyoning Tinch okeani mamlakatlarida tarqalgan. Mobil telefonini sotib olayotganda mahalliy uyali aloqa operatorlari qaysi standartda ishlashini aniqlash lozim, chunki GSM 1800 standartidagi telefon GSM 900 tarmog'ida ishlamaydi, GSM 900 standartidagi apparat esa GSM 1800 tarmog'ida ishlamaydi. Yevropadagi deyarli barcha zamonaviy provayderlar GSM 1800 va GSM 900 standartlaridan foydalanadi (*qarang:* «GSM 900»), shuning uchun eng keng tarqalgan telefon apparatlaridan ikki oraliqli GSM 900/1800 apparatlaridir. Ular yoqilganda bunday telefon o'zi soniya ulushlari ichida signal qaysi chastotada yaxshi ekanligini aniqlab ushbu chastotaga sozlanadi.

GSM 1900

Telefon GSM 1900 aloqa standartini qo'llab-quvvatlashi. GSM 1900 – 1900 MGs chastotalar oralig'idan foydalanuvchi mobil aloqaning raqamli standarti. Ushbu standart AQSH va Kanadada keng tarqalgan, shuning uchun siz ushbu mamlakatlarda telefonni ishlatmoqchi bo'lsangiz (uyali aloqa operatoringiz u yerda rouming xizmatlarini ko'rsatishi shartida) apparatingiz GSM 1900 standartini qo'llab-quvvatlashi lozim.

GUI

qisq.: Graphical User Interface

Foydalanuvchining grafik interfeysi.

GUID

qisq.: Globally Unique Identifier

Global noyob identifikator. O'n olti baytli (128 bitli) identifikator, noyobligi kafolatlangan. Ikkita bir xil GUIDni yaratish ehtimoli shunchali kam-ki, uni hisobga olmasa ham bo'ladi. GUID COM-obyektlarining noyob

interfeys nomlarini yaratish uchun ishlatiladi (CLSID).

guruh

ingl.: group

rus.: группа

Umumiy masalani hal qilayotgan obyektlar, masalan kompyuterlar majmui.

guruh imzosi

ingl.: group signature

rus.: групповая подпись

Chom va Van Xeyst tomonidan 1991 yilda taklif qilingan raqamli imzo sxemasi. U guruhning ixtiyoriy a'zosiga xabarni shunday imzolash imkonini beradiki, imzo tekshirilganda habar guruhning biror bir a'zosi imzolaganda shaxsi aniqlanmaydi.

guruh manzili

ingl.: group address

rus.: групповой адрес

Obyektlar to'plamini aniqlaydigan manzil. Ma'lumotlar bloki shu manzilga atalgan.

guruhiy dasturiy ta'minot

ingl.: group-ware

rus.: групповое программное обеспечение

Muayyan guruh tomonidan ishlatiladigan, umumiy masalalarni bajaradigan dasturiy ta'minot. Guruhiy ta'minot alohida dasturlar majmuidan tuzilib, u bir vaqtning o'zida bir necha o'zaro bog'langan xodimlar tomonidan foydalaniladi. Bu ta'minotga birinchi navbatda, xodimlar jamoasi uchun fayllar bilan baravar ishlash vositalari, xodimlar guruhi tomonidan o'tkazilayotgan telekonferensiyalar va videokonferensiyalar, ishlar rejasini tuzish, murakkab standart hujjatlarni ishlatish va uzatish, masalan, EDI tarmoq xizmati yordamida, ta'lim va boshqalar kiradi.

guruhiy kodlash

ingl.: group encoding

rus.: групповое кодирование (кодирование группами отрезков)

Rastrli ma'lumotlarni zichlashtirish usullaridan biri. U sodda va ommalashgan bo'lib, ketma-ketlikda takrorlanadigan ramzlar guruhini takrorlanishlar soni bilan ko'rsatishga (masalan, 00000111107777 ketma-ketligini 50411047 guruh kodi shaklida) asoslanadi, o'zgacha aytganda, rastrning nomdosh elementlaridan

tashkil topgan kesmani, kesma uzunligi bilan almashtiradi.

Hh

HA

qisq.: High Availability

Yuqori darajada erkin foydalanish osonligi (tayyorligi). Kompyuter tizimining eng kam to'xtab qolish hususiyati.

HACMP

qisq.: High Availability Cluster MultiProcessing

Yuqori darajada erkin foydalanishni ta'min etuvchi ko'p protsessorli klaster tizimi. IBM firmasining klasterlashtirish DT, RS/6000 seriyali kompyuterlarda AIX muhitida ishlatiladi.

hajmiy grafika

ingl.: three-dimensional graphics

rus.: объемная графика

qarang: ucho'lchamli grafika

HAL

qisq.: Hardware Abstraction Layer

Apparat mavhumoti pog'onasi. Windows NT OTda – apparatli maslak xususiyatlarini yashiruvchi modul.

halqa tarmoq'i

ingl.: ring network

rus.: кольцевая сеть

O'zagi davriy halqa bo'lgan kabelli mahalliy tarmoq. Bunday tarmoqda davriy halqa jismoniy ulanishlar vositasi vazifasini bajaradi. Shu halqaning ishlash ishonchliligiga butun tarmoqning ishlay olish qobiliyati bog'liq. Yakka halqa kanalining uzilishi tarmoq faoliyati to'xtashiga olib keladi. Shu sababli, sodda halqali kanal tarmoq qiymati eng kam bo'lishi lozim bo'lgan hollardagina qo'llanadi. Yuqori ishonchlik halqa tarmog'ida qayta ulanadigan to'plagichli halqa ishlatiladi, u tarmoqni ishdan chiqqan qismlarini uzib qo'yadi. Bundan ham yuqori ishonchlikni juft halqa ta'minlay oladi, u ikki halqadan biri ishdan chiqqan holatlarda ham ishlash imkoniyatiga ega.

hammabop elektron savdo maydonchasi

ingl.: electronic mall

rus.: электронная торговая универсальная площадка

Har xil sotuvchilar tomonidan boshqariladigan va turli tuman mahsulotlar hamda xizmatlarni (gorizontal bozor maydonchasi deb atalmish) tarqatadigan bir necha elektron do'konlar majmuasi.

hammabop operator

ingl.: universal statement

rus.: универсальный оператор

Mijozga keng ko'lamda, ya'ni, standart telefon aloqasidan tortib uy ishini elektron yuritishda yordam berishgacha bo'lgan xizmatlarni taqdim etuvchi ko'p vazifali axborot magistrali egasi.

hammabop resurs joyi ko'rsatgichi

ingl.: Uniform Resource Locator (URL)

rus.: универсальный локатор ресурсов

Muayyan resursning Internetda joylashishini ko'rsatishning standart usuli. Uning tarkibiga fayl va katalog nomidan tashqari, mashinaning tarmoqdagi manzili va faylni olish usuli kiradi. Aslida uzoqlashgan kompyuterlarda faoliyat qiluvchi dastur-serverlar bilan ishlash bayonnomasidir. Misol: <http://www.ddi.uz>

hamprotsessor

ingl.: coprocessor

rus.: сопроцессор

Markaziy protsessorning funksional imkoniyatlarini to'ldiruvchi ixtisoslashtirilgan protsessor. Hamprotsessor dasturlashtiruvchi foydalanishi mumkin bo'lgan buyruqlar to'plamini kengaytiradi. Markaziy protsessor uning ish to'plamiga kirmaydigan buyruqni qabul qilganda u buyruqni ushbu buyruq ish to'plamiga kirgan hamprotsessorga uzatadi. Hisoblash tizimida ikki va undan ko'p hamprotsessor qo'llanilishi mumkin. Masalan, ularning bittasi matematik hamprotsessor bo'lishi, boshqasi esa ma'lumotlar bazasini boshqarishi mumkin.

haqiqiy vaqt

ingl.: real time

rus.: реальное время

Jarayon sodir bo'ladigan vaqt davomi. Haqiqiy vaqt obyektning kirish signallariga yoki ma'lumotlarga javoban shunday ta'sirlanishini belgilaydiki, bu holda u, chiqish signalarini yoki ma'lumotlarni yetarlicha tez ishlab chiqishga ulguradi. Shu asosda, haqiqiy vaqt

tizimlari quriladi, haqiqiy vaqtda analitik ishlov berish bajariladi.

haqiqiy vaqt tili

ingl.: realtime language

rus.: язык реального времени

Haqiqiy vaqt maromida ishlaydigan tizimlar jarayonlarini tavsiflash uchun foydalaniladigan maxsus til. Haqiqiy vaqt tillari ADA va Modula tillaridir.

haqiqiylikni tekshirish

ingl.: authenticity checking

rus.: проверка подлинности

Shaxs yoki obyekt haqiqiyligini tekshirish jarayoni. Masalan, foydalanuvchi haqiqiylikni tekshirish uchun foydalanuvchining ismi va paroli kerak bo'lishi mumkin.

harakatlanuvchi tasvirlar sohasidagi ekspertlar guruhi

ingl.: Moving Picture Experts Group (MPEG)

rus.: группа экспертов в области движущихся изображений

Videofilmlar uchun standartlar ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan xalqaro tashkilot. MPEG 1983 yili MOS va MEK ning qo'shma qaroriga binoan tashkil etilgan. Standartlashtirishda bu guruhga tasvirlarni zichlashtirish usullari, ularni uzatish va tiklash sohasi ajratilgan. 1993 yilda videodisklarda ishlatiladigan MPEG texnologiyasi standartlari ishlab chiqildi. 1995 yilda DVD raqamli videodisk o'ynatgichlari, televizorlar, «yuqori aniqlik teleko'rsatuvlari» HDTV, televizion oldqo'shimchalar, videokameralar, yo'ldosh tarmoqlarning raqamli televizion priyemniklari uchun standartlar paydo bo'ldi.

harfiy-raqamli kodlash

ingl.: alphanumeric coding

rus.: буквенно-цифровое кодирование

Harflar, sonlar va alfavitning boshqa ramzlaridan tashkil topgan koddan foydalanidigan kodlash.

havas uyg'otgich

ingl.: teaser

rus.: мюзеп

Aniq sayt dizayniga moslashtirib o'ziga xos tarzda sozlangan bannerning turi. Masalan, Internet – do'konda «kun modeli» havas uyg'otgich bo'lishi mumkin, u sotuvdagi

tovarlardan birining modelining tavsifi va fotosuratini o'z ichiga olgan blokdir. Odatda havas uyg'otgich, xususiy materiallarni, bo'limlarni va sayt xizmatlarining reklamasi vositasi sifatida ishlatiladi, lekin havas uyg'otgichlarning bir qismi (odatda yarmidan ancha kam) sotuvga yoki almashishga tushishi mumkin.

HCL

qisq.: Hardware Compatibility List

Uyg'unli moslamalar ro'yxati.

HCMOS

qisq.: High-density CMOS

Yuqori izchillikka ega bo'lgan CMOS tuzilmasi.

HCT

qisq.: Hardware Compatibility Test

Qurilmalar uyg'unligi sinovi.

HD

qisq.:

1. Hard Disk – Qattiq disk.

2. High Density – Yuqori zichlik (axborotni yozishda).

HDBMS

qisq.: Hierarchical DataBase Management System

Shajara tuzilmasiga ega bo'lgan MBBT.

HDD

qisq.: Hard Disk Drive

Qattiq [magnit] diskdagi jamlovchi.

HDL

qisq.: Hardware Description Languages

qarang: apparat vositalarni tavsiflash tili

HDLC

qisq.: High-level Data Link Control

Kanal boshqarishning yuqoripog'onali bayonnomasi.

HDML

qisq.: Handheld Devices Markup Language

Qo'l qurilmalari uchun belgilash tili. WML tilining akssiyomasi.

HDSL

qisq.: High-bit-rate Digital Subscriber Line

Yuqori tezlikka ega bo'lgan raqamli abonent liniyasi. Ma'lumotlarni uzatishning DSL oilasiga mansub texnologiyalardan biri. Oddiy telefon tarmoqlaridan foydalangan holda

ma'lumotlar uzatishning yuqori (2 Mbit/s gacha) tezligini ta'minlaydi.

HDTV

qisq.: High Definition TeleVision

qarang: yuqori ajrataolishli teleko'rsatuv

HEX

qisq.: HEXadecimal

O'noltilikli.

HIPO

qisq.: Hierarchical Input-Processing-Output

«Kirish-ishlov berish-chiqish» shajaraviy xizmasi. Dasturiy mahsulotlarni tuzilmaviy loyihalash texnologiyasi.

hisoblash jarayoni

ingl.: computer process

rus.: вычислительный процесс

Kompyuterda vazifalarni bajarish jarayoni.

hisoblash majmui

ingl.: computer complex

rus.: вычислительный комплекс

Yagona hisoblash tizimi sifatida ishlaydigan ikki yoki undan ko'p kompyuterlar majmui

hisoblash mashinasi

ingl.: computing machine

rus.: вычислительная машина

Axborotni qayta ishlashni mexanizatsiyalashtirish yoki avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan qurilma yoki qurilmalar majmui. Kompyuterlar murakkab va takrorlanadigan vazifalarni tezda, aniq va sifatli bajarishi hamda katta hajmdagi ma'lumotlarni tezda saqlashi va o'qishi mumkin.

Mashinalarning ikkita turi bor: raqamli hisoblash mashinalari va analog hisoblash mashinalari. Hozirgi paytda asosan raqamli hisoblash mashinalari ishlatiladi.

Zamonaviy kompyuterlar elektron sxemalar va kiritish-chiqarish moslamalari asosida quriladi. Kompyuterlarning ko'pchiligi to'rt xil tarkibiy qismlardan iborat: markaziy protsessor, kiritish va chiqarish moslamalari va xotira. Protssessor arifmetik va mantiqiy amallarni bajaradi. Kiritish va chiqarish moslamalari kompyuterning foydalanuvchi va tashqi dunyo bilan aloqasini ta'minlaydi. Xotira oraliq natijalari, dastur va ma'lumotlarni saqlash uchun javobgardir.

hisoblash resurslari almashuvi

ingl.: peer-to-peer computing (P2P)

rus.: обмен вычислительными ресурсами

Internetga ulangan bir necha kompyuterlar orasida, hisoblash va boshqa resurslari bilan ayirboshlash imkoniyatini ta'minlaydigan texnologiya. Tarmoq biznesining ayniqsa istiqbolli yo'llaridan biri.

hisoblash tarmog'i

ingl.: computer network

rus.: вычислительная сеть

qarang: kompyuter tarmog'i

hisoblash tarmog'i bog'lamasi

ingl.: computer network node

rus.: узел вычислительной сети

Hisoblash tarmog'iga ulangan kompyuter, terminal yoki boshqa qurilma. Har bitta bog'lama noyob manzilga ega. U mazkur bog'lama bilan tarmoqning boshqa bog'lamalari ma'lumotlarni uzatish kanallari orqali bog'lanishi imkonini beradi. Tarmoq bog'lamalari uch xil bo'ladi:

- faqat bitta shox uchida joylashgan oxirgi bog'lama;
- ikkita va undan ko'p shoxlarga umumiy bo'lgan oraliq bog'lama;
- kamida bitta yo'l bilan bog'langan boshqa hech qanday boshqa bog'lamalarga ega bo'lmagan qo'shni bog'lama.

hisoblash texnikasi

ingl.: computer technology

rus.: вычислительная техника

1. Axborotni qayta ishlash va saqlash uchun apparat vositalarini yaratishga ixtisoslashgan ilm-fan va texnika sohalari majmui.

2. Vazifalarni bajarish jarayonini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan hisoblash vositalari majmui: kompyuterlar, tashqi qurilmalar, abonent punktlari, alohida terminallar, ma'lumotlarni uzatish vositalari.

hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganligi ko'rsatkichi

ingl.: computer security indicator

rus.: показатель защищенности средств вычислительной техники

Muhofazalanganlikni belgilovchi hisoblash texnikasi vositalarining tavsifnomasi. U muhofazalanganlik sinfiga ko'ra pog'ona va

chuqurlik bo'yicha o'zgarib boruvchi ma'lumotlar guruhi bilan tavsiflanadi.

hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganlik sinfi

ingl.: protection class of computer system

rus.: класс защищенности средств вычислительной техники

Axborotdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan hisoblash texnikasi vositalarini muhofazalashga doir aniq talablar majmui.

hisoblash texnikasi vositasi

ingl.: computer tools

rus.: средство вычислительной техники

Axborot raqamli shaklda taqdim etilgan holda axborotga ishlov berish uchun texnika vositasi. Hisoblash texnikasi vositasiga protsessorlar, selektiv va multipleks kanallari, tashqi xotira qurilmalari, ma'lumotlarni kiritish va chiqarish qurilmalari, operatorning kompyuter bilan bevosita aloqa qilish qurilmalari, ma'lumotlarga masofadan ishlov berish tizimlari qurilmalari, ishonch oshirish qurilmalari va h.k. kiradi.

hisoblash texnikasining muhofazalangan vositasi

ingl.: trusted computer system

rus.: защищенное средство вычислительной техники

Muhofaza vositalari yaxlit amalga oshirilgan hisoblash texnikasi vositasi.

hisoblash texnikasining obyekt

ingl.: computing machinery object

rus.: объект вычислительной техники

Ko'chmas yoki ko'chma obyekt. U axborotga ishlov berishga oid muayyan vazifalarini bajarishga mo'ljallangan, hisoblash texnikasi vositalarining majmuasi. Hisoblash texnikasi obyektlariga, avtomatlashtirilgan tizimlar, avtomatlashtirilgan ish joylari, axborot-hisoblash markazlari va hisoblash texnikasi vositalarining boshqa majmualari kiradi.

hisoblash tizimi

ingl.: computer system

rus.: вычислительная система

Ma'lumotlarni qayta ishlash vazifasini bajarish uchun o'zaro ishlovchi kompyuterning apparat va dastur vositalari majmui. Hisoblash tizimi misoli sifatida dasturlar o'rnatilgan shaxsiy kompyuterni keltirish mumkin.

hisoblash tizimi arxitekturasi

ingl.: computer system architecture

rus.: архитектура вычислительной системы

Hisoblash tizimining umumiy mantiqiy tuzilishi. U ma'lumotlarga ishlov berish jarayonini ta'riflovchi va kompyuter arxitekturasi hamda dasturiy ta'minot tavsifnomalari va uring apparat vositalari bilan o'zaro ishlashini qamrab oladi.

hisoblash tizimining muhofazasi

ingl.: computer system protection

rus.: защита вычислительной системы

qarang: kompyuter muhofazasi

Hitachi korporatsiyasi

ingl.: Hitachi corporation

rus.: корпорация Hitachi

Yaponiyaning elektronika va kompyuterlar sohasida faoliyat yurituvchi kompaniyasi. Hitachi ma'lumotlarga ommaviy parallel ishlov beruvchi superkompyuterlarni ishlab chiqaradi. Hitachi, shuningdek, Fast Ethernet tarmoqlari uchun uzib-ulagichlarni, baza kompyuterlarini, Internet tarmog'i uchun tarmoq kompyuterlarini va axborotni saqlash joylari uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqaradi. Bundan tashqari, u yuqori zichlikka ega integral sxemalarni ishlab chiqaradi.

HLL

qisq.: High-Level Language

qarang: yuqori pog'ona tili

HLS

qisq.: Hue-Lightness-Saturation

Tus-yorqinlik-to'yinganlik. Tasvirning rang tavsifnomalarini belgilash usuli (rang modeli). Chiziqli B (Brightness) parametri L (Lightness)ga o'zgartirilgan HSB (Hue-Saturation-Brightness) modeli hilidir.

HOLAP

qisq.: Hybrid OLAP

Chatishma OLAP, HOLAP texnologiyasi. MOLAP va ROLAP yondashuvlarini mujassamlovchi OLAP tizimlari arxitekturasi.

HotBot

Inktoni Corporation va HotWired, Inc., Wired jurnalining noshiri, tomonidan birgalikda yaratilgan WWW izlash tizimi. Veb-sahifalarini izlash va indekslash uchun bir necha asosiy

superkompyuterdan foydalanish o'rniga HotBot parallel ravishda ishlaydigan ko'plab ish stansiyalaridan foydalanadi va bu Ish stansiyalar tarmog'i (Network of Workstations, NOW) deb ataladi. HotBotga ko'ra, bunday strategiya ularga raqobatdosh izlash tizimlariga qaraganda WWWning jadal o'sishi bilan birga rivojlanish imkonini beradi.

HotSpot

Kirish nuqtasi WLAN orqali mobil tashrifchilarga ommaviy simsiz keng ko'lamli tarmoq xizmatlarini ko'rsatadigan aniq jo'g'rofik joy. Hotspotlar aholi zich joylarda, jumladan aeroportlar, temir yo'l stansiyalari, kutubxonalar, kemalar to'xtaydigan joylar, yig'inlar o'tkazish markazlarida va mehmonxonalarda joylashadi. Hotspotlardan erkin foydalanish oralig'i odatda cheklangan bo'ladi.

HotSwap

(so'zma-so'z – issiq o'zgartirish) Kompyuter tizimi ishlayotgan paytda biron bir qurilmani o'zgartirish texnologiyasi.

HP korporatsiyasi

ingl.: HP corporation

rus.: корпорация HP

Kompyuter texnikasi va elektronika sohasidagi yetakchi kompaniyalardan biri. HP (Hewlett-Packard qisqartmasi) kompaniyasi 1939 yilda William Hewlett va David Packardlar tomonidan yaratilgan. Kompaniya lazer va purkovchi printerlarni ishlab chiqarish tufayli alohida mashhur bo'lgan. Shu bilan birga kompaniya 10 mingdan ortiq mahsulotlarni ishlab chiqaradi – kompyuter tizimlaridan tortib ixtisoslashtirilgan elektron uskunalargacha. HP superkompyuter, yashil kompyuter va ixcham shaxsiy kompyuterlarni, shuningdek, kompyuterlar uchun turli qurilmalar, jumladan qattiq disklar, printerlar, skanerlar, faks apparatlarini ishlab chiqaradi. So'nggi yillarda kompaniya ma'lumotlarni uzatish va mahalliy tarmoqlar uchun tarmoq jihozlarini ishlab chiqarishga alohida e'tiborini qaratyapti.

HPFS

qisq.: High Performance File System

Yuqori samaralilikka ega bo'lgan fayl tizimi, HPFS fayl tizimi. Microsoft va IBM tomonidan

OS/2 operatsion tizimi uchun ishlab chiqilgan fayl tizimi. HPFSni qo'llab-quvvatlash Windows NTga yuklatilgan.

HPGL

qisq.: Hewlett-Packard Graphic Language

Hewlett-Packard korporatsiyasining grafikani tavsiflash tili, HPGL tili.

HPNA

qisq.: Home Phoneline Networking Alliance

HPNA texnologiyasi, VDSL kabi, bino ichida ma'lumotlar uzatishni tashkillashtirish uchun ishlatilib (tahminan 400 metrga yaqin masofada 1 Mbit/s gacha tezlik) va ADSL va SHDSL, shuningdek oddiy telefoniya bilan to'la uyg'un. Ushbu standart liniyaga kam talablar qo'yadi: bitta shinaga bir necha abonentni ulash mumkin, aloqa liniyasi sifatida esa xatto radio qayta uzatish simidan foydalanish mumkin.

HP-UX

HP-UX operatsion tizimi. Operatsion tizim, UNIX kloni. Hewlett-Packard kompaniyasi tomonidan ishlab chiqarilgan serverlarda ishlatiladi.

HRAA

qisq.: High Resolution Anti-Aliasing

Yuqori ajrataolish uchun silliqlash. Kompyuter grafikasida – yuqori ajrataolish rejimlarida poligonlar chegaralarini silliqlash.

HSB

qisq.: Hue-Saturation-Brightness

Tus-to'yinganlik-yorqinlik. Tasvirning rang tavsifnomalarini belgilash usuli (rang modeli). H – tus, «sof» rang to'liqligini uzunligini belgilab «rang doirasi» graduslarida ko'rsatiladi, S – rang tozaligini, B – yorqinligini (chiziqsiz tarkibiy qism) belgilaydi.

HSCSD

qisq.: High Speed Circuit Switched Data

Kanallarni uzib-ulashga asoslangan tarmoqlar orqali ma'lumotlarni yuqori tezlikda uzatish, HSCSD texnologiyasi. GSM tarmoqlarida ma'lumotlarni simsiz uzatish. Ma'lumotlar uzatish kanalini tashkillashtirish uchun GSM kadrida bir vaqtning o'zida to'rttagacha taymslotdan foydalanish imkonini beradi, bunda kanal tezligi 57,6 Kbit/s gacha boradi (GMSK modulyatsiyasi).

HTML

qisq.: HyperText Markup Language
qarang: gipermatnli markerlash tili

HTML atributi

ingl.: HTML attribute
rus.: атрибут HTML

Belgilanayotgan elementga qo'shimcha xususiyatlarni belgilash uchun HTML tegida qo'llaniluvchi qiymat.

HTTP

qisq.: HyperText Transfer Protocol
qarang: uzatishning gipermatnli bayonnomasi

HTTPD

qisq.: HTTP Daemon
HTTPD-demon. Operatsion tizimda HTTP server vazifalarini bajaruvchi jarayon.

HTTPS

qisq.: HTTP Secure
Muhofaza qilingan HTTP. Veb-brauzerlariga Internetda veb-sahifalar va boshqa ma'lumotlarni xavfsiz o'qish imkonini beruvchi gipermatnli uzatish bayonnomasi. HTTPS bayonnomasi shifrlash va axborotni maxsus port orqali uzatish mumkinligini ta'minlaydi.

hududiy tarmoq

ingl.: Wide-Area Network (WAN)
rus.: территориальная сеть

Tarkibiy qismlari turli geografik nuqtalarda joylashgan axborot tarmog'i. Hududiy tarmoq katta fazoni – tuman, viloyat, mintaqa, mamlakat, mamlakatlar guruhini qamrab oladi. Agarda u qit'alarni qamrab olsa global tarmoq atamasi ishlatiladi. Hududiy va global tarmoqlarning alohida xususiyatlari bor. Ular kengpolosali uzun kanallar, ko'p sonli uzib-ulash bog'lamalari yoki aloqa yo'ldoshlaridan foydalanadilar.

hujjat

ingl.: document
rus.: документ

1. Matn, tovush yoki tasvir shaklida axborot yozilgan, zamon va makonda uzatish hamda saqlash va jamoat tomonidan foydalanish uchun mo'ljallangan moddiy obyekt.
2. Ma'lum bir faktni yoki biror narsaga huquqni tasdiqlovchi ish qog'ozi.

3. Ko'rsatuvchi shaxsini aniqlovchi guvohnoma, rasmiy qog'oz.
4. Ma'lum tarixiy voqealar, faktlar haqidagi yozma guvohnoma.

hujjatga ishlov berish

ingl.: document processing
rus.: обработка документов

Hujjatlarni yaratish va o'zgartirish jarayoni. Hujjatlarga ishlov berish tasniflash, saralash, zarur bo'lgan shaklga o'zgartirish, ma'lumotlar bazasida joylashtirish, izlash va foydalanuvchilarga berishdan iborat. Ishlovga insonga ham, tizimga ham tushunarli hujjatlar loyiq. Masalan, hisobotlar, loyihalar, yozma murojaat, arizalar, bank hisoblari, do'konlarning cheklari.

hujjatlarga ochiq ishlov berish

ingl.: open document processing
rus.: открытая обработка документов

Xalqaro standartlar va belgi qo'yish uchun umumlashgan standart tilga tayanadigan, muayyan foydalanuvchilardan mustaqil ravishda hujjatga ishlov berish. Hujjatga ishlov berishning ikkita yirik sohasini ajratadilar. Bularga nashriyot va muassasalar kiradi.

hujjatlashtirilgan axborot

ingl.: documented information
rus.: документированная информация

1. Zamon va makonda uzatish uchun sun'iy ravishda yozilgan axborotli moddiy obyekt.
2. Moddiy tashuvchiga yozilgan va uni aniqlashga yordam beruvchi rekvizitlarga ega bo'lgan axborot.

hujjatlashtirilgan ilmiy-texnikaviy axborot

ingl.: documented scientific information
rus.: документированная научно-техническая информация

Moddiy tashuvchiga yozilgan va uni aniqlashga yordam beruvchi rekvizitlarga ega bo'lgan ilmiy-texnikaviy axborot.

hujjatlashtirilmagan axborot

ingl.: undocumented information
rus.: недокументированная информация

Jismoniy shaxslar tashiydigan yoki ramz, timsol, signal, texnik yechim, jarayonlar shaklida fizik maydon va muhitlarda aks ettirilgan ma'lumotlar.

hujum*ingl.: attack**rus.: атака*

Kompyuter muhofazasini buzishga qaratilgan harakat. Masalan, badniyat mantiq, tutib olish. Misol sifatida Denial On Service ya'ni «xizmat ko'rsatishni rad etish» hujumini ko'rsatish mumkin. Bunday hujum uyushtirilganda foydalanuvchilar odatda foydalanayotgan xizmat yoki resurslardan voz kechadi. Mazkur hujumning eng keng tarqalgan turi – ma'lum manzilga ma'lumotlar buferi mo'ljallanmagan katta hajmdagi ma'lumotlarni yo'naltirish.

hujumni payqash*ingl.: attack detection**rus.: обнаружение атаки*

Tizimning obyektlariga qilinayotgan hujumlarni topib olishda ishlatiladigan mexanizm.

hujumni tanish*ingl.: attack identification**rus.: распознавание атаки**qarang:* hujumni payqash**huquqiy informatika***ingl.: legal informatics**rus.: правовая информатика*

Huquqda (yoki huquqiy tizimda) axborot, axborot jarayonlari va axborot tizimlarini o'rganuvchi fan. Huquqiy informatikaning tadqiqot obyektlari:

- huquqiy tizimda axborot maxsus obyekt navi sifatida;
- huquqiy tizimda axborot jarayonlari va ular bajarilayotganda paydo bo'ladigan axborot munosabatlari;
- huquqiy maqsadlarda qo'llaniladigan, hisoblash texnikasi, aloqa va telekommunikatsiyalar vositalari asosida yaratiladigan axborot tizimlari, axborot-telekommunikatsiya texnologiyalari va ularni ta'minlash vositalari, jumladan, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari, ma'lumotlar bazalari va banklari, ularning tizimlari, boshqa axborot texnologiyalari.

huquqiy kibernetika*ingl.: legal cybernetics**rus.: правовая кибернетика*

Huquqiy tizimning ijtimoiy munosabatlarni huquqiy rostlash tizimi sifatidagi axborot xususiyatlarini o'rganuvchi fan.

Hz*qisq.: Hertz*

Gers. Chastota uchun fizikaviy o'lchov birligi.

Ii

I/O

qisq.: Input/Output
Kiritish/chiqarish.

i18n

qisq.: Internationalization
Baynalmillallashtirish. Turli jo'g'rofiy hududlarda turli millatlarning tillarida ishlashni quvvatlash. 18 soni internationalization so'zidagi birinchi «i» harfidan to oxirigi «n» harfigacha bo'lgan harflar sonini bildiradi.

IAB

qisq.: Internet Architecture Board
Internet arxitekturasi bo'yicha qo'mita. Internet jamiyatning maslahatli texnika guruhi (ISOC).

IANA

qisq.: Internet Assigned Numbers Authority
Internet raqamli manzillari bo'yicha vakolatli organ. Internet rivojlanishining boshlang'ich bosqichlarida IP- manzillarni va bayonnomalar bo'yicha tartib raqamlarini taqsimlash ishlarini bajargan tashkilot. Keyinchalik bu vazifalar ICANN zimmasiga o'tgan.

IB

qisq.: InterBase
InterBase MBBT (ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi). Borland kompaniyasi tomonidan rivojlantirilayotgan relyatsion MBBT.

IBCS

qisq.: Intel Binary Compatibility Specification
Intel firmasining ikkilik uyg'unlashuv standarti.

IBM funksional profili (kasbiy yo'nalish)

ingl.: IBM functional profile
rus.: функциональный профиль IBM
IBM korporatsiyasi tomonidan ishlatiladigan funksional kasbiy yo'nalish. Axborotga ishlov berish bilan bog'liq turli - tuman vazifalarni yechishni ta'minlaydi.

IBM halqa tarmog'i

ingl.: IBM ring network
rus.: кольцевая сеть IBM

IBM korporatsiyasi tomonidan ishlab chiqariladigan halqa tarmog'i. 1989 yili IBM korporatsiyasi Token_Ring mahalliy tarmog'ini taklif qildi. Uning o'zagini, 4 yoki 16 Mbit/s. tezlik bilan ma'lumotlarni uzata oladigan halqa kanali tashkil qiladi. Halqa yuqori ishonchlilik bilan tavsiflanadi. Ishonchlilikni oshirish maqsadida IBM halqaning qayta-ulanib turadigan to'plagichli yulduz-halqa «stansiyalar to'plamiga ulanish bloklari» MSAU deb ataluvchi topologiyani ishlatadi. Bu yerda stansiyalar sifatida abonent tizimlari tushuniladi.

IBM korporatsiyasi

ingl.: IBM corporation
rus.: корпорация IBM

Kompyuter texnikasi sohasida dunyodagi eng katta kompaniya. IBM kompaniyasi (International Business Machines – Xalqaro biznes mashinalari) AQSHda 1911 yilda yaratilgan. 1953 yilda kompaniya «701» nomli o'zining birinchi kompyuterini taqdim etgan. 1981 yilda IBM ma'lum ma'noda standart bo'lib qolgan o'zining birinchi shaxsiy kompyuteri – IBM PCni ishlab chiqargan. Hozirgi paytda IBM keng ko'lamda mahsulotlar ishlab chiqaradi – paralel ishlov berish vositalariga ega superkompyuterlardan tortib shaxsiy kompyuterlar va shaxsiy elektron yordamchilarigacha.

IBM quyidagi katta strategik ishlanmalari bilan mashhur:

- Nways arxitekturasi,
- keng yo'l-yo'li tarmoq arxitekturasi,
- uzib-ulanadigan virtual tarmoq,
- uzatishning paketli usuli,
- FORTRAN tili.

IBM PC ga uyg'un shaxsiy kompyuter

ingl.: personal IBM compatible computer (IBM PC)
rus.: компьютер IBM-совместимый персональный
Shaxsiy kompyuter, unda shaxsiy kompyuterlar uchun IBM firmasi ishlab chiqqan dasturlarni ishlatish mumkin.

ICANN

qisq.: Internet Corporation for Assigned Names and Numbers

Internetda nomlar va manzillarni beradigan tashkilot. Bayonnomalar tartib raqamlarini va Internetda nomlar beradigan tijorat tashkiloti.

Bundan tashqari, birinchi pog'ona domen nomlari bazasini ham quvvatlaydi.

ICC

qisq.: *Integrated Circuit Card*
Mikrosxemali kartochka, smart-karta.

ICL korporatsiyasi

ingl.: *ICL corporation*
rus.: *корпорация ICL*

Aralash tarmoqlar uchun jihozlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. ICL kompaniyasi 1968 yilda Buyuk Britaniyada yaratilgan bo'lib, ma'lumotlarga ishlov berish qurilmalarini yetakchi ishlab chiqaruvchilardan biridir. ICL keng ko'lamdagi aborot tizimlarini ishlab chiqaradi – shaxsiy kompyuterlardan tortib superkompyuterlargacha.

ICMP

qisq.: *Internet Control Message Protocol*
Internetda boshqaruvchi xabarlar bayonnomasi, ICMP bayonnomasi. Tarmoq pog'onasidagi boshqaruvchi xabarlar bayonnomasi, TCP/IP bayonnomalari oilasiga mansub. RFC 792 da belgilangan.

ICP

qisq.: *Integrated Circuit Package*
Mikrosxemaning tanasi.

ICQ

qisq.: *I Seek You*
ICQ oniy xabarleri tarmoq - xizmati. Internet peydjeri. Mirabilis kompaniyasining ishlanmasi, keyinchalik AOL xarid qilib olgan.

ICT

qisq.: *Information Communication Technologies*
qarang: Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari (AKT)

ID

qisq.: *Identifier*
Identifikator, noyob nom.

IDAPI

qisq.: *Integrated Database API*
Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun ichiga o'rnatilgan API. Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun Borland API kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan, BDE ning qismi. Avval ODAPI deb atalgan.

IDCT

qisq.: *Inverse Discrete Cosine Transform*
Teskari diskret kosinusli o'zgartirish. Zichlashtirilgan ma'lumotlarni dekodeerlashda ishlatiladi.

IDE

qisq.:
1. Integrated Development Environment – ishlab chiqishning birlashgan muhiti.
2. Integrated Drive Electronics – IDE diskli qurilmalari interfeysi. Birlashgan boshqaruv elektronikasiga ega diskli to'plovchilari uchun interfeys turi.

identifikatsiya

ingl.: *identification*
rus.: *идентификация*
Erkin foydalanish subyekt yoki obyektlariga identifikator berish va (yoki) taqdim etilayotgan identifikatorni berilgan identifikatorlar ro'yxati bilan taqqoslash.

IDL

qisq.: *Interface Definition Language*
Interfeyslarni tavsiflash tili, IDL tili. Sintaksisi C++ ga o'xshash sof tavsiflovchi til. Tarqoq obyektlar – usullar nomlari va o'zgaruvchi-argumentlar turlari interfeyslarini tavsiflash uchun OMG tomonidan ishlab chiqilgan.

IDS

qisq.: *Intrusion Detection System*
Hujumlarni [tarmoqda] payqash tizimi.

IEC

qisq.: *International Electrotechnical Commission*
qarang: Xalqaro Elektrtexnika Komissiyasi (XEK)

IEEE

qisq.: *Institute of Electrical and Electronics Engineers*
Elektrotexnika va elektronika muhandislari instituti.

IELTS

qisq.: *International English Language Testing System*
Ingliz tili bo'yicha testlash xalqaro tizimi.

IESG

qisq.: *Internet Engineering Steering Group*
IETF ijroiyo qo'mitasi.

IETF

qisq.: Internet Engineering Task Force

Internet loyihalash bo'yicha ishchi guruh. Internet arxitekturasini va bayonnomalarini rivojlantirish bilan shug'ullanadigan ochiq xalqaro hamjamiyat.

IFAC

qisq.: International Federation of Automatic Control
qarang: Xalqaro avtomatik boshqaruv federatsiyasi

IFIP

qisq.: International Federation for Information Processing
qarang: Xalqaro axborotga ishlov berish tashkiloti

IFS

qisq.: Internet File System
Internet uchun fayl tizimi. Oracle kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan fayl tizimi.

IGES

qisq.: Initial Graphics Exchange Specification
Grafik ma'lumotlar almashuv bo'yicha dastlabki standart, IGES standarti. CAD-tizimlar orasida ma'lumotlar almashish uchun faylning ochiq formati.

IGMP

qisq.: Internet Group Management Protocol
Internet guruhlarini boshqarish bayonnomasi, IGMP bayonnomasi. TCP/IP bayonnomalari oilasiga mansub tarmoq pog'onasi bayonnomasi. IP-paketlarni guruhlab jo'natishni boshqarish uchun xizmat qiladi. RFC 1112da belgilangan.

IGP

qisq.: Interior Gateway Protocol
Ichki shulzar bayonnomasi, IGP bayonnomasi. Muxtor tarmoqni yo'naltirgichlari orasida yo'nalishlar haqida axborot almashish uchun ishlatiladi.

IHV

qisq.: Independent hardware vendor
"Mustaqil apparatli ta'minotni yetkazib beruvchi" qisqartmasi. Butun kompyuter tizimi emas, balki alohida turdagi apparatli ta'minotni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan kompaniya. IHV odatda yetkaziladigan apparatli ta'minot uchun drayver taqdim etadi.

IIOIP

qisq.: Internet Inter-ORB Protocol

TCP/IP tarmoqlarida ORB o'zaro aloqada ishlash bayonnomasi, IIOIP bayonnomasi. IIOIP-GIOP bayonnomasining TCPda aks etishi.

IIS

qisq.: Internet Information Server
Internetning axborot serveri. Windows NT va Windows 2000 operatsion tizimlari uchun o'z ichiga HTTP- va FTP-serverlarni olgan, Microsoft kompaniyasining server uchun dasturiy ta'minoti.

IISP

qisq.: Information Infrastructure Standards Panel
qarang: axborot infratuzilmasi standartlari hay'ati

ijara kanali

ingl.: rented channel
rus.: канал арендованный
Tarmoq operatori tomonidan, tarmoq foydalanuvchisiga shartnoma asosida ijaraga berilgan kanal.

ijtimoiy informatika

ingl.: social informatics
rus.: социальная информатика
Jamiyatda axborot harakatlanishi qonuniyatlari va shakllari to'g'risidagi fan. Informatikaning ilmiy tadqiqotlarning yangi fanlararo sohasini bildiruvchi bo'limi.

ijtimoiy muhandislik

ingl.: social engineering
rus.: социальная инженерия
Notexnikaviy choralar (aldash va h.k.) yordamida axborot tizimining xavfsizlik tizimini chetlab o'tish.

ikki qutbli kod

ingl.: bipolar code
rus.: биполярный код
Ikkilik ketma-ketliklarni 0, +1, -1, uchlik signallar bilan ifodalab uzatish usuli. Undagi birlikning qiymati har bir keyingi bir bilan bog'liq ravishda davriy o'zgaradi. Ikki qutbli kodlarda musbat va manfiy impulslar mos tarzda "+1" va "-1" ni aks ettiradi. Impulsning yo'qligi "0" ni bildiradi. Ikki qutbli kodlarni ishlatish yakka xatolarni topib olishni ta'minlaydi. Chunonchi, agar nol o'rniga bir paydo bo'lsa, yoki xatolik tufayli bir nolga aylanib qolsa, bu oson topib olinadi, chunki har

ikki holda ham impulslarning qutblarini davriy almashinuvi buziladi.

ikkilamchi tarmoq kanali

ingl.: secondary network channel

rus.: канал вторичной сети

Telekommunikatsiyalarning ikkilamchi tarmog'ini uzib-ulash bog'lamalari va stansiyalari nuqtalari oralig'idagi telekommunikatsiya kanalining qismi. Ikkilamchi tarmoqning turiga qarab uning kanallari quyidagicha nomlanadi: telefon tarmog'i kanali, telegraf tarmog'i kanali, ma'lumotlar uzatish kanali va h. k.

ikkinchi avlod tili

ingl.: second generation language (2GL)

rus.: язык второго поколения

Assembler tili. Tushunchalari kompyuter arxitekturasi aks ettiradigan quyi pog'ona dasturlash tili.

ikkiportli shluz

ingl.: dual-port gateway

rus.: шлюз двухпортовый

qarang: ikkiyuyl shluz

ikkiyuyl shluz

ingl.: dual-homed gateway

rus.: шлюз двуодомный

Tarmoqlararo ekranning (brandmauering) dasturiy ta'minoti ishlab turgan kompyuter. Ikki uyli shluz ikkita tarmoq kartasiga ega, ulardan birinchisi tashqi tarmoqqa, ikkinchisi esa ichki tarmoqqa ulangan. Shluz bir tarmoqdan ikkinchisiga axborot uzatadi, ularning bevosita o'zaro ishlashiga yo'l qo'ymaydi. Ikki uyli shluzlarga, seans pog'onasi va amaliy pog'onasi shluzlari ham mansub.

ikonacha

ingl.: icon

rus.: иконка

Display ekranida Microsoft Windows muhitida obyekt yoki dasturni aks ettiruvchi kichik tasvir.

ilmiy-axborot faoliyati

ingl.: scientific information activity

rus.: научно-информационная деятельность

Ilmiy-texnikaviy axborotni tashkil qilish, to'plash, tartibga keltirish, tahliliy-sintetik qayta ishlash, yozish, saqlash, tarqatish va foydalanuvchi (iste'molchi)ga taqdim qilish bilan bog'liq harakatlar majmui.

ilmiy-texnikaviy axborot

ingl.: scientific and technical information

rus.: научно-техническая информация

Ilmiy, ilmiy-texnikaviy, innovatsion va ijtimoiy faoliyat davomida yig'ilgan hujjat va faktlar haqidagi ma'lumot.

ilmiy-texnikaviy axborot tizimi

ingl.: science and technology information system

rus.: система научно-технической информации

Ilmiy-texnikaviy axborotni davlat, yuridik va jismoniy shaxslar ehtiyojlarini qondirish uchun yaratish, to'plash, ishlov berish, tizimga keltirish, izlash va taqdim etish jarayonlarini bajaruvchi tartibga solingan jami ilmiy-texnikaviy axborot resurslari va tashkiliy-texnologik vositalar.

ilmiy-texnikaviy mahsulot

ingl.: scientific and technical information production

rus.: научно-техническая информационная продукция

Ilmiy-texnikaviy axborot foydalanuvchilari (iste'molchilari) ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan axborot ilmiy-texnikaviy faoliyatning moddiy natijasi.

IMAP

qisq.: Internet Message Access Protocol

Internet xabarlaridan erkin foydalanish bayonnomasi, IMAP bayonnomasi. e-mail xabarlarini qabul qilish va jo'natish, hamda pochta serverida xabarlarni saralash va yo'q qilish uchun standart bayonnoma. RFC 2060 da belgilangan. Foydalanuvchilarga markaziy serverda joylashgan o'zlarining pochta qutilarini boshqarish va unda ishlash uchun boy imkoniyatlarni taqdim qiladi. Bu bayonnoma pochta serverida joylashgan elektron pochta va e'lonlarning elektron taxtasidagi xabarlardan erkin foydalanishni belgilaydi. O'zgacha qilib aytganda, u jo'natmani oluvchisining pochta dasturiga serverdagi xatlar omboridan shunday erkin foydalanishni amalga oshiradiki, ular xuddi oluvchining kompyuterida joylashgandek bo'ladi. IMAP ni ishlatib, mijozning pochta dasturi faqatgina pochtni qabul qilishi emas, balki serverda saqlangan xabarlarni, hattoki to'la qabul qilmay, ularni boshqarishi ham mumkin.

imitoq'oyish

ingl. imitation insert:

rus.: имитовставка

qarang: xabarlar butunligi kodi

IMS

qisq.: Information Management System

Axboriy boshqaruv tizimi.

imzo

ingl.: signature

rus.: подпись

Familiya, ism, manzil va boshqa axborotdan iborat kichik matn. Uy katalogidagi maxsus fayldan olinadigan imzo avtomatik ravishda joʻnatilayotgan xat va teleanjumanda joʻnatilgan maqolalar oxiriga qoʻshiladi. Raqamli imzo – shaxsingizga guvoh boʻluvchi maxfiy kod.

imzo kaliti sertifikatiga egasi

ingl.: owner of key certificate

rus.: владелец сертификата ключа подписи

Nomiga roʻyxatga olish markazi tomonidan imzo kaliti sertifikatiga ajratilgan va tegishli oʻz yopiq elektron-raqamli imzo (ERI) kalitiga ega jismoniy shaxs. ERI kaliti ERI vositalari yordamida elektron hujjatlarda oʻz elektron raqamli imzosini yaratish (elektron hujjatlarga imzo chekish) imkonini beradi.

imzo kaliti sertifikatiga foydalanuvchisi

ingl.: e-signature certificate user

rus.: пользователь сертификата ключа подписи

Elektron raqamli imzo kaliti sertifikatida keltirilgan maʼlumotlardan foydalanuvchi jismoniy shaxs. U bunday maʼlumotlarni yoki sertifikatni roʻyxatga olish markazidan olib, elektron raqamli imzoning elektron raqamli imzo kaliti sertifikatiga egasiga tegishlilikini tekshirish jarayonida ishlatadi.

informatika

ingl.: informatics

rus.: информатика

1. Axborot xususiyatlari va uni taqdim etish, toʻplash, unga avtomatik ishlov berish va uni uzatish usullarini oʻrganuvchi ilmiy yoʻnalish. Informatikaga hisoblash texnikasini yaratish va undan foydalanish bilan bogʻliq boʻlgan turli masalalar bilan shugʻullanuvchi fanlar guruhi kiradi: amaliy matematika, dasturlashtirish, sunʼiy tafakkur, kompyuter arxitekturasi, hisoblash tarmoqlari va h.k.

2. Axborotning tabiat va jamiyatda harakatlanishining qonuniyatlari va shakllari toʻgʻrisidagi fan. Fanlararo tavsifga ega murakkab ilmiy yoʻnalish. Bugungi kunda ilmiy bilimning axborot jarayonlari, axborotni olish, oʻzgartirish, uzatish, saqlash va undan foydalanish usullari va vositalarini oʻrganuvchi asosiy sohalaridan biridir. Inson amaliy faoliyatida axborot texnologiyalaridan foydalanish bilan bogʻliq boʻlgan jadal rivojlanuvchi va muntazam kengayuvchi soha.

3. Inson faoliyatining barcha sohalarida axborot, axborot jarayonlari va axborot tizimlarini oʻrganuvchi fan.

informatika obyekti

ingl.: computer science objects

rus.: объект информатики

1. Maʼlum vazifalarni bajarishga moʻljallangan, axborotga ishlov berish uchun texnika vositalarining majmuasi boʻlgan koʻchmas yoki koʻchma obyekt.

2. Turli vazifalarning avtomatlashtirilgan tizimlar, aks ettirish va koʻpaytirish, telekommunikatsiya tizimlari, ular oʻrnatilgan binolari bilan birgalikda, hamda ayrim axborotga ishlov berish texnika vositalari va maxfiy muzokaralar olib borish uchun moʻljallangan binolar.

Informix Software korporatsiyasi

ingl.: Informix Software corporation

rus.: корпорация Informix Software

Maʼlumotlar bazalari va bilimlar bazalarini yaratish bilan shugʻullanuvchi kompaniya. 1980 yilda yaratilgan. Informix kompaniyasi tomonidan taqdim etiladigan maʼlumotlarni boshqarish relyatsion tizimlari mijoz-server meʼmoriy tuzilmasi uchun moʻljallangan, turli xil operatsion tizimlar muhitida ishlaydi, ommaviy parallel ishlov berish texnologiyasini keng qoʻllaydi.

informodinamika

ingl.: informodynamics

rus.: информодинамика

Axborot va uning oʻzini oʻzi tashkil qilishiga oid noyob hodisa, axborot hodisalari boʻysunuvchi qonun (qoidalar) haqidagi fan. U axborot hodisalarini energetika hodisalari bilan aloqalari, jumladan jami axborot hodisalari va

tafakkur, aql, umuman barcha negentropiya jarayonlarini ham qamrab oladi.

informografiya

ingl.: informography
rus.: информография

Axborot resurslarining jahon hamjamiyatida hamda u yoki bu mamlakat hududida taqsimlanish topologiyasini o'rganuvchi fan. U shuningdek, resurslar xususiyatlari, tegishliligi, ulardan erkin foydalanish osonligi, samarali foydalanish mumkinligini o'rganadi.

informologiya

ingl.: informology
rus.: информология

O'rganish obyekti makon, axborotning makondagi tashkillanishi, hamda axborot tizimlarining makonda qurilishi qonuniyatlari bo'lgan fan. V.S.Mokiy, A.O.Jamborova, O.YE.Shegay fikricha, uni, konsepsiyasi tashqi dunyoni tadqiq qilishda umumiy tizimli yondashuvning mumkin bo'lgan turi sifatidagi fan kabi qabul qilish lozim. Informologiyaning umumiy vazifasi turli tadqiqot tamoyillariga asoslangan ilmiy yo'nalishlar doirasida olingan bilimlarni umumlashtirish va tartibga solishdir. Maqsadi ushbu barcha bilimlarni umumiy mazmun bilan to'ldirishdir.

infraqizil interfeys

ingl.: infrared interface
rus.: инфракрасный интерфейс

Qurilmalarni simsiz ulash uchun ishlatiladigan interfeys. Bunda qurilmalar orasidagi aloqa infraqizil oraliqda ba'zi turdagi svetodiodlar tarqatadigan elektromagnit to'liqlari orqali o'rnatiladi. Masalan, infraqizil interfeys orqali infraqizil portga ega noutbuk va printer ullanishi mumkin. Ma'lumotlarni infraqizil usulda uzatish uchun standart ishlab chiqilgan.

infraqizil port

ingl.: infrared port
rus.: инфракрасный порт

Cheka qurilmalarni simsiz ulash uchun infraqizil interfeysni ta'minlovchi port. Masalan, infraqizil port mobil kompyuterlarda printerni ulash yoki mahalliy hisoblash tarmog'i bilan aloqa bog'lash uchun ishlatilishi mumkin.

initsializatsiyalash

ingl.: initializing

rus.: инициализация

1. Dastur yoki tizimni yurgizish jarayoni.
2. Dasturlashtirishda – dastlabki qiymatli o'zgaruvchini belgilash.
3. Apple Macintosh kompyuterlari muhitida disk initsializatsiyalash uni formatlashni bildiradi.

inkapsulyatsiya

ingl.: encapsulation
rus.: инкапсуляция

Obyektga-yo'naltirilgan dasturlashtirish atamasi. Dasturni sinflar deb ataluvchi hamda ma'lumotlarni va ularga ishlov berish tartibotini birlashtiruvchi alohida turdagi modullarga ajratishni bildiradi. Bunda sinfdagi ichki ma'lumotlarga faqat mazkur sinf uchun mo'ljallangan tartibda ishlov berilishi mumkin. Har bitta bunday sinf amalga oshirish (yoki taqdim etish) deb ataluvchi ichki va interfeys deb ataluvchi sirtqi qismga ega. Amalga oshirish faqat interfeys orqali mumkin. Shunday qilib, sinfni amalga oshirish xuddi kapsulaga solingan va yashirilgan bo'lib, inkapsulyatsiya atamasi shundan kelib chiqqan.

inkor

ingl.: negation
rus.: отрицание

1. Kommunikatsiyaga kiritilgan subyektlardan birini, muloqotdan to'la yoki qisman voz kechishi. Kommunikatsiya usullari va mexanizmlarini tavsiflashda, «inkor mumkin emasligi» tushunchasi, ko'p hollarda, almashuvga kiritilgan subyektlar, o'zlarining kommunikatsiyada ishtiroklarini inkor qila olmaydigan holatini ifodalaydi.
2. Bul algebrasining NOT operatori. Operatorni bajarish natijasi, rost (TRUE) yoki yolg'on (FALSE) bo'ladi.

INMARSAT

qisq.: International MARitime SATellite organization
Xalqaro dengiz yo'ldosh aloqasi tashkiloti.

INRIA

qisq.: Institute Nationale de Recherche en Informatique et en Automatique
Informatika va avtomatlashtirish [sohasida] tadqiqotlar milliy instituti (Fransiya). W3C konsorsiumi ishtirokchisi.

inson-kompyuter o'zaro ishlashi

ingl.: *human-computer interaction*

rus.: *взаимодействие человека с компьютером*

«Inson-mashina» axborot tizimida ro'y berayotgan jarayonlarni o'rganuvchi ilmiy-tadqiqot yo'nalishi.

integral mikrosxema

ingl.: *integral microcircuit*

rus.: *интегральная микросхема*

1. O'zaro bog'liq elektron elementlarga ega yarimo'tkazgich materialdan yasalgan kichik tarkibiy qism.

2. Oxirgi yoki oraliq shaklga ega bo'lgan elektron sxema vazifalarini bajarish uchun mo'ljallangan mikroelektronika mahsuloti. Uning elementlari va aloqalari mahsulot yaratilgan material hajmi va (yoki) yuzasida ajratib bo'lmas ravishda shakllantirilgan.

3. Bitta yarimo'tkazgich kristall yuzasida yoki ichida yaratilgan elektron sxema. Integral mikrosxema mantiqiy amallarni bajarish va axborotni saqlash qobiliyatiga ega bo'lgan ko'p sonli elektron elementlardan iborat. Buning uchun integral mikrosxema axborotga ishlov berish, uni saqlash va uzatishga oid turli vazifalar bajarishi mumkin. Katta integral mikrosxemalar (KIM) bitta kristallda minglab elektron mantiqiy elementlardan iborat bo'lishi mumkin, o'ta kattalari (O'KIM) esa millionlab elementlardan yaralgan.

integral mikrosxema topologiyasi

ingl.: *topology of integral microcircuit*

rus.: *топология интегральной микросхемы*

Integral mikrosxema elementlari majmuasini va ular orasidagi aloqalarni moddiy tashuvchida qayd etilgan fazoviy-geometrik joylashuvi.

integral sxema

ingl.: *integral circuit*

rus.: *интегральная схема*

qarang: integral mikrosxema

Intel korporatsiyasi

ingl.: *Intel corporation*

rus.: *корпорация Intel*

Dunyodagi eng katta kompyuter protsessorlari va mikrosxemalari ishlab chiqaruvchisi. AMD va Cyrix kompaniyalaridagi raqiblarning so'nggi muvaffaqiyatlariga qaramasdan, Intel shaxsiy kompyuterlar uchun mikroprotsessorlar bozorida hanuzgacha birinchi o'rin egallab turibdi.

Intel kompaniyasi 1968 yilda Bob Noyce va Gordon Moorelar tomonidan yaratilgan.

INTELSAT xalqaro tashkiloti

ingl.: *INTELSAT international organization*

rus.: *международная организация INTELSAT*

Sun'iy yo'ldosh tarmog'iga ega xalqaro tashkilot. INTELSAT «xalqaro sun'iy yo'ldosh aloqasi tashkiloti» ITSO sifatida 1964 yilda yaratilgan, va 1995 yilga kelib unga 200dan ortiq mamlakat tashkilotlari a'zo bo'lgan. INTELSAT vazifasi birgalikda tadqiqotlar o'tkazish, ishlab chiqarish va sun'iy yo'ldosh tizimlaridan foydalanishdir. U, shuningdek, aloqa yo'ldoshlariga bo'lgan talablarni tayyorlashni ham amalga oshiradi. INTELSAT yer usti stansiyalari barcha qit'alarda joylashgan. Mavjud tizimning uzib-ulash bog'lamalari aloqa yo'ldoshlarida joylashgan.

Intercast texnologiyasi

ingl.: *Intercast technology*

rus.: *технология Intercast*

Ma'lumotlarni Internet tarmog'idan shaxsiy kompyuterlarga teleko'rsatuvlar tarmog'i orqali uzatish uslublari. Intercast texnologiyasi Intel korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan. Uni amalga oshirish uchun shaxsiy kompyuter maxsus plata yordamida teleko'rsatuvlar tarmog'iga ulanadi. Teleko'rsatuvlar tarmog'i esa, o'z navbatida Internet tarmog'iga ulanadi. Maxsus yaratilgan dasturiy ta'minot berilgan mavzu bo'yicha Internetda axborot izlaydi, uni guruhlaydi va kompyuterga uzatadi. Eng ommaviylashgan mavzularga quyidagilar kiradi: artistlarning tarjimai holi, konsert dasturlari haqidagi e'lonlar, musiqali videofilmlarning yangi yozuvlari.

interfeys

ingl.: *interface*

rus.: *интерфейс*

Ikki tizim o'zaro samarali aloqada bo'lgan makon.

1. Ikkita funksional qurilmalar orasida birgalikda foydalaniladigan berk makon. U vazifa, jismoniy o'zaro ishlash va signal almashinuvlari hamda boshqalarga xos turli tavsifnomalar bilan belgilanadi.

2. Qurilma va dasturlarning o'zaro yoki foydalanuvchi bilan o'zaro ishlashiga oid jami qoidalar va ushbu o'zaro ishlashni amalga

oshiruvchi vositalar. Interfeys tushunchasi turli qurilma yoki dasturlarni o'zaro yoki foydalanuvchi bilan bog'lovchi apparatli va dasturli vositalarni ham, ushbu vositalar asoslanib yaratilgan qoida va algoritmlarni ham o'z ichiga oladi. Masalan, qurilmalar interfeysi – bu ular orasidagi aloqa liniyalari ham, birliktirish qurilmalari ham, qurilmadan qurilmaga uzatiluvchi signal va ma'lumotlarni o'girish usuli ham, aloqa kanalining jismoniy xususiyatlari ham.

Internet

ingl.: Internet

rus.: Интернет

1. Butun jahon global tarmog'i. U davlat, ta'lim, tijorat, harbiy va korporativ tarmoqlarni birlashtirib, IP (Inter-network Protocol) ma'lumotlarni uzatish bayonnomasiga asoslangan.

2. Ommaviy yoki xususiy ravishda yuqori darajali kommunikatsiya xizmatlarini ta'minlovchi global axborot tizimi. Uning qismlari IP bayonnomasiga asoslangan noyob manzil makoni orqali o'zaro bog'liqdir.

3. Yer sharini qamrab olgan o'zaro bog'liq kompyuter tarmoqlari to'plami. Internet, barchasi IP bayonnomasidan foydalanuvchi kompyuterlar, elektron pochta, e'lonlar doskalari, ma'lumotlar bazalari va mulohaza guruhlaridan erkin foydalanishni ta'minlaydi.

Internet banki

ingl.: Internet bank

rus.: Интернет-банк

Internet - bank xizmatlarini ko'rsatuvchi bank. Mijozlarga Internet orqali xizmat ko'rsatuvchi an'anaviy bank ham, virtual bank ham Internet - bank hisoblanishi mumkin.

Internet bayonnomasi

ingl.: Internet protocol

rus.: Интернет-протокол

qarang: IP

Internet brokeri

ingl.: Internet broker

rus.: Интернет-брокер

Internet treyding xizmatlarini ko'rsatuvchi brokerlik (sarmoya) kompaniyasi.

Internet do'koni

ingl.: Internet shop

rus.: Интернет-магазин

Mahsulotlarni iste'molchilarga to'g'ridan-to'g'ri sotishni amalga oshiradigan veb-server. Bunda iste'molchilarga axborot berish, mahsulotga buyurtma berish va shartnoma tuzish Internet do'koni saytida amalga oshiriladi.

Internet etiketi

ingl.: etiquette of Internet

rus.: этикет Интернета

Internet amalda qonunlar bilan tartibga solinmaydi. Bundan, to'g'ridan to'g'ri unga tatbiq qilsa bo'ladigan «voqeiy hayot» qonunlari, istisno. Ammo Internet hamjamiyatining ayrim urf-odatlarini va madaniyati mavjud, ularga vebustalar va foydalanuvchilar bo'ysunadilar. Bu yozilmagan qonun netiket deb ataladi, ya'ni «tarmoq etiketi» («net» – tarmoq so'zidan).

Internet foydalanuvchilarining motivatsiyasi

ingl.: Internet user motivations

rus.: мотивации пользователей Интернета

Foydalanuvchilarni faollikka chorlovchi va ularning tarmoq axborot makonida ishlashga yo'naltirilishini belgilovchi mayllar. Motivatsiyaning quyidagi turlari ajratiladi (ahamiyatligi kamayib borgan tartibda): ish, bilish, hamkorlik, o'zini ifoda etish, affilativ (ijtimoiy mohiyatni ifoda etish), dam olish va o'yin, o'z mavqeini aniqlash, kommunikativ. Foydalanuvchilar motivatsiyalari vaqt o'tishi bilan o'zgarib boradi – ish va kasbiy tavsifdagi mayllar ahamiyati sekin kamayib, kommunikativ, korporativ va ijodiy ma'noli mayllar ahamiyati oshadi.

Internet futurologiyasi

ingl.: Internet futurology

rus.: футурология Интернет

Ilmiy bilimlar sohasi (sinonimi-bashoratlash, prognostika). U tarmoq axborot makonining rivojlanish istiqbollarini qamrab oladi. Bu Internet sanoatini voqeiy rivojiga bilvosita ta'sir ko'rsatuvchi, tahlilchilarning tadqiqotlarida va nashr etishda ajratilmaydigan mavzudir.

Internet hamjamiyati

ingl.: Internet community

rus.: Интернет-сообщество

Nisbatan barqaror aloqalar va munosabatlar tizimi. U tarmoq axborot makoni

foydalanuvchilari orasidagi birgalashgan faoliyat jarayonida tashkil topgan. Shaxslararo aloqalardan farqli o'laroq, Internet hamjamiyati agentlari «barcha barcha bilan» turidagi to'g'ridan-to'g'ri axborot almashuvi asosida o'zaro aloqada ishlaydilar.

Internet inkubatori

ingl.: Internet incubator

rus.: Интернет-инкубатор

Internet kompaniyalari va loyihalarini tezkor ravishda tayyorlash va bozorga chiqarishga qaratilgan venchur sarmoya modeli.

Internet jamiyati

ingl.: Internet society (ISOC)

rus.: общество Internet

Internetni rivojlantirish sohasida hamkorlikni tashkillash va tirishishlarni muvofiqlashtirish masalalari bilan shug'ullanadigan xalqaro notijorat tashkiloti. ISOC 1991 yili AQSH da manfaatdor tashkilotlar tomonidan tuzilgan. Uning asosiy vazifasi bo'lib, zamonaviy axborot texnologiyalarini ommalashtirish va axborot tarmoqlarini global axborot infratuzilmasiga birlashishiga yordam berish hisoblanadi.

Jamiyat, Internet tarmog'ini ekspluatatsiya qilmaydi, lekin, uni yaratishda, rivojlantirishda va ishlatishda yordam ko'rsatadi. U, shu bilan birga, Internet arxitekturasi o'rganish va tarmoqni ekspluatatsiya qilish bo'yicha o'qitish olib boradi, tarmoq tadqiqotlarini va ishlanmalarini rag'batlantirish uchun texnik va tadqiqot ishchi guruhlarini yaratadi.

Internet kimoshdi savdosi

ingl.: Internet auction

rus.: Интернет-аукцион

Elektron savdo tizimi. Unda mahsulotlar bevosita bitta insondan boshqasiga sotiladi. Odatda «iste'molchi-iste'molchi» sohasiga tegishli. Bunday kimoshdi savdosiga mashhur www.ebay.com sayti misol bo'lishi mumkin. Kimoshdi savdolari to'g'ridan-to'g'ri «biznes-biznes» sohasiga ham taalluqli bo'lishi mumkin, masalan, energiya kimoshdi savdolari.

Internet kompaniyasi

ingl.: Internet company

rus.: Интернет-компания

Internet xizmatlarini ko'rsatuvchi yuridik shaxs. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda

haqiqiy biznes (jumladan, savdo) yurituvchi kompaniyalardan uni farqlash lozim.

Internet marketing

ingl.: Internet marketing

rus.: Интернет-маркетинг

Internet tarmoqlari resurslaridan foydalanishga asoslangan onlayn marketing.

Internet maslahatxonalari

ingl.: Internet advising

rus.: Интернет-консультации

Huquq, soliq, firmalarni ta'sis etish va boshqa masalalar bo'yicha onlayn maromida o'zaro aloqada ishlash. Ularni yo'lga qo'yish uchun elektron pochta, Internet anjumanlaridan foydalaniladi. Elektron biznes turi bo'lgan elektron konsaltingdan farqlash lozim.

Internet ovozberishi

ingl.: Internet voting

rus.: Интернет-голосование

Ovoz berishning turli shakllari. U ijtimoiy fikrni o'rganish, referendumlardan tortib Internet orqali o'tkaziladigan siyosiy saylovni ham o'z ichiga oladi. Saylovchi ma'lum veb-saytda elektron bulletinini olib o'z ovozin beradi. Bulletin haqiqiyliги raqamli imzo orqali kafolatlanadi. Ovoz berish sirini ta'minlash, elektron bulletinlari bilan turli shakl o'zgartirishlar va xakerlik hujumlari muhim muammolardan hisoblanadi. Elektron hukumati faoliyati doirasida alohida ahamiyatga ega. Kelajak texnologiyasi.

Internet portali

ingl.: Internet portal

rus.: Интернет-портал

Foydalanuvchilarga Internet orqali kerakli axborotni izlashda yordam beruvchi sayt. Ba'zan bunday saytlar navigatsiya saytlari deyiladi.

Internet provayderi

ingl.: Internet service provider (ISP)

rus.: Интернет-провайдер

Foydalanuvchilarga Internetdan erkin foydalanish xizmatlarini ko'rsatuvchi kompaniya.

Internet qonuniyatlari

ingl.: Internet regularities

rus.: закономерности Интернет

Tarmoqli axborot makoni jarayonlarining obyektiv turg'un tartiblanganligi. Ularga, bechegaralik, giperbog'langanlik, kirishimlilik, gipervaqt ko'lamida kommunikatsiya, hududiy cheklanishlarning yo'qligi kiradi.

Internet reklama

ingl.: Internet advertisement

rus.: Интернет-реклама

Internet tarmog'idagi reklama. Odatda ikki pog'onali bo'ladi:

1 – reklama tashuvchisi: reklama beruvchi tomonidan nashr qiluvchida joylashtiriladigan tashqi reklama.

2 – bevosita reklama beruvchining saytlari.

Internet resursi reytingi

ingl.: ratings

rus.: рейтинг Интернет-ресурса

Tayinli vaqtda, biror bir Internet – resurs (xuddi shunday, teledastur, bosma nashr, radiostansiya) bilan qamrab olingan maqsadli guruh auditoriyasi foizi. Reytingni har bir bandi bir foizga mos keladi.

Internet sanoati

ingl.: Internet industry

rus.: индустрия Интернет

Tarmoq axborot makonining faoliyatini ta'minlovchi moddiy va aqliy ishlab chiqarish sohasi. Shartli ravishda oltita sohaga bo'linadi: apparatura, dasturiy ta'minot, erkin foydalanish, axborot to'ldirilishi, xizmatlar, maslahatlar.

Internet serveri

ingl.: Internet server

rus.: Интернет-сервер

Xohlagan kerakli Internet xizmatlar faoliyatini ta'minlovchi texnikaviy va dasturiy vositalar: http (sayt), Email (elektron pochta), anjumanlar, ftp va h.k. Saytni Internetda joylashtirish uchun kamida http xizmatini qo'llab-quvvatlovchi Internet serveri zarur.

Internet tarmog'ining axborot resursi

ingl.: Internet information resource

rus.: ресурс информационный сети Интернет

Tuzilmalashtirilgan axborot yig'masi. Undan Internet tarmog'i vositalari tamonidan ochiq erkin foydalanish maromida taqdim qilinadigan noyob manzilga ega.

Internet telefoniyasi

ingl.: Internet phone

rus.: Интернет-телефония

IP telefoniyasining xususiy holi. U telefon trafigini uzatish liniyalari sifatida oddiy Internet kanallaridan foydalanishni nazarda tutadi.

Internet treyding

ingl.: Internet trading

rus.: Интернет-трейдинг

Internet orqali savdo (sarmoya) hisob raqamlariga aksiyalarni va boshqa fond qiymatlarini sotib olish/sotish bo'yicha amallarni amalga oshirish imkoni bilan masofada turib erkin foydalanish.

Internet uzatishi

ingl.: Internet broadcasting

rus.: Интернет-вещание

Internet kanallari orqali uzatiladigan axborotning (yangilik lentalari, radio, video, saylov natijalari to'g'risidagi xabarlar va h.k.) dinamik o'zgarishi. O'zaro faol televideniye asosi. Internet orqali teleuzatish kuchli kompyuter va dekoder, yuqori tezlikdagi aloqa va ixtisoslashtirilgan server mavjudligini talab qiladi. Eng tez rivojlanayotgan texnologiyalardan biri.

Internet xizmatlari

ingl.: Internet services

rus.: Интернет-услуги

1. Internet tarmog'i abonentlariga amaliy bayonnomalar tomonidan taqdim etiluvchi funksional imkoniyatlar majmui: elektron pochta, fayllarni qabul qilish va uzatish, veb-hujjatlarni o'qish, voqeiy vaqtidagi muloqot (chat), terminal orqali erkin foydalanish, tarmoqda hujjatlarni saqlash va ishlash va h.k.

2. Foydalanuvchilar uchun xizmatlar. Unga tarmoqdan erkin foydalanish, Internet resurslarini ishlab chiqish, tashkiliy va axborot ta'minlash, tarmoqda reklamani yaratish va joylashtirish kiradi.

Internet-2

ingl.: Internet-2

rus.: Интернет-2

Yangi Internet infratuzilmasini yaratish loyihasi. Yangi IPv6 bayonnomasiga asoslangan bo'lib, allaqachon 150 dan ko'p universitetni birlashtirgan. Yuqori samaradorlik, ishonchlilik va ma'lumotlarni uzatish tezligiga ega (soniyasiga 2,4 Gigabit). Tasvir va tovushni uzilishsiz uzatilishini va uzatish kanallarining

barqaror kengligini kafolatlaydi. Uning yordamida tarmoqning ortiqcha yuklanishi muammosi hal bo'ladi, trafikni tartibga solish va uning deyarli darhol uzatilishi imkoni paydo bo'ladi. Kelajakda tarmoq televideniyesini yaratish, golografik va sezish mumkin bo'lgan tasvirni uzatishga yo'l ochiladi.

Internetda muloqot

ingl.: communication in Internet

rus.: общение в Интернете

Internet – bu nafaqat ommaviy axborot vositasi va butundunyo ma'lumotnomasi, balki muloqot muhiti hamdir. Internetning, muloqot joylarini – chatlar, forumlar, mehmon kitoblari, tarqatish ro'yxatlari. Shunga o'xshash tashkiliy imkoniyatlar beradigan vositalari ko'p. Qoida bo'yicha, har bir bunday joy o'z egasiga ega bo'lib, u (moderator) o'sha yerdagi tartibni nazorat qiladi. Odatda, bunday joylar o'z-o'zidan mavjud bo'lmaydi, balki qandaydir mavzuviy saytlarning qismi bo'ladi. Agar mavzu qiziqish uyg'otadigan va sayt yetarlicha davomatli bo'lsa, bunday joylar atrofida, «kommyuniti» (ingliz tilidagi community so'zidan) yoki «uyushma» yig'ilishi mumkin.

Internetdagi manzil

ingl.: Internet address

rus.: адрес в Интернете

Sahifa. Fayl yoki boshqa resursning Internetda joylashishini aniqlovchi noyob manzil. Internetdagi manzil odatda to'rtta elementdan iborat: resursdan erkin foydalanish bayonnomasi, masalan http://; odatda resursni qo'llab-quvvatlovchi tashkilot nomi bilan bir xil bo'lgan server nomi; resursni qo'llab-quvvatlovchi tashkilot turini belgilovchi qo'shimcha. Internetdagi manzil, shuningdek, URL (Uniform Resource Locator) manzili deb ham ataladi.

Internetga ruhiy og'ish

ingl.: Internet addiction

rus.: Интернет-аддикция

Internetga ruhiy bog'liq bo'lishning haqiqatan mavjud bo'lgan hodisasi. (Uni kasallik deb hisoblash uchun ayni paytda klinik ma'lumotlar yetarli emas). Internetga bog'liqlik ko'rinislari orqasida, shuningdek, boshqa ruhiy og'ishlar ham yashiringan bo'lishi mumkin. Voqelikdan o'ziga xos uzoqlashish ko'rinishida namoyon

bo'ladi. Bunda tarmoqdan foydalanish jarayoni subyektni shu darajada o'ziga rom qiladiki, u voqe dunyoda to'la faoliyat ko'rsatish qobiliyatini yo'qotadi.

Internetga ulanish

ingl.: Internet connection

rus.: подключение к Интернету

1. Ajratilgan aloqa kanali (optik tolasi, yo'ldosh aloqasi, radiokanal, ajratilgan uzib-ulanmaydigan telefon liniyasi) bo'yicha doimiy ulanish

2. Uzib-ulanadigan (Dial-up) ulanish. To'lov bepul yoki ishlash vaqti uchun aniq bo'lishi mumkin.

Internetika

ingl.: Internetics

rus.: Интернетика

Amaliy ilmiy yo'nalish. U global kompyuter tarmog'ining inson faoliyatining turli sohalarida qo'llanilishiga oid xususiyatlar, qonuniyatlar va foydalanish usullarini o'rganadi. Informatikaning ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish jihatida qarashda uning mantiqiy davomidir.

Internetika obyekti va predmeti

ingl.: Internet science objects

rus.: объект и предмет интернетики

Axborot muhiti, uning xossalari, hamda unda yuz berayotgan jarayonlar. Bular global kompyuter tarmog'i vositasida kommunikatsiyalar amalga oshirgan holatga tegishligi nazarda tutiladi.

Internetni rostdash

ingl.: Internet regulation

rus.: регулирование Интернет

Internetni rivojlantirish va quvvatlashga qaratilgan qonunchilikka oid va tashkiliy tadbirlar majmui. Bularga: tijorat sohasidagi qonunchilik, raqobatni rivojlantirish, litsenziyalash, texnologiya standartlari, narxlarni rostdash, soliq solish, intellektual mulkni, iste'molchilarni, pinhoniyligni muhofazalash, provayderlarning ma'suliyatini ta'minlash, kompyuter jinoyatchiligini ta'qib qilish va boshqalar kiradi. Internetni rostdash tadbirlari shaffoflikni va oshkoralikni ta'minlashi zarur. Internetning noyob tabiati sababli, uni tartibga solish mushkul va ko'pgina mamlakatlarda maxsus "Internet to'g'risida"

qonun qabul qilinmagan. Hukumatlarning xaddan ziyod bu masaladagi harakatlari Internetning eng asosiy yutuqlaridan biri – uning ozodligini yo‘q qilish xavfi ham mavjud.

Internetni tartibga solish

ingl.: sorting of Internet

rus.: упорядочение Интернет

Tarmoq axborot makonining ichki tartibga solinishi. U asosiy axborot bog‘lamalarini tartibga solish, guruhlariga qayta ajratish va ularni muayyan mavzular bo‘yicha birlashtirishni ko‘zlaydi. Axborot resurslari inson faoliyatining aniq sohalari atrofida birlashadi, masalan ilm, ta‘lim, iqtisodiyot, san‘at, siyosat va h.k. Birlashish nuqtalari sifatida ushbu sohalarning tarmoqlari (ko‘rinishlari, turlari) bo‘ladi. Bunday yondashuv tarmoq arxitekturasini o‘zgartirish zarurligidan kelib chiqib, quyidagilarni ta‘minlashni talab qiladi: axborotni taqdim etish standartlarini ishlab chiqish; resurslarni maqsad, haqqoniylik va ahamiyatligi, iqtisodiy imkoniyati bo‘yicha aniqlash; foydalanuvchi harakatlarini nazorat qiluvchi qoida va bayonnomalarni qabul qilish. Internetni tartibga solish boshqarishdan farq qilib, aslida texnologik jarayonlar tartibidir.

Internetning ichki tahdidlari

ingl.: internal Internet threats

rus.: внутренние угрозы Интернет

Tarmoq axborot makonining ahvoli va rivojlanishi uchun salbiy oqibatlariga ega bo‘lishi mumkin bo‘lgan tahdidlar. Bular: tarmoqning ortiqcha yuklanganligi tufayli axborot kollapsi (qulashi); xakerlarning ma‘lumotlarni yo‘q qilish yoki o‘zgartirish, uzellar va trafikning «chetlab o‘tish» yo‘nalishlarini to‘shish maqsadida uyushtirgan hujumlari; kommunikatsion kanallarning tasodifiy yoki uyushtirilgan avariylari; axborot-izlash tizimlarning mukammal emasligi; protokollarning «ma‘naviy» eskirib qolishi va boshqalar.

Internetning tashqi tahdidlari

ingl.: external Internet threats

rus.: внешние угрозы Интернет

Foydalanuvchilar uchun salbiy oqibatlariga ega bo‘lishi mumkin bo‘lgan tahdidlar. Tashqi tahdidlar texnologik va ijtimoiy bo‘lishi

mumkin. Texnologik: sekin kanallar; tarmoqqa ulanishning unumsiz uslublari; olib keltirilgan viruslar; axborot «toshqini» va h.k. Ijtimoiy: foydalanuvchilarning jismoniy va psixik sog‘lig‘iga bo‘lgan ta‘sir; insonning shaxsiy ongiga bo‘lgan ta‘sir; axborot terrori va jinoyati; resurslarni ingliz tilida chop etish tendensiyasi va boshqalar.

interneziya

ingl.: internesia

rus.: интернезия

Ma‘lum axborotning qaysi veb-sayt yoki boshqa Internet manbaidan (email yoki yangiliklar guruhi) olinganligini eslash mumkin emasligi. Internet (Internet) va amneziya (amnesia) so‘zlari birikmasidan yasalgan.

interpretator

ingl.: interpreter

rus.: интерпретатор

To‘la o‘g‘irgich kabi, qadam-baqadam o‘g‘irgich dastur tuzuvchi tomonidan yozilgan dastlabki kodni mashina qadama o‘giradi. Masalan, BASIC tili uchun qadam-baqadam o‘g‘irgich. To‘la o‘g‘irish usuli butun dasturni o‘sha kompyuterda qo‘shimcha o‘g‘irishsiz keyingi safar ham undan to‘gridan-to‘g‘ri foydalanish uchun bir marta foydalaniladi. Qadam-baqadam o‘g‘irgich esa, dastur kodining har bitta qatori bo‘yicha o‘giradi. Shuning uchun, mashina dasturni bajarishi uchun har safar qadam-baqadam o‘g‘irgichdan foydalanishi lozim bo‘ladi.

intranet

ingl.: intranet

rus.: интранет

Internet standartlari, texnologiyalari va dasturlari ta‘minotidan foydalanuvchi tashkilot yoki korxonaning mahalliy hisoblash tarmog‘i. Odatda intranet Internet bilan brandmauer orqali bog‘langan bo‘lib, u tarmoqdan ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofaza qiladi. Intranet faqat tashkilot xodimlari tomonidan foydalaniladi, biroq uning ish hamkorlari ham undan erkin foydalanishi mumkin. Kompaniyalar intranet ya‘ni ichki veb-serverlaridan xodimlarni axborot bilan qulay va oson ravishda ta‘minlash uchun foydalanadi. Masalan, universitetlarda barcha ma‘ruza

materiallari, boshqa resurslar, talabalar uchun axborot, uy vazifalari intranetda mavjud bo'ladi.

inratarmoq

ingl.: intranetwork

rus.: интрасеть

qarang: intranet

IP

qisq.: Internet Protocol

Internet – bayonoma. TCP/IP bayonnomalari yig'masidan iborat tarmoq pog'onasi bayonnomasi. IP bayonnomada tarmoqdagi xar bir kompyuterga to'rt xonalik IP – manzil (4 bayt) mos qo'yiladi. Shu bilan birga nimitarmoqdagi kompyuterlar manzilning umumiy boshlang'ich bitlari bilan birlashtiriladi. Hamma joyda IP bayonnomaning 4 rusumi (IPv4) tarqalib ketgan, u RFC 791 da tavsiflangan. Shuningdek, bayonnomaning yangi 6 rusumi (IPv6) ishlab chiqilmoqda.

IP aliasi

ingl.: IP-alias

rus.: IP-alias

Bitta LAN interfeysida bir necha IP manzilni qo'llab-quvvatlash imkonini beruvchi vazifa. Bu modemning bitta fizik qo'shgichiga bir necha kompyuterni qo'shimcha ruterlar va boshqa tarmoq qurilmalarini o'rnatmay ulash imkonini beradi. Bunda har bir kompyuter o'z shaxsiy IP manziliga ega bo'ladi.

IP bayonnomalari

ingl.: IP protocol

rus.: протокол IP

Xalqaro Internet kompyuter tarmog'ining asosiy bayonnomalari to'plami. Ular Internetda birlashgan hududiy tarmoqlarning ham, tarmoqqa alohida ulangan kompyuterlarning ham o'zaro ishlash qoidalarini belgilaydi. Tarmoqlararo IP bayonnomasi 40 baytdan 32 Kbaytgacha bo'lgan axborotning apparatli vositalar va axborot tashuvchilariga ko'ra «paketlar» shaklida uzatilishi hamda har bir paketning tarmoq orqali boshqa paketlardan mustaqil ravishda uzatilishini belgilaydi. Bunday texnologiya biror bir foydalanuvchining tarmoqqa yakka hokim bo'lishiga yo'l qo'ymaydi. Paketlar ularni yetkazish uchun yetarli bo'lgan Internet manzillari va sarlavhalarga ega bo'ladi. Ma'lumotlarni uzatishning boshqarish

bayonnomasi TCP (Transmission Control Protocol) ma'lumotlarni paketlarga ajratish va ularga tartib raqami berish qoidalarini, hamda alohida paketlar olinganda axborotning to'liq olinganligi, ma'lumotlar esa to'g'ri tartibda joylashganligini tekshirish qoidalarini belgilaydi. Paketni uzatayotganda xato paydo bo'lganligi aniqlanganda uning qayta uzatilishi so'raladi. Internet orqali ma'lumotlar uzatilishini amalga oshiruvchi apparatli va dasturiy ta'minot TCP/IP bayonnomalariga binoan ishlaydi.

IP manzili

ingl.: IP-address

rus.: IP-адрес

1. Nuqtalar bilan ajratilgan to'rtta sondan iborat noyob son. Har bir son 0-255 oralig'ida bo'lishi lozim. Masalan, 212.134.145.156. Internet tarmog'idagi har bir kompyuter o'zining noyob (doimiy yoki ulanish vaqtida belgilanadigan) IP manziliga ega. Kompyuterdan osonroq erkin foydalanish uchun odatda uning domen nomidan foydalaniladi.

Internetga ulangan tarmoqlarni qurishda IP manzillar provayder tomonidan taqdim etilgan oraliqdan tanlab olinadi. Provayder tomonidan berilgan IP manzilga ega bo'lmagan kompyuterlar (yo'naltirish to'g'ri sozlanganda) mahalliy tarmoqlar uchun zahiralangan oraliqdagi IP manzillarga ega bo'lib, boshqa mahalliy kompyuterlar bilan ishlashi mumkin:

192.168.0.1 - 192.168.255.255

172.16.0.1 - 172.16.255.255

10.0.0.1 - 10.255.255.255

Ushbu kompyuterlar Internetga proksi serverlar yordamida yoki IP maskaradig orqali ulanishi mumkin.

2. IP bayonnomalari, masalan Internet asosida qurilgan hisoblash tarmog'ida kompyuterlarning raqamli manzili. Bunday tarmoqda ma'lumotlarni faqat IP manzillar bo'yicha uzatish mumkin. Bugungi kunda 4 mlrd. turli xil manzillarni ishlatish imkonini beruvchi 32-bitli manzillash qo'llaniladi. Manzil makonining ma'lum oraliqlariga alohida ishlov beriladi: masalan, o'z-o'ziga axborot uzatish uchun «teskari aloqa halqasi» (loopback), mahalliy hisoblash tarmoqlarida ishlatiladigan manzillar bloklari, keng ko'lamda tarqatish (broadcast) va guruh uy uzatish (multicast)

manzillari. 32-bitli manzilni yozayotganda uning baytlari nuqtalar bilan ajratiladi, masalan: 192.168.38.94 (manzil 3'232'245'342 yoki C0A8265E16). Manzil ko'lamini kengaytirish uchun 128-bitli IPv6 manzillashini ishga tushirish rejalari bor. U tarmoqdagi turli qurilmalar uchun manzillarni erkin belgilash imkonini yaratadi. Inson uchun raqamli manzilni eslash noqulayligi tufayli bitta kompyuterga bitta yoki bir necha so'z ramzlarini berish imkonini yaratuvchi domen nomlarning maxsus tizimi ishlab chiqilgan.

IP telefoniyasi

ingl.: IP-phone

rus.: IP-телефония

Internet yoki boshqa IP tarmoqni ayni vaqtdagi xalqaro va shaharlararo telefon so'zlashuvlari va fakslarni jo'natishni tashkil etish va amalga oshirish vositasi sifatida qo'llanilishini ta'minlovchi texnologiya. Buning uchun tovush raqamli shaklga o'tkazilib raqamli ma'lumotlar uzatiladigan holda uzatiladi.

Odatda xalqaro va shaharlararo so'zlashuvlar ko'plab oraliq telefon stansiyalari orqali amalga oshirilib, har bir stansiya uzib-ulash uchun o'z narxini qo'shadi va bu so'zlashuv narxining oshishiga olib keladi. Internet orqali amalga oshirilgan so'zlashuvlar telefon stansiyalari tarifakatsiyasiga uchramaydi. Shu bilan birga, IP telefoniyasida tovush sifati, sekinlik, zichlash algoritmi va xizmat sifati kabi muammolar mavjud.

IP shluzi

ingl.: IP gateway

rus.: шлюз IP

IP-bayonnomadan foydalanadigan tarmoqda signallar yoki ma'lumotlarni tashish uchun yaroqli shaklga aylantiruvchi qurilma. Masalan, Internet orqali telefon aloqasini tashkil qilishda, analogli tovush tebranishlarini (nutqni) raqamli paketlarga aylantiruvchi qurilma.

IPL

qisq.: Information Processing Language

qarang: axborotga ishlov berish tili

IPO

qisq.:

1. Initial Public Offer – Dastlabki (aksiyalar) oshkora taklif qilinishi. Kompaniyani aksionerlash bosqichi.

2. Input-Processing-Output – Kirish-ishlov berish-chiqish, IPO diagrammasi. Tuzilmalali loyihalashning HIPO texnologiyasining asosiy elementi.

IPS

qisq.: Information Processing System

Axborotga ishlov berish tizimi.

IPsec

qisq.: Secure IP

Xavfsiz IP, IPsec bayonnomasi.

IPv6

qisq.: Internet Protocol Version 6

Internet – bayonnomasi, 6-rusum. TCP/IP uchun tarmoq pog'onasidagi bayonnomaning yangi rusumi. Avvalgi, 4- rusumga nisbatan, IPv6 bayonnomasi manzillar fazosini kengaytirish va xizmat ko'rsatish sifati (QoS) degan tushunchani kiritish imkonini beradi.

IPX

qisq.: Internetwork Packet eXchange

Tarmoqlararo paket almashuvi, IPX bayonnomasi. Novell NetWare tarmoqlarida tarmoq pog'onasi bayonnomasi, IP ga o'xshash.

IPX/SPX

qisq.: Internetwork Packet eXchange/Sequenced Packet eXchange

IPX/SPX bayonnomalarining steki. Novell NetWare tarmoqlarida ishlatiladi. IPX bayonnomasi tarmoq pog'onasini ta'minlash (paketlar yetkazish, IP ga o'xshash), SPX transport va seans pog'onalarini ta'minlaydi (TCP ga o'xshash).

IR

qisq.: InfraRed

Infraqizil (IQ). Masalan, IQ-port (noutbukda, shaxsiy kompyuterda).

IRC

qisq.: Internet Relay Chat

Haqiqiy vaqt Internet chati. Internetda boshqa odamlar bilan haqiqiy vaqt rejimida bog'lanish uchun ishlatiladigan xizmat tizimi. IRC 1988 yili fin talabasi Yarko Oykarinen (Jarkko Oikarinen) tomonidan yaratilgan. Rus kompyuter slengida IRC ni «Irka» deb ataladi.

Foydalanuvchi IRC-mijoz dasturi yordamida IRC-serverga ulanganda, erkin foydalanishi uchun kanallar ro'yxatini ko'radi, ularning har biridan (yoki birdaniga bir nechasisga) «erkin foydalanishi» mumkin. Kanal virtual «xona» shaklida namoyon bo'ladi, unda bir necha kishi bo'lishi mumkin. Bu kanalda berilayotgan barcha xabarlar shu kanaldagilarning barchasiga ko'rinadi. Har bir kanal o'z nomiga ega, odatda muhokama uchun o'z mavzusiga ham. Foydalanuvchi kanalga ulangandan so'ng ekranga qolgan munozara ishtrokchilari nima ko'rsatayotganini ko'radi, hamda o'zi ham unda ishtirok etishi mumkin. Odatda kanaldagi munozara mavzusi uning nomidan kelib chiqadi (masalan, kanal ##OpenGL).

IRC ga ulanish uchun maxsus mijoz-dastur kerak bo'ladi. Ko'proq tanilgan mijoz-dasturlar: mIRC - <http://www.mirc.com> va Xchat - <http://xchat.org> lardir

IrDA

qisq.: Infrared Data Association

1. Ma'lumotlarni infraqizil uzatish uyushmasi. Xalqaro uyushma, ma'lumotlarni infraqizil spektr oralig'ida uzatishning xalqaro standartini yaratish uchun 1993 yili yaratilgan.

2. IrDA standarti. IrDA uyushmasi tomonidan ishlab chiqilgan ma'lumotlarni infraqizil uzatish standarti.

3. Telefonda infraqizil portni (IQ-port) mavjudligi, u mobil telefonni ixtiyoriy IQ-portga ega qurilma (noutbuk, cho'ntak kompyuteri, modem va h.k.) bilan simsiz va to'g'ridan – to'g'ri ko'rinadigan masofadan ulanish o'rnatishga imkon beradi. Kompyuter bilan aloqadan foydalanib, siz telefonga yangi logoturlar va kuylarni yuklashingiz, telefon va kompyuter orasida sinxronlashni amalga oshirishingiz (masalan, manzillar kitobidagi yoki oynomadagi yozuvlar bilan almashish), bevosita kompyuterdan SMS-xabarlarini qabul qilish va jo'natishni boshqarishingiz mumkin. IQ-portga ega mobil telefon noutbuk uchun modem sifatida yoki cho'ntak kompyuteri (agar telefon GPRS standartini quvvatlasa) sifatida ishlatilishi mumkin.

IRQ

qisq.: Interrupt ReQuest (line)

Tanaffuslarni so'rov liniyasi. Qurilma kompyuterning protsessorga tanaffus signallari uzatiladigan liniya tartib raqami. PnP paydo bo'lgunga qadar, bu qiymatni qo'lda o'rnatishga to'g'ri kelardi.

IRTF

qisq.: Internet Research Task Force

Internet tadqiqotlar ishchi guruhi [rivojlantirish uchun]. Internetni bayonnomalari, arxitekturasi va texnologiyalari masalalari ustida ish olib boradi.

IRU

qisq.: Indefeasible Right of Use

Foydalanish uchun ajralmas huquq. Xalqaro optik kabellarga nisbatan qo'llanadigan uzoq muddatli ijara xili. Aniq o'tkazish qobiliyatiga ega bir necha kanallarni ajratishda ifodalanadi.

IS

qisq.: Information System

Axborot tizimi.

ISA

qisq.: Industry Standard Architecture

Standart sanoat arxitekturasi, ISA [shina] standarti. Kompyuter shinasini standarti. Shaxsiy kompyuterlarda amalda PCI standarti tomonidan siqib chiqarilgan.

ISAPI

qisq.: Internet Server Application Programming Interface

IIS (Microsoft) uchun API. Qo'shimcha DLL fayllarni qo'shish evaziga IIS vazifalar doirasini bajaradigan kengaytirish imkonini beradi.

ISBN

qisq.: International Standard Book Number

Kitob uchun xalqaro standart tartib raqami. Kitobga nashrlavchi tomonidan beriladigan 10-xonalik noyob tartib raqami. Tartib raqamlash tamoyillari ISO 2108 ko'rsatmalarida keltirilgan.

ISDN

qisq.: Integrated Services Digital Network

qarang. xizmatlari birlashgan raqamli tarmoq

ISO

qisq.: International Organization for Standardization

qarang. Xalqaro Standartlar Tashkiloti (XST)

ISOC*qisq.: Internet SOCIety*

Internet hamjamiyati. Internetni rivojlantirish sohasidagi hamkorlikni tashkil qilish va harakatlarni muvofiqlashtirish masalalari bilan shug'ullanadigan xalqaro notijorat tashkilot.

ISP*qisq.: Internet Service Provider*

Internet xizmatlari yetkazib beruvchi. Boshqa tashkilotlarga va xususiy shaxslarga Internetdan erkin foydalanish xizmatlarini va qo'shimcha xizmatlarni (e-mail, news, xosting) taqdim qiluvchi tashkilot.

iste'molchi iste'molchi uchun*ingl.: customer to customer (C2C)**rus.: потребитель для потребителя*

Tijorat munosabatlari iste'molchilarning bir-biri bilan muloqotida quriladigan bozor sohasi. Ushbu soha veb-resurslariga Internet kim oshdi savdolari misol bo'laoladi.

iste'molchi uchun biznes*ingl.: business-to-customer (B2C)**rus.: бизнес для потребителя*

1. Axborot makonida iqtisodiy faoliyat sohasi. Bu soha yakuniy foydalanuvchi talablarini qondirishga va uzoq muddatga mo'ljallangan iqtisodiy munosabatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan.

2. Biznes olib borishning elektron modeli. Unda yakuniy mahsulot iste'molchisi bilan ishlab chiqaruvchi orasida kelishuvlar elektron ko'rinishda bajariladi. B2C sektoriga, Internet orqali bevosita iste'molchilar va boshqalar bilan savdo qiluvchi elektron do'konlar, tashkilotlar kiradi.

ISV*qisq.: Independent Software Vendor*

Mustaqil dasturiy ta'minotni yetkazib beruvchi.

IT*qisq.: Information Technology*

Axborot texnologiyasi. Axborot yaratish, saqlash, ishlov berish va uni uzatish amalga oshiriladigan ixtiyoriy texnologiyani bildiradigan tushuncha.

itoatkorlik*ingl.: non-failure operation**rus.: безотказность*

Obyektning berilgan sharoitda, berilgan vaqt oralig'i davomida talab qilingan amallarni bajara olish qobiliyati

ITU*qisq.: International Telecommunications Union**qarang.: Xalqaro Elektr Aloqa Ittifoqi (XEAI)***ixcham disk***ingl.: Compact Disk (CD)**rus.: компакт-диск*

Markazida teshigi bor disk shaklidagi axborot tashuvchisi. Undan axborot lazer yordamida o'qib olinadi. CD shaklidagi kichkina optik yig'uvchilar. Ular foydalanishda qulay va katta hajmdagi axborotlarni yozish imkonini beradi. Shu sababli CD disklar kasbiy axborot tizimlarida ham, maishiy elektronkada ham keng tarqalib ketdi. Axborotni yozish tavsifi va qo'llanish sohasiga qarab disklarni bir necha turlarini ajratishadi: CD-R (yoziladigan disk), CD-RW (qayta yoziladigan disk), CD-DA (tovush yozish uchun raqamli tovush diski), DVD (diskret signallarni yozadigan raqamli videodisk) va boshqalar. Ixcham disk. U qalinligi 1,2 mm va diametri 12 sm bo'lgan doira shaklidagi yupqa plastinadan iborat. Disk polikarbonat asosdan tarkib topgan, uning bir tarafi lak plyonkasi bilan muhofazalangan, yupqa aluminiy qatlami bilan qoplangan.

ixcham kompyuter*ingl.: portable computer**rus.: компьютер портативный*

Kichkina ko'chma shaxsiy kompyuter, u muxtor ozuqa manbaidan ishlay oladi.

izlash agenti*ingl.: search agent**rus.: агент поисковый*

Tarmoqni doimiy ravishda kezib yuruvchi va veb-sahifalardan axborot yig'uvchi (ularni indekslovchi) maxsus dastur.

izlash tizimi*ingl.: search engine**rus.: поисковая система*

Internet tarmog'ida axborot izlash va uni yetkazish uchun mo'ljallangan tizim. Axborotni kataloglashtirish uchun tashkil qilingan. Odatda keyinchalik ushbu axborotni topishni osonlashtirish uchun HTML sahifalarni indekslashdan foydalanadi. IZlash

mashinasining ishi ikki bosqichdan iborat. Maxsus dastur (izlash roboti, avtomati, agenti, o'rgimchak. Qurt) tarmoqni doimiy ravishda kezib yurib veb-sahifalardan axborot yig'adi (ulari indekslaydi). Foydalanuvchi so'rov berganda izlash oldindan qurilgan indeks orqali amalga oshiriladi. Izlash natijasi – so'rovga tegishli hujjatlar (veb-sahifalarga) murojaatlar ro'yxatidir.

Izlash mashinalari faoliyat sohasi bo'yicha mahalliy (milliy domen, ma'lum til bilan cheklangan) va globallarga bo'linadi.

izlash tizimida veb-saytni ro'yxatga kiritish

ingl.: web-site registration in searching system

rus.: регистрация веб-сайта в поисковой системе

Veb-saytning manzilini izlash tizimi ma'lumotlar bazasining indekslanadigan serverlar yoziladigan sohasiga bepul kiritib qo'yish tartiboti. Agar siz, saytingizda joylashtirilgan axborot bilan yetarlicha foydalanuvchilar tanishishini istasangiz, izlash tizimida reklama qilinyotgan serverning URL ni ro'yxatga olish kerak. Buning uchun, izlash tizimining birinchi sahifasida «URL qo'shish / Add URL» murojaatiga chertish yetarli.

izlovchi

ingl.: search engine

rus.: поисковик

qarang: izlash tizimi

izomorfizm

ingl.: isomorphism

rus.: изоморфизм

Obyektlardan tuzilgan ikki to'plam orasidagi munosabat bo'lib, birinchi to'plamdan tanlangan har bir obyekt uchun ikkinchi to'plamning yagona elementi mos keladi. Izomorfizm analogiya tushunchasining matematik aniqlashgan holidir. Izomorfizm ushbu ikki to'plam uchun bir xil bo'lgan jami xususiyatlarni belgilaydi, ya'ni ularning biri uchun chiqarilgan xulosalar boshqasi uchun ham to'g'ridir. S tizimiga izomorf bo'lgan S' har qanday obyektlar tizimi S tizimining «modeli» hisoblanishi va S tizimining xilma-xil xususiyatlarini o'rganish S' «model» tizimi xususiyatlarini o'rganishga keltirilishi mumkin.

ish guruhi

ingl.: working group

rus.: рабочая группа

Umumiy resurslarga ega bo'lib, ulardan foydalanuvchilar to'plami. Mahalliy tarmoqlarda ish guruhi, foydalanuvchilarning funksional majburiyatlari belgilagan vazifalar majmuini bajarish uchun tuziladi. Masalan, loyiha ishlab chiqish, elektron marketing o'tkazish. Tarmoqda bu guruhga maxsus resurslar: axborot tizimlari, amaliy dasturlar, qurilmalar ajratiladi. Shunga mos tarzda, ish guruhining resurslari qolgan tarmoq foydalanuvchilaridan mantiqiy yakka lab qo'yiladi. Guruh ixtiyoridagi axborotdan erkin foydalanish huquqi faqat guruh a'zolarigagina tegishli. Ish guruhining faoliyatida, elektron pochta va videokonferensiyalar muhim rol egallaydi. Ish guruhi g'oyasi taraqqiyoti virtual tarmoqlar yaratilishiga olib keldi.

ish stansiyasi

ingl.: workstation

rus.: рабочая станция

1. Bitta foydalanuvchi uchun mo'ljallangan shaxsiy kompyuterdan quvvatliroq kompyuter. Odatda kasbga yo'naltirilgan avtomatlashtirilgan ish joyi sifatida ishlatiladi. Ish stansiyasi foydalanuvchi tomonidan bir necha vazifa ishga tushirilishi, ya'ni, ma'lumotlarga ko'pvazifali ishlov berish maromi bilan tavsiflanadi. Bu amaliy jarayonlar guruhini bajarish imkonini beradi. Ish stansiyasi arxitekturasi axborotga ko'rib turib ishlov berish muhim ahamiyatga ega.

2. Mahalliy hisoblash tarmog'iga ulangan kompyuter. U foydalanuvchining vazifalarini tarmoq bilan birgalikda bajarishga ixtisoslashgan Dastlabki ish stansiyasi, SUN «Stanford universitetining tarmoq mahsuloti» deb atalgan, SUN Microsystems korporatsiyasi tomonidan «tarmoq bu kompyuter» shiori ostida yaratilgan. Bu, ish stansiyasi eng avvalo axborot tizimida ishlash uchun mo'ljallanganligi bilan bog'liq.

ish varag'i

ingl.: work sheet

rus.: рабочий лист

Tuzilmalashtirilgan ma'lumotlarga ishlov berish va ularni yozishga mo'ljallangan rasmiylashtirilgan anketa. Ish varaqasi, ishlov berilayotgan hujjatlar yoki ma'lumotlar turiga mos keladigan ma'lumotlar maydoni tarkibini

hamda ularning mazmuni va to'ldirish qoidalari haqida ma'lumotlar to'plamini o'z ichiga oladi.

ishlab chiqarishni kompyuterlashgan avtomatlashtirish

ingl.: Computer-Integrated Manufacturing (CIM)

rus.: комплексная автоматизация производства

Kompyuterlar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish uslubiyati. U o'zida loyiha ishlari, texnologik vositalar bilan bir qatorda rejalashtirish, nazorat, boshqarish va hisob tizimlarini birlashtiradi. CIM ni ishlatish avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish korxonalarini yaratish imkoniyatlarini ochadi. Natijada korxonada qo'shimcha harajatlarni va moliya sarfini sezilarli kamaytiradi. Bundan tashqari, energiyani va xom ashyoni tejash ta'minlanadi, yaroqsiz mahsulot va chiqindilar kamayadi. CIM asosida kompyuterlashgan logistik tizimlar yaratiladi.

ishlamaydigan gipermurojaat

ingl.: not-working hyperlink

rus.: неработающая гиперссылка

Noto'g'ri URL manzilga yoki mavjud bo'lmagan sahifa yoki faylga ko'rsatuvchi gipermurojaat.

ishonchli hisoblash bazasi

ingl.: reliable computer base

rus.: достоверная вычислительная база

Hisoblash tizimining muhofaza mexanizmlari majmuasi, shu jumladan xavfsizlik siyosatiga javobgar dastur va apparat komponentlari. Iшонchli hisoblash bazasi tizim doirasidagi yagona xavfsizlik siyosatini amalga oshirish uchun birgalikda javob beruvchi bir yoki bir necha komponentlardan iborat. Iшонchli hisoblash bazasining yagona xavfsizlik siyosatini to'g'ri amalga oshirishi birinchi navbatda ishonchli hisoblash bazasining mexanizmlari hamda tizim ma'muriyati tomonidan to'g'ri boshqarishga bog'liq.

ishonchli hisoblash tizimi

ingl.: reliable computing system

rus.: надежная вычислительная система

Ma'lumotlarni qayta ishlash tizimi. Bunda turli erkin foydalanish huquqlariga ega foydalanuvchilarning turli muhofaza tasnifi va muhofaza darajalaridagi ma'lumotlarni bir vaqtning o'zida olishga ruxsat etish uchun

yetarli kompyuter muhofazasi borligi nazarda tutilgan.

ishorat

ingl.: link

rus.: ссылка

qarang: gipermurojaat

ichki gipermurojaat

ingl.: internal hyperlink

rus.: внутренняя гиперссылка

Faol veb bog'lamasidagi xohlagan veb-sahifa yoki faylga ko'rsatuvchi gipermurojaat (bog'lamasi ichidagi gipermurojaat).

ichki korporativ tarmoq

ingl.: internal corporate network

rus.: внутрикорпоративная сеть

qarang: Intranet

ichki veb bog'lama

ingl.: internal web-node

rus.: внутренний веб-узел

Tashkilot doirasida yaratilgan va faqat o'sha tashkilot ichki tarmog'idan erkin foydalanish mumkin bo'lgan veb bog'lamasi. Ichki veb bog'lamasidan faqat ushbu tashkilot a'zolari foydalanishi mumkin.

Jj

J2EE

qisq.: Java 2, Enterprise Edition

Java 2, korxonalar uchun tahrir. Java asosida korxonaga bogʻonasi uchun qoʻllanmalarni ishlab chiqish va yoyish muhiti. J2EE, koʻppogʻonali Web-yoʻnalgan qoʻllanmalarni ishlab chiqish uchun API bilan toʻldirilgan xizmatlar yigʻmasidan iborat.

JAAS

qisq.: Java Authentication and Authorization Service

Java maslagi uchun muvofiqlash va mualliflash xizmati.

Jabber

Internet chatini yakka-yakka yoki koʻpga bir usulida amalga oshiruvchi zamonaviy tarmoq bayonnomasi. Bayonnoma XML tiliga asoslangan. Oʻz serveridagi vositalar yordamida shaffof ravishda ICQ, IRC, AIM, Yahoo Messengerlar bilan aloqada boʻlish imkonini beradi.

jadval

ingl.: table

rus.: таблица

1. Har bir element boshqa elementlarga nisbatan tutgan oʻrni bilan aniqlanadigan maʼlumotlar majmuasi. Jadval bir necha ustunlar va qatorlardan iborat boʻlib, ular kesishgan joy kataklardan iborat. Jadvalning oʻlchami, uni saqlaydigan va unga ishlov beruvchi abonent tizimning imkoniyatlariga bogʻliq. Katakklarga, jadvalning bir katagini boshqa katakka bogʻliqligini aniqlaydigan belgilar, matnlar va formulalar yoziladi. Turli maʼlumotlarni aks ettirishga moʻljallangan koʻp sonli ixtisoslashgan jadvallar mavjud. Ularga quyidagilar kiradi:

- tizim yoki tarmoqdagi obyektlarning mantiqiy va jismoniy manzillari orasidagi mutanosiblikni aniqlaydigan manzillar jadvali;

- uzatilayotgan har bir maʼlumotlar blokining manziliga uzib-ulash bogʻlamasida optimal chiqish kanalini koʻrsatuvchi yoʻnaltirish jadvali;

- bir kodni boshqa kodga oʻzgartirishni aniqlaydigan qayta kodlash jadvali;
- chekli avtomatning kirishidagi oʻzgaruvchilarning holatiga qarab chiqish oʻzgaruvchilari qiymatlarini ifodalovchi holatlar jadvali.

2. Aksariyat veb-saytlar dizaynining asosiy elementi. Masalan, veb-sahifada yonma-yon turgan ikki fotosurat va ular orasiga matnni joylashtirish uchun, bu sahifaga uch kolonkadan iborat jadval tuziladi. Ikki kolonka fotosurat va bittasi matn uchun ajratiladi.

JAF

qisq.: JavaBeans Activation Framework

JavaBeans tarkibiy qismlarini faollashtirish Frameworki, JAF API. U, Java tilidagi dasturga maʼlumotlar massivi turini (formatini) avtomatik ravishda aniqlashga, u bilan ishlash uchun usullar roʻyxatini olishga, ularni amalga oshirish uchun tegishli JavaBean nusxasini yaratishga imkon beradi.

Jamiyat tarmogʻi

ingl.: public network

rus.: общественная сеть

Davlat tasarrufidagi axborot tarmogʻi.

jamiyatning axborot imkoniyati

ingl.: information potential of society

rus.: информационный потенциал общества

1. Axborot resurslarini faollashtirish va ulardan samarali foydalanish imkonini beruvchi jami vosita, usul va sharoitlar.
2. Axborotni ishlab chiqish va axborot xizmatlarini koʻrsatish qobiliyati.

jamiyatning axborot madaniyati

ingl.: information culture of society

rus.: информационная культура общества

Jamiyatning oʻz ixtiyorida boʻlgan axborot resurslari va axborot kommunikatsiyasi vositalaridan samarali foydalanish qobiliyati. Shuningdek, ushbu maqsadlarda axborotlashtirish va axborot texnologiyalari vositalarini rivojlantirish sohasidagi ilgʻor yutuqlardan foydalanish ham nazarda tutiladi.

JAR

qisq.: Java ARchive

Java arxivi, JAR fayli. Java sinfi fayllarini taxtlangan shaklda, koʻmakchi sinflarni va metaaxborotni («manifest») oʻz ichiga oladi.

Bundan tashqari raqamli imzolari ham o'z ichiga olishi mumkin.

jarayon

ingl.: process

rus.: процесс

1. Berilgan sharoitlarda erishiladigan maqsad yoki natija bilan belgilanuvchi voqealarning berilgan ketma-ketligi.
2. Dastur yoki uning qismi bajarilayotganda ro'y beradigan voqealarning berilgan ketma-ketligi.

Java texnologiyasi

ingl.: Java technology

rus.: технология Java

Java amaliy maslakiga asoslangan texnologiya. U ishlatilayotgan kompyuter turiga nisbatan dasturiy ta'minot mustaqilligini ta'minlaydi. Java texnologiyasi SUN Microsystems korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan bo'lib, u uch asosiy tarkibiy qismlardan iborat:

- dasturlash tili;
- virtual mashina;
- dasturlash interfeyslarini amalga oshiruvchi fayllar.

Texnologiyaning muhim xususiyati bo'lib har biri, amaliyotda ixtiyoriy apparat maslakida xilma xil operatsion tizimlar yordamida, bajarilishi mumkin bo'lgan dasturlarning rusumlarini yaratish imkoni hisoblanadi. Java texnologiyasi ma'lumotlarga tarmoqda ishlov berishning sodda modeliga asoslangan, dasturlarni yaratishda qulay, uzoqdagi axborot tizimlaridagi ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlaydi. Bundan tashqari, texnologiya kuchli ommabop Java tilini taklif qiladi.

Java tili

ingl.: Java language

rus.: язык Java

1. Obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmali dasturlash tili. Java tili 1992 yili paydo bo'lgan va SUN Microsystems korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan. U avvaliga OAK deb atalib, elektron-maishiy asboblarning boshqarish tili sifatida ishlab chiqilgan. Ammo, 1995 yili nomini Javaga almashtirib, tarmoqda foydalanilayotgan maslakdan mustaqil ravishda amaliy dasturlarni yaratish imkonini beradigan vosita bo'lib qoldi. Shu sababli, bu til bir maslakdan boshqasiga yengil ko'chirilishi bilan

tavsiflanadi, axborotni muhofazalashning rivojlangan vositalariga ega va tarmoqda ishlash imkoniyatiga ega. Bu birinchi navbatda Internet tarmog'iga va uning global ulanish xizmatiga tegishli. Java tili sintaksisi S++ ning sintaksisiga o'xshash bo'lib, u maxsus ochiq tarmoq muhitida ishlashga mo'ljallangan. Java tilining texnologiyasiga tayanib SUN Microsystems korporatsiyasi operatsion tizim ishlab chiqdi. Java asosida, shuningdek JavaOS operatsion tizimi hamda Java texnologiyasi yaratilgan va xilma xil operatsion tizimlar ishlab chiqilmoqda.

2. Internetga tatbiqan - «appletlarni» yaratish texnologiyasi foydalanuvchining kompyuteriga saytning sahifasi bilan birga yuklanib, shu sahifani «jonlashtirish» imkonini beradi. Appletlar sahifaga qo'shimcha funktsionallikni ta'minlashi mumkin, multiplikatsion reklamani amalga oshirishi va hattoki, sahifaning ichiga o'rnatirilgan katta bo'lmagan o'yinni ifodalashi mumkin.

Java virtual mashinasi

ingl.: Java virtual machine

rus.: виртуальная машина Java

Java qo'llanmalari va dasturlarini bajaruvchi dastur. Java virtual mashinasi ko'pchilik veb-brauzerlari tarkibiga kiradi.

JavaOS operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: JavaOS operating system

rus.: операционная система JavaOS

Java tilida yozilgan amaliy jarayonlarni bajarish uchun yaratilgan operatsion tizim. JavaOS operatsion tizimi JavaSoft kompaniyasi tomonidan Java texnologiyasi doirasida ishlangan va turli xildagi shaxsiy kompyuterlarda foydalanish uchun mo'ljallangan. JavaOS uchun uning tarkibiy qismlarini tarqoq ishlashi, ma'lumotlar xavfsizligi, hamda server ham, mijozning ham resurslarini ishlatishni nazorati tavsiflidir.

JavaScript tili

ingl.: JavaScript language

rus.: язык JavaScript

SUN Microsystems va Netscape kompaniyalari tomonidan o'zaro faol veb-saytlarni yaratish uchun ishlab chiqilgan Skriptlar tili. Soddaligi va foydalanilayotgan maslaklarga nisbatan mustaqilligi bu tilning ustunliklaridir.

Nomlarining o'xshashligiga qaramay Java va JavaScript bir biridan sezilarli darajada farqlanadi. Agar Java – to'la funksional obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmali dasturlash tili bo'lsa, JavaScript esa, gipermatnli markerlash tillariga yaqinroq. JavaScript tili HTML kodi bilan o'zaro ishlashi mumkin va barcha asosiy brauzerlar tomonidan qvvatlanadi, shu jumladan Netscape Navigator va Microsoft Internet Explorer tomonidan ham.

JavaSoft

Sun Microsystems kompaniyasining Java texnologiyasi uchun mas'ul bo'limi.

JAXM

qisq.: Java API for XML Messaging

XML-xabarlar almashish uchun Java API. Shuningdek «M loyihasi» (Project M) nomi bilan ham mashhur.

JAXP

qisq.: Java API for XML Processing

XML ga ishlov berish uchun Java API. O'qish, ishlov berish va XML- hujjatlarni yaratish uchun API ni ta'minlaydigan Java maslagini kengaytiruvchi paket. Shuningdek «X loyihasi» nomi bilan ham mashhur.

JB

qisq.: Java Beans

Java tarkibiy qismlari, JavaBeans texnologiyasi. Java tilida vizual va novizual tarkibiy qismlarni yaratish texnologiyasi. JavaBeans va EJB tarkibiy qism modellari bir-biri bilan bog'liq emas.

JBOD

qisq.: Just a Bunch Of Disks

RAID bo'lmagan shunchaki bir necha qattiq disklar.

JCA

qisq.: Java Cryptography Architecture

Java kriptografiyaviy arxitekturasi. Kelishuvlar va spetsifikatsiyalar yig'masi, hamda Java. tilining Security API qismi (kriptografiya vazifalari).

JCE

qisq.: Java Cryptography Extension

Java ni kriptografiyaviy kengaytmasi. Asosiy kriptografiya algoritmlarini amalga oshiruvchi

va JCA (Java Cryptography Architecture) API vazifalarini kengaytiruvchi Sun Microsystems mahsuloti.

JCL

qisq.: Job Control Language

Topshiriqlarni boshqarish tili, JCL tili.

JDBC

JDBC texnologiyasi. Java tilidagi qo'llanmalardan bazalardan erkin foydalanish uchun API spetsifikatsiyasi. ODBC ga o'xshash, JDBC ni ko'pincha Java DataBase Connectivity shaklida talqin etadilar, vohalanki, JDBC rasman qisqartma emas.

JKD

qisq.: Java Development Kit

Sun Microsystemsdan, Java tilidagi dasturlarni ishlab chiqish uchun uskunaviy paket. Yangi nomi- Java SDK. Java-qo'llanmalarini va Java-appletlarini yozish, testlash va sozlash uchun bepul tarqatiladigan vositalarni, shu jumladan JRE ni ham, o'z ichiga oladi.

JEDEC

qisq.: Joint Electron Device Engineering Council

Elektron qurilmalar bo'yicha birlashgan muhandislar kengashi (AQSH). Elektron sanoatda qator standartlarni belgilaydigan tashkilot. 1958 yili tuzilgan.

JEITA

qisq.: Japan Electronics and Information Technology Industries Association

JEITA uyushmasi. Elektron sanoat va axborot texnologiyalari ishlab chiqaruvchilarining Yaponiya uyushmasi.

JFC

qisq.: Java Foundation Classes

Javaning asosiy [kengaytmalari] sinflari. API yig'masidan: Swing, accessibility API, Java 2D API iborat. Tilning Java 2 rsumidan boshlab Java SDK tarkibiga kiradi.

JFIF

qisq.: JPEG File Interchange Format

JPEG almashuv [tasvirlar bilan] uchun fayl formati. JPEG algoritmi bo'yicha zichlashtirilgan tasvirlarni saqlash va uzatish uchun fayl formati.

jild

jilmayishlar

ingl.: folder

rus.: папка

Windows yoki Macintosh muhitida, foydalanuvchi grafik interfeysning obyektidir. U hujjatlar to'plamini o'z ichiga olib, axborot tashkil qilish uchun ishlatiladi. DOS va UNIX muhitida folder direktoriy (katalog) deb ataladi.

jilmayishlar

ingl.: smiles

rus.: смайлики

Insonlar elektron xabarlarini yozayotganda o'z hissiyotlarini ifodalovchi (kulish, yig'lash, biron ustidan kulish) alomatlar (shartli belgilar) to'plami. Masalan: **J L**

jismoniy kanal

ingl.: physical link

rus.: физический канал

Signallar uzatish vositasi. Jismoniy muhitdan va ma'lumotlarni uzatish apparatlaridan tashkil topadi. Signallarni uzatish uslubiga qarab jismoniy kanallar ikki turga bo'linadi:

- signallar modulyatsiya qilinmay uzatiladigan asosiy polosali kanallar;
- signallar modulyatsiya qilib uzatiladigan torpolosali va kengpolosali kanallar.

Turli joylarida abonent tizimlar guruhlarini ulanadigan jismoniy kanallar yakkakanal yoki davriy halqa bo'ladi. Jismoniy kanalda bitta yoki bir necha mantiqiy kanal yotqiziladi.

jismoniy manzil

ingl.: physical address

rus.: физический адрес

1. Jismoniy tuzilma obyektini, ya'ni, pochta manzilini, mahalliy tarmoqni, tizimni, protsessorni, qurilmani, manzil shinasini, bir ma'noli aks ettiradigan manzil.
2. Kommunikatsiya kanalini yoki portni tizimda jismoniy joylashuvini aniqlaydigan raqamlar yig'masi.

jismoniy muhit

ingl.: physical media

rus.: физическая среда

Signallar uzatiladigan va ulanish uchun jismoniy vositalar quriladigan asos. Jismoniy muhit sifatida efir, metallar, optik shisha va kvarts keng ishlatiladi. Jismoniy muhit turini tanlashda erkin foydalanish qulayligi, narx va uzatish tezligi bosh mezonlar hisoblanadi.

jismoniy muhofaza

ingl.: physical protection

rus.: физическая защита

Mexanizm va izchil jarayonlar. Ular jinoyatchilarning qasddan qilgan harakatlari yoki xizmatchi xodimlarning sovuqqonligi oqibatida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan jismoniy zarardan, telekommunikatsiya yoki axborot tizimlarining tarkibiy qismlarini va ularning tuzilmalarini muhofazalash uchun mo'ljallangan.

jismoniy muhofaza vositalari

ingl.: physical protection means

rus.: физические средства защиты

AT tarkibiy qismlari va muhofazalanayotgan axborotga katta kuch – qudratga ega bo'lgan jinoyatchining kirib borish yo'llariga qo'yilgan maxsus jismoniy to'siqlar majmuasi. Bularga, turli rumumdagi elektr yoki elektron-mexanik qurilmalar va inshootlar, hamda ko'rib - kuzatish texnik vositalari, aloqa va qo'riqlash signalizatsiyasi kiradi. Jismoniy muhofaza vositalari sifatida apparatlar o'rnatilgan joylardagi, eshiklarda o'rnatilgan quflar, derazalardagi panjaralar, qo'riqlash signalizatsiyasining elektron-mexanik jihozlari bo'lishi mumkin.

jismoniy pog'ona

ingl.: physical layer

rus.: физический уровень

OSI pog'onalar shajarasi modelidagi eng quyi (birinchi) pog'ona. Kanal pog'onasi bilan jismoniy ulanish vositalari oraligida joylashadi. Shu munosabat bilan, jismoniy pog'ona jismoniy ulanish vositalarini ishlatadi, o'zining xizmatlarini qo'shadi va ularni hammasini kanal pog'onasiga taqdim qiladi. Pog'onaning vazifasi bo'lib, axborot tizimlarini jismoniy ulanish vositalariga ulanishi uchun zarur bo'lgan jismoniy interfeyslarni yaratish hisoblanadi. Jismoniy pog'ona quyidagi vazifalarni bajaradi:

- jismoniy ulanishlarni o'rnatish va uzish;
- signallar ketma-ketligini uzatish;
- zarur hollarda, kanallarni eshitish;
- kanallarni aynanlash;
- nosozliklar va rad qilishlarni paydo bo'lishi haqida xabar berish.

jismoniy tahdid

ingl.: physical threat
rus.: физическая угроза

Amalga oshish oqibati butun tizimga jismoniy ziyondan iborat bo'lgan tahdid.

jismoniy ulanish vositalari

ingl.: physical interconnection facility
rus.: физические средства соединения

Axborot tizimlari orasida signallarni uzatishni ta'minlaydigan jismoniy muhit, apparat va dasturiy vositalar majmuasi. Asosiy namunaviy OSI modelida, ulanishni jismoniy vositalari o'zaro ishlash sohasining jismoniy pog'onadan pastda joylashadi. Bu ulanishlarning asosi bo'lib, ularda ishlatiladigan jismoniy muhit: o'rama juft, yassi kabel, koaksial kabel, optik kabel, efir va h.k. hisoblanadi.

Jismoniy ulanish vositalari ikki turga bo'linadi. Sust deb ataladigan ulanishlar faqat signallarni uzatishga mo'ljallangan. Masalan, ikki tizimni ulaydigan o'rama juft simlar. Faol vositalar na faqat signal uzatishni, balki murakkab bo'lmagan signalga ishlov berish turlarini ham bajaradilar. Bularga modulyatsiya va demodulyatsiyalash, kanalning bandligini nazorat qilish kiradi.

jismoniy xosting

ingl.: physical hosting
rus.: физический хостинг

Kompyuteringiz (serveringiz)ni xosting provayderining telekommunikatsiya bog'lamasi (server xonasi)da joylashtirish, kompyuterni Internet tarmog'iga ulash va provayder tomonidan texnik xizmat ko'rsatishni ta'minlash. Jismoniy xostingning virtual xostingdan asosiy farqlari quyidagicha:

- ishlatilayotgan dasturiy ta'minot va texnologiyalarga cheklashlar yo'qligi (ushbu cheklashlar virtual xostingdan foydalanganda albatta mavjud bo'ladi);
- serverning texnik resurslaridan faqat sizning loyihangiz uchun foydalanish (virtual xostingda resurslar barcha virtual serverlarning umumiy foydalanishida bo'ladi);
- bir necha Internet loyihangizni o'z kompyuteringizda joylashtirish virtual xostingga qaraganda qulayroq va hatto arzonroq bo'ladi.

jismoniy xotira

ingl.: physical memory

rus.: физическая память

Axborot tizimiga (kompyuterga) o'rnatilgan xotira (odatda RAM). Bu atamani, "virtual xotira" atamasiga qarama-qarshi qo'yish uchun ishlatiladi.

jismoniy yozuv

ingl.: physical record
rus.: физическая запись

Kompyuterning asosiy va tashqi xotirasi orasida yaxlit bir butun ko'rinishda uzatilayotgan ma'lumotlar parchasi.

JIT

qisq.: Just-In-Time

Ayni vaqtda. Biror bir harakatda zarurat paydo bo'lishi bilan amalga oshirilishini bildiruvchi atama. Masalan, JIT-to'la o'girish, Java baytkodini mashina kodiga bevosita uni bajarilishi oldidan to'la o'girilishini bildiradi.

JLS

qisq.: Java Language Specification

Java tili spetsifikatsiyasi. Java tilining til tuzilmalarini sintaksisini va semantikasini tavsiflovchi hujjat.

JMAPI

qisq.: Java Management API

Boshqarish uchun Java API. Yana JMX ni qarang.

JMS

qisq.: Java Message Service

Xabarlar xizmatidan erkin foydalanish uchun Java API. Java-dasturlardan korxonamiqyosidagi xabarlar xizmatlaridan erkin foydalanish imkonini beradi, masalan, IBM ning MQSeries xizmatidan JMS, J2EE maslagining muhim tarkibiy qismi.

JMX

qisq.: Java Management eXtensions

Javani [tarmoq] boshqarish uchun kengaytmasi.

JNDI

qisq.: Java Naming and Directory Interface

Java tilini nomlar va kataloglar xizmatidan erkin foydalanishi uchun API. Nomlar va kataloglar xizmatidan erkin foydalanishni standartlashtirish uchun xizmat qiladi, quyi pog'onada foydalanilayotgan standartlar va bayonnomalarga bog'liq emas.

JNI

qisq.: Java Native Interface

Javadan to'g'ridan-to'g'ri erkin foydalanish interfeysi. C va C++ tillari uchun API, maslakka bog'langan usullarni yozish va Java bo'lmagan qo'llanmalarga JVM ni tirkab qo'yish uchun xizmat qiladi.

JNLP

qisq.: Java Network Launching Protocol

Java-qo'llanmalarni tarmoqqa yuklash bayonnomasi. Java-qo'llanmalarni veb-server orqali tarqatish va ularni veb-brauzerdan ishga tushirib yuborish imkonini beradi.

joyiga qo'yish

ingl.: manipulation

rus.: манипулирование

1. Biror narsa ustida murakkab usul, harakat.
2. Informatikada – ma'lumotlarga ishlov berish. Bunda dasturlar foydalanuvchi buyruqlarini qabul qilib, kompyuterga nima va qaysi tartibda bajarish lozimligini buyuradi.
3. Algebraik ifodalarni qayta o'zgartirish.
4. Ma'lum qurilmani boshqarayotganda muayyan vazifani bajarish bilan bog'liq bo'lgan qo'l harakati. Odatda robotlar inson qo'llari harakatlariga taqlid qiladi va buyumlarni olib ularning fazodagi joyini o'zgartirishni ta'minlaydi.

joylashtirish

ingl.: allocation

rus.: размещение

1. Biror narsani joylashtirish, ishlatish tartibi.
2. Informatikada- sahifalarning o'lchovlarini va matnlarning sahifasini, tasvir tuzulmasini belgilaydi.
3. Dasturlashda - ma'lumotlarni kiritish-chiqarish tartibi va ketma-ketligi.
4. Apparat ta'minotini loyihalashda-platalar, integral sxemalar va tarkibiy qismlarni joylashtirish.
5. Tashqi xotirada faylni yozish uchun makon ajratish.

JPDA

qisq.: Java Platform Debugger Architecture

Java maslagi uchun sozlovchi arxitekturasini. Qo'llanma-sozlovchilarni yaratish uchun Java maslagining standart interfeyslari yig'masi.

JPEG

qisq.: Joint Photographic Experts Group

1. Fotografiya sohasidagi ekspertlar guruhi birlashmasi, JPEG guruhi.
2. JPEG algoritmi. Shu nomli guruh tomonidan ishlab chiqilgan tasvirlarni zichlash algoritmi. Internetda ommaviyligi bo'yicha (GIF dan so'ng) ikkinchi o'rinni egallaydigan grafik formatdir. Saqlash uchun yo'qotishli zichlash usulidan foydalanadi, shu tufayli, fantastik pog'onadagi zichlash pog'onasiga erishilgan. Asosan yuqori sifatli fotosuratlarini saqlash uchun ishlatiladi.

JRE

qisq.: Java Runtime Environment

Javaning ijro muhiti. Java dasturlarni ishga tushirib yuborish uchun eng kam zarur bo'lgan bepul tarqatiladigan tizimli dasturiy ta'minot.

JScript tili

ingl.: JScript language

rus.: язык JScript

Skriptlar tili JavaScript ni Microsoft kompaniyasi tomonidan kengaytirilgan tatbiqi.

JSP

qisq.: Java Server Pages

Serverga Java sahifalari. Javani ishlatib dinamik Web- sahifalar yaratish texnologiyasi.

JTA

qisq.: Java Transaction API

API tranzaksiyalar uchun Java. Tarqoq tranzaksiyaviy tizimning tranzaksiyalar menedjeri va boshqa ishtirokchilari orasida o'zaro aloqada ishlashni tartibga soladi.

JTS

qisq.: Java Transaction Service

Java tranzaksiyalarining xizmati. Java ni kengaytmasi. Java tilida OMG OTS ni amalga oshiradi, JTA bilan uyg'unlashuvni quvvatlaydi.

juftlik biti

ingl.: parity bit

rus.: бит четности

Bitlar massivining oxirida yoziladigan bit. U hamma bitlar yig'indisi juft yoki toqligini bildiradi. Juftlik ramzlar guruhini tekshirish uchun hisoblanadigan fuksiya. Ramzlar guruhida xato borligini topib olish uchun ko'rilayotgan guruhdagi nollar yoki birlar soni hisoblanadi. U juft ham, toq ham bo'lishi

mumkin, bu haqda guruhni aniqlaydigan kodning qo'shimcha xonasida yoziladigan juflik biti xabar beradi. Tekshirish vaqtida nollarning yoki birlarning soni takror sanaladi. Hosil bo'lgan qiymatni avvalgisi bilan solishtirib, ma'lum aniqlik bilan ramzlar guruhida xato paydo bo'lganligini bilish mumkin.

Buyurtma berish niyatiga ega yoki aloqa xizmatiga buyurtma beruvchi aloqa foydalanuvchisi.

journal

ingl.: journal

rus.: журнал

1. Qayd yozuvlarini saqlovchi fayl. Ushbu fayl matn formatida yoki ma'lumotlar bazasi formatida bo'lishi mumkin.

2. (Internet Explorer brauzerida) oxirgi N kun ichida ko'rilgan sahifalar manzillari saqlanadigan joy. N sonini (yozuvlarning eng ko'p saqlanish muddatini) belgilash uchun "Xizmat" menyusida "Свойства обозревателя" bandini tanlang va "Общие" qismida "Журнал" bo'limini toping. Ro'yxatni ko'rish uchun "Вид" menyusida "Панели обозревателя" bo'limini topib "Журнал"ni bosing. Oynaning chap tomonida manzillar ro'yxati paydo bo'ladi.

jug'rofiy domen

ingl.: geographic domain

rus.: географический домен

Jug'rofiy belgi bo'yicha birlashtirilgan domen nomlari guruhi. Masalan, www.uza.uz, www.bilimdon.uz nomlari «uz» (O'zbekiston) domeniga mansub.

JVM

qisq.: Java Virtual Machine

Java virtual mashinasi. Java (sinflar) tilidagi bayt-kodlarga to'la o'girilgan dasturlarni bajaradigan dastur.

jo'natish ro'yxatlari

ingl.: mailing lists

rus.: списки рассылки

O'z bayonnomasiga ega bo'lmagan va faqat elektron pochta orqali ishlaydigan Internetning oddiy xizmati. Xabarlarini bitta maxsus manzildan barcha obunachilarga yetkazishni amalga oshiradi.

jo'natuvchi

ingl.: sender

rus.: отправитель

Kk

kabel

ingl.: cable

rus.: кабель

Ma'lumotlarni uzatish uchun mo'ljallangan izolatsiya qilingan o'tkazgich yoki o'tkazgichlar guruhi. Ishlatilayotgan fizik muxitga qarab, kabellar ikki guruhga bo'linadi. Birinchi guruhni yassi kabellar, o'rama juft va koaksial kabellar tashkil qiladi. Ularda metall, aksariyat holda, mis orqali elektr signallari uzatiladi. Koaksial kabellar, eng qimmatbaho bo'lib, signallarni katta tezlikda uzata oladilar va shovqindan yaxshi muhofazalanganlar. Ikkinchi guruhga yorug'lik uzatuvchi optik kabellar kiradi. Ularning asosini, elektromagnit shovqinlardan ideal muhofazalangan yorug'lik uzatgichlari tashkil qiladi. Optik kabellar koaksial kabellardan qimmatroq bo'lib, ular yuqoriroq tezlikda ma'lumot uzatishni ta'minlaydilar.

kabelli mahalliy tarmoq

ingl.: cable local-area network

rus.: кабельная локальная сеть

Kanallari kabellar asosida yaratilgan mahalliy tarmoq. Kabelli mahalliy tarmoqlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, har bir kanalga o'nlab tizimlar ulanishi mumkin. Shu tarzda, yakka kanalli tarmoq, xalqasimon tarmoq va uzib-ulanadigan mahalliy tarmoq hosil bo'ladi.

kabelli modem

ingl.: cable modem

rus.: кабельный модем

Kabelli televizion tarmoq orqali Internetga chiqishni ta'minlaydigan modem. Koaksial kabelning o'tkazish kengligi telefon liniyasinikiga nisbatan sezilarli keng, shu sababli Internet – provayderlari bunday kanal orqali yuqori tezlik (10 Mbit/sek-gacha) bilan Internetdan erkin foydalanishni ta'minlashlari mumkin.

kabelli tarmoq

ingl.: cable network

rus.: кабельная сеть

Tizimlari kabel orqali o'zaro aloqada bo'lgan axborot tarmog'i. Kabellarni axborot tizimlarida ishlatish, atmosfera shovqinlaridan va quyosh nurlanishidan saqlanish, ma'lumotlarni yuqori darajadagi xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq qator ijobiy xossalarga olib keladi. Ayni vaqtda, simsiz tarmoqlarga nisbatan, kabelli tarmoqlar fazo va koinotdagi tizimlar bilan aloqa qiluvchi mobil tizimlarni yaratish uchun yaroqsiz. Bundan tashqari, kabelli tarmoqlar aholi kam istiqomat qiluvchi hududlarda va erkin foydalanish qiyin bo'lgan tarmoqlarda tejamli emas. Kabelli tarmoqlar, birinchi galda, global va hududiy tarmoqlarda ishlatiladi.

kabelli telefoniya

ingl.: cable telephony

rus.: кабельная телефония

Kabel teleko'rsatuvlari xizmatlarini yetkazib beruvchilar tomonidan taqdim etiladigan telefon aloqasi xizmatlari.

kabelli teleko'rsatuv

ingl.: cable television

rus.: кабельное телевидение

Kabelli teleko'rsatuvlar tarmog'i. Kabellar bo'yicha ixtiyoriy axborotni, birinchi galda, teleko'rsatuvlarni uzatishga mo'ljallangan televizion tarmoq.

kadr

ingl.: frame

rus.: кадр

Kanal sathida uzatiladigan ma'lumotlar bloki. Tarmoqda kadrlar, birinchi galda, tutash tizimlarni o'zaro ishlashini ta'minlab beradi. Kanallar bo'yicha yo'naltirilgan kadrlar ikki turga bo'linadi. Axborot kadrlari ma'lumotlarni uzatadi. Boshqaruvchi kadrlar tarmoqni boshqaruvchi axborot uzatadi

kadrlarni qayta uzatish

ingl.: frame relay

rus.: ретрансляция кадров

Apparat ta'minoti yordamida ma'lumotlarni tezkor uzib-ulash texnologiyasi. Kadrlarni qayta uzatish texnologiyasi Bell laboratoriyasi tomonidan taklif qilingan. U tez paketlar deb ataluvchi paketlarni to'g'ridan-to'g'ri uzib-ulashdan iborat bo'lib, o'z - o'zini apparat bilan yo'naltirishni ta'minlaydi. O'z navbatida bunday yo'naltirish har bir uzib-ulashni birlashtiruvchi bog'lamadan o'tayotgan

kadrlarni qabul qilish manzillari bo'yicha taqsimlashni ta'minlaydi. Xatolik paydo bo'lgan kadrlar yo'q qilinadi. Shu bilan birga, yuqori tezliklarga erishish maqsadida, oraliq uzib-ulash bog'lamlarida ma'lumotlarni inobatligini va butligini nazorat qilinmaydi. Bu amal oxirigi uzib-ulash bog'lamlari zimmasiga tushadi. Ular ulanishlarni kanal bo'g'inida amalga oshiradilar, virtual kanallar orqali ma'lumotlar oqimini boshqaradilar, xatolarni topib tuzatadilar. Qayta uzatish kam sonli xatoliklar bilan ishlaydigan kommunikatsiya tarmoqlarida ishlatiladi. Kadrlarni qayta uzatish ma'lumotlarni haqiqiy vaqtida uzatishni ta'minlaydi.

kafolatlar

ingl.: assurance

rus.: гарантия

Tizim xavfsizligini ta'minlashning memoriya tuzilishi va vositalariga ishonch o'lchovi. U xavfsizlik siyosatini bexato va puxta o'tkazilishiga nisbatan o'lchanadi

kalit

ingl.: key

rus.: ключ

1. Ramzlar majmui. U obyektlarni o'xshashlari to'plamidan ajratib olish, ularni axtarish yoki maxfiylashtirish uchun ishlatiladi. Obyektlar sifatida foydalanuvchilar va dasturlar, ma'lumotlar, fayllar, klaviatura va h.k. bo'lishi mumkin. Ikki turdagi kalitlar farqlanadi: ochiq (barcha foydalanuvchi va dasturlarga beriladigan, masalan klaviatura tugmachalarining kodlari) va yopiq (cheklangan doiradagi shaxslarga va dasturlarga ma'lum, masalan korporatsiya ma'lumotlar bazasidan erkin foydalanish kaliti).

2. MB da - ma'lumotlarni aniqlash uchun ishlatiladigan bir yoki undan ortiq ramzlar yoxud yozuv maydoni.

3. Kriptografiya - dastlabki matn shifratga o'girish va unga teskari amallarini boshqarish uchun ishlatiladigan axborot majmui (bitlar ketma-ketligi).

kalit generatsiyasi

ingl.: key generation

rus.: генерация ключей

Kriptografik kalitni generatsiyalash jarayoni. Bunda turli usullar, masalan tasodifiy sonlar va

soxta tasodifiy sonlar ketma-ketligini generatsiyalash ishlatiladi.

kalit oqimi generatori

ingl.: key stream generator

rus.: генератор ключевого потока

Oqimli kriptotizimlar uchun kalit oqimini ishlab beruvchi algoritm. Jo'natuvchi va qabul qiluvchi tomonlarida bir xil kalit oqimini qayta tiklash uchun yo u aniqlangan (deteministik), yo tasodifiy bo'lishi mumkin. Agar generator aniqlangan bo'lsa, u maxfiy kalitga qaram bo'ladi. Odatda kalit oqimi generatori surish registri va noxiziqiy Bul funksiyalari birikmalaridan tug'iladi. Kalitlar oqimi generatorini qurishda qo'shimcha blokli shifrlar ustida kriptografik o'zgartirishlar ishlatiladi, masalan OFB yoki hisoblagich usuli.

kalit so'zi

ingl.: key word

rus.: ключевое слово

1. Ishlov berilayotgan matndan (axtarishda hujjatlar va so'rovlar tizimiga kiritiladigan) tanlanadigan leksik birlik.
2. IZlash tizimlari yordamida tashrifchilarga sizning saytingizni topib beradigan so'zlar.

kalit taqsimoti

ingl.: key distribution

rus.: распределение ключей

Kalitlarni boshqarishning asosiy mexanizmlaridan biri. Har xil usullar bilan amalga oshiriladi. Simmetrik kriptotizimlar uchun kalitlarni abonentlarga yetkazish usullari quyidagilardir:

- muhofazalangan kanallar orqali, masalan, feldyegeer xizmatini ishlatish;
 - turli kanallar orqali qismlarga bo'lib uzatish;
 - kalit taqsimlash markazi orqali yetkazish.
- Asimmetrik kriptotizimlar uchun kalitlarni oshkora taqsimlash mexanizmini ishlatish mumkin.

kalit tizimi

ingl.: key system

rus.: ключевая система

1. Qoidalar majmui. U kriptografik kalitlarni generatsiyalash, taqsimlash, ishlatish, saqlash, alishtirish, yo'q qilish va qayta tiklash tartibini belgilaydi.

2. Axborotni kriptografik muhofazalashni ta'minlashdagi kriptografik kalitlar va ular bilan muloqot qilish qoidalari majmui.

kalitlarni eksponensial tarqatish

ingl.: exponential distribution of keys

rus.: экспоненциальное распределение ключей

Kalitlarni ochiq taqsimlash algoritmi. U asimmetrik kriptotizimlarga xos bo'lib, Diffi-Xellman algoritmi deb ham ataladi. Modul arifmetikasida birtomonlama ko'rsatkichli funktsiya $f(x) = ax \pmod{n}$ dan foydalanishga asoslangan. Bu yerda x - daraja kursatkichi, a - asos, n - modul.

kalitlarni oshkora taqsimlash

ingl.: public distribution of keys

rus.: открытое распределение ключей

Kriptografiya kalitlarini muhofazalanmagan aloqa kanallari orqali taqsimlash mexanizmi. Bu mexanizm ilk bor, 1976 yili amerikalik olimlar Diffi va Xellman tomonidan taklif qilingan va diskret logarifmlash muammosiga asoslanadi. Shunga qaramay, kalitlarni ochiq tarqatish va ochiq kalit bilan shifrlash g'oyalari bir vaqtda taklif qilingan bo'lsa ham, mualliflar ochiq kalit bilan shifrlash tizimini aniq amalga oshira olmadilar. Shifrlash uchun ochiq kalitlar tamoyilini amalga oshiruvchi tizimlar keyinchalik paydo bo'ldi.

kalitli nomlash

ingl.: indexing

rus.: индексирование

Ma'lumotlarning tezroq va osonroq olinishi uchun ularga kalitli so'zlardan tuzilgan nom berish jarayoni. Ma'lumotlar bazalarida kalitli nomlash ma'lumotlarni tezda izlab topish, saralash, guruhlarga ajratish va olish uchun muhim element hisoblanadi.

Hujjatga uning ma'noli mazmunini aks ettiruvchi kalitli so'zlar to'plami bilan belgilash.

kalkulator

ingl.: calculator

rus.: калькулятор

Sonlar ustida elementar amallar bajarish uchun mo'ljallangan sodd kompyuter. Kalkulatorlar dasturlanmaydigan va dasturlanadigan bo'lishi mumkin.

kallak

ingl.: head

rus.: головка

Ma'lumotlarni diskdan o'qish va unga yozish komponenti. Dastlabki diskdan o'qish va unga yozish kallaklari ferritdan yasalgan edi. So'ngra, ular o'rninga juda yupqa metall qatlamli tuzilmali kompozit moddalardan yasalgan kallaklar ishlatildi. Yupqa plenkali kallaklarga o'tish ularning o'lehamlarini juda kamaytirish imkonini berdi. Ma'lumotlarni diskda yuqori zichlikda yozish uchun ishlab chiqilgan magnit rezistiv kallaklar haqiqiy inqilob bo'ldi.

kamera

ingl.: camera

rus.: камера

Yorug'likka sezgir moddalarda predmetlarning tasvirini olishga mo'ljallangan qurilma. Eslab qolinadigan signalning turiga qarab kameralar analogli va raqamli turlarga bo'linadi.

kanal

ingl.: channel

rus.: канал

Signal yoxud ma'lumotlar uzatish vositasi yoki yo'li. Signallarni uzatish vositasi jismoniy kanal deb ataladi. Ma'lumotlar manbadan uni qabul qiluvchiga uzatiladigan yo'lni mantiqiy kanal aniqlab beradi. Kanallarning ikki sinfini farqlashadi: asinxron va sinxron. Sinxron kanalda amalga oshirilayotgan uzatish jarayonini sinxronlashtirish ta'minlangan bo'ladi. Asinxron kanal, shu bilan ajralib turadiki, u orqali ma'lumotlar uzatishda, jo'natuvchi va qabul qiluvchi ishlari sinxronlashtirilmaydi.

Uzatilayotgan signallarning shakliga ko'ra, kanallar ikki turiga: analog va diskret turlarga bo'linadi. Signallarni uzatish usuliga qarab, kanallar bir necha turlarga bo'linadi - simpleks, bimdupleks, dupleks kanallar.

kanal pog'onasi

ingl.: data link layer

rus.: канальный уровень

Axborot tizimlari orasida ma'lumotlar uzatishni amalga oshiruvchi pog'ona. Kanal pog'onasi OSI modelining pog'onalar shajarasida ikkinchi bo'lib, jismoniy va tarmoq pog'onalari orasida joylashgan.

kanallarni uzib-ulash

ingl.: circuit switching

rus.: коммутация каналов

Kompyuter tarmoqlarida ma'lumotlarni uzatish usuli. U har bir juft foydalanuvchilarga, tarmoq kanallari ketma-ketligini yakkaxon ravishda ishlatish uchun taqdim qilishni ta'minlaydi. Kanallarni uzib-ulashning mumtoz sxemasida jismoniy pog'ona funksional bloklari va kanallarni uzib-ulash bog'lamarining yoki aralash uzib-ulash bog'lamarining fizik jarayonlari ishtirok etadi. Natijada, ulanishning jismoniy vositalari orqali to'g'ridan-to'g'ri uzib-ulash amalga oshiriladi. Bunda o'zaro ishlovchi foydalanuvchi tizimlari yoki ma'muriy tizimlar orasida mantiqiy kanallar ketma-ketligi hosil bo'ladi. Ular orqali amaliy jarayonlar bir-biriga ma'lumotlar bloklarini uzatadilar. Shu yo'l bilan hosil bo'lgan ketma-ketlik, u orqali o'zaro ishlashdagi bir juft foydalanuvchilar tomonidan yakkaxon ishlatiladi. Kanallarni uzib-ulashning paketlarni uzib-ulashga nisbatan, ijobiy tomoni shundaki, bu maqsadda ishlatilayotgan bog'lamar nisbatan arzon tushadi. Bundan tashqari, seans davomida uzatilayotgan barcha ma'lumotlar bloklarini oluvchiga, bog'lamar va kanallarining tezlik tavsifnomalari bilan belgilanadigan, hamda vaqt bo'yicha bir xil kechikish bilan yetkaziladi. Bu kommunikatsiya tarmog'i orqali nutqni uzatishni osonlashtiradi.

kanalli shifrlash

ingl.: channel level coding

rus.: канальное шифрование

Telekommunikatsiya vositalari bilan uzatilayotgan axborotni kriptografik usullar bilan muhofazalash. Shifrlash, aloqa kanalining ikki bog'lamasini (yuboruvchidan qabul qiluvchigacha yo'lda oraliq shifrlash ham bo'lishi mumkin) orasida amalga oshiriladi.

Kardano panjarasi

ingl.: Kardano's grid

rus.: Кардано решетка

O'rin almashtirishlar shifrini amalga oshiradigan kriptografik tizim. U kvadrat jadval (panjara) bo'lib, kataklarning chorak qismida shunday o'yiqli qilinganki, o'yiqli to'rt marta burilsa butun jadvalni qoplashi mumkin. Dastlabki matn panjaraning o'yilgan kataklariga yozib qo'yiladi, ular 90°ga burilib yangi, to'ldirilgan kataklarni ochib beradi.

kartografik axborot

ingl.: cartographical information

rus.: картографическая информация

1. Kartografik asarlar to'g'risida ma'lumotlar.
2. Kartografik asarlar shaklida ifodalangan axborot.
3. Kartografik asarlarlarni yaratishda va yangilashda ishlatiladigan axborot.

kartografik kommunikatsiya

ingl.: cartographical communication

rus.: картографическая коммуникация

Kartografik axborotni xarita yaratuvchidan foydalanuvchiga uzatish. Buning ustiga xaritaning o'zi, o'ziga xos aloqa kanali sifatida ham talqin qilinadi.

kartografik ma'lumotlar banki

ingl.: cartographical databank

rus.: картографический банк данных

Raqamli kartografik ma'lumotlarni saqlash, ishlov berish va ishlatishning texnik, dasturiy, axborot va tashkiliy vositalari majmui. Uning tarkibiga bir yoki bir necha predmet (mavzu) sohasidagi kartografik ma'lumotlar bazalari, ma'lumotlar bazasining boshqarish tizimi, hamda so'rovlar va amaliy dasturlar kutubxonasi kiradi.

kartografik ma'lumotlar bazasi

ingl.: cartographical database

rus.: картографическая база данных

Biror bir predmet (mavzu) sohasi bo'yicha o'zaro bog'liqlik kartografik ma'lumotlar majmui. U raqamli shaklda (shu jumladan kartografik ma'lumotlar bazasi shaklida) ma'lumotlar ifodalash, saqlash va joyini o'zgartirishga oid umumiy qoidalarga mos ravishda berilgan Kartografik ma'lumotlar bazasiga ko'pgina foydalanuvchilar kira olishlari mumkin. U amaliy dasturlar paketiga bog'liqlik bo'lmay ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi (MBBT) tomonidan boshqariladi.

kartridj

ingl.: cartridge

rus.: картридж

1. Kerak bo'lganda axborot tizimiga ulanadigan muxtor apparatni yoki dasturning tarkibiy bo'lagi. Kartridj tushunchasi «ma'lumotlarga ishlov berishning tarmoq me'moriy qiyofasida» keng ishlatiladi. Bu yerda kartridjlar-dasturiy modullarning turli yig'malari taklif qilinadi. Zarur bo'lgan kartridjlarni tanlab va ularni

ishlatilayotgan dasturlarga qo‘shib qo‘yib masalalarni yechish mumkin.

2. Kasseta (quti) shaklida yaratilgan, uya yordamida kompyuterga ulanadigan katta bo‘lmagan tashqi xotira qurilmasi. Ba’zida magnit disklar va magnit tasmalar quti-kartridjlar tarzida bajariladi.

3. Sharrachali yoki lazerli printerga qo‘yiladigan, bir marta ishlatiladigan bo‘yoqli quti.

katalog

ingl.: *catalogue*

rus.: *каталог*

1. Izlab topish qulayligini hisobga olib tartibga solingan obyektlar ro‘yxati.

2. Informatikada, bir xil turdagi obyektlar orasidan qidirishni ta’minlaydigan ma’lumotlarning tuzilmasini aniqlovchi ma’lumotnoma. Obyektlar sifatida ma’lumotlar elementlari, fayllar, dasturlar, serverlar, mijozlar, printerlar, magnitli va optik to‘plovchilar va boshqalar bo‘lishi mumkin.

3. Amaliy tizimlarda – talab qilingan ma’lumotlar yig‘masini o‘z ichiga olgan jild joylashgan yerini topish uchun boshqaruvchi dastur tomonidan ishlatiladigan indekslar majmui.

4. Veb-resurslar katalogi (ingl. web-directory) bu, tavsiflari bilan birga berilgan Internet – resurslariga tizimlashtirilgan va rubrikator asosida tartibga solingan murojaatlar termasi. Kataloglar ixtisoslashgan (soha bo‘yicha) va umumiy, hamda hududiy, milliy va global turlarga bo‘linadi.

katod nurli trubka

ingl.: *Catode-Ray Tube (CRT)*

rus.: *трубка с катодными лучами*

Ko‘pchilik televizor ekranlarida va kompyuter displeylarida ishlatiladigan elektron trubka. Xuddi shunday, «Elektron-Nurli- Trubka» deb ham ataladi. CRT ning ish tamoyili, ekranning orqa qismida elektron nurini oldi va orqaga harakatlanishiga asoslangan. Nurni ekran orqali har bir siljishida, bu nur shisha trubkaning ichki tamonidagi fosforli nuqtalarni, ekranni faol maydonchalarini yoritadi. Shunday chiziqlar to‘plamini chizish evaziga, nur ekranda tasvirning umumiy suratini yaratadi.

Kaziski usuli

ingl.: *Kaziski's method*

rus.: *Казиски метод*

Kriptotahlil usuli. U ko‘p alifboli kriptotizimlarning davrini shifrlangan matnda bir xil so‘zlarni topish orqali hisoblashga asoslangan Agar ko‘p alifboli kriptotizimning davri ma’lum bo‘lsa, kriptotahlilash bir alifboli tizimlarni kriptotahliliga keltiriladi.

KB

qisq.:

1. KiloByte - Kilobayt.

2. Knowledge Base - Bilimlar bazasi (BB). Aniq bir predmet sohasi bo‘yicha dalillar va qoidalar shaklida rasmiylashtirilgan bilimlar to‘plami.

Kbit

qisq.: *Kilobit*

Kilobit.

Kbps

qisq.: *KiloBits Per Second*

Kilobit soniyaga.

Kembridj xalqasi

ingl.: *Cambridge ring*

rus.: *кембриджское кольцо*

Kembridj xalqa tarmog‘i. Ilk bor Kembridj universitetida (Buyukbritaniya) yaratilgan taktlanadigan halqasimon tarmoq.

keng yo‘l-yo‘lli kanal

ingl.: *broadband channel*

rus.: *широкополосный канал*

Ma’lumotlarni tezkor uzatishni ta’minlovchi jismoniy kanal. Keng yo‘l-yo‘lli kanallar koaksal kabellar, radiokanallar va optik kanallar asosida yaratiladi. Ular nisbatan qimmat. Shu sababli, ma’lumotlarni yuqori tezlikda uzatish talab qilinmasa, tor yo‘l-yo‘lli kanallar yoki yo‘l-yo‘l asosli kanallardan foydalaniladi.

keng yo‘l-yo‘lli tarmoq

ingl.: *broadband network*

rus.: *широкополосная сеть*

Katta o‘tkazish qobiliyatiga ega kommunikatsiya tarmog‘i. U xilma xil, shu jumladan audio va video signallarni uzatishga qodir. Bunday tarmoq, optik kanallardan foydalanish, yuzlab megabayt soniyasiga oraliqdagi ma’lumotlarni uzatish tezliklarini standartlashtirish, ma’lumotlarni asinxron uzatish bilan tavsiflanadi.

kengeshitirishlar

ingl.: broadcasting

rus.: широковецание

Har bir ma'lumotlar blokini, tarmoqning barcha axborot tizimlariga uzatish. Keng eshittirishlar umumiy tavsifdagi, barcha foydalanuvchilarda qiziqish uyg'otadigan axborotlarni uzatish uchun foydalaniladi. Masalan, televizion tarmoqda. Ularga birinchi galda, reklama, so'nggi xabarlar, tarmoq ma'muriyatining xabarlari kiradi.

keshlash

ingl.: cache

rus.: кэширование

Ingliz tilidagi cache - «maxfiy zahira» so'zidan olingan. Kesh - kompyuter siz Internetdan olgan barcha hujjatlarni yozib qo'yadigan jild. Agar hujjatni takroran so'rasangiz, sizga keshning ichidagini ko'rsatishadi. Proksi-server ham Internetdan olingan hujjatlarni maxsus jildga yozib qo'yadi. Agar siz, yoki Internetning boshqa foydalanuvchisi shu hujjatga murojaat qilsa, proksi-server uni o'zining keshidan yetkazib beradi. Siz buni sezmaydiz ham. Bu holda, siz uzoqdagi WWW-serverga shu hujjat uchun yana murojaat qilganingizga nisbatan, tezlik bir daraja yuqoriroq bo'ladi.

kesh-xotira

ingl.: cache memory

rus.: кэш-память

Protssessor faoliyatini kutishdan halos qiladigan tezlik bilan ishlaydigan buferli xotira qurilmasi. Juda katta tezlik bilan ishlaydigan protssessorlarning paydo bo'lishi, kesh-xotirani yaratish zaruratini keltirib chiqardi. Shu bilan birga, murakkab amaliy dasturlarning bajarilishi uchun katta xotira zarurdir. Katta o'ta tezkor xotirani ishlatish esa foydasiz. Shu sababli, operativ xotira bilan protssessor orasiga, kichkina sig'imli yuqori tezlikli kesh-xotira deb atalgan buferni o'rnatish boshladilar. Buning ustiga, uni protssessor ichiga o'rnatilgan va tashqi turlari mavjud. Ichiga qurilgan kesh-xotira tashqiga nisbatan yuqoriroq tezkorlikka ega, tabiiyki, narxi ham baland. Shu sababli, birinchisi ikkinchisidan sig'im bo'yicha kichikroq. Kesh-xotiraga, tezkor xotirada joylashgan buyruqlar va ma'lumotlarning bir qismi yoziladi.

KHz

qisq.: KiloHertz

Kilogers. Chastota uchun fizikaviy o'lchov birligi.

kiberkasalliklar

ingl.: cyber sickness

rus.: киберболезни

Inson ruhiyati va fiziologik funksiyalariga virtual voqeiylik texnologiyalarining zararli ta'siri oqibatida paydo bo'lgan inson kasalliklarining yangi turlari.

kibermadaniyat

ingl.: cyberculture

rus.: киберкультура

Madaniyatni rivojlantirishdagi texnokrat yangi yo'nalish. U kompyuter o'yinlarining imkoniyatlari va virtual voqeiylik texnologiyalarini ishlatishga asoslangan.

kibermakon

ingl.: cyberspace

rus.: киберпространство

Bu tushuncha yozuvchi Uilyam Gibson tomonidan 1984 yili «Cyberspace» («Kibermakon») deb nomlangan trilogiyaning birinchi romani «Neuromacer» («Neyromant») chop etilishi bilan bog'liq va amerikaliklar hayotidan kirib kelgan. U, dunyoni barcha kompyuterlaridagi elektron ma'lumotlar aylanib yuradigan virtual makonni ta'riflab beradi.

kibernetika

ingl.: cybernetics

rus.: кибернетика

Tabiatda va jamiyatda boshqaruv hamda aloqa haqidagi fan. Kibernetika tabiatning va jamiyatning murakkab obyektlarini, ularning tashkil bo'lish usulidan qat'iy nazar, boshqaruvchi va boshqariladigan elementlardan tashkil topgan, ular orasida to'g'ri va teskari axborot aloqasi mavjud bo'lgan katta kibernetik tizim deb qaraydi. Kompyuterlar yaratilishi va rivojlanishi bilan kibernetik yondashuv keng tatbiq qilina boshladi. Bu kibernetika qator ilmiy yo'nalishlarni yuzaga kelishiga olib keldi: - Diskret matematikaga asoslangan nazariy kibernetika. U boshqarish nazariyasi va axborot nazariyasi bilan shug'ullanadi. -Texnik kibernetika. U boshqarishning avtomatlashtirish vositalari, shu jumladan,

kompyuterlar va avtomatlashtirilgan boshqarish tizimlari bilan shug'ullanadi.

- Biologik kibernetika. U biologiyada va tibbiyotda kibernetika g'oyalari bilan foydalanadi.

- Iqtisodiy kibernetika. U iqtisodiy jarayonlar, matematik modellarini yaratish va iqtisodiy hisoblarda kompyuterlar qo'llash bilan shug'ullanadi.

- Ijtimoiy kibernetika kishilik jamiyatida bo'ladigan turli jarayonlarni boshqarish uchun matematika modellarini quradi va o'rganadi.

Kibernetik tizimlarga misollar: texnikadagi avtomatik rostlagichlar, kompyuterlar, inson miyasi, biologik populyatsiyalar, kishilik jamiyati. Har bir bunday tizim, axborotni idroklay, xotiralay va qayta ishlay oladigan, hamda axborot almasha oladigan o'zaro bog'langan obyektlar to'plamidan iborat. Kibernetika qo'ygan ko'pgina masalalar bilan hozirgi kunda informatika va axborot texnologiyalari sohasi shug'ullanmoqda.

O'zbekistonda Hisoblash markaziga ega bo'lgan O'Z FA Kibernetika instituti akademik Vosil Qobulovich Qobulov (5 sentabr, 1921 y. tug'ilgan) tashabbusi bilan 1966-yilda bunyod bo'lgan va yuqorida keltirilgan barcha yo'nalishlarda faol tadqiqotlar olib borgan.

kilobayt

ingl.: kilobyte

rus.: килобайт

1024 baytga teng bo'lgan, axborot miqdorining o'lchov birligi. Bayt – axborot miqdorini o'lchashning asosiy birligi. Masalan, rus alifbosining bitta ramzi kompyuter xotirasida bir baytni egallaydi.

kissa shaxsiy kompyuteri

ingl.: palmtop personal computer

rus.: карманный персональный компьютер

Imkon boricha kichik o'lchamlari bilan ajralib turadigan ixcham shaxsiy kompyuter. Katta bo'lmagan o'lchamlarga ega bo'lib, u yengil, akkumulator yoki batareyadan ozuqa oladi. Kichiklashtirilgan formatli suyuq kristalli indikatorga ega. Ma'lumotlarni yoki dasturlarni saqlash uchun kompyuter yoki magnit kartochkalari ishlatiladi.

kichik tarmoq

ingl.: Tiny-Area Network (TAN)

rus.: малая сеть

Tuzilishi eng sodda va arzon bo'lgan mahalliy tarmoq. Bu tizim imkoniyatlarini cheklash va ish tezligini pasaytirish orqali amalga oshiradi. Tizimga oddiy shaxsiy kompyuterlar, o'lchov apparaturasi va asboblari kiradi. Bog'lanishning fizik vositalari yassi kabel, o'rama jufti yoki elektr tarmog'i simlari asosida quriladi. Ushbu vositalarga bog'lanish uchun keng qo'llaniladigan interfeyslardan foydalaniladi.

kichik tarmoq niqobi

ingl.: subnetwork mask

rus.: маска подсети

IP manzilida tarmoq va bog'lama tuzilmasini saqlovchi TCP/IP parametri.

klaster

ingl.: cluster

rus.: кластер

1. Tezkor kanal bilan ulangan bir necha kompyuterlardan iborat hisoblash tizimi. Klasterli me'moriy qiyofa o'stira borish va yuqori darajadagi bosh tortishga qarshi turg'unlikni ta'minlaydi.

2. Bir g'ilofdagi qurilmalar majmui. Foydalanuvchi, klasterga murojaat qilib, bir vaqtning o'zida bir guruh protsessorlar bilan ishlashi mumkin. Bunday birlashtirish ma'lumotlarga ishlov berish tezligini oshiradi va ishlatilayotgan tezkor xotirani kengaytiradi. Shu bilan birga, bosh tortishga qarshi turg'unlik sezilarli ortadi,

chunki klasterlar ma'lumotlarni ehtiyot tarzda juftlaydi.

3. Qattiq diskka yozilishi yoki qattiq diskdan o'qilishi mumkin bo'lgan axborotning eng kichik ulushi. Amaliy tizim boshqaruvi ostida ishlayotgan birorta ham dastur, faqat yarim klasterni o'qiy olmaydi. Klaster - faylli tizim bilan bog'liq bo'lgan mantiqiy tushuncha. U bir necha jismoniy bloklardan – qattiq disk sektorlaridan iborat bo'lishi mumkin.

Fayl bir necha klasterlardan iborat bo'ladi. Shu bilan birga, so'nggi klaster odatda oxirigacha to'ldirilmaydi. Agar siz Windows rusumiga tegishli amaliy tizimida ishlayotgan bo'lsangiz, ixtiyoriy faylga keltirib o'ng tugmachani bosib va kontekstli menyuda «Свойства» («Xossalar») buyrug'ini tanlang. «Размер» («O'lchov») qatoriga e'tibor bering. Faylning o'lchovi (fayldagi axborot miqdori) fayl egallab turgan makondan doimo kamroq bo'ladi.

klaviatura

ingl.: keyboard

rus.: клавиатура

1. Kompyuterga raqamli, alfavitli va boshqaruvchi axborotni kiritish qurilmasi.

2. Katta bo'lmagan plastina-tugmachalarning yoki ularning tasvirlarini aniq tartibda joylashtirilgan to'liq to'plami. Ularni bosish yoki ko'rsatish buyruqlar va ramzlar kiritishni ta'minlaydi. Klaviatura kompyuter bilan muloqat uchun tanlangan til ramzlarini va amaliy tizim yoki maslak (platforma) tomonidan ishlatiladigan buyruqlarni o'z ichiga oladi. Chunonchi, shaxsiy kompyuterning klaviaturasi tabiiy tilning barcha harflari, raqamlar, algebraik ishoralar va buyruqlarni ifodalaydi. Klaviaturada tugmachalar joylashuvi qabul qilingan standartlarga mos keladi, ishlatilayotgan kalitlar va generatsiya qilinayotgan kodlar bilan belgilanadi. Klaviatura ekranda maxsus tasvir hosil qilish yo'li bilan ham yaratilishi mumkin. Bunday klaviaturadan foydalanishda yorug'lik perosi yoki barmoq bilan ko'rsatish ishlatiladi.

kliring

ingl.: clearing

rus.: клиринг

O'zaro talablarni va majburiyatlarni hisobga olishga asoslangan hisob-kitoblar tizimi. Kliring hisob-kitoblarini o'tkazishda elektronika va informatika usul va vositalari keng ishlatiladi. Kliring amallari kommunikatsiya tarmog'i orqali amalga oshiriladi. Bu amallarni bajarishda EDI tarmoq xizmati muhim rol o'ynaydi.

kloaking

ingl.: cloaking

rus.: клоакинг

Veb-serverning foydalanuvchiga bir mazmuni, izlovchi robotga boshqa mazmuni ko'rsatuvchi ish usuli. Izlovchi robotlar qaragan IP-manzillarni kuzatib borish va ularga boshqa axborotni berish yordamida amalga oshiriladi. Kloaking aldovni yashirish imkonini beradi, buning evaziga sahifa axtarish natijalarida yuqori joylashishi va foydalanuvchiga eskirgan mazmuni berish imkoni yaratiladi. Kloakingning ayon bo'lishi ko'p hollarda saytning, axtarish tizimining «qora ro'yxati»ga

kiritilishiga va uni indekslashning to'la to'xtatilishiga olib keladi.

KLOC

qisq.: KiloLines Of Code

Kodning ming qatori. Dasturlar murakkabligining o'lchov birligi.

koaksial kabel

ingl.: coaxial cable

rus.: коаксиальный кабель

1. Bir biridan izolatsiyalangan, ichki va tashqi o'tkazgichlardan iborat kabel. Koaksial kabel bir yoki bir necha dielektrik izolatsiya bilan qoplangan, markaziy mis o'tkazgichlarga ega, markaziy o'tkazgichlarni tashqi elektromagnit ta'sirlardan asrash uchun metall qobig' (to'r) bilan, yoki trubka bilan qoplangan. Va nihoyat, ustidan tashqi qatlam joylashtiriladi, aksariyat, mexanik muhofaza uchun po'lat lenta bilan o'raladi.

kod

ingl.: code

rus.: код

1. Shartli belgi, odatda raqamli.

2. Muayyan ma'no berilgan ramzlar majmui. Kod, inson, qurilmalar va dasturiy ta'minot idrok qila oladigan axborotning ramzlar to'plami bilan tasvirlash usulini belgilaydi.

3. Ochiq daslabki matn elementlarini (harflar, harflar birikmasi, so'z, va h.k.) ramzlar guruhi (harflar, raqamlar yoki boshqa ishoralar) bilan almashtirishlar to'plami. U shifrnig maxsus turidir.

4. Xabarlarini bir (dastlabki) alifbodan boshqa (obyektli) alifboga, odatda axborot talofat ko'rmagan holda, o'zgartirish qoidasi.

kod bo'lagi

ingl.: code fragment

rus.: фрагмент кода

Saqlash va takror ishlatish mumkin bo'lgan HTML kodining yoki boshqa kodning bir yoki bir necha qatori.

kodek

ingl.: codec

rus.: кодек

Foydalanuvchi tizimlarida analog signallarni va diskret signallarni ikki tomonlama o'zgartiruvchi qurilma. Videokonferensiya o'tkazilganda, u hujjatlarni namoyish qiladigan

aks ettirgichning ichiga joylashtirilgan mikrofondan va kameradan analogli signallarni qabul qiladi. Bu signallar raqamli shaklga o'zgartiriladi va tarmoq orqali boshqa tizimga yuboriladi. Kodek, tarmoq orqali boshqa tizimning diskret signallarini qabul qilib, ularni analog shaklga o'zgartiradi va radiokarnaylar hamda monitorlar orasida taqsimlaydi.

koder

ingl.: coder

rus.: кодер

Kodlashni amalga oshiruvchi qurilma yoki dastur.

kodlama

ingl.: encoding

rus.: кодировка

Ramzlar (insonlar tili) bilan sonlar (kompyuterlar tili) orasidagi mutanosiblik. Bir xil sonlarni turli alifbolarning ramzlariga almashtirish mumkin. Raqamni harfga almashtirish qoidasini o'zgartirish uchun Internet Explorer da «Вид» («Turi») menyusida «Вид кодировки» («Kodirovka turi») bandini tanlang. Internet da ommaviy ishlatiladigan kirill kodirovkalari KOI8-R va Win1251 hisoblanadi.

kodlash

ingl.: coding

rus.: кодирование

1. Dastlabki alifboni obyektli alifboga o'zgartirish jarayoni.

2. Ma'lumotlarni ramzlar ketma-ketligi bilan ifodalash jarayoni.

Kodlash dasturchi tomonidan yoki avtomatik ravishda amalga oshiriladi. Garchand kodlashda harf, sonlar va alifboni boshqa ishoralaridan tuzilgan kod ishlatilsa ham, bunday kodlash harfli-raqamli kodlash deb ataladi. Kodlash harfma – harf, so'zma – so'z bo'lishi mumkin. Kodlash axborot tizimlarida keng ishlatiladi. U, ma'lumotlarga ishlov berishni va ma'lumotlarni uzatishni, mumkin bo'lgan eng katta tezlikni, buzilishlardan muhofazalanishni ta'minlaydigan bo'lishi kerak. Shu maqsad bilan shovqinga bardoshli kodlash alohida ajratiladi. Ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash uchun shifrlash deb ataluvchi maxsus kodlash amalga oshiriladi.

kodlash kaliti

ingl.: coding key

rus.: ключ кодирования

Kriptografiyada - kodlarni o'zgartirishda, ularning o'zaro mosligini tekshirish uchun ishlatiladigan kalit. Bu kalitning vazifasi, begona obyektlar tomonidan dasturlarni va ma'lumotlarni ishlatishdan muhofazalash.

kodli ajratishli ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Code Division Multiple Access (CDMA)

rus.: множественный доступ с кодовым разделением

Tovushga o'xshash signallardan (taqsimlangan spektrli signallar) foydalanishga asoslangan uyali radioaloqa standarti. Shovqinlardan muhofaza qilishning yuqori pog'onasini ta'minlaydi. AQSHda keng tarqalgan.

kogerent optoelektronika

ingl.: coherent optoelectronics

rus.: когерентная оптоэлектроника

Murakkab axborot tizimlar yaratishning yangi tamoyillarini belgilaydigan optoelektronika turi.

kogerentlik

ingl.: coherence

rus.: когерентность

To'lqin jarayonlarining zamon va makonda o'zaro uyg'un o'tishi. Bu to'lqin jarayonlarini qo'shish orqali namoyon bo'ladi.

kognitiv texnologiyalar

ingl.: cognitive technologies

rus.: когнитивные технологии

Inson tafakkuri imkoniyatlarini rivojlantirishga maxsus yo'naltirilgan axborot texnologiyasi. Bunday texnologiyaning o'ziga xos misoli bo'lib, kognitiv kompyuter grafikasi hisoblanadi. U, kompyuter ekranida fazoviy shaklda na faqat turli geometrik shakllarni, balki turli matematik formulalarni ham ifodalay oladi. Bunday ifodalashlar insonni fazoviy tasavvurini va uning assotsiativ fikrlashini rivojlantiradi. Interbilding kognitiv texnologiyaning misoli bo'lib, u insonni aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishning tashhisi, treningi va monitoringining kompyuter texnologiyasidir.

KOI8

ingl.: KOI8

rus.: КОИ8

Keng tarqalgan, kirill ramzlarini o'z ichiga olgan kod jadvalaridan biri (kod jadvali sonlar-kompyuterni ona tili bilan inson alifbosi ramzlari orasidagi mutanosiblikni o'rnatadi).

kolliziya

ingl.: collision

rus.: коллизия

1. Ikki ishchi stansiya (kompyuter) tomonidan bir vaqtning o'zida ma'lumotlar uzatish uchun yagona muhit (kabel)dan, masalan – mahalliy tarmoqdan, birgalikda foydalanishga qilingan urinish natijasi. Bu signallarning yo'qolishiga va takroran uzatish zaruriyatini tug'diradi.

2. Axborot muhofazasida – turli xabarlarining xesh-funksiyalari bir-biriga teng bo'lib chiqish xodisasi.

kommunikativistika

ingl.: communication science

rus.: коммуникативистика

Axborot kommunikatsiyalari (shu jumladan, tarmoqlar) muammolarini o'rganadigan fan.

kommunikatsiya nazoratchisi

ingl.: communication controller

rus.: коммуникационный контроллер

Bufer protessorlari va uzib-ulash bog'lamasini vazifalarini bajaradi. Nazoratchilar har xil turdagi kanallar bilan ishlaydilar. Uzoqlashgan (bosh kompyuterdan) kommunikatsiya nazoratchilari guruhli nazoratchilar deb ataladi. Hamma nazoratchilarga terminallar ulanadi.

kommunikatsiya protessori

ingl.: communication processor

rus.: коммуникационный процессор

Kanallar orqali ma'lumotlar uzatishga ixtisoslashib, terminallar yig'masini boshqaradi. Ma'lumotlarni formatlash va dastlabki ishlov berishni ta'minlaydi.

kommunikatsiya tarmog'i

ingl.: communication network

rus.: коммуникационная сеть

Asosiy vazifasi ma'lumotlar uzatish bo'lgan tarmoq. Ma'lumotlarni uzatishning va ularga ishlov berishning ayrim turlarini ta'minlaydigan axborot tarmog'ining o'zagi. Bir kommunikatsiya tarmog'i asosida bir necha axborot tarmog'ini yaratish mumkin. Kommunikatsiya tarmog'ining vazifasi bo'lib qabul qiluvchilarga ma'lumotlar bloklarini o'z

butunligini yo'qotmagan holda, xatolarsiz va buzilishsiz yetkazib berish hisoblanadi. Tarmoqda ortiqcha yuklamalarni, katta navbatlarni va tizim buferlarini to'lib ketishini oldini olish ham muhimdir.

Kommunikatsiya tarmoqlari uch sinfga bo'linadi: ma'lumotlarni yo'naltirishni bajaradigan tarmoqlar, ma'lumotlarni tanlab uzatadigan tarmoqlar va aralash tarmoqlar. Uzatilayotgan signallarni turlariga qarab, mos ravishda analogli tarmoqlar va raqamli tarmoqlarni farqlashadi. Qamrab olingan makoniga qarab, kommunikatsiya tarmoqlari mahalliy tarmoqlar, hududiy tarmoqlar va global tarmoqlar hosil qiladi. Bundan tashqari kabelli tarmoqlar va simsiz tarmoqlar turlari mavjud.

kommunikatsiya tizimi

ingl.: communication system

rus.: коммуникационная система

Boshqa tizimlar orasida axborot uzatish bilan bog'liq yordamchi vazifalarni bajaradigan tizim.

kommunikatsiya, kommunikatsiyalar

ingl.: communication

rus.: коммуникация, коммуникации

1. Aloqa, xabar, aloqa vositasi, axborot, axborot vositasi, tutashma, muloqot, ulanish.
2. Telekommunikatsiyalar. Faoliyat sohasi - axborot uzatish usullari va vositalari.

kompiyator

ingl.: compiler

rus.: компилятор

Bir tilda yozilgan dasturni, protessorning boshqa tilida ifodalangan dasturga aylantiruvchi dastur. Masalan, kompiyator SI tilida yozilgan dasturni olib, uni assembler tilida yozilgan dasturga aylantiradi.

kompyuter

ingl.: computer

rus.: компьютер

Hisoblarni bajarish, shu jumladan elektron shakldagi axborotni oldindan belgilangan algoritim bo'yicha qabul qilish, qayta ishlash, saqlash va ishlov berish uchun mo'ljallangan mashina. Kompyuter so'zi ingliz tilidagi to compute, computer, so'zlarining hosilasi bo'lib, ular «hisoblash», «hisoblagich» deb tarjima qilinadi. Dastlab ingliz tilida bu so'z, mexanik qurilmani jalb qilib yoki uning ko'magisiz

arifmetik hisoblarni bajaradigan insonni anglatgan. Keyinchalik uning ma'nosi mashinalarning o'ziga ko'chirildi, biroq, zamonaviy kompyuterlar matematika bilan bevosita bog'liq bo'lmagan ko'plab masalalarni ham bajaradilar. XX asrning 90-yillaridan boshlab, kompyuter atamasi elektron hisoblash mashinalari (EHM) atamasini amalda siqib chiqardi. Kompyuter quyidagi asosiy bloklardan iborat:

- asosiy xotira;
- protsessor;
- tashqi qurilmalar.

Kompyuterning hamma blok (blok)lari o'zaro tizim magistrali (shinasi) bilan bog'langan. Uning o'zagi bo'lib, bitta protsessor yoki protsessorlar guruhi hisoblanadi. Ular, kesh-xotira yoki tezkor xotira bilan bevosita o'zaro ishlaydi va nazoratchilar yordamida tashqi qurilmalarga shu jumladan, tashqi xotira qurilmalariga va kiritish-chiqarish qurilmalariga ulanishi mumkin. Ma'lumotlarni kiritish uchun klaviatura, skanerlar va h.k. lar ishlatiladi. Ma'lumotlar ekranga, printerlarga, radiokarnaylar va boshqa qurilmalarga chiqariladi. Kompyuter ishini amaliy tizim boshqaradi. Birinchi - Z1 va Z3 – dasturlanadigan kompyuterlarni nemis muhandisi Konrad Suze (Konrad Zuse) mos ravishda, 1938 va 1941 yillarda yaratgan.

kompyuter aloqasi

ingl.: computer communication
rus.: компьютерная связь

Aloqa kanallari bo'ylab kompyuterdan kompyuterga axborot uzatish. Aloqa elektron vositalar yoki jamoa telekommunikatsiya kanallari (telefon, radio- va yo'ldoshli aloqa), yoki maxsus kabellar va simlar orqali amalga oshiriladi.

kompyuter arxitekturasi

ingl.: computer architecture
rus.: архитектура компьютера

Kompyuter tarkibiy bo'laklarining texnik va dasturiy vositalarining o'zaro aloqalarini o'z ichiga oluvchi kompyuterning mantiqiy tuzilishi va funksional tavsifnomalari.

kompyuter axboroti turlanishi

ingl.: computer information modification
rus.: модификация компьютерной информации

Kompyuter tizimi, tarmoq yoki mashina tashuvchilarida saqlanayotgan axborotni o'zgartirish yoki yolg'on axborotni ataylab kiritish.

kompyuter dasturidan foydalanish

ingl.: software use

rus.: использование программы для ЭВМ

Chop etish, aks ettirish, tarqatish va ularni turli xo'jalik faoliyatiga kiritish (jumladan o'zgartirilgan shaklda ham) bo'yicha harakatlar. Ommaviy axborot vositalari tomonidan kompyuter uchun dastur chop etilishi haqidagi xabar berish kompyuter uchun dasturidan foydalanish hisoblanmaydi.

kompyuter dasturi

ingl.: computer program

rus.: компьютерная программа

1. Masalani yechish algoritmining tavsifi. Dasturlash tilida beriladigan, dasturchi tomonidan tuziladigan va kompyuter bajaradigan ko'rsatmalar yig'masi.
2. Muayyan funksiyalarni, masalalarni va muammolarni yechish uchun zarur bo'lgan, ixtisoslashgan dasturlash tilining qoidalariga bo'ysunadigan va operatorlar yoki buyruqlar tavsifidan iborat sintaksis birlik.
3. Hisoblash mashinasiga algoritmi belgilab beradigan, ko'rsatmalar (buyruqlar yoki tavsiflar va operatorlar) ketma-ketligi. Kompyuter dasturi kompyuter qanday tartibda, qaysi ma'lumotlar ustidan va qanday amallarni bajarishi kerakligini, hamda qanday shaklda natija berishi kerakligini ko'rsatib beradi. Kompyuterni boshqarish qurilmasi kompyuter dasturini mashina buyruqlari ketma-ketligi shaklida qabul qiladi. Kompyuter dasturini mashina tilida tuzish – noqulay va sermehnat jarayon. Shu sababli, odatda kompyuter dasturini inson tomonidan biror-bir dasturlash tilida tuziladi, so'ngra kompyuterning o'zi bu dasturni mashina tiliga o'tkazadi (translatsiya qiladi).

kompyuter dasturini nashr etish

ingl.: software publishing

rus.: выпуск программы для ЭВМ

Kompyuter uchun dastur nusxalarini muallif roziligi asosida cheklanmagan shaxslar doirasiga taqdim etish (jumladan, kompyuter xotirasiga yozish va bosma matn chop etish

orqali ham). Bunday nusxalar soni ko'rsatilgan asarlar tavsifiga ko'ra mazkur doiradagi shaxslar ehtiyojlarini qondirishi lozim.

kompyuter dasturining muallifi

ingl.: software author

rus.: автор программы для ЭВМ

Ijodiy faoliyat tufayli kompyuter uchun dastur yaratgan jismoniy shaxs.

kompyuter dasturining shakli turlanishi

ingl.: software modification

rus.: модификация программы для ЭВМ

Moslashtirish bo'lmagan va dastlabki matnning o'zgarishiga olib keluvchi har qanday o'zgartirishlar.

kompyuter dasturlarini qo'riqlash

ingl.: protection of computer software

rus.: охрана компьютерных программ

Ixtiyoriy tilda va ixtiyoriy shaklda, shu jumladan, dastlabki matn yoki obyektli kod ham, ifodalanishi mumkin bo'lgan, dasturlarni (shu qatori operatsion tizimlar ham) barchasiga tegishli bo'lgan qo'riqlash turi.

kompyuter grafikasi

ingl.: computer graphics

rus.: компьютерная графика

Kompyuterlar yordamida tasvirlarni yaratish va ishlov berish texnologiyasi. Avvaliga, oq-qora chizmalarni va sxemalarni tayyorlash jarayoni kompyuter grafikasi deb atalgan. Ammo, tez orada turli-tuman ranglarni ishlatadigan rasmlar paydo bo'ldi. Qimirlamaydigan rangli tasvirlardan keyin videofilmlar paydo bo'ldi. Endi esa, uch o'lchamli tasvirlar tobora keng tarqalmoqda. Hozirgi kunda kompyuter grafikasi, uni yangicha tushinishda, hattoki virtual haqiqiylikni yaratadi. Vizualizatsiya tobora ko'proq ahamiyat kasb etmoqda. Kompyuter grafikasi yordamida vektorli tasvirlar va rastri tasvirlar yaratilmoqda.

kompyuter huquqi

ingl.: computer law

rus.: компьютерное право

Qonunchilikning yangi sohasi. U kompyuter, kompyuter tizimlari va tarmoqlarini ishlatish jarayonida yuzaga keladigan ijtimoiy munosabatlar majmuasini tartibga soladigan huquqiy hujjatlar majmuidir. Huquqshunoslikka oid adabiyotlarda «kompyuter huquqi» atamasi

bilan birga: «informatika huquqi», «axborot huquqi», «kompyuter - axborot huquqi» kabi atamalar ham uchraydi. Axborot huquqi tushunchasi kompyuter huquqi tushunchasiga nisbatan kengroq ma'noga ega, chunki u, axborotga qanday texnik vositalar bilan ishlov berilishidan va uni tashuvchilar qandayligidan qat'iy nazar, axborot faoliyati sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi.

kompyuter ilmi

ingl.: computer science

rus.: компьютерная наука

qarang: informatika

kompyuter ish tashlashi

ingl.: computer sabotage

rus.: компьютерный саботаж

Qasddan kompyuter axborotini yoki dasturini yo'q qilish, qamal qilish. yaroqsiz holga keltirish, kompyuter uskunalarni safdan chiqarish, kompyuter tizimini, tarmog'ini yoki axborotning mashinali tashuvchisini barbod qilish.

kompyuter jinoyatlari

ingl.: computer crimes

rus.: компьютерные преступления

1. Bevosita ma'lumotlarga ishlov berish tizimi yoki kompyuter tarmog'i yordamida qilingan jinoyatlar.
2. Apparat, dasturiy vositalarni va ma'lumotlarni ishlatish, turlash yoki qo'porish yo'li bilan sodir etilgan jinoyat.
3. Kompyuter informatikasi sohasidagi jinoyatlarning qisqartirilgan nomi.
4. Axborot – telekommunikatsiya tarmoqlari orqali axborotdan erkin foydalanishning yangi imkoniyatlarini ishlatish, hamda kompyuter tizimlari foalitetini buzish bilan bog'liq huquqbuzarlik harakatlari.

kompyuter jinoyatlari tasniflagichi

ingl.: codifier of computer crimes, classifier of computer crimes

rus.: кодификатор компьютерных преступлений, классификатор компьютерных преступлений

U Interpol tashkilotining Bosh kotibiyotining ishchi guruhi tomonidan 1991 yili ishlab chiqilgan. U so'rovlar bo'yicha axborotni avtomatlashtirilgan axtarish tizimi bilan uyg'unlashgan va hozirgi kunda, Interpolni 100 dan ortiq Milliy bo'limlaridan erkin foydalanish

imkonini beradi. Tasniflagich kompyuter jinoyatlarining olti guruhini o'z ichiga olib, ularning har biri yana ayrim turlarga bo'linadi. Tasniflagichda Z shartli belgisi nazarda tutilgan bo'lib, u «jinoyatlarning boshqa turlari»ni ifodalaydi va kompyuter texnologiyalarining bo'lajak rivojlanishini hisobga olib kiritilgan.

- QA guruhi — Ruxsat etilmagan erkin foydalanish va tutib olish:

- QD guruhi — Kompyuter ma'lumotlarini o'zgartirish:

- QF guruhi — Kompyuter qallobligi:

- QR guruhi — Noqonuniy nusxa olish:

- QS guruhi — Kompyuter ish tashlashi:

- QZ guruhi — Boshqa kompyuter jinoyatlari:

kompyuter kartochkasi

ingl.: computer card

rus.: компьютерная карточка

Ichiga mikroprotessor, dasturiy ta'minot va energiyaga qaram bo'lmagan xotira qurilmasi o'rnatilgan plastika kartochkasi. Kompyuter kartochkasi, boshqacha, tafakkur kartochkasi deb ham atalib, uncha katta bo'lmagan o'lchamlarga, o'zining oddiy OT ga va beruxsat erkin foydalanish dan ichiga o'rnatilgan muhofazasiga ega. Kartochkada bir guruh tutashmalar bo'lib, ular ozuqa manbaiga ulanish, kartochkaga ma'lumotlarni kiritish va undan ma'lumotlarni chiqarish uchun xizmat qiladi. Kompyuter kartochkasi uning egasini aniqlash uchun va qo'shimcha axborot (bankdagi hisob raqami, biror tovar uchun to'langan pul miqdori va h.k.) taqdim qilish uchun mo'ljallangan.

kompyuter ma'lumotlarini g'ayriqonuniy egallab olish

ingl.: improper possession of computer information

rus.: неправомерное завладение компьютерной информацией

Kompyuter tizimida, tarmoqda yoki mashina tashuvchilarida saqlanayotgan axborotni ruxsatsiz ko'chirish yoki boshqa g'ayriqonuniy yo'l bilan egallab olish, yoki kompyuter aloqasi vositalari yordamida uzatiladigan axborotni ushlab qolish.

kompyuter muhofazasi

ingl.: computer protection

rus.: защита компьютера

Ma'lumotlar va tizim resurslarini, odatda tasodifiy va qasddan qilingan harakatlarga

qarshi qo'llanadigan tegishli tadbirlar tizimi bilan muhofazalash. Bunday harakatlar o'zgaralar axborotini o'zgartirish, yo'q qilish, oshkor etish, olish yo undan erkin foydalanish kabilar bo'lishi mumkin.

kompyuter musiqasi

ingl.: computer music

rus.: компьютерная музыка

Kompyuter texnikasi va tegishli dasturiy ta'minotni ishlatib yaratiladigan musiq.

kompyuter qallobligi

ingl.: computer fraud

rus.: компьютерное мошенничество

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimi yoki kompyuter tarmog'i yordamida yoki bevosita u orqali qilingan qalloblik.

kompyuter reklamasi

ingl.: computer advertisement

rus.: компьютерная реклама

Axborot tarmog'i tomonidan texnologiyalar, tovarlar va taklif qilinayotgan xizmat turlari to'g'risida taqdim qilinayotgan axborot. Kompyuter reklamasi audiovideotizimlar, multimediy va virtual borliqdan foydalanishga tayanadi. Reklamada taklif qilinayotgan obyektlar to'g'risidagi ma'lumotlar joylashgan MB katta ahamiyatga ega. Barcha hollarda ma'lumotlarning hamma turlari, ya'ni, matn, nutq, musiq va tasvirlar, shu jumladan, rangli, hajmiy tasvirlar ishlatiladi. Ommaviy tamoshabing mo'ljallangan reklama uchun, teleko'rsatuvlar tarmog'i ishlatiladi.

kompyuter savodxonligi

ingl.: computer literacy

rus.: компьютерная грамотность

Shaxsiy kompyuterda ishlash uchun zarur bilim va ko'nikmalarning eng kam to'plamini egallash. Shu kunda, o'qish va yozishda ustalik qanchalik zarur bo'lsa, kompyuter savodxonligi ham shunday qaralmoqda.

kompyuter tarmog'i

ingl.: computer network

rus.: компьютерная сеть

Hisoblash tizimi. U bir necha kompyuter, terminal va boshqa apparat vositalarini o'z ichiga olib, ma'lumotlar uzatishni ta'minlaydigan aloqa liniyalari bilan o'zaro bog'langan. Kompyuterlar bir biri bilan o'zaro

bevosita yoki oraliq kompyuterlar orqali ulanadilar. Tarmoqning tuzilishi va tarmoq dasturiy ta'minoti imkoniyatlariga qarab, biror kompyuter yoki terminal foydalanuvchisi quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishi mumkin: boshqa kompyuter xotirasida saqlanayotgan ma'lumotlardan erkin foydalanish ; o'zining amaliy dasturini bajarish uchun quvvatliroq kompyuterning markaziy protsessoriga va uning xotirasidan erkin foydalanish ; tarmoqqa qo'shilgan barcha kompyuterlarning birlashgan resurslaridan erkin foydalanish . Tarmoqlarga misol sifatida avialiniyalar chiptalariga buyurtma berish yagona tizimi yoki bankni va uni turli shaharlarda va hatto, mamlakatlarda joylashgan bo'limlarini bog'lovchi tarmoqni ko'rsatish mumkin. Butun dunyoda keng tarqalgan global kompyuter tarmog'i Internet esa yaqqol misoldir.

kompyuter telefoniya

ingl.: computer telephony

rus.: компьютерная телефония

Chaqiruvlar generatsiyasi va qabul qilinishi, seanslarni boshqaruvi kompyuter zimmasiga yuklatilgan telefoniya. U tufayli foydalanuvchiga quyidagi xizmatlar taqdim qilinadi:

- xabarlar uchun yagona makon (ovoz va faksimil) qo'llash;
- telefon chaqiriqlarni bir kompyuterdan boshqasiga ulash;
- MB bilan interfaol ovozli o'zaro ishlash;
- kirayotgan va chiqayotgan chaqiriqlarni nazorat qilish;
- chaqirilayotgan foydalanuvchi tartib raqamini terish;
- nutq xabarlarini sintezlash;
- avtojavobchini ishini taqlid qilish;
- foydalanuvchilar guruhi orasida telekonferensiya tashkil qilish.

kompyuter texnologiyasi

ingl.: computer technology

rus.: компьютерная технология

qarang: axborot texnologiyasi.

kompyuter tezligi

ingl.: computer speed

rus.: быстродействие компьютера

Mashinaning markaziy protsessorlari tomonidan bir sekunda bajarilayotgan elementar amallar

soni. Zamonaviy kompyuterlar tezligi sekundiga bir necha milliard amallarga yetadi.

kompyuter tili

ingl.: computer language

rus.: компьютерный язык

Kompyuterlar va kompyuter texnikasi bilan bog'liq, odatda tillarga tegishli tushuncha.

Bu tushuncha ko'proq dasturlash tili tushunchasiga mos keladi, lekin bunday moslik bir ma'noli emas. Masalan, markerlash tillari (HTML kabi) dasturlash tillariga kirmaydi, ammo aniq kompyuter tillariga tegishli.

kompyuter tizimi

ingl.: computer system

rus.: компьютерная система

Markaziy kompyuter va unga aloqador chekka qurilmalar, konsol kompyuterlar, disk massivlari, lentali tashuvchilar, ma'lumotlarni robotlashgan saqlash tizimi va shunga o'xshashlar.

kompyuter tizimi auditi

ingl.: computer system audit

rus.: аудит компьютерной системы

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimida qo'llanilayotgan jarayonlarning samaraliligi va to'g'riligini baholash va ularni yaxshilash bo'yicha tavsiyalar berish uchun ekspertiza.

kompyuter uchun dasturni moslashtirish

ingl.: software adaptation

rus.: адаптация программы для ЭВМ

Foydalanuvchining muayyan texnik vositalari yoki aniq dasturlari boshqaruvidagi kompyuter uchun mo'ljallangan dasturning faoliyatini ta'minlash maqsadida amalga oshiriladigan o'zgartirishlar kiritish.

kompyuter uchun dasturni tarqatish

ingl.: software distribution

rus.: распространение программы для ЭВМ

Ixtiyoriy moddiy shaklda qayta ishlab chiqarilgan kompyuter uchun dastur erkin foydalanishni, shu jumladan, tarmoq va boshqa usullar bilan, taqdim qilish. Shuningdek, sotish, kiraga berish, ijaraga topshirish, qarzga berish, shu maqsadlarda importni ham o'z ichiga oladi.

kompyuter virusi

ingl.: computer virus

rus.: компьютерный вирус

1. Boshqa dasturlarni turlab o'z-o'zini tarqatadigan dastur. U iloji boricha, o'z o'zgartirilgan nusxalarini ham va kasallangan dasturni chaqirilganda bajariladigan dasturlarni ham o'z ichiga oladi. Virus, aksariyat hollarda nosozlikka sabab bo'ladi yoki g'ijinish uyg'otadi va biror hodisa yuz berishi bilan, masalan, aniq kunning kelishi bilan ishga tushirilishi mumkin.

2. Quyidagi xossalarga ega dastur: o'zini boshqa fayllarga, disklarga, kompyuterlarga nusxasini ko'chirish, axborotdan ruxsat berilmagan erkin foydalanishni amalga oshirish imkoniyati bor; topib olishga urinishlardan niqoblanish imkoniyatiga ega.

3. Dastur yoki boshqa dasturlarga ulanadigan buyruqlar yig'masi. U o'zining nusxalarini kompyuterlarda yoki kompyuter tarmoqlarida qayta ko'paytirib va tarqatib, hamda qonuniy foydalanuvchilar uchun nomaqbul harakatlarni bajaradi.

Kompyuter virusi tezkor xotiradagi va diskdagi dasturlarni «zaharlaydi». Tarqatilish usullari, «tajovuzkorlik», virusga qarshi dasturlarni muhofazasini yengib o'tadigan va tavsifnomalari bilan ajralib turadigan kompyuter viruslari xillari to'plami mavjud. Zaharlash usuliga qarab kompyuter viruslari dasturiy yoki yuklovchi bo'lishi mumkin. Dasturiy virus dasturning tanasiga yozilib oladi va uni xotiraga yuklaganda, rezident ravishda yuklanadi, natijada tezkor xotirada joylashgan barcha dasturlarni diskda ularning fayllariga o'zini yozib olib zaharlaydi. Yuklovchi virus o'zini diskka hufiya tarzda, o'ziga diskli yuklovchida murojaat qoldirib yozib oladi va diskka birinchi murojaat vaqtida faollashib ketadi. Kompyuter viruslari diskdan diskka nusxa ko'chirishda yohud Internet tarmog'i orqali «yuqadi».

kompyuter xaritasi

ingl.: computer map

rus.: компьютерная карта

Avtomatlashtirilgan kartografik tizim yoki GAT vositalari yordamida olingan xarita. U grafik chiqarish qurilmalari - grafqurug'ich, printer va boshqalar yordamida qog'oz, fototasma va boshqa materiallarda tayyorlanadi.

kompyuter o'yini

ingl.: computer game

rus.: компьютерная игра

Holatlarni kompyuter yordamida modellashtirish. U samarador yechimlarni ishlab chiqish maqsadida, ziddiyat usulidan foydalanadi. O'yinlar nazariyasi asosida yaratilayotgan kompyuter o'yinlarida, bir ishtirokchi sifatida – kompyuter, boshqalari sifatida – odamlar qatnashadi. Har bir kompyuter o'yini, uning o'tib borish jarayonini tavsiflaydigan algoritmlar tomonidan belgilanadi. Bu algoritmlar qator talablarga javob berishi zarur:

- jarayon shunday bo'lishi kerakki, o'yinchi ko'nikmalar olsin va takroriy o'yinda yig'ilgan tajribani ishlata olsin;

- o'yin, o'yinchini eng yaxshi natija erishishiga qiziqitira olish bilan maftunkor bo'lishi kerak;

- o'yinda ma'lumotlarni ifodalashning turli shakllari ishlatilishi zarur.

O'yin tushunchasi insonning ishi va dam olishi bilan bog'liq turli sohalarni qamrab oladi. Bunga ishchanlik o'yinlari (iqtisod va ishlab chiqarishni boshqarish), o'qish, sport, dam olish, ko'ngil ochish kiradi. O'yinlarni o'tkazish uchun kompyuterlarga maxsus kiritish-chiqarish qurilmalari - richagli mexanizm, radiokarnay, mikrofon va boshqalar bilan jihozlanadi.

kompyuteramaniya

ingl.: computer-prone

rus.: компьютеромания

Insonning kompyuter tizimlarini muntazam ishlatishdagi patologik ehtiyoji. Bu inson ruhiyatiga kompyuter o'yinlari va virtual borliq texnologiyalari ta'siriga ko'nikib qolishi bilan yuzaga kelgan.

kompyuter-bosma

ingl.: computer-to-press

rus.: компьютер-печать

Raqamli poligrafiyada ishlatiladigan atama. U kompyuter bilan poligrafiya orasida oraliq amallar yo'qligini bildiruvchi tushuncha.

kompyuterlar avlodi

ingl.: computers' generation

rus.: поколение компьютеров

Asosan ishlab chiqarish jarayonida qo'llaniluvchi texnologiyaga asoslangan kompyuterlarning tarixiy tasnifidagi toifa. Masalan, birinchi avlod kompyuterlari rele yoki elektron lampalarga, ikkinchisi – tranzistorlarga,

uchinchisi – integral mikrosxemalarga, to'rtinchisi – katta va o'ta katta integral sxemalarga asoslangan.

kompyuterlashgan dasturiy ta'minot ishlab chiqish

ingl.: Computer-Aided Software Engineering (CASE)

rus.: компьютеризованная разработка программного обеспечения

Dasturiy ta'minot ishlab chiqishga mo'ljallangan tizim. CASE texnologiyasi dasturlarni ishlab chiqishga, umumiy MB yaratishga, shu baza bilan o'zaro ishlashni yagona usulidan foydalanishga mo'ljallangan kompyuterlashgan tizim vositalari to'plamidan iborat. Buning ustiga, bu yondashuv yagona axborot tarmog'iga ulanadigan axborot tizimlarida ishlatiladigan OT (amaliy tizim) larni xilma-xilligini hisobga oladi. Bundan tashqari, CASE turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan ishlatiladigan tarmoq texnologiyalarining yagona asosini belgilaydi. CASE yana, yaratilayotgan dasturlarni testlashning uslubiyatini va testlash vositalarini taqdim qiladi. CASE ni ishlatish evaziga ishlanmalar arzoniga tushadi va ularni ishlab chiqish davri qisqaradi.

kompyuterlashgan ishlab chiqarish

ingl.: Computer-Aided Manufacturing (CAM)

rus.: компьютеризованное производство
Kompyuter ishtirokida ishlab chiqarish.

kompyuterlashgan logistik tizim

ingl.: Computer-Aided Logistics System (CALS)

rus.: компьютеризованная логистическая система

Loyihalash va murakkab qurilmalar to'plamini kuzatib borish texnologiyalari majmui. CALS tizimi avtomatlashtirish funksiyalari to'plamini belgilab beradi. U bozorni o'rganish va marketing, texnik shartlarni ishlab chiqish, loyihalash, ishlarni moddiy-texnik ta'minoti, texnologik jarayonni ishlab chiqish va tayyorlash, ishlab chiqarish, nazorat va boshqalarni o'z ichiga oladi. Ko'rsatib o'tilgan funksiyalarni bajarish uchun CALS quyidagi vositalarni ishlatadi:

- logistik tizimlarni spetsifikatsiyasini yaratish;
- loyihalash, shu jumladan, ma'lumotlar bazalarini;

- dasturlash;
- uyg'unlashuv uchun maslamlarni kuzatib borish;
- turli nimitizimlarni yaratuvchilarni o'zaro ishlashini rejalash, nazorat qilish.

kompyuterlashgan loyihalash

ingl.: Computer-Aided Design (CAD)

rus.: компьютеризованное проектирование

Ishlab chiquvchilar mehnatini avtomatlashtirish texnologiyasi. Mahsulotlar (asboblar, qurilmalar, apparatlar, tizimlar) tobora murakkablasha borishi, ularni yaratishda yangicha yondashuvlar qo'llashni taqozo etadi. Ular CAD, Loyiha Ishlarini Avtomatlashtirish Tizimi (LIAT) deb ham ataladigan texnologiya bilan amalga oshiriladi. CAD loyihalash va chizmachilikni, yassi yoki hajmiy detallar va konstruksiyalarni uch o'lchamli modellashni ta'minlaydigan amaliy dasturlar paketidir. Bundan tashqari CAD, konseptual konstruktorlash, animatsiya, vizualizatsiya, MB ni boshqarish va muhandislik hujjatlari tayyorlash vazifalarini bajaradi. CAD yaratilishi kerak bo'lgan mahsulot haqida ma'lumotlar yig'ishdan tortib, uni tayyorlashgacha bo'lgan masalalarni qamrab oladi.

kompyuterlashgan tarjima

ingl.: computer-aided translation

rus.: компьютеризованный перевод

Kompyuter yordamida bajariladigan, bir tabiiy tildan boshqasiga tarjima. Kompyuterlashgan tarjima, ko'p hollarda mashinali tarjima deyiladi, sun'iy tafakkurga ega bo'lgan amaliy jarayon tomonidan bajariladi. Kompyuterlashgan tarjimaning uch turi mavjud. To'g'ridan – to'g'ri tarjima usuli eng eskisi bo'lib, faqat bir juft tillarga mo'ljallangan. Vositachi – til ishlatishga asoslangan tarjima usuli. U avvalgidan matn mazmunini ifodalash uchun vositachi kiritilishi bilan farqlanadi. Bu usul, ayniqsa, ko'ptillik muhitda samarali hisoblanadi. Bundan tashqari u oldingi to'g'ridan – to'g'ri tarjima usulidan tejamliroq. Transfer (uzatish) usulida, tarjimaning yana bir bosqichi kiritiladi. Ulardan birinchisida, boshlang'ich matn kirish tilining ifodalari aylantiriladi. Ikkinchi bosqichda bu ifodalarni chiqish tili ifodalari qayta aylantiriladi. Nihoyat oxirgi bosqichda chiqish tilidagi matn hosil bo'ladi.

kompyuterlashgan tizim

ingl.: Computer-Aided System (CAS)

rus.: компьютеризованная система

Kompyuter yordamida ixtiyoriy ishlarni avtomatlashtirishga mo'ljallangan tizim. CAS tizimi, modellashtirish, loyihalash, ishlab chiqish, yaratish, amalda ixtiyoriy mashinalarni, apparatlarni, asboblarni va boshqa mahsulotlarni tayyorlash va sinash bilan bog'liq ishlarni qamrab oladi.

kompyuterlashtirish

ingl.: computerisation

rus.: компьютеризация

1. Kompyuterlar vositasida avtomatlashtirish.
2. Inson faoliyatining turli sohalarida, axborot jarayonlarini va texnologiyalarni avtomatlashtirishni ta'minlaydigan kompyuterlarni rivojlantirish va tatbiq qilish jarayoni.
3. Kompyuter mahsulotlari va xizmatlari sanoatini, hamda jamiyatda ulardan fodalalanishni rivojlantirish jarayoni. Internetni keng rivojlantirishning zaruriy shartlaridan biri.

konferens-aloqa

ingl.: teleconference

rus.: конференция-связь

Foydalanuvchilarga bir vaqtning o'zida bir necha, o'zaro aloqaga ega bo'lishi mumkin abonentlar bilan axborot almashuvi imkonini beruvchi xizmat turi.

konferensiya

ingl.: conference

rus.: конференция

Bir necha foydalanuvchilar tarmoqda o'zaro ishlash usuli. U matn, audio va video shaklida mavjud bo'ladi. Matnli konferensiyalar News (foydalanuvchilarni berilgan mavzuda o'qish-yozish orqali asinxron muloqati) shaklida va Chat (haqiqiy vaqt davomida) shaklida o'tkaziladi. Audio va video konferensiyalarni o'tkazish uchun kanalning o'tkazish qobiliyati mos ravishda 30 va 100 Kbit/s dan ortiq bo'lishi zarur. Mikrofon va kamera mavjud bo'lishi, hamda konferensiyalar o'tkazish uchun tegishli dasturiy ta'minot- iPhone, WebPhone, NetMeeting ham bo'lishi kerak.

konsalting

ingl.: consulting

rus.: консалтинг

Ekspertiza o'tkazish va maslahat berish faoliyati bilan bog'liq xizmat turi. Muhim rolni axborot konsaltingi egallaydi.

konsol

ingl.: console

rus.: консоль

Ma'murga tarmoqni boshqarish uchun taqdim qilinadigan terminal. Bunday konsollarda foydalanuvchi interfeysi tarmoqning ishini va uning tarkibiy qismlarini ko'rib turishini ta'minlaydigan qilib yaratiladi. Bu interfeysda uch o'lchamli multiplikatsiya va virtual borliq elementlari tobora keng ishlatilmoqda.

konsolli kompyuter

ingl.: console computer

rus.: консольный компьютер

Asosiy kompyuterni ishga tushirib yuborish uchun tayyorgarlik harakatlarini bajaruvchi kompyuter. Bunday vazifa «katta» kompyuter tizimlari masalan, superkompyuterlar bajarilganda, ayrim mashinaga berilishi mumkin. Odatda, konsol kompyuterdan bosh kompyuter tizimining elementlari va bog'lamalarning holatini monitoringi bajariladi, shu bilan birga unda, asosiy kompyuterni sozlash va unda xizmat ko'rsatish uchun ishlatiladigan tarkibiy tuzilma axboroti va xizmat utilitlari saqlanadi.

kontent

ingl.: content

rus.: контент

1. Axborot tizimini ixtiyoriy mazmundagi axborot – matn, grafika, multimedia bilan to'ldirish. Gipermatnli belgi qo'yish vositalari bor sahifa ko'rinishida tashkil qilinadi. Kontentning ahamiyatli ko'rsatkichlari bo'lib uning hajmi, dolzarbligi va relevantligi hisoblanadi.
2. Veb-bog'lamaning axborot resurslari (mazmuni, axborot to'ldirilishi, mazmunli axborot).
3. HTML-hujjatda shu sahifaning qisqacha tavsifi joylashtiriladigan bir nomli maydondagi xizmat axborotining qismidir. Izlovchi mashinalar uchun ahamiyatlidir.

konvergensiya

ingl.: convergence

rus.: конвергенция

Har xil elektron texnologiyalarni ularning tez rivojlanishi va o'zaro ishlashi natijasida yaqinlashish jarayoni. Yaqin kelajakda, telekommunikatsiya tarmoqlarida trafikni uzatish tezligi shunday katta, hamda ma'lumotlarni ifodalash usuli shunchalik hammabop bo'ladiki, yagona paket bilan bir vaqtinga o'zida ovozni, tasvirni, matnni, teledasturni uzatish mumkin bo'ladi.

korporativ axborot tizimi

ingl.: corporate information system

rus.: корпоративная информационная система

Ishtirokchilari cheklangan doiradagi shaxslar bo'lgan axborot tizimi. Ishtirokchilar axborot tizimining egasi tomonidan yoki shu axborot tizimi ishtirokchilari orasidagi bitim bilan aniqlanadi.

korporativ portal

ingl.: corporate portal

rus.: корпоративный портал

Ichki foydalanish uchun mo'ljallangan korporativ veb-sayt. U kompaniya xodimlariga korporativ axborotga, elektron tijorat maydonchalariga (ta'minotchilar, mijozlar bilan o'zaro harakat va boshqalar), hamda cheklangan sonli tashqi veb-saytlardan erkin foydalanishni taqdim qiladi.

korporativ tarmoq

ingl.: enterprise network

rus.: корпоративная сеть

Katta tashkilotning mahalliy tarmog'i. Korporativ tarmoq, xuddi shunday korxonada tarmog'i deb ham ataladi, korxonada bajarilayotgan barcha ishlarni avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan: yangi mahsulotlarni loyihalashdan tortib, ularni reklama qilish va sotishgacha. Zamonaviy korporativ tarmoq uni tashkil qiluvchi axborot tizimlarining shajaraviy tuzilmasi bilan xarakterlanadi. Uning modeli modullilik va masshtablanuvchilik xususiyatlariga ega.

korxonada resurslarini rejalashtirish tizimi

ingl.: Enterprise Resource Planning (ERP) system

rus.: система планирования ресурсов предприятия

Korxonaning ishlab chiqarish va moliyaviy resurslarini hisob-kitob va nazorat qilish, rejalashtirish hamda boshqarish vazifalarini kelishilgan holda bajarishni ta'minlashga qaratilgan axborot tizimi. ERP tizimlarida

ta'minlash va savdo vazifalarini bajarish odatda hisoblash vazifalaridan iborat. Bunda yetkazuvchi va iste'molchilar resurslarini rejalashtirish tizimlari bilan ularga o'xshash tizimlar bevosita o'zaro ishlash mexanizmi mavjud bo'lmaydi.

kredit kartochka

ingl.: credit card

rus.: кредитная карточка

Bank tizimlarida keng tarqalgan magnit kartochkasi. Bankomatlarda, savdo va xizmat ko'rsatish tashkilotlarining kassa apparatlarida kartochkaning egasini aniqlash uchun ishlatiladi. Har qaysi bunday kartochka o'zining «shaxsiy identifikatsiya tartib raqami» PIN ga ega, u uning egasiga birlashtiriladi.

kreker

ingl.: cracker

rus.: крекер

Xakerning Internetda qabul qilingan nomlanishi. Tarmoqda haqorat so'zi hisoblanmaydigan «xaker» so'zidan farqli, aynan qo'poruvchi (sindiruvchi - «yomon odam»). Bu atama ko'p ma'noli: sindiruvchi deb qarsillab sinadigan quruq pecheniyini ham, va shovqinsiz, muhofazani sindiradigan xakerlarning dasturlarini ham, atashadi.

kriptografik algoritm

ingl.: cryptographic algorithm

rus.: криптографический алгоритм

Axborotni (ma'lumotlarni) buzishga to'sqinlik qilish va undan ruxsatsiz erkin foydalanish dan muhofazalash maqsadida uni o'zgartirishning matematik algoritmi.

kriptografik bayonnomalar

ingl.: cryptographic protocol

rus.: криптографический протокол

Almashilayotgan axborot xavfsizligini kafolatlaydigan algoritmlar. Uning yordamida ikki yoki undan ortiq tomonlar, biror axborot bilan almashadi. Kriptografik bayonnomalar asosida simmetrik kriptogrammlar ham, ochiq kalitli algoritmlar ham olinishi mumkin. Kriptografik bayonnomalarni bardoshli deb hisoblash uchun, uni ishlatish jarayonida to'la huquqli ishtirokchilar o'z maqsadlariga erishishlari, qo'poruvchilar esa erishaolmasliklari shart.

kriptografik jihoz

ingl.: cryptographic equipment

rus.: криптографическое оборудование

Kriptografik algoritmlarni amalga oshiruvchi va axborotni uzatishda, ishlov berishda va saqlashda muhofazalash uchun mo'ljallangan, dastlabki matnni shifratmatga va shifratmatni dastlabki matnga o'girish, shifr kalitlarni tayyorlash va ruxsatsiz erkin foydalanish dan muhofaza uchun apparat, dasturiy-apparat, dasturiy majmua va vositalar.

kriptografik kalit

ingl.: cryptographic key

rus.: ключ криптографический

1. Dastlabki matnni shifratmatga va shifratmatni dastlabki matnga o'girish imkonini ta'minlaydigan, kriptografik algoritmning parametri bo'lgan ramzlar ketma-ketligi.

2. Shifr o'zgartirishlari to'plamidan muayyan o'zgartirishni aniqlaydigan ma'lumotlar majmui.

kriptografik muhofaza

ingl.: cryptographic protection

rus.: криптографическая защита

Axborotni kriptografik o'zgartirish bajarish yo'li bilan muhofazalash.

kriptografik tizim

ingl.: cryptographic system

rus.: криптографическая система

1. Axborotni kriptografik o'zgartirishni va (yoki) boshqarishni ta'minlaydigan, shu jumladan, avtomatlashtirilgan, kriptografik kalitlarni tayyorlash va tarqatishni ta'minlaydigan tashkiliy, texnik va dasturiy vositalar majmui.

2. Kalit yordamida tanlanadigan qaytar o'zgartirishlar oilasi, ular dastlabki matnni shifrlangan matnga va teskarisiga o'zgartiradilar.

3. Dastlabki matnni shifrlagan matnga va shifrlagan matnni dastlabki matnga o'girish usullarini ta'minlaydigan hujjatlar, qurilmalar, uskunalar va birgalikda ishlatiladigan tegishli usullar.

kriptografiya

ingl.: cryptography

rus.: криптография

1. Fan (bilimlar sohasi). U axborot (ma'lumotlar) o'zgartirish tamoyillari, vositalari va usullari bilan shug'ullanadi. Bundan maqsad axborot mazmunidan ruxsat etilmagan erkin

foydalanish dan muhofazalash va uni buzishni bartaraf qilish.

2. Ma'lumotlarni aloqa kanallari orqali uzatishda yoki saqlashda maxfiylikni va/yoki haqiqiylikni ta'minlash usullari to'g'risidagi fan.

3. Ma'lumotlarni xabardor bo'lmagan shaxslar uchun tushuna olmaydigan qilish maqsadida o'zgartirish usuli. Ma'lumotlar xavfsizligi tizimining muhim tarkibiy bo'lagidir. Uning mohiyati, ma'lumotlarni uzatishdan oldin ma'nosiz belgilar yoki signallar yig'masiga aylantirishda va ma'lumotlarni oluvchi qabul qilib olgandan so'ng, ularni dastlabki shakliga qayta tiklashda.

kriptologiya

ingl.: cryptology

rus.: криптология

Aloqa kanallari orqali axborotning xavsizligini ta'minlab saqlash va uzatish tizimlarini yaratish va tahlil qilish to'g'risidagi fan. Kriptologiyani ikki qismga bo'lishadi: kriptografiya va kriptotahlil.

kriptotahlil

ingl.: cryptanalysis

rus.: криптоанализ

1. Ma'lumotlarni oshkor aylash va/yoki soxtalashtirish usullari to'g'risidagi fan.

2. Dastlabki matn shaklida nozik axborotni ajratish uchun kriptografik tizimni, uning kirish va (yoki) chiqishini tahlil qilish.

kriptotahliliy hujum

ingl.: crypto analytical attack

rus.: криптоаналитическая атака

qarang: tahliliy hujum

kriptotizim

ingl.: cryptosystem

rus.: криптосистема

qarang: kriptografik tizim.

kross-dastur

ingl.: crossware

rus.: кросс-программа

Ekstratarmoqlar foydalanuvchilari uchun ishlab chiqiladigan dastur. Bu amaliy dasturlar odatdagilardan shu bilan farq qiladiki, ular muayyan amaliy tizimlar bilan emas, balki Amaliy tizimlar yig'masi bilan ishlashi mumkin. Shu sababli, kross – dasturlarni ishlatganda,

turli ishlab chiquvchilarga umumiy bo'lgan standartlarni qo'llash zarur.

Kruk kriptotizimi

ingl.: Crook's cryptosystem

rus.: криптосистема Крука

Xatolarni tuzatish kodlariga asoslangan kriptotizim. MakEllisning kriptotizimini kamchiliklarini yo'qotish uchun YE.Kruk tomonidan taklif qilingan.

kursor

ingl.: cursor

rus.: курсор

Kompyuter ekranida siljib boradigan obyekt nomini yoki bajarilayotgan amalning joyini ko'rsatuvchi nishon, belgi. U klaviatura, «sichqoncha», yorug'lik perosi yoki dastur boshqaruvidan olingan buyruqlarga monand siljiydi. Ekranida kursor to'rtburchak, nishon, strelka yoki qisqa chiziqcha shaklida aks etadi. Inson va kompyuter muloqatining muhim elementi.

kvant

ingl.: quantum

rus.: квант

Diskret fizik kattalik, masalan, signal o'zgarishi mumkin bo'lgan eng kam kattalik.

kvant axborot nazariyasi

ingl.: quantum theory of information

rus.: квантовая теория информации

Kvant axborotining vujudga kelishi, ishlov berish, uzatish va saqlash jarayonlarini ifodalovchi futuristik nazariya. Bu axborot ustidan amallar, bitlar sifatida elementar zarrachalar holatini ishlatish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Kvant axborotini mumtoz shaklga aylantirish uchun maxsus dekoderlovchi qurilma ishlatiladi. Axborotning kvant nazariyasi sof nazariy fan bo'lib, hozirgacha, u asosida qurilgan texnologiyalar amaliyotdan ancha uzoq.

kvant kompyuteri

ingl.: quantum computer

rus.: квантовый компьютер

Kvant nazariyasining tamoyillaridan foydalanib, «hisoblashlarning kvant parallelizmi» deb ataluvchi effekt asosida loyihalananayotgan kompyuter. Nazariy jihatdan, kvant kompyuterlari, hozirgi zamonaviy

yarimo'tkazgichli kompyuterlarga nisbatan bir necha daraja yuqoriroq hisoblash tezligini ta'minlashlari mumkin. Ularning yaratilishi bilan misli ko'rilmagan texnologik siljish kutilmoqda. Ilk bor kvant hisoblashlar g'oyasi rus matematigi YU.I. Manin tomonidan 1980 yili aytilgan.

kvant kriptografiyasi

ingl.: quantum cryptography

rus.: квантовая криптография

Kvant fizikasining tamoyillarini ishlatishga asoslangan kriptografik mexanizm. Xabarlarini uzatish uchun fotonlar ishlatiladi, bu kriptooanalitik tomonidan axborotni shakl turini yoki uni uzatish jarayonini buzish mumkin emasligini kafolatlaydi. Bu mexanizm 70-yillar oxirida chop etilgan. Hozirgi kunga kelib, kvantli kriptografiya amalda qo'llanilmayapti, faqat tajriba sifatida ishlatiladi.

kvantlash

ingl.: quantization

rus.: квантование

1. Biror bir uzluksiz kattalik qiymatlari kengligini chekli bir-biri bilan kesishmaydigan oraliqlarga bo'lish.
2. Ma'lumotlarni uzluksiz shakldan diskret shaklga o'tkazish amali.
3. Ma'lumotlarni ninguruhlarga (sinflarga) bo'lish, masalan, tasvirlarga raqamli ishlov berilganda.

Kvantlash berilgan kattalikni kvantlarga bo'lishga keltiriladi. Informatikada, birinchi navbatda kvantlashga vaqt va analogli signallar yo'liqadi.

ko'p dasturli rejim

ingl.: multiprogramme mode

rus.: мультипрограммный режим

Kompyuter yoki hisoblash majmui tomonidan bir paytning o'zida bir necha vazifani yechish. Uning turlaridan biri taqsimlangan vaqt maromi, boshqasi – vazifaning paketli yechilishi, ya'ni hisoblash qurilmalarini to'la yuklash maqsadida vazifalarning tanlab guruhlarga birlashtirilishi.

ko'p foydalanuvchili davra

ingl.: Multi-User Dimension (MUD)

rus.: многопользовательская среда

Foydalanuvchi turli xil harakatlarni (masalan, rolli o'yin) amalda qo'llashi mumkin bo'lgan matn muhitini yaratuvchi kompyuter dasturi.

Teleanjuman turlaridan biri. Ko'p ishtirokchilar uchun ochiq bo'lan virtual voqeiylik foydalanuvchilarning o'zlari tomonidan kengaytirilishi mumkin. Hozirgi paytda turli xil ko'p foydalanuvchili muhitlar o'zgartirilgan ko'rinishda keng tarqalgan va turli mavzulardagi hamjamiyatlar tuzish uchun xizmat qiladi, masalan, astronomiya, biologiya, adabiyot va madaniyat nazariyotchilari, ommaviy axborot vositalari tadqiqotchilar va boshqa hamjamiyatlar.

ko'p kristalli integral sxema

ingl.: multichip integrated circuit

rus.: многокристальная интегральная схема

Bitta korpusda joylashgan va o'zaro bog'langan kristallar guruhidan iborat integral sxema. Kristallar bitta taglikda joylashgan bo'lib ko'p qatlamli yupqa tasmali bog'lovchi chiziqlar yordamida o'zaro ishlaydi. Albatta ishlatiladigan kristallar korpusizdir. Ko'p kristalli modullarda o'zaro bog'lanishlar uzunligi bosma plataga qaraganda ancha kichkina bo'lishi sababli modullar ishlaydigan tezliklar gigagers chastotalarga yetib borgan. Ko'p kristalli modullar avvalo katta kompyuterlarda qo'llanilgan. Endilikda esa ular shaxsiy kompyuterlarda ishlatiladi. Bu ma'lumotlarni qayta ishlash tezligini oshirish imkonini beradi.

ko'p manzilli uzatish

ingl.: multiaddress trasmission

rus.: многоадресная передача

Maxsus manzilga («hammaga») ko'ra har bir abonent tizimiga blok nusxalarini alohida, ketma-ket yo'naltirish orqali keng tarqatish.

ko'p pog'onali kriptografiya

ingl.: multilevel cryptography

rus.: многоуровневая криптография

R.Rayvest tomonidan taklif qilingan va simmetrik kriptotizimlar uchun kriptografik kalitlar tuzishning maxsus usulini ko'zlovchi mexanizm. Ushbu mexanizmni amalga oshiruvchi kriptotizim shunday tuzilganki, birinchi kriptografik kalit ixtiyoriy ravishda tanlanishi mumkin, barcha keyingi kalitlarni tanlash esa muayyan qonunga mos kelishi lozim.

ko'p pog'onali muhofaza

ingl.: multilevel protection

rus.: многоуровневая защита

Turli erkin foydalanish huquqlariga ega subyektlarning turli xavfsizlik pog'onali obyektlardan erkin foydalanishni ajratuvchi muhofaza.

ko'p pog'onali xavfsizlik

ingl.: multilevel security

rus.: многоуровневая безопасность

Turli noziklik pog'onalariga ega axborotni saqlovchi tizimlar sinfi. Ushbu pog'onalar turli ochiqlik pog'onali obyekt yo subyektlardan bir paytning o'zida erkin foydalanish imkonini berib, ayni paytda ulardan ruhsatsiz erkin foydalanishni man etadi.

ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: multiple access

rus.: множественный доступ

Bir necha abonent (foydalanuvchi, dastur yoki qurilma)ning bitta resurs bilan o'zaro ishlash jarayoni. Erkin foydalanish amalga oshiriladigan resurslarga fayllar, xotira qurilmalari, printerlar, kanallar va h.k. kiradi. Erkin foydalanishni boshqarish tanlangan erkin foydalanish usuli (yo'li)ga bog'liq.

ko'p vazifali qurilma

ingl.: multifunctional device

rus.: многофункциональное устройство

Bir necha vazifani bajaruvchi qurilma. Har biri printer, skaner, faks apparati, nusxa olish apparati bo'lgan qurilmalar ayniqsa keng tarqalgan.

ko'p vazifali rejim

ingl.: multitasking

rus.: многозадачный режим

Kompyuterning bir paytning o'zida bir necha amaliy jarayonlarni amalga oshirish imkonini beruvchi ish maromi. Ko'p vazifali marom operatsion tizim imkoniyatlari tomonidan ta'minlanadi. Ko'p vazifali maromning bir necha turi bor. Ularning eng oddiyi kompyuterga bir necha amaliy dasturlarning yuklanishidir. Biroq ularning faqat bittasi bilan ish yuritiladi. Boshqa maromda bitta dastur ustun bo'ladi. Boshqa dasturlar bilan esa kompyuter tegishli resurslari ustun vazifa bilan band bo'lmaganda ishlaydi. Eng murakkab marom vaqt taqsimlanishi maromidir. Bu yerda kompyuter har bir vazifaga ketma-ket soniyaning bo'lagini ajratadi. Ba'zi vazifalarga ustunlik berilishi mumkin.

ko'p o'lchamli taqdim etish

ingl.: multidimensional view

rus.: многомерное представление

Ma'lumotlarni tezkor tahliliy qayta ishlash uchun qulay tarzda taqdim etish texnologiyasi. Ma'lumotlar ko'p o'lchamli ma'lumotlar bazalari ko'rinishida taqdim etiladi. Relyatsion ma'lumotlar bazalaridan farqli o'laroq, ushbu ma'lumotlar bazalarida ma'lumotlar ayrim jadvallarda joylashmaydi. Foydalanuvchi uni qiziqtirayotgan obyektlar haqida turli axborotga ega bo'lishini xohlasa, u jadvallar guruhi bo'yicha izlashi lozim. Ko'p o'lchamli bazada sanab o'tilgan uchala tavsifnoma ham bitta massiv ichida joylashgan va izlash aynan uning doirasida amalga oshiriladi. Shu tufayli turli xildagi elementlardan iborat murakkab so'rovga tezkor javob beriladi. Ma'lumotlarning ko'p o'lchamli taqdim etilishi mijoz-server arxitekturasi qo'llaniladi. Bazalar, relyatsion strukturalarni ko'p o'lchamli massivlarga aylantirish imkonini beruvchi dasturiy ta'minotga ega. Bu foydalanuvchilarning tegishli so'rovlariga javoban tarmoqda uzatiluvchi ma'lumotlar hajmini kichraytirish imkonini beradi.

ko'prik

ingl.: bridge

rus.: мост

Trafikni ikki tomonga o'tkazuvchi qurilma (*qarang.* yo'naltirgich ko'prik). U bir xil bayonnomaga ega bir necha fizik mahalliy tarmoqlarni bog'laydi. Ko'prik ma'lumotlarni uzatish muhitini qismlarga ajratib, kichik tarmoqning ma'lum qismlarini boshqalardan ajratadi, bu esa ma'lumotlarni uzatish tezligini oshiradi va tarmoqdan ruxsatsiz erkin foydalanish imkoniyatini kamaytirishni ta'minlaydi. OSI atamalar to'plamida ko'prik ma'lumotlarni uzatish kanali pog'onasidagi oraliq tizim (Data Link Layer) hisoblanadi.

ko'prik-yo'naltirgich

ingl.: brouter

rus.: мост-маршрутизатор

Ko'prik va yo'naltirgich vazifalarini birlashtiruvchi qurilma. U mahalliy jismoniy tarmoqlarning turli bayonnomalar bilan bog'lanishini ta'minlaydi.

ko'ptashuvchi

ingl.: multimedia

rus.: мультимедиа

qarang.: multimedia

ko'rilgan gipermurojaat

ingl.: visited hyperlink

rus.: просмотренная гиперссылка

Bog'lama tashrifchisi oldinroq sichqoncha, klaviatura yoki boshqa qurilma yordamida faollashtirgan veb-sahifadagi gipermurojaat.

ko'rish muharriri

ingl.: browser

rus.: редактор просмотра

qarang.: brauser

ko'rsatkich

ingl.: pointer

rus.: указатель

URL formatidagi ma'lumotlarga qo'shilgan va ma'lumotlarning boshqa yozuv yoki faylda joylashishini ko'rsatuvchi manzil. Ko'rsatkich misoli sifatida murojaatni keltirish mumkin.

ko'zgu

ingl.: mirror

rus.: зеркало

Boshqa domen nomi bilan kiradigan va jismonan boshqa yerda joylashgan veb-sayt nus'hasi. Odatda ko'zgu haddan tashqari band bo'lgan veb-sayt da, tashrifchilar oqimini bo'lish uchun ishlatiladi. Mashhur veb-saytlar foydalanuvchilarga yaqinroq (bu axborotni uzatish tezligiga ta'sir qiladi) ko'zguni tanlashi uchun, ko'p mamlakatlarda o'z ko'zgulariga ega.

L

L1

qisq.: Level 1

Birinci pog'ona. L1-cache – birinci pog'ona keshi.

L10N

qisq.: Localization

Mahalliyalashtirish. Aniq jo'g'rofiy hududda muayyan milliy tilda ishlashni quvvatlash. 10 soni, localization so'zidagi birinchi «l» harfidan to oxirgi»n» harfigacha mavjud harflar sonini bildiradi.

L2

qisq.: Level 2

Ikkinchi pog'ona. L2-cache – ikkinchi pog'ona keshi.

L2TP

qisq.: Layer 2 Tunneling Protocol

2 pog'onani tunnellar bayonnomasi. VPN yaratish uchun bayonnoma.

L3

qisq.: Level 3

Uchinchi pog'ona. L3-cache – Alpha protsessorlarida uchinchi pog'ona keshi.

LALR

qisq.: LookAhead Left Recursive

Ilgariga qarab turib chapga rekursiya. Sintaksis bo'yicha tahlil uchun ishlatiladigan algoritim.

lamer

ingl.: lamer

rus.: ламер

(jargon) (inglizcha lame - «zaif») O'zini kompyuter ekspertlari deb hisoblaydigan odamlarning o'ylashicha kompyuterni yomon tushunadigan odamlarga beriladigan laqab.

LAN

qisq.: Local Area Network

Ma'lumotlar uzatishning mahalliy tarmog'i, mahalliy hisoblash tizimi.

LAN emulyatsiya

ingl.: LAN Emulation (LANE)

rus.: эмуляция LAN

ATM tezkor kanali orqali Ethernet va Token Ring tarmoqlarini yagona tarmoqqa birlashtirish imkoniyati. LANE texnologiyasi bu jarayonni favqulodda soddalashtirish imkoniyatini beradi. Bunda Ethernet va Token Ring tarmoqlarining kompyuterlariga qo'shimcha o'zgarishlar kiritilmaydi. Shu bilan birga, IP, IPX, AppleTalk va DECnet standart bayonnomalari ATM kanalidan baland pog'onada ishlaydi,

LANE

qisq.: LAN Emulation

qarang: LAN emulyatsiya

LATA

qisq.: Local Access and Transport Area

Mahalliy telekommunikatsiya tarmog'i.

lazer disk

ingl.: laser disk

rus.: лазерный диск

Lazer nuri yordamida o'qiladigan, disk shaklidagi ma'lumotlar tashuvchisi. Ikkilik sanoq tizimida berilgan ma'lumotlar metall yoki polimer lazer disk ustiga kuchli lazer nuri yordamida mayda chuqurliklarga (pit) va ular orasidagi o'rtaliklarga (lands) yoziladi. Biroq, chuqurliklar va o'rtaliklar ikkilik kodining bir va nollariga mos bo'lmaydi. Yozish disk markazidan chetlariga o'tkazilgan spiralsimon yo'laklar bo'ylab amalga oshiriladi. Bitta diskda matn, tovush, tasvir kabi shakllarda axborotlarni yozish uchun mo'ljallangan turli formatlardagi yo'laklar (treklar) mavjud bo'lishi mumkin. Shaxsiy kompyuterlarda tahminan 650 Mbayt hajmidagi ma'lumotlarni saqlash imkonini beradigan kompakt-disklar (CD) qo'llaniladi. Ushbu hajm standart bilan tasdiqlangan bo'lsa-da, yo'lka yoki pitlarning qalinroq joylashishida diskda ko'proq hajmdagi ma'lumotlar saqlanishi mumkin. Lazer disk bir marta yoziladigan — CD-R (CD-Recordable — yoziladigan CD) va ko'p marta yoziladigan — CD-RW (CD-Rewritable — qayta yoziladigan CD) bo'lishi mumkin. CD-R va CD-RW atamaları yozish moslamalarini, hamda diskarning o'zlarini ham bildiradi.

lazer printeri

ingl.: laser printer

rus.: лазерный принтер

Lazerli chop etish texnologiyasi uslubi asosida ishlovchi va kompyuter axborotini chop etish (chiqarish) vazifasini bajaruvchi apparat. Kompyuterdan chiqish ma'lumotlari ekranning nuqtalar to'plamiga o'xshash rastr formatiga o'giriladi. Shakllangan rastr tasvir lazer yordamida ijobiy elektrstatik elektrlanishga ega bo'lgan barabanda aks ettiriladi. Lazer bilan yorug'langan nuqtalarda baraban elektrsizlanadi. Bundan keyin ijobiy elektrlanishga ega bo'lgan bo'yoq (toner) barabanga elektrsizlangan nuqtalarda yopishadi. Aylanib, baraban bo'yoqni salbiy elektrlangan qog'oz varag'iga o'tkazadi. Keyin boshqa baraban qog'ozni qizdiradi va bu bo'yokni mustahkamlaydi.

lazerli chop etuvchi

ingl.: laser printer

rus.: лазерный принтер

qarang: lazer printeri

LBA

qisq.: Logical Block Addressing

Mantiqiy bloklarni manzillash. EIDE – standartidagi qattiq disklarda, ma'lumotlar blokini manzilini berish usuli.

LCD

qisq.:

1. Liquid-Crystal Display - Suyuqkristalli displey (indikator, SKI).
2. Lowest Common Denominator – Eng kichik umumiy maxraj.

LCP

qisq.: Link Control Protocol

Liniyani boshqarish bayonnomasi. PPP bayonnomasining tarkibiy qismi.

LDAP

qisq.: Lightweight Directory Access Protocol

Katalogdan erkin foydalanishning yengillashtirilgan bayonnomasi. TCP/IP tarmoqlarda kataloglar xizmatining soddalashtirilgan bayonnomasi. X.500 standartiga asoslanadi.

LDIF

qisq.: LDAP Data Interchange Format

LDAP ma'lumotlar almashuvi formati.

LED

qisq.: Light-Emitting Diode

Yorug'lik nuri taratuvchi diod, yorug'lik diod.

LEO

qisq.: Low Earth Orbit

Past yeroldi orbitasi. Bir necha kilometr balandlikdagi orbita.

leptop

ingl.: laptop

rus.: лэптоп

Eng katta ixcham tizimlar. Oddiy leptop og'irligi 3 kg dan oshiq bo'lib, hajmi 9x12x2 dyum (taxminan 23x30x5 sm)ga teng; bozorda katta hajmli ekranlarning paydo bo'lishi albatta ixcham kompyuterlar hajmining kattalashishiga olib keladi. Bir paytlari eng kichik kompyuterlardan bo'lib, hozirda leptoplar o'z imkoniyatlari va ish samaradorligi bo'yicha stolusti tizimlar bilan qiyoslanishi mumkin bo'lgan o'ta zamonaviy mashinalarga aylanmoqda.

LET

qisq.: Logical Equipment Table

Mantiqiy qurilmalar jadvali. MS-DOS da ishlatiladi.

LEXIS-NEXIS korporatsiyasi

ingl.: LEXIS-NEXIS corporation

rus.: корпорация LEXIS-NEXIS

Yuridik va moliyaviy-iqtisodiy ma'lumotlarni yetkazib beruvchi eng katta kompaniya. LEXIS-NEXIS AQSHda (Deyton sh.) yaratilgan bo'lib, dastlab qog'oz va qog'oz mahsulotlarini ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. Keyin kompaniya katta ma'lumotlar banklarini yaratib, yurisprudensiya, moliya va umuman iqtisodiyot sohalarida ixtisoslashgan. Ma'lumotlar banklarida mijoz-server me'moriy tuzilmasi va uzoqlashgan, jumladan Internet tarmog'ini orqali erkin foydalanish keng qo'llanilgan.

LF

qisq.: Line Feed

Satrni o'tkazish. ASCII ni boshqarish belgisi.

LFU

qisq.: Least Frequently Used

Kamdan kam ishlatiladigan.

LG

qisq.: Lucky Goldstar

Goldstar firmasining yangi nomi.

L

LGA

qisq.: *Land Grid Array*

LGA tanasi. Mikrosxemaning yassi maydonchalar matritsalarini shaklidagi tutashma guruhi tuzilmasi.

Linda tili

ingl.: *Linda language*

rus.: *язык Linda*

Ma'lumotlarga parallel ishlov berishga mo'ljallangan dasturlash tili. Linda tilidan foydalanishda amaliy jarayon, jarayonlar guruhiga bo'linadi, ularning ichidan asosiysi ajratiladi. Ko'rsatilgan jarayonlar bir vaqtning o'zida amalga oshiriladi va bir biriga nisbatan sinxronlashgan bo'ladi.

liniyaga sust ulanish

ingl.: *passive line connection*

rus.: *пассивное подключение к линии*

Liniyaga ma'lumotlarni o'qish uchun qo'shilish.

Linux operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: *Linux operating system*

rus.: *операционная система Linux*

O'zagi Unix operatsion tizimi asosida ishlangan, tarmoq operatsion tizimi. Linux ilk bor 1991yili LinusTorvalds tomonidan chiqarilgan. Linuxning muhim xususiyatlaridan biri – u bepul dasturiy ta'minot Fondi doirasida, GNU oshkora litsenziyasiga ko'ra bepul tarqatiladi. Asosan, Internetda va intratarmoqlarda serverlar yaratish uchun qo'llanadi.

LISP

qisq.: *LISt Processing*

Ro'yxatlarga ishlov berish, LISP dasturlash tili. 1959 yili ishlab chiqilgan, sun'iy tafakkur sohasidagi masalalarni dasturlash uchun ishlatiladi.

LISP tili

ingl.: *LISP language*

rus.: *язык LISP*

“Ro'yxatlarga ishlov berish” (LISt Processor) ixtisoslashtirilgan tili. 60 –yillar boshida MIT da John McCarthy tomonidan ishlab chiqilgan. Yuqori pog'onadagi dasturlash tili bo'lib hisoblanadi. Bu til sun'iy tafakkur vazifalarini yechishda ayniqsa shuhrat qozongan. Tilning barcha obyektlari (dasturlar va ma'lumotlar) ro'yxatlar deb qaraladi. Foydalanuvchining

axborot tizimi bilan muloqot maromida ishlashi ta'minlanadi.

LLL

qisq.: *Low-Level Language*

qarang: quyi pog'ona tili

log

ingl.: *log file*

rus.: *лог*

Veb-saytning o'ziga xos bortdagi jurnali. Server loglariga u yoki bu foydalanuvchi qayerdan va qachon kelgani, saytda qancha vaqt bo'lgani va u yerda nimani ko'rgani va yuklab olgani, uning brauzeri va uning kompyuterining IP manzili qandayligi haqidagi ma'lumot yoziladi. Logga har bir yozuv ma'lum xitga tegishli bo'ladi, chunki server aynan sayt elementlaridan biriga murojaat qilishni qayd qilishi mumkin.

log-fayl

ingl.: *log-file*

rus.: *лог-файл*

Resurslardan erkin foydalanish urinishlarini qayd qiluvchi fayl. Masalan, log-fayl veb-saytingizga kirganlar haqidagi ma'lumotlarni saqlashi mumkin: foydalanuvchi nomi, foydalanuvchi domeni, ma'lum sahifada o'tkazilgan muddat, ochilgan gipermurojaatlar va h.k.

login

ingl.: *login*

rus.: *логин*

1. Foydalanuvchining kompyuter yoki tarmoqdan erkin foydalanish jarayoni.
2. Kompyuterdan erkin foydalanishga ega bo'lish uchun foydalaniluvchi qayd yozuvi nomi. Maxfiy emas.
3. Kompyuterga aynanlash ma'lumotlarini (odatda qayd yozuvi nomi va parol) uzatayotganda u bilan bog'lanish.

log-out

Kompyuterda seansni tugatish. Shaxsiy kompyuterlarda seansni tugatish uchun dasturlardan chiqib mashinani o'chirish lozim xolos. Resurslar boshqa foydalanuvchilar bilan birga ishlatilayotgan kattaroq kompyuter va tarmoqlarda odatda seansni tugatishga ruxsat beruvchi operatsion tizim buyrug'i mavjud bo'ladi.

Lotus Development korporatsiyasi

ingl.: Lotus Development corporation

rus.: корпорация Lotus Development

Elektron idoralarda ish yuritishni avtomatlashtirish bilan bog'liq turli vazifalarni bajarish uchun amaliy dasturlar yaratish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. Lotus Development AQSHda 1982 yilda yaratilgan.

LPC

qisq.: Local Procedure Call

Tartibotni mahalliy chaqirish.

lpi

qisq.: Lines Per Inch

Satrlar (chiziqlar) dyumda. Choplashda qatorlar joylashuvi zichligi.

LPT

qisq.: Line PrinTer

Satrlı printer. Shaxsiy kompyuterning parallel portini (interfeysini) belgilanishi. Dastlab, IBM PC da u matnni satrlarini belgima - belgi printeriga uzatish uchun mo'ljallangan edi.

LQ

qisq.: Letter Quality

Bosmaxona sifati.

LRU

qisq.: Least Recently Used

Anchadan buyon ishlatilmayotgan LRU algoritmi. Anchadan buyon ishlatilmayotgan elementlar yangilari tomonidan siqib chiqarilayotgan keshlashni boshqarish algoritmi.

LSB

qisq.: Least Significant Bit

Kichik xona biti.

LSI

qisq.: Large-Scale Integration

Yuqori pog'onadagi birlashuv. Yuqori pog'onadagi birlashgan mikrosxema, katta integral sxema.

LU

qisq.: Logical Unit

Mantiqiy qurilma.

LUID

qisq.: Locally Unique Identifier

Mahalliy noyob identifikator.

LUN

qisq.: Logical Unit Number

Mantiqiy qurilma tartib raqami.

Lycos

Mashhur WWW izlash tizimi va direktoriyasi.

Lycos to'lamatli izlash xizmati, kategoriyalar bo'yicha tashkil qilingan veb-saytlar direktoriyasi hamda tanlangan saytlar tahlilini taqdim etadi.

LZW

qisq.: Lempel-Ziv-Welch

Lempel-Ziv-Welsh, LZW algoritmi. Axborotni zichlashtirish algoritmi, nomi mualliflarning familiyalarining birinchi harflaridan tashkil topgan.

Mm

ma'lum ochiq matnga hujum

ingl.: attack on open text

rus.: атака на известный открытый текст

Kriptoanalitik ko'p hajmdagi tegishli dastlabki matnlar va shifrlangan matnlar asosida uyushtirilayotgan tahliliy hujum.

ma'lumotlar

ingl.: data

rus.: данные

1. Rasmiylashtirilgan, ya'ni uzatish, izohlash va qayta ishlash uchun mos shaklda taqdim etilgan axborot.
2. Kompyuterda qayta ishlanishi jarayonida aylanayotgan hujjatlashtirilgan axborot.
3. Hisoblash mashinasida uzatish, saqlash va qayta ishlash uchun tayyorlangan, ya'ni ramzlar (raqamlar) shaklida taqdim etilgan axborot. Ma'lumotlar misoli sifatida kompyuterga kiritish uchun kodlangan yoki allaqachon kiritilgan matn, nutq, tasvir, istalgan kattaliklardagi jadvallar va h.k.ni keltirish mumkin.

ma'lumotlar almashuvi

ingl.: data interchange

rus.: обмен данными

Funksional qurilmalar orasida ma'lumotlarni ko'chirish. Bu ma'lumotlarni siljitishni va almashuvini kelishtirishni boshqarish qoidalar to'plamiga muvofiq amalga oshiriladi.

ma'lumotlar autentifikatsiyasi

ingl.: data authentication

rus.: аутентификация данных

Ma'lumotlar butunligini tekshirish uchun foydalaniladigan jarayon. Masalan, olingan ma'lumotlarning yuborilgan ma'lumotlar bilan bir xilligini tekshirish; dasturning virusdan zararlanmaganligini tekshirish.

ma'lumotlar banki

ingl.: databank

rus.: банк данных

1. Ma'lumotlar majmui. Bu ma'lumotlar berilgan mavzuga tegishli bo'lib

foydalanuvchilar bilan o'zaro ta'sir qila olishini ta'minlaydigan tarzda tashkil qilingan.

2. Ma'lumotlarni markazlashtirilgan holda saqlash va jamoa bo'lib foydalanishning avtomatlashtirilgan tizimi. Uning tarkibiga ma'lumotlar bazasi yoki ularning majmui, ma'lumotlar bazasi spravochnigi, MBBT, hamda so'rovlar va amaliy dasturlar kutubxonasi kiradi.

ma'lumotlar bazalarini boshqaruv tizimi

ingl.: DataBase Management System (DBMS)

rus.: система управления базами данных

Umumiy yoki maxsus maqsaddagi dasturiy va lingvistik vositalar majmui. U ma'lumotlarga ishlov berishning qabul qilingan texnologiyasi sharoitida ma'lumotlar bazalarini yaratish, ularni markazlashtirilgan boshqarish va ularni turli foydalanuvchilar tomonidan erkin foydalanishni tashkil etishni qo'llab-quvvatlashni amalga oshiradi. MBBT afzalliklari ma'lumotlar samarali erkin foydalanish, butunlik, ma'lumotlarni qayta tiklash, parallelizmni nazorat qilish, shaxsiylik va xavfsizlikdadir. MBBT foydalanuvchilarga ma'lumotlar ustida turli amallarni bajarish, jumladan ajratib olish, qo'shish, tahrir qilish, yangilash, izlash, tartibga solish va hisobotlarni tayyorlash imkonini beradi. Eng mashhur MBBT: Oracle, MS SQL, SYBASE va boshqalar.

ma'lumotlar bazasi (MB)

ingl.: database (DB)

rus.: база данных (БД)

1. Elektron hisoblash mashinalari yordamida qidirib topilishi va qayta ishlanishi mumkin bo'lgan tarzda tartibga solingan ma'lumotlar to'plami (masalan: maqolalar, hisob-kitob).
2. Aniq qoidalar asosida tashkil qilingan va amaliy dasturlarga bog'liq bo'lmagan ma'lumotlar to'plami. Bu qoidalar ma'lumotlarni ta'riflash, saqlash va joyini o'zgarishga oid umumiy tomoyillarni nazarda tutadi.

Ma'lumotlar bazasi (MB) yetarlicha to'la, to'g'ri tashkil qilingan, hozirgi kunga doimo mos keluvchi va foydalanish uchun qulay bo'lishi lozim. Bu ma'lumotlar bir-biriga zid bo'lmasligi zarur. Ma'lumotlarni tahrirlash, to'latish va yo'qotib tashlash, hamda ularni qidirib topish va saralash MBni boshqarish

tizimi (MBBT) yordamida amalga oshiriladi. MBlari shaxsiy va jamoaviy foydalanishga mo'ljallangan bo'ladi. Jamoa foydalanadigan yirik MBlarni kuzatib borishni ma'lumotlar bazasining boshqaruvchisi amalga oshiradi. Bitta kompyuterda joylashgan mahalliy bazalar va bir-biri bilan bog'langan bir nechta kompyuterda taqsimlangan bazalar farqlanadi.

ma'lumotlar bazasi ma'muri

ingl.: database administrator

rus.: администратор базы данных

Tashkilot yoki muassasa ma'lumotlar bazasining ahvoli, rivojlanishi va undan foydalanishga javobgar inson yoki shaxslar guruhi. Ma'lumotlar bazasi ma'muri ma'lumotlar bazasi faoliyatini ta'minlaydi, ma'lumotlarning to'liqligi, to'g'riligi, qarama-qarshi emasligi va butunligi hamda kerakli muhofaza darajasini nazorat qiladi va qo'llab-quvvatlaydi. Dasturlari ma'lumotlar bazasidan erkin foydalanishda qo'llaniladigan foydalanuvchi va dasturlovchilar bilan o'zaro ish olib boradi.

ma'lumotlar bazasi muallifi

ingl.: database author

rus.: автор базы данных

Ijodiy faoliyat tufayli ma'lumotlar bazasini yaratgan jismoniy shaxs.

ma'lumotlar bazasidan foydalanish

ingl.: database use

rus.: использование базы данных

Chop etish, aks ettirish, tarqatish va ularni turli xo'jalik faoliyatiga kiritish (jumladan o'zgartirilgan shaklda ham) bo'yicha harakatlar. Ommaviy axborot vositalari tomonidan ma'lumotlar bazasini chop etilishi haqidagi xabar berish ma'lumotlar bazasidan foydalanish hisoblanmaydi.

ma'lumotlar bazasini boshqarishning gibrid tizimi

ingl.: hybrid database management system

rus.: гибридная система управления базой данных

Gibrid MBBT. U relyatsion va obektga – yo'naltirilgan tizimlarning ijobiy sifatlarini o'zida mujassamtirgan. Relyatsion MBBT ning tranzaksiyalariga ishlov berish vositalarini o'z ichiga olib, obektga – yo'naltirilgan MBBT ning ko'pgina ma'lumot turlarini ham

quvvatlaydi. Gibrid MBBT "tuzilmashtirilgan so'rovlar tili" SQL dan foydalanadi.

ma'lumotlar bazasini boshqarishning ko'p o'lchamli tizimi

ingl.: multidimensional database management system

rus.: многомерная система управления базой данных

Ma'lumotlarni N-o'lchamli kub shaklida taqdim etilishini ta'minlaydi. Shu tufayli MDDBMS murakkab hujjatlar tizimlarini qayta ishlaydi.

ma'lumotlar bazasini moslashtirish

ingl.: database adaptation

rus.: адаптация базы данных

Foydalanuvchining muayyan texnik vositalari yoki aniq dasturlari boshqaruvidagi ma'lumotlar bazasini faoliyatini ta'minlash maqsadida amalga oshiriladigan o'zgartirishlar kiritish.

ma'lumotlar bazasini tarqatish

ingl.: database distribution

rus.: распространение базы данных

Ixtiyoriy moddiy shaklda qayta ishlab chiqarilgan ma'lumotlar bazasidan erkin foydalanishni, shu jumladan, tarmoq va boshqa usullar bilan, taqdim qilish. Shuningdek, sotish, kiraga berish, ijaraga topshirish, qarzga berish, shu maqsadlarda importni ham o'z ichiga oladi.

ma'lumotlar bazasini chop etish

ingl.: database publishing

rus.: выпуск базы данных

Ma'lumotlar bazasi nusxalarini muallif roziligi asosida cheklanmagan shaxslar doirasiga taqdim etish (jumladan, kompyuter xotirasiga yozish va bosma matn chop etish orqali ham). Bunday nusxalar soni ko'rsatilgan asarlar tavsifiga ko'ra mazkur doiradagi shaxslar ehtiyojlarini qondirishi lozim.

ma'lumotlar bazasining turlanishi

ingl.: database modification

rus.: модификация базы данных

Moslashtirish bo'lmagan va dastlabki matnning o'zgarishiga olib keluvchi har qanday o'zgartirishlar.

ma'lumotlar bloki

ingl.: data unit

rus.: блок данных

Bir xil uzunlikdagi ramzlar ketma-ketligi. U ma'lumotlarni ifodalashda yoki o'z holicha uzatishda ishlatiladi.

ma'lumotlar butunligi

ingl.: data integrity

rus.: целостность данных

qarang: axborot butunligi

ma'lumotlar bo'lagi

ingl.: data fragment

rus.: фрагмент данных

Amaliy jarayonlar bir – biriga tarmoq va transport pog'onalari chegarasida uzatayotgan ma'lumotlar bloklari. Uzatilayotgan xabarlarini qismlarga bo'lish oqibatida hosil bo'ladi.

ma'lumotlar elementi

ingl.: data item

rus.: элемент данных

Axborot obyekti bo'lib, o'z nomi va u ifodalovchi qiymatlar (kattaliklar) majmuasi bilan belgilanadigan Obyekt sifatida jarayon, hodisa, narsa, mamlakat, fan sohasi va h.k. lar bo'lishi mumkin. Ko'rilayotgan obyektни tavsiflayotgan ma'lumotlarning elementlari majmuasi yozuv (masalan, mahsulot – uni nomeri, nomlanishi, o'lchamlari, narxi, u yasalgan material) deb nomlanadi.

ma'lumotlar izlash

ingl.: data search

rus.: поиск данных

qarang: axborot izlash

ma'lumotlar maydoni

ingl.: data field

rus.: поле данных

1. Axborot tashuvchisida ma'lumotlarni, ma'lumotlar elementlarini yozish uchun ajratilgan maydon.
2. Funksional mustaqil qiymatga ega va alohida ma'lumotlar elementi sifatida ishlov beriluvchi yozuv yoki to'ldirilayotgan shakl qismi.

ma'lumotlar modeli

ingl.: data model

rus.: модель данных

Ma'lumotlarni saqlash, uzatish va qayta ishlash sohalarida tarkibiy qismlar turi va ularning aloqalari to'g'risidagi tasavvur. Ma'lumotlar modeli ma'lumotlarni tavsiflash tili bilan belgilanadi.

ma'lumotlar muhofazasi

ingl.: data protection

rus.: защита данных

1. Tegishli ma'muriy, texnik va jismoniy tadbirlarni qo'llash. U ma'lumotlardan muallif bo'lmagan holda erkin foydalanish, hamda beruxsat qasddan yoki tasodifiy erkin foydalanish, takomillashtirish yo barbod qilishning oldini olish uchun zarur.

2. Ma'lumotlarga ishlov berishda uning yaxshi saqlanishi, butunligi va ishonchligini ta'minlash jarayoni.

ma'lumotlar muhofazasi tizimi

ingl.: data protection system

rus.: система защиты данных

Ma'lumotlarning tasodifan yoki atayin qilingan buzilish, buzib talqin etish yoki foydalanishidan muhofazasini ta'minlovchi apparatli, dsturli (jumladan, kriptografiya) vositalar hamda choralar majmui.

ma'lumotlar ombori (MO)

ingl.: database (DB)

rus.: база данных (БД)

qarang: ma'lumotlar bazasi (MB)

ma'lumotlar sifati

ingl.: data quality

rus.: качество данных

Ma'lumotlarning muayyan masalalarni yechish uchun yaroqliligini ta'minlab beradigan xossalar majmui. Ma'lumotlarning sifat ko'rsatkichlariga aniqlik, to'lalilik, mutanosiblik, ziddiyatsizlik, muhofazalanganlik va boshqalar kiradi.

ma'lumotlar tashuvchisi

ingl.: data carrier

rus.: носитель данных

1. Moddiy obyekt yoki moslama. U ma'lumotlarni yozish, saqlash va o'qish imkonini beruvchi ma'lum fizik xususiyatlarga ega. Hisoblash texnikasida ma'lumotlar tashuvchisi sifatida yarimo'tkazgich kristallar, magnit va lazer disklari, magnit tasmlar, magnit kartalar, perfokarta va perfotasmalar hamda (bosish uchun) qog'oz ishlatiladi. Ma'lumotlar tashuvchisiga ma'lumotlarni yozish va ularni o'qish moslamalari bilan birga ma'lumotlar tashuvchisi xotira qurilmasini tashkil qiladi.

2. Axborotni yozish uchun va doimiy xotira qurilmasi sifatida ishlatiladigan jism yoki muhit.
3. Ma'lumotlar yozilishi yoki o'qilishi mumkin bo'lgan moddiy obyekt.

ma'lumotlar uzatish kanali

ingl.: Data Transmission Channel (DTC)

rus.: канал передачи данных

1. Kanal pog'onasida obyektlarni ulaydigan mantiqiy kanal.
2. Bir qurilmadan ikkinchisiga ma'lumotlar uzatiladigan jismoniy ulanish. Ma'lumotlarni uzatish kanalini tashkil qiluvchi qurilmalar uzatish jarayonini tartibga soluvchi bayonnomalarga bo'ysunadi,
3. Tarmoq qismi. U tarmoqni har bir juft chekka terminallarini o'zaro bog'laydi va ma'lumotlarni uzatish va qabul qilish texnik vositalaridan, shu jumladan, aloqa liniyasi hamda dasturiy ta'minot vositalari va bayonnomalardan tashkil topgan.

ma'lumotlar uzatishni qamal qilish

ingl.: data transmission blocking

rus.: блокирование передачи данных

Axborot xavfsizligi buzilishlaridan biridir. U foydalanuvchilar axborotidan iborat bo'lgan uzatilayotgan ma'lumotning haqiqiylikini, butunligini, o'z vaqtida yetib borishini va tartibini o'zgarishida namoyon bo'ladi. Buzg'unchining axborot xavfsizligi obyektlariga (uzatilayotgan ma'lumotlar, tarmoq obyektlarining apparat-dasturiy vositalari, tarmoqni boshqaruvchi axborot) ataylab qilgan ta'sirlari axborot uzatishni ma'lum vaqtga to'xtashi yoki kechikishiga olib keladi. Bu vaqtda foydalanuvchi uchun axborotning qadri qolmaydi.

ma'lumotlar uzatishni to'sish

ingl.: data transmission blocking

rus.: блокирование передачи данных

qarang: ma'lumotlar uzatishni qamal qilish

ma'lumotlar va ularni tashuvchilarni maxfiylashtirish

ingl.: classification of information and its bearers as secret

rus.: засекречивание сведений и их носителей

Davlat siridan iborat ma'lumotlarga qonunchilik tomonidan o'rnatilgan tartibda, ularni tarqatishga va ularni tashuvchilaridan erkin foydalanishga cheklollar kiritish.

ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanish

ingl.: unauthorized access to information

rus.: несанкционированный доступ к информации

1. Axborotni olish qoidalarini buzgan holda olish.
2. Foydalanuvchining olish ruxsat etilmagan ma'lumotlarni o'qish, yangilash yoki buzish maqsadida atayin murojaat qilishi.
3. Subyektlarning axborotni olish va ishlatish qoidalarini buzgan holda axborotlashtirish obyekti (ma'lumotlarni uzatish tarmog'i)ning asosiy vositalari yordamida axborotni olish yoki ulardan foydalanish.

ma'lumotlarga avtomatlashtirilgan ishlov berish

ingl.: automatized data processing

rus.: автоматизированная обработка данных

Ma'lumotlarni asosan hisoblash texnikasi vositalari yordamida qayta ishlash.

ma'lumotlarga haqiqiy vaqtda ishlov berish

ingl.: real-time data processing

rus.: обработка данных в реальном масштабе времени

Ma'lumotlarga ishlov berish tezligi, hodisaning modellashtirish tezligi bilan bir xil yuz bergan hol.

ma'lumotlarga ishlov berish

ingl.: data processing

rus.: обработка данных

Ma'lumotlar bilan aniq ketma-ketlikdagi amallarni bajarish jarayoni. Bunday amallarga misol tariqasida, ma'lumotlarni izlash, ma'lumotlarni saralash, ularni tahlil qilish va birlashtirishni keltirish mumkin. Iqtisodiy va muhandislik hisob-kitoblari, ilmiy-texnik masalalar va ishlab chiqarishni boshqarish masalalari ham ma'lumotlarga ishlov berish jaryonlaridir. Ma'lumotlarga ishlov berish abonent tizimlarda bajariladigan amaliy jarayonlar bilan amalga oshiriladi. Ma'lumotlarga ishlov berish foydalanuvchilar ehtiyojlari va tarmoq boshqarish ehtiyojlari uchun bajariladi. Foydalanuvchining topshirig'iga binoan yoxud amaliy dastur tomonidan bajarilayotgan ishlov bir yoki guruh protsessorlar bilan, bir yoki bir nechta, tarmoqda parallel ishlayotgan tizimlarda bajarilishi mumkin. So'nggi holda,

ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish yuz beradi. Ishlov ikki maromda - o'zarofaol va vaziyat maromida bajarilishi mumkin. Ma'lumotlarga ishlov berish muammosi quyidagi bo'limlarga ajratiladi:

- 1) ma'lumotlarga tarmoqli superishlov berish;
- 2) hujjatlarga ishlov berish;
- 3) tasvirlarga ishlov berish;
- 4) nutqqa ishlov berish;
- 5) signallarga ishlov berish;
- 6) ro'yxatlarga ishlov berish;
- 7) matnlarga ishlov berish.

ma'lumotlarga ishlov berish tizimi

ingl.: data processing system

rus.: система обработки данных

Ma'lumotlarga ishlov berishni ta'minlovchi bitta yoki undan ko'p kompyuter, chekka quрилmalar va dasturiy vositalar.

ma'lumotlarga masofadan ishlov berish

ingl.: distant data processing

rus.: обработка данных дистанционная

qarang: teleish.

1. Ma'lumotlarga masofada ishlov berish.
2. Kiritish (yoki chiqarish) quрилmalari markaziy protsessoridan uzoqda joylashgan holda ma'lumotlarga avtomatlashtirilgan ishlov berish.

ma'lumotlarga ochiq tarmoqda ishlov berish

ingl.: Open Network Computing (ONC)

rus.: открытая сетевая обработка данных

SUN Microsystems korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan asosiy funksional profil. SUN Microsystems korporatsiyasiga tegishli bo'lgan ONC 1985 yili paydo bo'lgan va turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan chiqarilgan axborot tizimlarida tatbiq qilishga mo'ljallangan standartlar to'plamidir. Bu standartlar, operatsion tizim va kompyuterlarning arxitekturasi bog'liq emas. Interfeyslarning barcha spetsifikatsiyalari va tavsiflari nashr qilingan va mutaxassislarning keng doirasiga murojaat etilgan, ya'ni, ONC ochiqdir. Unda dastlabki matnlarning talaygina qismi bepul uzatiladi, qolgan qismi uchun – arzimagan pul to'lanadi. ONC asosiy profili keng tarqalib, ma'lumotlarga tarqoq ishlov berish uchun defakto standart bo'lib qoldi.

ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish

ingl.: Distributed Data Processing (DDP)

rus.: распределенная обработка данных

Amaliy dasturlarni, bir guruh axborot tizimlari tomonidan bajarish uslubi. DDP ning mohiyati shundaki, unda foydalanuvchi, bir necha o'zaro ishlovchi abonent tizimlarda joylashgan, tarmoq xizmatlari va amaliy jarayonlar bilan ishlash imkoniga ega bo'ladi. Taqsimlangan ishlov berish uchun amaliy dasturlar segmentlab bajariladi. Ma'lumotlarni uzatish, jarayonlarni masofadan chaqirish yoki elektron pochta yordamida yuz beradi. Taqsimlangan ishlov berishni alohida katta imkoniyatlarini aralash tarmoqlarda ko'rish mumkin.

ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish muhiti

ingl.: Distributed Computing Environment (DCE)

rus.: распределенная среда обработки данных

Ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish texnologiyasi. U DCE muhiti bo'lib, 1990 yilda ochiq dasturiy ta'minot fondi tomonidan taklif qilingan. Abonent tizimlar guruhlarini bo'yicha tarqalgan geterogen tarmoqda amaliy jarayonlarni bajarish uchun mo'ljallangan tarmoq xizmatlarining yig'masidir.

ma'lumotlarni boshqarish tili

ingl.: Data Manipulation Language (DML)

rus.: язык манипулирования данными

Ma'lumotlar bazasining boshqarish tizimida dasturlar bilan ma'lumotlar bazasi orasida almashuvni tashkil qilish uchun foydalaniladigan til. Ma'lumotlarni ajratib olish, yaratish, yo'q qilish va o'zgartirish uchun foydalaniladigan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimining buyruqlari nimto'plami.

ma'lumotlarni dolzarblash

ingl.: data actualization

rus.: актуализация данных

Ma'lumotlarni dolzarb holatda saqlash, ya'ni ularni ma'lumot sohadagi aks ettirilatgan obyektlar holati bilan muvofiqlashtirish. Dolzarblash yozuvlarni qo'shish, o'chirish hamda tahrir qilish amallarini o'z ichiga oladi.

ma'lumotlarni elektron almashuvi

ingl.: Electronic Data Interchange (EDI)

rus.: электронный обмен данными

1. Axborot tuzilmalashning kelishilgan standartidan foydalanib, bir kompyuterdan boshqasiga elektron tarzda axborot uzatish.
2. Korxonalar orasida elektron shakldagi buyurtma, tasdiqlov va hisob raqamli-fakturalar

kabi, hujjatlar bilan almashuv. Bu usuldan foydalanib kompaniyalar, tarmoqlarni ishchan o'zaro aloqada ishlash uchun qo'llashlari mumkin. Agar kompaniyalar orasidagi yozishma odatdagi hodisa bo'lsa, EDI hisob raqami va shartnoma kabi katta hajmdagi qog'oz hujjatlarni almashtirib katta hajmdagi axborotlarni uzatishni nazarda tutadi. EDI korporativ malumotlar bazalariga bevosita o'zgarishlar kiritilishini nazarda tutadi.

ma'lumotlarni filtrlash

ingl.: data filtering

rus.: фильтрация данных

Ma'lumotlarni umumiy oqimidan kerakli mezonlarga ega bo'lganlarini ajratib qo'yish jarayoni. Ma'lumotlarni filtrlash jismoniy pog'onadan tashqari barcha pog'onalarda amalga oshirilishi mumkin. Ular quyidagilar zarur bo'lganda bajariladi:

- ruxsatsiz erkin foydalanish ga urinishlar bilan bog'liq ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlash;
- yakkakanal yoki halqa tarmoqlarda ma'lumotlar bloklarining tanlanishi;
- o'rnatilgan standartlarga mos kelmagan, masalan MB ga yozishda, ma'lumotlarni chiqarib tashlash;
- ma'lumotlarni zichlashtirish, masalan, bittasidan boshqa bir biri bilan ketma ket kelgan barcha ochiq joylarni yo'q qilish va ularning o'rniga ochiq joylar sonini yozib qo'yish.

ma'lumotlarni keng yo'l-yo'lli uzatish

ingl.: broadband transmission

rus.: широкополосная передача данных

Bitta muhit (sim) bir yo'la bir necha kanallarga xizmat ko'rsata oladigan ma'lumotlarni uzatish turi. Keng yo'l-yo'lli uzatish, misol uchun, kabel teleko'rsatuvlari xizmati tomonidan foydalaniladi.

ma'lumotlarni muhofazalash samaradorligining me'yorlari

ingl.: efficiency norms of information protection

rus.: нормы эффективности защиты информации

Me'yoriy hujjatlar tomonidan belgilangan axborotni muhofazalash samaradorligi ko'rsatkichlarining qiymati.

ma'lumotlarni muvofiqlash

ingl.: data authentication

rus.: аутентификация данных

qarang: ma'lumotlar autentifikatsiyasi

ma'lumotlarni nusxalashtirish

ingl.: data replication

rus.: тиражирование данных

Tarqoq ma'lumotlar bazasiga ma'lumotlarni tarqatish texnologiyasi. Azalda, to'la hujjatlar yoki fayllar nusxalashtirilgan. Keyinroq, tarmoqda tranzaksiyalarning sonini kamaytirish uchun hujjatlarni va fayllarni faqat o'zgartirilayotgan qismini nusxalashtirildi. Nusxalashtirish yangi ma'lumotlar kiritilganda ham, ularni butunlay yangilanganda ham amalga oshiriladi. Nusxalashtirish shunday amalga oshiriladiki, ma'lumotlar blokining biror nusxasiga kiritilgan ma'lumotlar, boshqa nusxalarga ham tarqatiladi. Tarmoqda nusxalashtirish davriy ravishda (aniq vaqt oraliqlarida) yoki yangi ma'lumotlarning tushishiga qarab bajariladi.

ma'lumotlarni tavsiflash tili

ingl.: Data Definition Language (DDL)

rus.: язык описания данных

Ma'lumotlarni jismoniy va (yoki) mantiqiy tuzilmasini tavsiflash tili. Ma'lumotlar bazasi obyektlarini (jadval, indeks va h.k.larni) tuzilmasini yaratish, yo'q qilish va o'zgartirish uchun foydalaniladigan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimining buyruqlari nimto'plami.

ma'lumotlarni tezkor tarqatish

ingl.: operative data delivery

rus.: оперативная рассылка данных

Foydalanuvchilar tomonidan axborotni tezkor olish texnologiyasi. Foydalanuvchilar o'z abonent tizimlariga axborotni ikki texnologiyadan birini ishlatib olishlari mumkin. Ma'lumotlarni ko'chirib olish texnologiyasi shu bilan tavsiflanadiki, unda foydalanuvchi mustaqil yoki mobil agentlar yordamida kerakli axborotni bazadan qidiradi, uni topib, bazadan oladi. Ma'lumotlarni turtkilab chiqarish texnologiyasining mohiyati shundaki, foydalanuvchilar guruhiga ularning muayyan talabnomalarsiz aniq axborot tarqatiladi. Uni buyurtma bergan va tarqatish manzili egalari ro'yxatiga kiritilganlar oladi.

ma'lumotlarni tortish texnologiyasi

ingl.: pull technology

rus.: технология вытягивания данных

Foydalanuvchi mustaqil ravishda yoki mobil agentlar yordamida tarmoqdan kerakli axborot izlaydi va uni topgach qabul qilib olishini ta'min etish texnologiyasi. Bu holda shaxsan bitta manzilga tarqatish yuz beradi.

ma'lumotlarni ulash

ingl.: data

rus.: подключение данных

Ma'lumotlar bazasi fayli yoki server haqida nom, tur, joylashish va shartsiz ravishda boshqa axborot belgilanadigan ulanish.

ma'lumotlarni o'tkazish texnologiyasi

ingl.: push technology

rus.: технология выталкивания данных

Bir guruh foydalanuvchilarga muayyan axborotni, unga aniq so'rovlar bo'lmasa ham tarqatish texnologiyasi. Uni tarqatish manzillari ro'yxatiga kiritilgan buyurtma berganlar oladi. Bunda keng tarmoqli tarqatish yuz beradi. Bunday xizmat uslubi WWWxizmatida ishlatiladi. Ma'lumotlarni o'tkazish texnologiyasidan quyidagi hollarda foydalaniladi.

- mahsulot va xizmatlar reklamasi;
- qo'l ostidagi tashkilotlarga hujjatlarni tarqatish;
- bank tomonidan qimmatli qog'ozlarning joriy qiymati to'g'risida ma'lumot berish;
- jamoa xodimlarini yangi xabarlar haqida ogohlantirish va ularga yangi dasturlar tarqatish. Mazkur texnologiyadan foydalanishda ko'pincha muayyan turdagi axborotlarga obuna e'lon qilinadi.

ma'lumotlarning analog shakli

ingl.: analog data form

rus.: аналоговая форма данных

Ma'lumotlarni elektr kuchlanish yoki elektr toki kabi ma'lum diapazonda to'xtovsiz o'zgaruvchi fizikaviy kattaliklar shaklida taqdim etish, saqlash va uzatish uslubi.

ma'lumotlarning buzilishi

ingl.: data damage

rus.: повреждение данных

Ma'lumotlar butunligining buzilishi.

ma'lumotlarning xavfsizligi

ingl.: data security

rus.: безопасность данных

Dasturlarni va ma'lumotlarni tasodifiy yoki qasddan o'zgartirish, yo'q qilish, oshkor qilish, hamda ruxsatsiz foydalanishdan muhofazalash tamoyillar to'plami. Ma'lumotlar xavfsizligi arxitekturasi ko'prejali muammo bo'lib, u qator muhim vazifalarni o'z ichiga oladi. Ularga birinchi navbatda, autentifikatsiya, mahfiylik (konfidensiallik), erkin foydalanish nazorati, ma'lumotlar butunligi kiradi.

ma'muriy boshqaruv

ingl.: management control

rus.: административное управление

Axborot-hisoblash tarmog'ini boshqarish vazifalari. U ma'lumotlarni uzatish tizimlari, terminallari va kanallarini ishga tushirish va o'chirish, nosozliklarni aniqlash, statistik ma'lumotlarni to'plash, hisobotlarni tayyorlash va h.k. bilan bog'liq.

ma'muriy tizim

ingl.: management system

rus.: административная система

Sayt, portal, axborot majmui yoki ularning qismini boshqarishni ta'minlovchi tizim. U, shuningdek, obyektidan erkin foydalanish nazoratini va undan ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofazani amalga oshiradi.

MAC

qisq.: Media Access Control

Muhitdan erkin foydalanishni boshqarish. Ma'lumotlarni uzatish muhitidan erkin foydalanishni boshqarish pog'onasi.

Macintosh kompyuteri

ingl.: Macintosh computer

rus.: компьютер Macintosh

Apple Computer tomonidan yaratilgan mashhur kompyuter modeli. 1984 yilda yaratilgan bo'lib, Macintosh kompyuterdan osonlik bilan foydalanish uchun oynalar, belgilar va sichqonchadan iborat grafik foydalanuvchi interfeysiga (graphical user interface, GUI) ega. Murakkab buyruqlarni o'rganishga ko'ra siz faqat kursorni menyu bandiga qaratib sichqoncha tugmasini bosishingiz lozim xolos.

magistral

ingl.: backbone

rus.: магистраль

Yuqori tezlikka ega bo'lgan aloqa liniyasi. U tarmoq segmentlarini yagona tizimga

birlashtiradi. Ma'lumotlarni soniyasiga yuz va minglab megabit tezliklarda tashishni ta'minlab, samaraliligi pastroq bo'lgan boshqa aloqa kanallariga ham xizmat ko'rsatadi. Katta tarmoqlar uchun odatda optik tola kabeli asosida yaratiladi.

magistral kanal

ingl.: trunk

rus.: магистральный канал

Ikki ta uzib-ulash bog'lamasini bog'lovchi jicmoniy kanal. Uzib-ulash bog'lamlari bilan birga magistral kanallari ma'lumotlar yo'naltirish tarmog'ini tashkil qiluvchi asosiy tarkibiy qismlardir. Magistral kanal ko'p sonli tizimlar tomonidan yo'naltirilgan ma'lumotlarni uzatish uchun mo'ljallanganligi uchun, u ayniqsa katta ishonchlikka va yuqori o'tkazish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim. Shuning uchun magistral kanallar odatda efir, optik kabel va koaksial kabellar asosida quriladi.

magistral yakka kanal

ingl.: trunk monochannel

rus.: магистральный моноканал

Bitta yoki bir necha umumiy bo'g'inlari magistral tarzida amalga oshirilgan yakka kanal. Magistral yakka kanalning umumiy bo'g'ini odatda yassi kabelning o'rama jufti, koaksial kabel va radio kanal asosida yaratiladi. Juft past tezliklarda, koaksial kabel esa katta tezliklarda ishlatiladi.

magnit disk

ingl.: magnetic disk

rus.: магнитный диск

Kompyuterlarning xotira qurilmalarida ishlatiluvchi va bir o'qda parallel joylashgan dumaloq plastina yoki plastinalar shaklida yaratilgan ma'lumotlar tashuvchisi. Magnit diskda har bir plastinaning bitta yoki ikkita tomoni magnit qatlami bilan qoplangan. Ma'lumotlar ushbu qatlamdaga halqa yo'lklariga yoziladi. Ma'lumotlarni yozish va o'qish diskni aylantiruvchi diskuritma yordamida amalga oshiriladi. Magnit disklarning asosiy turlariga qattiq disk va egiluvchan disk kiradi.

magnit karta

ingl.: magnetic card

rus.: магнитная карта

Magnit moddasi bilan qoplangan ma'lumotlar tashuvchisi. U standart o'lchamdagi plastik karta shaklida bo'lib, undan ketma-ket erkin foydalanish mumkin. Ma'lumotlarni yozish, saqlash va o'qish uchun mo'ljallangan. Ixtisoslashtirilgan kompyuterlar, masalan, bank xizmati tizimida qo'llaniladi.

magnit tasma

ingl.: magnetic tape

rus.: магнитная лента

Ma'lumotlarni saqlash uchun magnit moddasi bilan qoplangan egiluvchan tasma. Magnit tasma g'altakka o'raladi yoki ikki g'altakli kassetada bo'ladi. G'altakli xotira to'plagichlari boshqalaridan oldin paydo bo'lgan bo'lib, asosan katta va o'rtacha kompyuterlarda ishlatiladi. Shu bilan birga, 4 mm kenglikdagi DAT raqamli audiotasmalar bilan ishlaydigan magnitofonlar ham keng tarqalgan.

magnit to'plagich

ingl.: magnetic storage

rus.: магнитный накопитель

Moddalarning magnit xususiyatlaridan foydalanadigan xotira qurilmasi. Magnit to'plagichlari o'qish usuli bo'yicha quyidagi guruhlarga bo'linadi: magnit tasma, magnit disk, magnit karta.

magnit yo'lli karta

ingl.: card with magnetic strip

rus.: карта с магнитной полосой

Oddiy karta. Undagi axborot uch yo'lakchali magnit yo'lida saqlanadi. Yo'l kartaning orqa tomonida joylashgan va muayyan standartlarga mos ravishda tashkil qilingan

magnit-optik disk

ingl.: Magneto-Optical Disk (MOD)

rus.: магнито-оптический диск

Ma'lumotlarni o'ta zich saqlash uchun magnit-optik texnologiyalar asosida yaratilgan disk. U 1988-yilda yuzaga kelgan. Uning faol tashuvchisi terbiy qo'shilgan temirkobalt qotishmasidir. Yozish uslubi qutblanishga asoslangan. Yozish jarayonida lazer nuri 1 mkmdan kam bo'lgan joyni qizdiradi, buning natijasida ushbu nuqtadagi magnitlanganlik vektori tashqi magnit maydoniga parallel yo'naladi. Aks etgan lazer nuri kuchsiz bo'lib, magnitlanganlikni o'zgartirish uchun yetarli bo'lmaydi. Yozilgan ma'lumotlarni o'chirish

uchun tashuvchiga bir paytning o'zida lazer nuri va tashqi magnit maydoni ta'siridan fodalaniadi. Shu tarzda ma'lumotni o'chirish va qayta yozish 10 mln. marta amalga oshirilishi mumkin. Disk juda katta xotiraga ega bo'lib, ma'lumotlarni arxiv usulida saqlash uchun qo'llaniladi.

mahalliy

ingl.: local

rus.: локальный

Bir xil tarmoqqa tegishli. Yo'naltirgichsiz bog'lanish mumkin bo'lgan eng yaqin qo'shni.

mahalliy hisoblash tarmog'i

ingl.: local area computing network

rus.: локальная вычислительная сеть

qarang: mahalliy tarmoq

mahalliy kompyuter tarmog'i

ingl.: local area computer network

rus.: локальная компьютерная сеть

qarang: mahalliy tarmoq

mahalliy printer

ingl.: local printer

rus.: локальный принтер

Printer. U kompyuterdagi portlardan bittasiga bevosita ulanadi.

mahalliy tarmoq

ingl.: local area network

rus.: локальная сеть

1. Kompyuter tarmog'i. U ma'lumotlar almashuvi va qimmatbaho moslamalarini (printer, skaner, plotterlar va h.k.) birga ishlatish maqsadida bitta xona, bino yoki cheklangan hudud ichida bir-biri bilan bog'langan bir necha kompyuterdan iborat. Mahalliy tarmoq, shuningdek, ushbu aloqani ta'minlovchi dastur va moslamalarni ham o'z ichiga oladi. Odatda mahalliy tarmoq quvvatliroq bo'lgan bitta kompyuter va unumdorligi kamroq bo'lgan bir necha kompyuterlardan tashkil topib ularga o'rnatilgan tarmoq platalari, bu platalarga ulangan kabellar va dasturiy ta'minotdan iborat. Mahalliy tarmoq kompyuterlarning fizik ulanishlarining umumiy sxemasi odatda tarmoq topologiyasi deb ataladi. Topologiya turiga qarab daraxtsimon, halkasimon, radial va shina tarmoqlari ajratiladi.

2. Kompyuter tarmog'i. Foydalanuvchining geografik nuqtai nazardan chegaralangan hududida joylashgan. Foydalanuvchi egaligidagi mahalliy tarmoq ichidagi ma'lumotlar almashuvi tashqaridan boshqarila olinmaydi, biroq ma'lumotlar almashuvi tarmoq tashqarisiga chiqsa, u boshqaruvning ba'zi turlariga uchrashi mumkin.

mahalliy tarmoq uzib-ulagichi

ingl.: local-area network switch

rus.: коммутатор локальной сети

Bitta yoki bir guruh mahalliy tarmoqlarning segmentlari o'zaro ishlashini ta'minlaydigan qurilma. Mahalliy tarmoq uzib-ulagichi odatdagi uzib-ulagich kabi, unga ulangan mahalliy tarmoqlarning o'zaro ishlashini, hamda mahalliy tarmoq segmentlarining har xil turi ulanayotgan bo'lsa, interfeyslarni o'zgartirishni ta'minlaydi.

mahalliy lashtirish

ingl.: localization

rus.: локализация

Kompyuter dasturini ma'lum mamlakat yoki mintaqa uchun moslashtirish jarayoni. Masalan. Dastur mahalliy tilning alifbosini qo'llab-quvvatlashi va sonlar hamda boshqa qiymatlarni mahalliy formatda taqdim etish uchun sozlangan bo'lishi lozim. So'zlariga ishlov berish dasturini mahalliy lashtirish mahalliy til so'zlarini tanishi, yangi imloni tekshirish vositasini qo'shishni talab qilishi mumkin.

mahfiy axborot

ingl.: sensitive (confidential) information

rus.: конфиденциальная информация

1. Mamlakat qonunchiligi bilan erkin foydalanish cheklanadigan hujjatlardagi axborot.
2. Foydalanuvchilar tomonidan erkin foydalanish huquqi cheklangan axborot. Shu tufayli, undan ruxsatsiz erkin foydalanish muhofazaga muhtoj.
3. Xizmat, kasbiy, tijorat va boshqa turdagi axborot. Qonunlar asosida huquqiy marom uning mulkdori tomonidan o'rnatiladi. U muhofazaga muhtoj.

mahfiy so'z

ingl.: password

rus.: пароль

qarang: parol

mailto bayonnomasi

ingl.: mailto protocol

rus.: протокол mailto

Elektron pochta jo‘natish uchun Internet bayonnomasi.

maishiy elektronika

ingl.: home electronics

rus.: бытовая электроника

Aholi foydalanadigan elektron apparatlar.

majburiy nusxa tizimi

ingl.: mandatory copy system

rus.: система обязательного экземпляра

Jami shartli nusxa turlari, shuningdek, ularni to‘plash, tarqatish va foydalanishning belgilangan tartibi

majoritar element

ingl.: majority element

rus.: мажоритарный элемент

Chiqish diskret signali qiymati uning kirishlarida ko‘pchilikni tashkil etgan bir-biriga teng qiymatlarga mos obyekt. Majoritar element, ham qurilma tarkibiy qismi, ham dastur qismi bo‘lishi mumkin. Uning mohiyati shundaki, u toq sonli kirishlarga va bitta chiqishga ega bo‘lib, go‘yo ovoz berish jarayonini aks ettiradi. Ya‘ni, elementning chiqish signali uning kirishlaridagi bir xil signallar qiymatini aks ettiradi. Masalan, uchta kirishli majoritar elementning ikkita yoki uchta kirishiga “bir” berilgan bo‘lsa, ushbu element chiqishida ham “bir” paydo bo‘ladi. Ikki yoki uch kirishida “nol”lar bo‘lsa, chiqishda ham “nol” bo‘ladi.

Makellis kriptotizimi

ingl.: Macelles' cryptosystem

rus.: криптосистема Макэллуса

Xatolarni tuzatish kodlariga asoslangan kriptotizim. 1978 yili Robert MakEllis tomonidan taklif qilingan. Unga ikki kamchilik xos: kalitning katta uzunligi va katta ortiqchalik (shifrlangan matn uzunligi xabarni uzunligidan ikki barobar ko‘p). 1991 yili ikki rossiya kriptografi MakEllis tizimini «sindirishgan».

makro

ingl.: macro

rus.: макро

1. (MACHine Routine qisqartmasi). Bir necha mashina buyrug‘idan tarkib topgan to‘plama

o‘giriluvchi dasturlash tilida berilgan alohida ko‘rsatma.

2. Boshqa buyruqlar ketma-ketligini chaqiruvchi buyruq.

3. «Juda katta» ma‘nosida ishlatiladi, masalan – makroiqtisodiyot.

makro buyruq

ingl.: macro instruction

rus.: макрокоманда

qarang: makros

makro til

ingl.: macro language

rus.: макро язык

Tizimda jami harakatlar sodir etishga imkon beruvchi til. U istalgan axborotni topish va unga ishlov berish, hamda tizimga axborotning yangi turlarini kiritish imkoniyatiga ega.

makro virus

ingl.: macro virus

rus.: макро вирус

Skript tili (masalan, Microsoft Visual Basic Script (VBS)) yordamida yaratilgan kompyuter virusi. U foydalanuvchi tomonidan Excel yoki Word formatidagi va ayniqsa Outlook pochta orqali qo‘llanma sifatida olingan viruslangan hujjatni ochish paytida avtomatik tarzda ishga tushadi.

makros

ingl.: macro instruction

rus.: макро

1. Boshqa buyruqlar ketma-ketligini bajarishga olib keluvchi buyruq.

2. O‘rniga makroko‘rsatma (masalan, assembler tilining bir necha mashina buyruqlariga aylantiriluvchi buyrug‘i) orqali berilgan matn yoziluvchi dastur ifodasi.

makrouya

ingl.: macro cell

rus.: макросота

Uyali telekommunikatsiya tizimlarida bitta tayanch stansiyasi xizmat ko‘rsatadigan bir necha kilometr radiusli geografik zona.

mamlakat kodi

ingl.: country code

rus.: код страны

Chaqirilayotgan mamlakatni belgilaydigan, bitta, ikkita yoki uchta raqamdan iborat birikma.

MAN

qisq.: Metropolitan Area Network

Shahar miqyosidagi hisoblash tarmog'i. LAN va WAN o'rtasidagi oraliq pog'ona.

mandat

ingl.: mandate

rus.: мандат

Erkin foydalanish matritsasi elementi. U muayyan subyektning muayyan obyektidan erkin foydalanish turini belgilaydi. Mandat subyektiga har gal dinamik tarzda beriladi, ya'ni, erkin foydalanishga ruxsat so'rash paytida. Mandatlarni tarqatish o'ta dinamik tarzda amalga oshirilishi va ular bevosita obyektlar ichida joylashishi mumkinligi sababli ularni nazorat qilish juda qiyin. Sof tarzda ushbu mexanizm kamdan-kam qo'llaniladi. Biroq, erkin foydalanish nazoratini amalga oshirishning boshqa mexanizmlari mandatlar yordamida amalga oshiriladi.

mandatli erkin foydalanish

ingl.: mandate access

rus.: мандатный доступ

Obyektlardan erkin foydalanishni boshqarish uslubi. U maxfiylik va obyektidagi axborotning maxfiyligi va nozikligi darajasi hamda mazkur jiddiylik darajasidagi axborotni olishda subyekt vakolatlari va huquqlarini rasmiy tekshirishga asoslangan. Erkin foydalanishni mandatli boshqarishdan asosiy maqsad – tizim subyektlarining turli noziklik darajasidagi obyektlardan xavfsiz erkin foydalanishini ta'minlash va axborotning lavozim shajarasining ustki pog'onalaridan pastki pog'onaga chiqib ketishining oldini olish hamda pastki pog'onadan ustki pog'onaga mumkin bo'lgan o'tishlarni to'sish.

mantiq

ingl.: logic

rus.: логика

Mantiq tafakkur shakli va qonunlari haqidagi fan. Mantiq fanining obyekti – tafakkur qonunlari, shakllari, uslublari va amallaridir. Mantiq fani u o'rganadigan predmet sohasining turi bo'yicha ikki bo'limdan iborat: formal mantiq va dialektik mantiq. Formal mantiq statik borliqqa, dialektik mantiq dinamik borliqqa oiddir. Formal mantiq ilmining asoslari eramizdan avvalgi 4 – asrda buyuk Yunon olimi

Aristotel tomonidan yaratilgan. 9 – asrda yashab o'tgan Markaziy Osiyolik alloma Abu Nasr Farobiy Aristotelni umumiy formal mantiq tizimini uning boshqa asarlari asosida to'ldirib o'z zamonasi uchun eng muhim mantiq fanini shakllantirib bergan.

YO rost yo yolg'on bo'lishi mumkin bo'lib qiymatlari ikkilik sanoq tizimiga xos fikrlar, ya'ni xukmlar ustida matematik tahlil va deduktiv fikrlashni birinchi bo'lib 19 – asr o'rtalarida Irlandiyalik Jorj Bul qo'llagan. Bu Bul algebrasi deb ataluvchi mantiq algebrasi yaratilishiga va oxir oqibatda 20 – asr o'rtalarida elektron hisoblash mashinalarining yuzaga olib kelishiga olib kelgan.

mantiqiy bomba

ingl.: logic bomb

rus.: логическая бомба

Biror bir shart bajarilsa ishga tushib ketadigan va avtomatlashtirilgan tizim resurslarining (ma'lumotlar, dasturiy yoki apparat ta'minoti) shikastlanishiga olib keladigan kompyuter dasturi yoki dastur bo'lagi.

mantiqiy disk

ingl.: logical disk

rus.: логический диск

Amaliy (operatsion) tizim tomonidan aniqlanadigan disk moslamasi. Mantiqiy disk fizik diskdan farq qilishi mumkin. Masalan, bitta disk bir necha mantiqiy disklarga ajratilgan bo'lishi mumkin (Windowsda C:, D:, E:).

mantiqiy manzil

ingl.: logical address

rus.: логический адрес

qarang: jismoniy manzil

mantiqiy topologiya

ingl.: logical topology

rus.: логическая топология

Tizimning fizik topologiyasidan farq qiluvchi mantiqiy chizmasi. Masalan, mahalliy tarmoqlarda tarmoq fizik nuqtai nazardan Yulduz topologiyasi ko'rinishida bo'lishi mumkin bo'lsa-da, tarmoq mantiqiy shina sifatida faoliyat ko'rsatishi mumkin.

mantiqiy shina

ingl.: logical bus

rus.: логическая шина

Mahalliy tarmoqlar topologiyasi, masalan, Ethernet kabi umumiy aloqa kanalidan foydalanadigan topologiya.

manzil

ingl.: address

rus.: адрес

1. Ramz yoki ramzlar guruhi. Xotiraning ayrim qismlari, registr, kiritish-chiqarish qurilmalari, hisoblash tarmog'ining ish stansiyasini yoki boshqa ma'lumot manbalarini, yoki ularni uzatish uchun belgilangan joyini aniqlaydi.

2. Hisoblash tarmoqlarida – uzatilayotgan ma'lumotlarni oluvchi yoki jo'natuvchilarni aniqlovchi bitlar ketma-ketligi.

manzil niqobi

ingl.: address mask

rus.: адресная маска

Internet manzilidan nimtarmoqni manzillashtirish uchun bitlarni ajratib olish uchun qo'llaniladigan bitlar niqobi. Niqob hajmi 32 bit bo'lib, u Internet manzilining tarmoq qismini va manzilning mahalliy qismining bir yoki bir necha bitini ajratib oladi. Ba'zan nimtarmoq niqobi deyiladi.

manzillar kitobi

ingl.: address book

rus.: адресная книга

Elektron pochta manzillarini yozish, saqlash va foydalanish uchun mo'ljallangan dastur. Pochta mijozining qismi.

manzillar turlanishi

ingl.: address modification

rus.: модификация адресов

Obyektga murojaat qilish. Bunda maxsus dasturlar va elektron jadvallar yordamida mantiqiy va virtual manzillar fizik manzillarga aylantiriladi. Foydalanuvchilar ko'zlangan obyekt, masalan, bitta tizimdan boshqasiga ko'chirilganligini sezmasligi mumkin.

Manchestercha kodlash

ingl.: manchester coding

rus.: манчестерское кодирование

Ma'lumotlarni kanal orqali uzatish uchun kodlash uslubi. Manchestercha kodlash mantiqi ikkilik sanoq tizimiga oid signalni manchestercha kodga aylantirish bilan bog'liq. Mazkur kodlashni amalga oshirishda muvaqqat

bit oraliqlari deb atalmish muddatlarga bo'linadi.

MAP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)

ingl.: MAP functional profile

rus.: функциональный профиль MAP

Ishlab chiqarishning avtomatlashtirish bayonnomalarini belgilaydigan funksional kasbiy yo'nalish. MAP «ishlab chiqarishni avtomatlashtirish bayonnomasi» deb ataluvchi funksional kasbiy yo'nalish General Motors korporatsiyasi tomonidan yaratilgan. Uning birinchi rusumi MAP 1 ni, General Motors 1984 yili nashr qilgan. MAP mahalliy tarmoqda ikki asosiy tarmoq xizmatini amalga oshirish uchun mo'ljallangan. MMS tarmoq xizmati ishlab chiqarish xabarlarini spetsifikatsiyasini belgilaydi. FTAM tarmoq xizmati fayllarni boshqarish, ulardan erkin foydalanish va ularni uzatish imkonini taqdim qiladi.

MAPI

qisq.: Messaging Application Programming Interface

Xabarlar uchun amaliy dasturlash interfeysi. Elektron pochtdan erkin foydalanish uchun API (Microsoft).

markaziy protsessor

ingl.: central processor

rus.: центральный процессор

Axborot tizimining asosiy tarkibiy qismi. U tizimning boshqa protsessorlari ishini boshqarish va amaliy jarayonlarni bajarish uchun xizmat qiladi.

markazlashgan arxitektura

ingl.: centralized architecture

rus.: централизованная архитектура

Axborot tarmog'i tamoyillari to'plami. Unga ko'ra ma'lumotlarga barcha ishlov berish jarayonlari bitta yoki bir guruh katta kompyuterlarda amalga oshiriladi.

markazlashgan ma'lumotlar bazasi

ingl.: centralized database

rus.: централизованная БД

Biror kompyuterning, bir yoki bir necha tashuvchilarda yagona massiv shaklida joylashtirilgan ma'lumotlar bazasi.

marker

ingl.: marker

rus.: маркер

Grafik belgi.

markerlash tili

ingl.: markup language

rus.: язык разметки

Belgilar yoki ularning ketma - ketliklari yig'masi. U matnga qo'shib qo'yib, uning chiqarilishi yoki tuzilishi haqidagi axborotni uzatish uchun mo'ljallangan. Markerlash tillari formatlashtirilgan matnni chiqarish zarurati bo'lgan yer borki, ularning barchasida masalan, bosmaxonada (TEX), kompyuterlarning foydalanuvchi interfeyslarida (troff, Microsoft Word), Butundunyo Tarmog'ida (HTML, XML) foydalaniladi.

marketing

ingl.: marketing

rus.: маркетинг

Mahsulot yoki xizmatlarni sotish bilan bog'liq jamiyat faoliyati. Marketingni o'tkazish uchun maxsus axborot tizimlari yaratiladi. Ularning har biri mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish bilan bog'liq masalalarni hal etish uchun zarur bo'lgan axborotni yaratish, tahlil qilish va tarqatishga qaratilgan jami uslub va tartiblardan iborat. Marketingni o'tkazishda ma'lumotlarga ishlov berish va ularni uzatish uslublari va vositalari, amaliy dasturlar majmuidan foydalanish muhim rol o'ynaydi. Bular axborotni to'plash, saqlash, olingan ma'lumotlarga statistik ishlov berish, kalendar rejalashtirish va h.k.larni ta'minlaydi.

maskarad

ingl.: masquerade

rus.: маскарад

1. Vakolatsiz subyekt tomonidan tizim yoki obyektidan erkin foydalanish yoki boshqa harakatlarni bajarish. U ma'lum harakatlar bajarishga vakolatlari bo'lmagan holda, o'zini bunday vakolatlarga ega bo'lgan shaxs qilib ko'rsatadi.
2. Global va korporativ tarmoqlarning o'zaro ishlash paytida tarmoq manzillarini o'zgartirish vositasi. Bunda korporativ tarmoqning barcha bog'lamalari tashqi dunyo uchun bittagina manzil bo'lib ko'rinadi. Axborot oqimini nazorat qilish vazifasini bajarishdan tashqari, bu, shuningdek, Internet tarmog'ining manzil makonini tejash va zaruriyat tug'ilganda ichki

bog'lamalardan tashqaridan erkin foydalanish ruxsatini berish imkonini yaratib beradi.

maslak

ingl.: platform

rus.: платформа

Kompyuter qurish va uning ishlashi uchun qabul etilgan asos. Matn mazmuniga ko'ra, ushbu atama apparatura, jumladan, protsessor turi yoki apparatura va operatsion tizim birikmasiga tegishli bo'lishi ham mumkin.

MASM

qisq.: Macro Assembler

Makroassembler.

masofaviy erkin foydalanish

ingl.: remote access

rus.: удаленный доступ

Abonent tizimlarining mahalliy tarmoqlar bilan hududiy kommunikatsiya tarmoqlari orqali o'zaro ishlash texnologiyasi.

masofaviy ta'lim

ingl.: distance education

rus.: дистанционное образование

Masofaviy ta'lim uslublariga asoslangan holda aholining keng qatlamlariga taqdim etiluvchi zamonaviy ta'lim xizmatlari majmuasi.

masofaviy o'qitish

ingl.: distance learning

rus.: дистанционное обучение

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri, shaxsiy aloqasiz «masofadan o'qitish» imkonini yaratib beruvchi zamonaviy axborot va telekommunikatsion texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan o'qitish jarayonini amalga oshirishning yangi uslubi.

massiv

ingl.: array

rus.: массив

1. Bir turdagi ko'plab hujjat yoki ma'lumotlarning tartibga solingan tarkibi.
2. Dasturlashtirish tillarida – nom berilgan jami sonlar, mantiqiy qiymatlar yoki ma'lumotlarning boshqa bir xil turdagi elementlari. Massiv elementlari sonlar, ramzli qatorlar, yozuvlar, yozuv guruhlar bo'lishi mumkin. Har bir element indeks deb atalmish bir necha ko'rsatkichlarga ega. Indekslar elementlarni izlash va ular turini aniqlashga xizmat qiladi. Vektor deb nomlanuvchi bir

o'lchamli massivda har bir element bitta indeks bilan belgilanadi. Jadval va matritsalar ikki o'lchamli massivlarga kiradi. O'z tuzilishi bo'yicha massivlar fayllarga yaqin. Biroq, ularni fayllardan farqlovchi ikki asosiy belgi bor:

- massivning har bir elementi aniq belgilangan bo'lishi mumkin va undanbevosita erkin foydalanish mumkin;

- massivdagi elementlar soni uni ta'riflashda aniqlanadi.

Massivlarga boshqa ma'lumot tuzilmalari kabi ishlov berish mumkin. Shu bilan birga, tezlikni oshirish uchun odatda axborot tizimlarida massivlarga ishlov berish uchun maxsus matritsaviy protsessorlari ham qo'llaniladi.

3. Bir xil axborotni bir paytning o'zida o'qiydigan va yozadigan ikki yoki undan ko'p qattiq disk. RADI tizimida operatsion tizim disklar massivini yagona qattiq disk sifatida qabul qiladi.

4. Bir necha yo'naltirilgan antennalardan iborat bo'lgan simsiz telekommunikatsion antenna turi.

mass-media

ingl.: mass media

rus.: масс-медиа

Davriy bosma nashr, radio-, tele- yoki videodastur, kinoxronika dasturi yoki ommaviy axborotni tarqatishning boshqa shakli.

2. Televizion, telefon, kompyuter va boshqa aloqa tarmoqlarini mujassamlovchi matbuot (gazetalar, jurnallar, kitoblar), radio, televideniye, kinematograf, tovush va tasvir yozuvlari, videomatn, telematn, reklama shchit va panellari, uy videomarkazlari.

master/slave

Bitta qurilma (xo'jayin) sifatida, bitta yoki bir nechta qurilma (qullar) sifatida nazorat qilishini ko'zlovchi me'moriy tuzilma.

masshtablanuvchanlik

ingl.: scaling

rus.: масштабируемость

Qurilmaning bir xil vazifalarni bajaruvchi funksional bloklar sonini ko'paytirish orqali o'z imkoniyatlarini oshirish xususiyati.

matematik mantiq

ingl.: mathematical logic

rus.: математическая логика

Mantiq fani bo'limi. U matematika uslublari asosida rivojlantiriladi. Unga fikr (hukm) larni asoslash, isbotlar, mantiqiy hulosalar chiqarish kiradi. Buning uchun matematik mantiqda algebra uslublari va algoritmlar nazariyasi qo'llaniladi.

matn

ingl.: text

rus.: текст

Ma'lumotlarni ifodalash shakli. Mazmunan yagona yaxlit bo'lib, tanlangan tilning belgilari ketma-ketligidan iborat. Matn hujjat asosidir. Axborot tizimiga matnni kiritish klaviatura, nurli pero, mikrofon yoki skaner yordamida amalga oshirilishi mumkin. Matnlarga ishlov berish matn muharriri deb ataluvchi, maxsus amaliy dasturlar majmuasi tomonidan amalga oshiriladi. Tarmoqdan matnlar ma'lumotlar bloklari ko'rinishida uzatiladi.

matn brauzeri

ingl.: Text based browser

rus.: текстовый браузер

Faqat matnni aks ettirish uchun ishlatiladigan va gipermedia fayllarini boshqara olmaydigan brauzer.

matn fayli

ingl.: text file

rus.: текстовый файл

Faqat harflar, raqamlar va belgilardan iborat fayl. Matn fayli matnni formatlash haqida hech qanday axborotga (masalan, qalin shrift yoki kursiv bilan ajratish, shriftning o'lchami va turiga) ega emas, karetkani qaytarish va yangi satrga o'tish belgilari bundan istisno. Matn fayli ASCII formatidagi fayl bo'lib hisoblanadi. Matn fayli ixtiyoriy matn muharriri tomonidan o'qilishi mumkin.

matn muharriri

ingl.: text editor

rus.: текстовый редактор

Matn, dastur va hujjatlarni tahrirlashni ta'minlaydigan amaliy dasturlar majmuasi. «WYSIWYG nima ko'rgan bo'lsangiz shuni oldingiz» tasavvuri, matnni ekranda shunday shaklda ko'rish imkonini beradi. U xuddi shu ko'rinishda printerda chop etiladi. Matn muharrirlari foydalanuvchining turli topshiriqlarini bajaradilar, shu jumladan:

- jadvallar, diagrammalar, rasmlar, kolonkalar bilan ishlash;
- ekranning o'lchamini va shaklini tanlash;
- maxsus zo'r ta'sirlarni (klonkalarini qoraytirish, kontur va egri shriftlarni hosil qilish va b.);
- matn va dasturlarni tahrirlash, imloni tekshirish;
- ma'lumotlar bazalari bilan o'zaro ishlash;
- fayllar bilan bajariladigan ochish, saqlash, o'zgartirish, yo'q qilish, printerda choplash amallari;
- turli xildagi printerlarni quvvatlash.

Matn muharrirlari ichida Microsoft Word muharriri eng ommaviylashgan hisoblanadi.

matn protsessori

ingl.: word processor

rus.: текстовый процессор

qarang: matn muharriri

matnbop menyuu

ingl.: context menu

rus.: контекстное меню

Sichqonchanning o'ng tugmachasini obyektga keltirib bosilganda paydo bo'ladigan mumkin bo'lgan harakatlar ro'yxati. Har bir obyektning o'z ro'yxati mavjud.

matnbop reklama

ingl.: context online advertising

rus.: контекстная реклама

Reklama. Uning mazmuni foydalanuvchining izlash tizimiga qilgan so'roviga bog'liqdir. Shuningdek, Internet resurslari kataloglari va mavzuviy sahifalar tashrifchilari uchun reklamaga nisbatan ham ishlatiladi. Bunday reklama uni izchil qidirayotganlarga «tashlab qo'yilgani» sababli, uning samaradorligi ham oddiy reklamaga nisbatan yuqoriroq.

matnga ishlov berish

ingl.: text processing

rus.: обработка текстов

Matnlarni kiritish, tanish, saqlash, tahrirlash, formatlash va choplash jarayoni. Matnlarga ishlov berishning muhim bosqichi bo'lib, ularni tizimga kiritish va xotirada joylashtirish hisoblanadi. Bu amal klaviatura, nurlu pero yoki skaner yordamida bajariladi. Keyingi bosqichda matn tayyorlanadi. U hujjatlardagi ko'p sonli standart qismlarni - ko'rilayotgan masalalar, vaqt, manbalarni o'z ichiga olgan

ma'lumotlarni joylashtirish bilan bog'liq. Matnlarga ishlov berishda quyidagi vazifalar:

- hujjatlarni varaqning o'lchamlari va formatini tanlab tahrirlash;
- ko'chirishlarni avtomatik bajarib matnni ko'rsatilgan chegaralar bo'yicha, tekislash;
- standart qolipli hujjatlarni yaratish, masalan blanklarda;
- turli shriftlarni (qalin, kursiv), ost chiziqli harflari ishlatish;
- bir turdagi hujjatlarni choplashda, matnning o'zgaruvchan qismini kiritish ham bajariladi.

Matnlarga ishlov berish, hujjatlarga ishlov berish uchun po'ydevordir.

matnli xabar

ingl.: message text

rus.: текстовое сообщение

Matndan iborat va tarmoq bo'yicha uzatiladigan xabar.

matritsa

ingl.: matrix

rus.: матрица

Obyekt yoki ma'lumotlarning ikki o'lchovli massivi. Matritsa ikki o'lchovli tuzilma bo'lib, unda har bir element o'zining muayyan qator yoki ustunda joylashishi bo'yicha aniqlanishi mumkin. m qatorlar va n ustunlar soniga ega bo'lgan matritsa mxn matritsasi deyiladi. Ma'lumotlarga ishlov berilganda turli vazifalar bajariladi, jumladan, teskarilash, matritsalarini ko'paytirish amali. Matritsalar nafaqat ma'lumotlarga ishlov berishda, balki xotira qurilmalari, matritsaviy uzib-ulagichlar, matritsaviy protsessolar, matritsaviy printerlarni yaratishda ham ishlatiladi. Mantiqiy matritsalar ham keng qo'llaniladi.

matritsaviy printer

ingl.: matrix printer

rus.: матричный принтер

Shakllantirilayotgan ramz yoki tasvir qismi nuqtalar shaklida aks ettiriladigan printer. Printer nozik tayoqchalar matritsasi bilan iborat bosib chiqaruvchi kallakka ega. Tayoqchalar matritsasi gorizontalar tarzda harakatlanib matn qatori yoki tasvir chizig'ini bosib chiqaradi. Matritsa printerlarining chiqarish sifati birinchi navbatda tayoqchalarning diametri va soniga bog'liq. Zamonaviy printerlarda tayoqcha diametri 0,2-0,3 mm ga teng. Ramz chiqaruvchi

matritsada tayoqchalar soni printer narxiga bog'liq. Printerlarning asosiy qismida 9 tagacha tayoqcha vertikal holda o'rnatilgan bo'ladi. Biroq sifatli printerlarda ularning soni 24tagacha ko'paytirilgan. 24 tayoqchadan iborat har bir guruh odatda ikkita parallel qator shaklida joylashtiriladi, matritsa o'lchami esa 35x24 nuqtagacha bo'ladi. Matritsaviy printerlarining ish tezligi xomaki bosish maromida soniyasiga 300 ramzga, eng yuqori sifat maromida esa 15 ramzga yetadi.

matritsaviy protsessor

ingl.: array processor

rus.: матричный процессор

Sonli massivlarni, masalan matritsalarini qayta ishlash uchun mo'ljallangan arxitekturaga ega bo'lgan markaziy protsessorning ham protsessori. Protsessor arxitekturasi o'z ichiga bir paytning o'zida ishlovchi bir xil protsessor elementlari, masalan 64x64, matritsasini oladi.

matritsaviy uzib-ulagich

ingl.: matrix switch

rus.: матричный коммутатор

Operatorga seriyali interfeyslar orqali bog'langan bir necha kanallarni muayyan olis yoki mahalliy sxemaga yoki boshqa seriyali interfeyslarga bog'lash imkonini beruvchi qurilma.

Matsushita korporatsiyasi

ingl.: Matsushita corporation

rus.: корпорация Matsushita

Elektron qurilmalar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Matsushita keng ko'lamda televizorlar ishlab chiqaradi. U, shuningdek, shaxsiy kompyuterlar uchun plazma displeylarini ishlab chiqaradi. Matsushita ma'lumotlar yozishda yuqori zichlik ta'minlovchi o'zining ixcham-disklarini ham ishlab chiqaradi. Kompaniya tomonidan ishlab chiqariladigan mahsulotlar Panasonic nomi ostida mashhur.

MAU

qisq.: Medium Attachment Unit

qarang: ulanish bloki

mavhum sintaksis

ingl.: abstract syntax

rus.: абстрактный синтаксис

Amalga oshirish apparati va kodlash usuliga bog'liq bo'lmagan ma'lumotlar tuzilmasi tavsifi.

mavzu bo'yicha ko'chirish

ingl.: thematic citing index

rus.: тематический индекс цитирования

Veb-sahifa yoki veb-saytning mashhurligining son ko'rsatgichi. Bu sahifaga yoki saytga boshqa veb-resurslardan murojaatlar soni shaklida aniqlanadi. Shu bilan birga, har bir murojaat, u joylashgan veb- saytning «nufuzi»ga, hamda har ikki saytning mavzulari mos kelishiga bog'liq o'zining «vazni»ga ega.

maxfiy kalit

ingl.: secret key

rus.: секретный ключ

Shifr matnga o'girish va dastlabki matnga o'girish paytida cheklangan tomonlar soni tomonidan foydalanilishi uchun mo'ljallangan kalit.

maxfiy kalitli kriptotizim

ingl.: cryptosystem with provate key

rus.: криптосистема с секретным ключом

Bitta kriptografik kalitning o'zi dastlabki matnni shifrlash va shifmatnini dastlabki matnga o'girish uchun ishlatiladigan kriptografik tizim. Bunday kriptotizimlar birkalitli, simmetrik, odatdagi, ikkitomonlama va mumtoz deb ham ataladi. Simmetrik tizimlarning kamchiligi bo'lib, qabul qiluvchi ishonchli kanaldan maxfiy kalitni olmaguncha axborotni dastlabki matnga o'giraolmasligi hisoblanadi. Kalitlarni muhofazalanmagan kanallar bo'yicha taqsimlash muammosini yechish uchun 1975 yillarda kalitlarni ochiq taqsimlash modeli ishlab chiqilgan. Maxfiy kalitli kriptografik tizimlar blokli va oqimli kriptotizimlarga bo'linadi.

maxfiy savol

ingl.: secret question

rus.: секретный вопрос

«Maxfiy savol»+»Maxfiy javob» - bu qo'shimcha parol. Siz asosiy parolingizni unutgan bo'lsangiz, sizdan maxfiy savol so'raladi, sizdan olingan javob esa maxfiy javob bilan solishtiriladi. Javoblar bir xil bo'lsa, siz uchun fayllaringizga yo'l ochiladi.

maxfiylik belgisi

ingl.: confidentiality mark

rus.: метка конфиденциальности

Obyektdagi axborotning mahfiyligini ko'rsatuvchi belgi.

maxfiylik grifi

ingl.: confidentiality

rus.: гриф секретности

Axborot tashuvchidagi axborotning maxfiylik darajasini dalolatlovchi ko'rsatkich-rekvizitlar. Ular axborot tashuvchining o'zida yoki unga hamroh hujjatlarda ko'rsatiladi.

maxfiylik kaliti

ingl.: privacy key

rus.: ключ секретности

Foydalanuvchining yoki dasturning resurslar va ma'lumotlar bilan ishlash huquqlarini aniqlaydigan kalit. Maxfiylik kaliti autentifikatsiyada ishlatilib, parol, ya'ni, maxfiy so'z turlaridan biridir.

maxsus elektron xatcho'pli qurilma

ingl.: special electronic device

rus.: специальное электронное закладное устройство

Axborotga ishlov berishning texnika vositasiga beruxsat va niqoblangan holda kerakli paytda axborot sizishi, uning yaxlitligini buzish yoki uni to'sish maqsadida o'rnatilgan elektron qurilma.

maydon

ingl.: field

rus.: поле

qarang: ma'lumotlar maydoni

mashina grafikasi

ingl.: machine graphics

rus.: машинная графика

Hisoblash texnikasidan grafik tasvirlarni yaratish, ularni turli vositalar orqali aks ettirish (masalan, monitor ekranida, qattiq nusxalar shaklida va h.k.) va joyini, shaklini o'zgartirish maqsadida foydalanish sohasi.

qarang: kompyuter grafikasi

mashina so'zi

ingl.: machine word

rus.: машинное слово

1. Hisoblash tizimining apparatli qismi tomonidan bir butun bo'lib ishlov beriluvchi ketma-ket (odatda ikki, to'rt yoki sakkiz) baytlar to'plami.

2. Tezkor xotira qurilmasida saqlanayotgan va mashina vositalari tomonidan ishlov berilayotganda yagona kod guruhi (so'z) sifatida qabul qilinuvchi ramzlar (raqamlar, harflar va h.k.)ning tartibga solingan to'plami. Mashina so'zlari raqam, buyruq, harfli yoki harfli-raqamli ma'lumotlar shaklida bo'lishi mumkin. Mashina so'zi odatda o'zaro bog'liq va farqlanishi uchun qayta raqamlangan xonalar (ramzlar holatlari)dan iborat bo'ladi.

mashina tafakkuri

ingl.: machine intelligence

rus.: машинный интеллект

qarang: sun'iy tafakkur

mashina tarjimas

ingl.: computer-aided translation

rus.: машинный перевод

qarang: kompyuterlashgan tarjima

mashina tashuvchisi

ingl.: intelligence storage device

rus.: машинный носитель

Elektron hisoblash texnikasi yordamida axborotni yozish va saqlash uchun ishlatiladigan magnit disk, magnit tasma, lazer disk va boshqa modda tashuvchilar.

mashina tili

ingl.: machine language

rus.: машинный язык

Kompyuter tomonidan to'g'ridan-to'g'ri kompilyatsiyasiz bajarilishi mumkin bo'lgan jami mashina ko'rsatmalaridan iborat kompyuter tili. Ko'rsatmalar va ma'lumotlar binar shaklda taqdim etiladi. Mashina tili kompyuter apparat ta'minotining ona tili bo'lib, kompyuterlarning barcha vazifalarini nazorat qiluvchi mikroprotessor tushunadigan yagona tildir. Kompyuterda ishlov beriladigan barcha dastur va ma'lumotlar ma'lum bosqichda albatta mashina tiliga o'giriladi.

mashina o'qiy oladigan tashuvchi

ingl.: machine-readable storage device

rus.: машиночитаемый носитель

Texnik vositalar (kompyuter) tomonidan ma'lumotlarni bevosita yozish va o'qish uchun mos tashuvchi.

MB

qisq.: MegaByte

Megabayt.

MBCS

qisq.: MultiByte Character Set

Belgilarning multibaytli yig'masi. Har bir belgi bitta yoki bir nechta baytlar bilan aks ettirilgan belgilar yig'masi.

Mbit

qisq.: Megabit
Megabit.

Mbps

qisq.: MegaBits Per Second
Megabit soniyada.

MBR

qisq.: Master Boot Record
Bosh yuklovchi yozuv.

MBSA

qisq.: Microsoft Baseline Security Analyzer

Microsoft himoyasining asosiy elementlarini tahlillovchisi. Windows asosidagi kompyuterlarda ma'lum zaifliklar bor – yo'qligini aniqlash maqsadida ularni markazlashgan tarzda skanerlashni (tekshirishni) bajarish imkonini beradigan Microsof firmasining mahsuloti.

MCA

qisq.: Micro Channel Architecture bus
qarang: MCA shinas

MCA shinas

ingl.: MCA (Micro Channel Architecture) bus
rus.: шина MCA

Shina me'moriy tuzilmasi, xuddi shunday «mikrokanal me'moriy tuzilmasi» deb ham ataladi. MCA, 1987 yilda IBM korporatsiyasi tomonidan yaratilgan. U kompyuterning tashqi qurilmasi va ichki tarkibiy qismlari orasida ma'lumotlar qanday almashuvini belgilaydi. MCA shinasini IBM PC-AT uyg'unlashgan kompyuterlarda foydalaniladigan me'moriy tuzilmada AT shinasini almashtirish uchun ishlab chiqilgan edi. Ammo, turli sabablarga ko'ra, bu me'moriy tuzilma kompyuter ishlab chiqaruvchilari tomonidan standart sifatida qabul qilinmadi.

MCB

qisq.: Memory Control Block
Xotira boshqarish bloki (MS-DOS).

MCI

qisq.: Media Control Interface

Ma'lumotlar uzatish muhitini boshqarish interfeysi. Ko'ptashuvchi-qurilmalarni boshqarish uchun interfeys.

MDI

qisq.: Multiple Document Interface

Hujjatlar to'plamining interfeysi, MDI-interfeysi. Qo'llanma foydalanuvchisining interfeysini tashkil qilish usuli. MDI-qo'llanmalarning asosiy darchasida, vazifalar paneli orqali erkin foydalanib bo'lmaydigan ko'makchi darchalar (hujjatlar darchasi) joylashadi.

MDX

qisq.: MultiDimensional eXpressions

Ko'po'lchamli ifodalar, MDX tili. SQL tilining OLAP manbalariga so'rovlar berish uchun kengaytmasi, Microsoft OLE DB texnologiyasining tarkibiy qismi.

me'moriy tuzilma

ingl.: architecture

rus.: архитектура

qarang: arxitektura

media

ingl.: media

rus.: медиа

1. Ommaviy axborot vositalari (OAV). Bir xil axborotni ko'p abonentlarga uzatish vositasi.
2. Informatikada «media» jargon so'zi turli moddalarni – qog'oz, optik disk, magnit disk, magnit tasmlarni bildiradi.

megapiksel

ingl.: megapixel

rus.: мегапиксел

Bir million piksel. Atama grafik qurilma, jumladan skaner, raqamli kamera yoki monitorlarning ajrataolish qobiliyatiga ko'ra ishlatiladi.

mehmonlar kitobi

ingl.: guest book

rus.: гостевая книга

Sayt tashrifchilari bilan teskari aloqa vositasi. Sahifa mazmuni to'g'risida o'z fikringizni yozib jo'natish mumkin bo'lgan kichik shakl. Foydalanuvchi mehmonlar kitobida shakl to'ldirgandan keyin uning fikri darhol saytda chop etiladi. Bu fikrlarni yig'ishning eng

M

demokratik xilidir, biroq mehmonlar kitobi o'zgartirishga muhtoj, masalan uyat gaplarni, agarda bunday gaplar paydo bo'lsa, qo'shish mumkin bo'lmasin.

MEMS

qisq.: Micro-Electro-Mechanical Systems

Mikroskopik elektromexanik qurilmalar.

menejer

ingl.: manager

rus.: менеджер

Obyektni boshqarish vazifalarini bajaruvchi inson, qurilma yoki dastur. Boshqaruv obyekti tarmoq, katta tarmoqning qismi, tizim, ma'lumotlar banki va h.k. bo'lishi mumkin.

menejment

ingl.: management

rus.: менеджмент

1. Kerakli natijalarga erishish maqsadida insonlar va obyektlarga ta'sir o'tkazish. Avtomatika, informatika, texnologik jarayonlarda boshqaruv obyektlarga, ularning faoliyatini ta'minlash uchun maqsadli ta'sir ko'rsatishni ta'minlaydi. U asosan qurilmalar va amaliy dasturlar majmui tomonidan amalga oshiriladi. Shu bilan birga, boshqaruvda xodimlar ham ishtirok etishi mumkin. Jamiyatlarning axborot faoliyatini boshqarishning usullari va vositalari axborot menejmenti deyiladi.

2. Maqsadga qaratilgan jami harakatlar. Bunga ahvol va boshqaruv obyekting holatini baholash, boshqaruv ta'sirlarini tanlash va amalga oshirish ham kiradi.

menyu

ingl.: menu

rus.: меню

1. Foydalanuvchining chizma interfeysining (GUI) qismi. Dasturning mumkin bo'lgan harakatlari ro'yxati. Menyu qatori oynaning ustki qismida joylashgan. Ushbu oynada menyu qatori – bu «Fayl», «Tahrir», «Ko'rinish», «Tanlangan», «Xizmat», «Ma'lumot». Matnboq menyu ma'lum obyektga sichqonchani o'ng tugmasi bosilganda paydo bo'ladi. Har bir obyekt alohida amallar ro'yxatiga ega.

2. Ovozni qayta ishlash tizimi aytadigan dastur amallarini davom ettirish variantlari. Foydalanuvchi o'z tanlovini bildirish uchun javoban bir yoki bir necha so'z aytishi lozim.

MEO

qisq.: Medium Earth Orbit

O'ra yeratrofi orbitasi. Yer sun'iy yo'ldoshining aylanish davri 2 soatdan 12 soatgacha bo'lgan orbitasi. MEO orbitasining balandligi LEONikiga nisbatan yuqori, lekin, GEOga nisbatan pastroq.

Merkle jumboqlari

ingl.: Merkle's charades

rus.: шарады Меркля

R. Merkle tomonidan ishlab chiqilgan kalitlarni tarqatish algoritmi. Uning mohiyati, shifrlash uchun foydalaniladigan maxfiy kalitni ko'p sonli sharadalar -jumboqlar yig'masini ichida berkitib uzatishdadir. Har bir jumboq shifrlangan matnni ifodalab, kichik kalitlar fazosida blokli shifrdan foydalanib olingan kriptografik kalitni o'z ichiga oladi.

MESI

qisq.: Modified/Exclusive/Shared/Invalid

MESI bayonnomasi. Protssessorlarning (ko'pprotsessorli tizimlarda) kesh-xotiralari moslashganligini quvvatlovchi bayonnomasi.

metafayl

ingl.: metafile

rus.: метафайл

Tarkibida boshqa fayllar bo'lgan yoki boshqa fayllarni belgilovchi fayl. Fayllar fayli deb ataluvchi metafayl tushunchasi ma'lumotlarga, ayniqsa tasvirlarga, ishlov berish sohasining tezda kengayishi sababli kiritilgan. Negaki, tasvirlar odatda bitta seans bilan cheklanmaydi va ularni qayta ishlatish uchun saqlash lozim. Ularni, shuningdek, tarmoq orqali bitta axborot tarmoqlaridan boshqalarga uzatish lozim. ISO IEC bilan birgalikda «kompyuter grafikasi metafayli» CGM deb ataluvchi standartni ishlab chiqib tasdiqlagan. U rastr tasvirlar va vektor tasvirlar xususiyatlarni o'z ichiga olgan. Mazkur standart metafayl tuzilishi, ya'ni uning u yoki bu elementlarining turi va joyini belgilaydi.

metaizlash

ingl.: metasearch

rus.: метапоиск

Metaizlash tizimidan foydalangan holda Internetdan izlash.

metaizlash mexanizmi

ingl.: metasearch engine

rus.: механизм метапоиска

Boshqa izlash tizimlariga so'rov berib, ularning barchasidan olingan natijalarni umumlashtiruvchi izlash tizimi. Aslida, foydalanuvchi izlashni maqbullashtirish uchun bitta izlash tizimidan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan ko'p izlash tizimlaridan foydalanadi. Metaizlash tizimlari misoli sifatida Dogpileni ko'rsatish mumkin.

metakompyuting

ingl.: meta computing

rus.: метакомпьютинг

Kompyuter tarmoqlaridan milliy va jahon miqyosidagi taqsimlangan hisoblash tizimini yaratish uchun foydalanish. Metakompyuting maqsadi hududiy taqsimlangan va Internetga ulangan yuqori quvvatli kompyuter va chekka qurilmalarini xohlagan shaxsiy kompyuter yoki ish stansiyasidan erkin foydalanish mumkin bo'lgan, foydalanuvchi va dasturlashtiruvchilar uchun yagona hisoblash muhiti bo'lgan o'ta kuchli kompyuter yoki metakompyuterga aylantirish imkonini beruvchi dasturiy ta'minotni yaratishdir. Bunda foydalanuvchi bitta, biroq stolida turgan mashinadan anchagina katta mashina bilan ishlash tasavvuriga ega bo'ladi.

metama'lumotlar

ingl.: metadata

rus.: метаоданные

Ma'lumotlar haqidagi ma'lumotlar. Unga quyidagilar kiradi: ma'lumotlar tarkibi, mazmuni, statusi (dolzarbligi va yangilanishi), kelib chiqishi (olish usullari va shartlari), joylashishi, sifati (to'liqligi, qarama-qarshi emasligi, ishonchligi), chiqarish formatlari va shakllari, olish shartlari, sotib olish va foydalanish, ma'lumotlarga bo'lgan mualliflik, mulk va ular bilan chegaradosh huquqlar va boshqa tavsifnomalar to'g'risida axborotga ega kataloqlar, ma'lumotnomalar, reyestrlar. Metama'lumotlarni taqdim etishning barcha formatlari ulardan foydalanuvchi dastur bilan chambarchas bog'liq. Metama'lumotlar kataloqlar tavsifi va ma'lumotlarning saqlanish joyida joylashish chizmalarini tasvirlash uchun zarur. Metama'lumotlar, shuningdek, vaqt, ma'lumotlar manbai va qabul qiluvchisi,

amalg oshirilgan o'g'irish algoritmini aniqlash, ya'ni zarur bo'lganda umumlashmalar asoslangan dastlabki axborotni topish imkonini beradi.

metatarmoq

ingl.: metanetwork

rus.: метасеть

O'zaro aloqada bo'lgan hududiy tarmoqlardan iborat bo'lgan global tarmoq.

metateg

ingl.: meta tag

rus.: метатэг

HTML tilining shart bo'lmagan tegi. U Internetdagi izlash tizimlari uchun veb-hujjati to'g'risida axborotni (keywords, description) ko'rsatish uchun ishlatiladi. Metateg veb-sahifaning bosh, ya'ni <head> qismida yoziladi. Izlash tizimlari veb-sahifalarini indeksatsiyalash uchun «o'rgimchaklardan» foydalanib, metateg kodidagi axborotni o'qiydi. Metateg, shuningdek, muayyan sahifa ma'lum muddat o'tishidan keyin avtomatik ravishda o'tishi lozim bo'lgan URL manzilini ko'rsatish uchun ham ishlatiladi.

metatili

ingl.: metalanguage

rus.: метаязык

Dasturlashtirish tillarini tavsiflash tili.

meteor aloqasi

ingl.: meteor burst communications

rus.: метеорная связь

Signalning meteoritlarning ionlashgan izlaridan qaytishiga asoslangan ma'lumotlarni uzatish texnologiyasi. Ushbu kanaldan foydalanishning iqtisodiy manfaatlardan kelib chiqqan holda (bepul «yo'ldosh»), ma'lumotlarni uzatishning kerakli sifatini ta'minlash uchun maxsus choralar ko'rilmoqda. Birinchidan, meteor kanallaridan diskret signallar uzatiladi. Ikkinchidan, kodlaganda xatolarni to'g'rilovchi maxsus kodlar ishlatiladi. Meteor aloqasi uzoqligi 1000 kmgacha yetib boradi. Meteor aloqasi katta mablag' talab qilmasdan, yo'ldosh tarmog'idan uch baravar arzondir.

MExE

qisq.: Mobile Execution Environment

Mobil qo'llanmalarni bajarish muhiti.

M

meynfreyim*ingl.: mainframe**rus.: мэйнфрейм*

1. Katta, yuqori samarali kompyuter. U noyob arxitektura va dasturiy ta'minotga, ancha katta hajmli tezkor va tashqi xotiraga ega. Ko'p sonli chekka kompyuterlar va terminalarga ega. U rivojlangan mahalliy hisoblash tarmoqlarida server vazifalarini bajaradi.

2. Yuqori samarali va resurslarga ega bo'lgan kompyuter. Resurslardan birgalikda foydalanish uchun unga boshqa kompyuterlar ulanishi mumkin.

meyorlik*ingl.: conformance**rus.: conformidad*

Obyektni uning me'yoriy – texnik hujjatlariga mos kelishi. Obyekt sifatida tizim, stansiya, dastur, funksional blok bo'lishi mumkin. U qurilma shaklida yaratilgan bo'lishi yoki, dasturlar majmui shaklida taqdim qilinishi mumkin. Obyektning meyorligi, uni testlash jarayoni natijasida aniqlanadi.

MFC*qisq.: Microsoft Foundation Classes*

Microsoft asosiy sinflari kutubxonasi. Windows uchun qo'llanmalar ishlab chiqish uchun C++ tilining sinflari kutubxonasi.

MFLOPS*qisq.: MegaFLOPS*

Millionlab FLOPS lar.

MFT*qisq.: Master File Table*

Fayllarning bosh jadvali. Jilddagi narsa haqida axborot saqlanadigan NTFS fayl tizimidagi ma'lumotlar tuzilmasi.

MHS*qisq.: Message Handling System*

Xabarlar boshqarish tizimi. Tarmoq etalon modeli OSI (X.400)da elektron xabarlar uchun standart.

MHz*qisq.: MegaHertz*

Megagers. Chastotaning fizikaviy o'lchov birligi.

MIB*qisq.: Management Information Base*

Boshqaruvchi axborot (ma'lumotlar) bazasi.

Micron Technology korporatsiyasi*ingl.: Micron Technology corporation**rus.: корпорация Micron Technology*

Shaxsiy kompyuterlar va ularning tarkibiy qismlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Micron Technology AQSHda 1978 yilda ma'lumotlarni uzatish uchun dasturiy ta'minot va telekommunikatsiya texnologiyalarini ishlab chiqish maqsadida yaratilgan.

Microsoft korporatsiyasi*ingl.: Microsoft corporation**rus.: корпорация Microsoft*

Shaxsiy kompyuter tarixida ulkan va eng katta ta'sirga ega bo'lgan kompaniya. U dasturiy ta'minot yaratish sohasida yetakchilik qiladi. 1975 yilda Bill Gates va Paul Allenlar tomonidan yaratilgan. DOS va Windows operatsion tizimlarini yaratish bilan birga, Microsoft kompaniyasi deyarli barcha turdagi dasturiy ta'minotni yaratish bilan shug'ullanadi – dasturlashtirish vositalaridan tortib oxirgi foydalanuvchi uchun qo'llanmalargacha. O'z foydalanuvchilari uchun Microsoft turli texnologiyalar va amaliy dasturlarni taklif etadi. Internet tarmog'ida Microsoft tomonidan yaratilgan Microsoft Network deb nomlangan axborot xizmati faoliyat ko'rsatib turibdi.

MIDI*qisq.: Musical Instrument Digital Interface*

Musiqasi asboblari uchun raqamli interfeys. Turli musiqasi asboblari tovushlarini ifodalash tili va apparatlari uchun standart. MIDI buyruqlari apparaturaga qanday asbobda, qaysi oktavada va qanday nota yangrashi kerakligi haqida xabar beradi. Shu sababli ohangni MIDI buyruqlari shaklida yozilsa ancha ixcham bo'ladi. Bu standartning ko'pgina xillari mavjud - General MIDI, Roland MT-20 va boshqalar.

MIDI interfeysi*ingl.: MIDI interface**rus.: MIDI интерфейс*

Tashqi MIDI qurilmalarini ulash porti. Interfeys uzatuvchidan oziqlanadigan va kirish zanjirlarining galvanik ajratilgan tok halqasi bo'lib, o'yin moslagichi ulash uyasiining 12-, 15-tutashmalariga chiqarilgan.

MIF

qisq.: *Management Information File*

Boshqaruvchi axborot fayli, MIF fayli. DMTF guruhi tomonidan ishlab chiqilgan shaxsiy kompyuterning tarkibiy tuzilmasini tavsiflash uchun xizmat qiladigan fayl standarti.

MIS

qisq.: *Microsoft Internet Information Server*

IIS qaralsin.

mijoz

ingl.: *client*

rus.: *клиент*

1. So'rov bergan foydalanuvchi, kompyuter yoki dastur.

Bu so'rov xizmatlar, resurslar va ma'lumotlarga yoki boshqa dastur yoki kompyuterda ishlov berishga qaratilgan.

2. Mijoz – server me'moriy qiyofasining elementi. Server (so'rovlarni yuborish, javoblarni olish) va foydalanuvchi bilan (sichqon tugmachasini va klaviatura tugmachasini bosilganda tushunadigan) muloqot qilishni biladigan dastur. Odatda, mijoz foydalanuvchi uchun qulay bo'lgan interfeysga ega.

3. Dastur – mijoz bajarilayotgan kompyuter.

4. Jismoniy yoki yuridik shaxs. Unga telekommunikatsiya korxonasi xizmatlarni yoki telekommunikatsiya vositalarini taqdim qilgani uchun u barcha harajatlarni yoki ijara haqini mazkur korxonaga to'lashga majbur.

mijoz tomonidagi dastur

ingl.: *client-side software*

rus.: *программа на стороне клиента*

Internetda serverda bajarilmay, mijoz kompyuterida bajariluvchi dastur.

mijoz-bank tizimi

ingl.: *client-bank system*

rus.: *система клиент-банк*

Mijozlar va bank orasidagi elektron moliyaviy hujjatlar va axborot materiallarini tayyorlash va ularni almashishni ta'minlovchi dasturiy-apparatli majmua. Almashuv maxfiyligi kriptografik muhofaza vositalari yordamida amalga oshiriladi, axborotning voqeiyiligini tekshirish uchun elektron raqamli imzolari hisoblash vositalari ishlatiladi.

mijoz-server

ingl.: *client-server*

rus.: *клиент-сервер*

1. Butunlay mijozlar, serverlar va tarmoq majmuasi.

2. Tarmoq qurilishining me'moriy qiyofasi yoki tuzilmasi (shu jumladan mahalliy va tarmoqlangan). Unda, hisoblash yuklamasini ikkiga, ya'ni, tarmoq tarkibiga kiritilgan «mijoz» funksiyasini bajaruvchi kompyuterga va bitta quvvatli markaziy kompyuter - «server»ga bo'lib beriladi.

3. Xizmatlarni ta'riflashning umumiy usuli va shu xizmatlar uchun foydalanuvchi jarayonlarining (dasturlarini) modeli. Vazifani bajarish ikki qismga bo'linadi: so'nggi foydalanuvchi (mijoz qismi) tizimi so'rovlar beradi va server qismi (resurslar zahirasi) ularga javob beradi.

mijoz-server arxitekturasi

ingl.: *client-server architecture*

rus.: *архитектура клиент-сервер*

Dasturlar yoki ko'p tarkibiy bo'lakli dasturning o'zaro ishlash uslubi. U server deb nomlanuvchi dastur yoki dastur tarkibiy bo'lagi va mijoz deb nomlanuvchi boshqa bir yoki bir necha dastur yoki tarkibiy bo'laklar mavjudligini ko'zlaydi. Mijoz serverdan asinxron bo'lmagan tarzda server vazifalari bajarilishini boshlash va ular bajarilishi natijalarini olish imkoniga ega. Odatda mijoz-server arxitekturasi bir necha mijozlarga bir vaqtning o'zida va bir-biridan mustaqil tarzda server bilan o'zaro ishlash imkonini beradi. Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun axborot tizimlari bo'lmish dasturlar odatda mijoz-server arxitekturasi asosida yaratiladi. Internet ishini ta'minlovchi dasturlarning o'zaro faoliyati ham mijoz-server arxitekturasi asosida tashkil etilgan.

mikrodastur

ingl.: *microprogram*

rus.: *микрпрограмма*

Protssessor registrarlari ustida oddiy amallar ketma-ketligini boshqaruvchi dastur.

mikrodasturlashtirish

ingl.: *microprogramming*

rus.: *микрпрограммирование*

Buyruqlarni bajarishda protssorning elementar qadamlarining tavsifi. Mikrodasturlashtirish asosi mikrodasturdir.

Protssessor boshqaruvining deyarli barcha bloklari mikrodasturlashtiriladi. Bu protssessorlarni loyihalashtirish osonligini ta'minlaydi va xotira tarkibini oddiy o'zgartirish orqali boshqaruv vazifalarini o'zgartirish imkonini beradi.

mikroelektronika

ingl.: microelectronics

rus.: микроэлектроника

XX-asrning 60-yillarida paydo bo'lgan va mayda shakldagi elektron qurilmalarni yaratish muammosini o'rganuvchi elektronika sohasi. Mikroelektronikada elektr, konstruktiv va texnologik ma'noda bog'liq bo'lgan yarimo'tkazgichlar xususiyatlaridan foydalaniladi. Ushbu jarayonda tarkibiy qismlar bir butunga birlashtirilib, integral sxemani tashkil qiladi.

mikrofon

ingl.: microphone

rus.: микрофон

Tovushni elektr signaliga aylantirilishini ta'minlovchi qurilma. Mikrofon tovushni tizim va axborot tarmog'iga kiritish uchun mo'ljallangan. Tovush tebranishlari uzluksiz shaklga ega bo'lgani tufayli mikrofonning analog signali analog-raqamli o'girilishda qatnashadi. Ish prinsipi bo'yicha ko'mir, elektrdinamik, elektrstatik va pyezoelektrik mikrofonlar farqlanadi. Mikrofonlar asta-sekin klaviatura o'rmini bosyapti. Bunga nutqni tushunish muvaffaqiyatlari tufayli erishiladi. Birinchi navbatda, bu ishlab chiqarishni boshqarish va ta'minlash sohalarida ro'y bermoqda.

mikrokalkulator

ingl.: microcalculator

rus.: микрокалькулятор

O'ta ixcham mikrokompyuter. Nisbatan oddiy muhandislik, iqtisodiy va boshqa hisoblashlar uchun mo'ljallangan. Dasturlashtiriladigan kalkulatorlar keng tarqalgan. Murakkab bo'lmagan dasturni kiritish orqali mutaxassis bunday mikrokalkulatlarda tenglamalarni yechishi, formulalar bo'yicha hisoblashlar qilishi mumkin.

mikrokompyuter

ingl.: microcomputer

rus.: микрокомпьютер

Raqamli kompyuter. Uning qayta ishlash qurilmasi bitta yoki undan ko'p mikroprotssordan iborat hamda xotira va kiritish-chiqarish qurilmalariga ega. Kompyuterlar tasnifnomasida mikrokompyuter eng kam unumli hisoblanadi. Mikrokompyuterlar, shuningdek, ishlab chiqarish texnologiyasi va turli xil avtomatik boshqaruv apparaturasida qo'llaniladi.

mikronazoratchi

ingl.: microcontroller

rus.: микроконтроллер

Turli qurilmalarni (masalan, printerlar, terminallar, ma'lumotlarni uzatish apparatlari) boshqarish uchun ishlatiladigan ixtisoslashtirilgan mikrokompyuter.

mikroprotssessor

ingl.: microprocessor

rus.: микропроцессор

Elementlari bitta yoki bir necha integral sxemaga maydalashtirilgan protssessor. Kompyuterlar, jumladan, shaxsiy kompyuterlar tuzilishining asosiy elementi. Mikroprotssessor ichki xotira yordamida arifmetik, mantiqiy va boshqaruv amallarini bajaradi.

mikrosayt

ingl.: microsite

rus.: микросайт

Minisayt deb ham nomlanadigan mikrosayt – bu veb-saytning bosh sahifadan tashqari alohida URLga ega bo'lgan va axborotni taqdim etish va/yoki bosh sahifaga bog'liq bo'lgan nimanidir reklama qilish uchun foydalaniladigan alohida sahifasi. Masalan, muzey veb-sayti u yerda o'tkazilayotgan maxsus ko'rgazma haqida axborotga ega mikrosaytga murojaatga ega bo'lishi mumkin, yoki kompyuter ishlab chiqaruvchisi foydalanuvchiga yangi mahsulot dizayni to'g'risida axborot berish uchun mikrosayt yaratishi mumkin. Mikrosaytlar odatda reklama kompaniyasi tugagach yoki axborot ahamiyatsiz bo'lib qolganda veb-serverlaridan olinadigan vaqtinchalik veb-saytlardir.

mikrosxema

ingl.: microcircuit

rus.: микросхема

Elementlari konstruktiv va texnologik ravishda birlashtirilgan mayda elektron qurilma.

qarang: integral sxema

mikrouya

ingl.: *micro cell*

rus.: *микросота*

Uyali telekommunikatsiya tizimlarida bir necha yuz metr radiusdagi bitta tayanch stansiyasi xizmat ko'rsatayotgan geografik zona.

mikrouyali radio tarmoq

ingl.: *microcellular radio network*

rus.: *микросотовая радиосеть*

Kichik o'Ichamdagi uyali aloqa.

mikroo'zak

ingl.: *microkernel*

rus.: *микроядро*

Operatsion tizimning markaziy qismi. Axborot tizimini boshqarishning asosiy vazifalarini bajaradi va o'zidan-o'zi kompyuter bajaruvchi asosiy vazifalarning cheklangan to'plamiga ega tugallangan operatsion tizimdir. Ushbu vazifalar qatoriga quyidagilar kiradi:

- virtual xotirani boshqarish;
- jarayonlar bajarilishini qo'llab-quvvatlash;
- jarayonlarning o'zaro ishlashini tashkillashtirish;
- ma'lumotlarni kiritish-chiqarish va uzilishlarga xizmat qilish.

mikrochip

ingl.: *micro chip*

rus.: *микрочип*

qarang: integral mikrosxema

MIMD

qisq.: *Multiple Instruction, Multiple Data*

Ko'rsatmalar to'plami, ma'lumotlar to'plami. Markaziy protsessor me'moriy tuzilmasi, bir necha operandalar (vektorlar) ustidan bir takt davomida bir necha (konveyer) buyruqlarni bajarishga imkon beradi; markaziy protsessor va EHMLarning konveyerli-vektorli me'moriy tuzilmasi.

MIME

qisq.: *Multipurpose Internet Mail Extensions*

Internet elektron pochtasining ko'pmaqsadli kengaytmalari. Elektron pochta xabarlari yordamida ikkilik axborotni uzatish uchun standart. RFC 2045-2049 da keltirilgan.

minikompyuter

ingl.: *minicomputer*

rus.: *миникомпьютер*

Ma'lumotlarga ishlov berish imkoniyatlari cheklangan kompyuter. Minikompyuterlar 1960-yillarning oxirida paydo bo'lgan. Asosiy kompyuterga qaraganda minikompyuter uzunligi kamroq bo'lgan so'zlar bilan ishlaydi, cheklangan tezkor xotira va nisbatan katta bo'lmagan tezlikka ega. Shuning uchun minikompyuterlar asosiy kompyuterga qaraganda oddiyroq vazifalarni bajarish uchun qo'llaniladi. Biroq, asosiy kompyuter bilan solishtirganda minikompyuter arzonroq va kichikroq hajmga ega, hamda foydalanishi osonroq. «Minikompyuter» atamasi shaxsiy kompyuterlar yaratilishidan oldin paydo bo'lgan. Bugungi shaxsiy kompyuterlar esa 1980-yillardagi baza kompyuterlaridan ham ustunroq keladi. Shuning uchun ham mazkur atamaning ishlatilishi kamayib, ish stansiyasi va shaxsiy kompyuter tushunchalariga o'rin bermoqda.

miniplate

ingl.: *mini-card*

rus.: *миниплата*

Kompyuter imkoniyatlarini kengaytiradigan mayda xotira qurilmasi. Miniplatelar turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan yaratilib qattiq disk yoki flesh-xotira qurilmalari vazifalarini bajaradi.

mintaqaviy hisoblash tarmog'i

ingl.: *regional computer network*

rus.: *региональная вычислительная сеть*

Hududiy uzoqlashgan kompyuterlarni bir-biri bilan ulash natijasida hosil bo'lgan, ammo mahalliy bo'lmagan hisoblash tarmog'i. U kompyuterlarga dasturiy ta'minot, ma'lumotlar bazasi, fayllar va h.k. ni birgalikda ishlatish imkonini beradi. Zamonaviy mintaqaviy hisoblash tarmog'i bir necha mahalliy tarmoqlarning aloqasi uchun xizmat qiladi. Bunday tarmoqlarning ko'pchiligi ma'lumotlarni uzatishda optik-tolali kabellarni, ajratilgan telefon liniyalarini yoki ultraqisqa to'liqlik radiokanalarni ishlatadi.

mintaqaviy tarmoq

ingl.: *regional network*

rus.: *региональная сеть*

Aksariyat hollarda, geografik tarqoq yirik tarmoq. U turli joylardagi kompyuterlarni

kommunikatsiya vositalari bilan yagona yaxlit tarmoqqa birlashtiradi. Bitta tumanda, ko'plab binolarni qamrab olishi ham, davlat chegarasidan tashqariga chiqishi ham mumkin. Bir biri bilan bog'langan bir necha taqsimlangan, mintaqaviy tarmoq deyish o'rniga, ko'pincha intertarmoq yoki tarmoqlar majmui deb ataladi.

MIPS

qisq.:

1. Million Instructions Per Second – Soniyada million buyruq. Protssessor ishlash tezligining o'lchov birligi.
2. MIPS me'moriy tuzilmasi. MIPS Technologies tomonidan ishlab chiqilgan protssessor me'moriy tuzilmasi.

MIS

qisq.: Management Information System

Boshqaruv axborot tizimi. Hisoblarni boshqarish va qaror qabul qilishni quvvatlash uchun mo'ljallangan axborot tizimi.

MISD

qisq.: Multiple Instruction, Single Data

Ko'rsatmalar to'plami, yagona ma'lumotlar. Markaziy protssessor me'moriy tuzilmasi, bitta operand yoki bir nechta operandalar ustidan bir takt davomida bir nechta (konveyer) buyruqlarni bajarishga imkon beradi; markaziy protssessor va EHM larning konveyer-vektorli me'moriy tuzilmasi.

Mitsubishi korporatsiyasi

ingl.: Mitsubishi corporation

rus.: корпорация Mitsubishi

Televizion va global tarmoqlar uchun apparaturani ishlab chiqaruvchi kompaniya. Mitsubishi kompaniyasi o'zining odatiy vazifalaridan tashqari Internet tarmog'iga ulanishi mumkin bo'lgan televizorlarni taklif etadi. Ushbu televizorlar ichiga o'rnatilgan ko'rish muharririga ega bo'lib, WWW sahifalarini ko'rish va elektron pochta bilan ishlash imkonini beradi. Bundan tashqari, Mitsubishi RISC protssessorlari va xotira quрилmalarini ham ishlab chiqaradi.

MJPEG

qisq.: Motion JPEG

Harakatlanuvchi JPEG. Harakatlanuvchi tasvirlarga ishlov berish uchun zichlash usuli.

Harakatlanuvchi tasvir JPEG algoritmi yordamida zichlashtirilgan kadrlar ketma-ketligidan tashkil topgan.

MMC

qisq.: MultiMedia Card

Ko'ptashuvchi kartochkasi. MMC formatidagi kartochka katta bo'lmagan o'lchamlarga - 24x32x1,4 mm ga ega. SanDisk va Siemens kompaniyalari hamkorligida yaratilgan. MMC xotira nazoratchisiga ega bo'lib har xil turdagi quрилmalar bilan yuqori darajada uyg'unlasha oladi.

MMS

qisq.: Multimedia Messaging Service

Qisqa ko'ptashuvchi xabarlar bilan almashish xizmati, SMS va EMS dan farqli GPRS texnologiyasiga asoslangan. Xizmat to'la rangli rasm, fotosurat, kuy va hatto videoroliqlarni qabul qilish-uzatish imkonini beradi, Ularga birliktirib qo'yilgan grafik tasvirlar va kuylar («EMS» qaralsin) bilan matn xabarlar shaklidagi EMS-xabarlardan farqli, MMS texnologiyasi bevosita xabar matniga grafika va kuyni tirkashni nazarda tutadi, MMS-xabarni qabul qiluvchi bir vaqtning o'zida rasmni ko'rish va kuyni eshitishi mumkin. EMSda matn, tovush va grafika bir vaqtning o'zida ishlatilishi mumkin emas. MMS-xabarlarni jo'natish-qabul qilish uchun MMSni nafaqat telefon aloqa, balki mobil aloqa operatori ham quvvatlashi zarur. Afsuski hozirgi kunda, MMS-xabarlarni ikki uyali aloqa operatorlari orasida jo'natish-qabul qilish amalga oshirilmaydi.

MMX

qisq.: MultiMedia eXtension

Ko'ptashuvchi uchun kengaytma, MMX buyruqlari yig'masi. Pentium protssessori uchun Intel firmasi tomonidan taklif qilingan 57ta qo'shimcha SIMD-ko'rsatmalari. MMXni ko'ptashuvchi-qo'llanmalar tomonidan ishlatilishi ularning ishini tezlashtiradi.

mnemonika

ingl.: mnemonic

rus.: мнемоника

Qisqa osonlik bilan eslanadigan so'z yoki qisqartma. U inson va kompyuter muloqotida buyruq sifatida ishlatiladi. Masalan, «Ctrl»

tugmasi kompyuterning ba'zi amallarini boshqaradi. Bu yerda «Ctrl» - mnemonika, «Control» so'zining qisqartmasi.

MO

qisq.: Magneto-Optical
Magnitooptikaviy.

mobil agent

ingl.: mobile agent
rus.: мобильный агент

Ma'lumotlar bazalari bo'ylab axborot izlash maqsadida «o'rmalovchi» dastur. Mobil agent izlashni amalga oshirish lozim bo'lgan ma'lumotlar bazasiga ega tizimga o'tadi. O'rgimchak deb ham nomlanuvchi mobil agent faqat nimadir topilganda va o'z foydalanuvchisiga topilganni berish lozim bo'lganda tarmoqqa murojaat qiladi. Bitta tizim bazasida izlashdan keyin mobil agent boshqa abonent tizimiga o'tib, u yerda izlashni davom etishi mumkin. Mobil agentlar global bog'lanish xizmatida ayniqsa keng tarqalgan. Bu yerda mobil agentlardan foydalanish kerakli axborotni topish tezligini ancha oshiradi. Robotlar deb ham nomlanuvchi agentlar deyarli to'xtovsiz bog'lamlar bo'ylab «o'rmlab», ular tarkibini so'raydi va ularda mavjud axborotni tahlil qiladi.

mobil aloqa

ingl.: mobile communications
rus.: мобильная связь

Mobil aloqa yerusti tayanch stansiyasi va bir guruh abonent tizimlaridan iborat. Bunday yulduzsimon tarmoqda tayanch stansiyasi tizimlarning o'zaro ishlovchi juftlarini bog'lab yoki keng tarqatishni amalga oshirib ushbu tizimlarni uzib-ulash jarayonlarini ta'minlaydi. Katta mobil aloqa tarmoqlari ko'plab o'zaro bog'langan tayanch stansiyalaridan tashkil qiladi. Bunda harakatlanuvchi obyekt bitta stansiyaning ish zonasidan ketma-ket boshqa stansiya zonasiga o'tadi. Bunday o'tish rouming deyiladi.

mobil banking

ingl.: mobile banking
rus.: мобильный банкинг

Bank hisob raqamidan simsiz erkin foydalanish texnologiyasidan (WAP bayonnomasi) foydalangan holda uyali telefon yoki portativ kompyuter (PDA) yordamida boshqarish.

mobil Internet

ingl.: mobile Internet
rus.: мобильный Интернет

WAP bayonnomasi asosida Internetdan simsiz erkin foydalanish texnologiyasi. Mobil aloqa tarmoqlarida so'rovlarni uzatish uchun ma'lumotlarni paketli uzatish xizmati GPRS (general packet radio servise) yoki CSD transport vazifasini bajarishi mumkin. Yuqori darajali xizmatni, ayniqsa biznesni samarali boshqarish mumkinligini ta'minlaydi.

mobil telefon

ingl.: mobile phone
rus.: мобильный телефон

Mobil aloqada foydalaniladigan telefon apparati turi. Mobil telefon asta-sekin kompyuter, faks apparati, telefon apparati, qaydlar kitobchasi vazifalarini bajaruvchi ko'p maqsadli abonent tizimiga aylanmoqda. Buning uchun apparat klaviatura va ekranga ega.

mobil telefoniyasi

ingl.: mobile telephony
rus.: мобильная телефония

Ko'chma telefon qurilmalarini zamonaviy kundalik hayotga tadbiiq etish. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, mobil telefoniyasi zamonaviy insonlarning yashash va fikrlash tarzidagi o'zgarishlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

mobil tijorat

ingl.: mobile commerce
rus.: мобильная коммерция

Mobil aloqa vositalari – uyali telefon, PDA – yordamida mahsulot va xizmatlarni sotib olish va sotish. Internet bilan bog'lanish uchun bunday tizimlarda WAP bayonnomasidan foydalaniladi.

mobil tizim

ingl.: mobile system
rus.: мобильная система

Harakatlanuvchan va harakatmaydigan abonentlarning bir-biri bilan o'zaro ishlashini ta'minlovchi kommunikatsiya tarmog'i xizmati. Mobil tizimlar yer usti va sun'iy yo'ldosh tarmoqlarida tashkil etiladi. Ular, shuningdek, uyali paketli radio tarmoqlarida, jumladan uyasimon raqamli paketli ma'lumotlardan foydalanganda ham keng qo'llaniladi. Natijada mobil aloqa tarmoqlari,

ya'ni harakatlanuvchan mobil aloqa tizimlari tashkil etiladi.

mobil treyding

ingl.: mobile trading

rus.: мобильный трейдинг

Investitsiya hisob raqamidan simsiz erkin foydalanish texnologiyasidan (WAP bayonnomasi) foydalangan holda uyali telefon yoki portativ kompyuter (PDA) yordamida boshqarish.

MOD

qisq.: Magneto-Optical Disk

qarang: magnit-optik disk

moddiy axborot tashuvchisi

ingl.: information storage device

rus.: материальный носитель информации

Axborotni yozish va saqlash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan, ma'lum fizik xususiyatlarga ega modda.

model

ingl.: simulator

rus.: модель

Ma'lum obyektning muayyan tavsifnomalari va harakatlariga taqlid qilishni ta'minlovchi dastur yoki qurilma. Model o'rganilayotgan yoki yaratilayotgan obyektning tuzilishi va vazifalarini tavsiflaydi. Modellar ikki sinfga bo'linadi. Ularning birinchisi matematika usullari orqali ifodalangan obyektlarning taxminiy tavsifi bo'lmish matematik modellardan iborat. Ikkinchi sinfga obyektlarni ularning ma'lum tavsifnomalari yoki xususiyatlariga taqlid qiluvchi modellashtiruvchi qurilmalar bilan o'zgartirish orqali yaratiladigan fizik modellar kiradi. Masalan, fizik model yordamida bitta kompyuterining faoliyati boshqa kompyuterda taqlid qilinadi.

Informatikada tizim va tarmoqlarni boshqarish modellari muhim ahamiyatga ega. Yaratilayotgan tarmoqlarning arxitekturasini belgilovchi ochiq tizimlarning o'zaro ishlashining asosiy etalon modeli, ISDN etalon modeli, tizim obyektlari modeli keng tarqalgan.

modellashtirish

ingl.: simulation

rus.: моделирование

Obyekt harakatlarining ayrim tavsifnomalarini boshqa obyekt, masalan kompyuter yordamida

aks ettirish texnologiyasi. Modellashtirish turli xil obyektlar tahlilini ta'minlaydi: tarmoqlar, tizimlar, qurilmalar, jarayonlar. U yangi texnika namunalari va texnologiyalarni loyihalashtirish va ishlab chiqish hamda xodimlarni o'qitishda muhim vosita sifatida qo'llaniladi. Modellashtirishda kompyuterlar va boshqa hisoblash texnikasi vositalari keng qo'llaniladi. Modellashtirish odatda ishlab chiqishning asosidir. Uning asosida pastga yo'nalgan loyihalashtirish amalga oshiriladi.

modem

ingl.: modem

rus.: модем

«Modulyator-demodulyator»ning qisqartmasi. Ushbu qurilmaning ish tamoyilini belgilaydi: kompyuterdan olingan raqamli signalni uzatish uchun analog shaklga aylantirish va qabul qilingan signalni analog shakldan raqamli shaklga qaytarish. Modem signalning telekommunikatsiya kanallari bo'ylab uzatishni ta'minlaydi. Modem yordamida Internetda oddiy analog telefon tarmog'i orqali ishlash mumkin. Bunday modemlarning nazariy jihatdan eng ko'p erkin foydalanish tezligi – 56 Kbit/s. Mazkur atama ba'zan tezkor kabel yoki DSL modemlari hamda ISDN terminal adapterlariga nisbatan qo'llanilsa ham, ushbu qurilmalarning barchasi texnik nuqtai nazardan ma'lumotlarning raqamli uzatilishini amalga oshirib modem hisoblanmaydi.

modem-dastur

ingl.: software modem

rus.: модем-программа

Modem vazifalarini bajaruvchi dastur. Kerakli dasturiy ta'minot kompyuterining «doimiy xotira qurilmasiga» yuklanadi. Modem-dastur modemga ko'ra qator afzalliklarga ega:

- modem apparati uchun zarur bo'lgan joy egallamaydi;
- narxi solishtirib bo'lmaydigan pog'onada arzon;
- energiya iste'moli kamroq;
- modemni yangilash oson.

modemlar to'plami

ingl.: modem pool

rus.: модемный пул

Modemlar to'plami. Foydalanuvchi o'z terminalini ulashga ruxsat so'raganda ushbu

modemlarning bittasiga ulanadi va uni telefon tarmog'i orqali ma'lumotlar uzatish va olish uchun ishlatadi.

moderator

ingl.: moderator

rus.: модератор

1. Forum, teleanjuman va chatlarda qoidalariga rioya qilishni nazorat qiluvchi yetakchi. Odatda teleanjuman qoidalari juda oddiy: spam, fleym va anjumanga tegishli bo'lmagan mulohazalar man etiladi. Moderator, zarur bo'lganda ishtirokchilarga nisbatan ma'muriy choralar ko'rish mumkin – tartibbuzarlarni ogohlantirishdan tortib ma'lum xabarlarini o'chirish yoki hatto ba'zi foydalanuvchilar uchun erkin foydalanishni man etishgacha.

2. Kataloglarda moderator –u yoki bu mavzu bo'limiga javobgar shaxs. U sayt mavzusi va katalog bo'limining mosligini tekshirib turadi. Ba'zan (agarda bu katalogda axborotni joylashtirish shartlari bilan belgilangan bo'lsa) moderator saytlar mazmuni bilan tanishib chiqadi.

Modula-2 tili

ingl.: Modula-2 language

rus.: язык Modula-2

Dasturlash tili. Pascal tilining muallifi Niklaus Wirth tomonidan ishlab chiqilgan. Wirth, Modula-2 tilini 70- yillar oxirida Pascal tili tanqidiga javoban yaratgan. Hususan, Modula-2 tili Pascal tilida bo'lmagan modullarni alohida kompilyatsiyalarini va ko'p vazifalikni quvvatlaydi. Modula-2 tili ilmiy muhitda qo'llangan bo'lishiga qaramay, qo'llanmalarni yaratishda ko'p foydalanilmaydi.

modulli arxitektura

ingl.: modular architecture

rus.: модульная архитектура

Birga bog'lanishi mumkin bo'lgan alohida tarkibiy qismlardan iborat xohlagan tizim dizayniga tegishli atama. Modulli me'moriy tuzilma afzalligi xohlagan tarkibiy qism (modul)ni qolgan tizimga ta'sir ko'rsatmasdan o'zgartirish yoki qo'shish mumkinligidir. Modulli me'moriy tuzilmaning qarama-qarshi tarkibiy qismlar orasida aniq chegaralar bo'lmagan birlashgan me'moriy tuzilmadir.

modullik

ingl.: modularity

rus.: модульность

Qurilmaning turli vazifalarni bajaruvchi funksional bloklardan foydalanish orqali o'z imkoniyatlarini o'zgartirish xususiyati.

modulyatsiya

ingl.: modulation

rus.: модуляция

Bitta statsionar signalning boshqa signal shakliga ko'ra o'zgarishi jarayoni. Modulyatsiya ma'lumotlarni elektrmagnit nurlanish yordamida uzatishda amalga oshiriladi. Modulyatsiyaning asosiy usullari:

a. Amplituda modulyatsiyasi olib boruvchi amplitudaning o'zgarishi bilan bog'liq bo'ladi.

b. Chastota modulyatsiyasi 0, 1 signallari turli chastotalarga ega sinusoidlar shaklida uzatilishini nazarda tutadi.

c. Faza modulyatsiyasida «bir»dan «nol»ga va «nol»dan «bir»ga o'zgartirilganda sinusoidal tashuvchi fazasi 180 ga o'zgaradi. Yuqori tezlikda ishlaydigan modemlarda qo'llaniladi.

d. Impuls-kod modulyatsiyasida analog signal qator impulslar sifatida kodlanadi. Kodlash-dekodlash qurilmalarida qo'llaniladi.

e. Spekr modulyatsiyasidan foydalanganda tashuvchi chastotasi bo'yicha uchinchi, ya'ni kod signali bilan birgalikda modulyatsiyalanadi. Harbiy texnika va paketli radio tarmoqlarida ishlatiladi.

MOE

qisq.: Measure Of Effectiveness

Samaradorlik mezoni.

mol belgisi

ingl.: TradeMark (TM)

rus.: товарный знак

qarang: tovar belgisi

MOLAP

qisq.: Multidimensional OLAP

Ko'po'lchamli OLAP, MOLAP texnologiyasi. OLAP-tizimlarida ma'lumotlarni saqlashni ya'ni, aynan ko'po'lchamli massivlar shaklida tashkil qilish.

moliya tizimi

ingl.: financial system

rus.: финансовая система

Moliyaviy hisob-kitob hisoblashlarini o'tkazish uchun mo'ljallangan o'zaro bog'liq uslublar va vositalar majmuasi. Moliya tizimi mijoz-server

arxitekturasiidan foydalanib, ma'lumotlardan global miqyosda erkin foydalanishni ta'minlaydi. Axborotga ishlov berishda «tuzilmashtirilgan talabnomalar tili» SQL ishlatiladi. Foydalanuvchilarning tizim bilan ishlashi, haqiqiy vaqt maromida yuz beradi. Moliyaviy ma'lumotlar serverlarda va mijozlarda joylashtiriladi. Ishda maxsus MB ishlatiladi.

MOM

qiq.: *Message-Oriented Middleware*

O'rta qatlam dasturiy ta'minoti, xabarlarga ishlov berish uchun mo'ljallangan.

monitor

ingl.: *monitor*

rus.: *монитор*

1. Monitor kompyuterning tashqi qurilmasi. U displeyning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Monitor tizimda ro'y berayotgan jarayonlarning ekranda aks ettirilishini ta'minlaydi. Monitor ba'zan displey deb ham ataladi. Monitorlar yaratilish texnologiyasi, ekran hajmi, hal qilish qobiliyati bilan farq qiladi.

2. Operatsion tizimda – vazifalar bajarilishi, jumladan, dasturlarning kiritilishi va chiqarilishini boshqaruvchi dastur.

3. Dasturlash tillarida – resurslardan erkin foydalanishni tashkillashtiruvchi jarayonlarning o'zaro ishlashi va sonxronizatsiyasini ta'minlovchi yuqori pog'onali mexanizm.

monitoring

ingl.: *monitoring*

rus.: *мониторинг*

Tadqiqotlarni tashkillashtirish shakli. Bunda u yoki bu obyekt to'g'risida to'xtovsiz axborot kelib turishi ta'minlanadi.

monolog

ingl.: *monologue*

rus.: *монолог*

Foydalanuvchi yoki amaliy jarayonning o'ziga o'xshash foydalanuvchi yoki jarayonga darrov javob berishni talab qilmaydigan murojaati. Monolog darrov javob berishni talab qilmaydigan turli xil xabarlarni uzatish uchun mo'ljallangan. Monolog elektron pochta, faksimil aloqa bilan ta'minlanadi. Hozirgi kunda, ayniqsa multimuhitdan foydalanilganda, nutq monologi keng tarqatilmoqda. Uni o'tkazish uchun nutq pochta maxsus

yaratilgan. Foydalanuvchi yoki dastur nutqi abonent tizimining tashqi xotirasida haqiqiy oluvchi tomonidan talab qilinmaguncha saqlanadi. Internet tarmog'i nutq monologini ta'minlovchi birinchi global tarmoqdir. Monolog muqobili muloqotdir.

monoxrom

ingl.: *monochrome*

rus.: *монохромный*

Bir rangli. Misol uchun, monitorlar monoxrom, oq-qora yoki rangli bo'lishi mumkin. Monoxrom monitorlar aslida ikkita rangdan foydalanadi, ularning bittasi displey tasviri, ikkinchisi esa fon uchun ishlatiladi. Grafik tasvirlar ham monoxrom, oq-qora yoki rangli bo'lishi mumkin.

Mosaic

WWWda hujjatlarni o'qishni osonlashtiruvchi qo'llanma. Dastlab Milliy superkompyuter qo'llanmalari markazi (National Center for Supercomputing Applications, NCSA) tomonidan yaratilgan. Mosaic doimo bepul dastur sifatida tarqatilgan. Biroq 1994 yilda NCSA dasturning tijoriy rivojlantirilishini Spyglass kompaniyasiga berib yuborgan. Hozirgi kunda Mosaicning bir necha turi bor, ba'zilari bepul va ba'zilari pullik.

moslagich

ingl.: *adapter*

rus.: *адаптер*

qarang: *adapter*

Motorola korporatsiyasi

ingl.: *Motorola corporation*

rus.: *корпорация Motorola*

Telekommunikatsiya vositalari, tizimlar va integral sxemalarni ishlab chiqaruvchi kompaniya. Motorola kompaniyasi AQSHda 1928 yilda yaratilgan bo'lib, dastlab Galvin Manufacturing deb nomlangan. 1947 yilda nomini o'zgartirgan. O'z faoliyatini kuchlanish o'zgartirgichlar ishlab chiqarishdan boshlagan. Keyin radio qabul qiluvchilari, televizorlar, radioapparaturani ishlab chiqishga o'tgan. 1952 yilda Motorola yarimo'tkazgichlarni, 1960 yilda esa radio chaqirish qurilmalarini ishlab chiqarishni yo'lga qo'ygan. 1974 yilda Motorola o'zining birinchi mikroprotessorini ishlab chiqargan. Hozirgi kunda kompaniya

turli xil radioapparatlari ishlab chiqaradi – kichik hajmdagi radio chaqirish qurilmalaridan tortib yerusti yo‘ldosh stansiyalarigacha.

Mozilla

Netscape brauzerining dastlabki nomi, endilikda u Navigator deb nomlanadi. Ba’zi odamlarning ta’kidlashicha atama Mosaic Godzilla (masalan, Mosaicning josusi) iborasining qisqartirilgan shaklidir, chunki Mosaic Netscape o‘z mahsulotini rivojlantirishni boshlagan paytda eng ilg‘or veb-brauzeri bo‘lgan. Mozilla atamasi hanuzgacha ko‘p veb dasturlashtiruvchilari tomonidan ishlatilib, foydalanilayotgan brauzerlarni aniqlovchi server log fayllarida paydo bo‘ladi.

MP3

qisq.: MPEG-1 Audio Layer 3

MP3 tovushni zichlash texnologiyasi. Internetda tovushni zichlashtirish uchun ishlatiladigan eng mashhur format. MP3 tovushni kodlashning samarali sxemasini beradi, u tovush fayllarining hajmini 12 martagacha zichlashtiradi.

MPEG

qisq.: Moving Picture Experts Group

qarang: harakatlanuvchi tasvirlar sohasidagi ekspertlar guruhi

MPEG standartlari

ingl.: MPEG standards
rus.: стандарты MPEG

Filmlar, video va musiqa kabi audiovizual axborotni raqamli zichlash bilan formatga kodlash uchun mo‘ljallangan standartlar oilasi. MPEG fayllari hajmi odatda ko‘pchilik videofayllarga qaraganda kichikroq bo‘lsa ham, sifati ularga yaqin. MPEG formatidagi fayllar .mpeg yoki .mpg nom kengaytmasiga ega.

MPEG-1

ISO/IEC 11172 standartlari – videotasvir va/yoki tovush kodlash turi. U 1.5 Mbit/s (170 kB/c)li darajadagi ma’lumotlar oqimida tasvirni VHS (Video Home System) standart maishiy kassetalari videmagnitofonga ham sifat bilan va stereofonik tovush hamrohligida uzatish imkonini beradi. Dastlabki tasvir - 352x240 pikselga, 30 kadr har soniyada teng. Standartga shuningdek, Si tilida koder va dekoderni dasturiy amalga oshirilishi ham kiradi.

Ma’lumotlar oqimining katta bo‘lmagan tezligi videoaxborot tashuvchisi sifatida oddiy to‘rtta yoki undan ortiq tezlikka teng bo‘lgan CD-ROMni ishlatish imkonini beradi. MPEG-1 formatidagi disklarni odatda Video CD deb belgilanadi.

MPEG-2

ISO/IEC 13818 standarti – tasvirlarni (720x480 piksel) formatida, audioaxborotni va ma’lumotlarni 28 Mbit/c (3.5 MB/c) oqimida yuqori sifatli uzatish va saqlash uchun kodlash standarti. Standart TV-kanallarni to‘plamini axborotdan erkin foydalanishni cheklash maqsadida shifrlash imkoniyati bilan bir vaqtning o‘zida uzatishni nazarda tutadi. Audio ma’lumotlarni ko‘pkanalli uzatish imkonini mavjud (MPEG-2 audiooqimining 2tasi MPEG-1 oqimiga teng kuchli). Bu format hozircha keng ishlatilmayapti, DVDni CD-ROM to‘plagichlari bilan paydo bo‘lishi uning tatbiq doirasini kengayishiga olib kelmoqda.

MPEG-3

Video va audioni MPEG yordamida kompressiyalash algoritmining rejalananayotgan rusumi, hamda fayllar formati. MPEG-3ni HDTVni belgilashi uchun MPEG-2ning kengaytmasi sifatida ishlatish rejalangan edi, biroq, oxir oqibatda u MPEG-2ga qo‘shilib ketdi. MPEG-3ni MP3 bilan adashtirmaslik kerak, u audio formatni kodlashda taniqli bo‘lgan MPEG-1 layer 3ning qisqartmasi xalos.

MPEG-4

ISO/IEC 14496 standarti Moving Picture Experts Group (MPEG) tomonidan ishlab chiqilgan. Bu tashkilot xuddi shunday MPEG-1 va MPEG-2larga ham standartlarni ishlab chiqqan. MPEG-4ni ishlab chiqish 1998 yilning oktabrida tugagan bo‘lsa, u 1999 yildan boshlab standart bo‘ldi. Videofayllarni zichlaydigan hozirgi kundagi mashhur format bo‘lib hisoblanadi.

MPO

qisq.: Maximum Power Output
Eng katta chiqish quvvati.

MPP

qisq.: Massively Parallel Processing
qarang: ommaviy parallel ishlov

MPR

qisq.: MultiProtocol Routing

Ko'pbyonnomali yo'naltirish.

MPR-II

Monitorlar xavfsizligi standarti, Shvetsiya milliy o'lchash va testlash laboratoriyasi tomonidan 1987 yili ishlab chiqilgan. 1990 yildan monitor ishlab chiqaruvchilari tomonidan quvvatlana boshlangan. Bu standart bilan monitordan 50 sm masofada eng kata nurlanish darajasi 2.5 V/m o'rnatilgan.

MRP

qisq.: Material Resources Planning

Moddiy resurslarni rejalashtirish. Korxonani boshqarish uslubiyati, hamda uni quvvatlash uchun axborot tizimlari sinfi.

MS

qisq.:

1. Mobile Station – Mobil aloqa stansiyasi.
2. MicroSoft – Microsoft kompaniyasi.
3. Microprocessor System – Mikroprotessor tizimi.
4. Memory Stick – Sony kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan va quvvatlanayotgan xotira standarti. Kartochka o'lchamlari - 21,5x50x2,8 mm. Tanasi yetarlicha mustahkam. Shu kunda taqdim etilayotgan xotiralardan eng qimmatbahosi. Sony firmasi MS asosida bundan ham kichiklashtirilgan xotira modulini ishlab chiqdi, u Memory Stick Duo (MSD) deb ataladi va uning o'lchamlari 20x31x1,6 mm.

MSB

qisq.: Most Significant Bit

Katta xona qiymatli biti.

MSDE

qisq.: Microsoft Desktop [database] Engine

Stolusti kompyuterlari uchun Microsoft ma'lumotlar bazasining yengillashtirilgan rusumi.

MSDN

qisq.: Microsoft Developer Network

Microsoft [maslagida] ishlab chiquvchilar uchun tarmoq. Microsoft mahsulotlaridan foydalanib dasturiy ta'minot yaratuvchilar uchun xilma xil mumkin bo'lgan axborot, maqola va texnik hujjatlarining to'plami.

MS-DOS operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: MS-DOS operating system

rus.: операционная система MS-DOS

Microsoft korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan operatsion tizim. MS-DOS ning birinchi rusumi 1981 yilda paydo bo'lgan. Avvalambor, Microsoft kompaniyasi tomonidan IBM uchun ishlab chiqilgan MS-DOS, IBM - uyg'un kompyuterlar uchun standart operatsion tizimdir. MS-DOS 16-xonali operatsion tizimi bo'lib, u ko'pfoydalanuvchili va ko'pmasalali maromlarni qo'llab-quvvatlay olmaydi. Operatsion tizimning muhim xususiyatlaridan biri mutaxassis bo'lmagan foydalanuvchilarga amaliy jarayonlarni bajarishning qulay shakllarini taqdim qilsa, mutaxassislarga dasturiy ta'minotni ishlash uchun yaxshi asos taqdim qiladi. MS-DOS kataloglar shajarasini tashkil qiladi, taraqqiy etgan buyruqlar tiliga ega. MS-DOS amaliy jarayonlar, fayllar va tashqi qurilmalar bilan samarali ishlay oladi.

MSIE

qisq.: Microsoft Internet Explorer

Microsoft firmasining Internet sharhlovchisi.

MSIL

qisq.: Microsoft Intermediate Language

Microsoft korporatsiyasining oraliq tili, MSIL tili. Dasturning dastlabki matni. NET muhitida amalga oshirilishi uchun traslyatsiya qilinadigan til. Java tilining bayt-kodiga o'xshash.

MTA

qisq.: Message Transfer Agent

Xabarlar uzatish agenti.

MTBF

qisq.: Mean Time Between Failures

Raddiyalar orasidagi o'rtacha vaqt. Qurilmaning ishonchligi ko'rsatkichi.

MTS

qisq.: Microsoft Transaction Server

Microsoftning tranzaksiya serveri. Microsoftning server mahsuloti, tranzaksiyalar monitori va obyektli so'rovlarining brokeri vazifalarini bajaradi. Xuddi shunday Viper shartli nomi bilan ham ma'lum.

MUA

qisq.: Mail User Agent

Foydalanuvchining pochta agenti. Pochta agenti u dastur bo'lib, uning yordamida foydalanuvchi elektron pochtni o'qiydi va jo'natadi.

mualliflash

ingl.: *authorization*

rus.: *авторизация*

1. Huquqlarni berish. U erkin foydalanish huquqlari asosida erkin foydalanishga huquq berishni ham o'z ichiga oladi.

2. Foydalanuvchining resursdan erkin foydalanish huquqlari va ruxsatlarini tekshirish jarayoni.

3. Foydalanuvchiga hisoblash tizimida ba'zi ishlarni bajarish uchun muayyan huquqlarni berish.

mualliflik huquqi

ingl.: *copyright*

rus.: *авторское право*

1. (Obyektiv ma'noda) Ilmiy, adabiy va san'at asarlaridan foydalanish jarayonida paydo bo'ladigan aloqalarni boshqaruvchi fuqarolik huquqi bo'limi. Mualliflik huquqi tarkibiga milliy fuqarolik qonunchiligining tegishli me'yorlari hamda mualliflik huquqini muhofaza qilish to'g'risidagi xalqaro konvensiyalar me'yorlari kiradi.

2. (Subyektiv ma'noda) Adabiy, ilmiy va san'at asarlariga tegishli shaxsiy nomoddiy va moddiy huquqlar to'plami. Shaxsiy mualliflik huquqlariga (muallif huquqlari) mualliflik huquqi, muallif nomiga bo'lgan huquq, asarning dahlsizligi, moddiy huquqlarga esa asar mazmuni va shaklini aks ettirish, chop etish va sotishga yolg'iz huquqi va boshqalar kiradi. Moddiy mualliflik huquqlari musodara qilinishi va meros bo'lib o'tishi mumkin. Mualliflik huquqlari intellektual mulk obyektlari qatoriga kiradi.

mualliflik huquqini qo'riqlash nishoni

ingl.: *copyright symbol*

rus.: *знак охраны авторского права*

Asarning har bir nusxasida joylashtirilgan nishon. U uch elementdan iborat: 1) aylana ichida «C» lotin harfi; 2) alohida mualliflik huquqi egasining ismi (rasmiy nomi); 3) asar birinchi marta chop etilgan yil.

muammoga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi

ingl.: *problem-oriented database*

rus.: *проблемно-ориентированная база данных*

Ma'lum tur (sinf)dagi amaliy vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan mavzu bo'yicha bog'liq hujjat va/yoki ma'lumotlarga ega ma'lumotlar bazasi.

MUD

qisq.: *multi-user dimension*

qarang: ko'p foydalanuvchili davra

muhandislik kompyuterlashtirish

mehnatini

ingl.: *Computer-Aided Engineering (CAE)*

rus.: *компьютеризация инженерного труда*

Modellashtirish, sxematexnika va mahsulotlar sinashga oid muammoli masalalar yechadigan, kompyuterlashgan loyihalashning mustaqil sohasi.

muhofaza apparat vositalari

ingl.: *hardware protection means*

rus.: *аппаратные средства защиты*

Axborotni ruxsatsiz olish, ko'chirish, o'g'irlash yoki turlashdan muhofaza qilish uchun mo'ljallangan mexanik, elektromexanik, elektron, optik, lazer, radio, radiotexnikaviy, radiolokatsion va boshqa qurilma, tizim va inshootlar.

muhofaza auditi

ingl.: *security audit*

rus.: *аудит защиты*

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimi yozuvlari va resurslarining mustaqil tahlil va tadqiq qilinishi. U tizimni boshqarish vositalarining talablarga muvofiqligini tekshirish, ularning belgilangan xavfsizlik siyosati va amaliy vazifalarga mosligini kafolatlash, muhofaza tizimidan buzib erkin foydalanishni aniqlash va boshqaruv, xavfsizlik siyosati va tartiblarda muayyan o'zgarishlar bo'yicha tavsiyalar berish maqsadida amalga oshiriladi.

muhofaza faolligi

ingl.: *protection activity*

rus.: *активность защиты*

Texnikaviy razvedkalarda muhofaza mo'ljaliga ko'ra obyekt haqida ataylab noto'g'ri fikr tug'dirish hamda texnikaviy razvedkaning imkoniyatlarini sindirishni ko'zlayotgan muhofaza tamoyili.

muhofaza kafolati

ingl.: *protection assurance*

M

rus.: гарантия защиты

Axborotga ishlov berish texnik vositasi uchun mutanosiblik sertifikatini yoki informatika obyekti uchun attestat mavjudligi. Bular ishlov berilayotgan axborot xafvsizlik standartlari va boshqa me'yoriy hujjatlar talablariga javob berishini tasdiqlaydi.

muhofaza ma'muri

ingl.: protection administrator

rus.: администратор защиты

Avtomatlashtirilgan tizimni undagi axborotlardan ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofaza uchun javobgar subyekt.

muhofaza modeli

ingl.: protection model

rus.: модель защиты

Ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofaza qilishning dasturli-texnik vositalari majmui va/yoki tashkiliy choralarning mavhum (rasmiylashtirilgan yoki rasmiylashtirilmagan) tavsifi.

muhofaza niyati

ingl.: protection plan

rus.: замысел защиты

Axborot va obyektni muhofazalash maqsadlariga erishish uchun asosiy g'oya. U bajariladigan tadbirlarning tarkibini, mazmunini, alaqadorligini va ketma-ketligini ochib beradi.

muhofaza obyekti

ingl.: protection object

rus.: объект защиты

1. Kirish nazorat ostida bo'lgan obyekt. Misollar – fayl, dastur, asosiy xotira sohasi; inson tomonidan yig'ilayotgan va quvvatlanayotgan ma'lumotlar.

2. Axborotni muhofazalash maqsadiga binoan axborotning muhofazasini ta'minlash zarur bo'lgan axborot yoki axborot tashuvchi, yoki axborot jarayoni.

3. Texnik razvedkadan muhofaza talab qilinadigan, axborotning barcha mavjudlik shakllari uchun umulashma atama. Tarkibiga ko'ra, muhofaza obyektlari yakka va guruh bo'lishi mumkin.

muhofaza obyektini shahodatlash

ingl.: attestation of protection object

rus.: аттестация объекта защиты

Sertifikatsiya organi yoki boshqa vakolatli organ tomonidan muhofaza obyekti axborot muhofazasi samaraliligiga bo'lgan talab va me'yorlarni ta'minlash uchun zarur bo'lgan yetarli sharoitlar mavjudligini rasman tasdiqlash.

muhofaza pog'onasini sertifikatlash

ingl.: protection level certification

rus.: сертификация уровня защиты

Hisoblash texnikasi vositasi yoki avtomatlashtirilgan tizimning muhofaza bo'yicha ma'lum talablar to'plamiga muvofiqligini aniqlash jarayoni.

muhofaza tasniflagichi

ingl.: classification of protection

rus.: классификация защиты

Ma'lumotlar yoki axborotdan erkin foydalanishning zarur bo'lgan maxsus muhofaza darajasini aniqlash va shu muhofaza darajasini belgilash. Masalan, «o'ta maxfiy», «maxfiy».

muhofaza toifasi

ingl.: category of protection

rus.: категория защиты

Nozik axborotning noshajaraviy tasnifi. U ma'lumotlardan erkin foydalanishni faqatgina shajaraviy tasnif muhofazasiga nisbatan aniqroq boshqarish uchun qo'llanadi.

muhofaza vositalari majmui (MVM)

ingl.: trusted computing base

rus.: комплекс средств защиты

Dasturiy va texnik vositalar majmui. U hisoblash texnikasi vositalari yoki tizimlarini ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofazasini va pochta sohasi va telekommunikatsiya obyektlari muhofazasini ta'minlash uchun yaratiladi va quvvatlanadi.

muhofaza yo'nalishi

ingl.: protection profile

rus.: профиль защиты

Axborot muhofazasini ta'minlash vazifalarini belgilovchi hujjat. U funksional talablar atamallari va kafolatlanganlik talablari asosida tuzilgan.

muhofazadagi axborot

ingl.: protected information

rus.: защищаемая информация

Mulkdorlik predmeti bo'lgan axborot. U huquqiy hujjatlar asosida yoki axborot mulkdori

tomonidan o'rnatilgan talablarga binoan muhofazalanishi zarur.

muhofazalanadigan axborot turlari

ingl.: protected information types

rus.: виды охраняемой информации

Muhofazalanadigan axborot quyidagi asosiy turlarga bo'linadi:

- amaldagi qonunlar tomonidan but saqlanishi va olish osonligi ta'minlangan ochiq axborot;
- amaldagi qonunlar tomonidan but saqlanishi va pinhoniyligi ta'minlangan olinishi cheklangan axborot.

Muhofazalanadigan ochiq axborotga axborot resursarini tashkil qiluvchi hujjatlashtirilgan axborotlar kiradi. Olinishi cheklangan ma'lumotlarga davlat, xizmat (tijorat), bank, kasb yoki boshqa siri hisoblangan axborotlar kiradi. Axborotga sir statusini berish amaldagi qonunlar tomonidan belgilangan tartibda axborot xavfsizligi subyekti tomonidan bajariladi.

muhofazalangan elektron tranzaksiyalar

ingl.: Secure Electronic Transaction (SET)

rus.: защищенные электронные транзакции

Internet kabi ommaviy erkin foydalanish tarmoqlarida, kredit kartalar bo'yicha to'lovlar muhofazasi bayonnomasining nomi. Visa va MasterCard kompaniyalari tomonidan 1996 yili ishlab chiqilgan. Moliyaviy axborotning mahfiyligini va kelishuv qatnashchilarining autentifikatsiyasini ta'minlaydi.

muhofazalangan muhit

ingl.: protected environment

rus.: защищенная среда

Ma'lumotlarni va resurslarni tasodifiy yoki qasddan qilingan harakatlardan muhofazalashga alohida e'tibor (mualliflash, erkin foydalanish, tarkibiy tuzilmani boshqarish va h.k shakllarda) beriladigan muhit.

muhofazalangan umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i

ingl.: protected public switched telecommunications network

rus.: защищенная сеть телекоммуникаций общего пользования

Umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiya tarmog'i. Qoidabuzarning har bir harakati (loyihalashda belgilangan to'plamga tegishli) yo belgilangan ehtimollik bilan yo'l

qo'yilmaydi, yo belgilangan ehtimollik bilan tarmoq vositalari bilan aniqlanadi. Shu bilan birga tarmoqda, bu harakatlarning oqibatlarini belgilangan ehtimollik bilan bartaraf qilinadi. Ya'ni, foydalanuvchilarga xabar berish, ta'sir joyini ajratish, tarmoq ish qobiliyatini tiklash va foydalanuvchilar axborotini uzatish kabilarni ta'minlashga qaratilgan amallar ishga tushiriladi.

muhofazalanliganlik

ingl.: security state

rus.: защищенность

Tizimning maxfiy axborotdan beruxsat erkin foydalanishga, uni soxtalashtirish yoki buzishga qarshi tura olish qobiliyati. Texnik muhofaza (yo'latmaslik xossasi) nuqtai nazaridan ham, maxfiylik darajasiga qarab ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan ham qaraladi.

muhofazalanmaganlik

ingl.: vulnerability

rus.: незащищенность

Ma'lumotlarni qayta ishlash tizimidagi muayyan zaiflikka aniq hujum uyushtirish mumkinligi.

muhofazani ma'muriy boshqarish

ingl.: protection management

rus.: административное управление защитой

Ishlab chiqarish faoliyati va subyektlarning o'zaro ishlashini me'yoriy-huquqiy asosda qat'iy belgilash. Bunda axborotlashtirish obyekt va ma'lumotlarni uzatish tarmog'ining kerakli muhofaza darajasini ta'minlash muhofaza bo'yicha me'yoriy hujjatlar talablariga muvofiq bo'lishi lozim.

muhofazaning ma'muriy choralari

ingl.: administrative protection means

rus.: административные меры защиты

Xavfsizlik siyosatini ishlab chiqish va uni yurgizish choralari. U muhofaza to'g'risidagi hujjatlar talablariga ko'ra faoliyat doiralari (masalan, xavfsizlik siyosati va uni yurgizish bo'yicha hujjatlar yuritish, obyekt joylashish joyini tanlash, nazorat qilinadigan (tekshiriladigan) zonani tashkil qilish, turli tashuvchilardagi muhofaza qilish lozim bo'lgan ma'lumotlarga ega hujjatlarni qayd qilish, saqlash va aylanish qoidalarini bajarish va h.k.).

muhofazaning uzluksizligi

ingl.: protection continuity

rus.: непрерывность защиты

Obyektning hayotiy siklining barcha bosqichlarida (ishlab chiqish, yaratish yoki qurish, sinovdan o'tkazish, foydalanish va utilizatsiya qilish) muhofazasini tashkil qilishdan iborat muhofaza tamoyili.

multimedia

ingl.: multimedia

rus.: мультимедиа

inglizchadan olingan: multi – ko'p va media – tashuvchi, muhit

1. Axborotni turli shakldagi tashuvchilari bo'lmish tovush, tasvir va matnlar birikmasi.

2. Vizual va audio effektlarning o'zaro muloqotli dasturiy ta'minot boshqaruvida birgalikda nomoyoi bo'lishi. Odatda bu matn, tovush va grafikaning, so'nggi vaqtlarda esa – animatsiya va videoning ham birlashishini bildiradi. Multimedia veb bog'lamalari va ixcham disklarning tavsifli, agar eng muhimi bo'lmasa, xususiyatli – gipermurojaatlardir.

3. Videotasvir va tovush bilan ishlash uchun apparatli va dasturiy vositalar majmui. Multimedia ega kompyuterlar odatda kuchli videotizimga, videomagnitofon va videokameralarni qo'shish imkoniyatiga, tasvirni ushlash va uni raqamli shaklda qattiq magnet diskka yozishning apparatli vositalari, tasvirni ustiga qo'shish vositalariga ega. Shuning bilan bir qatorda, ular tovushni aks ettirish va uning sintezi uchun tovush platasiga, axborotni ixcham diskdan o'qish uchun uzatmaga, akustik tizimni qo'shish imkoniyatlariga egadir.

4. Xohlagan turdagi ma'lumotlarni majmuaviy tarzda taqdim etish texnologiyasi. Multimedia birgalikda tasvirlarga ishlov berish, nutqni qayta ishlash va hujjatlarga ishlov berishni ta'minlaydi. Bu ekranga tasvirni mant va tovush bilan birgalikda chiqarish imkonini beradi. Multimediaaning muhim yo'nalishlaridan biri o'rgatuvchi tizimlarni yaratishdir. Bu foydalanuvchining multimediada faol ishlashda ishlatilayotgan axborotning 75 foizini eslashi bilan bog'liq. Faqat eshitilgan axborotdan esa foydalanuvchi 25 foizinigina eslab qolishi mumkin.

multimedia tarmog'i

ingl.: multimedia network

rus.: мультимедийная сеть

Kanallar bo'yicha turli shakldagi foydalanish axborot (matn, tovush, video va h.k.)ni tashish uchun mo'ljallangan tarmoq.

multimedia vazifalari

ingl.: multimedia functions

rus.: мультимедийные функции

Videoni raqamli filtrlash va masshtabga solish, videoni apparatli raqamli zichlash va yoyish, uch o'lchamli grafika (3D) bilan bog'liq grafika amallarni tezlashtirish, jonli videoni monitorga chiqarish, kompozitli video chiqishga ega bo'lish, TV signalini monitorga chaqirish.

multimedia shaxsiy kompyuteri

ingl.: multimedia personal computer

rus.: мультимедийный персональный компьютер

Multimedia PC Council ta'rifiga ko'ra, hozirgi kunda yaxshi tezkor xotira hajmi, katta qattiq disk, CD-ROM qurilmasi, raqamli tovushni qullab-quvvatlash tizimiga ega shaxsiy kompyuter multimedia shaxsiy kompyuteri hisoblanadi.

multipleks shinas

ingl.: multiplexed bus

rus.: мультиплексная шина

Bir xil liniyalar bo'yicha ma'lumotlar uzatiluvchi va boshqaruv amalga oshiriladigan shina.

multiplekslash

ingl.: multiplexing

rus.: мультиплексирование

Multiplekslash bitta fizik kanalni kanallar guruhi bilan bog'lash imkonini beradi. Multiplekslash natijasida bitta fizik kanalda mantiqiy kanallar guruhi tashkil etiladi. Multiplekslashga teskari amal filtrlash orqali amalga oshiriladi.

multipleksor

ingl.: multiplexer

rus.: мультиплексор

Bir necha tor polosali (past tezlikli) kommunikatsiya kanallarini keng plosali (broadband) yoki yuqori tezlikli kanalga yig'uvchi elektron qurilma.

multiplikatsiya

ingl.: animation

rus.: мультипликация

(lotincha «multiplicatio» – «ko'paytirish») Harakatlanuvchi tasvirlarni modellashtirish

jarayoni. Harakatlanuvchi tasvir soxta tasavvurini yaratadi. U tasvirlarni tez almashtirishga asoslangan. Axborot tizimida multiplikatsiya bir necha yo'l bilan amalga oshirilishi mumkin. Ulardan biri faqat «harakatlanishi» lozim bo'lgan jihatlari farq qiluvchi ko'plab tasvirlarni chizishdan iborat. Ikkinchi yo'l ekranni boshqarish dasturlaridan foydalanishni nazarda tutadi. Ular yordamida boshlang'ich va oxirgi mo'ljal punktlari belgilash orqali tasvirning ketma-ket o'zgarishi amalga oshiriladi. Bunda kompyuter tomonidan tasvirlarni yaratish tezligi ko'rsatish tezligidan ancha past bo'lishi mumkin. Bunday holatda tasvirlar ekranga chiqarilishidan oldin xotirada to'planadi. Harakat soxta tasavvurini yaratish uchun ekranga soniyasiga kamida 16 tasvirni chiqarish lozim. Televideniye standarti soniyasiga 25 tasvirga teng tezlikni belgilaydi.

MUMPS

qisq.: Massachusetts general hospital Utility Multi Programming System

MUMPS operatsion tizimi, MUMPS tili. Dasturlash tili o'z ichiga o'rnatilgan shajaraviy ma'lumotlar bazasini qo'llashga mo'ljallangan operatsion tizim.

murojaat

ingl.: link

rus.: ссылка

qarang: gipermurojaat

murojaatlar halqasi

ingl.: webring

rus.: кольцо ссылок

O'xshash mavzudagi veb-sahifalarni birlashtirish. Bu esa tashrifchiga halqaning ixtiyoriy saytlaridan uni qiziqtirayotgan mavzu bo'yicha boshqa saytlarni yengillik bilan topishga imkon beradi. Halqaning yaratilishi resurslarni birlashtirishga yordam beradi hamda foydalanuvchilarga kam vaqt sarf qilib ko'p axborot olishga imkon beradi. Halqaning har bir saytini birinchi sahifalarida avvalgi saytga, keyingi saytga va halqa saytlarining to'la ro'yxatiga murojaat mavjud. Tashrifchi, ixtiyoriy saytga kirib, butun halqa bo'ylab osonlik bilan «sayohat» qilishi mumkin.

murojaatlar monitori

ingl.: reference monitor concept

rus.: монитор ссылки

Erkin foydalanish nazorati tamoyillari. U subyektlarning obyektlardan erkin foydalanish urinishlarini ajratuvchi mavhum mashina tushunchasiga asoslangan. Xavfsizlik o'zagi shaklida amalga oshiriladi.

musiqa tizimi

ingl.: musical system

rus.: музыкальная система

Ixtisoslashtirilgan abonent tizimi U musiqa asarlarini yaratish, ishlov berish va ijro etish uchun mo'ljallangan. Kompyuterga tashqi qurilmalar, ya'ni maxsus klaviatura, mikrofonlar, karnaylar va tegishli dasturiy ta'minotning qo'shilishi orqali yaratiladi. Tizim imkoniyatlari ishlab chiqaruvchilarga ma'lumotlarni taqdim qilishning turli shakllaridan foydalanish imkonini beradi. Musiqa asari bilan ishlab, foydalanuvchi uning tarkibiy qismlarini kesib olish, nusxa olish, qo'shish, tozalash amallarini bajaradi. Musiqa tizimlari uchun musiqa qurilmasi interfeysi belgilangan va «standart musiqani tavsif qilish tili» SMDL yaratilgan.

mutlaq URL manzil

ingl.: absolute URL-address

rus.: абсолютный URL-адрес

Internetda sahifa yoki boshqa resurs manzili. Mutlaq URL manzil tarkibi bayonnomadan, masalan, "http"dan, tarmoqda joylashuvi, hamda qo'shimcha yo'l va fayl nomidan iborat. Masalan, <http://www.gov.uz/> mutlaq URL manzildir.

muvaqqat kriptotizim

ingl.: cryptosystem with temporarily disclosure

rus.: криптосистема с временным раскрытием

Muhofazalangan xabarni berilgan vaqt orolig'i o'tgandan so'ng, shifrini ochishga imkon beradigan kriptografik tizim. Hozirgi kunda, bunday tizimlarni amalga oshirishning ikki turi mavjud:

- vaqtincha qulfli Sharadalar;
- o'ziga, berilgan vaqt orolig'ida axborotni ochmaslik majburiyatini oladigan ishonchli vakillarni ishlatish.

muvaqqat qulfli jumboqlar

ingl.: charades with temporarily lock

rus.: шарады с временным замком

R. Rayvest, A. Shamir va D. Vagner tomonidan taklif qilingan, vaqt mobaynida ochiladigan

kriptografik tizim. «Jumboq « ning murakkabligi yechishga sarf qilinayotgan hisoblash resurslariga bog‘liq. «Jumboq « ni qurishda asosiy masala – algoritmni tanlashdir. Algoritmning samaradorligi amalga oshirishning turiga bog‘liq bo‘lmay, hisoblashlarda tamomila paralellashtirishning iloji bo‘lmasligi kerak.

muvofiqlash

ingl.: authentication

rus.: аутентификация

qarang: autentifikatsiya

MVC

qisq.: Model-View-Controller

Model-Turi-Kontroller, MVC qolipi. Foydalanuvchi interfeysi obyektlari (View) ma’lumotlar obyektlaridan (Model) butunlay ajratilgan bo‘lib, faqat vositachi (Controller) orqali o‘zaro ishlaydigan obyektga-yo‘naltirilgan dasturlashning qolipi.

MVS

qisq.: Multiple Virtual Storage

MVS operatsion tizimi. IBM firmasining S/360 EHM uchun operatsion tizimi.

MX

qisq.: Mail eXchange [record]

Pochta orqali almashish. DNS-serverning ma’lumotlar bazasidagi yozuv. Unda pochta xabarlariga ishlov beradigan kompyuter manzili bor.

mo‘yqalam

ingl.: brush

rus.: кисть

qarang: elektron mo‘yqalam.

Nn

NAK

qisq.: Negative AcKnowledgement
Radiya haqida bildirish.

N-AMPS

qisq.: Narrowband Advanced Mobile Phone Service
(xuddi shunday NAMPS ham). Toryo'1-yo'lli AMPS, N-AMPS standarti. Toryo'1-yo'lli AMPS, N-AMPS standarti. Toryo'1-yo'lli aloqa standarti raqamli signalli axborot bilan birgalikda qo'shilgan. Oddiy AMPSga nisbatan tarmoq hajmini uch baravar ortirishga va xabarlar bilan almashiga imkon beradi.

namunaviy uzatish kanali

ingl.: standard transmission channel
rus.: канал передачи типовой

Parametrlari qabul qilingan me'yorlarga javob beruvchi uzatish kanali.

NAS

qisq.: Network Access Server
Tarmoqli kirish serveri.

NASA

qisq.: National Aeronautics and Space Administration
Aeronavtika va kosmos bo'yicha milliy boshqarma (AQSH). AQSH kosmik tadqiqotlarni muvofiqlashtiruvchi davlat tashkiloti.

NASDAQ

qisq.: National Association of Securities Dealers Automated Quotation

1. Fond dillerlari milliy uyushmasining (AQSH) kotirovkalar uchun avtomatlashtirilgan tizimi.
2. Aksiyalar ulkan kompyuter tarmog'i orqali elektron tarzda savdo qilinayotgan birja. Uning aksi, masalan, savdo-sotiq ma'lum joyda o'tkazilayotgan Nyu-York Fond Birjasidir.

NAT

qisq.: Network Address Translation

Tarmoq manzillari translatsiyasi. Manzilni ichki tarmoqdan tashqi tarmoq (Internet) manziliga aylantirish. Xavfsizlikni oshirish va jalb qilingan oshkora IP- manzillar sonini kamaytirish uchun, korxonalar ichki

tarmoqlarida odatda maxsus oshkora Inernetda uchramaydigan manzil to'plamlari ishlatiladi, masalan, 10.x.x.x, 172.16.x.x, 192.168.x.x. NAT texnologiyasi yordamida ichki tarmoq so'roviga ko'ra juftlik (manzil, port) (oshkora manzil, port 2) juftlikka aylantiriladi. Bu ichki tarmoqning bir necha xostlariga bitta oshkora IP- manzilni portlarning turli tartib raqamlarini birgalikda baham ko'rishga imkon beradi. Shu bilan birga, ichki tarmoq xosti bilan Internetdagi xost tashabbusi bilan ulanish o'rnatilmasligi mumkin. NATning ishi batafsil RFC 3022da yoritilgan.

navbatlar nazariyasi

ingl.: queues theory

rus.: теория очереди

qarang: ommaviy xizmat nazariyasi

navigatsiya

ingl.: navigation

rus.: навигация

Ko'chish, harakatlanish. Internetga tegishli ravishda ishlatilganda sahifadan sahifaga o'tishni, ya'ni ularning ketma-ket ko'rilishini bildiradi.

nazorat jurnali

ingl.: control journal

rus.: контрольный журнал

qarang: audit jurnali

nazorat nuqtasi

ingl.: checkpoint

rus.: контрольная точка

Ma'lumotlarga ishlov berish jarayonini mo'tadil to'xtatib va qayta boshlash mumkin bo'lgan dasturning nuqtasi. Nazorat nuqtalarining mavjudligi, to'xtashlar va xatolar yuzaga kelganda dasturni nazorat qilish, uni boshidan emas, balki oxirigi nazorat nuqtasidan qayta ishga tushirish imkonini beradi. Shuningdek, nazorat nuqtasida, oraliq natijalarni Chop etish ham mumkin.

nazorat qilinadigan erkin foydalanish tizimi

ingl.: controlled access system

rus.: система контролируемого доступа

Fizikaviy erkin foydalanishni nazorat qilish uchun avtomatlashtirish vositasi. Misol – magnit yo'lli jetonlar, tafakkur kartalari,

biometrik tavsifnomalarni o'qish qurilmalaridan foydalanish.

nazorat yig'indisi

ingl.: *checksum*

rus.: *контрольная сумма*

Ma'lumotlar blokining oxiriga yoziladigan bitlar ketma-ketligi. U blok uzatilgandan so'ng xato paydo bo'lgan bo'lmaganligini aniklaydi. Buning uchun blokning tanasidagi 0,1 raqamlari blokni uzatishdan oldin argument sifatida, qabul qilingan formulalar bo'yicha hisoblanadi. Buning natijasida, hosil bo'lgan funksiya nazoratlovchi yig'indi bo'ladi. Ma'lumotlar blokini uzatilgandan so'ng bu amal takrorlanadi. Agar ikki funksiya bir xil bo'lsa, xato yo'q deb hisoblanadi. Aks holda, blokda bir yoki undan ortiq xato paydo bo'lgan deb hisoblanadi

nazoratchi

ingl.: *controller*

rus.: *контроллер*

Ixtisoslashgan protsessor. Uning yordamida kompyuterga tashqi qurilmalar ulanadi. Dastlab, nazoratchilar kompyuterni kiritish-chiqarish qurilmalari, masalan, monitorlar, displeylar, chopetgichlar bilan o'zaro muloqatini ta'minlash uchun mo'ljallangan edi. So'ngra, bevosita xotiraga, tashqi xotiradan erkin foydalanishni ta'minlaydigan qurilmalarni nazoratchi deb atay boshladilar. Mahalliy tarmoqlarning paydo bo'lishi bilan, ulardan erkin foydalanish bloklarini ham nazoratchilar deb atadilar. Nazoratchining vazifasiga ma'lumotlar oqimini ularning oxirini o'zgartirmay boshqarish kiradi. Nazoratchi, kompyuterga qo'yiladigan yoki tashqi qurilmaga ulanadigan ko'rinishda ayrim qurilma yo plata sifatida tayyorlanadi.

NCR

qisq.: *National Cash Register company*

NCR kompaniyasi. NCR kompaniyasining faoliyati yo'nalishlaridan biri – yuqori samaradorli kompyuter tizimlarini ishlab chiqish.

NCSA

qisq.: *National Center for Supercomputing Applications*

Superkompyuterlar uchun qo'llanmalar bo'yicha milliy markaz (AQSH).

NDIS

qisq.: *Network Driver Interface Specification*

Tarmoq drayverining interfeysi spetsifikatsiyasi. Shaxsiy kompyuterlar tarmoq moslagichlarini bir xil shaklga keltirish uchun Microsoft tomonidan ishlab chiqilgan spetsifikatsiya.

NDIS

qisq.: *Novell Directory Services*

Novell firmasining kataloglar xizmati.

NEC korporatsiyasi

ingl.: *NEC corporation*

rus.: *корпорация NEC*

Dunyoda kompyuterlar va elektronika mahsulotlari bo'yicha eng yetakchi ishlab chiqaruvchilardan biri. NEC (Nippon Electronic Corporation) yarimo'tkazgichlar ishlab chiqarish sohasida Intel kompaniyasidan keyin ikkinchi o'rinda turadi. NEC apparatli ta'minotni ishlab chiqaradi, turli xil kompyuterlar, uy kompyuterlari, jumladan ko'pmuhitli kompyuterlarni, ixcham shaxsiy kompyuterlarini va ular uchun xotira qurilmalarini yaratadi. Yaponiyaning shaxsiy kompyuterlar bozorining yarmini egallaydi.

NEST operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: *NEST operating system*

rus.: *операционная система NEST*

Novell korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan soddada, ichiga joylashtiriladigan operatsion tizim. « Novell ichiga joylashtirilgan texnologiyalar tizimi » NEST konsepsiyadir. Unga ko'ra, printer, faks-apparat va texnologik jarayonlarning bergichlari, monitorlar va boshqa kuchli protsessorga yoki diskka ega bo'lmagan qurilmalar, maxsus ichiga joylashtirilgan voqeiy vaqtli operatsion tizim tufayli mahalliy tarmoqqa ulanadilar.

netiket

ingl.: *netiquette*

rus.: *нетикет*

Internet+Etiket=Netiket. Internet etiketi (odob-ahloq qoidalari). Internet "voqeiy hayotda" amal qiladigan qonunlar to'g'ridan-to'g'ri qo'llanilishi mumkin bo'lgan hollardan tashqari qonunlar bilan deyarli rostlanmaydi. Biroq, Internet hamjamiyatining ko'pincha vebmaster va foydalanuvchilar amal qiladigan ba'zi an'ana va madaniyati mavjud. Ushbu yozilmagan

qonun netiket, ya'ni "tarmoq etiketi" (net – tarmoq) deb nomlanadi.

Netscape Communications korporatsiyasi

ingl.: Netscape Communications corporation

rus.: корпорация Netscape Communications

Tarmoq uchun dasturiy ta'minot yaratish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. 1994 yilda James H. Clark va Marc Andreessenlar tomonidan yaratilgan va AOL kompaniyasi tomonidan 1999 yilda sotib olingan. Kompaniya bepul Netscape veb-brauzerini chiqarib bozorda inqilob qilgan. Netscapening boshqa ishlanmalari qatoriga Live Media ma'lumotlarni haqiqiy vaqtda uzatish me'moriy tuzilmasi, Java texnologiyasi, LiveScript yozuk ssenariylar tili va Java Script tili kiradi.

Netware operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Netware

rus.: операционная система Netware

Novell (Orem sh., Yuta, AQSH) kompaniyasining mahalliy tarmoqlar uchun mo'ljallangan juda mashhur operatsion tizimi. Netver alohida amaliy tizim bo'lib, o'z ichiga periferiya (fayl serverlari, printerlar, modemlar va h.k.) va foydalanuvchilarni ham oladi. Netver DOS, OS/2 yoki Windows bo'lmasa-da, ular ko'rinishida bo'lib ular kabi ishlay oladi. Bu xususiyat Netverni mashhur qiluvchi afzalliklardan biridir.

news bayonnomasi

ingl.: news protocol

rus.: протокол news

Yangiliklar guruhlaridan fayllarni olish uchun mo'ljallangan Internet bayonnomasi (news://).

NeXT Software korporatsiyasi

ingl.: NeXT Software corporation

rus.: корпорация NeXT Software

Obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilma dasturlarini yaratish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. AQSHda 1985 yilda yaratilgan NeXT_Software kompaniyasi turli ishlab chiqaruvchilarning apparatli maslaklarini qo'llab-quvvatlovchi NextStep obyektga-yo'naltirilgan muhiti yaratgan.

neyrolingvistik dasturlash

ingl.: neurolinguistic programming

rus.: нейролингвистическое программирование

So'z orqali ishonitirishning alohida shakllari yordamida insonlar ichki ongiga manipulyativ ta'sir ko'rsatish uslubi. Bunda insonlarda yetarli darajada mustahkam psixologik ko'rsatmalar paydo bo'lib, ular keyinchalik muayyan harakatlarga undashi mumkin. Internet orqali amalga oshirilishi mumkin.

neyron kompyuteri

ingl.: neural computer

rus.: нейронный компьютер

Bir-biriga bog'langan elektron neyronlar tarmog'idan tuzilgan kompyuter turi. Ushbu mashinalar o'rganish uchun yaratilgan va dasturlashtirish uchun yaratilmagan. Dizayni va faoliyati bo'yicha ular inson miyasiga o'xshaydi. Miyadagidek, neyronlar bir-biriga minglab moslashtiriladigan kanallar orqali signallar jo'natadi. O'rganish jarayoni davomida mashina kanallarni sozlaydi. O'zini sozlangandan keyin mashina yozuv yoki ovozni tushuna oladi.

neyron tarmog'i

ingl.: neural network

rus.: нейронная сеть

Bir-biri bilan o'zaro ta'sirda bo'lgan nerv hujayralari yoki ularning harakatlarini modellashtirayotgan tarkibiy qismlardan tashkil topgan tarmoq. Neyron tarmoqlari sun'iy intellektda inson miyasi faoliyatini modellashtirish uchun o'rganiladi. Ushbu tarmoq miya kabi ko'pgina kiruvchi signallaridan parallel tarzda ta'sirlanuvchi bir-biriga bog'langan neyronlardan tashkil topgan. Odatda neyron tarmog'i avvalo ko'p hajmdagi ma'lumotlar yoki ma'lumotlarning o'zaro bog'liqligi qoidalarini o'rganadi (masalan, «Bobomning yoshi otamnikipan katta»). Neyron tarmog'i avvalgi boy tajriba bazasiga ega bo'lganda asosan samaralidir. Neyron tarmoqlari sohasiga 1950-yillarda Stenford Universiteti vakili Bernard Vidrou asos solgan. Neyron tarmoqlari ovozni tanish, tasvirlarni aniqlash tizimlari, sanoat robotlari, aeronavtika, ma'lumotlarni olish va boshqa sohalarda qo'llaniladi.

NFA

qisq.: Deterministic Finite Automaton

Aniqmas chekli avtomat.

NFB

N

qisq.: Negative FeedBack
Manfiy teskari aloqa.

NFS

qisq.: Network File System

Tarmoq fayl tizimi, NFS bayonnomasi. Fayl tizimidan erkin foydalanish bayonnomasi, tarmoq orqali fayl tizimlarni o'rnatish imkonini beradi. Sun Microsystems korporatsiyasi ishlab chiqqan. NFS asosida RPC bayonnomasi yotadi. NFSning 3 rusumi spetsifikatsiyasi RFC 1813da, 4 rusumi spetsifikatsiyasi RFC 3010 da keltirilgan.

NGIO

qisq.: Next Generation Input/Output

Kiritish-chiqarish uchun spetsifikatsiyaning keyingi avlodi.

NGN

qisq.: Next Generation Network

Yangi avlod tarmog'i. Aloqaning yangi turi, video-telefoniya, video-Internetni, tezkor axborot resurslari texnologiyalarini quvvatlaydi.

Niderraytera kriptotizimi

ingl.: Nideraiter's cryptosystem

rus.: криптосистема Худеппаймера

Xatolarni tuzatish kodlariga asoslangan kriptotizim. 1986 yili G. Niderrayter tomonidan taklif qilingan.

nik

ingl.: nickname

rus.: ник

Tarmoq foydalanuvchisi odatda chatlar, yangilik guruhlarida, elektron pochtaida ishlatadigan taxallus, haqiqiy bo'lmagan ism. Odatda nik turli xil qayd yozuvlarida foydalanuvchi nomi sifatida ishlatiladi.

nimtarmoq

ingl.: subnetwork

rus.: подсеть

Tarmoq qismi.

nimtizim

ingl.: subsystem

rus.: подсистема

Tizim qismi.

niqoblash

ingl.: masking

rus.: маскировка

Obyektni jinoyatkorlar uchun kirib bo'lmaydigan (ko'rinmaydigan) yoki undan erkin foydalanishni murakkablashtiruvchi harakatlarni bajarishga asoslangan obyektlarni muhofaza qilish uslubi.

NIS

qisq.: Network Information Service

Tarmoq axboroti xizmati, NIS bayonnomasi. Unix operatsion tizimi oilasida, foydalanuvchilar ma'lumotlar bazasidan, tarmoq xizmatlari ro'yxatidan erkin foydalanish bayonnomasi.

nisbatlar

ingl.: proportions

rus.: пропорции

Kompyuterlar displeylari va rasmlarda rasm enini bo'yiga bo'lgan nisbati. Masalan, 2:1 nisbati rasm eni uning bo'yidan ikki baravar kattaligini ko'rsatadi. Rasmni veb-sahifa kabi boshqa hujjatga qo'shish paytida nisbatini saqlash katta ahamiyatga egadir.

NIST

qisq.: National Institute of Standards and Technology

Standartlar va texnologiyalar milliy instituti.

nishon

ingl.: cursor

rus.: курсор

qarang: kursor

NL

qisq.: Natural Language

qarang: tabiiy til

NLM

qisq.: Netware Loadable Module

NetWare operatsion tizimi yuklanadigan moduli.

NLP

qisq.: Neuro-Linguistic Programming

Neyro-lingvistikaviy dasturlash, NLD. Maxsus hisoblangan og'zaki ta'sir yordamida odamlarni o'qitishni tezlatish va ularning xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatish imkonini beradigan uslub.

NLQ

qisq.: Near Letter Quality

Deyarli bosmaxona sifati.

NMT

qisq.: Nordic Mobile Telephone

Skandinaviya mobil telefoni. 400 va 450 MGs chastotalardagi uyali telefon aloqasining analogli standarti, Yevropada keng tarqalgan. Raqamli standartlar tomonidan siqib chiqarilmoqda.

NNI

qisq.: Network-to-Network Interface

qarang: tarmoqlararo interfeys

NNTP

qisq.: Network News Transfer Protocol

Yangiliklar uzatishning tarmoq bayonnomasi, NNTP bayonnomasi. Usenet yangiliklar guruhida xabarlarini uzatish uchun foydalaniladigan bayonnomasi. UUCP bayonnomasi o'rniga yaratilgan.

nomlarning domen tizimi

ingl.: domain name system

rus.: доменная система имен

Internet kabi tarmoqlarning har bir bog'lamasiga noyob nom berishning shajaraviy tizimi. Nom subdomenlardan, ya'ni chapdan o'ngga o'suvchi shajara darajalarini bildiruvchi nuqtalar bilan ajratilgan qismlardan iborat. Nomda istalgancha domenlar soni bo'lishi mumkin, biroq odatda ularning soni beshdan oshmaydi. Har bir domen ma'nosi tegishli shajara darajaga javobgar shaxslar tomonidan tasdiqlanadi. Masalan, cmp.ctd.unv.reg.ru nomidagi cmp elementi voqeyiy kompyuter nomidir. Ushbu nom kompyuter joylashgan kafedra (ctd) darajasida yaratilgan. O'z navbatida, kafedra Rossiyada (ru) joylashgan hududiy (reg) kompyuter tarmog'iga ulangan universitetga (unv) tegishlidir. Nomlarning domen tizimi kompyuterlarni ma'lumotlar almashuvini ta'minlash uchun IP manzillariga aylantiriluvchi so'zlardan iborat nomlar bo'yicha yo'llash uchun qo'llaniladi.

Nortel korporatsiyasi

ingl.: Nortel corporation

rus.: корпорация Nortel

Kommunikatsiya tarmoqlari uchun jihozlarni ishlab chiqaruvchi kompaniya. AQSHda yaratilgan Nortel (Northern Telecom) kompaniyasining birinchi tuzilmalari 1874 yilda tashkil topgan bo'lib, hozir ular Kanada, Yevropa va Osiyoda ham mavjud. Nortel optik kanallariga asoslangan tayanch tarmoqlar

yaratish imkonini beruvchi jihoz majmualarini taklif etadi. Kompaniya, shuningdek, tarmoq qurilmalarini yaratish uchun zarur bo'lgan integral sxemalarni ishlab chiqaradi. Ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar orasida tarmoq boshqarishning apparatli va dasturiy ta'minoti muhim ahamiyat kasb etadi.

NorthBridge

Server ko'prigi – mikrosxema ishlab chiqaruvchilar orasida qabul qilingan atama. Tizim shinasini, AGP va PCI shinalari, xotira va xesh-xotira (oddiy Pentium uchun to'plamlar uchun) shinasini o'z ichiga oluvchi tizim nazoratchisini bildiradi. Odatda bu bitta mikrosxema va aynan unga ko'ra butun to'plam nomlanadi.

NOS

qisq.: Network Operating System

Tarmoq operatsion tizimi.

nosimmetrik shifr

ingl.: non-symmetric code

rus.: несимметричный шифр

Shifr-matnga o'g'irish uchun barchaga ma'lum bo'lgan ochiq (ommaviy) kalit, dastlabki matnga o'g'irish uchun esa faqat qabul qilib oluvchiga ma'lum maxfiy (shaxsiy, yopiq) kalit ishlatiladigan shifr.

Novell korporatsiyasi

ingl.: Novell corporation

rus.: корпорация Novell

Tarmoqlar uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqaruvchi kompaniya. AQSHda 1983 yilda yaratilgan. Novellning eng mashhur ishlanmasi o'n yildan ko'p mahalliy tarmoqlarni yaratish uchun standart bo'lib kelgan NetWare operatsion tizimidir.

Novell-Perfect korporatsiyasi

ingl.: Novell-Perfect corporation

rus.: корпорация Novell-Perfect

Matn, xabar va hujjatlariga ishlov berish uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqaruvchi kompaniya. AQSHda yaratilgan bo'lib, dastlab WordPerfect deb nomlangan. Kompaniya tomonidan ochiq xabarlar muhiti hamda aloqa va obyektlarni butlash texnologiyasini belgilovchi «aloqa obyektlari va obyektlarni butlash» uslubiyati OLEOni yaratgan.

noyob aynanlovchi*ingl.: unique identifier**rus.: уникальный идентификатор**qarang: noyob identifikator***noyob identifikator***ingl.: unique identifier**rus.: уникальный идентификатор*

Muayyan mohiyat turining har bir nusxasining noyob aniqlanishi uchun mo'ljallangan atribut yoki jami atributlar va/yoki aloqalar. To'liq aniqlash holatida ushbu mohiyat turining har bir nusxasi o'zining muhim atributlari bilan to'liq aniqlanadi, aks holda uning aniqlanishida, shuningdek, boshqa ota-ona mohiyat atributlari ishtirok etadi. Har bir mohiyat kamida bitta mumkin bo'lgan kalitga ega bo'lishi lozim. Mohiyatning mumkin bo'lgan kaliti – bu qiymatlari mohiyatning har bir nusxasini bir ma'noda belgilovchi bir yoki bir necha atribut. Bir necha mumkin bo'lgan kalit mavjud bo'lsa, ularning bittasi birlamchi kalit sifatida, qolganlari esa muqobil kalitlar sifatida belgilanadi.

noyob tashrifchi*ingl.: unique visitor**rus.: уникальный посетитель*

Veb-sayt traffigi hajmini aniqlayotganda veb-saytga ma'lum muddat ichida birdan ko'p marta tashrif buyuruvchi shaxsga tegishli. Veb-sayt traffigini nazorat qiluvchi va o'lchovchi dastur saytga faqat bir marta tashrif buyurgan va saytga qayta-qayta tashrif buyuruvchi noyob foydalanuvchilarni ajrata oladi. Saytda o'qilayotgan fayllar soni bo'yicha o'lchanadigan sayt sahifalarini ko'ruvchilar o'zlarining nolayn barmoq izlari kabi bo'lgan noyob IP manzili bo'yicha farq qiladi. Noyob tashrifchilar, shuningdek, saytga noyob tashrifchilar tashrif buyurishlar sonidan qat'iy nazar faqat bir marta hisoblanadi.

nozik axborot*ingl.: critical information**rus.: критическая информация*

To'la huquqli shaxs nuqtai nazaridan muhofazalanishi zarur bo'lgan axborot. Chunki, uni oshkor aylash, o'zgartirish, yo'q qilish yoki yo'qotish, kimgadir yoki nimagadir sezilarli zarar yetkazishga sabab bo'lishi mumkin.

NPC*qisq.:*

1. Non-Printable Character – Choplanmaydigan ishora.

2. Non-Player Character – O'ynamaydigan shaxs. Kompyuter o'yinida, kompyuter tomonidan boshqariladigan ishtirokchi shaxs.

NSAPI*qisq.: Netscape Server Application Programming Interface*

[Web-] server uchun Netscape kompaniyasining API si. Web-server imkoniyatlarini kengaytirish uchun Netscape kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan API (Application Programming Interface). CGIning o'rnini bosish uchun yaratilgan edi. NSAPI unchalik keng tarqalmadi. IPPlanet serveri keyingi avlod interfeysi WAI (Web Application Interface)dan foydalanadi.

NSP*qisq.: Network Service Provider*

Tarmoqdan erkin foydalanish xizmatini yetkazib beruvchi.

NTFS*qisq.: NT File System*

Windows NT fayl tizimi. Windows NT va Windows 2000 operatsion tizimlari uchun asosiy fayl tizimi.

NTLM*qisq.: NT LanMan*

Windows NTda so'rov-javob turining chinligini tekshirish bayonnomasi. Bu bayonnoma tarmoqda uzatilayotgan maxfiy so'zlarni muhofazalash uchun shifrlashdan foydalanadi.

NTP*qisq.: Network Time Protocol*

Vaqtning [sinxronlash] tarmoq bayonnomasi. Kompyuterning ichki soatini ko'rsatishlarini kompyuter tarmog'i serveri soati ko'rsatishlari (odatda, yuqori aniqlikdagi, atomli) bilan sinxronlash uchun foydalaniladi. RFC 1305da tavsiflangan.

NTSC*qisq.: National Television Standards Committee*

1 Televizion standartlar bo'yicha milliy qo'mita (AQSH). 1953 yilda televizion eshittirishlar uchun standartlar yig'masini ishlab chiqish uchun javobgar tashkilot.

2. NTSC standarti. AQSHda qo'llaniladigan televizion ko'rsatuvlar standarti.

NTVDM

qisq.: NT Virtual DOS Machine

Windows NTdagi DOS virtual mashinasi. Windows NT operatsion tizimi o'rnatilgan kompyuterda DOSda yozilgan qo'llanmalarning bajarilishi uchun ishlatiladi.

NUMA

qisq.: Non-Uniform Memory Access

Xilma-xil xotiradan erkin foydalanish, NUMA texnologiyasi. Xilma-xil xotirani ishlatadigan ko'pprotessorli tizimlar qurish usuli.

nusxa olishdan muhofazalash

ingl.: copy protection

rus.: защита от копирования

Dasturiy yoki dasturiy-apparat vositalarni, maxsus vositalarni qo'llash U ma'lumotlardan, shaxsi o'rnatilmagan tarzda nusxa olishni bilib qolish yoki oldini olish uchun zarur.

nutqiy axborot

ingl.: speech information

rus.: речевая информация

Manbai inson nutqi bo'lgan akustik axborot. Nutqiy axborot yuksak ma'noviy aloqaga va eng yuqori darajadagi axborot mazmundorligiga ega.

nutqiy interfeys

ingl.: voice-based interface

rus.: речевой интерфейс

Nutq shaklida buyruqlar va ma'lumotlar kiritish interfeysi. U foydalanuvchi va axborot tizimi o'zaro ishlashiga oid usullarni soddalashtirish maqsadida yaratilgan Tizimga ma'lumotlarga ishlov berishni boshqarish buyruqlari yoki ma'lumotlarni o'zi kiritiladi.

nutqiy pochta

ingl.: voice mail

rus.: речевая почта

Nutqiy xabarlar uzatishga mo'ljallangan elektron pochta turi. Nutqiy pochta foydalanuvchilar monologini ta'minlaydi. Nutq xabarlar shaklida uzatilib, ularni talab qilinmaguncha xotirada saqlana beradi. Buning uchun abonent tizimlarida pochta qutisi deb ataluvchi xotira sohasi ajratib beriladi.

nutqiy xabar

ingl.: audio message

rus.: речевое сообщение

Tarmoq orqali uzatilayotgan nutqdan iborat bo'lgan xabar. Nutqiy xabar uzatish odatdagiga nisbatan juda oson, chunki, klaviatura yoki nurli pero ishlatishga ehtiyoj bo'lmaydi. Shu bilan birga, uzatish jarayoni analog-raqamli o'zgartirishni, qabul qilish jarayoni esa raqamli-analog o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, nutqiy xabarlar katta hajmliligini hisobga olgan holda, ma'lumotlarni zichlashtirishdan foydalaniladi. Masalan, 30 sekundlik nutq 100 Kbaytli xotiraga taxlab joylashtirilishi mumkin.

nutqiy yo'l-yo'l

ingl.: voice band

rus.: речевая полоса

Nutq uzatishni ta'minlaydigan chastotalar yo'l-yo'li 3000 Gs (300 dan 3330 gacha) ga teng deb qabul qilingan.

nutqni kodlash

ingl.: speech coding

rus.: кодирование речи

Nutqni kodlar ketma-ketligiga aylantirish.

nutqni tanish

ingl.: speech recognition

rus.: распознавание речи

Nutqni matnga o'girish jarayoni. Shu tufayli, foydalanuvchi kompyuter bilan gaplashishi, xatlar va xabarlarini aytib turishi, hujjatlarni tahrirlashi mumkin. Nutqni tanish tizimlari uchta parametr bilan tavsiflnadi:

- tushuniladigan so'zlar lug'ati hajmi bilan;
- nutq uchun belgilab qo'yilgan yuzakilik (nutq to'xtovsiz aytilishi mumkin yoki so'zlar orasida tinishlar bo'lishi zarur) bilan;
- muayyan inson nutqiga sozlanishga qaramlik darajasi bilan.

Nutqni tanish tizimlari birincha navbatda, ayrim so'zlar yoki so'z birikmalari aytiladigan hollarda ishlatiladi. Bunday jumalarni dispetcherlar, tabobat va bank xodimlari ishlatadi.

nutqqa ishlov berish

ingl.: speech processing

rus.: обработка речи

Nutqni tahlil qilish, o'zgartirish va sintezlash jarayoni. Nutqqa ishlov berishga avvalo, nutqni tanish va sintezlash kiradi. Nutqni tanish uni

matnga aylantirishdan iborat, uni axborot manbai sifatida ishlatish imkoniyatini ochadi. Tanishga teskari bo'lgan masala nutqni sintezlashdir, ya'ni, aniq kod bilan ifodalangan matnni nutqqa o'girish.

NVRAM

qisq.: Non-Volatile Random Access Memory

Energiyaga qaram bo'lmagan tezkor xotira qurilmasi.

nyudjent

ingl.: newgent

rus.: ньюджент

Neyron tarmoqlari agenti. Hulq modellarini idrok qilish uchun tizim yoki dasturni nazorat qiluvchi dastur – kompyuter tarmog'i, Internetdagi sotib oluvchi yoki ishlab chiqarish jarayoni bo'lishi mumkin. Tizimga o'rnatilgandan keyin Nyudjent tizimning normal faoliyatining umumiy modelini tushunish uchun ma'lumotlarni qayta ishlay boshlaydi. Nyudjent paydo bo'lishi mumkin bo'lgan muammolarni bashorat qilish uchun nonormal voqealarni izlaydi va nonormal voqealarga qarshi harakatlar uyushtiradi. Nyudjent tizimda qanchalik uzoqroq qatnashsa uning intellekti shunchalik oshadi.

Oo

OAG

qisq.: *Open Application Group*

qarang: ochiq amaliy jarayonlar guruhi

obyekt

ingl.: *object*

rus.: *объект*

1. Foydalanuvchi tomonidan tavsif etiladigan tarkibiy qism. U tegishli xossalar, amallar va munosabatlar bilan aniqlanadi.

2. Umumiy informatikada – axborot birligi. Qo'llanmalarining turiga qarab, bu atama ancha keng ma'noda ishlatiladi.

3. Obyektga – yo'naltirilgan dasturlashda, funksiya va ma'lumotlarni o'z ichiga olgan o'zgaruvchi. Obyektni ishlatish alohida modelga asoslangan. Unda mijoz, bu obyektlardagi usullar va tegishli funksiyalar majmuasidan iborat ma'lumotlardan interfeysi orqali erkin foydalanadi. So'ngra, mijoz amallarni bajarish uchun bu usullarni chaqiradi.

4. Tarmoqni boshqarishda – boshqarilayotgan qurilmaning muayyan tarzini aniqlaydigan sonli qiymatdir.

5. Tizimning sust tarkibiy qismi. U axborotni saqlaydi, qabul qiladi yoki uzatadi, undan erkin foydalanishni cheklash qoidalariga ko'ra tartibga solinadi. Obyektdan erkin foydalanish, undagi axborotdan erkin foydalanishni nazarda tutadi. Obyektlarga misollar: yozuv, blok, sahifa, segment, fayl, mundarijalar va dasturlar, hamda ayrim bit, bayt, so'z va maydonchalar; turli qurilmalar (terminal, printer, diskovod va boshqalar); turli tarmoq qurilmalari (ayrim bog'lamlar, kabellar va h.k.)

obyekt so'rovleri brokeri

ingl.: *Object Request Broker (ORB)*

rus.: *брокер объектных запросов*

Namunaviy dasturlar blokini ishlab chiqish texnologiyasi. ORB texnologiyasi dasturiy ta'minotning oraliq qatlamlari turlaridan biri bo'ladi. ORB yordamida yaratilayotgan dasturlar murakkab dasturiy tizimlarni qurish uchun qayta-qayta ishlatilishi mumkin. Bu

tizimlar, birinchi navbatda global ulanish xizmatida foydalanishga mo'ljallangan. ORB obyektli yo'naltirilgan me'moriy qiyofaga tayanadi, broker amallarini bajara turib, bir obyektlarga boshqa obyektlarni topib olishni va ularga tarmoq orqali so'rovlar bilan murojaat qilish imkonini yaratadi. ORB yordamida yaratilayotgan dasturlar, tarmoqda qo'llanayotgan platformaga, ular yaratilgan dasturlash tillariga bog'liq emas.

obyektdan erkin foydalanish

ingl.: *access to object*

rus.: *доступ к объекту*

1. Obyektdan erkin foydalanish undagi axborotni olishni bildiradi.

2. Obyektdan erkin foydalanish, undan biror maqsad yo'lida foydalanish demakdir.

obyektdan takroriy foydalanish

ingl.: *repeated use of object*

rus.: *повторное использование объекта*

Avval bitta yoki bir nechta obyektдан iborat bo'lgan xotira maydonining (masalan, bet, freym, disk sohasi, magnit tasma) qayta tayinlanishi va takroriy qo'llanilishi. Xavfsizlikni ta'minlash uchun ushbu maydon yangi obyekt uchun ajratilganda, unda eski obyektlar axboroti bo'lmasligi lozim.

obyektga-yo'naltirilgan arxitektura

ingl.: *object-oriented architecture*

rus.: *объектно-ориентированная архитектура*

Asosi, tizim yoki tarmoqning bir biri bilan o'zaro aloqada ishlovchi obyektlar to'plami bo'lgan arxitektura. Obyektga-yo'naltirilgan arxitektura obyekt texnologiyalarini belgilaydi. Bu arxitektura asosida dasturlashda, ma'lumotlarga qanday ishlov berilishi tavsiflanmaydi, balki, ishlov berish natijasida nima yuz berishi uqtirilgan xabar yo'llanadi. Algoritmarni tavsiflash obyektga-yo'naltirilgan dasturlash tillaridan foydalanib amalga oshiriladi.

obyektga-yo'naltirilgan boshqarish

ingl.: *object-oriented management*

rus.: *объектно-ориентированное управление*

Obyektga-yo'naltirilgan arxitekturadan foydalanadigan tarmoqni boshqarish. Obyektga-yo'naltirilgan boshqarishning asosida, axborot tarmog'ini o'zaro bog'langan obyektlar - qurilmalar va dasturlar to'plami shaklida

ifodalash yotadi. Obyektga-yo'naltirilgan boshqarishni ishlatish amaliy dasturlarni ishlagga ketayotgan vaqtni qisqartirishni va boshqariladigan tarmog'i tarkibiy tuzilmasini sozlashda epchillikni ta'minlaydi.

obyektga-yo'naltirilgan dasturlash

ingl.: object-oriented programming (OOP)

rus.: объектно-ориентированное программирование

Dasturlashning hozirgi kunda eng ommaviy uslubiyati. U obyektlar, ya'ni standart bloklardan, tashkil topgan amaliy dasturlarni yaratishga yo'naltirilgan. Strukturali dasturlashning rivojlanishidir. OOP ning markaziy g'oyasi inkapsulyatsiyadir, ya'ni, dasturni alohida shakldagi, ma'lumotlarni va ularni ishlov beruvchi tartibotlari bilan birlashtirgan holda modullarga (sinflarga) tuzilmalashdir. Har bir shunday sinf, amalga oshirish (yoki ifodalash) deb ataluvchi ichki qismga va interfeys deb ataluvchi tashqi qismga ega. Amalga oshirishdan faqat interfeys orqali erkin foydalanish mumkin. Odatda, interfeysda xossalarni (sintaksisda o'zgaruvchidek ko'rinadi) va usullarni (sintaksisda tartibot yoki funksiyadek ko'rinadi) ajratadilar. Sinf usul-konstruktorlarga va dasturni bajarilish vaqtida sinflarning nusxalarini yaratish va yo'q qilishga imkon beradigan, destruktorlarga ega bo'lishi mumkin. Bir sinfning nusxalari, o'zaro o'xshash (masalan sinfning usulini meros olgan), ammo, farqlanadi ham (masalan, xossalarni turli qiymatga ega). Sinfarni va sinf nusxalarini obyektlar deb ataladi, «obyektga-yo'naltirilgan dasturlash» nomi ham shundan kelib chiqqan.

obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazalarini boshqarish guruhi

ingl.: Object Database Management Group (ODMG)

rus.: группа управления объектно-ориентированными базами данных

Ma'lumotlar bazalari sohasida standartlarni ishlash bilan shug'ullanadigan jamiyat. ODMG, birinchi navbatda obyektga – yo'naltirilgan ma'lumotlar bazalari bilan bog'liq masalalarni ko'rib chiqadi.

obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi

ingl.: Object-Oriented DataBase (OODB)

rus.: объектно-ориентированная база данных

Ma'lumotlari obyektlar shaklida ifodalangan ma'lumotlar bazasi. Kompyuterli loyihalash texnologiyasida ilk bor paydo bo'ldi, obyektga-yo'naltirilgan arxitekturaga asoslanadi. OODB ni ishlatish evaziga, ko'psonli tasvirlarni ma'lumotlar elementlariga bo'lmaslik, ularni obyektlar shaklida rasmiylashtirish imkoniyati paydo bo'ldi. So'ngra, OODB ni harxil ma'lumotlar bilan ishlagga to'g'ri keladigan yuqori unumdorli jarayonlar va masalalarda ishlata boshladilar. OODB ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish uchun juda qulay. OODB mijoz-server arxitekturasi juda ham mos keladi. Bu yerda, mijozlar serverda joylashtirilgan bazaning obyektlariga murojaat qiladilar, ular haqida ma'lumotlarni ko'chirib, mahalliy tarzda ishlov beradilar. OODB ni obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasining boshqarish tizimi boshqaradi.

obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi

ingl.: object-oriented database management system (OODBMS)

rus.: объектно-ориентированная система управления базой данных

Obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasiga asoslangan. Obyektlar shaklida saqlanayotgan ma'lumotlarning murakkab turlari bilan ishlagga imkon beradi, shu bilan birga, ma'lumotlar amaliy dasturlardan mustaqil ravishda saqlanadi. OODBMS tranzaksiyalar ishlovida yuqori unum beradi, shu sababli, tasvirlar va tovushni, relyatsion baza talab qilgani kabi jadval shaklida ifodalanmaydi.

obyektga-yo'naltirilgan operatsion tizim

ingl.: object-oriented operating system (OOOS)

rus.: объектно-ориентированная операционная система

Obyektga-yo'naltirilgan arxitekturaga ega bo'lgan operatsion tizim. Tizimning eng muhim bo'g'ini bo'lib, operatsion tizimning asosiy vazifalarini bajaradigan mikroo'zagi hisoblanadi. Uning yuqorisida, turli xizmatlarni taqdim qiladigan modullar joylashadi. Mikroo'zak bilan obyektga-yo'naltirilgan dasturlash tillari bog'langan.

obyektlarni bog'lash va joylash texnologiyasi

ingl.: Object Linking and Embedding technology (OLE)

rus.: технология связи и компоновки объектов

Windows muhitida amaliy jarayonlarning o'zaro ishlashini amalga oshiruvchi obyektga-yo'naltirilgan arxitektura. U Microsoft korporatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan va Plug-and-Play texnologiyasi bilan chambarchas bog'langan. 1991 yilda paydo bo'lib, OLE operatsion tizimlarning amaliy dasturlari orasida ma'lumotlar uzatishni ta'minladi. Bunday o'zaro ishlash amaliy dasturning umumiy interfeysidan foydalanishga asoslanadi. Bundan tashqari OLE, ma'lumotlardan uzovdan erkin foydalanishni, tranzaksiyalarga ishlov berishni, amaliy dasturlarni tarmoqda taqsimlashni ta'minlaydi. OLE ikkita piktogramma orasidagi ma'lumotlarni shatakka olish bayonnomasi shaklida ikki amaliy dasturlar taqdimi sifatida amalga oshiriladi. Bu jarayon, kursor yordamida bir juft oynalarni, ular orasida uzatishni bajarish kerakligini ta'kidlash bilan bajariladi.

obyektlarni boshqarish guruhi

ingl.: Object Management Group (OMG)

rus.: группа управления объектами

Tarmoq va axborot tizimlari obyektlarini boshqarish standartlarini ishlab chiqadigan tashkilot. Notijorat tashkiloti OMG 1989 yilda tashkil topgan. Uning taniqli ishlanmalaridan biri bo'lib, «obyektlar so'rovlari agentlarining umumiy me'moriy tuzilmasi» deb ataluvchi COBRA hisoblanadi. U tillar va amaliy tizimlardan qat'iy nazar, turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan tayyorlangan amaliy dasturlarni o'zaro ishlashini ta'minlaydi.

obyektli kod

ingl.: object code

rus.: объектный код

Dastlabki matni mashina kodiga o'girish natijasida hosil bo'lgan dastur.

obyektli texnologiya

ingl.: object technology

rus.: объектная технология

Obyektga-yo'naltirilgan arxitektura bilan aniqlanadigan texnologiya. Avvalgi yondashuvlardan farqli o'laroq, tartibot va ma'lumotlar tushunchalari obyekt degan tushuncha bilan almashtirilgan.

obyektli o'zarofaol loyihalash

ingl.: Object View Interaction Design (OVID)

rus.: объектное интерактивное проектирование

Murakkab masalalarni qulay bajarishga mo'ljallangan, foydalanuvchi interfeysini ishlab chiqish uslubiyati. OVID uslubiyati bir masalaning o'zini yechishda, foydalanuvchilar tomonidan muntazam amallar bajariladigan hol uchun mo'ljallangan. Masalan, matnlarni tahrirlash, moliya hisoblarini bajarish, chizmalarni yaratish. Bu uslubiyat, obyekt deb ataluvchi, obyektlarni ishlatishga asoslangan.

OCI

qisq.: Oracle Call Interface

Oracleni chaqirish uchun interfeys. Oracleni ma'lumotlar bazasidan SQL-so'rovlarni chaqirish uchun API.

OCR

qisq.: Optical Character Recognition

qarang: belgilarni optik o'qish

OCX

qisq.: OLE Custom eXtension

OLE boshqarish elementi. Maxsus tarzda rasmiylashtirilgan dastur, Windows muhitida takror ishlatilayotgan tarkibiy qism kabi erkin foydalanish mumkin.

ODAPI

qisq.: Open Database API

Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun ochiq API. Borland firmasi tomonidan ishlab chiqilgan ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun API.

Windows 1.0 uchun ODAPI 1.0, Quattro Pro va Paradox bilan yetkazib berilgan. Keyinchalik, ODAPI BDEning qismi bo'lib qoldi va IDAPI deb atala boshlandi.

ODBC

qisq.: Open DataBase Connectivity [interface]

Ma'lumotlar bazalari bilan o'zaro ishlashning ochiq interfeysi. Qo'llanmalarni ma'lumotlar bazalari bilan o'zaro ishlashi uchun Microsoft korporatsiyasi ishlab chiqqan API. Windows muhitida keng foydalaniladi, UNIX uchun amalga oshirilgan. Qo'llanmalar nuqtai nazaridan ODBC-uyg'unlashadigan ma'lumotlar manbai, relyatsion ma'lumotlar bazasi deb qaraladi, u bilan o'zaro aloqada ishlash SQL tili yordamida amalga oshiriladi.

Ma'lumotlar manbai bilan ODBC orqali ishlash uchun APIga maxsus dastur - ODBC-drayver talab qilinadi. ODBC-drayver o'z ichida muayyan MBBT bilan ishlashning xususiyatlarini «yashiradi»: ma'lumotlar formatlari, kommunikatsiya kutubxona va bayonnomalari bilan. Amalda barcha zamonaviy MBBT uchun ODBC-drayverlar ishlab chiqilgan, ular mijoz qismi bilan taqdim qilinadi. Xuddi shunday norelyatsion MBBT ga va boshqa ma'lumotlar manbalariga ham drayverlar mavjud. ODBC APIni yaratishda SAG (SQL Access Group) tomonidan ishlab chiqilgan CLI (Call Level Interface) spetsifikatsiyasi muhim ahamiyat kasb etgan.

ODBMS

qisq.: Object DataBase Management System
OODBMS qaralsin.

ODMA

qisq.: Open Document Management API
Hujjatlarni boshqarish uchun ochiq API. Hujjatlarni boshqarish tizimlari va tashqi dasturlar orasida o'zaro aloqada ishlashni tashkil qilish uchun API standarti.

ODMG

qisq.: Object Database Management Group
qarang: obyektga yo'naltirilgan ma'lumotlar bazalarini boshqarish guruhi

OEM

qisq.: Original Equipment Manufacturer
Aslida «apparatli ta'minot ishlab chiqaruvchi» so'zlari qisqartmasi. Atama apparatli ta'minot ishlab chiqaruvchilari bilan maxsus munosabatlarni ta'minlovchi kompaniyani bildiradi. Odatda OEM ishlab chiqaruvchidan apparatli ta'minot partiyasini sotib olib, uni ma'lum qo'llanmaga moslashtiradi, keyin esa ushbu kompyuterlarni o'z nomi ostida sotadi. Atama noto'g'ri ishlatiladi, chunki aslida OEM dastlabki ishlab chiqaruvchi emas, balki apparatli ta'minot sozlovchisidir.

OFDM

qisq.: Orthogonal Frequency Division Multiplexing
Chastotani ortogonal bo'lish bilan multiplekslash.

offlayn

ingl.: offline

rus.: оффлайн

1. Foydalanuvchining kompyuteri bog'lama kompyuteri bilan ulanmagan holat.
2. Telefon liniyasi bilan ulanmagan, ammo, bu tizim bilan ishlash uchun faollashtirilishi mumkin bo'lgan ixtiyoriy qurilma.

offlayn rejimi

ingl.: offline mode
rus.: режим оффлайн
qarang: offlayn

offlayn texnologiyalari

ingl.: offline technologies
rus.: оффлайн-овые технологии
Ma'lumotlar va xabarlar almashuvida, sezilarli asinxronlikka yo'l qo'yadigan, axborot makonidagi xabarlar kommunikatsiyasi vositalari: tarqatish ro'yxatlari, yangiliklar guruhi, veb-forumlari va h.q.

ogohlantiruvchi muhofaza

ingl.: preventive protection
rus.: предупредительная защита
Noqonuniy ravishda dastur yoki faylni nusxalashga urinayotgan shaxs uchun qat'iy jarima yoki jarima ehtimolini ko'zlovchi nusxalashdan muhofaza qilishning tashkiliy choralari.

ohang chastotasini uzatish kanali

ingl.: tonal frequency transmission channel
rus.: канал передачи тональной частоты
300-3400 Gs chastota kengligiga ega bo'lgan namunaviy analogli uzatish kanali.

OIS

qisq.: Office Information System
Boshqaruvchi axborot tizimi.

Okidata korporatsiyasi

ingl.: Okidata corporation
rus.: корпорация Okidata
Printer ishlab chiqaruvchilari orasida yetakchilardan biri. Okidata Nyu-Jersi (AQSH)da joylashgan.

OLAP

qisq.: On-Line Analytical Processing
Haqiqiy vaqtda (ma'lumotlarga) analitik ishlov berish, OLAP texnologiyasi. Yig'ilgan ma'lumotlarni turli nuqtai nazarlardan tez tahlil qilish imkonini beruvchi dasturiy tizimlar sinfining umumiy nomi. OLTP- tizimlarda

yig'ilgan ma'lumotlarni bevosita tahlil qilish mumkin. Relyatsion (ko'pmillionli yozuvlari bor) ma'lumotlar bazasiga so'rov bir necha soat davomida bajarilishi mumkin. Tahlilni tezlatish uchun ma'lumotlar nusxalari maxsus

OLAP-tizimga ko'chiriladi, u yerda ma'lumotlar ko'po'lchamli kub sifatida aks etiladi. Kubning tomonlari analitik kesmalarga mos keladi. Ma'lumotlarni OLAP-tizimga joylashtirishda odatda dastlabki yaxlitlash ham amalga oshiriladi. Shu bilan birga saqlanayotgan axborot hajmi bir necha marta ortadi, lekin keyingi so'rovlarga javob ham tezroq beriladi.

OLCP

qisq.: On-Line Complex Processing

Murakkab tezkor ishlov berish. Ma'lumotlarga haqiqiy vaqtda murakkab ishlov berish.

OLE

qisq.: Object Linking and Embedding

qarang: obyektarni bog'lash va joylash texnologiyasi

OLED

qisq.: Organic Light Emitting Diode

Organik elektro-lyuminescent displeylar uyali telefonlarda qo'llaniladi. Ular ingichkaroq, ravshanroq, qo'shimcha yoritishga muhtoj emas va tejamliroq. LCD-texnologiyalarga nisbatan OLED juda yuqori aniqlik va ravshanlik (ya'ni, displey amalda ixtiyoriy sharoitda o'qiladi) kabi afzalliklarga ega. Hozirda OLED ekranlaridan ayrim telfon modellarida qo'shimcha tashqi displey sifatida foydalanilmoqda.

olovrang kitob

ingl.: Orange Book

rus.: оранжевая книга

1983 yildan 1988 yilgacha, AQSH Mudofaa vazirligi va Kompyuter xavfsizligi bo'yicha milliy qo'mita (xrozirda TruSecure korporatsiyasi) birgalikda kompyuter xavfsizligi sohasida, o'ndan ortiq hujjatlardan iborat, standartlar tizimini ishlab chiqdilar. Bu ro'yhatni «Kompyuter tizimlarini xavfsizligini baholashni ko'rsatgichlari» boshlab beradi, muqovasini rangiga ko'ra, ko'proq «To'qsariq kitob» deb ataladi. Hujjatda, ishlov berilayotgan axborotni xavfsizligini ta'minlash bo'yicha umumiy talablar ajratilgan, bu

talablarni amalga oshirishni xarakterlaydigan, muhofazalanganlik ko'rsatkichlari ro'yhati aniqlangan. Ko'rsatkichlar majmuasi, ko'rilayotgan tizimni xavfsizlik sinfini belgilaydi. Axborot xavfsizligini ta'minlashni turli mexanizmlari bilan, yettita sinfini ajratadilar.

oltin

ingl.: gold

rus.: золото

Sariq rangli, cho'kichlanuvchan, zanglamaydigan asl metall. Oltin apparat ta'minotini ishlab chiqarishda keng ishlatiladi. Korroziyadan saqlanish uchun, bosma platalarni elektr kontaktlarini oltin bilan, platina va kumush qotishmasi bilan qoplanadi.

oltin disk

ingl.: golden disk

rus.: золотой диск

Dasturiy mahsulot nusxalari ko'paytiriladigan dasturiy ta'minotning to'la va so'nggi rusumi.

oltin tartib raqam

ingl.: golden number

rus.: золотой номер

Oson eslab qolinadigan telefon tartib raqami.

OLTP

qisq.: On-Line Transaction Processing

Tranzaksiyalarga tezkor ishlov berish. Ma'lumotlarni (amallarni, hujjatlarni) haqiqiy vaqtda kiritish. Mumtoz misol – aviachiptalarni bronlash tizimi.

OMG

qisq.: Object Management Group

qarang: obyektarni boshqarish guruhi

ommaviy axborot

ingl.: mass information

rus.: массовая информация

1. Cheklanmagan shaxslar doirasi uchun mo'ljallangan hujjatlashtirilgan axborot, bosma, audio, audiovizual va boshqa xabar va materiallar.
2. Ommaviy axborot vositalari orqali ommaviy tarqatiladigan bosma, audio, audiovizual va boshqa xabar va materiallar.
3. Bir paytning o'zida maxsus vositalar – mass-media yordamida shaxslar guruhiga axborotni uzatish jarayoni.

ommaviy kommunikatsiya

ingl.: mass communication

rus.: массовая коммуникация

Bir paytning o'zida maxsus vositalar – mass-media yordamida shaxslar guruhiga axborot uzatish jarayoni.

ommaviy parallel ishlov

ingl.: Massively Parallel Processing (MPP)

rus.: массовая параллельная обработка

Ma'lumotlarga ko'p sonli protsessorlar bilan parallel ishlov berish uslubi. MPP «buyruqlarning ko'p oqimi, ma'lumotlarning ko'p oqimi» yoki MIMD prinsipini ishlatib, paralelizmga asoslanadi. Ma'lumotlarga ishlov berishda ishtirok etayotgan protsessorlar soni bir necha yuzni tashkil qilishi mumkin.

ommaviy tarqatish

ingl.: multicast

rus.: мультимециание

1. Xabarlar (ma'lumotlar)ni mahalliy tarmoq, global tarmoq yoki Internet tarmog'ining muayyan ajratilgan foydalanuvchilar guruhiga jo'natish texnologiyasi.

2. Televideniya – tomoshabinlar ko'rish uchun ko'p sonli kanallarning mavjudligi.

ommaviy xizmat nazariyasi

ingl.: mass services theory

rus.: теория массового обслуживания

Amaliy matematikaning xizmatlarga bo'lgan katta talablarni qondirish bilan bog'liq jarayonlarni o'rganadigan bo'limi. Ommaviy xizmat nazariyasi, shuningdek, navbatlar nazariyasi deb ham ataladi, telefoniya masalalari asosida 20 asr boshida paydo bo'lgan. U davrda obyektlarga xizmat ko'rsata oladigan kanallar sonini topish talab qilingan edi. Xuddi shunday muammolar aerodrom, yo'l, ombor va do'konlarni yaratishda ham yuzaga keladi. Ommaviy xizmatning o'ziga xos xususiyati shundaki, obyektlar, abonentlar yoki mijozlar xizmat talab qiladigan vaqt tasodifiydir. Shu sababli, nazariyaning asosiy masalasi, xizmatlarga talabni yuzaga kelish jarayonini o'rganishdir. Bu jarayonni tahlil qilish optimal qarorlarni qabul qilishga imkon beradi. Umuman bunda, aniq bo'lmagan ya'ni, statistika qonunlari bilan topiladigan ehtimoliy natijalar olinadi. Nazariyada ko'riladigan

informatikaning eng muhim masalardan biri, ma'lumotlar oqimini boshqarish masalasidir.

ommaviy xotira

ingl.: mass storage

rus.: массовая память

Katta hajmdagi tashqi xotira qurilmasi. Ommaviy xotira qurilmalarining uchta guruhi ajratiladi. Ularning birinchisi eng ko'p ishlatiladigan dastur va ma'lumotlarni saqlash uchun xizmat qiladi. Odatda bu matritsaning mustaqil diskrlarni va alohida qattiq diskrlarni zahiralash majmualarida amalga oshiriladi. Ikkinchi guruh muntazam, biroq unchalik tez ravishda qo'llanilmaydigan dastur va ma'lumotlarni saqlash uchun mo'ljallangan. Uchinchi guruhga ahyon-ahyonda ishlatiladigan dastur va ma'lumotlar kiradi. Masalan, tasvirlar, ayniqsa, videofimllar. Ushbu guruhlarda magnit tasmalar va optik diskrlar keng qo'llaniladi. Ommaviy xotira ma'lumotlarni zahiraga ko'chirishda va arxivlashda keng qo'llaniladi.

ommaviy xotira qurilmasi

ingl.: mass storage device

rus.: массовое запоминающее устройство

1. Katta hajmdagi tashqi xotira qurilmasi.

2. Katta hajmdagi ma'lumotlar yozuvlarini saqlay oladigan magnit tasmali kartridjlar kutubxonasi turidagi zahiraviy saqlash tizimi.

ONA

qisq.: Open Network Architecture

qarang.: ochiq tarmoq arxitekturas

ona platasi

ingl.: motherboard

rus.: материнская плата

Shaxsiy kompyuterlar tizim blokining asosiy platasi. Shaxsiy kompyuterlarning ona platasida markaziy protsessor, tezkor xotira, tizim va mahalliy shinalar hamda alohida platalar shaklida bo'lgan displey adapteri, qattiq va egiluvchan diskrlarning nazoratchilari va portlar solinadigan uyalar joylashgan. Hozirgi paytda kompyuter ishlab chiqaruvchilari kompyuter qurilmalarining asosiy qismini ona platasida joylashtirishga harakat qiladi, chunki zamonaviy mikroshemalar bunday imkoniyatlarga ega va bunday texnik yechim eng arzon va ishonchlidir.

ONC

qisq.: Open Network Computing

qarang: ma'lumotlarga ochiq tarmoqda ishlov berish

onlayn

ingl.: online

rus.: онлайн

1. On-line (ot). Sizing kompyuteringiz xost-tizim bilan ulangan marom, hamda kompyuteringiz FTP-server, WWW-server, BBS va boshqa umumiy foydalanish mumkin bo'lgan tizim bilan ulanganda bevosita xizmatni taqdim qilish. O'zgacha qilib aytganda, foydalanuvchi bilan bevosita o'zaro aloqada ishlash maromi (foydalanuvchi talabnomalarini paket ishlash tizimlaridan farqli).

2. On-line (sifat).

- elektron, tarmoqli nashrlarga, ma'lumotlar bazalariga nisbatan. Masalan, online magazine - tarmoq jurnali;

- online documentation – tarmoq dasturining ichiga o'rnatilgan elektron shakldagi hujjatlar; online help – ichiga o'rnatilgan aytib turish.

onlayn marketing

ingl.: on-line marketing

rus.: онлайн-маркетинг

Kompyuter tarmoqlarini - tijorat onlayn kanallarini va Internet tarmoqlarini ishlatishga asoslangan marketing. Kanallardan foydalanib, xaridorlar marketing axborotini oladilar va savdo bitimi tuzadilar.

onlayn rejimi

ingl.: online mode

rus.: режим онлайн

qarang: onlayn

onlayn resursi

ingl.: online resource

rus.: ресурс онлайн-ресурс

Ma'lumotlardan uzatish tarmog'iga ulangan kompyuter orqali, haqiqiy vaqt maromida erkin foydalanish amalga oshiriladigan resurs. Onlayn resursi shaklida, tezkor axborot yoki dastur yo boshqa foydalanuvchi bilan muloqat maromida ishlash imkoniyati taqdim qilinishi mumkin.

onlayn texnologiyalar

ingl.: online technologies

rus.: онлайн-технологии

Tarmoq axborot fazosida, haqiqiy vaqtda axborotni sinxron almashuvini ta'minlab

beruvchi, xabarlarini kommunikatsiya vositalari: «suhbat kanallari» (chatlar), audio- va videokonferensiyalar va boshqalar.

onlayn xizmat

ingl.: web-service

rus.: онлайн-сервис

Internetda maxsus dasturlar yordamida taqdim qilinadigan xizmatlar. Masalan, keng tarqalgan xizmatlar: qidirish tizimi, veb-xosting, veb-pochta, Internetda turli axborotni saqlash (fayllar, xatcho'plar), taqvim va boshqalar. Onlayn xizmatlarning muhim xossasi shundaki, ular sizning provaydringiz, kompyuteringizga va brauzeringizga bog'liq emas, siz o'zingizga tegishli ma'lumotlar bilan, Internetdan erkin foydalanish imkoniyatingiz bo'lgan dunyoning ixtiyoriy nuqtasida ishlashingiz mumkin.

onlayn-banking

ingl.: online banking

rus.: онлайн-банкинг

Bank hisob raqamlarini telefon (tebanking), shaxsiy kompyuter va Internet (Internet-banking) yoki ixcham qurilmalar (mobil banking) orqali masofadan boshqarish.

onlayn-broker

ingl.: online broker

rus.: онлайн-брокер

Internet orqali o'z xizmatlarini taqdim qiladigan broker. Texnologiya nuqtai nazaridan Internet telefonga nisbatan, ko'proq mijozlarga xizmat ko'rsatish uchun buyurtmalar qabul qilish uchun qo'shimcha vositadir.

onlayn-treyding

ingl.: online trading

rus.: онлайн-трейдинг

Savdo (investitsion) hisob raqamlarni shaxsiy kompyuter va Internet (Internet treyding) yoki ko'chma qurilmalar (mobil treyding) orqali masofadan boshqarish.

onlayn-o'yinlar

ingl.: online games

rus.: онлайн-игры

Insonlar Internetda o'ynaydigan o'yinlarning ikki turi mavjud: bevosita veb-sahifadagi soddagina o'yinlar va ko'pfoydalanuvchilarga mo'ljallangan o'yinlar. Birinchi holda, o'yin bevosita veb-sahifada o'ynaladi - sahifaga kirishda katta bo'lmagan dasturcha yoki flesh

yuqulanadi va o'yin «iste'molga tayyor». Odatda bunday o'yinlar yetarlicha murakkab bo'lmay, ayrim hollarda juda zavqli va yoqimtoydir. Ko'pfoydalanuvchilarga mo'ljallangan o'yinlar, odatda mijoz-dastur bo'lishini talab qiladi, ya'ni, siz sotib yoki ko'chirib oladigan o'yinlar. Bu mijozni ishga tushirib yuborib, siz Internet orqali o'yinlar serveri bilan ulanasiz va shu serverga ulangan, boshqa o'yinchilar bilan birgalikda o'yinda ishtirok etasiz.

OnNow PC texnologiyasi

ingl.: OnNow PC technology

rus.: технология OnNow PC

Axborot tizimining energiya iste'molini boshqarish usuli. OnNow PCning mohiyati, elektr energiya iste'molini keskin kamaytirib, shu bilan birga tizim ixtiyoriy vaqtda uning operatsion tizimini qayta yuklatmasdan ishga tushishga tayyor bo'lishidir. Tizim (masalan, kompyuter) o'chirilganda, tashqi hodisalarga javob bera oladigan holatda qoladi: tugmacha foydalanuvchi tomonidan bosilishi, tarmoqdan kelgan signal. Buning sababi, tizimning katta bo'lmagan, alohida qismi hamisha yoqilgan holatda bo'ladi.

OO

qisq.: Object-Oriented

Obyektga yo'naltirilgan.

OOA

qisq.: Object-Oriented Analysis

Obyektga yo'naltirilgan tahlil.

OOD

qisq.: Object-Oriented Design

Obyektga yo'naltirilgan loyihalash,

OODB

qisq.: Object-Oriented DataBase

qarang: obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi

OODBMS

qisq.: Object-Oriented Database Management System

qarang: obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi

OOP

qisq.: Object-Oriented Programming

qarang: obyektga-yo'naltirilgan dasturlash

OOP

qisq.: Object-Oriented Programming Language

Obyektga yo'naltirilgan dasturlash tili.

Open Group konsorsiumi

ingl.: Open Group consortium

rus.: консорциум Open Group

Axborot tarmoqlarining tarkibiy qismlarini testlash va sertifikatlash sohasidagi faoliyat bilan shug'ullanuvchi tashkilot. Open Group konsorsiumi (avvalgi nomi X/Open) interfeyslar va ochiq tizimlar obyektlarining birlashtiruvchisi bo'lib hisoblanadi.

OpenDoc texnologiyasi

ingl.: OpenDoc technology

rus.: технология OpenDoc

Umumiy interfeyslarga ega bo'lgan, standartlashtirilgan tarkibiy qismlardan hujjatlar va amaliy dasturlar ishlab chiqish uslublari. OpenDoc texnologiyasi, IBM korporatsiyasi, Novell korporatsiyasi, Apple Computer korporatsiyasi va boshqa qator korxonalar tashkil qilgan Component Integration Labs konsorsiumi tomonidan, mahalliy tarmoqda xilma xil dasturiy obyektlarni birlashishini ta'minlaydigan guruhviy dasturiy ta'minot ishlab chiqish uchun yaratilgan. OpenDoc texnologiyasi foydalanuvchilarga «konteynerlar» shaklidagi hujjatlarni yaratish uchun, dasturiy obyektlar bilan to'ldiriladigan vositalarni taqdim qiladi. U bu hujjatlarni uskuna dasturiy ta'minot bilan bog'laydi. OpenDocda ishlatiladigan obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilma, dasturlashda ephillikni ta'minlaydi, dasturchilar mehnatining unumdorligini oshiradi. Shu bilan birga u, standart interfeysli dasturlarning tarkibiy qismlari uchun keng bozor istiqbolini ochadi.

OpenGL

qisq.: Open Graphics Library

Ochiq grafik kutubxona, OpenGL tili. Ucho'lchamli grafika bilan ishlash uchun API, SGI kompaniyasining ishlanmasi. Ko'pchilik malakali 3D-tezlatgichlar bilan apparat pog'onada va drayverlarda quvvatlanadi.

OpenServer operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: OpenServer operating system

rus.: операционная система OpenServer

Santa Cruz Operation korporatsiyasining operatsion tizimi. OpenServer biznes bilan

bog'liq jarayonlarni bajarish uchun yaratilgan. OpenServer UNIX operatsion tizimining rusumi bo'lib, u banklar, savdo tashkilotlari va davlat muassasalari uchun mo'ljallangan. Tizimning tuzilmasi, yetkazib berish buyurtmalarini rasmiylashtirish, buxgalterlik hisoblari, markaziy ofisni filiallar va vakolatxonalar bilan o'zaro aloqada ishlashi bilan bog'liq amaliy dasturlarning tez ishlovini ta'minlaydi.

operator

ingl.: operator

rus.: оператор

1. Axborotni kiritish, saqlash, unga ishlov berish, uzatish va chiqarish bilan bog'liq amallarni bajaruvchi belgi, inson yoki tashkilot.
2. Dasturlashda – ma'lumotlarga ishlov berish jarayonida bajarilayotgan ishlov. Bajarilishi zarur bo'lgan ishlov amal belgisi bilan belgilanadi va bu amalga zarur bo'lgan ma'lumotlarni aniq qiymatlari beriladi. U funktsiya deb ham ataladi.
3. Tizim yoki tarmoq ishini boshqarish bilan bog'liq ishlovlarni bajaruvchi inson.
4. Tarmoqning rivojlanishini va boshqaruvini ta'minlovchi tashkilot.

operatsion muhit

ingl.: operating environment

rus.: операционная среда

Amaliy dasturlarni ishlab chiqish va ular bajarilishini ta'minlaydigan vositalar majmuasi. Operatsion muhit operatsion tizim, dasturiy ta'minot, amaliy dasturlar interfeyslari, tarmoq xizmatlari, ma'lumotlar bazalari va dasturlash tillaridan iborat.

operatsion tizim

ingl.: Operating System (OS)

rus.: операционная система

1. Kompyuter resurslarini va ma'lumotlarni muvofiqlashtiradigan va boshqaradigan dasturiy ta'minotning asosiy qismi.
2. Dasturlarning bajarilishini boshqaradigan va tizimning resurslarini taqsimlash, rejalashtirish, kirish-chiqishni va ma'lumotlarni boshqararish kabi vazifalarni ta'minlaydigan dasturiy vosita. Garchand operatsion tizimlar ko'proq dasturiy bo'lsalar ham, biroq, qisman apparat vositalari qo'llanishi ham mumkin. Operatsion tizimlarning asosiy vazifalariga:

- fayl tizimini boshqarish (yozish, o'zgartish, fayllardan nusxa ko'chirish, erkin foydalanishni nazorat qilish);

- dasturlar bajarilishini boshqarish (protessor vaqtini taqsimlash, dasturlarni diskdan tezkor xotiraga yuklash, yashirin xavfli ta'sirni tutib olish va h.q.);

- xotirani boshqarish (keshlash, taqsimlash, ma'lumotlar butligi nazorati va h.k.);

- foydalanuvchi bilan muloqot (klaviaturadan, sichqonchadan buyruqlarni o'qish, axborotni ekranga, printeriga chiqarish va h.k.) kiradi.

Bundan tashqari operatsion tizimlar, kompyuterlarni turli rusumdagi tarmoqlardan – mahalliy tarmoqlardan global korporativ tarmoqlargacha, shu jumladan, Internet tarog'idan erkin foydalanishni boshqaradi. Operatsion tizimga misollar - MS-DOS, Linux, UNIX, Windows, Solaris va boshqalar.

opsiya

ingl.: option

rus.: опция

1. Variant, tanlash imkoniyatlaridan biri, fakultativ imkoniyat.
2. Menyu elementi (taklif qilinayotgan tanlash variantlaridan biri).

optik aralashtirgich

ingl.: optical mixer

rus.: оптический смеситель

Yakkakanal shoxchalarini ulaydigan va ixtiyoriy kirishlaridan biriga berilgan yorug'lik signali, uning barcha chiqishlariga yetib keladigan qilib yasalgan qurilma.

optik disk

ingl.: optical disk

rus.: оптический диск

Disk shaklida yasalgan optik to'plovchi. Magnit diskdan farqli o'laroq, optik diskda ma'lumotlar yozish va o'qish yorug'lik nuri yordamida, lazerda amalga oshiriladi. Ma'lumotlar diskning bir yoki har ikki tomoniga yoziladi. Optik disklar yuqori ishonchlilikka va yuqori darajadagi yozuv zichligiga ega.

optik kabel

ingl.: optical cable

rus.: оптический кабель

Yorug'lik signallarini uzatuvchi kabel. Optik, xuddi shunday, «optik-tolali kabel»deb ataluvchi kabelni, yaratish uchun yorug'lik

o'tkazgichlari ishlatiladi, ularning har biri, bir necha qavat muhofazalovchi qoplamaga ega bo'lib, bu yorug'lik o'tkazgichlarini mexanik va optik ko'rsatkichlarini yaxshilaydi. Bunday qoplama yorug'lik o'tkazgichlarni optik tola deb ataladi. Optik tolalar guruhi optik kabelni hosil qiladi. Unda, tolalar nisbatan qalinroq plastmass naychalarga taxlanadi.

optik kanal

ingl.: optical channel

rus.: оптический канал

Yorug'lik signallarini uzatish uchun mo'ljallangan kanal. Har bir kanal yorug'lik uzatgichlaridan va optik kuchaytirgichlardan iborat. Yorug'lik manbai – optik uzatgich bo'lib, lazer yoki yorug'likdiodini (kamroq) boshqaradi. Yorug'likni fotodiod qabul qiladi. Simsiz yorug'lik kanallari lazer kanallari deb ataladi.

optik kompyuter

ingl.: optical computer

rus.: оптический компьютер

Yorug'lik signallari bilan amallar bajaradigan kompyuterlar.

optik kuchaytirgich

ingl.: optical amplifier

rus.: оптический усилитель

Optik nurlanish quvvatini kuchaytirishni ta'minlovchi kuchaytirgich. Optik kanal va tizimlarda, yorug'likni kuchaytirish tashqi manba energiyasi evaziga amalga oshiriladi. Kuchaytirgichning asosi bo'lib, faol jismoniy muhit hisoblanadi, unda energetik dam berish hisobiga nurlanish quvvati ortadi. Faol jismoniy muhit sifatida, lazerlarda ishlatiladigan moddalar ishlatiladi. Kuchaytirishda, boshlang'ich signal spektri o'zgarishi mumkin.

optik tarmoq

ingl.: optical network

rus.: оптическая сеть

Yorug'lik signallari uzatadigan kommunikatsiya tarmog'i. Optik kommunikatsiya tarmog'i, bir biri bilan ulangan optik uzib-ulash bog'lamlaridan va optik kanalli abonent tizimlaridan tashkil topadi.

optik tola

ingl.: optical fibre

rus.: оптическое волокно

Diametri 50-125 mkm bo'lgan, ko'pincha kvarsdan yasalgan, yupqa shaffof tola. Optik kabelda yorug'lik uzatgichlari sifatida ishlatiladi. Optik tola, ma'lumotlarni uzatishda juda kam yo'kotishga va keng o'tkazish qobiliyatiga ega bo'lib, elektrmagnit shovqinlarni sezmaydigan, amaldagi benuqson muhitdir.

optik tolali ma'lumotlarni taqsimlangan interfeysi

ingl.: Fiber Distributed Data Interface (FDDI)

rus.: оптоволоконный распределенный интерфейс данных

Optik tola orqali tarqalgan ma'lumolarga kirish uchun interfeys, FDDI standarti. Optik tola ishlatib, yuqori tezlikli mahalliy tarmoqlarni qurish standarti.

optik tranzistor

ingl.: optical transistor

rus.: оптический транзистор

Yorug'lik signalini, ichki elektr ta'siriga asoslangan kuchaytirgich.

optik to'plovchi

ingl.: optical storage device

rus.: оптический накопитель

Optik vositalar yordamida amalga oshirilgan xotira qurilmasi. Optik xotirani to'plovchisi, yupqa muhit qatlamida qayd etiladigan, diametri bir mikrongacha bo'lgan yorug'lik nuqtasini generatsiyalaydigan, yarim o'tkazgichli lazerdan foydalanishga asoslangan. Ma'lumotlar yozishda, nurning quvvati axborot tashuvchisi nuqtalarini shunday qizdirish uchun ishlatiladiki, bunda uning optik ko'rsatkichlari qaytadigan tiklanadigan yoki tiklanmaydigan holda keladi. O'qishda, nurning quvvati shunday kattalikkacha kamayadiki, u axborot tashuvchisining holatini o'zgartira olmaydi. Tashuvchidan aks ettirilgan yoki uni ich-ichigacha o'tgan nurning shiddati, bu nuqtada nol yoki bir saqlanayotganini bildiradi. Optik to'plovchilar uch turga bo'linadi: o'chirilmaydigan, birmarotabali va o'chiriladigan yozuvli turlar. Optik to'plovchilar optik dislar va ixcham disklar shaklida chiqariladi.

optik uzib-ulash

ingl.: optical switching

rus.: оптическая коммутация

Optik kanallar orasida yorug'lik signallarini tarqatishni va xotirada saqlashni ta'minlovchi uzib-ulash.

oqim

ingl.: thread

rus.: нитка

Teleanjuman ichida o'zaro murojaatlarga ega bo'lgan bir mavzuga tegishli jami maqolalar.

OQL

qisq.: Object Query Language

Obyektga yo'naltirilgan so'rovlar tili.

Oracle korporatsiyasi

ingl.: Oracle corporation

rus.: корпорация Oracle

Ma'lumotlar bazalari uchun dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchi eng katta kompaniya. Oracle 1977 yilda AQSHda yaratilgan bo'lib, bosh qarorgohi Redvud (Kaliforniya)da joylashgan. Kompaniya tarixan o'zining ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimlarining faoliyati uchun ish stansiyalari asosida server maslaklarini yaratishga qaratilgan. Oracle kompaniyasining relyatsion ma'lumotlar bazasi keyinchalik soha standartiga aylangan SQL tilini qo'llab-quvvatlovchi birinchi ma'lumotlar bazasi bo'lgan. Kompaniya baza kompyuterlari, ish stansiyalari va shaxsiy kompyuterlar, ularni tarmoqqa qo'shish, axborot resurslarini yaratish va taqdim etish uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqaradi.

ORB

qisq.: Object Request Broker

qarang: obyekt so'rovlari brokeri

ORPC

qisq.: Object Remote Procedure Call

Uzoqdan obyektning tartibotini chaqirish.

OS

qisq.: Operating System

operatsion tizim

OS/2 operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: OS/2 operating system

rus.: операционная система OS/2

IBM tomonidan shaxsiy kompyuterlar uchun ishlab chiqilgan operatsion tizim. Operatsion tizimning birinchi rusumi OS/2, ilgari asosiy kompyuterlarda ishlatilgan tizimli amaliy me'moriy tuzilma asosida 1987 yili yaratilgan.

OS/2, asosan serverlarda foydalanish uchun mo'ljallangan. Tizim yuqori darajadagi ishonchlilikka ega, lekin, u bilan faqat malakali foydalanuvchilar ishlashi mumkin. OS/2 ma'lumotlarga ishlov berishning tarqoq muhiti spetsifikatsiyasi bilan mos keladi va simmetrik multiprotsessorli ishlovni qo'llab-quvvatlaydi. Bu ishlovda tizimning 16 gacha protsessori ishtirok etishi mumkin. OS/2 turli rusumdagi protsessorlar bilan ishlaydi.

OSA

qisq.: Open Systems Architecture

Ochiq tizimlar me'moriy tuzilmasi. Ochiq tizimlarning yetti pog'onali tuzilishini va o'zaro aloqada ishlashini aniqlaydigan ISO standarti.

OSF

qisq.: Open Software Foundation

qarang: ochiq dasturiy ta'minot Fondi

OSI

qisq.: Open System Interconnection

qarang: ochiq tizimlarning o'zaro ishlashining tayanch namunaviy modeli

osilib qolish

ingl.: hang

rus.: зависание

Kompyuter ishining kutilmaganda to'xtab qolishi. Bunda kompyuter foydalanuvchi buyruqlariga javob bermay qo'yadi.

OSPF

qisq.: Open Shortest Path First

Eng qisqa yo'lni ochiqchasiga izlash, OSPF bayonnomasi. Eng qisqa yo'lni izlash algoritmiga (SPF) asoslangan yo'naltirishning ochiq bayonnomasi. RFC 1247dagi IETFda spetsifikatsiyalangan.

OTM

qisq.: Object Transaction Manager

Obyektli tranzaksiyalar menedjeri.

OTP

qisq.: One-Time Password

Bir martali maxfiy so'z.

OTS

qisq.: Object Transaction Service

Obyektli tranzaksiyalar xizmati, OTS spetsifikatsiyasi. Tarqoq obyektli tranzaksiyalar

xizmati, CORBAning umumiy obyektli xizmatlaridan biri.

otsifrovka

ingl.: digitalization

rus.: оцифровка

qarang: raqamlash

overlay

ingl.: overlay

rus.: оверлей

1. Kompyuter grafikasini jonli yoki yozilgan video signal ustiga yozish imkoniyati va hosil bo'lgan video tasvirni videotasmada saqlash. Ko'pincha, videotasmaga titrlarni qo'shish uchun ishlatiladi.

2. Xotirada har doim ham rezident shaklda joylashmaydigan dasturiy ta'minot. Bunday dasturiy ta'minot tegishli talabnomaga binoan yuklanadi.

OVID

qisq.: Object View Interaction Design

qarang: obyektli o'zarofaol loyihalash

ovoz berish

ingl.: voting

rus.: голосование

Sayt auditoriyasi va uning fikrlari to'g'risida axborot yig'ish uchun asbobiy dastur. Odatda ovoz berish har bitta savolga standart javob xillaridan birini tanlash mumkin bo'lganda qulay.

oxirgi jihoz

ingl.: end-to-end equipment

rus.: оконечное оборудование

qarang: terminal jihoz

Foydalanuvchining, telekommunikatsiya tarmoqlari bilan o'zaro aloqada ishlovchi va ular orqali uzatiladigan yoki qabul qilinadigan signallarni shakllantirish, o'zgartirish, ularga ishlov berish uchun mo'ljallangan texnika vositalari (telefon, faksimil, radioteleqabul qiluvchi va boshqa vositalar).

oxirgi bog'lama

ingl.: endpoint node

rus.: оконечный узел

Kommunikatsiya tarmog'i orqali o'zaro ishlayda ma'muriy yoki abonent tizimlar ulangan bog'lamalalar.

oxirgi yozuv

ingl.: trailer record

rus.: концовка

Ma'lumotlar blokini yakunlovchi qismi. Unga, uzatish oldidan, ma'lumotlar bloki uzatilgandan so'ng xato paydo bo'lganligini aniqlash imkonini beradigan nazoratlovchi yig'indi – bitlar ketma-ketligi yoziladi.

oxirgi shifrlash

ingl.: end-to-end encryption

rus.: оконечное шифрование

Avtomatlashtirilgan tizimning ikki subyekti orasida uzatiladigan axborotni kriptografik muhofazasi.

oxirgi foydalanuvchiga mo'ljallangan elektron biznes

ingl.: electronic business oriented on end user

rus.: бизнес электронный, ориентированный на конечного пользователя

qarang: iste'molchi uchun biznes

oyna

ingl.: window

rus.: окно

1. Dasturiy qo'llanmani yoki hujjatni ko'rsatadigan displey ekranining to'rtburchakli qismi, dastur yoki foydalanuvchi ayrim ekran bilan ishlagandek ishlaydigan, ekran qismi. Foydalanuvchining grafik interfeysining muhim elementi.

2. Ma'lumotlarga ishlov berishda va ularni uzatishda bo'laklash vositasi. Oyna, ma'lumotlar manbai, ularni qabul qiluvchiga yetib borganligi va xatosi yo'qligi tasdig'ini olmay turib, uzatishi mumkin bo'lgan ulushni aniqlaydi. Shu usul bilan, tarmoqda ma'lumotlar oqimini boshqarish va qabul qiluvchi – tizimni imkoniyatlaridan oshadigan tezlik bilan uzatishga yo'l qo'ymaslik mumkin.

oyna mexanizmi

ingl.: windowing

rus.: механизм окна

1. Ma'lumotlarni uzatishni boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Oyna deyilganda kommunikatsion tizim orqali, xatosiz yetib borishi haqidagi xabar kutilmasdan uzatiluvchi ma'lumotlar bloklari soni tushuniladi. Ushbu uzatishning tugashida haqiqiy oluvchi jo'natilgan ma'lumotlar bloklarini olganligini tasdiqlashi lozim.

2. Bir paytning o'zida bir necha dasturni ishlatish texnologiyasi, bunda har bitta dastur alohida oynada bajariladi. Masalan, birinchi oyna hujjatni qayta ishlash uchun, ikkinchisi elektron jadvallarni tuzish, uchinchisi esa elektron pochta qabul qilish uchun ishlatilishi mumkin.

ochiq amaliy jarayonlar guruhi

ingl.: Open Application Group (OAG)

rus.: группа открытых прикладных процессов

Umumiy foydalanishdagi modellarni va amaliy dasturlarning standartlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan tashkilot. OAG, o'nta eng yirik dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchilari tomonidan yaratilgan bo'lib, o'z e'tiborini qo'llanmalarni uyg'unlashtirishga qaratgan. Yaratilayotgan standartlar foydalanuvchilarga amaliy dasturlarni ishlab chiqaruvchilarni tanlash imkoniyatini va moliyaviy vositalarni iqtisod qilishni ta'minlaydi.

ochiq arxitektura

ingl.: open architecture

rus.: открытая архитектура

Tuzilmasi va spetsifikatsiyasi nashr qilingan, masalan kompyuter, shu sababli hamma kirishi mumkin bo'lgan qurilmaning arxitekturasi. Ochiqqateskari tushuncha bo'lib, yopiq arxitektura hisoblanadi. Ishlab chiqaruvchi tomonidan spetsifikatsiyasi nashr qilinmagan kompyuter arxitekturasi yopiq deb ataydilar. Shu sababli, begona ishlab chiqaruvchilar yopiq kompyuterga tashqi kurilmalarni chiqara olmaydilar.

ochiq dasturiy muhit

ingl.: open software environment

rus.: открытая программная среда

Dasturlar uyg'unligini ta'minlay oladigan dasturiy muhit.

ochiq dasturiy ta'minot Fondi

ingl.: Open Software Foundation (OSF)

rus.: фонд открытого программного обеспечения

Dasturiy ta'minotni uyg'unlashtirish texnologiyalari bilan shug'ullanuvchi tashkilot. OSF tashkiloti 275 ta'sischi tomonidan tashkil qilingan. AQSH ning Massachusetts shtatidagi Kembrijda joylashgan. OSF ning oshkora ishlaridan ko'zlagan maqsadi, dasturlar uyg'unligini ta'minlashga qodir, ochiq dasturiy muhit deb atalmish muhitni yaratishdan iborat.

ochiq hujjat

ingl.: open document

rus.: открытый документ

Hujjat, undagi ma'lumotlar abonent tizimlarda ishlov berishga qulay va xalqaro standartlar bilan belgilangan ommabop shaklda yoziladi.

ochiq kalit

ingl.: public key

rus.: открытый ключ

Asimmetrik kriptotizimda ishlatiladigan va tizimning barcha foydalanuvchilari erkin foydalanishi mumkin bo'lgan kalit. Yana qaralsin: elektron raqamli imzoning yopiq kaliti.

ochiq kalit kriptografiyasi

ingl.: public key cryptography

rus.: криптография с открытым ключом

Kalitlar juftini ishlatadigan shifrlash usuli. Kalitlardan biri ochiq, boshqasi – maxfiy (xususiy) bo'ladi; bir kalit bilan shifrlangan xabarlarini, faqat ikkinchi kalit bilan shifrini ochish mumkin. Shifrlashning asimmetrik algoritmlarini ishlatadi.

ochiq kalitli kriptotizim

ingl.: cryptosystem with public key

rus.: криптосистема с открытым ключом

Ikkita, maxfiy va ochiq kalit ishlatadigan kriptografik tizim. Unda kalitlarning birortasi ham boshqasidan yetarli vaqt mobaynida hisoblab chiqarilishi mumkin emas. Maxfiy kalit sir saqlanadi, ochiq kalit esa, o'zaro ishlovchi barcha abonentlarga yuborilishi mumkin. Ochiq kalitdan foydalanib ixtiyoriy abonent, ochiq kalitning muallifiga muhofazalangan xabarni jo'natishi mumkin. Bunda, bu xabarni faqat ochiq kalitga mos keluvchi maxfiy kalitga ega bo'lgan tomon dastlabki matnga o'girishi mumkin. Bunday kriptotizimlar ikki kalitli, yoki asimmetrik deb nomlanadi. Ochiq kalitli kriptotizimlar, ham nazariy, ham amaliy kriptobardoshlikni ta'minlovchi simmetrik kriptotizimlardan farqli o'laroq, faqatgina amaliy kriptobardoshlikni ta'minlaydilar.

ochiq kalitni ro'yxatga kiritish

ingl.: public key registration

rus.: регистрация открытого ключа

So'rov yuborgun shaxsga inobatli axborot berilishini ta'minlaydigan ochiq kalitlarni

qaydlash jarayoni. Bu ochiq kalit qiymatini soxtalashtirishning oldini olish maqsadida qilinadi.

ochiq kod

ingl.: open source

rus.: открытый код

Keng doiradagi mustaqil ishlab chiquvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan bepul dastlabki kod yoki dastur. Oshkora kalitli loyihalarning asosiy g'oyasi shundaki, mustaqil dasturchilarning keng guruhi sifatli firma dasturiy ta'minotiga (yopiq kodga) xos bo'lgan, "qo'ng'iz" va "teshiklar"dan holi bo'lgan, dasturiy mahsulotni tayyorlashlari mumkin. Bunga erishish uchun, dastlabki kod undagi xatolarni topish maqsadida loyihaning ko'pchilik ishtirokchilari tomonidan ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari har bir ishtirokchi, o'zining shaxsiy talablariga monand turlashni kiritishi uchun, tarqatiladigan ochiq dasturiy ta'minotdan foydalanishi mumkin. Mashhur ochiq dasturlardan biri bo'lib, Apache veb-serveri, Linux operatsion tizimi, amaliy tizimi va Netscape Communicator (Mozilla ochiq o'zak) brauzeri hisoblanadi.

ochiq mahsulot

ingl.: open enterprise

rus.: открытый продукт

Umum tomonidan tan olingan interfeysli amaliy dasturiy ta'minot. OSI sohasida standartlarning yaratilishi, UNIX operatsion tizimi, amaliy tizimini va amaliy jarayonlar va amaliy pog'ona orasidagi ochiq interfeyslarning keng ishlatilishi, turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan ishlab chiqarilgan abonent tizimlarda ishlatiladigan ochiq mahsulotlarni yaratish imkoniyatlarini berdi. Natijada, dasturiy mahsulotlarning katta bozori vujudga keldi. Bu yerda dasturlar muayyan turlarga emas, balki, bu mahsulotlarni ishlatishga ochiq bo'lgan barcha kompyuterlar uchun taklif qilinadi.

ochiq matn

ingl.: open text

rus.: открытый текст

1. Ma'noli mazmundan kriptografiya usullarini ishlatmasdan erkin foydalanish mumkin bo'lgan ma'lumotlar.
2. Muhofazalanayotgan dastlabki xabar.

ochiq me'moriy tuzilma

ingl.: open architecture

rus.: открытая архитектура

qarang: ochiq arxitektura

ochiq muhit

ingl.: open environment

rus.: открытая среда

Ma'lumot va resurslarni tasodifiy yoki qasddan qilingan ta'sirlardan muhofazalash sodda operatsion tartibotlar yordamida erishiladigan muhit.

ochiq savdo

ingl.: open commerce

rus.: открытая торговля

CommerceNet tomonidan taklif qilingan, CORBA «obyektlar so'rovi agentlarning umumiy arxitekturasi» ga tayanadi va format, interfeys va bayonnomalar uchun standartlar taklif qiladi.

ochiq tarmoq arxitekturasi

ingl.: Open Network Architecture (ONA)

rus.: открытая сетевая архитектура

British Telecom tomonidan ishlab chiqilgan to'la funksional maslak. ONA da, barcha yetti pog'onada ISO va ITU standartlari ishlatadi.

ochiq tizim

ingl.: open system

rus.: открытая система

Boshqa tizimlar bilan o'rnatilgan xalqaro standartlarga mos ravishda o'zaro ishlaydigan axborot tizimi. Har qanday ochiq tizim ikki vazifani ya'ni, – ma'lumotlarga ishlov berish va ma'lumotlarni uzatish vazifasini yechishga mo'ljallangan. Shu sababli, axborot tarmog'i nuqtai nazaridan ochiq tizim ikki qismdan iborat. Ulardan birinchisi, ma'lumotlarga ishlov berishga, birinchi navbatda foydalanuvchi ehtiyojlari uchun mo'ljallangan amaliy jarayonlardir. Ikkinchi qism uchun, o'zaro aloqada ishlash sohasi, turli tizimlarda joylashgan amaliy jarayonlar orasida ma'lumotlar uzatishni ta'minlashdan iborat. Ochiq tizimlari ishlab chiqishda bosh vazifani ISO bajaradi, u OSI standartlarini ishlab chiqadi va tizimlarni ochiq qiladi.

ochiq tizimlarning o'zaro ishlashining tayanch namunaviy modeli

ingl.: Open Systems Interconnection basic reference model (OSI)

rus.: базовая эталонная модель взаимодействия открытых систем

Ochiq tizimlarning xususiyatlari va vositalarini belgilab beruvchi konseptual asos. Model, turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan yaratilgan axborot tizimlarini yagona tarmoqda ishlashini ta'minlovchi Ochiq Tizimlarning o'zaro ta'sirini aniqlab beradi. Shu sababli u, axborot tizimlari uchun amaliy jarayonlarni, ma'lumotlarni ifodalash usullari, ma'lumotlarni yagona ko'rinishda saqlashga, tarmoq resurslarini boshqarish, ma'lumotlarni xavfsizligi va axborotni muhofazalash, dasturlarni va texnik vositalarni tashhis qilish bo'yicha o'zaro ta'sirini muvofiqlashtiruvchi amallarni bajaradi. Model, Standartlar bo'yicha Xalqaro Tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan va axborot tizimlari, hamda ularning uyushmalari uchun tamoyillar asosi sifatida butun dunyoda keng qo'llaniladi. Modelning asosiy elementlari bo'lib, pog'onalar, obyektlar, ulanishlar, ulanishning fizik vositalari hisoblanadi.

Pp

p.m.

qisq.: Post Meridiem
Tushdan so'ng.

P2P

qisq.: Peer to Peer
qarang: hisoblash resurslari almashuvi

paket

ingl.: packet
rus.: paket

Uzatilayotgan ma'lumotlarning eng kam ulushi. Uzatilayotgan axborot ketma-ket paketlarga ajratib uzatiladi. Biroq paketlar tarmoq bo'ylab alohida "sayr etishi" oqibatida ular oxirgi nuqtaga tartibsiz ravishda yetib borishi mumkin. Shuning uchun paketlar o'z o'rniga to'g'ri tushishi va ularning butunligini tekshirish uchun ularning har biriga noyob tartib raqami beriladi.

paket bayonnomasi

ingl.: packet protocol
rus.: пакетный протокол

Xabarni bo'lish, qayta jo'natish va yig'ish qoidalari.

paketlarni uzib-ulash

ingl.: packet switching
rus.: коммутация пакетов

Kompyuter tarmoqlarida ma'lumotlarni uzatish usuli. Unda axborot paketlarga bo'linib, har bir paketda qabul qilish va jo'natish punktlarining manzillari ko'rsatiladi. Paketlarni uzib-ulash tarmoqning ayrim ikki foydalanuvchiining o'zaro ishlashini sekinlashtiradi, lekin umuman olganda tarmoqda uzatilayotgan ma'lumotlar hajmini oshiradi. Paketlar uzib-ulashning kanallar uzib-ulashdan farqlaydigan alohida xususiyati shundaki, unda uzib-ulashni xotiraga olish va kommunikatsiya tarmog'i kanallarini jamoa bo'lib ishlatish mumkin. Bu yerda, birorta ham kanal foydalanuvchi tizimlari jufti yoki ma'muriy tizimlar tomonidan hatto seans o'tkazish davrida ham egallanmaydi. Paketlar o'sha bir kanal orqali kirish ketma-ketligi tartibida manbalar va qabul qiluvchilardan

qat'iy nazar uzatilaveradi. O'zgacha aytganda, kanal o'zaro ishlagan foydalanuvchilar tomonidan faqat har bir paketni uzatish vaqtida egallanadi.

paketlarni uzib-ulash tarmoqlarining tarmoqlararo interfeysi

ingl.: packet switching networks internetwork interface

rus.: межсетевой интерфейс сетей коммутации пакетов

Paketlarni uzib-ulash tarmoqlari orasidagi interfeys. Tarmoqlararo interfeys X.75 tavsiyasi tomonidan belgilangan.

PAL

qisq.: Phase Alternation Line

Qatorlab fazani o'zgartirish, PAL televidion standarti. Analog televidion eshittirishlar standarti, asosan Yevropa mamlakatlarida tarqalgan.

PAM

qisq.: Pulse-Amplitude Modulation
Amplituda-impulslu modulyatsiya.

PAP

qisq.: Password Authentication Protocol

Maxfiy so'z bo'yicha autentifikatsiya bayonnomasi.

parallel ishlov berish tili

ingl.: parallel processing language

rus.: язык параллельной обработки

Ma'lumotlarga parallel ishlov berishdagi jarayonni tavsiflashni ta'minlovchi til. Parallel ishlov berish tili, amaliy jarayon bosh va ishchi jarayonlarga bo'linadigan modelga asoslanadi. Bosh jarayon jamoa foydalanishidagi ma'lumotlarni bo'ladi, ularni korteljarga butlaydi va topshiriqlar beradi. Ishchi jarayonlar o'zlari olgan masalalarni yechadi. Shu bilan birga, barcha bu jarayonlarni bajarilishda sinxron marom ta'minlanadi. Ma'lumotlarni parallellashni amalga oshiradigan tillardan biri Linda tilidir.

parallel port

ingl.: parallel port

rus.: параллельный порт

Printer kabi tashqi qurilmani ulash uchun ishlatiladigan parallel interfeys. Ko'pincha shaxsiy kompyuterlar parallel porti ham, kamida bitta seriyali portga ham ega.

Shaxsiy kompyuterlarda parallel port 25 tilchali (DB-25 turli) qo'shig'chiga ega bo'lib, printerlar, kompyuterlar va boshqa nisbatan katta o'tkazish qobiliyatini talab qiluvchi qurilmalarni ulash uchun ishlatiladi. Ba'zan u kompyuter va printer o'rtasida parallel aloqa uchun dastlabki standartni ishlab chiqqan kompaniya nomidan Centronics interfeysi deb ham nomlanadi. (Zamonaviy parallel interfeys Epson dizayniga asoslangan.)

PA-RISC

qisq.: Precision Architecture RISC

RISC aniq me'moriy tuzilmasi, PA-RISC protsessori. HP kompaniyasi ishlab chiqqan RISC-protsessor.

parol

ingl.: password

rus.: пароль

1. Sir tutiladigan belgilar ketma-ketligi. Parol, uning egasi haqiqiy mi yo yo'q mi, shuni aniqlash jarayonida tekshiruv axboroti sifatida ishlatiladi.

2. Subyekt siri bo'lmish erkin foydalanish subyektini identifikatori.

3. Erkin foydalanishni aynanlash vositasi. U kompyuter bilan muloqot boshlashdan oldin, unga terminal klaviaturasi orqali yoki identifikatsiya (kodli) kartasi yordamida kiritiladigan harfli, raqamli yoki harfli-raqamli kod shaklidagi maxfiy so'zdan iborat.

Pascal tili

ingl.: Pascal language

rus.: язык Pascal

Yuqori pog'onadagi dasturlash tili. 1960 yil oxirlarida Niklaus Wirth tomonidan yaratilgan. Bu til, 17 asrda yashab o'tgan fransuz matematigi Blaise Pascal sharafiga atalgan. Blaise Pascal sonlarni qo'shish uchun yaratilgan dastlabki mexanik mashinalardan birining ixtirochisi bo'lgan. Pascal tili tuzilmalashgan dasturlash tili bo'lib hisoblanadi. Dastlab Pascal dasturlashga o'qitish uchun foydalanilgan. Hozir xilma xil dasturlarni tuzishda keng qo'llanmoqda. Oddiy til, xilma xil turdagi ma'lumotlarga ishlov berish imkonini beradi va turli kompyuterlarda oson amalga oshiriladi.

patch

ingl.: patch

rus.: намя

Xizmat patch deb ham nomlanuvchi dastur xatosini tuzatish vositasi. Patch – bu yurgiziladigan dastur ichiga solinadigan haqiqiy obyektli kod qismi. Patchlar odatda Internetdan yuklanib olinishi mumkin.

PB

qisq.: PowerBuilder

PowerBuilder qo'llanmalarini ishlab chiqish muhiti.

PBX

qisq.: Private Branch eXchange

Xususiy [telefon] tarmoq. Korxonada tasarrufidagi telefon tarmog'i, muassasa ATSi.

PC

qisq.: Personal Computer

Shaxsiy kompyuter, SHK.

PCB

qisq.: Printed Circuit Board

Bosma plata.

PC-DOS operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: PC-DOS operating system

rus.: операционная система PC-DOS

IBM kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan DOS rusumi.

PCI

qisq.: Peripheral Component Interconnect

qarang: PCI shinasi

PCI Express

Kiritish/chiqarish me'moriy tuzilmasining uchinchi avlodi (ISA va PCI birinchi va ikkinchi avlodni bildiradi). PCI Express – bu kiritish/chiqarish tizimlari uchun ketma-ket ulanishning hammabop, yuqori tezlikdagi texnologiyasi. Dastlabki o'tkazish qobiliyati 2,5 Gbit/s ga teng, ma'lumotlarni uzatish yo'l-yo'lining turli kengligini qo'llab-quvvatlaydi (1dan 32gacha ma'lumotlar liniyalari) va mis kabelining tavsifnomalariga ko'ra kengaytiriladi. PCI Express stolusti va mobil kompyuterlar, serverlar, kommunikatsiya qurilmalari, ish stansiyalari va ichiga o'rnatilgan qurilmalarning kiritish/chiqarish me'moriy tuzilmasini birlashtirish imkonini berib, PCI va USB bilan uyg'un qurilmalar bilan o'zaro ishlash imkonini beradi.

PCI shinasi

ingl.: PCI (Peripheral Component Interconnect) bus
rus.: шина PCI

Kompyuterga tashqi qurilmalar ulash uchun mo'ljallangan shina. Obyektlarning o'zaro ishlashi to'g'ridan-to'g'ri, markaziy protsessor ishtrokisiz amalga oshiriladi. Shina, 1992 yili Intel kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan bo'lsa ham, u protsessorlarning biror bir aniq oilasi bilan bog'liq emas. PCI 32-razradli bo'lib, uni 64 razradligacha kengaytirish imkoni bor. O'tkazish qobiliyati cho'qqisi 32 razradli shina uchun 132 Mbayt/s.ni va 64 razradli uchun 300 Mbayt/s ni tashkil qiladi. Shina mahalliy tarmoq bilan yaxshi ulanadi.

PCI-64

qisq.: Peripheral Component Interconnect, 64-bit
64-razradli PCI shinasi, PCI-64 shina. Kompyuterga, qo'shimcha qurilmalar ulash uchun 64-xonali tizimli shinasi. Odatda, serverlarda foydalaniladi.

PCL

qisq.: Printer Control Language
Chop etuvchini boshqarish tili, PCL tili. HP (Hewlett-Packard) kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan, u o'zi ishlab chiqargan Chop etuvchilarda foydalaniladi.

PCM

qisq.: Pulse-Code Modulation
Impuls-kodli modullash, IKM.

PCMCIA

qisq.: Personal Computer Memory Card International Association

1. Xalqaro shaxsiy kompyuterlarning xotira kartalari uyushmasi. Shaxsiy kompyuter kartalari uchun standartlar ishlab chiqishni ta'minlovchi xalqaro tashkilot. PCMCIA 1989 yilda turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan taqdim etiladigan shaxsiy kompyuterlarning bosma xotira platalari uyg'unligini ta'minlash maqsadida yaratilgan. Avvalo shaxsiy kompyuter kartalari tashqi xotirani oshirish uchun chiqarildirdi, biroq keyin ularning vazifalari keskin kengaydi. PCMCIA uyushmasi Yaponiyaning JEIDA uyushmasi bilan birga 32 razradli kompyuter shinasi va xotiradan to'g'ri erkin foydalanishni ko'zlovchi PC_Card standartini tasdiqlagan.
2. PCMCIA interfeysi.

PD/CD

Moddanning fazasini o'zgartirish usuli bo'yicha disklarni maxsus tashuvchiga yozadigan va o'qiydigan birikmalashgan to'plagich. Hozircha sezilarli darajada tatbiq etilmagan bo'lishi ham amri mahol. Qurilma shuningdek oddiy CDlarni ham o'qishi mumkin.

PDA

qisq.: Personal Digital Assistant
Shaxsiy raqamli yordamchi. Cho'ntak kompyuterlari va tafakkurli mobil telefonlar qurilmalari sinfi uchun umumiy belgilash.

PDC

- qisq.:
1. Primary Domain Controller – Domenni dastlabki nazoratchisi. Windows NT asosidagi tarmoqlarda Windows NT Server boshqaruvi ostidagi kompyuter yoki Unix o'rnatilgan «SAMBA» dasturiy ta'minoti tarmoqni boshqarish vazifalarini bajaradi.
 2. Personal Digital Cellurar – Shaxsiy raqamli uyali aloqa, PDC standarti. GSM bilan o'xshash raqamli uyali aloqaning Yaponiya standarti,

PDF

- qisq.:
1. Portable Document Format – Ko'chma hujjatlar formati. Chop etuvchi qurilmaga chiqarilayotgan hujjatning elementlarini saqlash uchun fayl formati, Adobe firmasi tomonidan ishlab chiqilgan. Bunday faylni maxsus dastur (Novell Netware), (Acrobat Reader), yordamida qarab chiqilganda, ekrandagi hujjatning tashqi shakli uning chop etiladigan nusxasiga to'la mos keladi.
 2. Probability Distribution Function – Ehtimollikni taqsimlash amali.
 3. Printer Definition File – Chop etuvchini aniqlash fayli.

PDM

- qisq.:
1. Physical Data Model – Ma'lumotlarning jismoniy modeli. Uning jismoniy amalga oshirilishi fazilatlarini hisobga oluvchi – mohiyatlar, indekslar, «ko'plik qupliklarga» munosabatlarni amalga oshirish usuli atributlari uchun aniqlashtirilgan ma'lumotlar turi bo'lgan relyatsion ma'lumotlar bazasi modeli.

2. Product Data Management – Mahsulot to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni boshqarish.

PDMS

qisq.: Product Data Management System

Mahsulot (buyum) to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni boshqarish tizimi. Mahsulot ishlab chiqarishda va uni kuzatib borishda mahsulot haqidagi axborotni, muhandislik ma‘lumotlarini boshqarish tizimi.

PERL tili

ingl.: PERL language

rus.: язык PERL

Ixtisoslashgan PERL (Practical Extraction and Report Language bosh harflaridan olingan) til. Matn fayllarini ko‘rib chiqishga, ulardan axborot chiqarib olishga va choplashga mo‘ljallangan. PERL tili 1987 yili paydo bo‘lib, avval tizimli dasturlashga mo‘ljallangan edi. So‘ngra uning imkoniyatlari sezilarli darajada kengaytirildi. Til o‘rganish uchun oson, hajmi katta emas, foydalanishda yengil va yuqori samaradorlik bilan tavsiflanadi. PERL tilining sintaksisi Si tilining sintaksisi bilan to‘la mos keladi. PERL tili ishlaydigan ma‘lumotlar hajmi cheklanmagan.

Obyektga-yo‘naltirilgan me‘moriy tuzilmani quvvatlaydi. Turli maslaklarda ishlay oladi. Bepul tarqatiladi. PERL tili CGI skriptlarni yozishda keng tarqalgan tillardan biri bo‘lib qoldi. PERL da yozilgan dasturlar server tomonidan ishga tushirib yuboriladi. Asosan, UNIX-yo‘naltirilgan veb-serverlarda qo‘llaniladi. Ma‘lumotlar bazalaridan erkin foydalanishni ta‘minlash, dinamik sahifachalarni yaratish uchun foydalaniladi.

petabayt

ingl.: petabyte

rus.: петабайт

2-chidan 50-chigacha bo‘lgan (1 125 899 906 842 624ta) kuch baytlari. Petabayt 1024 terabaytga teng.

peydjing

ingl.: paging

rus.: пейджинг

Radioaloqa (telekommunikatsiya) xizmati. U abonentlarga bir yo‘nalishda akustik chaqiriq signallarini uzatish uchun mo‘ljallangan. Shuningdek, qabul qiluvchi displeyida

chaqiriqni aks ettirish uchun zarur ma‘lumotlar ham uzatadi.

PFC

qisq.: PowerBuilder Foundation Classes

PowerBuilderning asosiy [kengaytmalari] sinfi. Sybase firmasining PowerBuilder qo‘llanmalari ishlab chiqish tizimi uchun qo‘shimcha sinflar kutubxonasi.

PGA

qisq.: Pin Grid Array

Tanasining (mikroxxemaning) ignasimon chiqishlarining matritsali joylashuvi.

PGP

qisq.: Pretty Good Privacy

Binoyidek maxfiylik, PGP dasturi. Elektron pochta xabarlarini shifrlash uchun ommaviy dastur. Ochiq kalitli shifrlash algoritmiga asoslangan.

PHP tili

ingl.: PHP language

rus.: язык PHP

Ixtisoslashgan (Hypertext Preprocessor dan olingan) til. Veb-sahifalar mazmunini dinamik tarzda shakllantirib skriptlarni veb-server tomonida yaratish uchun mo‘ljallangan. PHP tili 1994 yili Rasmus Lerdorf tomonidan ishlab chiqilgan. So‘ngra, tilni ishlab chiqish ishlari boshqa mutaxassislar tomonidan davom ettirilgan. PHP skript (sintaksisi Perl va Ci tillarining o‘xshash) HTML hujjatda maxsus PHP teglar ichida joylashgan bo‘ladi. Chunki, PHP serverda bajariladi, mijoz esa PHP kodning mazmunini ko‘ra olmaydi. PHP, CGI dasturning ixtiyoriy vazifasini bajarishi mumkin, ammo, uning bosh afzalligi ko‘pgina ma‘lumotlar bazalari bilan uyg‘unlashganligidir. PHP, IMAP, SNMP, NNTP, POP3, HTTP bayonnomalarni quvvatlaydi.

PIC

qisq.: Picture Image Compression

Tasvirlarni zichlash, PIC formati.

PIF

qisq.: Program Information File

Dastur to‘g‘risidagi axborot fayli, PIF-fayl. Windows uchun DOS-dastur ishlashini sozlash ko‘rsatkichlari saqlanadigan fayl.

piksel

piktogramma*ingl.: pixel**rus.: пиксел*

Tasvir elementi. Tasvirni diskretlash (boshqa bo'linmaydigan elementlar – diskretlarga, uyalarga yoki rastr nuqtalariga bo'lish) natijasida paydo bo'ladigan eng kichik tarkibiy qism. To'g'ri to'rt burchak shakliga va tasvirning makonga oid ajrata olishini belgilovchi o'lchamlarga ega.

piktogramma*ingl.: pictogram**rus.: пиктограмма*

Biror obyektning (fayl, dastur va h.k. ni) aynanlash uchun videokranda joylashgan kichik rastrli tasvir. Uni tanlash va faollashtirish natijasida biror amalni chaqiradi. U foydalanuvchi grafik interfeysi elementlaridan biridir.

PIM*qisq.: Personal Information Manager*

Shaxsiy axborot yordamchisi. Elektron yon daftarcha; shuningdek, shaxsiy axborotlarni – aloqalar, uchrashuvlar va h.k.larni saqlaydigan shaxsiy kompyuter dasturi.

PIN*qisq.: Personal Identification Number*

Shaxsiy aynanlash tartib raqami.

ping*ingl.: ping**rus.: пинг*

(ingl. ping – “taqqillatmoq” so'zidan) Boshqa kompyuterga tarmoq orqali signalni jo'natish va javob signalini kutib olish. Odatda bu aloqani tekshirish uchun qilinadi.

pinglash*ingl.: ping**rus.: пинговка*

Siz va sizni qiziqitiruvchi tarmoq kompyuteri orasida paketlarning o'tish vaqtini o'lchash (ping buyrug'i orqali amalga oshiriladi). Bu domen va istalgan tarmoq qurilmasining IP manzili orasida muvofiqlikni o'rnatish imkonini beradi.

PIO*qisq.: Programmed Input/Output*

Dasturlanadigan kiritish-chiqarish.

PKCS*qisq.: Public-Key Cryptography Standards*

Ochiq kalitli kriptografiya standartlari.

PKI*qisq.: Private Key Infrastructure*

Ochiq kalitlar infratuzilmasi.

PLA*qisq.: Programmable Logic Array*

Dasturlanadigan mantiqiy matritsa, DMM.

plugin*ingl.: plug-in**rus.: плагин*

Veb-brauzer kabi asosiy dasturning funksional imkoniyatlarini oshirish uchun ishlatiladigan dinamik tarzda ulanuvchi modullar to'plami. Ulardan odatda Veb-brauzeriga turli formatlardagi ma'lumotlarni aks ettirish va ularga ishlov berish yoki standart formatlarni aks ettirishning yangi imkoniyatlarini qo'shish uchun foydalaniladi.

plastik karta*ingl.: plastic card**rus.: карта пластиковая*

Shaxsiylashtirilgan to'lov asbobi. Kartadan foydalanuvchi shaxsga tovarlar va xizmatlar uchun naqd pulsiz to'lovlarni amalga oshirish, hamda to'lov tizimi qatnashchi-banklari bo'limlaridan va bankomatlardan naqd pul olish imkonini beradi.

plazma displeyi*ingl.: plasma display**rus.: плазменный дисплей*

Yuzasiga o'rnatilgan parallel elektrodlar bilan ikki mustahkamlangan shisha platalari orasiga neon/ksenon gazlari aralashmasini zichlash yo'li bilan ishlovchi yassi panelli displey turi. Platalar elektrodlar to'g'ri burchaklarni tashkil qilib piksellarni yaratishi mumkin bo'lgan holda mustahkamlangan. Ikkita elektrod orasida kuchlanish impulsi o'tganda gaz bo'linib, ultrabinafsha nurlanishni chiqaruvchi kuchsiz ionlangan plazmani ishlab chiqaradi. Ultrabinafsha nurlanish rang fosforlarini faollashtiradi va har bir pikseldan ko'zga ko'rinadigan yorug'lik chiqadi. Bugungi kunda plazma displeylari ommabop bo'lmoqda. An'anaviy katod-nurli trubkali displeylarga solishtirganda plazma displeylari ulardan o'n marta nozikroq (4 dyum) va olti marta

yengilroq (40 dyumli displey uchun 67 funtdan kam). Ular 16 milliondan ziyod ranglardan foydalanib 160 darajali ko'rish burchagiga ega.

Plug-and-Play texnologiyasi

ingl.: Plug-and-Play technology

rus.: технология Plug-and-Play

Tizimni uning tarkibiy qismlarini tez o'rnatish yoki almashtirish yo'li bilan yaratish yoki o'zgartirish usuli. Plug-and-Play texnologiyasi, xuddi shunday PnP deb ham belgilanadi, obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmadan foydalanishga asoslangan bo'lib, uning obyektlari bo'lib tashqi qurilmalar va dasturlar xizmat qiladi. Bunday yondashuv tufayli, bir qancha muhim masalalar yechiladi. Ulardan birinchisi, Plug-and-Play standartlariga mos platalarni ishlatishdir. Ular audioplata, videoplata va turli tashqi qurilmalarni, sozlash ishlarini bajarmagan holda kompyuter tizimiga ulash imkonini beradi. Bu foydalanuvchilarga tizim uskunalarini turini o'zgartirish bilan bog'liq ishlarini keskin soddalashtiradi. Ya'ni, «o'rnat va ishla» tamoyili qo'llanadi.

Ikkinchi imkoniyat dasturiy ta'minot bilan bog'liq. Texnologiya dasturlarni bir yig'madan chiqarib boshqa yig'maga uzatishga imkon beradi. Tabiiyki, bu dasturlar bir xil interfeysga ega bo'lishlari kerak. Tashqi qurilmalarda va dasturlarda bu interfeysning mavjudligi tizimning tashkiliy qismlari shunchalik o'zaro ishlashiga, foydalanuvchilarga esa, tizimning tarkibiy tuzilmasini o'zgartirmagan holda dasturlarni sozlashlariga imkon beradi. Apparat va dasturiy ta'minotni standartlashtirish evaziga, turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan chiqarilayotgan mahsulotlarni avtomatik sozlash bajariladi. Texnologiya shu ma'noda ochiqki, undan hamma ishlab chiquvchilar erkin foydalanishiga ruxsat bor.

PNG

qisq.: Portable Network Graphics

Tarmoq ko'chma grafikasi, PNG formati. GIF formati bilan patentlash muammolari paydo bo'lgandan so'ng uning o'rniga kiritilgan yangi grafik format (ping deb o'qiladi). Format yangi bo'lganligi sababli kam sonli brauzerlar va dasturiy ta'minotni ayrim turlari tomonidan quvvatlanadi. WEBda amalda tarqalmagan. GIFdan farqli o'laroq, ranglilik chuqurligi 64

bit pikselgacha bo'lgan tasvirlarni saqlash imkonini beradi, alohida alfa-kanalini quvvatlaydi, zichlash birmuncha yaxshilangan.

PnP

qisq.: Plug and Play

Ula va ishla. Yangi tarkibiy qismlarni tarkibiy tuzulmalash va ularni payqash uchun, operatsion tizim va kompyuter qurilmalarining o'zaro ishlash bayonnomasi.

POA

qisq.: Portable Object Adapter

Ko'chma obyektli moslashtirgich.

PointCast korporatsiyasi

ingl.: PointCast corporation

rus.: корпорация PointCast

Internet tarmog'i orqali yangilik va boshqa axborotni uzatish uchun 1992 yilda yaratilgan va hozirgi paytda mavjud bo'lmagan kompaniya. Kompaniyaning asosiy mahsuloti PointCast Network bo'lib, u yangiliklarni foydalanuvchilar ish stoliga jo'natib turadi. PointCast Internet va ma'lumotlarni uzatish texnologiyasini muvaffaqiyatli birlashtirgan birinchi kompaniyadir.

1999 yilda PointCast kompaniyasi EntryPoint kompaniyasi tomonidan sotib olinib, 2000 yil oxirida esa EntryPoint Internet Financial Network Inc. bilan birlashib InfoGate kompaniyasini tashkil qilgan.

Polibiy kvadrat

ingl.: Polibi's quadrate

rus.: квадрат Полибия

Greks tarixchisi Polibiy tomonidan tavsiflangan bir alfavitli kriptotizim. 5x5 o'lchovli kvadrat shaklida bo'ladi. Dastlabki matnning har bir ramzi bir juft ramz bilan, ya'ni, dastlabki matn ramzi joylashgan katak qatori va ustuniga mos ramzlar bilan almashtiriladi.

polimorfik virus

ingl.: polymorphic virus

rus.: полиморфический вирус

G'ayrivirus dasturi tomonidan aniqlanishning oldini olish uchun har bir qayta yaratilish va yangi faylga yuqtirish paytida o'z virus imzosini (ya'ni binar tartibini) o'zgartiruvchi virus.

POP

qisq.: Post Office Protocol

1. Post Office Protocol - Pochta bayonnomasi, POP bayonnomasi. Serverdan elektron pochta olish uchun eng ommaviy bayonnomasi. Bayonnomaning so'nggi POP (POP3) 3 rusumi, RFC 1939da aniqlangan.

2. Point of Presence – Hozir bo'lish nuqtasi. Tarmoqqa masalan telefon liniyasi orqali, erkin foydalanishga ijozat olish mumkin bo'lgan shaharni yoki geografik maydonni bildiradi. Masalan, Internet provayderi Namanganda uning hozir bo'lish nuqtasi bor degani, Namanganda turib mahalliy telefon tarmog'iga qo'ng'iroq qilish va tarmoqdan erkin foydalanish mumkinligini bildiradi.

POP3

qisq.: Post Office Protocol, version 3

Pochta Internet bayonnomasining 3-rusumi. Faqat foydalanuvchilar pochta qutilarining ichidagi narsalarni saqlovchi markaziy serverdan pochmani qabul qilish uchun xizmat qiladi.

port

ingl.: port

rus.: *порт*

Qurilma yoki dasturdan erkin foydalanish nuqtasi.

port tartib raqami

ingl.: port number

rus.: *номер порта*

Bitta kompyuterda tarmoq orqali aloqa qila oladigan bir necha dasturni yurgizish mumkin. Ushbu dasturlarni ajratish uchun ularga yurgizilish paytida shaxsiy port tartib raqami beriladi. Ba'zan port tartib raqami URLda kompyuter nomidan keyin yoziladi. Masalan, <http://www.website.com:80/> URL tarkibida 80 soni bor. Bu port tartib raqami, u kompyuter nomidan ikki nuqta bilan ajratiladi.

portal

ingl.: portal

rus.: *портал*

Turli xil resurs va xizmatlardan tizimli tarzda ko'p pog'onali birlashma sifatida tashkil qilingan sayt. Foydalanuvchiga aniq axborot beradi, izlash tizimlari, elektron xaridlar, bepul elektron pochta, savdo reklamasi, xabarlarini birdaniga jo'natish, veb kimoshdi savdosi, chatlar kabi xizmatlardan bir onda foydalanish

imkonini beradi. Portallar ko'plab foydalanuvchilarni jalb etish va ularning qiziqishlari haqida axborot yig'ish imkoniga ega. Ushbu atama umumiy turdagi, ya'ni Internetning ma'lum auditoriyasi uchun «boshlang'ich nuqta» rolini o'ynaydigan portallarga tegishlidir. Umumiy turdagi portallar gorizonttal tashkiliy tuzilmaga ega bo'lib, bir necha mavzuni birlashtiradi.

POSIX

qisq.: Portable Operating System Interface for computer environments

Ko'chirma operatsion tizimi interfeysi. Unix operatsion tizimi interfeyslarini tavsiflovchi standart.

POST

qisq.: Power-On Self-Test

Ozuqa ulangach o'z-o'zini testlash, POST tartiboti. BIOS dasturi vazifalaridan biri, kompyuter tarkibiy qismlarini ketma-ket testlab chiqadi.

PostScript tili

ingl.: PostScript language

rus.: *язык PostScript*

Hujjatlarni shu jumladan tasvirlarni tavsiflaydigan ixtisoslashgan til. Adobe Systems kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan. PostScript asosan, lazerli printerlarda hujjatlarni choplash uchun mo'ljallangan til bo'lib, nashriy standart bo'lib hisoblanadi. PostScript obyektga-yo'naltirilgan tildir, chunki, tasvirlarga ishlov berishda, shu jumladan shriftlarga ham, ularni geometrik obyektlar majmuasi deb qaraydi.

pochta manzili

ingl.: mail address

rus.: *почтовый адрес*

Foydalanuvchi pochta qutisining aynanlashtiruvchisi. @ belgisi bilan ajratilgan foydalanuvchi ismi va pochta serverining domen nomidan iborat. Misollar: adm@company.com, info@ddi.uz. Pochta manzilini olish uchun pochta serverida ro'yxatdan o'tish lozim (bepul serverlarda ro'yxatdan o'tish WWW orqali 3-5 daqiqa ichida ro'y beradi, ichki tarmoqlarda bu vazifani odatda pochta serveri ma'muri bajaradi).

pochta mijози

ingl.: mail client

rus.: почтовый клиент

Foydalanuvchi tomonidan xatlarni o'qish, qabul qilib olish, jo'natish va boshqa amallarni bajarish uchun foydalanadigan dastur. Ushbu dastur yordamida foydalanuvchi pochta va News serverlariga ulanib ular bilan ishlaydi. Eng mashhur dasturlarga Microsoft Outlook, Netscape Messenger, Eudora, The Bat kiradi.

pochta qutisi

ingl.: mail box

rus.: почтовый ящик

Pochta serverida axborotni (xatlar, xabarlar, qo'llanmalar) yozish uchun mo'ljallangan qattiq disk maydoni. Pochta qutisi egasi maxsus mijoz dasturi yordamida quti tarkibini ko'rishi, nusxa olishi, ko'chirishi, o'chirishi mumkin. Pochta qutisiga har bir pochta qutisini boshqalardan farqlash imkonini beruvchi noyob elektron manzil beriladi.

pochta serveri

ingl.: mail server

rus.: почтовый сервер

Foydalanuvchilarning shaxsiy xatlarini qabul qilib olish va uzatishni hamda ularni yo'naltirishni ta'minlovchi server. Pochta serverini tashkil qilish uchun shaxsiy kompyuterga tegishli dasturiy ta'minotni o'rnatish lozim. Pochta – Internetda muloqot qilishning asosiy vositasi.

pochta ustasi

ingl.: postmaster

rus.: почтмастер

Tashqi abonentlar mazkur bog'lama haqida axborot olish uchun murojaat qiluvchi shaxs. Uning vazifalariga, jumladan, foydalanuvchilarga ko'rsatmalar berish ham kiradi.

PPP

qisq.: Point-to-Point Protocol

Nuqta-nuqta bayonnomasi, PPP bayonnomasi. Ulanishning ikki tomoni orasida uzib-ulanadigan yoki ajratilgan kanal bo'yicha ma'lumotlarni uzatish bayonnomasi. Ko'pincha, kompyuterlarni Internet tarmog'iga modem va telefon liniyasi orqali ulashda ishlatiladigan bayonnomasi. RFC 1661da aniqlangan.

PPTP

qisq.: Point-to-Point Tunneling Protocol

Nuqta-nuqta tunnellash bayonnomasi, PPTP bayonnomasi. Kriptografikaviy himoyalangan ulanishlarni yaratish bayonnomasi.

printer

ingl.: printer

rus.: принтер

Printer qurilma. Axborotni yoki choplash uchun boshqa materiallarni – proyeksiyon apparatlar uchun shaffof tasma, plastik va h.k.larni – qog'ozga chiqarish. Printerlarning ko'plab farqli turlari mavjud.

printer ajrataolishi

ingl.: printer resolution

rus.: разрешение принтера

Tasvirni chop etib chiqarishda bir dyumda yotgan nuqtalar soni. Masalan, 300-dpi (300 dyumga 300 nuqta) ajrata olishga ega printer, 1dyum chiziqqa 300 nuqtani choplay oladi. Bu degani u, bir dyum kvadratga 90.000 nuqtani Chop etishi mumkin.

print-server

ingl.: print-server

rus.: принт-сервер

Mahalliy tarmoqda bitta printerdan ushbu tarmoqning barcha ish stansiyalari tomonidan foydalanish qurilmasi.

Progress Software korporatsiyasi

ingl.: Progress Software corporation

rus.: корпорация Progress Software

Ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimlari (MBBT) sohasida dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchi yetakchi kompaniya. Progress Software kompaniyasi o'z MBBTni yaratgan bo'lsa ham, uning asosiy ustunligi xohlagan MBBT bilan o'zaro ishlashi mumkin bo'lgan qo'llanmalarni yaratish vositalarini taqdim etishdan iborat.

proksi-server

ingl.: proxy server

rus.: прокси-сервер

Brauzer va oxirgi veb-server o'rtasida vositachi sifatida foydalaniluvchi o'rtaliq veb-serveri. Proksi-serverdan foydalanishning asosiy sababi – axborotni uzatishni tejash va keshlash orqali kirish tezligini oshirish. Masalan, kompaniyaning ko'pchilik xodimlari ko'pincha

bir xil veb-serveridan foydalanib turganda, bunday server sahifalari proksida saqlanadi va shunday qilib dastlabki serverdan bir martagina soʻraladi. Proksi-serverdan foydalanishning ikkinchi sababi IP manzillarini tejayolishi mumkinligi, yaʼni proksidan foydalanganda kompaniya faqat bitta ommaviy IP manzilga ega boʻlishi mumkin.

PROLOG tili

ingl.: PROLOG language

rus.: язык PROLOG

Sunʼiy tafakkur masalalarida foydalaniladigan yuqori pogʻonadagi dasturlash tili. «Mantiq tushunchalarida dasturlash» tili, PROLOG (PROgramming LOGic) mantiqiy fikrlardan va qoidalar majmuasidan iborat. Fikrlar shartlardan (predikatlardan), bogʻlanmalardan, doimiydardan iborat boʻlib, maʼlumotlar bazasini tashkil qiladi. Qoidalar quyidagi shaklga ega: «A, agar B va D». Tilning asosiy elementi boʻlib «atom» deb nomlangan element hisoblanadi, u ayrim obyektlar orasidagi munosabatlarni ifodalaydi. PROLOG bu – formal mantiqdan foydalanish uchun yangi yondashuv. Bu tildan foydalanib, dasturchi bevosita tushunchalar orasidagi mantiqiy aloqalar bilan ish tutadi.

PROM

qisq.: Programmable Read-Only Memory

Dasturlanadigan doimiy xotiralash qurilmasi, DDXQ.

protessor

ingl.: processor

rus.: процессор

1. Kompyuterning buyruqlarni tahlil qiluvchi va bajaruvchi funksional qurilmasi. Protessor kamida buyruqlarni boshqarish qurilmasi va arifmetik-mantiqiy qurilmadan iborat boʻladi.
2. Muayyan buyruqlarning aniq bajarilishini taʼminlovchi funksional qurilma.

provayder

ingl.: Internet Services Provider (ISP)

rus.: провайдер

qarang: Internet provayderi

PSTN

qisq.: Public Switched Telephone Network

Umumiy foydalanishdagi uzib-ulanadigan telefon tarmogʻi.

PSU

qisq.: Power Supply Unit

Ozuqa bloki.

PTN

qisq.: Public Telephone Network

Umumiy foydalanishdagi telefon tarmogʻi.

pul vositalarining elektron almashuvi

ingl.: Electronic Funds Transfer (EFT)

rus.: электронный обмен денежными средствами

Biror bankdagi biror shaxsning yoki tashkilotning hisob raqamidan, boshqa shaxsning yoki tashkilotning hisob raqamiga pul mablagʻlarini oʻtkazish imkonini beradigan elektron tijorat texnologiyasi. Bu atamadan, shu texnologiyadan foydalanish hodisasini ifodalash uchun ham foydalaniladi.

Qq

Q&A

qisq.: Questions and Answers
Savollar va javoblar.

QA

qisq.: Quality Assurance
Sifat nazorati.

qadam-baqadam o'g'irish

ingl.: interpreter
rus.: интерпретатор
qarang: interpretator

qadrsizlanish

ingl.: discredit
rus.: компрометация
Kompyuter muhofazasi buzilishi. Buning natijasida dasturlar yoki ma'lumotlar o'zgartirilishi, yo'q qilinishi yoki mualliflashtirilmagan obyektlardan erkin foydalanish imkoniyati tug'ilishi mumkin.

qadrsizlovchi nurlanish

ingl.: discredit emission
rus.: компрометирующее излучение
Ixtiyoriy nurladigan signallar. Ularni tutib olishda va tahlil qilishda ishlov berilayotgan yoki uzatilayotgan nozik axborot oshkor bo'lishi mumkin. Misollar – akustik (tovush) nurlanishi, elektromagnit to'lqinlar nurlanishi.

Qalpoq qurilmasi

ingl.: Head-Mounted Device (HMD)
rus.: шлем
Insonni, virtual borliqqa botishi uchun boshiga kiyiladigan maxsus qalpoq. HMD qurilmasi bosh kiyim shaklida yasalgan bo'lib, o'zi uncha og'ir emas (200 gr atrofida) va uch asosiy qismlardan tashkil topgan. Ulardan birinchisi hajmiy tasvir hosil qilish uchun mo'ljallangan. U suyuq kristalli indikatorlar asosida yaratilgan ikki ekran shaklida yasalgan. Bu ekranlar foydalanuvchining ko'zlari qarshisida joylashgan. HMD ning ikkinchi qismi hajmiy tovush olish uchun xizmat qiladigan quloq radiokarnaylaridir. HMD ning uchunchi qismi bosh burilishlarini kuzatishni ta'minlaydi. Bu

virtual borliqda foydalanuvchi holatiga taqlid etish imkonini beradi.

qamal qilish

ingl.: locking
rus.: блокировка

1. Obyektni ajratib qo'yish, uni muayyan amallarni bajarishga to'sqinlik qiladigan holatga keltirish.
2. Obyektlarni birgalikda ishlatiladigan resursdan erkin foydalanishini nazorat qilish mexanizmi. Bir tarafdin, qamal qilish noxush holatlardan saqlanish tadbiridir. Boshqa tarafdin, axborot tizimida yoki tarmoqda vujudga kelgan noxush holatni qamal qilish deb tushuniladi.
3. Umumiy foydalanishdagi ma'lumotlar bazasida, turli foydalanuvchilar tomonidan bir xil ma'lumotlardan bir vaqtda erkin foydalanish va o'zgartirishlarini nazorat qilish mexanizmi.

qattiq disk

ingl.: hard disk
rus.: жесткий диск, твердый диск
Diskovodda doim mustahkamlangan qattiq magnit diski yoki disklar majmui. U yozish, o'qish kallaklari bilan birga changdan tozalangan atmosfera bosimi ostida oddiy havo bilan to'ldirilgan germetik yopiq korpusga solingan. Diskning aylanishida uning ustida kallaklarning disk ustidan tahminan bir necha mikron balandlikda osilib turishini ta'minlovchi «havo yostig'i» paydo bo'ladi. IBM muhandislari o'zlarining birinchi qattiq magnit diskda jamlovchilarni (QMDJ) Winchester deb atashgan. Bunga sabab qattiq diskning 30 Mbitli ikkita plastinadan (30-30) iborat bo'lganligidir. Bu loyiha rahbari Ken Xotonga (Ken Houghton) Winchester multig'ini eslatgan (0,30 kalibrli ikki stol).

qayd yozuvi

ingl.: profile
rus.: учетная запись
Kompyuterda saqlanuvchi foydalanuvchi tavsifi. Odatda u o'z ichiga foydalanuvchining tarmoqdagi ismi, haqiqiy ismi, paroli, foydalanuvchi huquqlari, uy katalogi nomini (agarda u mavjud bo'lsa) oladi.

qaydlangan yo'naltirish

ingl.: fixed routing
rus.: фиксированная маршрутизация

qaynoq almashtirish

Tarmoqda ishlatilayotgan yo'naltirish usuli. Qaydlangan yo'naltirish, mo'ljallanayotgan tarmoq trafikining samaraliroq yo'llarini ko'rsatuvchi yo'nalishlar jadvalini tuzishni ko'zda tutadi. Bunda yo'nalish avvaldan tanlanadi va tarmoqning holatiga bog'liq bo'lmaydi.

qaynoq almashtirish

ingl.: hot swap

rus.: горячая замена

Elektr manbaini o'chirmagan va tizim ishini to'xtatmagan holda tizimning ichki bloklarini, masalan, server shaxsiy kompyuterida qattiq disklarni, almashtirish usuli.

qayta uzatgich

ingl.: relay

rus.: ретранслятор

Radiotarmoqda ikkita radiokanal o'zaro ishlashini ta'minlovchi ko'prik.

qayta uzatish tizimi

ingl.: relay system

rus.: ретрансляционная система

Ma'lumotlarni uzatishga yoki bayonnomalarni o'zgartirishga mo'ljallangan axborot tizimi. Turli arxitekturaga ega bo'lgan tarmoqlarni birlashtiradi. Qayta uzatish tizimlarida har bir tarmoq to'la muxtoriyatga va o'z boshqarash vositalariga ega. O'ziga yuklatilgan vazifalarni bajarish uchun, qayta uzatuvchi tizimlar quyidagilarni amalga oshiradi:

- ma'lumotlarni kommunikatsiyasi va ularni yo'naltirish;
- ulanadigan kommunikatsiya tarmoqlarida yoki tarmoqlar qismlarida bayonnomalarni moslash;
- ma'lumotlar bloklarini tarmoqlar yoki ularning qismlari orasida uzatish;
- ma'lumotlar bloklarini, agar tarmoqlarda (ularning qismlarida) ular turli o'lchovlarga ega bo'lsalar, yiriklashtirish yoki kichraytirish;
- tizimlarni buferlari toshib ketishi va yuz bergan nosozliklar haqida xabar berish;
- rad qilishlar va nosozliklardan so'ng ishni qayta tiklash;
- ulanayotgan tarmoqlarni yoki ularning qismlari holatini aniqlash;
- o'z ishini hisob qilib borish va bu haqida hisobot tayyorlash.

qayta-ulanadigan to'plagichli halqa

ingl.: ring with a wiring concentrators

rus.: кольцо с переключающими концентраторами
 Bir yoki bir necha guruh o'zaro bog'langan yulduzlar shaklida ifodalangan halqa tarmog'i. Ulanib turadigan to'plagichning vazifasi bo'lib, davriy halqani ishonchli ishini ta'minlash hisoblanadi. Buning uchun to'plagich yoylarni bir-biri bilan shunday ulaydiki, topologiya ma'nosida yulduzsimon tarmoq hosil bo'lsin. Natijada, barcha ulanish bloklari orqali o'tadigan yagona halqa paydo bo'ladi. Yoyda yoki abonent tizimda nosozlik paydo bo'lishi bilan to'plagich tegishli yoyni halqadan o'chiradi. Shuning evaziga, halqaning qolgan qismi odatdagi ishini davom ettiraveradi.

QBASIC tili

ingl.: QBASIC language

rus.: язык QBASIC

Microsoft kompaniyasi tomonidan OS DOS va Windows 95 bilan birgataklif qilingan BASIC dasturlash tilining interpretatori. QBASIC tilining interpretatori BASIC tili vazifalarining ko'pchiligini quvvatlaydi va to'ldiradi.

QBE

qisq.: Query By Example

Andoza bo'yicha so'rov.

QBF

qisq.: Query By Form

Shakl orqali so'rov. Ma'lumotlar bazasiga ekran shaklini to'ldirish vositasida so'rov berish.

qizil kitob

ingl.: red book

rus.: красная книга

1. AQSH Mudofaa Vazirligining kompyuter tarmoqlarini baholash bo'yicha yo'riqnomasi sifatida chiqarilgan kitob. National Computer Security Center nashri. U hisoblash tarmoqlari uchun Trusted Computer System Evaluation Guidelines -TCSEC ni ta'riflab bergan. Qizil kitob nomi bilan ham mashhur. U qizil muqovali ikkita alohida kitobdan iborat. Birinchisi Trusted Network Interpretation of the Trusted Computer System Evaluation Criteria (NCSC-TG-005) nomi bilan chop etilgan, 1987 yilni 31 iyulida tasdiqlangan va ikkinchisi Trusted Network Interpretation Environments Guideline: Guidance for Applying the Trusted Network Interpretation (NCSC-TG-011) nomi bilan chop etilgan, 1990 yilni 1 avgustida tasdiqlangan.

2. ITU-T X.400 Message Handling System (MHS) tavsiyanomasi elektron pochtoni saqlash va jo'natishga oid xalqaro ikkita standartning birini (ikkinchi standart -SMTP) aniqlaydi. U ifodalashni, uzatishni va yetkazib qo'yishni muhofazalashni turli usullarini qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi. X.400 standartini, (uning muqovasi tufayli) gohida qizil kitob deb ham atashadi.

QL

qisq.: Query Language
qarang: so'rovlar tili

qobiqsiz integral sxema

ingl.: bare integrated circuit

rus.: безкорпусная интегральная схема

Muhofazalovchi qobig'i bo'lmagan integral sxema. Ularning chiqarilishi sharofati bilan, apparatura ishlab chiqaruvchilar o'zlarining ko'pmikrosxemali komplekslarini (mikroprotessorlar, elektron xotira qurilmalari, maxsus mantiqiy modullar, mikrokontrollerlar, modemlar) yaratish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bunda ko'pmikrosxemali kompleks avval seriyalab ishlab chiqarilgan tarkibiy qismlardan yig'ilib, so'ngra biror bir qobig'ga yoki boshqa muhofazalovchi g'ilofga joylashtiriladi.

qoidabuzar

ingl.: infringer

rus.: нарушитель

1. Dastur yoki ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanish niyatida bo'lgan, bunga urinayogan yoki urinib ko'rgan shaxs yoki tashkilot.

2. Harakatlari ma'lum kompyuter tizimi axborotining xavfsizligini buzuvchi subyekt.

qoidabuzar modeli

ingl.: infringer model

rus.: модель нарушителя

Qoidabuzarning amaliy va nazariy imkoniyatlari, oldingi bilimlari, harakat vaqti va joyi va h.k.ni aks ettiruvchi mavhum (rasmiylashtirilgan yoki rasmiylashtirilmagan) tavsifi.

QoS

qisq.: Quality Of Service

qarang: xizmatlar sifati

qotil paketlar

ingl.: killer packets

rus.: пакеты-убийцы

Tizimni, unga tarmoq dasturlaridagi xatolardan foydalanuvchi Ethernet yoki IP paketlarini jo'natish yoki tizim ishini halokatli tugatish orqali ishdan chiqarish uslubi.

QUILP

qisq.: QUad-In-Line Package

Chiqish tutashmalari to'rt qatorda joylashgan (mikrosxema uchun) tana.

qurilma fayli

ingl.: device file

rus.: файл устройства

Soxta-fayl (qurilma. U baytlar (ma'lumotlar) ketma-ketligini yozish va undan o'qish uchun xizmat qiladi. Odatiy fayllar bilan ishlash doimo biror bir tashqi qurilmaga baytlar ketma-ketligini o'qish (yoki yozish)dan iborat Odatda bu qattiq disk, disketa yoki kompakt-disk. Lekin hech kim baytlar ketma-ketligini printerga yozishni yoki baytlar ketma-ketligini klaviaturadan o'qishni taqiqlamagan. Shu bilan birga operatsion tizim, odatiy fayl bilan ishlayotgandek ishlayveradi. Masalan, MS-DOS da "CON" ismli faylga yozish, ekranga chiqarishni anglatadi. "PRN" ismli faylga yozish - bu ma'lumotlarni printerga uzatishni, "CON" faylidan o'qish - bu ma'lumotlar oqimini klaviaturadan uzatish, "COM1" ismli faylga yozish - bu ma'lumotlarni 1-chi ketma-ket port orqali uzatishni (tizimli blokning orqa tomonida shunday ajratgich bor) anglatadi. PRN, COM1, CON soxta-fayllar "qurilmalar fayllari" degan maxsus nom olganlar.

qurt

ingl.: worm

rus.: червь

Muxtor dastur.U ma'lumotlarni qayta ishlash tizimlari yoki kompyuter tarmoqlari orqali tarqalishi mumkin. Qurtlar xotira, xotira qurilmalari yoki ma'lumotlarni qayta ishlash vaqti kabi mavjud resurslarni kamaytirish uchun yaratiladi.

quyi pog'ona tili

ingl.: Low-Level Language (LLL)

rus.: язык низкого уровня

Ma'lumotlarni boshqarish va tuzilmasi bevosita muayyan kompyuter arxitekturasi aks ettiradigan dasturlash (Assembler tili yoki mashina tili) tili.

QWERTY

QWERTY klaviaturasi. Stolusti kompyuterlari uchun klaviaturaning standart yoyilmasi.

qo‘llanma

ingl.: application

rus.: приложение

Ma'lum foydalanish sohasida ma'lumotlarga ishlov berishni amalga oshiruvchi jami dasturlar.

qo‘lyozma matnni tanish

ingl.: handwriting recognition

rus.: распознавание рукописного текста

Qo‘lyozma matni ramzlarni kodlar ketma-ketligiga aylantirish texnologiyasi. Qo‘lyozma matnni tanish, matnni skaner yoki yorug‘lik perosi yordamida axborot tizimiga kiritish imkonini beradi. Jipslashgan matnni tanish dasturiy ta’minotdan qo‘lyozmaning uzluksiz chizig‘ini ayrim ramzlariga ajratishni talab qiladi. Bu oson masala emas, vohalanki, qo‘lyozmaning o‘zi yakka ma’noli emas. Bunda, lug‘atlarni ishlatish qo‘l keladi. O‘qiydigan tizimlar ham mavjud bo‘lib, ular har bir foydalanuvchiga 25-35 so‘zni yozib berishni taklif qiladilar. Tizim yozilganlarni o‘rganadi va mazkur foydalanuvchi qo‘lyozmasini taniy oldi.

qo‘riqlanadigan axborot

ingl.: protected information

rus.: охраняемая информация

1. Axborot mulkdori yoki mulkdor vakolat bergan shaxs tomonidan, kuchga ega qonunchilikka binoan muhofaza qilish maromi o‘rnatilgan axborot.
2. Erkin foydalanish va almashuv bilan bog‘liq jarayonlarda, ishlatilishi, qonunchilik bilan o‘rnatilgan qoidalarga mos bajariladigan axborot.

Rr

R&D

qisq.: Research and Development
Tadqiqotlar va ishlannmalar.

R/W

qisq.: Read/Write
O'qish - yozish.

RAD

qisq.: Rapid Application Development
qarang: dasturlarni tez ishlash

radio chastota spektri monitoringi

ingl.: monitoring of radiofrequency spectrum
rus.: мониторинг радиочастотного спектра

Tashkiliy-texnik tadbirlar majmui. U radio chastota spektri holatini nazorat qilish, undan foydalanishni baholash, radio chastota spektri to'g'risidagi qonunbuzarliklarni bartaraf etish uchun mo'ljallangan.

radioaloqa

ingl.: radio communication
rus.: радиосвязь

Radioto'lqinlar yordamida amalga oshiriladigan telekommunikatsiya.

radioelektron qurilma

ingl.: radio electronic device
rus.: радиоэлектронное устройство

Bitta yoki bir necha radiouzatuvchi va (yoki) radioqabul qiluvchi qurilmalar hamda yordamchi uskunalardan tashkil topgan texnika vositasi.

radioelektron vosita

ingl.: radio electronic tools
rus.: радиоэлектронные средства

Radioto'lqinlar uzatishga va qabul qilishga mo'ljallangan bir yoki bir necha radiouzatuvchi yoki radioqabul qiluvchi qurilmalar yoki ularning birikmasi va yordamchi uskunalardan iborat texnika vositasi. Bu vosita uzatish va qabul qilish uchun mo'ljallangan, o'z ishida chastotasi 5 kGs dan yuqori bo'lgan elektromagnit tebranishlaridan foydalanadigan radiostansiyalar, radiotelefonlar,

radionavigatsiya va radioaniqlash tizimlari, kabel teleko'rsatuvlari tizimi hamda boshqa vositalardan iborat.

radiohalal

ingl.: radio interference
rus.: радиопомеха

Bitta yoki bir necha nurlanishlardan hosil bo'lgan elektromagnit energiyasining radioaloqa tizimida qabulga ta'siri. U axborot sifati yomonlashishida, xatolar paydo bo'lishida yoki axborot yo'qotishda namoyon bo'ladi.

radiokanal

ingl.: radio channel
rus.: радиоканал

Ma'lumotlar uzatish uchun radionurlanishdan foydalanadigan kanal. Radiokanal radiouzatki va radio qabul qiluvchidan tarkib topgan. Radionurlanish chastotasi radiokanal vazifasiga ko'ra tanlanadi. Axborot tarmoqlarida radio kanallar ikki maqsadda ishlatiladi. Birinchisi, abonent tizimni kabellar guruhi asosida qurilgan tarmoq bilan ulashdir. Bunga, yer bo'ylab kabel tortish iloji bo'lmasa yoki tizim bir joydan boshqasiga ko'chib yursa ehtiyoj tug'iladi. Ikkinchi maqsad, radiotarmoq yaratishdir.

radionurlanish

ingl.: radio-frequency radiation
rus.: радиоизлучение

Elektromagnit spektrda infraqizil nurlanishdan oldin joylashgan elektromagnit nurlanish. Tebranish chastotasi 3-30 KGs dan 300-6000 GGs gacha bo'lgan elektromagnit to'lqinlari radionurlanishga oiddir. Bu chastotalar polosasini olti diapazonga bo'lish qabul qilingan. Bu diapazonlar radionurlanishlar tarqalishi xususiyatini belgilab beruvchi turli xil radioto'lqinlarga tegishli. Shuni nazarda tutish kerakki, bu polosalar doimiy bo'lmay radiotexnika rivojlana borgan sari kengayib boradi.

radiorele liniyasi

ingl.: microwave radio
rus.: радиорелейная линия

«O'tayuqori chastota» diapazonida ishlaydigan radiokanal. Radiorele liniyasi, 2; 7; 13; 15; 18; 23; 38 GGs chastotalarda ishlaydigan, o'tkazish polosasining kengligi 3,5-28 Mgs bo'lgan, 50 km uzoqlikgacha ma'lumotlarni uzata oladigan yerusti radiotarmoq'ining tarkibiy qismidir.

radiostansiya*ingl.: radio station**rus.: радиостанция*

Bitta yoki bir necha uzatgich yoki qabul qiluvchilar yoki uzatgich va qabul qiluvchilarning, shu jumladan, yordamchi uskunalari birikmasi. U belgilangan joyda radioaloqa xizmatini yoki radioastronomiya xizmatini bajarish uchun zarur.

radiotarmoq*ingl.: radio network**rus.: радиосеть*

Radiokanallarga ega bo'lgan simsiz tarmoq. Radiotarmoqlar hududiy yoki mahalliy bo'lishi mumkin. Arxitekturasiga ko'ra – ma'lumotlarni yo'naltirishli tarmoqlar va ma'lumotlarni tanlashga asoslangan tarmoqlarga farqlanadi. Xuddi shunday, yerusti radiotarmoqlari va yo'ldosh aloqasi tarmoqlari farqlanadi. Radiotarmoqlarning birinchi avlodi analog signallarni uzatishga mo'ljallangan edi. So'ngra, uzatish sifatini oshirish va qo'llanish sohasini kengaytirish maqsadida, radiotarmoqlarda diskret signallarni ishlata boshladilar. Har qanday turda ma'lumotlar uzatadigan radiotarmoqlar yaratish imkoniyati tug'ildi. Radiotarmoqlarning muhim tarkibiy qismi bo'lib, tayanch stansiyalari, ya'ni, abonent tizimlari hisobita o'zaro ishlaydigan, axborot tizimlari bisoblanadi.

radiotelefon*ingl.: radiophone**rus.: радиотелефон*

Radioto'lqinlar orqali nutq yoki musiqa uzatish yoki qabul qilish apparati. Radiotelefonlarni besh guruhi ajratiladi:

- tarmoq bilan radiokanal orqali ulanadigan telefon apparatlar;
- Mobil, ular avtomobillarda o'rnatiladi;
- tashishga qulay, ular yumshoq sumkalarda va g'iloflarda joylashadi;
- ko'chma, ular portfel-diplomatga yengil joylashadi;
- shaxsiy, ular kostum kissasida joylashadi.

radioto'lqin*ingl.: radio wave**rus.: радиоволна*

Shartli ravishda, chastotasi 6000 GGs dan past deb qabul qilingan elektromagnit to'lqinlar.

Ular fazoda sun'iy to'lqin o'tkazgichsiz ishoralar, signallar, yozma matn, tasvir va tovushni uzatish yoki qabul qilish uchun tarqatiladi.

Oltilta radioto'lqin diapazoni ajratiladi:

1. O'tauzun to'lqinlar (tebranishlar chastotasi-3-30 KGs).
2. Uzun to'lqinlar (30-300 KGs).
3. O'rta to'lqinlar (300-3000 KGs).
4. Qisqa to'lqinlar (3-30 MGs).
5. Ultraqisqa to'lqinlar (30 MGs - 300 GGs).
6. Submillimetrl to'lqinlar (300-6000 GGs).

radiochastota*ingl.: radio frequency**rus.: радиочастота**qarang: radioto'lqin***radiochastota spektri***ingl.: radio frequency spectrum**rus.: радиочастотный спектр*

Shartli ravishda qabul qilingan 3000 GGs dan past oraliqda joylashgan radiochastotalar majmuidir.

radiochastota taqdimoti*ingl.: radio frequency assignment**rus.: радиочастотное присвоение*

Radiochastota taqdim etuvchi tashkilot tomonidan foydalanuvchiga aniq radiochastotadan foydalanishga berilgan ruxsatnoma.

RADIUS*qisq.: Remote Authentication Dial-In User Service*

Qo'ng'iroq qilayotganni uzoqdan autentifikatsiyalash xizmati, RADIUS bayonnomasi. NAS serveri va autentifikatsiya (RADIUS serveri) serveri orasidagi o'zaroaloqada ishlash bayonnomasi. Birlamchi Livingston kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan (so'ngra Lucent xarid qilib olgan), RADIUS bayonnomasi de-fakto va IETF (RFC 2058) standartidir

RAID*qisq.: Redundant Array of Independent Disks**qarang: RAID massivlari***RAID massivlari***ingl.: RAID arrays**rus.: массивы RAID*

Ma'lumotlarni saqlash ishonchligini ta'minlash tizimi. U mustaqil disklardan iborat

bo'lgan ortiqcha massiv (RAID-massiv). Yuqori hajm, samaralilik va ishonchlikka ega disk tizimlarini yaratish texnologiyasi. Maxsus qurilma – RAID-nazoratchisi – yordamida bir necha disklar operatsion tizim tomonidan yagona katta disk sifatida qabul qilinadigan tarzda birlashtirilishi mumkin. RAID-tizimlarida ishonchlik ortiqchalik orqali amalga oshiriladi. Eng oddiy misol, bu RAIDning 1 pog'onasi, ya'ni, disklar oynasi mavjud bo'lgan hol. RAIDning mashhur 5 pog'onali xilida to'plamdagi disklarning bittasi qolgan disklarning nazorat summasini saqlaydi. Ortiqchalik to'plamdagi disklarning biri ishdan chiqqan holatda uni almashtirish va dastlabki axborotni qayta tiklash imkonini beradi.

RAIDning pog'onalar deb nomlanuvchi oltita ish maromi mavjud:

- 0 pog'onasi ma'lumotlarni disklar bo'yicha taqsimlashni ta'minlaydi. Bunda xatolarni tekshirish va ma'lumotlarni ortiqcha yozishlar yo'q.

- 1 pog'onasi oyna disklarni taqdim etadi. Ularning har biri o'z «aksida» taqrorlanib, boshqa diskdagi ma'lumotlarni to'la taqrorlaydi.

- 2 pog'onasi disklarning ketma-ket almashishini ta'minlaydi va nazorat diskini ajratadi. Har bir amal jarayonida barcha disklardan o'qiladi.

- 3 pog'onasi baytlarning ketma-ket almashishini ta'minlaydi va ma'lumotlarni qayta tiklash uchun juftlik diskini ajratadi. Juftlik diski nazorat summalarini saqlaydi va ayrim disklarning ishdan chiqishi oqibatlarini bartaraf qilish imkonini beradi.

- 4 pog'onasi bitlarning ketma-ket almashishi va nazorat summasi bilan tavsiflanadi. Ma'lumotlar disklar bo'yicha taqsimlanadi.

- 5 pog'onasi ma'lumotlar bloklarining ketma-ket almashishini amalga oshiradi va nazorat diskini ajratadi. Nazorat summalari disklar bo'yicha taqsimlanadi.

RAM

qisq.: Random Access Memory

To'g'ridan-to'g'ri almash xotirasi, tezkor xotira qurilmasi.

RAMDAC

qisq.: Random Access Memory Digital-to-Analog Converter

RAM uchun raqam-analog o'zgartirgichi. Xotiradagi tasvirni videomonitor uchun analog signallar oqimiga almashtirib beradigan vileomoslagichning mikrosxemasi.

ramz

ingl.: character

rus.: знак

Biror bir tushunchani, hodisani, jarayonni shartli ifodalashda xizmat qiluvchi alomat. Ramz yoki alomat sifatida, raqam, harf, punktuatsiya belgisi yoki tabiiy tilni iyeroglifi, tinish belgisi, bo'shlik belgisi, maxsus ramz, amal ramzi bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, boshqaruvchi ramzlar keng ishlatiladi.

ramzni tanish

ingl.: character recognition

rus.: распознавание символов

Belgilarni optik o'qish moslamasi asosida yaratilgan elektron qurilma.

rang

ingl.: colour

rus.: цвет

Muayyan elektromagnit spektrli yorug'likni ko'z bilan sezish. Kompyuter grafikasida rang uch tavsifnoma bilan tavsiflanadi:

- ta'sirchanlik, yorug'lik nuri chastotasi bilan belgilanadigan sifat;

- to'yinganlik, rangni berilgan ta'sirchanlik bilan ifodalanish darajasi, odatda foizlarda belgilanadi (0 dan 100 gacha);

- ravshanlik, nurlanish energiyasi darajasi (yorug'lik oqimining zichligi).

Kompyuter tizimlarida rang bir necha model bilan tavsiflanishi mumkin. Masalan, asosiy «qizil, yashil, ko'k» ranglarni yagona tarzda birikmasi RGB deb ataluvchi model, ko'pgina kompyuterlarda foydalaniladi. Oq qog'ozga choplashda «feruza, to'q-qizil, sariq» CMYmodelidan foydalaniladi.

rangli choplash

ingl.: colour print

rus.: цветная печать

Matn va grafikani rangli choplash imkoniyati. Amalda barcha purkovchi printerlar, rangli tasvirlarni yuqori sifat bilan choplay oladilar. Lazer printerlari ham rangli choplashni amalga oshira oladi, lekin bunday printerlar ancha qimmat turadi.

ranjlash*ingl.: ranking**rus.: ранжирование*

Izlash mashinasining bazasidan foydalanuvchining talabnomasiga mos keladigan sahifani tanlash jarayoni. Shuningdek, sahifani talabnomaga mos kelish (relevantlik) foizi kamayib borishi tartibida taqdim etiladi. Ranjlash uchun muayyan izlash mashinasining relevantlik formulasi ishlatiladi, unda, relevantlikka ta'sir o'tkazadigan turli faktorlar turli vazn koeffitsiyentlari qatnashadi. Relevantlik formulasi har doim sir tutiladi, yoki juda bo'lmaganda, faktorlarning vaznlari oshkor etilmaydi.

raqam asri*ingl.: digital age**rus.: цифровой век*

Raqamli texnologiyalar global ravishda tarqalganda yuzaga kelgan atama. Bu jarayon zamonaviy hayotni ijtimoiy-madaniy jihatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

raqam-analog o'zgartirishi*ingl.: Digit-to-Analog Conversion (DAC)**rus.: цифро-аналоговое преобразование*

Diskret signalni analog signalga aylantirish jarayoni. Aksariyat hollarda maxsus integral sxemalar yordamida amalga oshiriladi.

raqamlash*ingl.: digitalization**rus.: цифрование*

Analog signalni diskret signalga aylantirish jarayoni, ya'ni, analog ma'lumotlarni raqamli, kompyuter muhitida mavjud bo'la oladigan va mashina o'qiydigan tashuvchilarda saqlanadigan shaklga o'tkazish. Kompyuter grafikasida, geoinformatikada va sh.k. larda qo'llaniladi. Analogli tasvirlarni raqamlash, ko'pincha skaner yordamida bajariladi.

raqamlashtiruvchi*ingl.: digitizer**rus.: оцифратор*

Chizma va boshqa tasvirlarni raqamlashtirish uchun mo'ljallangan qurilma. Raqamlashtiruvchi tasvirlarni kompyuterda ishlov berish uchun raqamli shaklga o'girish imkonini beradi.

raqamli*ingl.: digital**rus.: цифровой*

Raqamlardan tashkil topgan ma'lumotlarga, hamda bu ma'lumotlardan foydalanadigan jarayonlar va funksional qurilmalarga tegishli tushuncha.

raqamli abonent liniyasi*ingl.: Digital Subscriber Line (DSL)**rus.: цифровая абонентская линия*

Oddiy telefon liniyasi asosida, Internetga yuqori tezlikli kirish kanalini yaratish texnologiyasi. DSL texnologiyasi, ma'lumotlarni zichlashtirish uchun murakkab modulyatsiya sxemalaridan foydalanadi. Bu texnologiya «so'nggi mil» texnologiyasi deb ham ataladi, chunki, u telefon stansiyalarini bir-biri bilan ulashga emas, balki, uy va idoralarni telefon stansiyalari bilan ulashga mo'ljallangan. DSL texnologiyasi, kommunikatsiya xizmatlari ko'rsatuvchidan uzoq bo'lmagan (6 km.gacha) masofalarda yuqori tezlikdagi aloqaga ega bo'lib, ISDN texnologiyasiga nisbatan kattaroq tezlikda ma'lumotlar uzatish bilan farqlanadi. DSL ning barcha turlanishlari xDSL tarzida belgilanadi. Internetga tezkor asinxron kirish Asymmetric DSL (ADSL) texnologiyasi yordamida ta'minlanadi, tezkor sinxron aloqa esa, Symmetric DSL (HDSL) texnologiyasi yordamida ta'minlanadi.

raqamli fotoapparat*ingl.: digital photographic camera**rus.: цифровой фотоаппарат**qarang:* raqamli kamera**raqamli hamyon***ingl.: digital wallet**rus.: цифровой бумажник**qarang:* elektron hamyon.

Plastikli kartadan foydalanib Internet tarmog'ida tovar uchun haq to'lash uchun mo'ljallangan dastur. Mijozga Internet orqali xavfsiz hisob-kitob qilish imkonini beradigan dasturiy ta'minot.

raqamli imzo*ingl.: digital signature**rus.: цифровая подпись**qarang:* elektron raqamli imzo**raqamli iqtisodiyot***ingl.: digital economy*

rus.: цифровая экономика

Raqamli kommunikatsiyalar yordamida olib borilayotgan iqtisodiyot.

qarang: elektron iqtisodiyot

raqamli kamera

ingl.: digital camera

rus.: цифровая камера

Raqamli formatda tasvirlar olish, ishlov berish va saqlash uchun foydalaniladigan kamera. U suratlarni saqlash uchun, plenka o'rniga ichiga o'rnatilgan yoki almashtiriladigan yarim o'tkazgichli xotiradan foydalanadi. U kompyuter, televizor va printer bilan ulanishi mumkin. Kadruga ishlov berish bevosita kamerada amalga oshirilganligi sababli, foydalanuvchi olingan tasvirni darhol to'g'riligini tekshirishi, uni choplashi yoki elektron pochta orqali jo'natishi mumkin. Odatda, raqamli kamera 10 dan 200 gacha tasvirlarni saqlashi mumkin. Bozorda taklif qilinayotgan elektron fot apparatlar qurilmalari 496x360 dan 6000x7520 gacha piksellarni ajrata oladi. Odatda, foydalanuvchi olinayotgan tasvirlar sifatini (ajrata olishini) tanlashi mumkin, bu esa saqlana oladigan tasvirlar soniga ta'sir qiladi.

raqamli konvert

ingl.: digital envelop

rus.: цифровой конверт

1. Xabarning oxiriga qo'shib yuboriladigan va muayyan qabul qiluvchiga xabarning mazmunini butunligini tekshirish imkonini beradigan ma'lumotlar.

2. Xabarlarini shifrlash uchun simmetrik kriptotizim, maxfiy kalitlarni shifrlash uchun esa asimmetrik kriptotizimdan foydalaniladigan mexanizm. Shunday qilib, uzoq muddatli kalit asimmetrik kriptotizimga, seansli kalit esa simmetrik kriptotizimga mansub.

raqamli modem

ingl.: digital modem

rus.: цифровой модем

Ma'lumotlarni uzatish uchun analogi modemlarga nisbatan, yuqoriroq chastotalardan (4 KGs dan 1-2 MGs gacha) foydalanadigan modem. Bu esa bir necha Mbit/s tezlikka (maksimal tezlik aloqa liniyasining sifatiga va aloqa bog'lamasigacha bo'lgan masofaga bog'liq) yetkazib ma'lumotlar uzatish imkonini

beradi. Bunda past chastotalardan foydalanilmaydi, bu esa, ulanishni uzmaganda holda telefonda gaplashish imkonini beradi. Raqamli modemlar bilan ishlash uchun ATS larda maxsus qurilmalar o'rnatilgan bo'lishi kerak, shu sababli raqamli modemni sotib olishdan oldin, ATS bu xizmat turini quvvatlashiga ishonch hosil qilishi zarur.

raqamli poligrafiya

ingl.: digital polygraphy

rus.: цифровая полиграфия

Lazer yordamida choplash texnologiyasi. Raqamli poligrafiya tezkor hisoblanadi, chunki, hujjatlar ko'lamini kompyuterdan diskret signallarni ola turib, juda ham qisqa vaqt ichida choplash imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli poligrafiyani qimmatroq ekanligini hisobga olib, undan nashr ko'lamini katta bo'lmagan hollarda foydalaniladi. Raqamli poligrafiyaning yaratilishi kompyuter-choplash atamasini keltirib chiqardi. U kompyuter va poligrafiya orasida oraliq amallar yo'qligini anglatadi.

raqamli pul

ingl.: digital cash

rus.: цифровые деньги

Naqd pulning elektron analogi. Raqamli pul sotib olinishi mumkin, ular elektron shaklda maxsus qurilmalarda saqlanadi va xaridorning ixtiyorida bo'ladi. Saqlash qurilmalari sifatida, smart-kartalar yoki maxsus kompyuter tizimlaridan foydalaniladi.

raqamli radio

ingl.: digital radio

rus.: цифровое радио

Radiotarmoq orqali uzatilayotgan tovushga raqamli ishlov berish texnologiyasi.

raqamli sertifikat

ingl.: digital certificate

rus.: цифровой сертификат

Sertifikalash markazi tomonidan berilgan elektron hujjat. Undan kompaniya yoki foydalanuvchini aynanlash uchun uning ochiq kalitini tekshirish yo'lidan foydalaniladi.

raqamli signal

ingl.: digital signal

rus.: цифровой сигнал

qarang: diskret signal

raqamli signalizatsiyaning ma'lumotlar bo'g'ini

ingl.: digital data signalling link

rus.: звено данных сигнализации цифровое

Ma'lumotlar bo'g'ini. U chekka signalizatsiya qurilmalari bilan interfeysni amalga oshiradi va raqamli uzatish kanallaridan hamda raqamli uzib-ulagichlardan yoki ularning chekka uskunalaridan iborat.

raqamli tabaqalanish

ingl.: digital divide

rus.: цифровое неравенство, цифровой разрыв, цифровой раскол

qarang: axboriy tabaqalanish

1. Aholini kompyuter texnologiyalaridan erkin foydalanishi mumkin bo'lgan va mumkin bo'lmagan qismlari orasidagi chegara. Texnologiyalar olamiga kirganlar bilan kirmaganlar orasidagi tengsizlik.
2. Global miqyosda, ayrim mamlakatlarning xalqlari uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan erkin foydalanish imkoniyatining yo'qligi. Raqamli tengsizlik muammosi o'ylab chiqilganmi yoki yo'qmi, bu bahs 5 yildan beri davom etmoqda. Ilk bor Digital Divide so'zlari 1997 yili ovoza qilindi. Aynan o'shanda, BMT o'zining uchinchi dunyo mamlakatlarini rivojlantirish dasturini chop etdi.
3. Jamiyatning tabaqalanishi (mablag', oila tarkibi, kelib chiqishi, ta'lim darajasi va h.k.dagi farq). Bunda Internetdan to'liq erkin foydalanish imkoni hamma fuqorolar uchun teng emas.

raqamli tarmoq

ingl.: digital network

rus.: цифровая сеть

Diskret signallar uzatadigan va ularga ishlov beradigan kommunikatsiya tarmog'i. Raqamli tarmoqlar, avvalgi analogli tarmoqlarga nisbatan yetarlicha afzalliklarga ega. Ularga birinchi navbatda, shovqinga yuqori bardoshligi, mikroprotessor va xotira qurilmalaridan keng foydalanish, kanal hosil qiluvchi apparatlarning oddiyligi kiradi. O'lchamlariga qarab mahalliy, hududiy va global tarmoqlar faqlanadi.

raqamli tasvir

ingl.: digital image

rus.: цифровое изображение

Raqamli shaklda taqdim qilingan, anlagol tasvirlarni skaner, tele- va videokamera yordamida raqamlash yo'li bilan olingan tasvir.

raqamli teleko'rsatuv

ingl.: digital television

rus.: цифровое телевидение

Diskret signallar yordamida amalga oshiriladigan teleko'rsatuvlar. 1997 yilning aprel oyida AQSH ning aloqa bo'yicha federal komissiyasi, televizion jamiyatlarga raqamli teleko'rsatuvlarga o'tishga ko'rsatma berdi. Unga ko'ra, AQSH ning asosiy televizion stansiyalari 1999 yilning kuziga raqamli eshittirishlarni boshlashlari kerak, 2006 yilga kelib barcha stansiyalar raqamli eshittirishlarga o'tkaziladi. Bu qaror boshqa davlatlarda ham raqamli teleko'rsatuvlarga o'tishga turtki bo'ldi. Raqamli teleko'rsatuvlarni yaratish shaxsiy kompyuterlarni televizor bilan va teleko'rsatuvlar texnologiyalarini ma'lumotlar uzatish bilan birlashishni anglatadi.

raqamli tizim

ingl.: digital system

rus.: цифровая система

Raqamli signallarni tezkor uzatishga mo'ljallangan majmua.

raqamli videodisk

ingl.: Digital Video Disk (DVD)

rus.: цифровой видеодиск

Ixtiyoriy turdagi ma'lumotlarni yozishga mo'ljallangan katta hajmdagi raqamli disk. Axborot saqlash uchun optik disk texnologiyasining keyingi avlodidir. DVD bir shaklga keltirilgan standart bo'lib, matn, tasvir va tovush yozish hamda maishiy videotexnikada foydalanish uchun mo'ljallangan. Ma'lumotlarni DVD ga yozishda, bir vaqtning o'zida, disklarning hajmini oshirish imkonini beradigan ma'lumotlarni zichlashtirish amalga oshiriladi. Ikki turdagi disklar chiqariladi. Bir qatlamli DVD disk 4,7 Gbayt ma'lumotlarni saqlaydi, bu 135 minut davom etadigan videofilmni yozishga, yoki tovushni 9 soat eshitishga yetadi. Bu 34 000 ta epchil disk demakdir. Ikki qatlamli texnologiya bu sig'imni 8 Gbaytgacha yetkazadi. Ikki tomonlama DVD disk, yoziladigan ma'lumotlar hajmini 17 Gbaytga yetkazadi. DVD 1380 Kbayt/s gacha tezlik bilan ma'lumotlarni o'qishni

ta'minlaydigan, ma'lumotlarga o'rtacha kirish vaqti 190 ms bo'lgan o'yinuritma deb ataladigan qurilmaga o'rnatiladi. Tasvirlar 500 qatorga yaqin format bilan uzatiladi. Tovushga kelganda, u ko'pkanali (6 kanali) bo'lishi mumkin. DVD videofilmlarni faqat maishiy videotexnikada emas, balki shaxsiy kompyuterlarda ham ko'rishni ta'minlaydi. Kinostudiyalar videofilmlarni DVD da chiqarmoqdalar.

raqamli xarita

ingl.: digital map
rus.: цифровая карта

Raqamli shaklda xuddi rastrli fayl kabi taqdim qilingan tasvir. U yoxud, havo yoki kosmik (uchar) apparatlardan bevosita radiokanal orqali, yoki analogli tasvirlarni skaner, tele- yoki videokameradan raqamlash yo'li bilan olinadi

raqamli Yevropa simsiz aloqasi

ingl.: Digital European Cordless Telecommunications (DECT)

rus.: цифровая европейская беспроводная связь
Raqamli simsiz aloqa uchun Yevropa standart DECT. Cheklangan maydonlarda mini-uyali tarmoqlar yaratish uchun xizmat qiladi. Ko'p jihatdan GSM standartiga o'xshaydi. Ovoz ADPCM algoritmi bo'yicha kodlanadi.

RARP

qisq.: Reverse Address Resolution Protocol
Manzilni aniqlash teskari bayonnoma, RARP bayonnomasi. Mahalliy tarmoqda kompyuter o'zining MAC-manziliga mos IP-manzilini so'raydigan bayonnoma.

RAS

qisq.: Remote Access Service
Uzoqdan kirish xizmati. Windows operatsion tizimida mahalliy tarmoqqa modem orqali ulanish imkonini beradigan tizimli xizmat.

rastr

ingl.: raster
rus.: растр

Tasvirlarni to'g'ri burchakli matritsaviy tasvir elementlari – piksellar shaklida taqdim qilishning raqamli vositasi. Ular tasvirlarni yoki fazoviy obyektlarni rastrli ifodalash asosidir.

rastrli tasvir

ingl.: raster image
rus.: растровое изображение

Alohida oddiy elementlar bo'lmish piksellardan qatorlab shakllantiriladigan tasvir. Tasvir matritsasiidagi ko'psonli piksellar uning shunday shaklini ta'minlaydiki, unda nuqtalar bir biri bilan deyarli qo'shilishib ketadi. Rastrli grafikaning muhim fazilati bo'lib, tasvirlarga ishlov berishni ancha yengillashtiradigan, tasvirning har bir elementini tahrirlash imkonidir. Rastrli tasvirlarning kamchiligi, ohista o'zgaradigan egri chiziqlarni yarata olmasligidir. Masalan, aylana har doim siniq egri chiziq shaklida tasvirlanadi, darhaqiqat, bu chiziqning sinishilaridagi sakrashlarni, tasvir rastrli nuqtalari sonini oshirish hisobiga, kamaytirish mumkin (ammo, yo'q qilib bo'lmaydi).

rastrli-vektorli o'zgartirish

ingl.: raster-to-vector transformation
rus.: растрово-векторное преобразование

Fazoviy obyektlarni rastrli ifodalashdan vektorli ifoda shakliga avtomatik yoki yarimavtomatik ravishda aylantirish (konvertirlash). Rastr-vektorli o'zgartirish vektorlar bo'yicha ixtisoslashgan dasturiy vosita tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

ravshanlik

ingl.: brightness
rus.: яркость

Kompyuter grafikasida rang tavsiflanadigan uch tavsifnomadan (to'yinganlik va ta'sirchanlik bilan bir qatorda) biri. Ravshanlik nurlanish energiyasining darajasini (yorug'lik oqimini zichligi) belgilaydi.

RDA

qisq.: Remote Database Access
Ma'lumotlar bazasidan uzoqdan erkin foydalanish, RDA bayonnomasi. Ma'lumotlar bazasidan erkin foydalanishni standart kommunikatsiya bayonnomasi.

RDB

qisq.: Relational Data Base
qarang: relyatsion ma'lumotlar bazasi

RDBMS

qisq.: Relational DataBase Management System
qarang: relyatsion MBBT

RDF

qisq.: Resource Description Framework

Resurslarni tavsiflash sxemasi, RDF standarti. XML tiliga asoslangan standart, W3C konsorsiumi tomonidan tasdiqlangan. Metama'lumotlarni yaratish qoidalari ham uning tarkibiga kirgan, Internet resurslarini standart tarzda tavsiflash imkonini beradi.

RDRAM

qisq.: Rambus DRAM

Rambus firmasi DRAMi. Ma'lumotlarni yuqori tezlik bilan almasha oladigan xotira mikroshemasi turi, Rambus firmasining ishlanmasi.

RealAudio

Audioni jonli efrida eshitysh imkonini beruvchi brauzerlarga qo'shiladigan modul. Bundan tashqari, axborotni tarmoq orqali uzatish paytida eshitytirish imkonini ham beruvchi axborot zichlashning o'z yuqori samarali usulidan foydalanadi.

RealVideo

Videoni jonli efrida ko'rish imkonini beruvchi brauzerlarga qo'shiladigan modul. Bundan tashqari, axborotni tarmoq orqali uzatish paytida aks ettirish imkonini ham beruvchi axborot zichlashning o'z yuqori samarali usulidan foydalanadi.

redirekt

ingl.: redirect

rus.: переуказ

Foydalanuvchini tanlangan sahifadan boshqa sahifaga majburiy ravishda qayta yo'naltiradigan dasturiy ishlanma yoki skript.

registr

ingl.: register

rus.: запись

Hodisalarni, obyektlarni, kodlarni ro'yxatga olish uchun mo'ljallangan biror bir narsaning ro'yxati yoki xotira sohasi. Informatikada registr deganda, kompyuterning tarkibiy qismlari orasida jo'natiladigan, cheklangan o'lchamli kodlarni vaqtincha saqlashga mo'ljallangan oddiy qurilma tushuniladi. Registrning muhim xossasi, ma'lumotlarni qabul qilish va berishda yuqori tezlikka ega bo'lishidir. Registr uyalardan iborat, ularga so'z, buyruq, ikkilik sanoq tizimida berilgan son va boshqalarni yozish, eslash va o'qib olish mumkin. Ko'pincha, registr kompyuter

ishlaydigan so'z o'lchami bilan bir o'lchamga ega. Ixtiyoriy registrning ish tezligi, u saqlay oladigan bitlar soni bilan belgilanadi. Registrnlarni boshqarish, odatda, mikroasturlash vositalari bilan bajariladi.

reinjiningir

ingl.: reengineering

rus.: реинжиниринг

Odatda, axborot texnologiyalari asosida, biznes-jarayonlarni takroran, boshqa shaklda loyihalash.

reklama

ingl.: advertising

rus.: реклама

Biror narsa haqidagi axborot tarqatish uslubi. Reklama bozor egallash maqsadida amalga oshiriladi. Reklama uchun maxsus nashr, gazeta va jurnallar hamda global tarmoqlar ishlatiladi. Internet.tarmog'ining global ulanish xizmati, teleko'rsatuvlar va radioda kompyuter reklamasi bunga misol bo'laoladi.

reklama maydonchasi

ingl.: banner area

rus.: рекламная площадка

Sotish (yoki almashishga) uchun taklif qilinayotgan, odatda biror mulkdorga tegishli reklama o'rinlari majmui. Masalan, bu sayt yoki reklama tarmog'i yoki mavzu bo'yicha tarqatish bo'lishi mumkin. Odatda, reklama maydonchasi o'zining auditoriyasi, uning soni va sifati (ijtimoiy-demografik tavsifnomasi) bilan tavsiflanadi.

reklama tarmog'i

ingl.: banner networks

rus.: рекламная сеть

Muayyan reklama o'rinlarida reklama materiallarini joylashtirishni boshqarish imkonini beradigan tizim. Tarmoqlar turli reklama maydonchalaridagi reklama o'rinlarini birlashtirishi mumkin (masalan, banner ayirboshlovchi tarmoq, banner xarid tarmoqlari) yoki bir saytning yoki portalning ichida (ichki tarmoqlar) ishlatiladi.

reklama o'ri

ingl.: banner place

rus.: рекламное место

Veb-sahifa dizaynida aniq turdagi reklama materiallarini joylashtirish uchun ajratilgan

o'rin. Qoidaga ko'ra, bir sahifada bir necha reklama o'rni bo'ladi, masalan, 468x60 bir bannerga va ikki 100x100 bannerga. Saytning mazmunidan yaqqol ajralib turadigan, reklama o'rningizni dizayni nafislik belgisi bo'lib hisoblanadi. Odatda, «birinchi ekranga» tushadigan reklama o'rinlari qimmatroq hisoblanadi, chunki, bunda ko'rib chiqish uchun sahifalarni varaqlash talab qilinmaydi.

relevantlik

ingl.: relevance

rus.: релевантность

1. Olingan natija kutilgan natijaga mos kelishi darajasi. Izlash atamalarida – bu izlash natijasini talabnomada qo'yilgan vazifaga mos kelishi darajasi.
2. Internet tarmog'ida – qanchalik izlash mashinasi topgan hujjat sizning talabnomangizga qanchalik mos kelishini ko'rsatadigan son. Relevantlikni hisoblash ancha murakkab. Bu sohada yetakchi <http://www.google.com/> relevantlikni hisoblash uchun sun'iy tafakkur elementlarini jalb qilgan. Bunda foydalanuvchilarning tanlovini kuzatib borish orqali sun'iy tafakkur tizimi o'z tajribasini oshirib boradi.

relyatsion ma'lumotlar bazasi

ingl.: Relational DataBase (RDB)

rus.: реляционная база данных

Tarkibiy qismlar munosabatlari to'plami shaklida mantiqiy tashkillashtirilgan ma'lumotlar bazasi. RDB ning alohida xususiyati, uning tuzulmasi jadval shaklida ekanidir. Bunday jadvallarning qatorlari – yozuvlarga, ustunlari – atributlarga (saqlanayotgan ma'lumotlarning alomatlariga) mos keladi. Relyatsion ma'lumotlar bazasini ishlatish quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- ma'lumotlarni jadval shaklida yig'ish va saqlash;
- ularning mazmunini yangilash;
- atributlar yoki yozuvlar bo'yicha turli axborotni olish;
- olingan ma'lumotlarni diagramma yoki jadval shaklida aks ettirish;
- baza materiallari bo'yicha kerakli hisoblarni bajarish.

relyatsion MBBT

ingl.: Relational DataBase Management System (RDBMS)

rus.: реляционная система управления базой данных

Ma'lumotlar jadvallar shaklida berilgan MBBT turi. Jadval yozuvlar bog'lanishlarini aks ettiradi. MBBT lari soddaligi, muxtasarligi va aniqligi bilan ajralib turadi. Ularning har biri, bir vaqtning o'zida bir necha jadvallarda joylashgan ma'lumotlar bilan ishlaydi. Shu sababli relyatsion ma'lumotlar bazalari, ma'lumotlardan tezkor erkin foydalanishni ta'minlaydi. Ko'proq ishlatiladigan MBBT larga Oracle, Sybase, MySQL, Microsoft Access misol bo'lishi mumkin.

replikatsiya

ingl.: replication

rus.: репликация

Bir necha serverda ma'lumotlar bazasini takrorlash. Axborotdan erkin foydalanish samaradorligini oshiradi. Haqiqatdan ham foydali bo'lishi uchun, muntazam ravishda yangilashni va ko'chirilgan nusxalarni mutanosibligini kafolatlash zarur.

resurs

ingl.: resource

rus.: ресурс

1. Tizimning, foydalanuvchiga yoki jarayonga ajratilishi mumkin bo'lgan, mantiqiy yoki jismoniy qismi.
2. Hisoblash tizimining ixtiyoriy tarkibiy qismlaridan biri va u taqdim qilayotgan imkoniyatlar.
3. Hisoblash tizimining yoki uning ayrim tarkibiy qismlarining, hisoblash jarayoniga yoki foydalanuvchiga taqdim qilinishi mumkin bo'lgan vaqt, apparat, dasturiy va boshqa vositalari. Masalan, biror bir dasturni ishlashi uchun ajratilishi mumkin bo'lgan markaziy protsessorning vaqti, tezkor yoki tashqi xotira sohasi va kiritish-chiqarish qurilmalari resursdir.
4. Xizmat yoki bir turdagi xizmatlarni taqdim qiladigan, muayyan auditoriyaga xizmat ko'rsatadigan va mustaqil loyiha muqomiga (o'zining xususiy noyob nomiga) ega veb-sahifalar majmui.

RET

qisq.: Resolution Enhancement Technology

Ajrataolish qobiliyatini yaxshilash texnologiyasi, RET texnologiyasi.

REXX

qisq.: REstructured eXtended eXecutor

Tuzilmasi qayta tuzilgan kengaytirilgan ijrochi, REXX tili. IBM kompaniyasi ishlab chiqqan skriptlar tili.

reyestr

ingl.: registry

rus.: реестр

Qaralsin: domen nomlar reyestri, Windows reyestri

rezident

ingl.: resident

rus.: резидент

qarang: rezident dastur

rezident dastur

ingl.: resident program

rus.: резидентная программа

Dastur. U joriy vaqtda bajarilayotibdimi yo yo'qmi, bundan qat'iy nazar, tezkor xotiradan joy olgan obyektidir.

rezistor

ingl.: resistor

rus.: резистор

Yarimo'tkazgichli asbob. U elektromagnit nurlanishni energiyaning boshqa turlariga o'zgartirishni ta'minlaydi va elektronikada ishlatiladi.

RFC

qisq.: Request for Comments

Sharhlar uchun so'rov. IETF guruhining rasmiy hujjati turi. RFC seriyasi hujjatlari tartib raqamga va o'z mavzeiga ega. RFC-hujjatning yakunlangan rusumi Internet standarti bo'lib qolmoqda.

RGB

qisq.: Red, Green, Blue

Qizil, yashil, ko'k; RGB tizimi. Rang kodlash RGB tizimi. RGB tizimida rang uch asosiy aniq jadallikka ega ranglarning yig'indisi sifatida tasavvur qilinadi. Uchchala asosiy ranglarning yo'qligi (nol jadallikka ega) qora rangga mos keladi.

RGBHV

qisq.: Red, Green, Blue, H-sync, V-sync

Alohida sinxronlashga ega bo'lgan qizil, yashil, ko'k rang. RGB videosignalini uzatish usuli, gorizantal va vertikal sinxronlash signallari bir-biridan alohida uzatiladi.

RIP

qisq.:

1. Routing Information Protocol – Yo'nalish axboroti bayonnomasi, RIP bayonnomasi. Katta bo'lmagan tarmoqlar uchun yo'naltirish bayonnomasi.
2. Raster Image Processor – Rastri tasvirlarga ishlov bergich. Tasvirni vektorli turdan bitli xarita (rast) turiga o'zgartirish uchun xizmat qiluvchi dasturiy yoki apparat qurilma.
3. Rest In Peace - Tinch yotgin. Qabrlardagi yozuv.

RISC

qisq.: Reduced Instruction Set Computer

Buyruqlar yig'masi qisqartirilgan kompyuter, RISC me'moriy tuzilmasi.

Mashina buyruqlari (ko'rsatmalari) yig'masi, odatda bir xil uzunlikdagi, uncha katta bo'lmagan ommabop protsessor turi.

Rich media

Reklama materiallarini yaratishning odatda Flash va Javalarga asoslangan yangi texnologiyasi. Ingliz tilidan "boy" yoki "boyitilgan" vosita deb so'zma-so'z tarjima qilinadi. Rich media afzalliklari qatorida uning yordamida reklamani qiziqarliroq va o'zaro faol qilish mumkinligi ajralib turadi.

richagli mexanizm

ingl.: joystick

rus.: рычажный механизм

Tizimga koordinatalar kiritishga mo'ljallangan qurilma. Richagli mexanizm plastmass g'ilof shaklida yasalgan bo'lib, unga tik ravishda qo'l ushlagich o'rnatilgan. U hech bo'lmaganda ikkita harakat erkinligi darajasiga ega. Boshqarish tugmachalari g'ilofning ustida va qo'l ushlagichning yuqori qismida joylashadi. Qo'l ushlagichning har tamonga harakatlanishi monitor ekranidagi kursorni boshqaradi. Richagli mexanizm avtomatlashtirishning turli sohalarida va kompyuter o'yinlarida ishlatiladi.

RJ

qisq.: Registered Jack

Standart uya. FCC da ro'yxatga olingan ulash uyalariga standartlar.

RLE

qisq.: Run-Length Encoding

Takrorlanish davomiyligini kodlash, RLE usuli. Bir xil elementlar ketma-ketligi takrorlanayotgan element qiymatiga va takrorlanishlar soniga almashtiriladigan kodlash usuli.

RLL

qisq.: Run-Length Limited encoding

Cheklangan davomiylikka ega bo'lgan takrorlanishni kodlash, RLL usuli. Takomillashgan RLE usuli, bunda kodlanayotgan ketma-ketlik uzunligi cheklangan.

RMI

qisq.: Remote Method Invocation

Usulni uzoqdan chaqirish, RMI texnologiyasi. Java maslagi uchun API, uning yordamida obyekt uzoqdan turib (tarmoq orqali) boshqa obyektning usullarini chaqirishi mumkin.

RMON

qisq.: Remote network MONitoring

Uzoqdan tarmoq monitoringi. SNMP bayonnomasining kengaytmasi. Tarmoq bog'lamalari ma'lumotlarni uzatishi bilan bog'liq statistik axborotni hisobga olish registrlarining standart yig'masini ta'minlaydi. Bunday axborot shikastlanishlarni izlash maqsadida markazlashgan aks ettirilishi va tahlil qilinishi mumkin.

robastlik

ingl.: robustness

rus.: робастность

Ham ichki, ham tashqi xato holatlar yuz berganda, hisoblash tizimining qayta tiklana olish qobiliyati o'Ichovi.

robot

ingl.: robot

rus.: робот

O'zgaruvchan tashqi sharoitda maqsad sari yo'nalgan hulq-atvoriga qodir tizim. «Robot» atamasi chex tilidagi «robata» ish so'zidan kelib chiqqan. Bu g'oya ilk bor 1921 yili Karel Chapekning «RUR» (Rossumning hammabop robotlari) pyesasida ifodalangan.

Fantast yozuvchi Ayzek Azimov ularni 1951 yili chiqqan «Men, Robot» hikoyasi va «Robotlar seriyasi»

kitoblari seriyasi bilan mashhur qildi. Robot-sun'iy intellekt va mexanikaning qorishmasidir. Uning asosi kompyuter yoki kompyuterlar guruhidan iborat. Kompyuter tashqi qurilmalar-rivojlangan a'zolari boshqaradi. Tashqi qurilmalar detallar, asboblari yoki robotning o'zini fazoda va burchak ostida harakatlarini ta'minlaydi. O'z vazifalarini bajarish uchun robot datchiklardan (sun'iy ko'rish, eshish a'zolari, sensor qurilmalar) kelayotgan axborotga ishlov beradi. «Robot» atamasi «bot»sifatida ham ishlatiladi, uning ma'nosi, dasturiy agent bo'lib, u masalan, veb-resurslarni izlashda qo'llaniladi.

ROLAP

qisq.: Relational OLAP

Relyatsion OLAP, ROLAP texnologiyasi. Relyatsion ma'lumotlar bazasida axborot saqlaydigan OLAP- tizimlarning boshqacha shakli.

ROM

qisq.: Read-Only Memory

Faqat o'qish uchun xotira, doimiy xotira qurilmasi.

ROT-13

qisq.: ROTate 13

13 ga burilish. Lotin alifbosida yozilgan xabarlarini kodlashning sodda usuli. Usulning mohiyati alifboni 13tadan belgilardan iborat ikkita nimjadvalga bo'lish va dastlabki xabardagi har bir harfni boshqa nimjadvaldagi simmetrik harf bilan almashtirishga asoslanadi. Shunday qilib, A harfi N deb kodlanadi, B esa O deb, va teskarisi - N - A, O - B va h.k. boshqa belgilar (ochiq joy, tutinish belgilari) o'zgartirilmaydi.

rotor mashinasi

ingl.: rotor machine

rus.: роторная машина

Umumiy o'q atrofida erkin aylanadigan disklardan iborat kriptografik mashina. Mexanik va elektromexanik bo'lishi mumkin. Mashinaning disklari (rotori) bir biriga nisbatan harakatlanadi, shu bilan, har bir taktida burchak holatlaridan noyob birikma hosil qiladi. Agar

rouming

mashinaning hamma diskleri qo'zg'almas bo'lganda edi, bunda, rotor mashinasi bir diskli oddiy ekvivalent almashtirishni bajaruvchiga o'xshab qolgan bo'lar edi. Disklar soni yetarlicha (odatda 5-10) bo'lsa, diskarning to'g'ri tanlangan soxta tasodifiy harakatida rotor mashinasi yuqori kriptobardoshlikni ta'minlaydi. Eng mashhur rotor mashinalaridan biri S-36, u yana M-209 Converter nomi bilan ham ma'lum.

rouming

ingl.: *roaming*

rus.: *роуминг*

Abonentga avtomatik uzluksiz xizmat ko'rsatish. Roumingni ikki turi mavjud. Birinchisi, milliy rouming. Bunda davlat ichida abonent biror operator tarmog'i ta'sir zonasidan boshqasining ta'sir zonasida o'tsa avtomatik uzluksiz xizmat bilan ta'minlanadi. Ikkinchisi, xalqaro rouming. Bunda, abonent bir mamlaktdan boshqa mamlakatga o'tganda ham mobil abonentga avtomatik uzluksiz xizmat bilan ta'minlanadi.

router

ingl.: *router*

rus.: *маршрутизатор, рутер*

qarang: yo'naltirgich

RPC

qisq.: *Remote Procedure Call*

Tartibotni uzoqdan chaqirish, RPC bayonnomasi.

 RPG

qisq.: *Role-Playing Game*

Rolli o'yin. O'yin ishtirokchisi aniq shaxs o'rnida o'ynaydigan kompyuter o'yini.

RS-232

qisq.: *Recommended Specification 232*

Tavsiya qilingan 232 spetsifikatsiyasi. Ketma-ket kommunikatsiya interfeys spetsifikatsiyasi.

RSA

qisq.: *Rivest-Shamir-Adleman*

RSA algoritmi. Ochiq kalit asosida shifrlash algoritmi, 1977 yilda ishlab chiqilgan. Algoritmning nomi uning mualliflari familiyalarining birinchi harflaridan hosil bo'lgan: Ron Rivest, Adi Shamir, Leonard Adleman.

RSVP

qisq.: *Resource Reservation Protocol*

Resurslarni zahiralash bayonnomasi, RSVP bayonnomasi. Tarmoqni zaruriy o'tkazish yo'li yo'lni vaqtincha zahiralash imkonini beradigan bayonnomasi.

RT

qisq.: *Real Time*

Haqiqiy vaqt. Haqiqiy vaqtga mansub.

RTC

qisq.: *Real-Time Clock*

Haqiqiy vaqt soati. Haqiqiy vaqt hisobini olib boradigan qurilma.

RTF

qisq.: *Rich Text Format*

Kengaytirilgan matn formati, RTF formati.

RTOS

qisq.: *Real-Time Operating System*

Haqiqiy vaqt operatsion tizimi. Haqiqiy vaqt operatsion tizimlari kattaroq bo'lsa ham (bir necha soniya) kafolatlangan javob vaqtiga egadirlar.

RTTI

qisq.: *Run-Time Type Identification*

Bajarilish vaqtida turini aniqlash. Obyektga yo'naltirilgan dasturlash tilining tavsifnomasi. Dastur bajarilishi vaqtida muayyan turdagi obyekt haqida axborot olib turish imkonini beradi.

runet

ingl.: *runet*

rus.: *рунет*

Internetning Rossiya qismi, ya'ni, yagona, Rossiya veb-saytlaridan tashkil bo'lgan axborot makoni. Internetda chegaralar geografik omatlar bo'yicha emas, balki, til bo'yicha bo'ladi. Shu sababli, runet deganda, faqat .ru domenidagi saytlarning o'zigina emas, balki, barcha russiyazon saytlarni ham tushunish zarur.

RUP

qisq.: *Rational Unified Process*

Bir shaklga keltirilgan Rational jarayoni. Rational kompaniyasi taklif qilgan dasturiy ta'minotni ishlab chiqish uslubiyati.

ruter

ingl.: router

rus.: маршрутизатор, рутер

qarang: yo'naltirgich

ruxsatli erkin foydalanish

ingl.: authorized access

rus.: санкционированный доступ

1. Axborot resursiga shtat texnika vositalari yordamida belgilangan qoidalarga muvofiq amalga oshirilayotgan erkin foydalanish.

2. Erkin foydalanishlar uchun chegaralaviy qoidalarni buzmasdan axborotdan erkin foydalanish.

ro'yxatga ishlov berish

ingl.: list processing

rus.: обработка списков

Ro'yxat elementlarini tahlil qilish va tartibga keltirish. Ro'yxatlarga ishlov berishda, ma'lumotlar elementlarining bog'lanishlarini namoyon qiladigan modellashtirish amalga oshiriladi, bu esa ularni izlashni yengillashtiradi. Ro'yxatlarga ishlov berish aslida, elementlar to'plamini tartibga keltirishdir. Ro'yxatlarga ishlov berish, bu maqsadga mos keluvchi tillar yordamida bajariladi, masalan, LISP tili yordamida. Ro'yxatlarga ishlov berish tilining eng muhim vazifasi xotiradan unumli foydalanishdir.

ro'yxatga kiritish

ingl.: registration

rus.: регистрация

Foydalanuvchilarni ro'yxatga olish va ularga dasturlar va ma'lumotlarni ishlatishga huquq berish jarayoni. Ayrim veb-saytlar foydalanuvchilarga qo'shimcha xizmatlarni olish va pullik xizmatlarga obuna bo'lish uchun ro'yxatdan o'tishni, ya'ni, o'zi haqida qandaydir ma'lumotlarni xabar qilishni (anketa to'ldirishni) va login va parol olishni taklif qiladilar. Ro'yxatga kiritish varaqasini to'ldirganingizdan so'ng, sizning ma'lumotlaringiz sayt egalariga kelib tushadi. Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tganda, uning uchun «akkaunt» (account) deb ataluvchi – hisob yozuvi yaratiladi, foydalanuvchiga tegishli turli axborot saqlanadi, masalan, sayt uchun uning sozlashlari, pullik xizmatlarni istemol qilgani haqida ma'lumotlar va boshqalar.

ro'yxatga olish markazi

ingl.: registration centre

rus.: центр регистрации

Maxsus vakolatli organda davlat ro'yxatidan o'tgan va «Elektron raqamli imzo to'g'risidagi» qonunda nazarda tutilgan vazifalarni bajarayotgan yuridik shaxs. Ro'yxatga olish markazi:

- elektron raqamli imzoning yopiq va ochiq kalitlarini yaratadi;

- elektron raqamli imzo yopiq kaliti muhofaza qilinishini ta'minlaydi;

- elektron raqamli imzolar kalitlari sertifikatlarining reyestrini yuritadi, uning o'z vaqtida yangilanishini hamda undan yuridik va jismoniy shaxslarning erkin foydalana olish imkoniyatini ta'minlaydi;

- yuridik va jismoniy shaxslarga elektron raqamli imzolar kalitlarining sertifikatlarini elektron hujjatlar shaklida va qog'oz hujjatlar shaklida beradi;

- elektron raqamli imzolar kalitlarining sertifikatlarining amal qilishini to'xtatib turadi va qayta tiklaydi, shuningdek ularni bekor qiladi;

- elektron raqamli imzoli qog'ozdagi elektron hujjatlarning ko'chirma nusxalarini tasdiqlaydi va h.k.

Ss

S.M.A.R.T.

qisq.: Self-Monitoring, Analysis and Reporting Technology

Qattiq disklarning o'z-o'zini nazorat va tahlil qilish texnologiyasi.

S/C

qisq.: Short Circuit

Qisqa tutashuv.

S/N

qisq.:

1. Serial Number – (Mahsulotning) seriya tartib raqami.
2. Signal-to-Noise - Signal/shovqin [nisbati].

S/PDIF

qisq.: Sony/Philips Digital InterFace [connector]

Sony/Philips raqamli interfeysi. Sony va Philips firmalari tomonidan ishlab chiqilgan raqamli optik audio interfeys.

subj

ingl.: subj

rus.: субъект

Inglizcha Subj qisqartmasi. Subject ya'ni mavzu, nom, predmetni bildiradi.

SACD

qisq.: Super Audio Compact Disc

Yaxshilangan audio ixcham-disk. Oddiy CDga qaraganda 6 barobar katta sig'imga ega, bu esa ko'p kanalli tovushni juda sifatli yozish imkonini beradi. SACD ikki qatlamli bo'lib, bunda ikkinchi qatlam yo oddiy CD o'ynatgichlari bilan uyg'unlik uchun, yo diskning umumiy eshittirish vaqtini ko'paytirish uchun xizmat qilishi mumkin.

SADT

qisq.: Structured Analysis and Design Technique

Tarkibiy tahlil va loyihalashtirish uslubi, SADT uslubiyati. Biznes loyihalarini modellashtirish va tahlil qilish uchun ishlatiladi. SADT uslubiyati funksional diagrammalar (modellar)ning oddiy grafik ifodasi va ularning bosqichma-bosqich bo'linishi va

aniqlanishining (yozuvchi-o'quvchi davri) o'zaro faol uslubiga asoslangan.

SAG

qisq.: SQL Access Group

SAG guruhi, SQL erkin foydalanish guruhi. SQL tilini qo'llab-quvvatlovchi relyatsion MBBT yetkazib beruvchilarining uyushmasi.

sahifa

ingl.: page

rus.: страница

Noyob manzilga ega bo'lgan, ko'rish dasturi yordamida ochib ko'rilishi mumkin bo'lgan hujjat. WWW sahifalardan iborat. Odatda, bu matn, grafika, tovush, video yoki animatsiya, boshqa hujjatlarga gipermurojaatlarni o'z ichiga olgan ko'ptashuvchi hujjatlardir.

sahifaga tashriflar chastotasi

ingl.: site frequency

rus.: частота посещения страницы

Foydalanuvchilar qachon veb-saytga qaytishini ko'rsatuvchi o'rtacha kattalik. Bu doimiy yangilanib turuvchi mazmunli saytlar uchun tavsifli. Tashriflar soni chastotasi qanchalik katta bo'lsa, bannerlar tezroq kuyadi, chunki bu holda bitta tashrifchi tomonidan bannerni bir necha marta ko'rish ehtimoli yuqori.

SAM

qisq.: Security Account Manager

Xavfsizlik tizimida qayd yozuvlar menejeri.

Samsung Electronics korporatsiyasi

ingl.: Samsung Electronics corporation

rus.: корпорация Samsung Electronics

Telekommunikatsiyalar, kompyuterlar va maishiy texnikani ishlab chiqaruvchi katta kompaniya. Samsung Electronics 1969 yilda Koreya Respublikasida yaratilib, tezda xalqaro kompaniyaga aylangan. Shaxsiy kompyuterlar bilan birga bu yerda qattiq disklar, monitorlar, integral sxemalar va h.k.ni ishlab chiqarish keng yo'lga qo'yilgan.

SAN

qisq.: Storage Area Network

Ma'lumotlarni saqlash qurilmalari tarmog'i. Ma'lumotlarni saqlash qurilmalarini birlashtiruvchi yuqori tezlikka ega bo'lgan tarmoq.

sanagich

ingl.: counter

rus.: счётчик

qarang: tashriflar sanagichi.

sanoat josusligi

ingl.: industrial espionage

rus.: промышленный шпионаж

Egasiga zarar yetkazuvchi yoki yetkazishi mumkin bo'lgan noqonuniy harakatlar. Bunda tijorat sirini tashkil qiluvchi ma'lumotlarni to'plash, egallab olish va uzatish nazarda tutiladi.

Santa Cruz Operation korporatsiyasi

ingl.: Santa Cruz Operation corporation

rus.: корпорация Santa Cruz Operation

Axborot tarmoqlari uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. AQSHda yaratilgan bo'lib, UNIX operatsion tizimining yuqori samarali rusumlarini, jumladan «muqaddas xoch jarayoni» deb nomlangan SCO UNIX operatsion tizimi va OpenServer operatsion tizimini yaratish orqali mashhur bo'lgan.

sarlavha

ingl.: header

rus.: заголовок

Ma'lumotlar paketining boshida joylashgan bo'lib, manzillash axborotini va o'zida xatolarni tekshirish kodlarini saqlaydi. Shu atamaning o'zi, elektron pochta xabarida, bevosita matn oldida joylashgan qismini belgilash uchun ham ishlatiladi.

SAS

qisq.: Serial Attached SCSI

Ketma-ket SCSI. Diskli jamlovchilarni ulash uchun SCSI interfeysining evolutsiyasi. Ma'lumotlarni ketma-ket uzatish uslubidan foydalanadi. SATA qurilmalarini qo'shishni ham ko'zlaydi.

SAT

qisq.: SIM Application Toolkit

SIM uchun qo'llanmalar to'plami, SAT bayonnomasi. Uyali radiotelefonlar SIM kartalarini SMS xabarlar yordamida dasturlashtirish, dasturiy ta'minotni yurgizish imkonini beradi. Foydalanuvchini aynanlashni ta'minlaydi.

SATA

qisq.: Serial ATA

Ketma-ket ATA. Diskli jamlovchilarni ulash uchun ATA interfeysining evolutsiyasi. Ma'lumotlarni ketma-ket uzatish uslubidan foydalanadi.

SATAN

qisq.: Security Administrator Tool for Analyzing Networks

Tarmoqlar tahlili uchun xavfsizlik ma'muri quroli.

savdo markasi

ingl.: TradeMark (TM)

rus.: торговая марка

Xaridor tomonidan tanilishi mumkin bo'lgan, lekin so'zlar bilan ifodalanishi mumkin bo'lmagan belgilash. Bu belgi tovarning ishlab chiqaruvchisini ko'rsatadi, ammo, chiqarilayotgan mahsulot turini ko'rsatmaydi. Masalan, IBM (IBM korporatsiyasi), Novell (Novell korporatsiyasi).

savdo ta'minoti

ingl.: marketware

rus.: торговое обеспечение

Savdoga oid dasturlar majmuasi. U yagona maslakga tayangan va sotish-sotib olish, muzokaralar o'tkazish, izlash va kataloglar xizmati ishi va kelishuvlarni amalga oshirishni ta'minlaydi.

savdo tizimi

ingl.: trade system

rus.: торговая система

Xaridor va sotuvchi muloqoti maromida savdo amallarini o'tkazish uchun mo'ljallangan virtual tizim. Axborot majmualarida odatda, virtual ofis bilan chambarchas birlashgan bo'ladi. Mutaxassislarining maslahatlari, infratuzilmali xizmatlar va boshqa qo'shimcha imkoniyatlarni ta'minlaydi.

sayt

ingl.: site

rus.: сайт

qarang: veb-sayt

saytni indekslash

ingl.: site indexing

rus.: индексация сайта

Ishlatilayotgan so'zlar va iboralar ro'yxatini tuzish maqsadida saytning matn materiallarini mantiqiy tahlil qilish. Shu tarzda tuzilgan ro'yxat foydalanuvchi so'rovi bo'yicha saytda

axborotni izlashda ishlatiladi. Indeksplash avtomatik rejimda izlash robotlari deb nomlangan maxsus dasturlar tomonidan amalga oshiriladi. Barcha izlash tizimlari tomonidan qo'llaniladi.

SCA

qisq.: Single Connector Architecture

Bitta ulash uyasiga ega bo'lgan arxitektura - Wide SCSI interfeys signallari hamda oziqlantirish shinalarini birlashtiradigan qattiq diskni ulash uyasi. Odatda bunday ulash uyasi qattiq disklarni «issiq» almashtirish imkonini berib, serverlarda ishlatiladi.

SCADA

qisq.: Supervisory Control And Data Acquisition

Dispatcherlik boshqarish va ma'lumotlarni to'plash. Sanoat ishlab chiqarishini boshqarish uchun mo'ljallangan tizimlar sinfi nomi.

SCS

qisq.: Structured Cabling System

Tartibga solingan kabel tizimi, TSKT.

SCSI

qisq.: Small Computer Systems Interface

Kichik kompyuter tarmoqlari tizimlari interfeysi, SCSI interfeysi. Yuqori tezlikdagi parallel interfeys standarti, jamlovchi va chekka qurilmalarni kompyuterga ulash uchun ishlatiladi (masalan, qattiq disk yoki skanerni). «Skazi» deb talaffuz qilinadi.

SD

qisq.:

1. Single Density – Bir xil zichlik (axborotni yozishda).
2. Standard Deviation – O'rtacha kvadratik og'ish.

SD Card

qisq.: Secure Memory Card

Xavfsiz xotira kartasi. SanDisk, Panasonis va Toshiba firmalari tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. O'lchamlari va tavsifnomalari bo'yicha MMCga juda o'xshaydi, biroq biroz yirikroq. MMSdan asosiy farqi – mualliflik huquqlarini muhofaza qilish texnologiyasi: karta beruxsat nusxa olishdan kriptografikaviy himoyaga, axborotni tasodifiy o'chirilishi yoki buzilishiga qarshi kuchaytirilgan himoyaga ega.

SDH

qisq.: Synchronous Digital Hierarchy

Sinxron raqamli shajara, SDH standarti. Ma'lumotlarni uzatish optik tola tarmoqlarini qurish standarti.

SDI

qisq.: Single Document Interface

Bitta hujjat interfeysi, SDI interfeysi. Qo'llanmalar bilan foydalanuvchi interfeysining tashkillashtirish usuli. SDI qo'llanmasi yo har doim bitta hujjat bilan ishlaydi, yo har bir yangi hujjat uchun qo'llanma oynasidan tashqari yana bir oyna ochadi.

SDK

qisq.: Software Development Kit

DTni ishlab chiqish to'plami. Dasturiy ta'minot ishlab chiquvchi uchun mo'ljallangan utilitalar, hujjatlar, dasturiy koddan iborat to'plami.

SDMI

qisq.: Secure Digital Music Initiative

Raqamli musiqa muhofazasini ta'minlash bo'yicha tashabbus, SDMI komissiyasi. 1998 yilning dekabr oyida RIAA tashabbusi bilan yaratilgan.

SDRAM

qisq.: Synchronous Dynamic RAM

Sinxron dinamik TXQ. SDRAM mikrosxemalarida ketma-ket tanlash paytida ma'lumotlarni olish vaqti nanosoniyalarda ko'rsatiladi. Aslida esa sinxron xotira mikrosxemalari qobiqlaridagi raqamlar ushbu xotira ishlay oladigan tizim shinasining eng ko'p takt chastotasini ta'minlaydi. SDRAM tezkorligi va shina takt chastotasi muvofiqligi jadvalda quyida keltirilgan:
Xotira tezkorligi, ns: 12, 10, 8, 7
Shinaning eng ko'p chastotasi, MGs: 83, 100, 125, 133

SDSL

qisq.: Symmetric Digital Subscriber Line

Simmetrik raqamli abonentlik liniyasi, SDSL standarti. Ma'lumotlarning 2 Mbit/s tezligigacha simmetrik uzatilishini ta'minlaydi va kichik korxonalarining Internetdan erkin foydalanishi uchun foydalanilishga mo'ljallangan. SDSL ulanishning asosiy kamchiliklari turli ishlab chiqaruvchilar jihozlarning past uyg'unligi va shovqinlarga

nisbatan past bardoshligi. Hozirgi paytda ushbu texnologiyaning yaxshilangan xili – SHDSL keng tarqalgan. U shovqinlarga qarshi kodlashdan va yagona G.shdsl standartidan foydalanadi.

seans pog'onasi shluzi

ingl.: circuit-level gateway

rus.: шлюз сеансового уровня

Tarmoqlararo ekranni (brandmauerni) amalga oshirish usullaridan biri. Mualliflashgan mijoz bilan tashqi xostni bevosita o'zaro ishlashiga yo'l qo'ymaydi. Ishonchli mijozning aniq xizmatlarga bo'lgan talabnomasini qabul qilib, talab qilingan seansdan erkin foydalanish huquqini tekshirib tashqi xost bilan ulanish o'rnatadi. Shundan so'ng shluz, har ikki yo'nalishdagi paketlardan, ularni filtrlamay nusxa ko'chiradi.

SECAM

qisq.: Systeme Sequentiel Couleurs a Memoire

Xotirali ranglar ketma-ketligi tizimi, SECAM standarti. Fransiya va sobiq SSSR mamlakatlarida ishlatiladigan rangli televideniye standarti.

Seiko Epson korporatsiyasi

ingl.: Seiko Epson corporation

rus.: корпорация Seiko Epson

Aniq mexanika va elektronika mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Seiko Epson Yaponiyada 1942 yilda yaratilgan. Kompaniya o'zining Epson printerlari va Seiko elektron soatlari bilan mashhur. Shu bilan birga, u modemlar, skanerlar va boshqa tashqi qurilmalar ishlab chiqaradi. Shuningdek, katta integral sxemalar, cheklar, kvitansiyalar, shtrixli kodlarni chop etish uchun ixtisoslashtirilgan ixcham printerlar ham ishlab chiqaradi.

semantika

ingl.: semantics

rus.: семантика

Tilshunoslikning semiotik (semiotika – belgilar va belgi tizimlari to'g'risidagi fan) nuqtai nazardan til birliklari (so'zlar, gaplar va h.k.lar)ning ma'nolari va mazmunlari, tilning iboralari va uning tug'ilishi, ko'rilishi va o'zgarishida ishtirok etuvchi mantiqiy shakllarini o'rganuvchi bo'limi. Kompyuterli dasturlashtirish sohasida kodlar, buyruqlar, xabarlar mazmunini belgilaydi va ma'lumotlar

ma'nosini aniqlash yoki kodlash uchun xizmat qiluvchi jami amallarni o'z ichiga oladi.

sensor ekrani

ingl.: touch screen

rus.: сенсорный экран

Ekranni barmoq tegishi orqali kompyuterni boshqarish uchun xizmat qiladi.

seriyali

ingl.: serial

rus.: серийный

Ketma-ket. Ma'lumotlarning seriyali uzatish deganda ularni bir onda bir bitdan uzatish tushuniladi. Seriyali atamasining teskarisi parallel, unda bir paytning o'zida bir necha bit uzatiladi.

sertifikat

ingl.: certificate

rus.: сертификат

Sertifikatlash markazi tomonidan foydalanuvchi, kompyuter yoki xizmat uchun berilgan raqamli imzoli hujjat. Sertifikatlar boshqa veb bog'lamasini mazkur veb bog'lamasi sifatida aynanlashtirish mumkin emasligini ta'minlaydi. Bu elektron tranzaksiyalar, masalan, elektron savdo xavfsiligini ta'minlash imkonini beradi va bog'lama tomonidan uzatiladigan yoki qabul qilib olinadigan axborotdan beruxsat foydalanishning oldini oladi.

sertifikatlash markazi

ingl.: certificate authority

rus.: сертификационный центр

Raqamli sertifikatlarni saqlash bilan shug'ullanuvchi kompaniya yoki tashkilot. Foydalanuvchi shaxsini tekshirib, undan ochiq kalitni saqlash uchun qabul qiladi. Bundan keyin boshqa foydalanuvchilar sertifikatlash markaziga ushbu foydalanuvchi ochiq kalitining haqiqiyiligini tekshirish uchun murojaat qilishlari mumkin. "Elektron raqamli imzo to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi Qonuniga ko'ra yuqorida aytilgan vazifalar Ro'yxatga olish markazi zimmasiga yuklatilgan.

server

ingl.: server

rus.: сервер

1. Tarmoqda joylashgan fayllar va boshqa resurslardan erkin foydalanishni taqdim etuvchi tarmoqdagi kompyuter. Internetda server

deganda, veb-sahifalar joylashgan va veb-brauzerlari so'rovlariga javob beruvchi kompyuterga tushuniladi.

2. Mijoz deb nomlanuvchi dasturlarga ma'lum xizmatlarni ko'rsatuvchi dastur. Server dasturi va mijoz dasturlari bitta yoki turli kompyuterlarda bajarilishi mumkin. Masalan, kompyuterda o'rnatilgan elektron pochta dasturi mijoz dasturidir. U pochta qutisi bilan ushbu quti joylashgan kompyuter bilan server dasturi orqali muloqotda bo'ladi. Serverlarning eng muhim turlari quyidagicha:

- WWW serverlari ko'ptashuvchi axborot va ma'lumotlar bazalari tarkibini taqdim etish uchun mo'ljallangan;
- elektron pochta serverlari;
- fayllarni almashish uchun mo'ljallangan FTP serverlari;
- vokeyi vaqtida muloqot qilish serverlari (chatlar);
- Internet telefoniyasi faoliyatini ta'minlovchi serverlar;
- Internet orqali radio va videoni uzatish tizimlari.

3. Server dasturi bajarilayotgan kompyuter. *qarang:* Mijoz-server arxitekturasi.

SES

qisq.: Societe Europeene des Satelites
qarang: Yevropa yo'ldosh jamiyati

sessiya

ingl.: session
rus.: сессия

Server bilan har bir aloqada bo'lish vaqtinchalik parol (sessiya soni) uzatishni mo'ljallangan foydalanuvchining ish seansi. Odatda sessiyalar mahfiy ma'lumotlar – elektron pochta, fayllar, bank hisob raqamlari – bilan ishlash uchun hosil qilinadi. Foydalanuvchi 15-20 daqiqa davomida murojaat qilmasa sessiya tugallangan hisoblanadi.

SET

qisq.: Secure Electronic Transaction
qarang: xavfsiz elektron kelishuv

SGI korporatsiyasi

ingl.: SGI corporation
rus.: корпорация SGI

Yuqori samarali abonentlik tizimlari, ma'lumotlarga tezkor ishlov berish usullari va

vositalarini yaratish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. SGI (Silicon Graphics Incorporated qisqartmasi) James Clark tomonidan 1982 yilda yaratilgan bo'lib, Mountain View (Kaliforniya)da joylashgan. SGI o'zining kompyuter grafikasi va multiplikatsiya sohasidagi mahsulotlari bilan ayniqsa mashhur. Silicon Graphics superkompyuterlar, katta ajrataolishga ega bo'lgan murakkab grafik va video obyektarga ishlov berish uchun zarur bo'lgan katta xotiraga ega 64-razradli grafik ish stansiyalarini ishlab chiqaradi. Kompaniyaning yangi ishlanmalari qatoriga qo'llanma yaratish vositalari va WWW uchun serverlar kiradi.

SGML

qisq.: Standardised Generalised Markup Language
Standart umumlashtirilgan belgilash tili. Elektron hujjat tuzilishini belgilash uchun ISO 8879 standarti. SGML asosida oddiyroq til XML yaratilgan.

SGRAM

qisq.: Synchronous Graphics RAM
Sinxron grafik TXK. Videokartalarda mahalliy xotira sifatida qo'llaniladigan oddiy sinxron xotira turi. Yozuvni bir paytning o'zida bir necha manzilga yozish imkonini beruvchi sahifa registri borligi bilan farq qiladi. Bu ekran maydonlarning tez to'ldirilishi yoki tozalanishi imkonini beradi.

SGSN

qisq.: Serving GPRS Support Node
GPRS ta'minot bog'lamasi. GPRS tizimi elementi – GSM kadrlarini TCP/IP paketlariga aylantiruvchi paketli uzib-ulagich.

Sharp korporatsiyasi

ingl.: Sharp corporation
rus.: корпорация Sharp

Elektron texnikasini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Sharp ko'p tashuvchili vositalarga ega bo'lgan ixcham shaxsiy kompyuterlar va suyuq kristalli ko'rsatkichlar hamda monitorlar ishlab chiqaradi.

SHDSL

qisq.: Symmetric High-bitrate Digital Subscriber Line
SDSL texnologiyasining mukammallashtirilgan xili. Ma'lumotlarni taxminan 2.3 Mbit/s gacha bo'lgan tezlikda uzatish imkonini beradi. Ushbu texnologiya eng avvalo ma'lumotlarni

almashish kanalining eng ko'p ishonchligiga erishishga qaratilgan. SHDSL texnologiyasida signalga ishlov berishning mukammallashtirilgan uslubidan foydalaniladi. Bu ulanish barqarorligi va liniyada shovqinlarga qarshi yuqori chidamlilikni ta'minlaydi. Bitta telefon kabelida joylashgan bir necha SHDSL aloqa kanallari bir biriga halaqit bermaydi. SHDSL barcha raqamli modemlar orasida aloqa liniyasining eng katta uzunligini ta'minlaydi – 6 kmga yaqin. SHDSL texnologiyasining muhim afzalligi ish jarayonida ma'lumotlarni uzatish tezligi o'zgarishsizdir. Bu korporativ foydalanuvchilar uchun odatda muhim shart bo'ladi. ADSL modemdan farqli o'laroq SHDSL modem mijoz va server rejimida ishlashi mumkin, bu esa ikkita SHDSL modemni bir biri bilan to'g'ridan-to'g'ri. Qo'shimcha uzib-ulagichsiz ishlash imkonini beradi.

SIG

qisq.: *Special Interest Group*

1. Qiziqishlar bo'yicha maxsus guruh bo'lib, u ACMga yo'naltirish bo'yicha tuzilgan.
2. Qiziqishlar bo'yicha yangiliklar guruhi.

SIGMOD

qisq.: *Special Interest Group on Management of Data*
Ma'lumotlarni boshqarish bo'yicha ACM SIG guruhi, SIGMOD guruhi.

signal

ingl.: *signal*

rus.: *сигнал*

1. Ma'lumotlarni aks ettirish uchun ishlatiladigan fizikaviy kattalikning o'zgarishi.
2. Parametrlari xabarni mos ravishda aks ettiruvchi xohlagan fizikaviy jarayonni bildiruvchi moddiy axborot tashuvchisi. O'zining fizikaviy tabiatiga ko'ra signal elektr, akustik, optik, elektrmagnit va boshqa bo'lishi mumkin.

signalga ishlov berish

ingl.: *signal processing*

rus.: *обработка сигналов*

Signallarni o'zgartirish jarayoni. Ko'pgina axborot vazifalarini yechishda, signallar o'zgartirilishi amalga oshiriladi. Analogli signallar ham, diskret signallar ham ishlovdan o'tadi. Signallarga ishlov berish filtrlash,

modulyatsiyalash, demodulyatsiyalash, garmonik tashki qiluvchilarga yoyish va shovqinlardan ajratishni nazarda tutadi.

signalizatsiya aloqa yo'li

ingl.: *signalling route*

rus.: *маршрут сигнализации*

Oldindan signalizatsiya punktlari ketma-ketligi sifatida belgilangan aloqa yo'li. Undan signalizatsiya punkti tomonidan muayyan belgilangan punktga yo'naltirilgan signal xabarlarini uzatilishi mumkin.

signalizatsiya bo'g'ini

ingl.: *signalling link*

rus.: *звено сигнализации*

Signalizatsiya ma'lumotlarini uzatish va uning boshqarish funksiyasidan tashkil topgan uzatish vositasi. U ramzli xabarlarini ishonchli uzatishni ta'minlash uchun ishlatiladi.

signalizatsiya bo'g'inlari guruhi

ingl.: *group of signalling links*

rus.: *группа звеньев сигнализации*

Signalizatsiya bo'g'inlari majmui. Bu bo'g'inlar ikki punktni bevosita bog'laydi va bir xil fizik tafsifnomalarga (bitlar tezligi, tarqatish vaqti va x. k.) ega.

signallarni filtrlash

ingl.: *signal filtering*

rus.: *фильтрация сигналов*

Signallarni umumiy oqimidan kerakli mezonlarga ega bo'lganlarini ajratib qo'yish jarayoni. Signallarni filtrlash quyidagi zaruriyatlardan hosil qilingan sharoitlarda ishlatiladi:

- modulyatsiyada tashuvchining ustiga qoplangan signalni ajratish;
- yagona jismoniy kanal orqali uzatish uchun multiplekslashda birlashtirilgan signallarni ajratib olish;
- signalga keyinchalik uning shaklini yoki tavsifnomalarini o'zgartirish uchun lozim bo'lgan ishlov berish;
- kuchli shovqinlangan signaldan foydalisini ajratib olish.

Signallarni filtrlash jismoniy pog'onada bajariladi.

signallarni raqamli protsessori

ingl.: *digital signal processor*

rus.: *цифровой процессор сигналов*

Signallarga ishlov berishga mo'ljallangan mikroprotseptor. Uning arxitekturasi, diskret signallarga ishlov berish uchun zarur bo'lgan jarayonlarni tezkor bajarishga mo'ljallangan. Birinchi navbatda, ko'paytirish va to'plash amallarini bajarishda qo'llanadi. Raqamli mikroprotseptorlardan foydalanish signallarga ishlov berish narxini tushirishga va ular tuzilmasini soddalashtirishga imkon beradi. Masalan, aloqa texnikasida bunday protseptorlar telefon apparatlari, modemlar va radiotelefon aloqa yaratishda, videokonferensiyalar, kanallarni multiplekslashni tashkil qilishda foydalaniladi.

signatura

ingl.: signature

rus.: сигнатура

Tizimning tekshirilishi mumkin bo'lgan noyob tavsifnomasi. Signatura misoli sifatida dastlabki diskning identifikatsiya belgisi sifatida ishlatiluvchi disk belgisi bo'lishi mumkin. Ushbu belgidan dasturiy yo'l bilan nusxa olinmasligi lozim.

Silikon vodiysi

ingl.: Silicon Valley

rus.: силиконовая долина

San-Fransisko janubida joylashgan va kompyuter kompaniyalarning o'ta katta zichligini nazorat qilish mumkin bo'lgan hudud taxallusi. Silikon – chiplarni ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan eng ko'p foydalaniladigan yarimo'tkazgich.

SIM

qisq.: Subscriber Identification Module

Abonentni aynanlash moduli, SIM karta.

SIMD

qisq.: Single Instruction, Multiple Data

Bitta ko'rsatma, ko'p ma'lumotlar. Mikroprotseptorlar uchun MMX buyruqlarni qurishning asosiy tamoyili. Ushbu buyruqlar operandlar sifatida operandlarni 80-xonali setkada saqlash uchun mo'ljallangan hamprotseptor registrlaridan foydalanadi.

SIMM

qisq.: Single In-line Memory Module

Chiqish bog'ichlarning bir qatorda joylashgan xotira moduli. Bozorda asta-sekin yo'qoluvchi xotira moduli. Har tomondan 72ta chiqishga ega

bo'lsa ham, ikkala tomonda ham chiqish juftlari o'zaro tutashgan va shuning uchun birtomonlama hisoblanadi. SIMMda xotira xonalari 32 (juftligi 36) bit bo'lib, u Pentium protseptorlariga ega bo'lgan kompyuterlarda faqat juft bo'lib foydalanilishi mumkin.

simmetrik shifr

ingl.: symmetric code

rus.: симметричный шифр

Axborotni shifr-matnga o'g'irish va dastlabki matnga o'g'irish uchun bir xil kalit ishlatiluvchi shifr.

simpleks

ingl.: simplex

rus.: симплексный

Faqat bitta yo'nalishda uzatishni bildiradi. Simpleks va yarimdupleks o'rtasidagi farqqa e'tibor bering. Yarimdupleks bir paytning o'zida faqat bitta tomon uzatishi mumkin bo'lgan ikki tomonlama aloqalarni bildiradi. Simpleks esa bitta tomon uzatuvchi, ikkinchisi qabul qilib oluvchi bo'lgan bir tomonli uzatishdir. Simpleks aloqa misoli sifatida stansiyalardan ma'lumotlarni olishi mumkin, biroq ma'lumotlarni uzata olmaydigan oddiy radioni keltirish mumkin.

SIMS

qisq.: Sun Internet Mail Server

Internetning pochta serveri (Sun Microsystems).

simsiz ko'rsatmalar bayonnomasi

ingl.: Wireless Application protocol (WAP)

rus.: протокол беспроводных приложений

Simsiz quрилmalar (mobil telefon, cho'ntak shaxsiy yordamchisi) yordamida maxsus Internet resurslari – WML tilida yaratilgan saytlardan erkin foydalanishni ta'minlovchi bayonnomasi.

simsiz mahalliy tarmoq

ingl.: wireless local-area network

rus.: беспроводная локальная сеть

Signallar efir orqali uzatiladigan mahalliy tarmoq. Odatda, litsenziya talab qilinmaydigan 2,4 GGs chastotalar oralig'i qo'llaniladi. Bunday tarmoqlar kabelli mahalliy tarmoqlardan so'ng paydo bo'lgan bo'lsalar ham, keng miqyosda tarqalgan. Simsiz mahalliy tarmoqlarni ikki turga ajratishadi – mahalliy radio tarmoqlar va mahalliy infraqizil tarmoqlar.

Vaholanki, simsiz tarmoqlar kabellikka nisbatan ishonchliligi kamroq va qimmatroq.

simsiz modem

ingl.: wireless modem

rus.: модем беспроводной связи

Kompyuterlarni simsiz hisoblash tarmog'iga ulash uchun ishlatiladi.

simsiz tarmoq

ingl.: wireless network

rus.: беспроводная сеть

Kanallari efir orqali o'tkazilgan tarmoq. Simsiz tarmoqlar, boshqalardan farqli o'laroq muhim afzalliklarga ega bo'lib, ulardan birinchi galda quyidagilarni ko'rsatib o'tish zarur:

- foydalanuvchi tizimini harakatlanuvchi obyektlarda (raketa, samolyot, poyezd, avtomashina va boshqalarda) joylashtirish imkoniyati mavjudligi;

- tarmoqlarning topologiyasini, konfiguratsiyasini o'zgartirishdagi, yangi kanallarni tashkil qilishdagi yengillik;

- aloqa sun'iy yo'ldoshlari va o'zga sayyoralar bilan o'zarota'sirni ta'minlash;

- qiyinchilik bilan yetib boriladigan yerlardagi (uzoq shimol, cho'l, botqoqlik va h.k.) axborot tizimlarini yengillik bilan ulanishi. Antenna simsiz tarmoqning axborot tizimidagi muhim tarkibiy qism bo'lib hisoblanadi.

sindiruvchi

ingl.: cracker

rus.: крекер

qarang: kreker

sinergetika

ingl.: synergetic

rus.: синергетика

Matematik fizika usullari («rasmiy texnologiyalar») asosida eng turli tabiatga ega tuzilmalar (tizimlar)ning o'zini tashkillashtirishi va paydo bo'lishi, qo'llab-quvvatlanishi, barqarorligi va bo'linish jarayonlarini o'rganuvchi fan. Sinergetik yondashuv, shuningdek, tarmoq axborot makoni kabi murakkab va tartibga solinmagan tizimni o'rganishda ham qo'llaniladi.

sinxron

ingl.: synchronous

rus.: синхронный

Muntazam vaqt muddatlarida ro'y beruvchi. Sinxronning teskarisi asinxronidir. Kompyuterlar va qurilmalar orasidagi ko'pchilik aloqalar asinxron – ular xohlagan paytda va muntazam bo'lmagan muddatlarda ro'y berishi mumkin. Biroq, kompyuter doirasidagi aloqa odatda sinxron bo'lib, mikroprotessor soati tomonidan boshqariladi. Port orqali uzatiladigan signallar, masalan, faqat soat davridagi ma'lum nuqtalarda ro'y berishi mumkin.

SIP

qisq.:

1. Single-In-line Package – Chiqishlari bir qatorda joylashgan qobiq.

2. SCSI-3 Interlocked Protocol – O'zaro to'sish bayonnomasi SCSI-3.

sirlarni bo'lishish

ingl.: secret sharing scheme

rus.: разделение секретов

Bu sxemaning asosiy g'oyasi – maxfiy kalitni bir necha subyektlar orasida bo'lishish, ularni bir joyga yig'ib, kalitni bir necha bo'laklardan tiklashdir. Sirlarni bo'lishish sxemasi, kalitlarni boshqarishni ishonchli va xavfsiz mexanizmini qidirish jarayonida ikki matematik Blekli (Blakley) va Shamir (Shamir) tomonidan, bir biridan mustaqil ravishda, 1979 yili taklif qilingan.

sisadmin

ingl.: sysadmin

rus.: сисадмин

qarang: tizim ma'muri

SISD

qisq.: Single Instruction, Single Data

Bitta ko'rsatma. Bir xil ma'lumotlar. Raqamli imzoning an'anaviy arxitekturasi, bir takt davomida bir yoki bir necha operandlar ustidan buyruqlar bajarish imkonini beradi.

SISSL

qisq.: Sun Industry Standard Source License

Sunning dastlabki kodga litsenziyasi, SISSL shartlari.

sichqoncha

ingl.: mouse

rus.: мышь

Foydalanuvchi tomonidan yassi yuzada harakatlantirilganda kursor koordinatalarini yoki kompyuter ekranida aks ettirgichning joylashishini belgilovchi va ekranda koordinatalarni ko'rsatish uchun mo'ljallangan qurilma. «Sichqoncha» atamasi ushbu qurilma shaklidan kelib chiqadi – odatda u kirish uyasiga sichqon dumiga o'xshash maxsus sim orqali ulanadi (simsiz sichqonlar ham mavjud). Sichqoncha ustida bitta yoki undan ko'p tugma joylashgan bo'lib, foydalanuvchi ularni bosib ayni paytdagi faol dasturga ko'ra muayyan harakatlarni bajarish uchun obyekt, piktogramma yoki matnni tanlaydi. Ushbu «point-and-click» maromi foydalanuvchi grafik interfeysining muhim elementi hisoblanadi; ushbu interfeyslar birinchi bor Apple Computer kompaniyasi tomonidan taqdim etilgan. Shakli, tashqi ko'rinishi va ish prinsipiga ko'ra sichqon tuzilishining bir necha turi bor. Mexanik sichqoncha ostida yassi yuzada harakatlanuvchi sharcha mavjudligi bilan farqlanadi. Mexanik sichqoncha 1963 yilda Douglas Engelbart (Stanford Research Center) tomonidan yaratilgan bo'lib, 1970-yillarda Xerox kompaniyasi tomonidan tijorat maqsadlarida qo'llanilgan. Optik sichqoncha lazerning sichqonning yuzaga nisbatan harakatini aniqlash xususiyatidan foydalanadi. Optik sichqoncha juda aniq, biroq nisbatan qimmat qurilma hisoblanadi.

skaner

ingl.: scanner

rus.: сканер

1. Kompyuterga qog'oz varag'i, tasma va h.k.lardan grafika va matn axborotini kiritish qurilmasi. Skaner yordamida kompyuter xotirasiga ikkio'lchamli tasvirni kiritish mumkin (bosma matn, rasm, xarita, fotosurat va h.k.). Qo'l va stolusti (planshet) skanerlari eng keng tarqalgan. Qo'l skaneri bilan ishlaganda u kiritilayotgan hujjat bo'yicha qo'lda harakatlantiriladi. Stolusti skanerdagi kiritish avtomatik ravishda amalga oshiriladi. Stolusti skanerning kiritish aniqligi yuqoriroq. Skanerlar, shuningdek, rangliligi, ya'ni rangli tasvirlarni kiritish qobiliyati bo'yicha ham farq qiladi.
2. Dasturlashtirish tizimlarida leksikaviy tahlilchi atamasiga teng kuchli.

3. Tarmoq xavfsizligini ta'minlash tizimlarida – tarmoqlararo ekranlar va boshqa tarmoq dasturiy ta'minotida avtomatik ravishda zaifliklarni topish dasturi.

skanerlash

ingl.: scan

rus.: сканировать

Rasmi optik skanerdan o'tkazish orqali raqamlashtirish.

skrembler

ingl.: scrambler

rus.: скремблер

Umum foydalanishdagi telefon tarmog'i orqali uzatilayotgan nutq signali va faks xabarlarini shifrlash uchun foydalaniladigan kodlovchi qurilma.

skript

ingl.: script

rus.: скрипт

Veb-sahifalarni shakllantiruvchi dasturlar skript deb ataladi. Odatda skriptlar foydalanuvchi ishiga muvofiq tez o'zgarishi lozim bo'lgan veb-sahifalarni tuzish uchun ishlatiladi. Masalan, bu izlash mashinasi bilan o'zaro ishlash, elektron pochtasini jo'natish va o'qish bo'lishi mumkin. Dasturning ishlash joyiga ko'ra skriptlar server yoki mijoz tomonida bo'lishi mumkin:

1) server skripti – serverda bajariladigan dastur; masalan, ma'lum sahifani shakllantirgan skript ma'lumotlar bazasiga murojaat qilib, javobga ishlov beradi va uni o'qish uchun qulay shaklga keltiradi.

2) mijoz skripti – veb-sahifaga o'rnatilgan kichik dastur; odatda dinamik sahifalarni shakllantirish uchun ishlatiladi, masalan, ma'lum sahifa kursor bilan ajratilgan matnni matn maydoniga yozish uchun skriptdan foydalanadi.

skriptlar tili

ingl.: scripting language

rus.: язык скриптов

Haqiqiy vaqt maromida boshqa dastur tomonidan bo'laklab talqin qilinadigan yuqori pog'onadagi dasturlash tili. Skriptlarni mijoz tomonida yaratiladigan (asosan, veb-sahifalarga funktsionallik, menyuni turli xillari, dinamik reklama va sh.k.larni qo'shish uchun foydalaniladi) va veb-serverda (serverda

joylashgan MB ma'lumotlari ustidan amallar bajarish uchun) yaratadigan tillar farqlanadi. Skriptlar tilining rivojlanishi, Internetning aloqa vositasi sifatida rivoji bilan bog'liq. Skriptlar tiliga JavaScript, ASP, JSP, PHP, Perl misol bo'ladi.

SLA

qisq.: Service Level Agreement

Xizmat pog'onasi haqida shartnoma. Xizmat ko'rsatuvchi (masalan, ASP, ISP, NSP) va buyuruvchi (foydalanuvchi) o'rtasida ko'rsatilayotgan xizmatlar tavsifnomalari haqida shartnoma.

SLIP

qisq.: Serial Line Internet Protocol

Ketma-ket liniya uchun Internet bayonnomasi, SLIP bayonnomasi. IP paketlarini telefon liniyalari orqali uzatish uchun bayonnoma. Mukammalroq bo'lgan PPP bayonnomasi tomonidan deyarli siqib chiqarilgan.

slot

ingl.: slot

rus.: слот

Chop etilgan zanjir platasini joylash mumkin bo'lgan kompyuterdagi ochiq joy. Slotlar odatda kengaytma slotlari deyiladi, chunki ular kompyuter imkoniyatlarini kengaytiradi. Kengaytma slotlariga solinadigan platalar kengaytma platalari yoki qo'shimcha platalar deyiladi.

SLP

qisq.: Service Location Protocol

Xizmat izlash bayonnomasi. Tarmoq xizmatlarini aniqlash va tanlash uchun standart Internet bayonnomasi.

smart karta

ingl.: smart card

rus.: смарт-карта

Maxsus plastik karta (oddiy kredit kartasiga o'xshash). Uning ichiga o'rnatilgan maxsus mikrosxema unda saqlanayotgan axborotdan foydalanishni nazorat qiladi.

SMB

qisq.: Server Message Block

Server xabarleri bloki, SMB bayonnomasi. Microsoft, Intel va IBM tomonidan ishlab chiqilgan yuqori pog'onali tarmoq bayonnomasi.

SMB bayonnomasi tarmoqda bog'lamalarning o'zaro ishlashi tartibi va xabarlar tuzilmasini belgilaydi, fayllarni birgalikda o'qish imkonini beradi.

SMBus

qisq.: System Management Bus

Tizimni boshqarish shinasini 1995- yilning boshida ko'chma kompyuterlar ichiga o'rnatiladigan "aqli" batareyalarni boshqarish zanjirlarini ulash uchun Intel va Duracell kompaniyalari tomonidan birgalikda taklif etilgan ikkisimli shina.

SMC korporatsiyasi

ingl.: SMC corporation

rus.: корпорация SMC

Mahalliy tarmoqlar uchun jihozlarni ishlab chiqaruvchi mashhur kompaniya. SMC AQSHda (Xorpojd, Nyu-York shtati) 1972 yilda yaratilgan. Kompaniya faol ravishda tarmoq standartlari va texnologiyalari sohasida tadqiqotlar olib bormoqda. SMC Ethernet tarmoqlari, Fast Ethernet tarmoqlari, ARCnet tarmoqlarini ishlab chiqaradi.

SMIL

qisq.: Synchronized Multimedia Integration Language

Sinxron ko'ptashuvchili oqimlarni birlashtirish tili. O'zaro faol audio-video taqdimotlarni yaratish uchun mo'ljallangan til ("smayl" deb talaffuz etiladi). W3C konsorsiumi tomonidan ishlab chiqilgan, XML tiliga asoslangan.

SMP

qisq.: Symmetrical Multiprocessing

Simmetrik ko'pprotsessorli ishlov berish, SMP arxitekturasi. Protsessorlar apparaturadan teng huquqli foydalanish imkoniga ega bo'lgan ko'pprotsessorli tizim arxitekturasi. SMP tizimlari OT kodi va ajratiladigan xotirada joylashgan boshqa DTning yagona nusxasini bajaradi.

SMS

qisq.: Short Message Service

Qisqa xabarlar xizmati. GSM standartidagi raqamli uyali aloqa tarmoqlari abonentlarini qisqa (160 baytgacha) matn xabarlarini uzatish va qabul qilib olish xizmati bilan ta'minlaydi.

SMTP

qisq.: Simple Mail Transfer Protocol

Elektron pochta uzatishning oddiy bayonnomasi, SMTP bayonnomasi. Pochtani foydalanuvchilardan serverlarga, va keyinchalik qabul qilib oluvchiga jo'natish uchun xizmat qiladi. RFC 0821da tavsiflangan 14ta buyruqdan iborat. Ko'plab kengaytmalarga ega.

SNA

qisq.: *Systems Network Architecture*
Tizim tarmoq arxitekturası (IBM).

SNMP

qisq.: *Simple Network Management Protocol*
Tarmoqni boshqarishning oddiy bayonnomasi, SNMP bayonnomasi. Tarmoq qurilmalarini masofadan nazorat qilish, boshqarish va tarkibiy tuzilmasi imkonini beruvchi bayonnomasi. RFC 1157da belgilangan.

SNR

qisq.: *Signal-to-Noise Ratio*
Signal/shovqin nisbati.

SNTP

qisq.: *Simple Network Time Protocol*
Vaqtı sinxronlashtirish uchun oddiy tarmoq bayonnomasi. Kompyuter soati ko'rsatishlarini avtomatik sinxronlash uchun ishlatiladi. RFC 1769da tavsiflangan. SNTP NTP bayonnomasining asosiy vazifalarini bajarib u bilan to'la uyg'undir.

SOAP

qisq.: *Simple Object Access Protocol*
Obyektlardan erkin foydalanishning oddiy bayonnomasi, SOAP bayonnomasi. XML tiliga asoslangan tarmoq xizmatlaridan erkin foydalanish va ularning bir biri bilan birlashish uchun bayonnomasi.

SOH

qisq.: *Start Of Header*
Sarlavha boshi.

soha

ingl.: *sector*
rus.: *сектор*

Diskda o'qilishi mumkin bo'lgan eng kichik birlik. Disk past pog'onada formatlanganda u yo'lak va sohalarga ajratiladi. Yo'laklar disk atrofidagi doiralar, sohalari esa har bir doira ichidagi bo'laklardir. Masalan, formatlangan disk har biri 10 sohaga ajratilgan 40 yo'lakdan iborat bo'lishi mumkin. Operatsion tizim va

diskyuritma yo'lak va soha sonini qayd etish orqali diskdagi axborot qayerda saqlanganini aniqlaydi.

Zamonaviy diskuyuritmalar zonalar-bitli yozish deb nomlangan usuldan foydalanadi.

Diskdagi jismoniy kamchilik tufayli ishlatila olmaydigan soha yomon soha deyiladi.

SOHO

qisq.: *Small Office, Home Office*
(shuningdek SoHo) Kichik yoki uy ofisi. Kompyuter bozorining barqaror qismi va uning uchun mo'ljallangan mahsulotlar (ixcham va foydalanishda qulay qurilmalar) sinfining belgilanishi.

SOI

qisq.: *Silicon-On-Insulator*
Izolatoridagi kremniy, SOI texnologiyasi.

Solaris operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: *Solaris operating system*
rus.: *операционная система Solaris*
SUN Microsystems korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan UNIX operatsion tizimining rusumi. Solaris simmetrik multiprotsessorli ishlov bajaradi, tasvirlar bilan ishlash vositalariga ega, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlaydi. Tizim Internet tarmog'i, elektron pochta, shu jumladan, nutqiy pochta, faksimil aloqa bilan o'zaro ishlay oladi. Yuqori unum va masshtablanuvchilik xususiyatlariga ega.

SOM

qisq.: *System Object Model*
qarang: tizim obyektlari modeli

SONET

qisq.: *Synchronous Optical Network*
Sinxron optik tarmoq, SONET tarmog'i. Ma'lumotlarni optik tola orqali sinxron uzatish standartı.

Sony korporatsiyasi

ingl.: *Sony corporation*
rus.: *корпорация Sony*

Audio- va videoapparatı ishlab chiqaruvchi kompaniya. Yaponiyada 1946 yilda yaratilgan. Elektronikaning rivojlanishi kompaniya o'z mahsulotlari assortimentining o'zgartirishiga sabab bo'ldi. Hozirgi paytda audiotexnika va videoapparatı, shu jumladan raqamli yozish uchun ham, musiqa tizimlari, kinoapparatı,

televizion tarmoqlar uchun jihozlar, uy kompyuterlari va ular uchun dasturiy ta'minot, keng ko'lamda tashqi qurilmalar, shaxsiy kompyuterlar, magnit-optik disklar va Internet tarmog'i uchun televizion terminallar ishlab chiqaradi.

SouthBridge

Janubiy ko'prik – mikrosxemalar to'plamida odatda EIDE nazoratchisi, klaviatura, PCI-to-PCI ko'prigi, ketma-ket/parallel portlar, USB shinasini va boshqa o'xshash qurilmalarni o'z ichiga oluvchi periferiya nazoratchisining belgilanishi.

soxtalashtirish

ingl.: spoofing

rus.: фальсификация

Erkin foydalanishni boshqarish tizimlarini chetlab o'tish uchun turli texnologiyalarini ishlatish. Bu boshqa tizimning IP-manzilini ishlatib, uning IP-manzili bilan niqoblanishidir.

SPAG

qisq.: Standards Promotion and Application Group

qarang: standartlarni amalga oshirishni va qo'llashga ko'maklashish guruhi

spam

ingl.: spam

rus.: спам

Reklamaning elektron pochta orqali ruxsat berilmagan (beruxsat) ommaviy ravishda jo'natilishi.

spamming

ingl.: spamming

rus.: спамминг

Bir xil xabarlarining katta miqdorini turli manzil egalariга jo'natish. Odatda arzon reklama kompaniyasi, ustma-ust uzatishni uyushtirish yoki shunchaki odamlarning joniga tegish uchun qo'llaniladi.

SPARC

qisq.: Scalable Processor ARChitecture

O'stiriladigan protsessor arxitekturasini.

SPD

qisq.: Serial Presence Detect

Ketma-ket erkin foydalanish orqali mavjudlikni aniqlash qurilmasi – qurilma turi va uning asosiy tavsifnomalari haqida axborotga ega bo'lgan maxsus mikrosxemada ishlab chiqiladi

(odatda, bu elektr usulida qayta dasturlashtiriluvchi xotira). Ushbu xotira hajmi – 512 bayt.

SPEC

qisq.: System Perfomance Evaluation Cooperative

Tizimlarning ish samaradorligini baholash bo'yicha konsorsium. Kompyuterlar ish samaradorligini baholash uchun testlar ishlab chiqadi.

SPF

qisq.: Shortest Path First

Avvalo eng qisqa yo'l, SPF algoritmi. Yo'naltirish algoritmi.

SPP

qisq.: Standard Parallel Port

Standart parallel port – an'anaviy chop etuvchi interfeys, odatda ushbu interfeysni ishlab chiqqan va anchadan beri mavjud bo'lmagan firma nomidan Centronics deb nomlanadi. Interfeys bayt bo'yicha ma'lumotlarni 80 KB/s tezligida uzatish imkonini beradi. Ma'lumotlarni qabul qilish zaruriyati tug'ilganda Chop etuvchidan chiqadigan to'rt signaldan foydalanish mumkin (qog'ozning uzilishi, chop etuvchi buferi to'lgan va h.k.).

SPX

qisq.: Sequenced Packet eXchange

Tartibga solingan paketlar almashuvi, SPX bayonnomasi. Novell NetWare tarmoqlarida transport pog'onasi bayonnomasi, TCPga o'xshash.

SQL

qisq.: Structured Query Language

qarang: SQL tuzilmalashgan so'rovlar tili

SQL tuzilmalashgan so'rovlar tili

ingl.: Structured Query Language (SQL)

rus.: язык структурированных запросов SQL

Ma'lumotlar bazalari bilan ishlashga mo'ljallangan so'rovlarni standartlashtirilgan SQL (Structured Query Language) tili. IBM tadqiqotlar markazida 1974 yili ishlab chiqilgan va dastlab SEQUEL (Structured English QUery language) deb atalgan. SQL ilk bor ma'lumotlar bazasining tijorat tizimi sifatida 1979 yili Oracle kompaniyasi tomonidan taqdim qilingan. SQLda kiritish - chiqarish operatorlari mavjud emas. Shu sababli u, boshqa tillar ichiga kirib

oladi va ular bilan birgalikda ishlaydi. SQL bajaradigan asosiy funksiyalar quyidagilar:

- axborotni ma'lumotlar bazasiga yozish;
- kerak bo'lgan o'zgarishlarni kiritish;
- ma'lumotlar bazasida o'zaro faol axborotni izlash va uni chiqarib olish.

SQL standarti ANSI tomonidan birinchi marta 1986 yili tasdiqlangan va so'ngra, 1991 yili yangilangan.

SRAM

qisq.: Static RAM
Statik TXQ.

SS7

qisq.: Signaling System 7

7-signalizatsiya tizimi. Stansiyalararo telefon signalizatsiyasi uchun xalqaro standart.

SSSE

qisq.: Streaming SIMD Extensions

Oqimli SIMD kengaytmalar. Ko'ptashuvchiga ishlov berish bo'yicha SHK markaziy protessorining imkoniyatlarini kengaytiruvchi Intel kompaniyasi texnologiyasi.

ssenariy

ingl.: scenario
rus.: сценарий

Ko'rsatmalar to'plamini qo'llanmaga jo'natuvchi kompyuter kodining turi. Ssenariy bevosita ssenariy yozilgan tilni o'girishi mumkin bo'lgan qo'llanma tomonidan bajariladi. Internetda ssenariylar odatda veb-sahifalarni sozlash yoki o'zaro faol imkoniyatlarni qo'shish uchun qo'llaniladi.

SSH

qisq.: Secure Shell

Kompyuterni masofadan boshqarish va fayllarni uzatish imkonini beruvchi tarmoq bayonnomasi. Funksionalligi bo'yicha Telnet va rlogin bayonnomasiga o'xshash, biroq kuchli kriptografiyadan foydalanadi.

SSH bayonnomasining kriptografikaviy muhofazasi mustahkamlanmagan bo'lib, turli shifrlash algoritmlarini tanlash imkoni mavjud. Ushbu bayonnomaning mijozlari va serverlari turli maslaklar uchun ochiq, u nafaqat mashinada xavfsiz uzoqlashgan shellga ega bo'lishni, balki grafik interfeysini tunnellar (X Tunnelling) imkonini ham beradi (faqat

Windows grafik interfeysidan foydalanuvchi UNIXga o'xshash OT yoki qo'llanmalar uchun).

SSI

qisq.: Server-Side Includes

Server tomonidan qo'shimcha. HTTP serveri uchun HTML hujjati matniga kiritiladigan oddiy ko'rsatmalar to'plami. Masalan "include" SSI ko'rsatmasi hujjatni HTTP serveri tomonidan bevosita berilishidan oldin uning ichiga boshqa fayl mazmunini qo'shish imkonini beradi.

SSID

qisq.: Service Set ID

Xizmatlar majmui aynanlagichi. IEEE 802.11 standartidagi simsiz tarmoq aynanlagichi.

SSL

qisq.: Secure Sockets Layer

Muhofaza qilingan socketlar bayonnomasi, SSL bayonnomasi. Netscape Communications korporatsiyasi tomonidan axborotni shifrlash va uni Internet orqali xavfsiz uzatish uchun ishlab chiqilgan standart.

standart

ingl.: standard
rus.: стандарт

Tan olingan standart tashkiloti tomonidan tasdiqlangan yoki sanoat tomonidan de facto standart sifatida tan olingan format yoki tavsif. Standartlar dasturlashtirish tillari, operatsion tizimlar, ma'lumot formatlari, kommunikatsiya bayonnomalari va elektr interfeyslar uchun mavjud.

standart dasturlar kutubxonasi

ingl.: library of standard software
rus.: библиотека стандартных программ

Takrorlanadigan masala turlarini yechishga mo'ljallangan tayyor dasturlar yig'masi. Chiziqli dasturlash, matritsalarini teskarilash, tajriba natijalarini statistik qayta ishlashning turli usullarini va boshqa masalarni hal qilib beradigan standart dasturlar mavjud.

standartlarni amalga oshirishni va qo'llashga ko'maklashish guruhi

ingl.: Standards Promotion and Application Group (SPAG)
rus.: группа способствования реализации и применения стандартов

Tarmoqlar uchun xalqaro standartlarni qo'llashga ko'maklashadigan tashkilot. SPAG 1986 yili Yevropa Ittifoqi Komissiyasi, hamda shu Ittifoqga a'zo davlatlarning iqtisodiyot va sanoat vazirliklari tomonidan yaratilgan. SPAG ning vazifalari bo'lib, Xalqaro Standartlar Tashkiloti (XST) ning hujjatlarini sanoatga tatbiq qilish, shu standartlarni amalga oshirishdagi testlash va sertifikatlashni o'tkazish hisoblanadi.

standartlashtirish

ingl.: standardisation
rus.: стандартизация

Me'yorlar, qoidalar va tavsifnomalarni o'rnatish faoliyati. Uning maqsadi:

- mahsulotning atrof-muhit, hayot, sog'liq va mulk uchun xavfsizligini;
- mahsulotning texnikaviy va axborot uyg'unligi hamda o'zaro almashtirilishini;
- fan, texnika va texnologiya rivojlanish pog'onasiga muvofiq ravishda mahsulot, ishlar va xizmatlar sifatini;
- o'lchovlar birligini;
- barcha turdagi resurslarning tejamkorligini;
- tabiiy yoki texnogen halokatlar va boshqa favqulodda vaziyatlarning paydo bo'lish ehtimolini hisobga olgan holda xo'jalik subyektlarning xavfsizligini;
- mamlakatning mudofaa qobiliyatini va mobilizatsion tayyorgarligi kabi vazifalarni ta'minlashdir.

statik

ingl.: static
rus.: статичный

Umuman olganda mustahkamlangan va harakat qilishi yoki o'zgarishi mumkin bo'lmagan Internet yoki kompyuterda dasturlashtirish elementlariga tegishli. Statikning teskarisi dinamikdir.

steganografiya

ingl.: steganography
rus.: стеганография

Axborotni yashirish haqidagi nazariya. Ba'zan kriptoalgoritm chidamliligiga ishongandan ko'ra mahfiy axborot borligi dalilining o'zini yashirish osonroq bo'ladi. Steganografiya va shifrlashni birga ishlatish mumkin. Steganografiyaga misol sifatida tavsirlarda

“tasodifiy” nuqtalar, tovush axborotida “shovqin” va boshqalarni keltirish mumkin.

stil

ingl.: style
rus.: стиль

Matn va sahifa elementlarini formatlash tavsifnomalari to'plami.

stillar jadvali

ingl.: style sheet
rus.: таблица стилей

Satr boshi, oyna va belgilarga bezak berish usullarini tavsiflaydi. Bu bilan u matnlarni rasmiylashtirishda salmoqli yordam ko'rsatib, Stil, obyektning tashqi ko'rinishi bilan bog'liq hamma narsani belgilab, ularning mazmunini daxlsiz qoldiradi.

STM

qisq.: Synchronous Transport Module
Sinxron transport moduli.

STP

qisq.: Shielded Twisted Pair
qarang: ekranlangan o'rama juft

strimer

ingl.: streamer
rus.: струмер

Magnit tasmali kassetalarga axborotni yozish va o'qish qurilmasi. Odatda zahiraviy nusxalash uchun qo'llaniladi.

subyekt (kompyuter muhofazasida)

ingl.: subject (in computer protection)
rus.: субъект (в защите компьютера)

Obyektlardan erkin foydalanishi mumkin bo'lgan faol obyekt. Masalan, dastur bajarilishini boshlovchi jarayon. Subyekt obyektlar orasida axborot oqimini keltirib chiqarib, ma'lumotlarga ishlov berish tizimi holatini o'zgartirishi mumkin.

sukut

ingl.: default
rus.: умолчание

Dastur foydalanuvchisi parametрни belgilashni esidan chiqargan (dastur undan parametрни kiritishni so'raganda u indamagan) bo'lsa, yaxshi dastur o'zi ushbu parametrga muayyan qiymat beradi. Oxirgisi sukut bo'yicha qiymat deyiladi.

SUN Microsystems korporatsiyasi

ingl.: SUN Microsystems corporation

rus.: корпорация SUN Microsystems

Apparatli va dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchi kompaniya. SUN (Stanford University Networking) kompaniyasi 1982 yilda yaratilgan bo'lib, Mountain Viewda (Kaliforniya, AQSH) joylashgan. Kompaniya shiori – «tarmoq – bu sizning biznes». SUN superkompyuterlar, tarmoqlar uchun jihozlar, jumladan serverlar, ish stansiyalari, tashqi xotira qurilmalari, elektron pochta va tarmoq boshqarish uchun dasturiy ta'minot, obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilma vositalari, mikroprotssessorlar, Internet tarmog'ining kabel teleko'rsatuv tarmoqlari bilan o'zaro ishlash qurilmalarini ishlab chiqaradi. Kompaniya UNIX operatsion tizimi muhiti uchun ish stansiyalarini yaratish va Java dasturlashtirish tilini rivojlantirishga oid ishlari bilan mashhur. Kompaniya mahsulotlari qatoriga SPARC ish stansiyalari va Solaris operatsion muhiti kiradi.

sun'iy tafakkur

ingl.: artificial intelligence

rus.: искусственный интеллект

1. Kompyuterlar haqidagi fan sohasi. Bu soha modellashtirish va odatda inson tafakkurini eslatuvchi fikrlash va o'rganish kabi vazifalarni bajarish tizimlari bilan bog'liq.

2. Informatika sohasi. U avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida inson tafakkurining alohida vazifalarini haqqoniy taqlid qilish usullari va vositalarini ilmiy tadqiq qilish va ishlab chiqish bilan shug'ullanadi. ST doirasida rasmiy algoritmlar bo'lmagan vazifalarni bajarishning uslublari, dasturiy va texnik vositalari yaratiladi: siymolarni tanish, tabiiy tillar va nutqni tushunish, o'quvchi qobiliyatlariga ko'ra o'rgatish, tashxislar qo'yish, teoremlarni isbotlash va h.k.

3. Avtomatik va avtomatlashtirilgan tizimlarning inson tafakkurining alohida vazifalarini bajarish xususiyati, masalan, oldin olingan tajriba va tashqi ta'sirlar tahlili asosida optimal qarorlarni tanlash va qabul qilish.

sun'iy til

ingl.: artificial language

rus.: искусственный язык

Foydalanish uchun qoidalari qat'iy belgilangan til.

super-EHM

ingl.: supercomputer

rus.: супер-ЭВМ

qarang: superkompyuter

superkompyuter

ingl.: supercomputer

rus.: суперкомпьютер

1. Ilmiy va muhandislik vazifalarni bajarishda ayni vaqtdagi ishlov berishning eng katta tezligiga ega bo'lgan kompyuterlar sinfining ixtiyoriy vakili.

2. Hozirgi vaqtda eng quvvatlilar sinfiga mansub bo'lgan kompyuter. Bu eng katta tezlikka va xotira hajmiga ega bo'lgan qimmatbaho ko'p protssessorli kompyuterdir. Superkompyuter hisoblashlarning katta hajmini nisbatan qisqa vaqt muddati ichida bajara oladi. Shuning uchun superkompyuter odatda, masalan, fazo kemasi harakatini boshqarish, ob-havo ma'lumoti bashorati tuzish, katta ilmiy hisoblash tajribasini o'tkazish kabi murakkab hisoblashlarni bajarishda qo'llaniladi.

sust tahdid

ingl.: passive threat

rus.: пассивная угроза

Tizim faoliyati maromi o'zgartirilmagan holda aborotdan beruxsat erkin foydalanish imkoniyati.

SVG

qisq.: Scalable Vector Graphics

Masshtablanuvchi vektor grafikasi, SVG formati. WWWda vektor grafikasi formati uchun W3C standarti.

SVGA

qisq.: Super Video Graphics Array

Videografikasining yaxshilangan matritsasi. VGA standartidagi moslagich imkoniyatlaridan ustun keladigan xohlagan turdagi videomoslagichning umumiy nomi.

S-VHS

qisq.: Super Video Home System

Uy videosing yaxshilangan tizimi, S-VHS standarti.

svitch

ingl.: switch

rus.: свитч

Uzib-ulagich. Kompyuterlarni mahalliy tarmoqqa birlashtirish qurilmasi. Bunday tarmoqda kompyuterlarning juftlangan kommunikatsiyasi hamda bir necha maʼlumotlar oqimlarining bir paytning oʻzida mavjud boʻlishi mumkin. Xab yordamida qurilgan tarmoqdan farq qiladi.

SVN

qisq.: Switched Virtual Networking

qarang: uzib-ulanadigan virtual tarmoq

SVR4

qisq.: System V Release 4

UNIX OT rusumi.

SXGA

qisq.: Super eXtended Graphics Array

Oʻta kengaytirilgan grafik matritsa, SXGA standarti. Grafik axborotni aks ettirish standarti, 16,7 mln. ranglar bilan 1280x1024 ajrataolishni taʼminlaydi.

Sybase korporatsiyasi

ingl.: Sybase corporation

rus.: корпорация Sybase

Maʼlumotlar bazalarini boshqarish tizimlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya. Sybase AQSHning Emeryville shahrida faoliyat koʻrsatib, maʼlumotlar bazalari uchun dasturiy taʼminot ishlab chiqaruvchi eng katta kompaniyadir. Obyektga-yoʻnaltirilgan meʼmoriy tuzilma va ommaviy parallel ishlov berish maslagiga alohida eʼtibor qaratilgan. Korporatsiya, shuningdek, geterogen tarmoqlar uchun dasturiy taʼminot ishlab chiqish bilan ham shugʻullanadi. Kompaniyaning mijoz-server texnologiyasiga asoslangan mahsulotlari PowerSoft nomi ostida ishlab chiqariladi.

soʻroq

ingl.: polling

rus.: опрос

Sayt auditoriyasi va u auditoriya fikri toʻgʻrisidagi axborotni yigʻish. Odatda, soʻroq har bir savolga bir nechta standart javoblardan birini tanlashni taklif qilish yoʻli bilan amalga oshiriladi. Erkin tarzda axborot yigʻishdan farqli, soʻroq oʻtkazish natijalarga avtomatik ravishda ishlov berish imkoniyatiga ega. Umumiy holda, Internetda oʻtkazilgan soʻroqlar natijalari ibratli hisoblanmaydi, shunga qaramay,

lekin ovoz beruvchilar soni katta boʻlgan hollarda, ular katta qiziqish uygʻotadi.

soʻrov

ingl.: query

rus.: запрос

1. Maʼlumotlarni uzatishda bosh kompyuter tomonidan boʻysunuvchi kompyuterni uning holatini (ish maromini) aniqlash va oydinlashtirish maqsadida soʻrov qilish jarayoni.
2. Foydalanuvchi izlab topmoqchi boʻlgan axborotni tavsiflovchi soʻzlar va xizmat ramzlari toʻplami.
3. Veb-brauzerda, manzildagi «?» belgisidan soʻng keladigan manzil qatorining qismi. U skriptlar foydalanadigan parametrlarni oʻz ichiga oladi.
4. Maʼlumotlar bazasida - maʼlumotlar termasiga talab.

soʻrovlar tili

ingl.: query language

rus.: язык запросов

Maʼlumotlar bazasidan axborot chiqarib olish uchun moʻljallangan ixtisoslashgan til. Soʻrovlar tiliga de-fakto (hodisa yuz bergandan soʻng) standart boʻlib SQL tili hisoblanadi.

soʻz

ingl.: word

rus.: слово

1. Biror alifboda maʼlum maʼnoga ega boʻlgan boʻsh joylarisiz belgilar ketma-ketligi.
2. Mashina soʻzi.

Tt

T1

AT&T kompaniyasi tomonidan 1,544 Mbps yo'l-yo'li bilan DS1 kodida ma'lumotlarni uzatish kanallarini belgilash uchun ishlatiladigan atama. T1 liniyasi 24 kanalga (timeslot) bo'linadi.

T3

Raqamli ma'lumotlarni yuqori tezlikda uzatish uchun standart.

ta'minlash vositalarining egasi

ingl.: owner of ensuring means

rus.: владелец средств обеспечения

Qonun tomonidan belgilangan chegaralar doirasida ta'minot vositalariga ega bo'lgan va foydalanayotgan hamda foydalanish vakolatlarini amalga oshirayotgan subyekt.

ta'minlovchi nimitizimlar

ingl.: supporting subsystems

rus.: обеспечивающие подсистемы

Avtomatlashtirilgan boshqarish tizimining, asosiy funksional nimitizimlarini mo'tadil faoliyatini ta'minlab beruvchi nimitizimlar guruhi. Ularga, tashkiliy, iqtisodiy, matematik, axboriy, texnik, huquqiy va boshqa ta'minotlar kiradi.

ta'sirchanlik

ingl.: hue

rus.: тон

Kompyuter grafikasida rang tavsiflanadigan uch tavsifnomadan (to'yinganlik va ravshanlik bilan bir qatorda) biri. Ta'sirchanlik spektral qizil, sariq, to'q sariq, yashil, ko'k va pushti ranglarga tegishli.

tabiyy til

ingl.: Natural Language (NL)

rus.: естественный язык

1. Inson muloqati, fikrlashi uchun xizmat qiladigan tovushlar, lug'at va grammatik vositalar tizimi.

2. Qoidalari aniq ifodalansa-da zamonaviy so'z ishlatishga asoslangan til.

tafakkurli tarmoq

ingl.: intelligent network

rus.: интеллектуальная сеть

Nafaqat ma'lumotlarni uzatish, balki turli xil murakkab axborot xizmatlarini ko'rsatishni amalga oshiruvchi kommunikatsiya tarmog'i.

taglik

ingl.: background

rus.: подложка

Web-sahifada fon rasmi sifatida aks ettiriluvchi rasm. Oddiy fon rasmlaridan farqli o'laroq, taglik veb-sahifaning boshqa elementlari bilan aylantirib o'tkazilmaydi.

tahdid

ingl.: threat

rus.: угроза

Kompyuter muhofazasining mumkin bo'lgan buzilishi.

tahdidlar tahlili

ingl.: threat analysis

rus.: анализ угроз

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimiga nomuvofiq ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan mexanizmlar va voqealarni tadqiq qilish.

tahliliy hujum

ingl.: analytic attack

rus.: аналитическая атака

Tahliliy uslublar yordamida kodni ochish yoki kalitni topishga urinish. Misollar – tasvirlarning statistik tahlili, shifrlash algoritmidagi kamchiliklarni topish.

taksonomiya

ingl.: taxonomy

rus.: таксономия

Narsalarni ularning munosabatlariga ko'ra tashkillashtirilgan tasniflash. Internetda bu atama, Internetda ishlatiladigan bayonnomalarning tashkillashtirilgan o'zaro munosabatlarini ifodalash uchun ishlatiladi.

takt

ingl.: clock tick

rus.: такт

Sinxronlovchi signallar ketma-ketligi oraligidagi davr. Takt davomati shuday tanlanadiki, uning o'tib borishi davomida, ko'rilayotgan obyektga kirish signali yuzaga chiqqan barcha o'tkinchi jarayonlar yakunlanib bo'ladi. Taktning boshi va oxirini

aniqlaydigan impulslar taktlash impulsari deb ataladi. Taktlash impulsini mavjudlik vaqti taktlash davrining qismi bo'ladir. Bu impulsni paydo bo'lish chastotasi taktlash chastotasi deb ataladi. Taktlash impulsining mavjudligi evaziga tizim yoki tarmoq ishini sinxronlash amalga oshiriladi. Har bir buyruq, uning murakkabligiga qarab, bir yoki bir necha takt davomida bajariladi.

taktlanidigan halqa tarmog'i

ingl.: slotted-ring network

rus.: кольцевая тактируемая сеть

Halqa tarmog'i. Bunda tarmoq ish vaqti bir bitli oraliqlarga bo'lish evaziga, ma'lumotlar uzatish amalga oshiriladi. Tarmoq halqa kanali, takrorlagichlar va erkin foydalanish bloklaridan tashkil topgan. Erkin foydalanish bloklariga ma'muriy tizim va abonent tizimlari ulanadi. Halqa kanalini ikki o'rama juft simlari tashkil qiladi. Ular bo'ylab ma'lumotlar, sinxronlovchi signallar, takrorlagichlarga ozuqa, ozuqani yoqish-o'chirish signallari uzatiladi

taktlash

ingl.: clocking

rus.: тактирование

Sinxronlashni amalga oshirish uchun, jismoniy pog'onada bajariladi. Taktlash impulsari alohida yoki foydalanuvchining ma'lumotlari tarkibida uzatiladi. Ular bayonnomalar bilan aniqlanadi. Taktlashni, takt generatori deb ataluvchi elektron qurilma bajaradi.

taktlash chastotasi

ingl.: clock rate

rus.: тактовая частота

Taktlash impulsini paydo bo'lish chastotasi. U, signallarni bir qiymatdan boshqasiga faol o'tishlari oraligidagi vaqt bilan aniqlanadi. Chastota gerlarda o'lchanib, bir sekundagi faol o'tishlar sonini anglatadi. Har bir faol o'tishdan so'ng sust o'tish keladi va signal o'zining avvalgi qiymatini oladi. Impulslar takrorlanish chastotasi yuqori aniqlik bilan ushlab turiladi.

Taligent korporatsiyasi

ingl.: Taligent corporation

rus.: корпорация Taligent

Dasturiy ta'minotning obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmasi sohasida tadqiqotlar olib boruvchi kompaniya. Taligent AQSHda IBM, Apple Computer va HP kompaniyalari

tomonidan yaratilgan. Taligentning eng mashhur ishlanmasi Taligent operatsion tizimidir. Uning asosida Taligent «hamkorlarning dastlabki tanishishida tajriba uchun vositalar to'plami» PEEKni yaratgan bo'lib, u amaliy dasturlar joylashgan obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilma modelining tafsilotidir.

Taligent operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Taligent operating system

rus.: операционная система Taligent

Taligent va IBM korporatsiyalar hamkorlikda yaratishgan operatsion tizim. Uning asosiy g'oyasi obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmadan foydalanishda. Buning evaziga, Taligent operatsion tizimi, unga turli xildagi mikroprotessorlar bilan ishlash imkonini beradigan amaliy muhitda yengil joylashadi.

tambneyl

ingl.: thumbnail

rus.: тамбнейл

Web-saytlarda gipermurojaat bo'lmish kichik rasmlar. Ushbu rasmni bosganda kattalashtirilgan rasm paydo bo'ladi.

TAN

qisq.: Tiny-Area Network

qarang: kichik tarmoq

tanaffus

ingl.: interruption

rus.: прерывание

1. Kompyuterga dasturni bajarishni to'xtatib, xizmat dasturini bajarishni boshlashni buyuruvchi signal.
2. Kompyuterning apparatli va dasturiy vositalar tizimi. Boshqa dasturlar ketma-ketligiga o'tish yoki oldin tanaffusga chiqqan dasturga qaytish uchun dasturlar ketma-ketligini bajarishning vaqtinchalik to'xtashini ta'minlaydi. Tanaffus tizimi protessorga quyidagi hollarda o'z holatini o'zgartirishga ruxsat beradi:
 - dasturni bajarayotganda xato paydo bo'lganda yoki ushbu dastur bo'yicha hisoblashlar tugasa;
 - ma'lumotlar massivlari kiritish-chiqarish uchun tayyor bo'lib, kerakli qurilmalarga murojaat qilish lozim bo'lsa;
 - foydalanuvchi yoki boshqarilayotgan obyekt hisoblash jarayonini o'zgartirishi mumkin

bo'lgan ma'lumotlarni darhol to'g'rilab olishi lozim bo'lganda.

Yuqoridagi barcha hollarda tanaffus tizimining yo'qligi kompyuterning to'xtab qolishiga, foydali mashina vaqti zoye ketishiga yoki kompyuter kirgan tizimga yuklatilgan vazifalar bajarilmay qolishiga olib keladi.

Tandem Computer korporatsiyasi

ingl.: Tandem Computer corporation

rus.: корпорация Tandem Computer

Yuqori ishonchlilikka ega bo'lgan kompyuterlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Tandem Computer AQSHda 1974 yilda yaratilgan bo'lib, o'z kuchini eng avvalo ishga chidamli kompyuterlar ishlab chiqarishga qaratgan. Kompaniya birinchi bo'lib mijoz-server me'moriy tuzilmasini yaratgan. Kompaniya tomonidan yaratilayotgan tizimlar parallel ishlov berishdan keng foydalanishga asoslanadi. Ular orasida ommaviy parallel ishlov berishni bajaruvchi serverlar ham bor. Qo'llanilayotgan texnologiya millionlab protsessorlarning ishini ta'minlaydi.

tanho egalik

ingl.: monopoly

rus.: монополия

Biror narsaga alohida huquq. Informatikada foydalanuvchi tanho ravishda abonent tizimdan foydalanishi mumkin, abonent tizimi esa tanho ravishda kanalni egallashi mumkin, masalan, kanallarni uzib-ulashda.

TAPI

qisq.: Telephony Application Programming Interface
Telefon API. Modem bilan ishlash uchun Windows OTning API.

taqlid

ingl.: simulation

rus.: симуляция

Matematika formulalari to'plami bilan voqeyi hodisalarga taqlid qilish jarayoni. Murakkab kompyuter dasturlari ob-havo holati, kimyoviy reaksiyalar, yadro reaksiyalari, hatto biologik jarayonlarni simulyatsiya qilishi mumkin. Nazariyotda matematik ma'lumotlar va tenglamalargacha kichraytirila olinadigan xohlagan hodisa kompyuterda taqlid qilinishi mumkin. Biroq, amaliyotda taqlid ancha murakkabdir, chunki ko'pchilik tabiiy hodisalar deyarli cheksiz ta'sirlar soni ostiga tushishi

mumkin. Shundan kelib chiqqan holda, foydali taqlidlarni rivojlantirish yo'llaridan biri eng muhim omillarni aniqlashdir.

taqsimlangan ikki yoqlama navbatli shina

ingl.: Distributed Queue Double Bus (DQDB)

rus.: распределенная двойная шина с очередями

Bir juft optik kanal yordamida hosil bo'lgan tezkor ko'pkanalli tarmoq. U birinchi navbatda, katta shaharning axborot tarmog'ini yaratish uchun mo'ljallangan. Ishda yuqori o'tkazish qobiliyati va ishonchlilikka ega. O'zining tavsifnomalariga ko'ra DQDB, mahalliy tarmoq deb ham, hududiy tarmoq deb ham qaralishi mumkin. DQDB, Telesom Australia firmasi tomonidan ishlab chiqilib taklif qilingan.

taqsimlangan kommunikatsiyalar

ingl.: peer-to-peer communications

rus.: распределенные коммуникации

Tarmoqda kommunikatsiyani tashkil qilish turi. Bunda, kommunikatsion jarayonda ishtirok etuvchi tomonlar, aloqa seansini (sessiyasini) boshlab berishda, qo'llab-quvvatlashda yakunlashda teng huquqlarga egadirlar. U, xost (bosh uzul, server) qanday jarayonlar (kompyuterlar) aloqa seansini boshlab berishini belgilaydigan katta-bo'ysunuvchi (master-slave communications) shajarasidan keskin farq qiladi.

taqsimlangan ma'lumotlar banki

ingl.: distributed data bank

rus.: распределенный банк данных

Hududiy tarqoq ma'lumotlar banklari tizimi. Hisoblash texnikasi vositalari bilan birlashgan va yagona boshqaruv ostida faoliyat ko'rsatadi.

taqsimlangan ma'lumotlar bazasi

ingl.: Distributed DataBase (DDB)

rus.: распределенная база данных

Tarkibi axborot tarmog'ining bir necha abonent tizimlarida joylashgan ma'lumotlar bazasi. DDB ning mohiyati katta hajmdagi axborotdan foydalanuvchilarning erkin foydalanishini tashkil qilishdadir. Bunda, bir tarafdan, ma'lumotlar, ularga eng katta ehtiyoj bo'lgan punktlarda joylashtirilsa, ikkinchi tarafdan, tranzaksiya yordamida, qayerda joylashishidan qat'iy nazar, ixtiyoriy ma'lumotlardan erkin foydalanish ta'minlanadi. Quyidagilar DDB ning o'ziga xos xususiyatlaridir:

- fazoviy shaffoflik; bu bazaning tarkibiy qismlari qayerda joylashganini bilintirmaslik imkonini beradi;

- taqsimlash shaffofligi; bu ma'lumotlarni ixtiyoriy abonent tizimlarda joylashtirishga yo'l qo'yadi;

- to'la funksionallik, ya'ni, bir tizimda joylashgan, bazada mumkin bo'lgan amallarning barchasini bajarish imkoni;

- ma'lumotlarning butligi; bunda ma'lumotlarni kuzatish va xatolarni tuzatish bilan ta'minlanganligi nazarda tutiladi;

- tizimda ishlatilayotgan qurilmalarning turiga nisbatan mustaqillik.

tarifikatsiya birligi

ingl.: tariffing unit

rus.: единица тарификации

Telefonda so'zlashish (ulanish) davomati uchun to'lanadigan birlik. U telekommunikatsiya operatori tomonidan tanlangan (to'la minutlar yoki davriy impulslar bo'yicha hisob) tarifikatsiya tizimiga bog'liq.

tarkibiy qismli dasturiy ta'minot

ingl.: component software

rus.: компонентное программное обеспечение

Standart tashkil etuvchilarni terib biriktirish bilan yaratiladigan dasturlar majmui. Mazkur texnologiyada, dasturning ixtiyoriy qismi takror ishlatilishi mumkin bo'lsa, u tarkibiy qismdir (komponentdir). Tarkibiy qismli dasturiy ta'minotning afzalliklari ishlab chiqish davrini qisqartirishda va dastur arzonlashuvida namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, dasturiy ta'minotni yuqori sifati ta'minlanadi. Tarkibiy qismli dasturiy ta'minot texnologiyasining rivojlanishi, obyektga – yo'naltirilgan dasturlashning yaratilishiga olib keldi.

tarkibiy tuzilma

ingl.: configuration

rus.: конфигурация

1. Tizimni, funksional elementlarini xususiyatini, sonini, o'zaro aloqalarini va asosiy tavsifnomalarini aniq belgilab shakllantirish.

2. Dasturning yoki qurilmaning ishlash tartibini belgilaydigan apparat va dasturiy o'rnatishlar (masalan, qayta ulagichlarning holatlari, boshqaruvchi o'zgaruvchilarning qiymatlari, opsiyalar) yig'masi.

3. Axborotga ishlov berish tizimining apparat va dasturiy vositalarini tashkillashtirish va o'zaro ishlashini belgilab beradigan usul.

4. Tarmoq tarkibiy qismlarining tashqi chizgisi va o'zaro joylashuvi.

tarmoq

ingl.: network

rus.: сеть

Bog'lamalar va ularni birlashtiruvchi shoxchalar chizmasi.

qarang: Kompyuter tarmog'i.

tarmoq amaliy tizimi

ingl.: network operating system

rus.: сетевая операционная система

qarang: tarmoq operatsion tizimi

tarmoq boshqarish markazi

ingl.: network management centre

rus.: центр управления сетью

Katta tarmoqlarning ma'muriy tizimi.

tarmoq hamjamiyati

ingl.: network society

rus.: сетевое общество

Axborot o'zaro ishlashlarning aksar qismi elektron tarmoqlari yordamida amalga oshiriladigan jamiyat.

tarmoq iqtisodiyoti

ingl.: network economy

rus.: сетевая экономика

1. Elektron tarmoqlari yordamida amalga oshiriladigan iqtisodiyot.

2. Iqtisodiy tizimning xohlagan nuqtasida joylashgan xohlagan kompaniya yoki shaxs osonlik bilan va eng kam harajatlar bilan xohlagan boshqa kompaniya yoki shaxs bilan muloqotda bo'lishi mumkin bo'lgan muhit. Muloqot qo'shma faoliyat, fikrlar yoki nou-xaularni almashish yoki shunchaki «ko'ngil ochish» uchun bo'lishi mumkin.

tarmoq kartasi

ingl.: network card

rus.: сетевая карта

Ma'lumotlarni kompyuter tarmog'ida bitta kompyuterdan boshqasiga uzatish paytida kompyuter va aloqa kanali ishini muvofiqlashtiruvchi plata shaklida yaratilgan moslashtirgich. Tarmoq kartasi kompyuter shinasidan parallel ravishda keluvchi va axborot so'zlarining ikkilik xonalariga mos signallarni

tarmoq ma'muri

aloqa liniyasi orqali ketma-ket uzatiluvchi yuqori chastotali impulsarga o'giradi.

tarmoq ma'muri

ingl.: network administrator

rus.: администратор сети

Avtomatlashtirilgan tizim va/yoki hisoblash tarmog'i resurslarining me'yoriy ishlashi va ularni ishlatish uchun javobgar mutaxassis.

tarmoq moslashtirgichi

ingl.: network adapter

rus.: сетевой адаптер

qarang: tarmoq kartasi

tarmoq operatsion tizimi

ingl.: network operating system

rus.: сетевая операционная система

Tarmoqda ma'lumotlarga ishlov berish, ularni saqlash va uzatishni ta'minlovchi dasturlar majmui. Tarmoqning asosiy vazifalarini ta'minlovchi ustki pog'onalar bayonnomalarining o'zaro bog'liq guruhini belgilaydi. Ularga, birinchi navbatda, quyidagilar kiradi: obyektlarni manzillash, xizmatlarning faoliyat ko'rsatishi, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash, tarmoqni boshqarish.

tarmoq platasi

ingl.: network card

rus.: сетевая плата

qarang: tarmoq kartasi

tarmoq provayderi

ingl.: network provider

rus.: провайдер сети

Abonentlik punkti va bevosita tarmoq abonentlariga tarmoq xizmatlarini ko'rsatuvchi vakolatli tashkilot.

tarmoq tashkiloti

ingl.: network organization

rus.: сетевая организация

Ishlab chiqarish va biznesni boshqarish jarayonida tarmoq aloqalari, munosabatlari va texnologiyalaridan foydalanuvchi tashkilot.

tarmoq texnologiyalari

ingl.: network technologies

rus.: сетевые технологии

Tarmoq maromida mulqotda bo'lish imkonini beruvchi texnologiyalar.

tarmoq trafigi

ingl.: network traffic

rus.: сетевой трафик

Kompyuter tarmog'ida ma'lumotlarning harakati. Ba'zan ushbu atama ma'lumotlar harakatini tasniflash uchun ishlatiladi.

tarmoq choki

ingl.: network wearing

rus.: прошивка сети

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimidan beruxsat erkin foydalanish usuli. Tarmoq choki erkin foydalanishga ruxsat olish uchun payqash va erkin foydalanish yo'llarini ta'qib qilish tizimini chetlab o'tib, turli aloqa tarmoqlaridan foydalanishga asoslanadi.

tarmoqda joylashish

ingl.: network location

rus.: сетевое расположение

URL manzilida Internet serverini aniqlovchi noyob nom. Tarmoqda joylashish nuqta bilan ajratilgan ikki yoki undan ko'p qismdan iborat bo'ladi. Masalan, www.company.com. U, shuningdek, server nomi va Internetdagi manzil deb ham ataladi.

tarmoqdan erkin foydalanish nuqtasi

ingl.: network access point

rus.: точка доступа к сети

Tarmoq operatori o'z xizmatlarini taqdim qiladigan nuqta. U ishlatish sharoitida operator va foydalanuvchi javobgarliklarining bo'linish nuqtasidir.

tarmoqlararo bog'lanishlar

ingl.: internetwork connections

rus.: межсетевые соединения

Foydalanuvchilar orasida axborotni uzatish va olishni ta'minlovchi turli telekommunikatsiya operatorlarining tarmoqlari orasida texnologik o'zaro ishlash.

tarmoqlararo interfeys

ingl.: Network-to-Network Interface (NNI)

rus.: межсетевой интерфейс

Har xil tizim turlarining o'zaro ishlashini belgilovchi interfeys.

tarmoqlararo texnologiyalar

ingl.: internetworking technologies

rus.: межсетевые технологии

Kommunikatsiya tarmog'i orqali marshrutlarni o'tkazishning turli bayonnomalaridan foydalanish uslubiylatlari. Bitta tarmoqda tarmoq pog'onasidagi turli bayonnomalar

ishlashini ta'minlash zaruriyati «asinxron uzatish usulidan foydalanuvchi ko'p bayonnomalar», ya'ni MPAO deb nomlangan texnologiyaning yaratilishiga olib keldi. Mazkur texnologiya tezkor tarmoqlarda samarali ishlovchi uzatishning asinxron usuliga asoslangan.

tarmoqlararo o'zaro ishlash

ingl.: network interconnection

rus.: межсетевое взаимодействие

Turli tarmoqlarda joylashgan abonent tizimlari va ma'muriy tizimlarning o'zaro ishlash usullari. Umumiy ravishda birlashtiriladigan obyektlar turli arxitektura, tarmoqni boshqarishning turli usullariga ega. Shuning uchun tarmoqlar birlashtirilganda ularning o'zaro ishlashini boshqarish muammosi paydo bo'ladi. O'zaro ishlash pog'onasini tanlash muhim o'rin tutadi. Uni tarmoq pog'onasida tashkillashtirish usullari eng keng tarqalgan. Tarmoqlararo o'zaro ishlash tarmoqlararo texnologiyalarga asoslanib mahalliy tarmoqlar va aralash tarmoqlarni yaratishni ta'minlaydi.

tarmoqlaroeqran

ingl.: internetwork screen

rus.: межсетевой экран

qarang: brandmauer

tarmoqni boshqarish

ingl.: network management

rus.: управление сетью

Hisoblash yoki axborot tarmog'iga maqsadga yo'naltirilgan ta'sir. U belgilangan dasturga binoan faoliyat (tizim, ma'lumotlarni uzatish kanallari, terminalarni yoqish va o'chirish, nosozliklar diagnostikasi, statistik ma'lumotlarni yig'ish, hisobotlarni tayyorlash va h.k.) tashkil etish uchun amalga oshiriladi.

tarmoqning jismoniy tuzilmasi

ingl.: physical structure of network

rus.: физическая структура сети

Axborot-hisoblash tarmog'ini ifodalash shakli. U o'zaro ish bajaruvchi apparat vositalaridan iborat.

tarmoqqa faol ulanish

ingl.: active line connection

rus.: активное подключение к линии

Tarmoqqa ma'lumotlarni o'zgartirish yoki kirgizish maqsadida ulanish.

tarqoq hisoblashlar texnologiyasi

ingl.: peer-to-peer

rus.: технология распределенных вычислений

Tarmoqqa ulangan kompyuterlarning erkin resurslarini resurs talab vazifani yechish uchun ishlatish imkonini beruvchi texnologiya. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad bekor turgan hisoblash resurslarini samarali ishlatib, hisoblashlar narxini arzonlashtirishdir.

tartibga solish

ingl.: regulation

rus.: регламентация

Axborot muhofazasi usuli. U muhofazalanayotgan axborotga avtomatlashtirilgan ishlov berish, saqlash va uzatish jarayonlarida undan beruxsat erkin foydalanish ehtimoli eng kam bo'ladigan sharoit yaratish uchun xizmat qiladi.

tartibot xavfsizligi

ingl.: procedural security

rus.: процедурная безопасность

Boshqaruv organlari tomonidan o'rnatilgan cheklashlar; amaliy, ma'muriy va hisobga olish tartiboti; axborot muhofazasi uchun nozik ma'lumotlarning kerakli xavfsizlik pog'onasini ta'minlash uchun ishlatiladigan tegishli boshqarish usullari.

tasdiqlovchi markazlar

ingl.: certified centers

rus.: удостоверяющие центры

Bu Rossiya federatsiyasi qonunchiligiga tegishli bo'lib, umum foydalanishidagi axborot tizimlarida ishlatiladigan elektron raqamli imzo kriptotizimiga oiddir. Tasdiqlovchi markaz bajarishi lozim bo'lgan vazifalar O'zbekiston Respublikasining elektron raqamli imzo to'g'risidagi qonuniga muvofiq Ro'yxatga olish markazlari zimmasiga yuklatilgan. Karang: ro'yxatga olish markazlari.

tasnif indeksi

ingl.: classification index

rus.: классификационный индекс

Biror bir tasnif tizimida bo'linishlarning raqamli yoki harf-raqamli ramzlarda shartli belgisi.

tasniflagich

ingl.: classifier

rus.: классификатор

T

Har bir obyekt uchun uning o'z o'rnini va aniq (odatda raqamli) belgisini topish imkonini beradigan tizimli to'plam, qandaydir obyektlar ro'yxati. Turli tasniflagichlar mavjud: mahsulot, korxonalar, texnik tizimlar, kitoblar va maqolalar tasniflagichlari. Tasniflanmalar iqtisodiy ma'lumotlarga kompyuter yordamida ishlov berish uchun zarur. Tasniflagichlar yordamida iqtisodiy ma'lumotlar kodlanadi, ya'ni, hisoblash texnikasi vositalarida qayta ishlash uchun qulay shaklda ifodalanadi.

tasodifiy son generatori

ingl.: random number generator

rus.: генератор случайных чисел

Tasodifiy son generatsiyalaydigan qurilma yoki dastur. U biror ma'lum algoritimga rioya qilmaydi.

tasvir kanali

ingl.: image channel

rus.: канал изображения

To'la rangli teleko'rsatuv signallari uzatishga mo'ljallangan namunaviy uzatish kanali.

tasvirga ishlov berish

ingl.: image processing

rus.: обработка изображений

Tasvirlarni yaratish, tahlil qilish, o'zgartirish yoki talqin qilish jarayoni. Tasvirlarga ishlov berish bir necha bosqichda bajariladi. Ulardan birinchisi, tasvirlarni abonent tizimiga videokiritish qurilmasi, sichqoncha, klaviatura, nurli pero, elektron mo'yoqalam, skaner va dasturiy ta'minot, masalan, grafik muharrir yordamida kiritish bilan bog'liq. Tizimga kiritilgan tasvirga turli ishlovlar:

- buzib talqin qilishni va kamchiliklarni yo'qotish;
- yoritilganlik oraliqlarini kengaytirish;
- obyekt tashqi shaklini ajratish;
- tasvir bo'laklarini bo'yash;
- obyektlarni va siymolarni tanish beriladi.

Tasvirlarni ifodalash va ularga ishlov berish usullari kompyuter grafikasi deb ataladi.

taxlam

ingl.: compression

rus.: упаковка

Tashuvchi imkoniyatlariga ko'ra kattaroq ma'lumotlar hajmlarini uzatish (yoki xotirlash) imkonini beruvchi signallarni kodlash/dekodlash uslubi.

tayanch kompyuter

ingl.: mainframe

rus.: базовый компьютер

Axborot tizimida ko'p sonli chekka-tashki (chegra) qurilmalari (diskli to'plovchi, printerlar va boshqalar) bilan ulanadigan katta quvvatli kompyuter. Undan korporativ pog'onada ko'pmasalali muhitda foydalaniladi. Tayanch kompyuter yuqori tezlik bilan ishlaydi, nisbatan katta operativ xotiraga ega va yechilayotgan masalalarning keng doirasini qamrab oladi. Tayanch kompyuter kommunikatsiya tarmog'i orqali o'zining resurslarini ko'p sonli foydalanuvchilarga taqdim qiladi va ma'lumolarni qayta ishlashda asosiy oqimlarni o'z zimmasiga oladi.

tayanch stansiya

ingl.: base station

rus.: базовая станция

Foydalanuvchilarning tizimlari bevosita aloqa qiladigan axborot tizimlari. Ular radio tarmoqlarining muhim bo'lagidir. Yer ustidagi stansiyalar yerning yuzida joylashadi (binolar ustida, machtalarda, va h.k.). Sun'iy yo'ldosh radio tarmoqlarida stansiyalar aloqa sun'iy yo'ldoshlarida joylashadi.

tayanch tarmoq

ingl.: backbone network

rus.: базовая сеть

O'tkazish imkoniyati yuqori bo'lgan kommunikatsiya tarmog'i, U ma'lumotlarni uzatishda yuqori tezlik talab etadigan hududiy tarmoqlarni, mahalliy tarmoqlarni, superkompyuterlarni va audiovideotizimlarni ulashga mo'ljallangan. Har bir tayanch tarmoq talaygina hududni, ko'p hollarda qit'ani qamrab oladi.

taymer

ingl.: timer

rus.: таймер

Berilgan astronomik vaqt mobaynida impulslarni berib turadigan va vaqt hisobini ta'minlaydigan qurilma. Uning asosida yuqori sifatli kvars kristali tebranishlari yotadi. Hisob vaqtining aniqligi tebranishlar yetarlicha o'zgarmas chastota bilan sodir bo'lishi tufayli ta'minlanadi. Vaqt hisobini olib borish vazifasi operatsion tizim zimmasiga tushadi. Ko'pgina kompyuterlarda, ular elektr tamog'idan

o'chirilganda ham ichki soat o'z ishini davom ettiraveradi. Bunday soatlar akkumulatorlardan ozuqa oladi.

tashkiliy muhofaza

ingl.: organizational protection

rus.: организационная защита

qarang: muhofazani ma'muriy boshqarish

tashqi gipermurojaat

ingl.: external hyperlink

rus.: внешняя гиперссылка

Faol veb bog'lamasi qismi bo'lmagan sahifa yoki faylga ko'rsatuvchi gipermurojaat.

tashqi jihoz

ingl.: peripheral equipment

rus.: периферийное оборудование

Alohida kompyuter bilan o'zaro ishlashi va u tomonidan boshqarilishi mumkin bo'lgan har qanday qurilma. Masalan, kiritish-chiqarish qurilmasi, tashqi xotira.

tashrif

ingl.: visit

rus.: посещение

Veb bog'lamasidan foydalanish haqidagi hisobotlarda foydalanuvchi veb bog'lamasidan erkin foydalangani va bir yoki bir necha faylni ko'rib gipermurojaat orqali boshqa bog'lamalarga o'tgani yoki brauzerni berkitganini ko'rsatuvchi qiymat.

tashriflar sanagichi

ingl.: visitor counter

rus.: счетчик посетителей

Veb-serveri tomonida yurgizilgan va ma'lum veb-sahifaga murojaatlar sonini hisoblovchi kichik dastur. Asosan sahifaga tashrif buyurgan foydalanuvchilar sonini aniqlash va reklama maqsadida foydalaniladi. Sanagich odatda ikki asosiy qismdan:

- saytlar sahifalarida ma'lumotlarni to'plash uchun joylashtiriladigan dasturiy kod. Odatda ushbu sahifalarda tashriflar sonining grafik tasviri joylashgan bo'ladi;

- saytlar sahifalaridan olingan axborotga ishlov berib uni turli statistik hisobotlar shaklida taqdim etuvchi dasturiy kod ("yuritgich") iborat. Sanagichlar ishi HTTP so'rovlari siz qayerdan kelganingiz (HTTP Referrer), sizning IP manzilingiz, veb-brauzer rusumi, operatsion

tizim va boshqa ma'lumotlarni o'z chiga olishda asoslangan.

tashrifchi

ingl.: visitor

rus.: посетитель

Tarmoqning muayyan resurslaridan foydalanuvchi shaxs. Ba'zi server (yoki sayt) egalari sahifada tashrifchilar sonini sanagichni joylashtiradi.

tashrifchilar bilan o'zaro munosabatlarni boshqarish

ingl.: visitor relationship management

rus.: управление взаимоотношениями с посетителями

Veb resurslarining (asosan tijorat resurslarining) tashrifchilari sonini oshirishga qaratilgan jami marketing va undov yechimlari. Bunga, masalan tashrifchilar to'g'risidagi axborotning to'xtovsiz monitoringi va uning ma'lumotlarini demografik ahvol, fuqarolarning ishtiyoq va didlari, mintaqa xususiyatlari va h.k. bilan solishtirish kiradi. Eng istiqbolli tarmoq biznes texnologiyalarining biridir.

tashrifchilar soni

ingl.: web-traffic

rus.: посещаемость

Ma'lum vaqt birligi davomida (kun, oy va h.k.) veb-saytga (yoki uning ma'lum sahifasiga) tashrif buyurganlar soni.

TB

qisq.: TeraByte

Terabayt.

Tbit

qisq.: Terabit

Terabit.

TCL

qisq.: Tool Command Language

Asbobiy buyruqlar tili, TCL tili. Obyektga yo'naltirilgan qadam-baqadam o'giriluvchi dasturlashtirish tili.

TCO

qisq.:

1. Total Cost of Ownership – Egalik qilishning umumiy narxi. Qurilma (masalan, kompyuter) yoki dasturiy mahsulotni sotib olish, o'rnatish va foydalanish bo'yicha to'liq harajatlar miqdorini aks ettiradi.

T

2. TCO tashkiloti. Kasb xodimlari uyushmasi (Shvetsiya).

3. TCO standarti. Bir xil nomli tashkilot tomonidan videomonitorlar parametrlari uchun ishlab chiqiladigan standartlar, masalan, TCO-95, TCO-99. Standartlar talablari monitorlar yaratuvchi inson organizmi uchun zararli omillarni cheklab qo'yadi: elektrmagnit nurlanish, elektrstatik maydoni, tasvir uchishi. TSO standartlari, shuningdek, energiyani tejash va elektr iste'molini boshqarishga doir talablarni o'z ichiga olgan.

Batafsilroq axborotni www.tco-info.com saytida olish mumkin.

TCP

qisq.: *Transmission Control Protocol*

Uzatishni boshqarish bayonnomasi, TCP bayonnomasi. TCP/IP bayonnomalari setkasida transport pog'onali bayonnomasi. Ma'lumotlarning ikki tomonlama ketma-ket uzatilishini ta'minlaydi. Bayonnomasi RFC 793da tavsiflangan.

TCP vazifalari mumkin bo'lgan paketlarning yo'qolishini tekshirish, bir necha paketdan to'g'ri tartibda ma'lumotlarni yig'ish hamda yo'qolgan va buzilgan paketlarni qayta jo'natishga so'rov berishdir. Veb-serverlari bilan aloqa qilish uchun kompyuterlarda TCP/IP bayonnomasi bajarilishi lozim.

TCP/IP

qisq.: *Transmission Control Protocol/Internet Protocol*

TCP/IP bayonnomalari oilasi. Internetda ma'lumotlar uzatish uchun ishlatiladigan bayonnomalari to'plami. Dastlab UNIX operatsion tizimlari uchun yaratilgan. Hozirgi paytda barcha asosiy operatsion tizimlarga o'rnatiladi.

TDD

qisq.: *Time Division Duplex*

Vaqt ajratish bilan dupleks uzatish.

TDMA

qisq.: *Time Division Multiple Access*

qarang: vaqtni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

TDS

qisq.: *Tabular Data Stream*

Jadval ma'lumotlari oqimi, TDS bayonnomasi. Ma'lumotlar bazalaridan erkin foydalanish uchun kommunikatsiya bayonnomasi.

TD-SCDMA

qisq.: *Time-Division Synchronous Code-Division Multiple Access*

Vaqt va chastota bo'yicha sinxron ajratish bilan ko'ptomonlama erkin foydalanish, TD-SCDMA standarti, TD-SCDMA texnologiyasi. Uchinchi avlodli uyali aloqa standarti. Asosan Xitoyda tarqalgan.

teg

ingl.: *tag*

rus.: *мэҭ*

(inglizcha, tag - kalka)

Odatda, gipermatni belgilab chiqish tilidagi buyruq shunday ataladi. Bular misolni ko'rish uchun, «Вид» (Shakl) menyusida, «HTML kodini ko'rish» buyrug'ini tanlang. Burchak qavslardagi barcha so'zlar – teglardir.

telebanking

ingl.: *telebanking*

rus.: *телебанкинг*

Bank hisoblaridantelefon orqali uzoqdan erkin foydalanish.

telefaks

ingl.: *telex*

rus.: *телефакс*

Telekommunikatsiya tamog'i orqali, qog'ozli tashuvchida taqdim qilinadigan harakatsiz tasvirlarni uzatish-qabul qilishni amalga oshiradigan qurilma. Telefaks (xuddi shunday faks deb ataladi), faksimil aloqani ta'minlashga mo'ljallangan. U uch asosiy qismdan tashkil topgan. Ulardan birinchisi - skaner, qog'oz sahifasidan ma'lumotlar kiritishni ta'minlab beradi. Skaner 210 mm kenglikka ega, unda tasvirning ravshanligini ilg'ay oladigan 1600 datchik o'rnatilgan. Ikkinchi qism – elektron qism, xabarni qabul qiluvchiga signal ko'rinishida uzatishga xizmat qiladi. Shu qismning o'zi signalni qabul qilishni ta'minlaydi. Uchinchi qism – printerdir, u xabarni rulonli yoki varaqli qog'ozda choplaydi. Faks - apparatlarda ko'pincha termoprinterlarni ishlatishadi.

telefon apparati

ingl.: *telephone set*

rus.: телефонный аппарат

Nutqni balki, ma'lumotlarni boshqa xillarini ham, qabul qilish va uzatish uchun xizmat qiladigan qurilma. Telefon apparati A.Bell tomonidan 1876 yili kashf qilingan bo'lib, jahonda keng tarqalgan. Bu apparat ikki qismdan iborat:

- abonentlarni chaqirishga, ulashga va uzishga mo'ljallangan uzib – ulovchi tarkibiy qismdan;
- nutqni qabul qilishni va uzatishni ta'minlaydigan suhbat tarkibiy qismdan.

telefon pochta

ingl.: telephone mail

rus.: телефонная почта

qarang: nutqiy pochta

telefon serveri

ingl.: telephone server

rus.: телефонный сервер

Mahalliy tarmoqning telefoniya xizmatida ishlash uchun mo'ljallangan server. Bu server nutq pochta, chaqiruvlarni avtomatik taqsimlash, telefon suhbatlarining narxini hisoblash, tashqi telefon tarmog'i bilan interfeys vazifalarini bajaradi. Server, telefoniya bilan bir qatorda, tasvirlarni va faksimil aloqa xabarlarini ham uzatishi mumkin.

telefon tarmog'i

ingl.: telephone network

rus.: телефонная сеть

Nutq uzatishga mo'ljallangan tarmoq. Telefon tarmog'i, ATS «avtomatik telefon stansiyalari» (telefon stansiyalari) deb nomlanuvchi uzib-ulash bog'lamlaridan tashkil topgan. Telefon stansiyalari kanallarni uzib-ulashni ta'minlaydi, abonent tizimlar sifatida esa, birinchi galda, telefon apparatlari ishlatiladi. Tarmoq va uning tarkibiy qismlari ITU standartlari bilan belgilanadi. Odatda, telefon tarmog'i kabelli tarmoqqa tayanadi. Shu bilan birga, telefon radiotarmog'i ham ishlatiladi.

telefoniya

ingl.: telephony

rus.: телефония

Ovoz va video signallarni, tasvir va ma'lumotlarni masofadan uzatish texnologiyasi. Telefoniya xizmati foydalanuvchilarga turli tuman xizmat turlarini taqdim qiladi, shu jumladan:

- abonentlar orasidagi nutqiy muloqat;

- nutqiy pochta;
 - faksimil aloqa;
 - matnlarni masofadan o'qish;
 - ma'lumotlar bazasi bilan matnli muloqat.
- Internet tarmog'ida, IP «tarmoqlararo bayonnomasi» bo'yicha bajarilayotgan matn muloqati IP-telefoniya deb ataladi.

telefonogramma

ingl.: telephonogram

rus.: телефонограмма

Nutqiy pochta saqlaydigan va uzatadigan, qabul qiluvchi esa, eshitadigan xabar.

teleish

ingl.: teleworking

rus.: телеработа

1. Axborot-kommunikatsiya infratuzilmasidan foydalangan holda ish natijalaridan foydalanish ishlatish joyidan uzoq yerda bajariladigan ish.
2. Bir tashkilotning xodimlarini o'z uylarida yoki maxsus mahalliy telemarkazlarda, telekommunikatsiya tizimlaridan foydalanib ularning o'zaro ishlashini ta'minlaydigan ishlab chiqarish faoliyati.

Teleish qator muhim imkoniyatlar beradi, ularga birinchi galda quyidagilar kiradi:

- ish vaqtini va bo'sh vaqtni erkin taqsimlash;
- ish joyiga qatnash uchun ketadigan vaqt va harajatlarni tejash.

telekommunikatsiya

ingl.: telecommunications

rus.: телекоммуникации

1. Simli, radio, optik yoki boshqa elektromagnit tizimlardan foydalanib signal, belgi, matn, tasvir va tovushlarni yoki boshqa ko'rinishdagi axborotni uzatish, qabul qilish va unga ishlov berish jarayoni.
2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ma'lumotlarni masofadan uzatish jarayoni.
3. Predmeti axborot uzatish uslublari va vositalari bo'lgan faoliyat sohasi.

telekommunikatsiya makroiqtisodiyoti

ingl.: macroeconomics of telecommunication

rus.: макроэкономика телекоммуникации

Iqtisodiyot sohasi. U mamlakatda telekommunikatsiyalar rivojini statistik qonuniyat asosida jamiyatning iqtisodiy darajasi bilan o'zaro bog'liqlikda belgilaydi.

telekommunikatsiya operatori

ingl.: telecommunication operator

rus.: оператор телекоммуникаций

Telekommunikatsiya tarmog'iga mulkchilik huquqi yoki boshqa ashyoviy huquqlar asosida, egalik huquqiga ega bo'lgan, uning faoliyatini, rivojlanishini ta'minlovchi va telekommunikatsiya xizmatlarini ko'rsatuvchi jismoniy yoki yuridik shaxs.

telekommunikatsiya operatorining xizmat doirasi

ingl.: activity zone of telecommunications operator

rus.: зона действия оператора телекоммуникаций

Telekommunikatsiya operatori aloqa xizmatini ko'rsatadigan hudud.

telekommunikatsiya tariflari

ingl.: telecommunication rates

rus.: тарифы в телекоммуникации

Telekommunikatsiya xizmatlaridan foydalanilganligi uchun olinadigan haq stavkalari tizimi.

telekommunikatsiya tarmoqlarining (TT) axborot xavfsizligi

ingl.: information security of telecommunication networks

rus.: безопасность сетей телекоммуникаций информационная

Buzg'unchining (xavfsizlikka tahdid soluvchining) TT obyektlariga, tasodifan va ataylab, TTning ish jarayonini izdan chiqarish uchun TTda aylanib yuradigan ma'lumotlarga va uni boshqaruvchi axborotlarga, ular bilan tanishish, buzish, yo'q qilish yoki qamal qilish maqsadida qilingan ma'lum (berilgan) ta'sirlar to'plamidan muhofazalanlikni bildiradi.

telekommunikatsiya tarmog'i

ingl.: telecommunication network

rus.: сеть телекоммуникаций

Bitta yoki bir nechta uzatish (telefon, telegraf, faks, ma'lumotlar va boshqa hujjatli xabarlar uzatish, jumladan kompyuter orasida axborotni almashish, televizion, tovush va boshqa radiosimli uzatish) turlarini ta'minlovchi texnologik tizimlar.

telekommunikatsiya tarmog'ining itoatkorligi

ingl.: non-failure operation of telecommunication networks

rus.: безотказность сети телекоммуникаций

Telekommunikatsiya tarmog'ining uzluksiz ishchi holatini biror vaqt davomida yoki biror ishini saqlab qolish xossasi.

telekommunikatsiya tashkiloti

ingl.: telecommunication company

rus.: организация телекоммуникаций

Mulkchilik turidan qat'iy nazar, telekommunikatsiya xizmatlarini jismoniy va yuridik shaxslarga, o'zining asosiy faoliyat turi sifatida taqdim qiladigan, yuridik shaxs.

telekommunikatsiyalar kanali

ingl.: telecommunication channel

rus.: канал телекоммуникаций

Texnik vositalar va tarqalish muhiti majmui. U telekommunikatsiya signallarining o'tish yo'lini hosil qiladi. Bu yo'l kanallar va ikkilamchi tarmoq liniyalari bilan ikkilamchi tarmoq stansiyalari va bog'lamalari yordamida ketma-ket ulangan. Shunda uning chekkalariga abonent chekka qurilmalari (terminallari) ulanganda manbadan qabul qiluvchi (lar) ga xabar yetkazishni ta'minlaydi. Tarmoqning turiga ko'ra, telekommunikatsiya kanalini, masalan, telefon, telegraf, ma'lumotlar uzatish kanali deb atashadi. Hududiy alomati bo'yicha telekommunikatsiya kanallari xalqaro, shaharlararo, zonaviy, mahalliy turlarga bo'linadi.

telekommunikatsiyalar mikroiqtisodiyoti

ingl.: microeconomics of telecommunications

rus.: микроэкономика телекоммуникаций

Ayrim telekommunikatsiya subyektlari, masalan, telekommunikatsiyalar operatori, aloqa tashkillashtiruvchisi faoliyati bilan bog'liq iqtisodiyot sohasi.

telekommunikatsiyalar tarmog'ining texnologik xavfsizligi

ingl.: technological security of telecommunications network

rus.: технологическая безопасность сети телекоммуникаций

Telekommunikatsiyalar tarmog'ining apparat-dasturiy ta'minotini qasddan qilingan qo'poruvchi nosozliklarga ega bo'lmaslik xossasi. Buning uchun muayyan vaqt o'tishi bilan yoki tashqaridan berilgan buyruqqa binoan, noxush oqibatlariga olib keluvchi harakatlar sodir etuvchi vositalar bo'lmasligi shart.

telekonferensiya

ingl.: *teleconference*

rus.: *телеконференция*

1. Texnik vositalar yordamida, hududiy tarqoq ishtirokchilar orasida guruhiy kommunikatsiyani amalga oshiradigan tadbir turi. Misollar: telefonli konferensiya, audiokonferensiya, chat, elektron e'lonlar doskasi, pochta konferensiyasi, video konferensiya va sh.o'.

2. Uzoqdagi foydalanuvchilar guruhlarida orasida munozara o'tkazish usuli. Telekonferensiya foydalanuvchilarni o'zaro ishlashini ta'minlovchi texnik-dasturiy muhit asosida amalga oshiriladi. Telekonferensiya o'tkazish uchun, ularning har biri tarmoqqa ulangan shaxsiy kompyuterdan erkin foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Telekonferensiyalar ikki turga bo'linadi. Haqiqiy vaqtidagi telekonferensiyada, uning barcha ishtirokchilari bir vaqtning o'zida shaxsiy kompyuterlari oldida o'tirib, hamkorlarga matn va tasvirlarni ko'rsatish hamda tovushli muloqat olib borish, fayllarni va xabarlarini jo'natishni boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Telekonferensiyalarning ikkinchi turi hujjatlarini ko'rib chiqish maromida amalga oshiriladi. Bunda, muhokama bo'layotgan axborotni o'z ichiga olgan faylni yaratayotgan, ma'lumotlar bazalaridan biri ishlatiladi.

teleks

ingl.: *telex*

rus.: *телек*

Abonent telegraflashning xalqaro tarmog'i. Tarmoq xabarlarini katta bo'lmagan tezlik bilan avtomatik uzatishni ta'minlaydi. Tarmoqning abonentlari oddiy terminallar bo'lib, ular belgilari yozuv mashinkalarining belgilariga mos keladigan klaviaturadan matnlarni kiritish, xotiralanish va uzatish imkoniga egalar. Teleksning ishi ITU standartlari bilan belgilanadi. Teleks, o'zining oddiyligi evaziga avvallari keng tarqalgandi. Teleks terminalarining butun dunyo tartib raqami bilan ta'minlash sxemasi yaratilgan. So'nggi yillarda, teleks ko'p ixtisosli kommunikatsiya tarmog'ining tarmoq xizmati bo'lib qoldi va aloqa vositalarini zamonaviyroq turlari –

telematn va elektron pochta bilan almashtirilmogda.

teleko'rsatuv

ingl.: *television*

rus.: *телевидение*

Asosiy vazifasi harakatlanuvchi tasvirlarni uzatish bo'lgan tarmoq xizmati. Avvaliga teleko'rsatuvlar, keng abonentlar auditoriyasiga mo'ljallangan ommaviy axborot vositasi sifatida rivojlangandi. U bu maqsadlar uchun teleko'rsatuvlar tarmog'ini yoki maxsus yaratilgan kabel teleko'rsatuvlar tarmog'ini ishlatgan. So'ngra, bu tarmoqni ko'p faoliyatli kommunikatsiya tarmog'iga aylanib borishi bilan, teleko'rsatuvlar muayyan ijtimoiy guruhlarni axborot bilan ta'minlab o'zining imkoniyatlarini kengaytira bordi. Asosiy eshittirishlar bilan birga, teleko'rsatuvlar, sekundiga 25 ta kadri uzatish bilan abonentlarni yangi xizmat turlari bilan ta'minladilar:

- pullik teleko'rsatuvlar;
- o'quv ko'rsatuvlari;
- reklama va marketing xabarlarini;
- telematn.

Sun'iy yo'ldosh orqali teleko'rsatuvlar yaratildi. Yuqori ajrataolishli teleko'rsatuvlar xizmati HDTV paydo bo'ldi.

teleko'rsatuv kamerasi

ingl.: *television camera*

rus.: *телевизионная камера*

Dunyoda qabul qilingan standartlarga mos tarzda videofilmlarni yozib oladigan kamera.

teleko'rsatuv tarmog'i

ingl.: *television network*

rus.: *телевизионная сеть*

Birinchi navbatda, teleko'rsatuvlarning faoliyatini ta'minlash uchun mo'ljallangan tarmoq. Biroq, bugungi kunda, teleko'rsatuvlar tarmog'i ko'psonli foydalanuvchilarga keng ko'lamli axborot xizmatlari turlarini ta'minlamogda. Barcha teleko'rsatuvlar tarmoqlarining alohida xususiyati bo'lib ularning yuqori darajadagi yuzlab megabit sekundiga, o'tkazish qobiliyati, hisoblanadi. Teleko'rsatuvlar tarmoqlarida, aloqa yo'ldoshlari keng ishlatilmogda. Teleko'rsatuvlar tarmoqlari asta-sekin keng eshittirishlar tarmog'idan, ko'pmaqsadli katta

o'tkazish qobiliyatiga ega bo'lgan kommunikatsiya tarmog'iga aylanib bormoqda. Unga, Intercast texnologiyasi yoki boshqa uslublar yordamida shaxsiy kompyuterlar ulanmoqda.

teleko'rsatuvlar kutubxonasi

ingl.: television library

rus.: телевизионная библиотека

Asosan tasvirlar va videofilmlarni o'z ichiga olgan ma'lumotlar banki. Optik to'plovchilarni keng ishlatish, juda katta hajmdagi xotiraga ega bo'lgan ma'lumotlar bankini yaratishga imkon bardi. Buning evaziga teleko'rsatuvlar kutubxonasi yaratilishi mumkin bo'ldi.

telemarketing

ingl.: telemarketing

rus.: телемаркетинг

qarang: elektron marketing

telematika

ingl.: Telematics

rus.: телематика

1. Foydalanuvchining axborot talablariga javob beradigan axborot tizimlari va xizmatlari.
2. Axborotga birlashgan ishlov berish va uni uzatish uchun teleko'rsatuvlarini kompyuter qurilmalari bilan birlashmasi.

telematn

ingl.: teletext

rus.: телетекст

Teleko'rsatuvlar tarmog'ining tarmoq xizmati. U matn va oddiy tasvirlarni uzatishni ta'minlaydi. Telematn keng eshittirishlar maromida ishlaydi va axborotni televizorlar yordamida qabul qilishga mo'ljallangan. Uzluksiz aylanma davriy tarzda, ob-havo ma'lumoti, sport natijalari, valuta kurslari, yangiliklar sarlavhalaridan iborat sahifalar to'plami (100 betgacha) uzatadi.

teleteks

ingl.: teletex

rus.: телетекс

Matnli hujjatlar uzatish uchun tarmoq xizmati. Teleteks, elektron pochtaaning eng sodda xili bo'lib, hujjatlarni tayyorlash, tahrirlash va uzatish bilan bog'liq keng imkoniyatlarga ega. U, telefon tarmog'ida ITU standartiga mos ravishda faoliyat ko'rsatadi. Teleteks, o'zining imkoniyatlari va bajarayotgan vazifalariga ko'ra,

teleksni rivojlangan darajasidir. Chunki, u amallarni 2400 bod tezlikda bajaradi, bu esa teleks ish tezligidan 50 barobar ortiqdir. Teleteksning, teleksga nisbatan afzalligi, qatorlarni va paragraflarni shakllantirishda kengroq belgilar yig'masini ishlata olish imkoniyatidir.

teletibbiyot

ingl.: telemedicine

rus.: телемедицина

Tibbiyot yo'nalishi. U telekommunikatsiyalarni, davolash va tashxislash sifatini hamda buning imkoniyatini oshirish maqsadida mutaxassislar orasida tibbiy axborot ayirboshlash uchun ishlatishga asoslangan. Tibbiy axborotni mutanosib ayirboshlashning zaruriy sharti bo'lib, tibbiy ma'lumotlarni va bilimlarni aloqa kanallari orqali uzatish uchun kelishilgan tarzda tayyorlash hisoblanadi.

televizor

ingl.: television set

rus.: телевизор

Harakatsiz va harakatlanuvchi tasvirlarni tovush hamrohligida namoyish qilish uchun mo'ljallangan qurilma. Televizor, birinchi navbatda teleko'rsatuvlar tarmog'ining terminalidir. Shunga munosib tarzda, u teleko'rsatuvlar signallarini qabul qiluvchisini, kadrlar va qatorlarni yoyish, ekran va tovushni eshittirish tarkibiy qismlarini o'z ichiga oladi. O'zaro faol teleko'rsatuvlarni paydo bo'lishi bilan televizorga mikroprotessorli qurilma ulaydigan bo'lishdi. Uning vazafasi foydalanuvchini ma'lumotlar bazasi va tarmoqni boshqa amaliy jarayonlar bilan muloqotini ta'minlashdir. Televizorlar borgan sari ko'proq, analogli tamoyillardan raqamlisiga o'tmoqda. Bu bilan birga, ularni ekranlari keng formatli, kengligini balandlikga nisbati 16:9 bo'lmoqda.

telexizmat

ingl.: teleservice

rus.: телеуслуга

Axborot-kommunikatsiya infratuzilmasidan foydalanib, masofadan taqdim qilinadigan xizmat turi.

Telnet

Buyruqlarni qadam-baqadam o'giruvchidan foydalangan holda kompyuterdan masofadan erkin foydalanish uchun tarmoq bayonnomasi. Bitta kompyuter foydalanuvchisiga boshqa uzoqlashgan kompyuterga ulanish va u bilan xuddi o'z kompyuterida ishlaganidek ishlash (jumladan, tahrir qilish, ko'chirish, o'chirish amallarini bajarish) imkonini beradi. Shifrlashdan foydalanmagani uchun Internet va mahalliy tarmoqda foydalanilganda xaker hujumlariga qarshi zaifroq. SSH tarmoq bayonnomasi tomonidan yetarli kriptografikaviy muhofaza qilinganlikka o'xshash funktsionallik ta'minlanishi mumkin.

terminal

ingl.: terminal

rus.: терминал

1. Axborot tizimiga ma'lumot va buyruqlarni kiritish-chiqarish qurilmasi. Terminallarni ishlatiladigan xillari ro'yxati yetarlicha kattadir. Ularning eng oddiyi bo'lib, telefon apparati hisoblanadi. Terminallar videoteks, audiomatn, teleteks va telekonferensiya xizmatlarida keng tarqalgan. Informatikada, banklarda, savdoda ixtisoslashgan funksiyalarni bajaradigan terminallarda foydalaniladi.

2. Telefon liniyasining yakuniy yoki uning boshqa liniya yoki tarmoq bilan ulanadigan nuqtasi.

terminal emulyatsiyasi

ingl.: terminal emulation

rus.: эмуляция терминала

Sizning kompyuteringiz ulangan terminal vazifasini bajaradigan uzoqdagi kompyuter bilan ulanish jarayoni.

terminal jihoz

ingl.: Terminal Equipment (TE)

rus.: терминальное оборудование

Foydalanuvchi ehtiyojlari uchun amaliy jarayonlarni bajaradigan abonent tizimning asosiy qismi. Terminal jihoz sifatida rang-barang qurilmalar o'rin olishi mumkin. Shuningdek, ular qatoriga telefon apparat, teleks, faks-apparat, kompyuter va h. k.lar kiradi. Bu jihoz axborot tizimiga yakka holda yoki guruhlab ulanadi.

terminal qurilmasi

ingl.: terminal device

rus.: терминальное устройство

Kompyuterni masofadan boshqarish pulti. Terminal qurilmasidan inson, kompyuter bilan bevosita muloqat olib borishi, u yoki bu masalani qismlab yechishni topshirishi, kompyuter xotirasidan kerakli ma'lumotlarni olishi, hisoblarning oraliq natijalarini olishi mumkin.

terminal serveri

ingl.: terminal server

rus.: терминальный сервер

Terminallar majmuasini birlashtiruvchi server. U terminallar joyini o'zgartirganda ulanishlarni soddalashtiradi.

terminator

ingl.: terminator

rus.: терминатор

Murakkab bo'lmagan qurilma. U ma'lumotlarni yuqori tezliklarda uzatishda signallar umumiy bo'g'in oxiridagi nuqtalardan akslanishi mumkin bo'lganda yakka kanalning umumiy bo'g'in uchlariga (oxiriga) o'rnatiladi. Ko'p hollarda, terminator vazifasini rezistor o'taydi. Terminator tufayli, signallar umumiy bo'g'in uchlarida yoyilib ketadi.

termoprinter

ingl.: thermoprinter

rus.: термопринтер

Ish tamoyili ikkita rangsiz qizdirilgan tomchi bitta rangli tomchiga tutashib ketishiga asoslangan printer. Termoprinterning ishlashi uchun, odatda, issiqlikka sezgir yuqqa jadval shaklidagi, uylarida mikrotomchilar joylashtirilgan, qatlam bilan qoplangan maxsus qog'oz ishlatiladi. Qog'oz bo'ylab qatorma-qator qog'ozni ezadigan ignalar siljtiladi. Kerakli nuqtalarda, elektrik impulslar evaziga, ignalar qiziydi va ko'rinadigan mikrodog'larni qoldiradi.

teskari aloqa

ingl.: feedback

rus.: обратная связь

Sayt tashrifchilarining fikr va taqrizlarini yig'ish. Foydalanuvchilar bilan teskari aloqa o'rnatishning eng sodda va standart harakati – saytda xatlar uchun elektron manzilni joylashtirishdir. Agar siz, «shoshilinch aloqa uchun» manzilni qoldirish bilan kifoyalanmay, foydalanuvchilar sizga taqrizlarini yozishlariga erishmoqchi bo'lsangiz, saytingizda xabarlar

yuborish uchun qolip (shakl) joylashtiring. Bu shaklning turi sifatida, «mehmonlar kitobi» (guestbook) deb ataluvchi shakldan foydalanish mumkin. Foydalanuvchi mehmonlar kitobi shaklni to'ldirishi bilan, uning taqrizi saytga chiqariladi. Nihoyat, teskari aloqa o'rnatish vositasi sifatida forum ishlatilishi mumkin, agar siz foydalanuvchilarning savol va arzlariga javob berishga tayyor bo'lsangiz, bu dolzarb usuldur.

teskari chaqiriq

ingl.: callback

rus.: обратный вызов

1. Ma'lumotlarga ishlov berish tizimi uni muvofiqlash tartiboti. Bunda chaqirayotgan terminalni aniqlab, chaqiriqni o'chiradi va chaqirayotgan terminalning kodini uni muvofiqlash uchun teradi. Bu tartibot uzoqdagi kompyuter bilan modem yordamida ulanish bo'lganda sodir bo'ladi.

2. Dasturlashda – chaqiruvchi dasturdagi funksiyani chaqirilayotgan dastur tomonidan asinxron chaqirish: A dasturi, S tartibotning manzilini ko'rsatib, V tartibotni chaqiradi, bajarilishi davomida V tartibot, boshqaruvni A dasturiga qaytarmay, S tartibotni chaqirishi mumkin. Usul, aksariyat begona ishlab chiqaruvchilar tomonidan yaratilgan, hammabop algoritmlarni (V tartiboti) hammabop tartibotlarning dastlabki kodini o'zgartirmay, tatbiq qilishning turli usullari (S tartiboti) bilan, ishlatish imkonini beradi.

testlash

ingl.: testing

rus.: тестирование

Qurilma yoki dasturiy ta'minot to'g'ri ishlayotganini yoki uning ish tezligini aniqlash jarayoni. Testlash uch asosiy bosqichga ajratiladi. Bular ishlab chiqish, sifat nazorati va yaratilayotgan obyekttni tatbiq qilish bosqichlaridir. Har bir bosqichda, shu bosqich testlari amalga oshiriladi. Bularning hammasi obyektning sifatini va obyektlarni bexato ishlashini kafolatlaydi. Testlash texnik va dasturiy mahsulotlarni tashxislashni va haqiqiylikni tasdiqlashni ta'minlaydi, ularning texnik talablarga mosligini tekshiradi. Testlash uchun apparatlar yoki dasturlar, masalan mantiqiy tahlilchilar ishlatiladi. Testlash dasturlardagi xatoliklarni aniqlash imkonini

beradi xolos. Ularni tuzatish dasturlarni sozlashda amalga oshiriladi.

Texas Instruments korporatsiyasi

ingl.: Texas Instruments corporation

rus.: корпорация Texas Instruments

Integral sxema va kompyuterlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Texas Instruments AQSHda yaratilib, dastlab neft sanoati uchun asboblardan boshqa texnika vositalarini ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. Keyin kompaniya yarimo'tkazgichlar yaratuvchilari orasida eng birinchilardan biri bo'lgan. 1958 yilda kompaniya birinchi integral sxemani, 1967 yilda esa birinchi qo'l kalkulatorini taqdim etgan. Hozirgi paytda Texas Instruments keng ko'lamda integral sxemalar taklif etadi. Kompaniya modul tamoyili asosida qurilgan yuqori samarali ixcham shaxsiy kompyuter va mikroprotessorlarni ishlab chiqaradi.

texnik boshqaruv hujjati

ingl.: technical guidelines

rus.: материал технического руководящий

Qo'llanilishi shart bo'lgan, texnik talablar va telekommunikatsiyalar tarmoqlari apparaturasi o'zaro aloqada ishlash bayonnomalarini aks ettirgan hujjat.

texnik uyg'unlik

ingl.: technical compatibility

rus.: техническая совместимость

Biror kompyuterni boshqa kompyuterning tarkibidagi bog'lama va vositalar bilan ishlay olish qobiliyati.

texnikaviy ta'minot

ingl.: hardware

rus.: техническое обеспечение

qarang: apparat ta'minoti

texnikaviy vositalar

ingl.: technical tools

rus.: технические средства

qarang: apparat vositalari

texnologik aloqa tarmog'i

ingl.: technological communication network

rus.: технологическая сеть связи

Ishlab chiqarishning ichki jarayonlarini ta'minlash uchun mo'ljallangan elektr aloqa tarmog'i.

texnologiya

ingl.: technology
rus.: технология

Muayyan ishlab chiqarish sohasidagi usullar va jarayonlar majmuasi. Informatikada turli tuman axborot texnologiyalari ishlatiladi, birinchi navbatda, kompyuter texnologiyalari.

texnologiyalar egasi

ingl.: owner of technologies
rus.: владелец технологий

Qonun tomonidan belgilangan chegaralar doirasida texnologiyalarga ega bo'lgan va foydalanayotgan hamda foydalanish vakolatlarini amalga oshirayotgan subyekt.

texnopark

ingl.: industrial park
rus.: технопарк

Fanni, ta'limni va ishlab chiqarishni hududiy tashkil qilish shakli. Texnopark yoki texnologik park, yuqori malakali mutaxassislar ishlaydigan tadqiqot, axborot, texnik va texnologik jamiyatlar. Texnoparkda tadqiqotlar bajariladi, ishlanmalar ishlanadi, ko'pincha tovarlar ishlab chiqarish ham bajariladi.

tezkor paket

ingl.: fast packet
rus.: быстрый пакет

Kanal sathida, foydalanuvchi tizimlar va ma'muriy tizimlar orasida uzatiladigan ma'lumotlar bloki.

tezkor xotira

ingl.: main memory
rus.: оперативная память

Kompyuter xotirasining asosiy tezkor maydoni. Markaziy protsessorning bevosita nazorati ostida ma'lumotlarni va dasturlarni saqlash uchun ishlatiladi. Tezkor xotira protsessorga buyruq va ma'lumotlarni bevosita yoki kesh-xotira orqali uzatadi. Shu sababli, dastlab, tezkor xotiraga operatsion tizim yoki, hech bo'lmaganda, uning shu vaqtda ishlayotgan qismi yoziladi. Bundan tashqari, bu yerda bu dasturga zarur bo'lgan, protsessorda bajarilayotgan dastur va ma'lumotlar saqlanadi. O'z navbatida, tezkor xotira, kattaroq hajmga ega, lekin sekinroq ishlaydigan tashqi xotira bilan o'zaro ishlaydi.

tezkor xotira qurilmasi

ingl.: main storage device

rus.: оперативное запоминающее устройство (ОЗУ)

Axborot tizimiga tezkor xotira taqdim qilayotgan xotira qurilmasi. Tezkor xotira qurilmasi, RAM «ixtiyoriy erkin foydalanish xotirasi»ni taqdim qiladi, tezkor hisoblanadi, shu sababli qimmatbahodir. Tezkor xotira qurilmasi, ularga dasturlarni va ma'lumotlarni qayta-qayta yozish va ularni o'chirish imkonini beradi. Tezkor xotira qurilmalarining ikki sinfi farqlanadi. Energiyaga qaram qurilmalar soddaroq, lekin bunday xotira faqat elektr quvvat borligida saqlay oladi. Energiyadan mustaqil xotira qurilmalari, xotirani saqlashni ozuqa manbai yo'qligida ham davom ettiradi, ammo ular murakkabligi bilan tavsiflanadi.

teshik

ingl.: hole (in information security)
rus.: дыра (в информационной безопасности)

Axborot xavfsizligi nuqtai nazaridan zaiflik. Qaralsin: Zaiflik.

TFLOPS

qisq.: TeraFLOPS
Trillion FLOPS.

TFT

qisq.: Thin Film Transistor

Yupqa tasmali tranzistor, TFT texnologiyasi. Ekrandagi har bir tasvir elementi uchun maxsus tranzistor ("faol matritsa") javob beruvchi LCD panellarni ishlab chiqarish texnologiyasi.

TFTP

qisq.: Trivial File Transfer Protocol

Fayllar uzatishning oddiy bayonnomasi, TFTP bayonnomasi. FTP bayonnomasining soddalashtirilgan xili. Asosan disksiz ish stansiyalarini dastlabki yuklash uchun ishlatiladi. FTP bayonnomasidan farqli o'laroq, TFTP autentifikatsiya imkoniyatlariga ega emas va UDP transport bayonnomasiga asoslangan. TFTP bayonnomasining spetsifikatsiyasi RFC 1350da keltirilgan.

TIFF

qisq.: Tag Image File Format

Tasvirni saqlash uchun belgilovchiga ega bo'lgan fayl, TIFF formati. Rastr grafikasini saqlash uchun fayl formati.

tijorat axboroti

T

ingl.: commercial information
rus.: коммерческая информация

Oldi-sotdi obyektini axboroti. U faqat axborot egasining hoxishi va uning shartlariga ko'ra, tarqatiladi.

tijorat siri

ingl.: commercial secret
rus.: коммерческая тайна

1. Davlat yoki xususiy korxonada faoliyatining ixtiyoriy sohasiga tegishli mahfiy ma'lumotlar. Ularni oshkor aylash ularning egalari yoki foydalanuvchilarga (yuridik shaxslarga) moddiy yoki ma'naviy ziyon keltirishi mumkin. Tijorat sirini qo'riqlash uning egasi tomonidan amalga oshiriladi.

2. Boshqaruv, ishlab chiqarish, ilmiy-texnik, kredit-moliya, savdo va o'zga ishchan axborotni tashkil qiladigan, hamda maxsus qo'riqlanadigan ma'lumotlarni, shu jumladan ishlab chiqarish sirlarini o'z ichiga olgan axborot.

3. Fuqarolik huquqining alohida tartibda muhofazalanadigan obyektlaridan biri. Axborot tijorat sirini tashkil qilishi uchun, u uchinchi shaxslarga noma'lumligi uchun, haqiqatda yoki potensial ravishda tijorat boyligiga ega bo'lishi, undan qonuniy tarzda erkin foydalanish mumkin emasligi va axborotni egasi uning pinhoniyligini muhofaza qilish tadbirlarini ko'rish holati mavjud bo'ladi.

tizim

ingl.: system
rus.: система

Ma'lum natijaga erishish uchun birlashtiriluvchi bir butun yoki jami turli xil obyektlar sifatida o'rganiluvchi ixtiyoriy obyekt.

tizim birlashtiruvchisi

ingl.: systems integrator
rus.: системный интегратор

Turli yetkazib beruvchilardan olingan tarkibiy qismlarni birlashtirish yo'li bilan to'liq kompyuter tizimlarini qurishda ixtisoslashgan shaxs yoki kompaniya. Dasturlarni ishlab chiqaruvchilardan farqli o'laroq, tizim birlashtiruvchilari hech qanday dastlabki kod ishlab chiqmaydi. Buning evaziga ular kompaniyalarga ularning hisoblash ehtiyojlarini qondirish uchun do'konlarda sotilmaydigan

kompyuter va dastur paketlaridan foydalanishga undaydi.

tizim butunligi

ingl.: system integrity
rus.: целостность системы

Ma'lumotlarga ishlov berish tizimining, o'z maqsadi yo'lida faoliyat bajarish xossasi. Bunda mualliflashmagan foydalanuvchilar tomonidan resurslar shaklini o'zgartirish va ulardan foydalanish, hamda resurslarni mualliflashgan foydalanuvchilar tomonidan nomutanosib shakl o'zgartirish va noto'g'ri foydalanish oldindan bartaraf qilingani nazarda tutiladi.

tizim dasturlovchisi

ingl.: system software developer
rus.: системный программист

Tizimli dasturiy ta'minot ishlab chiqish bilan shug'ulanuvchi dasturlashtiruvchi.

tizim fayli

ingl.: system file
rus.: системный файл

O'z ichiga operatsion tizim modullaridan birini yoki operatsion tizim foydalanayotgan yoki qo'llab-quvvatlayotgan ma'lumotlar to'plamini olgan fayl.

tizim jurnali

ingl.: system log
rus.: системный журнал

Tizim subyektlari faoliyati natijalari qaydlarining xronologik tarzda tartibga solingan jami qaydlar. U oxirgi natijani tekshirish maqsadida tranzaksiyani bajarayotgan paytda amallar, jarayonlarning bajarilishiga yoki voqealarning ro'y berishiga olib keluvchi harakatlar ketma-ketligini qayta tiklash, ko'rish va tahlil qilish uchun yetarli bo'lishi lozim.

tizim ma'muri

ingl.: system administrator
rus.: системный администратор

Tashkilot yoki muassasa tizim dasturiy ta'minotining ahvoli, rivojlanishi va foydalanilishi uchun javobgar inson yoki shaxslar guruhi. Tizim ma'muri foydalanuvchilarning qayd yozuvlarini olib boradi, qayd yozuvlari siyosatini belgilaydi, operatsion tizimlarning faoliyati va ma'lumotlar muhofazasining kerakli pog'onasini ta'minlaydi.

U ushbu tashkilotning tizim muhandislari, tizimli dasturlashtiruvchilar va foydalanuvchilari bilan o'zaro aloqada ishlaydi.

tizim muhandisi

ingl.: system engineer

rus.: системный инженер

Tizimli dasturiy ta'minotini ishlatish va kuzatib borish bilan shug'ullanuvchi shaxs (odatda muhandis-dasturlashtiruvchi). Ba'zi hollarda tizim muhandisi tizim ma'muri vazifalarini ham bajaradi.

tizim obyektlari modeli

ingl.: System Object Model (SOM)

rus.: модель системных объектов

Dasturlarning mahalliy tarmoqda o'zaro ishlashi va ularning bitta abonent tizimidan boshqasiga ko'chishi mumkinligini ta'minlovchi yondashuv. SOM IBM korporatsiyasi tomonidan obyektlarni boshqarish guruhi tomonidan taklif qilingan «obyektlar so'rovi agentlarning umumiy arxitekturasiga» CORBA asosida ishlab chiqilgan. Model turli abonent tizimlarida joylashgan obyekt-dasturlarning interfeyslari va o'zaro ishlash qoidalarini belgilaydi. Bir jinsli muhitni hosil qilib, SOM foydalanuvchiga tarmoqda ishlatiladigan maslaklardan qat'iy nazar turli operatsion tizimlar bilan ishlash imkonini beradi. Uning yordamida turli maslaklarda ishlayotgan obyektlardan foydalanib, ularning o'zaro ishlashini ta'minlash mumkin.

tizim resursi

ingl.: system resource

rus.: системный ресурс

Kompyuter qurilmalari tomonidan dasturni o'z talabidan xabardor qilish uchun yoki dastur tomonidan qurilma vazifasini nazorat qilish uchun ishlatiladigan qurol.

tizim tahlili

ingl.: systems analysis

rus.: системный анализ

Turli tavsifdagi murakkab muammolarni hal etish bo'yicha qarorlarni tayyorlash va isbotlash uchun ishlatiladigan jami uslubiy vositalar. U tizimli yondashuvga hamda qator matematik usullar va zamonaviy boshqaruv usullariga asoslanadi. Asosiy tartibot – voqeiy holatning o'zaro bog'liqliklarini aks ettiruvchi umumlashgan modelni yaratish.

tizim tahlilchisi

ingl.: system analyst

rus.: системный аналитик

Amaliy muammolarga tavsif beruvchi, tizim spetsifikatsiyalarini belgilovchi, qurilmalarni o'zgartirish bo'yicha tavsiyalar beruvchi, ma'lumotlarga ishlov berish tartibotlarini va ko'zda tutilgan ma'lumotlar tuzilmalarini loyihalashtiruvchi mutaxassis.

tizimli dasturiy ta'minot

ingl.: system software

rus.: системное программное обеспечение

Hisoblash tizimi tarkibiga kiruvchi jami tizimli dasturlar. Bu kompyuterdan foydalanish va xizmat ko'rsatish, hisoblash ishlarini tashkillashtirish va amaliy dasturlarni yaratishni avtomatlashtirish uchun zarur bo'lgan dasturiy ta'minot. Tizimli dasturiy ta'minotning eng muhim tarkibiy qismi – operatsion tizim – apparatli vositalar uchun zarur qo'shimcha bo'lib, odatda hisoblash tizimini ishlab chiqaruvchi tomonidan yetkazib beriladi. Tizimli dasturiy ta'minotning boshqa tarkibiy qismlari kompyuterga foydalanuvchini qoniqtiradigan hisoblash tizimini yaratish uchun uning o'zi tomonidan o'rnatiladi.

TLD

qisq.: Top Level Domain

Yuqori pog'onali domen. To'liq domen nomning oxirgi (o'ng) qismi. Masalan, gov.uz domenida yuqori pog'onali domen '.uz'. turli yuqori pog'onali domenlar mavjud, masalan .biz, .com, .edu, .gov, .info, .int, .mil, .net, .org; shuningdek dunyo mamlakatlarini belgilovchi ikki harfli domen nomlari ham bor: .uz, .ru, .ua, .pl, .us.

TLS

qisq.:

1. Thread Local Storage – Oqimning mahalliy xotirasi.
2. Transport Layer Security – Transport pog'onasida xavfsizlik, TLS bayonnomasi.

TM

qisq.: TradeMark

qarang: tovar belgisi

TOP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)

ingl.: TOP functional profile

T

rus.: функциональный профиль TOP

Texnologik va muassasa bayonnomalarining shajarasini belgilovchi funksional kasbiy yo'nalish. Boeing Computer Service jamiyati 1985 yilda funksional kasbiy yo'nalishning, TOP «texnik va muassasa bayonnomasi» deb atalmish to'la rsumini taklif qildi. U muassasalarning mahalliy tarmoqlarida keng foydalanish uchun mo'ljallangan. TOP amaliy kasbiy yo'nalishi xilma-xil tarmoq xizmatlarini taqdim qiladi.

topologiya

ingl.: topology

rus.: топология

Tarmoqning umumiy tarkibiy tuzilmasi. Tarmoq topologiyasi kompyuter, kabel va tarmoqning boshqa tarkibiy qismlarini jismoniy joylashuvini ifodalaydi. Har bir topologiya aniq shartlarni qo'yadi. Ularning har biriga na faqat kabelning turini aniqlash darkor, balki uni qanday yotqizishni ham. Turli topologiyalar kompyuterlarni tarmoqda aniq o'zaro ishlash usuliga ham talab qo'yadi. Asosiy topologiyalarga shina, yulduz va halqa kiradi.

Agar kompyuterlar bir kabel (segment) bo'ylab ulangan bo'lsalar, bunday topologiya shina deb ataladi. Agar kompyuterlar bir nuqtadan chiqqan segmentlarga yoki to'plagichga ulangan bo'lsalar, bunday topologiya yulduz deb ataladi. Agar kompyuterlar ulangan kabel halqa qilib ulangan bo'lsa, bunday topologiya halqa deb ataladi. Amaliyotda yuqorida keltirilgan sodda topologiyalarning murakkabroq birikmalari ham uchraydi.

topshiriq

ingl.: job

rus.: задание

Kompyuter bajaradigan ish hajmi. U ma'lumotlar, dasturlar, fayllar va mashina uchun ko'rsatmalar majmuidan iborat. Ixtiyoriy topshiriq bir necha bosqichda bajarilishi mumkin, ularning bir qismi o'zidan avvalgilarining natijalariga bog'liq bo'ladi. Topshiriqlar ikki xil maromda, ya'ni bir dasturli va ko'p dasturli maromda bajarilishi mumkin. Oxirgi holda, tizimda qandaydir vaqt mobaynida topshiriqlar majmui bajariladi. Uni maxsus rejalovchi dastur boshqarib, u amaliy jarayonlar tomonidan qo'shma resurslarni ishlatish tartibini belgilaydi.

tor yo'nalishli reklama

ingl.: targeting

rus.: узконаправленная реклама

Reklama bannerini reklama beruvchi uchun eng qiziq bo'lgan faqat cheklangan foydalanuvchilar doirasiga (maqsad auditoriyasiga) ko'rsatish. Masalan, banner ko'rsatishlarni foydalanuvchilar so'rovlariga javoban sotuvchi katta izlash tizimlari foydalanuvchiga izlash doirasini aniqlab berib, unga mavzuga mos bannerlarni ko'rsatadi. Reklama beruvchilar banner ko'rsatishlarni aynan tor yo'nalishga ega bo'lgan, ya'ni foydalanuvchilarning aksariyati berilgan mahsulot/xizmat turi bilan qiziqadigan saytlarda (yoki sayt bo'limlarida) sotib olishga harakat qiladi. Reklamanning bunday turi eng samarali, biroq qimmatroq.

TouchPad

Tegishni sezuvchi panel – hajmi tahminan 6x6 sm bo'lgan, sichqonchani o'rni bosuvchi maxsus panel. Panel barmoqning harakatlanishini ham, u bilan bosishni ham nazorat qiladi. Mobil kompyuterlarda qo'llaniladi va ba'zi klaviatura modellariga o'rnatiladi.

tovar belgisi

ingl.: TradeMark (TM)

rus.: товарный знак

Kompaniyaning yoki uning maxsulotini ajratish uchun xizmat qiladigan o'rnatilgan tartibda ruyxatga olingan belgi. Tovar belgisiga misollar: Novell, Windows, Microsoft.

tovush

ingl.: sound

rus.: звук

Muhitning tebranma harakati. Tabiatning har qanday hodisalari qatori asboblar, apparatlar, mashinalar, transport vositalari ham tovush manbai bo'lishi mumkin. Tovushning alohida turlari bo'lib nutq va musiqa hisoblanadi. Inson 16 Gs dan to 20 kGs chastota oraliqdagi tovushlarni qabul qila oladi. Texnik quрилmalar unga qaraganda ancha keng oraliqda tovush qabul qila oladi, hattoki, ultratovush va gipertovushni ham. Tovush foydalanuvchi tizimiga tovush platasi orqali kiritiladi va tovush tizimida qayta tiklanadi. Tovush

tashuvchi to'liqlar mikrafon bilan qabul qilinadi, analog-raqamli o'zgartirishdan o'tadi va bir o'lchamli diskret signallar ketma-ketligiga aylanadi. Buning sharofati bilan, tovush xotira qurilmasiga yoziladi, so'ngra, boshqa turdagi ma'lumotlar shakli kabi uzatiladi, saqlanadi va unga ishlov beriladi.

tovush fayli

ingl.: sound file

rus.: звуковой файл

Nuqtama-nuqta kodlanadigan tovush bo'laklaridan iborat fayl. Bundan tashqari, tovush fayli dasturlar va qurilmalar tomonidan ishlatiladigan boshqaruvchi kodlarni ham o'z ichiga oladi. Tovush fayllarining namunaviy kengaytmalari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

Microsoft Windows - .wav

MPEG (Moving Pictures Expert Group) Layer-3 - .mp3

Apple - .aif

MIDI - .mid

Intel Indeo Video Movie clips - .avi

tovush kanali

ingl.: sound channel

rus.: канал звука

Tovush eshittirish signallari yoki tovush jo'rligi signallari uzatishga mo'ljallangan namunaviy uzatish kanali.

tovush kartasi

ingl.: sound card

rus.: звуковая карта

qarang: tovush platasi

tovush kolonkasi

ingl.: speaker

rus.: звуковая колонка

Manbaga (tovush platasiga) ulanadigan analogli tovush signalini qayta tiklaydigan akustika apparaturasi. Odatda, stereoeffekt yaratish uchun tovush platasiga bir juft tovush kolonkasi ulanadi.

tovush moslagichi

ingl.: sound adapter

rus.: звуковой адаптер

qarang: tovush platasi

tovush platasi

ingl.: sound board

rus.: звуковая плата

Kompyuter yordamida tovushlarni yozish va eshittirish, musiqani sintezlash, kompyuterga ulangan tashqi akustika apparatlarini boshqarish imkonini beradigan plata (foydalanuvchi tizimining bo'lagi). Tovush platasi o'z mikroprotessoriga ega bo'lib, tovushni tizimga kiritishda analog-raqamli o'zgartirish va chiqarishda diskret-analogli o'zgartirishni ta'minlaydi. Ko'pincha plata ma'lumotlarni zichlashtirishni ham amalga oshiradi.

tovush tizimi

ingl.: sound system

rus.: звуковая система

Tovushni eshittirish uchun mo'ljallangan tizim. Tovush tizimlari kompyuterlarning kirish/chiqish qurilmasi bo'lib, elektr signallarni mono- yoki stereotovushga o'zgartirib beradi. Ularning orasida 3D «ucho'lchovli» deb ataluvchi stereotizimlar tobora keng tarqalmoqda. Har bir tovush tizimi hech bo'lmaganda bitta past chastotali va bitta yuqori chastotali radiokarnayga, hamda ichiga joylashtirilgan kuchaytirgichga ega.

Toshiba korporatsiyasi

ingl.: Toshiba corporation

rus.: корпорация Toshiba

Elektron apparatura, shaxsiy kompyuter va mobil tizimlar uchun jihozlar ishlab chiqaruvchi kompaniya. Ixcham shaxsiy kompyuterlar ishlab chiqaruvchi eng yetakchi kompaniyalardan biri. Kompyuterlar katta suyuq kristalli monitor va DVD tizimlariga ega. Katta e'tibor mobil tizimlarga va nutqqa ishlov berishga qaratiladi.

TPDDI

qisq.: Twisted Pair Distributed Data Interface

qarang: CDDI

TPM

qisq.: Transaction Processing Monitor

Tranzaksiyalarga ishlov berish monitori. Tranzaksiyalarga ishlov berishni boshqaruvchi o'rtacha pog'onaga ega bo'lgan DT.

TPMA

qisq.: Token Passing Multiple Access

vakolat uzatish bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

TrackBall

T

Harakatlanishi nazorat qilinuvchi shar – shar shaklidagi va sichqonchaning o‘rmini bosuvchi 2 yoki 3 tugmachadan iborat maxsus qurilma. Sharni barmoq bilan burash sichqonchaning harakatlanishiga teng.

trafik

ingl.: traffic

rus.: трафик

Telekommunikatsiya tarmog‘i orqali uzatilayotgan xabarlar to‘plami. Trafik vaqt birligida uzatilayotgan, kompyuter xotirasini o‘lcham birligida ifodalangan (bit/sek) axborot hajmi bilan aniqlanadi. Trafik kanalning yoki kommunikatsiya tarmog‘ining yuklanganligini belgilaydi.

trafik tahlili

ingl.: traffic analysis

rus.: анализ трафика

Axborot almashuvi oqimini nazorat qilish asosida axborot haqidagi taxminlar. Misol – aloqa tarmog‘ining ish yukining mavjudligi, yo‘qligi, hajmi, yo‘nalishi va chastotasining tahlili.

trafikni tiqishtirish

ingl.: traffic stuffing

rus.: набивка трафика

Axborot muhofazasi sohasida - aksil chora. U trafikni tahlillashni yoki shifrlangan matnni ochiq matnga o‘girishni murakkablashtirish uchun uzatish muhitida ma’nosiz ma’lumotlarni yaratib ulardan foydalanishni nazarda tutadi. Masalan, ramzlar ketma-ketligi sifatida kodlangan xabar uzatishda ketma-ketlikning ayrim xonalarini yaratilgan ramzlar bilan to‘ldirish tushuniladi.

trakt

ingl.: path

rus.: тракт

Ma’lumotlar uzatiladigan kanallar ketma-ketligi yoki yo‘l. Trakt ma’lumotlarni uzatish yo‘lini aniqlagan hollarda, uni ko‘pincha marshrut deb ham atashadi. Bular, trakt bo‘ylab uzatilayotgan tarmoqdagi ma’lumotlar bloki, MB dagi axborot yig‘masi, dasturdagi buyruqlar ketma-ketligi va axborot izlashdagi fayllar ketma-ketligi bo‘lishi mumkin.

transformatsiya

ingl.: morphing

rus.: трансформация

Bitta tasvir sekin boshqa tasvirga aylanadigan animatsiya usuli. Ko‘p murakkab animatsiya dasturlari transformatsiya vazifasini qo‘llab-quvvatlaydi.

transliterator

ingl.: transliterator

rus.: транслитератор

Kiril alifbosida yozilgan matnni xuddi shunday mazmuniy ahamiyatdagi lotin alifbosidagi to‘la mutanosib matnga o‘girishga mo‘ljallangan konvertor-dastur.

translyator

ingl.: translator

rus.: транслятор

1. Signallarni bir shaklda qabul qilib (odatda aniq chastotatali analog shaklda), boshqa shaklda uzatadigan kommunikatsiya qurilmasi.
2. Axborotni bir tizimdan boshqa tizimdagi teng kuchli axborotga o‘giruvchi qurilma.
3. Bir dasturlash tilida yozilgan dasturni boshqa tilda taqdim qilingan dasturga o‘giruvchi maxsus dastur.
4. Teleko‘rsatuv va radioeshittirishlarda, bosh stansiyadan signalni qabul qilib, so‘ng uni kuchaytirib va shu signalni uzatadigan stansiya.
5. Telefoniya uskunalarida, terilgan raqamlarni qo‘ng‘iroq uchun axborotiga o‘giruvchi qurilma.

transport maslagi

ingl.: transport platform

rus.: транспортная платформа

Transport, tarmoq, kanal va jismoniy pog‘onalarning o‘zaro bog‘liq funksiyalari. Transport maslagi, o‘zaro ishlash sohasining quyi pog‘onalari standartlari bilan aniqlanadi. U, kommunikatsiya tarmoqlarining tavsifnomalarini va shu tarmoqlar orqali ma’lumotlar bloklarini uzatish usullarini tavsiflaydi. Shu sababli, ko‘riylayotgan maslak amaliy maslakning va amaliy jarayonlarning asosi bo‘lib xizmat qiladi.

transport pog‘onasi

ingl.: transport layer

rus.: транспортный уровень

OSI pog‘onalari shajarasidagi tarmoq pog‘onasi bilan seans pog‘onasi orasidagi to‘rtinchi pog‘ona. Transport pog‘onasi:
- kommunikatsiya tarmog‘i orqali ma’lumotlar paketlarini uzatishni ta’minlaydi;

- seans pog'onasiga ulanishning jismoniy vositalarini, jismoniy pog'onani, kanal pog'onasini va tarmoq pog'onasini xizmatlarini hamda o'z xizmatlarini taqdim qiladi;
- axborot tarmog'ida abonent tizimlarni va ma'muriy tizimlarni manzillashni aniqlaydi;
- quyi pog'onalarda yo'qotilgan ma'lumotlar bloklarini qayta tiklaydi.

transpyuter

ingl.: transputer

rus.: трансьютер

Paralell ishlov berishda ishlatiladigan ixtisoslashgan mikroprotessorlar. Har bir transpyuter protessor, tezkor xotira va ma'lumotlarni uzatish qurilmasidan tashkil topadi. Shunday tuzilma tufayli, transpyuter bir vaqtning o'zida, ma'lumotlarni qabul qilishi, ishlov berishi va kelgusiga uzatishi mumkin. Transpyuterlar bir birlari bilan birlashadilar. Ularning har biri bir necha portlarga ega, bu esa, xilma xil tuzilmalarni yaratish imkonini beradi.

tranzaksiya

ingl.: transaction

rus.: транзакция

1. Maqsadga erishish yo'lida qilingan harakat.
2. Obyektlarning vaqt bo'yicha qisqa o'zaro ishlash davri. U o'z ichiga talabnoma – topshiriqni bajarish – javob ketma-ketligini oladi. Odatda, muloqot maromida bajariladi.
3. MB sida ma'lumotlarni kiritish yoki o'zgartirish amallari.

tranzistor

ingl.: transistor

rus.: транзистор

Elektr tokini kuchaytirish, generatsiyalash va o'zgartirishga mo'ljallangan yarim o'tkazgich asbob.

tranzit

ingl.: transit

rus.: транзит

Telekommunikatsiya signallarining chastota polosasini yoki uzatish tezligini o'zgartirmay o'tishini ta'minlaydigan bir xil nomli uzatish kanallarining yoki traktarning ulanishi.

trigger

ingl.: trigger

rus.: триггер

1. Qurilma. U ikki barqaror holatga ega bo'lgan qurilma. Bu holatlarning birini ixtiyoriy vaqt davomida saqlashi va kirish signali ta'sirida boshqa barqaror holatga o'tishi mumkin. Ikkidan ortiq barqaror holatlarga ega, ko'p barqarorli element deb ataluvchi qurilmalar ham mavjud Ularning ish tamoyili turli fizika hodisalaridan biriga asoslanadi. Kompyuterlarda asosan, elektron hodisalarga asoslangan ikki barqaror holatli triggerlar ishlatiladi.

2. Ma'lumotlarni yangilash, boyitish va yo'q qilish amallarini bajarishda avtomatik bajariladigan, pirovordida aniqlangan harakat yoki harakatlar ketma-ketligi. Trigger, ma'lumotlarni yangilanish qoidalarini tekshirilgandan so'ng ishga tushadi. Na foydalanuvchi, na ishlanmalar triggerni faollashtira olmaydilar. Trigger quyidagilardan tashkil topgan:

- cheklanishlar, ularni amalga oshirish uchun trigger yaratilgan;
- hodisa, cheklanishlarni tekshirishni talab qiladigan holatni yuzaga kelishini belgilaydi;
- harakatlar.

troyan oti

ingl.: Trojan horse

rus.: троянский конь

Ma'lumotlarni ruxsatsiz yig'ishni, soxtalastirish va yo'q qilishni ta'minlaydigan badniyat mantiqini o'z ichiga olgan, shakldan beziyon dastur. Viruslardan farqli o'laroq, troyan oti tizimda o'zining nusxalarini yaratmaydi. Uning eng ashaddiy turlaridan biri kompyuterni viruslardan halos qilishni taklif qiladigan dastur bo'ladi, haqiqatda esa, u kompyuterni virus bilan zararlantiradi. Atama, Gomerning «Iliada» hikoyasidan kelib chiqqan, unda, greklar o'z dushmanlariga, troyaliklarga, yog'ochdan yasalgan juda ham katta otni, tinchlik taklifining ramzi sifatida hadya qilganlar. Ammo, troyaliklar otni o'z shaharlari ichiga olib kirganlaridan so'ng, uning ichida berkinib olgan grek jangchilari tashqariga chiqib darbozalarni ochganlar, shu bilan o'z qo'shinlariga shaharga kirish va uni egallashga sharoit yaratganlar.

TSR

qisq.: Terminate and Stay Resident

T

To'xtab rezident bo'lish, TSR dasturi. MS-DOS uchun, uning bir marta yurgizilishidan keyin xotirada saqlanuvchi dastur. Odatda rezident modul muayyan tugmachalar birikmasini bog'shanda boshqaruv boshlanadi.

TTF

qisq.: True-Type Font

True-Type shrifti.

TTS

qisq.: Text To Speech

Matnni nutqqa o'g'irish. Oldindan kompyuterga kiritilgan yoki dinamik tarzda shakllantirilgan matnni operator tomonidan karnay yoki quloqchinlar orqali qabul qilinadigan tekis nutqqa o'g'irish.

tugun

ingl.: node

rus.: узел

qarang: hisoblash tarmog'i bog'lamasi.

tunellash

ingl.: tunneling

rus.: туннелирование

Hududiy yoki global tarmoq ichidan o'tgan virtual kanalni yotqizib chiqish. Tunellash ekstratarmoq deb ataluvchi tarmoqlarni yaratish va foydalanuvchilarni o'zlarining mahalliy tarmoqlari bilan o'zaro ishlashini ta'minlashda foydalaniladi.

tutash huquqlarni qo'riqlash nishoni

ingl.: adjacent right symbol

rus.: знак охраны смежных прав

Fonogrammaning har bir nusxasida va (yoki) uning har bir g'ilofida joylashtiriladigan nishon. U uch elementdan iborat bo'ladi: aylanada «R» lotin harfi; alohida tutash huquqlari egasining ismi (rasmiy nomi); fonogramma birinchi marta chop etilgan yil.

TUV

qisq.: Technical Supervision Bureau

Germaniyada elektron jihozlarni sertifikatlash uchun javobgar tashkilot.

tuynuk

ingl.: hatch

rus.: люк

Yashirin dastur yoki apparat mexanizmi. U odatda sinovdan o'tkazish va nosozliklarni topish uchun yaratiladigan va kompyuter

muhofazasini chetlab o'tish uchun ishlatilishi mumkin.

tuzilmaviy dasturlashtirish

ingl.: structural programming

rus.: структурное программирование

Mantiqan oddiy va tushunarli dasturlarni yaratishga qaratilgan dasturlashtirish uslubi. Tuzilmaviy dasturlashtirish dasturning mantiqiyligi va tushunarligi uning ishlab chiqilishi, to'g'riligini isbotlash va keyingi kuzatishni osonlashtirishi, shuningdek, uning ishonchligini ta'minlashi haqidagi taxminga asoslangan. Tuzilmaviy dasturlashtirishning o'ziga hos tamoyillari quyidagilardir:

- 1) pasayuvchi dasturlashtirishda vazifa kichik dasturlar (tartibotlar yoki vazifalar) shaklida dasturlashtiriluvchi bir necha oddiyroq qismlar yoki kichik vazifalarga bo'linadi;
- 2) modulli dasturlashtirishda nisbatan mustaqil kichik vazifalar alohida dasturiy modullar shaklida dasturlashtiriladi.
- 3) dasturlashtirishda boshqarishning uchta tuzilmasidan foydalanishlari (ergashish, tanlash va takrorlash); xohlagan algoritm harakatlar, tarmoqlanishlar va takrorlashlar ketma-ketligidan iborat bo'lib, ularni asosiy boshqarish tuzilmalari yordamida tasniflash mumkin;
- 4) boshqarishni shartsiz uzatishdan voz kechish va global o'zgaruvchilardan foydalanishni kamaytirish mumkin; kichik dasturlar (tartibotlar yoki vazifalar)ni chaqirish yordamida barcha kichik vazifalar bir butun – tuzilma dasturga bog'lanadi.

TWAIN

qisq.: Technology Without An Important Name

TWAIN texnologiyasi. Skanerlar bilan ishlash uchun past pog'onali API. TWAIN rastr tasvirni kiritish qurilmasi drayveri va amaliy dastur o'rtasida interfeysni aniqlaydi.

to'la uyg'unlik

ingl.: full compatibility

rus.: полная совместимость

Ikki yoki undan ko'p kompyuterning foydalanuvchilari uchun hech qanday cheklashsiz texnik, dasturiy va axborot uyg'unligi.

to'la o'g'irgich

ingl.: compiler
rus.: компилятор
qarang: kompilyator

to'lamatnli ma'lumotlar bazasi

ingl.: full-text database
rus.: полнотекстовая база данных
 To'lamatnli hujjatlar yoki ularning qismlari saqlanayotgan ma'lumotlar bazasi.

to'la-to'kis hujum

ingl.: exhaustive attack
rus.: исчерпывающая атака
 Kompyuter muhofazasini buzish maqsadida mumkin bo'lgan parol yoki kalitlar to'plamidan foydalanishga urinish va har bir urinish xato bo'lsa, to'plamning boshqa elementini sinab ko'rish tartibida qilinadigan harakat. To'la-to'kis hujum tahliliy hujumning aksi hisoblanadi.

to'liqinni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Wavelength Division Multiple Access (WDMA)
rus.: множественный доступ с разделением волны
 Optik kanallarda qo'llaniladigan ko'p tomonli erkin foydalanish. WDMA usuli ikki multipleksor tomonidan amalga oshiriladigan «to'liqin uzunligi bo'yicha multiplekslash», ya'ni WDMga asoslanadi. WDMA usuli olis aloqada ayniqsa samarali bo'lib, qit'alararo kanallar o'tkazuvchanlik qobiliyatini bir necha marta oshirish imkonini beradi.

to'plagich

ingl.: concentrator
rus.: концентратор
 Kanallar guruhini yagona, umumiy kanal bilan o'zaro ishlashini ta'minlovchi funksional blok. To'plagich ma'lumotlarni to'plashni ta'minlab beradi. Shu bilan birga, to'plagichning kirishiga kelayotgan axborot bloklarining soni uning imkoniyatlaridan ortiq bo'lgan holat yuzaga kelishi mumkin. Unda, to'plagich bu bloklarning bir qismini yo'q qiladi. To'plagichning o'zagi protsessordir. Kiruvchi axborotni birlashtirish uchun, aksariyat hollarda, vaqtni bo'lishga asoslangan ko'ptomonlama erkin foydalanish ishlatiladi.

to'r

ingl.: web
rus.: паутина

qarang: umumjahon o'rgimchak to'ri.

to'rtinchi avlod tili

ingl.: fourth generation language (4GL)
rus.: язык четвертого поколения
 Yuqori pog'onadagi tillarga nisbatan inson tiliga yaqinroq turadigan (ko'pincha 4GL deb ataladigan) dasturlash tillari. Atama Jim Martin tomonidan ma'lumotlar bazalari tizimlari bilan o'zaro ishlaydigan yuqori pog'onadagi dasturlash tillarini tasviflash uchun ixtiro qilingan edi. To'rtinchi avlod tillariga ma'lumotlar bazalariga so'rovlar tillari (SQL; Focus, Metafont, PostScript, RPG-II, S, IDL-PV/WAVE, Gauss, Mathematica) va ma'lumotlar oqimlarini boshqarish tillari (AVS, APE, Iris Explorer) misol bo'ladi. Kompyuter tillarining qolgan avlodlari quyida sanab o'tilgan. Bularga:
 birinchi avlod: mashina tili,
 ikkinchi avlod: Assembler tili,
 uchinchi avlod: yuqori pog'onadagi tillar, masalan, Ci, C++ va Java,
 beshinchi avlod: sun'iy tafakkur va neyron tarmoqlarida masala yechishda foydalaniladigan tillar kiradi.

to'sish

ingl.: locking
rus.: блокировка
qarang: qamal qilish

to'xtovsiz ishni ta'minlash va faoliyatni qayta tiklash rejasi

ingl.: continuous work and operation recovery plan
rus.: план обеспечения непрерывной работы и восстановления функционирования
 Muhofaza dasturining qismi. U tizimning xavfli holatlarga javoban ish qilish, zahiraviy nusxalash va keyingi qayta tiklash tartiboti bo'yicha ish rejasidir. U asosiy resurslardan erkin foydalanish imkonini va tanglik holatlarda ishlov berishning to'xtovsizligini ta'minlash uchun tuzilgan.

Uu

UART

qisq.: *Universal Asynchronous Receiver/Transmitter*
Hammabop asinxron qabul qiluvchi va uzatuvchi. Ma'lumotlarni ketma-ket RS-232 interfeysi orqali uzatishni boshqaruvchi mikrosxema.

UATA

qisq.: *Ultra ATA*
Ultra ATA interfeysi.

UCS

qisq.: *Universal Character Set*
Hammabop belgilar to'plami, UCS standarti. ISO/IEC 10646-1 standartining (ISO 10646 standarti) qisqartirilgan belgilanishi, belgilarning ko'pbayli to'plamini belgilaydi. UCS standarti o'z ichiga dunyodagi ko'pchilik yozuv tizimlarining belgilarini oladi. Ularni kodlashning 2 asosiy usuli aniqlangan: ikki baytli kodlash UCS-2 va to'rt baytli kodlash UCS-4. UCS-2 faqatgina UCSning birinchi 64K belgilari bilan cheklangan, ya'ni bu baza to'plami. Ta'kidlab o'tish lozimki, standart qabul qilinayotgan paytda UCS-2 doiralardan tashqaridagi belgilar aniq bo'lmagan, biroq bunday kengaytirish ro'y berishi mumkin. UCS belgilar to'plami Unicode bilan sinxronlashtirilgan; Unicodga kiritiladigan o'zgarishlar UCSga tuzatishlar sifatida qabul qilinadi.

UDDI

qisq.: *Universal Description, Discovery, and Integration*
Hammabop tavsif, izlash va o'zaro ishlash, UDDI registri. XML tiliga asoslangan jahon elektron tijorat veb xizmatlari registri.

UDF

qisq.: *User-Defined Function*
Foydalanuvchi tomonidan belgilangan vazifa.

UDP

qisq.: *User Datagram Protocol*
Foydalanuvchi deytagrammalar bayonnomasi, UDP bayonnomasi. TCP/IP bayonnomalari

oilasidan ma'lumotlar uzatishning transport bayonnomasi. RFC 768da tavsiflangan.

UG

qisq.: *User Group*
Foydalanuvchilar guruhi. Ma'lum dasturiy mahsulot foydalanuvchilarining odatda norasmiy uyushmasi.

UHF

qisq.: *Ultra High Frequency*
Ultrayuqori chastota, UVCH. Elektromagnit to'lqinlarining 300 MHzdan 3 GHzgacha bo'lgan chastotasi (uzunligi 1 m dan 10 smgacha).

UL

qisq.: *Underwriter's Laboratory*
Turli asboblarning xavfsizligini aniqlovchi AQSH tashkiloti. Uning talablariga javob beruvchi qurilmalar ushbu tashkilot nashr qiladigan maxsus ro'yxatga kiritiladi.

ulanadigan modul

ingl.: *plug-in module*
rus.: *подключаемый модуль*
Veb-brauzerlariga formatlari brauzerlar tomonidan aniqlanmaydigan, masalan ba'zi video va audio yozuv formatlari, HTML hujjatlariga solingan fayllarni o'qish va ularni amalga oshirish imkonini beruvchi dastur. Masalan, Windows Media aks etiruvchining ulanadigan moduli Internet Explorer brauzeri oynasida filmlarni ko'rish imkonini beradi.

ulanish bloki

ingl.: *Medium Attachment Unit (MAU)*
rus.: *блок доступа*
Foydalanuvchi tizimni yoki ma'muriy tizimni monokanal yoki davriy xalqaning umumiy bo'g'ini bilan ulanish qurilmasi. Ulanish bloki uch qismdan tashkil topadi. Ulardan ikkitasining, tuzilmasi bu bo'g'inlarning turiga bog'liq bo'lib, ulanish blokini foydalanuvchi bo'g'in yoki umumiy bo'g'in bilan tutashishini ta'minlaydi. Blokning uchinchi (mantiqiy) qismi, ulanish blokining nosozligini tashhis qilish va "o'zining" tizimiga paydo bo'layotgan nosozliklar haqida xabar uzatish, tizimdan signallarni umumiy bo'g'inga va unga teskari yo'nalishda uzatish va qabul qilish, umumiy bo'g'inni bandligini aniqlash maqsadida eshitib turish kabi erkin foydalanish funksiyalarini

bajaradi. Ko'pincha ulanish bloklarini nazorotchilar deb atashadi.

ulanishga buyurtma

ingl.: connection order

rus.: заказ на соединение

Foydalanuvchining telefonga ulanishni o'rnatish hakida talabi.

UMA

qisq.: Unified Memory Architecture

Unifikatsiya qilingan xotira arxitekturasi – odatda ona platalarida joylashgan arzon videokartalarda ishlatiladi. Ish tamoyili videokarta tomonidan kompyuterning oddiy xotirasini ekran xotirasi sifatida ishlatishi va binobarin, kompyuter arzonlashishiga asoslangan. Bunda videokarta uchun ajratilgan xotira DOS turidagi operatsion tizim uchun ko'rinmas bo'lib, unga faqat videokartaning BIOSidan kirish mumkin, shuning uchun bunday videokartalar oddiy PCI kartalarga qaraganda ancha sekinroq ishlaydi. Windows turidagi operatsion tizimlar ostida ishlaganda farq ancha kamroq, biroq mavjud.

UML

qisq.: Unified Modeling Language

Unifikatsiya qilingan modellashtirish tili, UML tili. Obyektga yo'naltirilgan loyihalashtirish uchun grafik tavsif.

UMTS

qisq.: Universal Mobile Telephone System

Uchinchi avlod mobil radioaloqalari uchun standart, ovoz va raqamli ma'lumotlarni uzatish spetsifikatsiyalarini o'zida birlashtiradi.

umum foydalanishdagi axborot tizimi

ingl.: information common use system

rus.: информационная система общего пользования

Barcha jismoniy va yuridik shaxslarning foydalanishi uchun ochiq va ushbu shaxslarga xizmatlari rad etilishi mumkin bo'lmagan axborot tizimi.

umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi obyekti

ingl.: public switched telecommunications network information security object

rus.: объект информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования

Umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'ining axborot xavfsizligiga badnihat shaxs ta'siri tahdidi amalga oshirishga olib kelishi mumkin bo'lgan, umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'ining obyekti.

umumfoydalanishdagi tarmoq

ingl.: public use communication network

rus.: сеть связи общего пользования

1. Aloqa xizmatlarini xohlagan yuridik yoki jismoniy shaxslarga xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallangan elektr aloqasi tarmog'i.

2. Mamlakatning o'zaro bog'liq aloqa tarmog'ining tarkibiy qismi. U barcha yuridik va jismoniy shaxslarning foydalanishi uchun ochiq va ushbu shaxslar tomonidan foydalanilish rad etilishi mumkin emas.

umumiy axborot nazariyasi

ingl.: united information theory

rus.: общая теория информации

Ilmiy bilimlarning istiqbolli poydevoriy sohalaridan biridir. U tabiat va jamiyatning rivoji asosida yotgan, axborot voqeiyligining namoyon bo'lishiga oid eng umumiy qonuniyatlarga asoslanadi.

umumiy bo'g'in

ingl.: common link

rus.: общее звено

Monokanalning bir qismi, u orqali har bir ma'lumotlar bloki barcha abonent tizimlarga uzatiladi. Umumiy bo'g'in o'rama juft, yassi kabel, koaksial kabel, optik kabel yoki radiokanal asosida yaratiladi.

umumiy foydalanish telekommunikatsiya tarmoqlarining (UFTT) axborot xavfsizligi

ingl.: information security of public access telecommunication networks

rus.: безопасность сетей телекоммуникаций общего пользования информационная

Ma'lumot (foydalanuvchining axborotlari) uzatish jarayonining buzg'unchilardan muhofazalanganlik holati. Bunda buzg'unchi tomonidan tasodifan va ataylab amalga oshiriladigan ta'sirlar telekommunikatsiya tarmog'i obyektlariga apparat-dasturiy vositalariga, foydalanuvchi uzatayotgan ma'lumotlarni uzatishni to'sib qo'yish maqsadida tarmoqni boshqaruvchi axborotga

U

yo'naltirilgan bo'lib, bular avvaldan ma'lum hisoblanadi.

umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi mexanizmi

ingl.: public switched telecommunications network information security mechanism

rus.: механизм информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования

Umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligini ta'minlashning apparat-dasturiy va tashkiliy vositalari. Belgilangan xavfsizlik siyosatiga muvofiq tarmoqning axborot xavfsizligiga bo'lgan tahdidlardan bir-birini bosuvchi muhofaza sinflariga ko'ra bir yoki bir necha muhofaza jihatlarini amalga oshiradi: buzish ta'sirining oldini olish, jinoyatkor tomonidan keltirilgan oqibatlarni aniqlash, ushbu oqibatlarni bartaraf qilish. Umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi mexanizmlariga tarmoqda xabarlarini uzatish jarayonini muhofaza qilishda quyidagilar kiradi: erkin foydalanishni nazorat qilish mexanizmi, xabarni autentifikatsiya qilish mexanizmi, almashuv autentifikatsiyasi mexanizmi.

umumjahon o'rgimchak to'ri (UO'T)

ingl.: World Wide Web (WWW)

rus.: всемирная паутина

1. Butun jahon bo'ylab joylashgan serverlardagi axborotni olish imkonini beruvchi Internet xizmati.

2. Internet xalqaro axborot-telekommunikatsion tarmog'ining gipermatn axborot subtizimi. Internet tarmog'iga ulangan va dunyoning turli mamlakatlarida joylashgan ma'lumotlar bazalarida kalit so'zlar va murojaatlar bo'yicha axborot izlashni ta'minaydi.

3. Internetdagi resurslarni izlash va ulardan erkin foydalanish uchun gipermatn tizimi.

UO'T ushbu tarmoqdagi kompyuterlarda saqlanayotgan barcha ma'lumotlarni, ularni bog'lovchi gipermurojaatlar tizimi orqali ko'rib chiqish imkonini yaratuvchi Internet xizmatlari majmuini taqdim etadi. UO'Tning apparat ta'minoti asosini butun dunyoda joylashgan va Internetda birlashgan ko'plab kompyuterlar tashkil etadi. UO'Tning axborot asosini veb-hujjatlari deb atalmish ushbu kompyuterlar

xotirasida ko'plab saqlanayotgan gipermatnga asoslangan hujjatlar tashkil etadi. veb-hujjatlarda foydalanuvchi, ajratib qursatilgan so'z yoki jumalarni tanlab, boshqa hujjatlarga o'tishi yoki yer sharining turli nuqtalarida joylashgan kompyuterlar xotirasidagi fayllardan erkin foydalanishi mumkin. Shuning uchun ham foydalanuvchi UO'Tni Umumjahon virtual «o'rgimchak to'risimon» axborot tarmog'i sifatida qabul qiladi. UO'T Internetdagi kompyuterlar va fayllar va hujjatlarni uzatish protokollaridan foydalanganligi sababli «UO'T» atamasi odatda umumjahon kompyuterlar tarmog'ini ham, axborotning o'zini ham bildiradi. veb-hujjatlaridan erkin foydalanish mijoz-server arxitekturasini qo'llab amalga oshiriladi. Serverdan hujjatni olish uchun uning hammabop resurs ko'rsatkichi (URL) deb atalmish tarmoqdagi manzili qo'llaniladi. UO'T mijoz va serverlari o'zaro mulqotda bo'lgan til va qoidalar gipermatnni uzatish protokoli (Hyper Text Transmission Protocol, HTTP) tomonidan belgilanadi. HTTP matn, tasvir, tovushlarga ega gipermedia ma'lumotlarini so'rash, qabul qilish va aks ettirish imkonini beradi. Umumjahon o'rgimchak to'ri asoschisi Tim Berners-Li (Tim Berners-Lee) 2004 yilning 15 aprelida 1 mln. AQSH dollari (\$1,23 mln.) miqdorda mukofot olgan.

umumjahon o'rgimchak to'ri konsorsiumi

ingl.: World Wide Web Consortium (W3C)

rus.: Консорциум Всемирной паутины (W3C)

Konsorsium World Wide Web (W3C) – konsorsiumi, u 1994 yili tashkil bo'lgan xalqaro tashkilot. WWW dan global erkin foydalanish xizmati uchun standartlar, bayonnomalar, amaliy dasturlar ishlashni qo'llash va muvofiqlashtirish - uning maqsadidir. CERN ishtirokida asos solingan, WWW dunyoga kelgan ilmiy markazda, bugungi kunda Konsorsium uch tashkilot asosida ishlamoqda: AQSHdagi Massachusets texnologiyalar instituti (Massachusetts Institute of Technology, Laboratory for Computer Science), Fransiyadagi informatika va avtomatika sohasidagi tadqiqotlar Milliy instituti (Institut National de Recherche en Informatique et en Automatique) va Yaponiyadagi Keio

universiteti. Konsorsium serverida (<http://www.w3.org>) WWW rivojlanishi tarixi va dunyoda WWW ni hozirgi kundagi ahvoli haqida umumiy axborot, Konsorsiumning yangiliklari va press-revizlari, WWW bo'yicha konferensiya materiallari bilan tanishish mumkin. WWW bilan bog'liq barcha texnik materiallarning katta kolleksiyasi (me'moriy qiyofa, bayonnomalar, foydalanuvchi interfeysi) muhim amaliy ahamiyatga ega. Hususan, WWW uchun hujjatlar tayyorlashning barcha tillarining naqlari bo'yicha spetsifikatsiyalar, shu jumladan, HTML 4.0 va XML 1.0 standartlari bo'yicha tayyorlanayotgan tavsiyalar ham taqdim etilgan. Manzillanayotgan sahifalarning tuzilmasini tavsiflash uchun xizmat qiladigan, «sahifalarni kaskadli stili» CSS tili tomonidan taklif qilindi.

UN/EDIFACT texnologiyasi

ingl.: UN/EDIFACT technology

rus.: технология UN/EDIFACT

Hujjatlar tayyorlash va uzatish uchun xalqaro standart, ma'lumotnoma va tartiblangan jarayonlar yig'masi. «Birlashgan Millatlarning ma'muriyat, savdo va transport uchun elektron xatlar sohasida xizmatlar» standartlari UN/EDIFACT keng tarqalmoqda. Texnologiya EDI tarmoq xizmatini ishlatishga asoslangan va ISO hujjatlari bilan belgilanadi.

UNC

qisq.: Universal Naming Convention

Nomlash haqida umumiy kelishuv. Windows va Novell NetWare asosida qurilgan tarmoqlarda – tarmoq resursi nomini ko'rsatish yo'li, masalan, fayl nomini:

\\servername\sharename\path\filename.

Unisys korporatsiyasi

ingl.: Unisys corporation

rus.: корпорация Unisys

Xalqaro axborot xizmatlarini ko'rsatuvchi katta kompaniya. AQSHda 1986 yilda Burroughs va Sperry Univac kompaniyalarining birlashishi tufayli yaratilgan Unisys kompaniyasi taxminan 100ta mamlakatda faoliyat ko'rsatadi. O'z ishida u banklar, aviakompaniyalar, aloqa korxonalari, davlat idoralari va tijorat korxonalari uchun ochiq tizimlar ishlatishga asoslanadi. Unisysning asosiy faoliyat sohalariga bosh kompyuterlar, serverlar,

shaxsiy kompyuterlar, UNIX operatsion tizimlari, amaliy dasturlar ishlab chiqish, axborotni saqlash joylarini yaratish kiradi.

UNIX operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: UNIX operating system

rus.: операционная система UNIX

Bell laboratoriyasi tomonidan yaratilgan tarmoq operatsion tizimi. Ik bor UNIX operatsion tizimi Bell Laboratory tomonidan 1969 yili taklif qilingan, azaldan tarmoqlarda ishlatish uchun mo'ljallangan edi. Hozirgi kunda UNIX, Si tilida yozilgan ko'pfoydalanuvchili va ko'pmasalali operatsion tizim. Tizimning bosh tarkibiy qismi bo'lib mikroo'zak hisoblanadi. Uning ichiga tarmoqlararo uzatishni boshqarish bayonnomasini/ bajaruvchi modul joylashtirilgan. UNIX operatsion tizimi bir qancha ijobiy xislatlarga ega, ulardan birinchi navbatda quyidagilarni ko'rsatish zarur:

- amaliy dasturlarni bir turdagi kompyuterdan boshqa turdakisiga ko'chirib o'tkaza olish;
 - ma'lumotlarni tarqoq ishlovini bajarish imkonini beradigan tarmoq xizmatlarining keng yig'masi;
 - bir vaqtning o'zida turli xildagi fayl majmualarining mavjud bo'lishi;
 - yuz berayotgan ishlov jarayonlarini foydalanuvchilar tomonidan rejalash imkoni;
 - RISC protsessorlari bilan yaxshi uyg'unlashuvi;
 - xar xil ishlab chiqaruvchilar tomonidan taqdim qilingan mahsulotlarni oson ishlatish;
 - rivojlanish va kengayish uchun ochiqlik.
- UNIX superkompyuterlari, ishchi-stansiyalar va maxsus shaxsiy kompyuterlarda keng ishlatiladi.

UNIXWare operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: UNIXWare operating system

rus.: операционная система UNIXWare

UNIX operatsion tizimining Novell korporatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan rusumi. UNIXWare tizimi birinchi navbatda NetWare tarmoqlarida ishlatish uchun yaratilgan. Shu bilan birga, bu operatsion tizimining muhitida hududiy tarmoqlarning bayonnomalari ham bajariladi. UNIXWare oddiy grafik interfeysga ega. Bu 32-xonali tizim «ish stoli» deb ataluvchi muhitda ishlaydi. UNIXWare ko'pmasalali, ko'pfoydalanuvchili, ko'poqimli tizimdir.

Update

Ma'lumotlarning yangilanishi. Ko'p dasturlar o'z ishida ma'lumotlar bazalaridan foydalanadi. Dastur ishlab chiqaruvchilari ma'lumotlarni bazalarga qo'shib, foydalanuvchilarga ma'lumotlar bazalarini yangilash imkonini beradi. Misol sifatida viruslar bazalaridan foydalanuvchi g'ayrivirus dasturlarini keltirish mumkin. Ushbu bazalar doimo yangilanib borib, foydalanuvchilar ularni Internet orqali yangilash imkoniga ega.

Upgrade

1. Kompyuter yoki kompyuter qurilmasini, masalan, protsessorni kuchliroqqa almashtirish, tezkor xotira hajmini oshirish va h.k. tufayli yangilash.

2. Dasturni keyingi rusumgacha yangilash. Kompyuter dasturlarini ishlab chiqaruvchilari yangi rusum chiqishida nafaqat to'liq yangi o'rnatish paketini, balki avvalgi rusumlar foydalanuvchilari ishlatishi mumkin bo'lgan yangilash paketlarini ham ishlab chiqaradi. Yangilash paketining hajmi odatda kamroq bo'ladi, chunki uning ichiga faqat o'zgartirish yoki qo'shish lozim bo'lgan fayllar kirib, ko'pgina fayllar eski nus'hadan olinadi (to'liq paketga ushbu fayllar ham yoziladi).

Dastur pullik bo'lsa, yangilash to'liq paketga qaraganda arzonroqdir. Dastur bepul bo'lsa va yangilash Internet orqali amalga oshirilsa, yangilash kamroq vaqt talab qilishi bois uni yuklab olish uchun kamroq vaqt ketadi.

Upload

Uzatish. Ma'lumotlarni (odatda faylni) kompyuteringizdan boshqa kompyuterga uzatish.

UPS

qisq.:

1. Uninterruptible Power Supply – Uzluksiz oziqlantirish manbai. Ichiga o'rnatilgan akkumulatorli tarmoq kuchlanishi stabilizatori.
2. United Parcel Service – Birlashgan jo'natmalar xizmati, UPS xizmati. Pochta va yuklarni tezkor yetkazish xizmatlarini ko'rsatuvchi transmilliy kompaniya.

URI

qisq.: Uniform Resource Identifier

Unifikatsiya qilingan resurs aynanlagichi. Internet orqali erkin foydalanish mumkin bo'lgan resurs manzili. URIning birinchi qismi sxema deyiladi. Eng keng tarqalgan sxema - 'http', biroq ko'plab boshqalari ham mavjud. Har bir URI sxemasi o'z formatiga ega. Quyida http, telnet va news sxemalaridan foydalanuvchi URI misollari keltirilgan:

- 1) <http://www.test.net/files/glossary.html>;
- 2) telnet://test.net;
- 3) news:new.newusers.questions.

URL

qisq.: Uniform Resource Locator

Unifikatsiya qilingan resurs ko'rsatuvchisi. Internet tarmog'ida axborot resursi (sahifa, fayl) manzili. URL domen nomi, saytda sahifaga yo'l va sahifa fayli nomidan iborat. Misol:

<http://www.gov.uz/ru/uzbekistan/economics.html>. Bu yerda www.gov.uz saytning domen nomi, /ru/uzbekistan/ - yo'l va economics.html – fayl nomi. Odatda veb-sahifalarni tashkil qiluvchi fayllar.htm yoki .html kengaytmasiga ega bo'ladi.

URN

qisq.: Uniform Resource Name

Unifikatsiya qilingan resurs nomi.

US-ASCII

qisq.: American Standard Code for Information Interchange

Axborot almashish uchun Amerika standart kodi, US-ACSII kodi. Lotin alifbosining kichik va katta harflari, raqamlar, tinish belgilari va boshqaruv belgilarini taqdim etish uchun 7 bitli kod.

USB

qisq.: Universal Serial Bus

qarang: USB shinas

USB 2.0 shinas

ingl.: USB 2.0

rus.: *uuna* USB 2.0

Yuqori tezlikka ega bo'lgan USB shinas. USB 2.0 ma'lumotlar uzatish tezligini 480 Mb/s gacha quvvatlay oladigan tashqi shina standartidir. USB 2.0 texnologiyalar kanal o'tkazishi kengligiga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida ishlab chiqilgan. USB 2.0, USB 1.1ni to'ldirib bo'lib, u bilan batamom uyg'unlashadi, xuddi bir xil kabel va

ulanishlardan foydalanadi. USB 2.0 shinasining spetsifikatsiyasi 2000 yilning aprel oyida nashr qilingan.

USB flash drive

Kompyuterning USB portiga ulanib 2 Gbaytgacha saqlash qobiliyatiga ega portativ qattiq disk sifatida ishlovchi kichik, portativ flesh xotira kartasi. USB flash drivelerdan foydalanish juda oson, chunki ularning kattaligi choʻntakka solish uchun mos va u USB portiga ega xohlagan kompyuterga ulanishi mumkin. USB flash drivelar tashqi qattiq diskka qaraganda kamroq xotira hajmiga ega boʻlsa ham, ular ixchamroq va mustahkamroq, chunki ular ichida harakatlanuvchi qismlar yoʻq. USB flash drivelar ruchka drayvlari, kalit drayvlari yoki shunchaki USB drayvlari deb ham nomlanadi.

USB shinasi

ingl.: USB (Universal Serial Bus)

rus.: шина USB

Tashqi shina standarti 12 Mb/s.gacha tezlik bilan maʼlumotlar uzatishni quvvatlaydi. USB (ommabop ketma-ket shina) shinasining spetsifikatsiyasi Compaq, DEC, IBM, Intel, Microsoft, NEC va Northern Telecom kompaniyalari tomonidan «plug-and-play» standarti boʻyicha tashqi kompyuter qurilmalarini ulash uchun ishlab chiqilgan. Natijada, kengaytirish slotlariga qoʻshimcha platalarni oʻrnatish va tizimni qayta tarkibini tuzish extiyoji yoʻqoladi. USB shinasi bir vaqtning oʻzida ketma-ket 127gacha sichqoncha, modem, klaviatura kabi tashqi qurilmalarni ulash imkonini beradi. iMac kompyuterining paydo boʻlishi bilan, 1998 yildan USB keng joriy etila boshlandi. Yaqin kelajakda USB ketma-ket va parallel portlarni butunlay almashtirishi kutilmoqda.

USENET telekonferensiyalari

ingl.: USENET teleconferencing

rus.: телеконференция USENET

Munozara ishtirokchilari orasida xabarlarini tarqatish texnologiyasi. USENET tarmogʻi Internet tarmogʻi bilan oʻzaro ishlaydi va 10 000ga yaqin munozara guruhlariga ega. Ishtirokchilar orasidagi axborot almashuvi quyidagicha tashkil qilingan. Boshida munozara

mavzui eʼlon qilinadi va unda ishtirok etmoqchi boʻlganlar roʻyxati yigʻiladi. Guruh hosil boʻladi. Soʻngra, guruhning aʼzolaridan birortasi yuborgan xabaridan nusxa koʻchiriladi va barcha boshqa ishtirokchilarga elektron pochta orqali tarqatiladi. Oʻsha pochta orqali yangitdan olingan xabarlar yana barcha guruh aʼzolariga tarqatiladi. Munozara mavzusi yopilmaguncha shunday jarayon davom etaveradi.

UTF

qisq.: UCS Transformation Format

USCni oʻgʻirish formati. USC (Unicode) standartining hammabop belgilar toʻplamini turli kodlamalarga oʻgʻirish uchun formatlar oilasi.

UTF-16

qisq.: UTF-16 UCS Transformation Format

UTF-16 belgilarini kodlash standarti, UTF-16 kodlamasi. UCSni oʻgʻirish formati, Unicode 3.0 standarti qismi. Belgilar ikki baytli ketma-ketliklar yordamida kodlanadi. RFC 2781da tavsiflangan.

UTF-7

qisq.: UTF-7 UCS Transformation Format

UTF-7 belgilarini kodlash standarti, UTF-7 kodlamasi. UCSni oʻgʻirish formati, belgilarni 7 bitli ketma-ketliklarga oʻgiradi. RFC 2152da tavsiflangan. Belgi baytida katta bitni eʼtiborga olmaydigan xabarlarni transport qilish mexanizmlarida masalan Internetdagi elektron pochtda ishlatiladi.

UTF-8

qisq.: UTF-8 UCS Transformation Format

UTF-8 belgilarini kodlash standarti, UTF-8 kodlamasi. UCSni oʻgʻirish formati, US-ASCII koʻlamidagi belgilarni bir bayt yordamida kodlaydi, qolganlarni esa 2dan 6 baytgacha guruhlar bilan kodlaydi. RFC 2279da tavsiflangan.

utilita

ingl.: utility

rus.: утилита

Kompyuter va kompyuter dasturlariga texnik xizmat koʻrsatish quroli boʻlmish xizmat dasturi. Utilitalar kompyuter tizimlarini sinovdan oʻtkazish, operatsion tizim yoki uning qismlarini testlash va qayta tiklash, buzilgan

yoki yo'qotilgan fayllarni qayta tiklash va h.k. uchun xizmat qiladi.

UTP

qisq.: *Unshielded Twisted Pair*
Ekranlashtirilmagan halqa jufti.

UUCP

qisq.: *UNIX to UNIX Copy Protocol*

UNIX tizimlari orasida ma'lumotlardan nusxa ko'chirish bayonnomasi. Fayllardan nusxa ko'chirish va pochta xabarlarini uzatish uchun hozirgi paytda ishlatilmaydigan bayonnoma.

UXGA

qisq.: *Ultra XGA*

UXGA standarti. Grafik axborotni aks ettirish standarti. 16,7 mln. ranglar bilan 1600x1200 ajrataolishni ta'minlaydi.

uy katalogi

ingl.: *home directory*

rus.: *домашний каталог*

Foydalanuvchi kompyuterda ishlash uchun oladigan katalog. Ushbu katalogda u fayllarni yozishi va o'zgartirishi mumkin. Boshqa kataloglarda fayllarni faqat o'qish mumkin.

uy sahifasi

ingl.: *home page*

rus.: *домашняя страница*

1. Brauzer tomonidan dastur yuklangandan so'ng terminalda paydo bo'ladigan veb-sahifaning, portalning, majmuaning birinchi sahifasi. Odatda, prezentatsiya va navigatsiya bo'yicha ham asosiy ish bajaradi.

2. Veb-sayt foydalanuvchisi ochadigan birinchi veb-sahifa. Saytdan foydalanish undan boshlanadi. Odatda, foydalanuvchi o'zining qayerda ekanligi va saytning boshqa sahifalarida nimalarni ko'rishi mumkinligi haqida Bosh sahifadan ma'lumot oladi.

uya

ingl.: *cell*

rus.: *ячейка*

1. Jadvaliy qo'llanmalarda – ma'lumotlar elementini (matn, son qiymati, formula) kiritish uchun mo'ljallangan to'g'riburchak shaklli katak. Butun jadval uyalari ustunlar va qatorlardan iborat bo'ladi. Jadvaldagi uya, ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimidagi maydonga o'xshaydi.

2. Telekommunikatsiyalar va aloqada – qayd etilgan ma'lumotlar paketi.

3. Xotira uyasi – o'zining manziliga ega va bit, bayt, so'z yoki so'z qismini saqlay oladigan xotira elementi.

4. Registr uyasi - bir bitni saqlashga mo'ljallangan registr elementi.

5. Uyali aloqa tizimlarida – uyali aloqa bilan qamrab olingan fazo bir biriga yopishib ketadigan uyalarga bo'linadi. Ularning har birida, uyali aloqa asosiy stansiyasi o'rnatiladi. Shu stansiyalarning o'zaro ishlashi tarmoq hosil qiladi.

6. Optik disk, magnit disk va magnit tasmaning uyasi – shu qurilmaning sohasi yoki maydoni. O'z navbatida, disk yoki tasma, amaliy jarayonga taqdim qilinadigan xotira uyasidir.

uyalashgan raqamli paketlashgan ma'lumotlar

ingl.: *Cellular Digital Packet Data (CDPD)*

rus.: *ячеистые цифровые пакетные данные*

Uyali paketli radiotarmoqda ma'lumotlar uzatish usuli. CDPD texnologiyaga ega tarmoqlar 1994 yili paydo bo'lib, tezda ommaviylashib ketdilar. Mobil aloqa ma'lumotlarning ixtiyoriy turini (matnlar, tasvirlar va tovushni) uzatishni ta'minlay boshladi. Shu bilan birga, uzatishning yuqori ishonchlilikligi va xilma xil xizmatlar taqdim qilish kafolatlanadi.

uyalashgan tarmoq

ingl.: *mesh network*

rus.: *ячеистая сеть*

Abonent tizimlari orasida bir necha turli yo'nalishlar o'tkazish mumkin bo'lgan tarmoq. Unga qarama qarshi o'laroq, yakkakanalli tarmoqda tizimlar faqat bitta kanal bilan ulanadilar.

uyali qayta uzatish

ingl.: *cell relay*

rus.: *ретрансляция ячеек*

Ma'lumotlarni tezkor uzib-ulashni apparat bilan ta'minlovchi tarmoq texnologiyasi. Uyalarga taxlab joylashtirilgan ma'lumotlarni qayta uzatib to'g'ridan-to'g'ri uzib-ulaydi. Birinchi navbatda, asosiy tarmoqlarda ishlatiladi. U kadrlarni qayta uzatishdan, bu tarmoqlar orqali o'zgarmas uzunlikdagi, uya deb ataluvchi ma'lumotlar blokini uzatishni ta'minlashi bilan

farqlanadi. Uyalarni qayta uzatish birlashgan uzib-ulash bog'lamarida bajariladi.

UZ zonasi

ingl.: UZ zone

rus.: зона UZ

Internet tarmog'ining o'zbek segmentiga ajratilgan domen nomlari majmui.

uzatish kanali

ingl.: transmission channel

rus.: канал передачи

Texnik vositalar va tarqalish muhiti majmui. U aniq chastotalar kengligida yoki aniq tezlikda tarmoq stansiyalari, tarmoqlar bog'lamalari orasida yoki tarmoq stansiyasi yoki tarmoq bog'lamasi va birlamchi tarmoqning chekka qurilmasi orasida telekommunikatsiyalar signallarini uzatishni ta'minlaydi. Telekommunikatsiyalar signallarini uzatish usullariga qarab, uzatish kanalini analogli yoki raqamli deb atashadi. Telekommunikatsiyalar signallarini uzatish tezligiga ko'ra, raqamli kanalni asosiy, birlamchi, ikkilamchi, uchlamchi, to'rtlamchi deb ataladi.

uzatish nazorati va to'qnashuvlarni aniqlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Carrier Sense Multiple Access with Collision Detection (CSMA/CD)

rus.: множественный доступ с контролем передачи и обнаружением столкновений

Tarmoq qurilmalarining taqsimlanadigan ma'lumotlarni uzatish muhitidan erkin foydalanishni boshqarish usuli. CSMA/CD IEEE standartlari tomonidan tasdiqlangan va ko'p abonent tizimlarining bitta yakka kanal orqali o'zaro ishlash paytida qo'llaniladi. Ushbu usulda har bir abonent tizimi yakka kanalda paydo bo'layotgan signallarni nazorat qiladi. Yakka kanalni eshitganda tizimlarning hech biri ma'lumotlarni uzatmayotganligi aniqlangandagina A tizimi ma'lumotlar blokini uzatishni boshlashi mumkin. Yakka kanalda ma'lumotlar uzatilayotgan bo'lsa A tizimi uning tugashini kutadi. Uzatishni boshlab, A tizimi boshqa tizim tomonidan ayni paytda ma'lumotlar uzatilishi boshlanganligini nazorat qilib turadi. Bunday holda A tizimi o'z uzatishni tugatib, ma'lum vaqt o'tgach uni

qayta boshlaydi. Ma'lumotlar faqat A tizimi tomonidan uzatilayotganligi aniqlanganda u blokni uzatishni oxirigacha yetkazadi. CSMA/CD Ethernet, Fast Ethernet va Gigabit Ethernet tarmoqlarida qo'llaniladi.

uzatish radiotizimi

ingl.: transmission radio system

rus.: радиосистема передачи

Telekommunikatsiya signallari ochiq fazoda radioto'lqinlar tarzida tarqatiladigan uzatish tizimi. Radioto'lqinlarning tarqalishi muhiti va shakliga qarab, uzatish radiotizimini: to'g'ri ko'rinadigan radioreleli, trposferali, yo'ldosh aloqali, ionosferali va h.k. deb atashadi.

uzatish sifati

ingl.: quality of transmission

rus.: качество передачи

Uzatuvchi foydalanuvchidan qabul qiluvchi foydalanuvchiga kelayotgan telekommunikatsiya signalini qayta tiklash darajasi.

uzatishning asinxron rejimi

ingl.: Asynchronous Transfer Mode (ATM)

rus.: асинхронный режим передачи

Uzib - ulash kanallariga ega tarmoqlarda barcha turdagi (ma'lumotlar, ovoz va video) trafikning bir xil paytda yuqori tezlikda uzatish texnologiyasi; uzib - ulash tarmoqlari uchun standart. Ma'lumotlar cheklangan uzunlikdagi (53 bayt) paketlar («uyalar») ga aylantiriladi. Bayonnoma bog'lanishlar uchun mo'ljallangan: ma'lumotlarning uzatilishidan oldin ma'lumotlarni jo'natuvchi va oluvchi o'rtasida virtual bog'lanish (uzib - ulash yoki doimiy) tashkil qilinadi, bu esa yo'naltirish tartiblarini osonlashtiradi. Turli o'tkazish qobiliyatiga ega tarmoqlarda (soniyasiga 2 dan 620 Mbitgacha) ma'lumotlar va sarlavhadan iborat 53-baytli uyalarni kafolatlangan almashuvi uchun vositalar mavjud. Bayonnoma nomidagi «asinxron» atamasi bitta bog'lanishdagi uyalari aloqa kanaliga istalgan vaqtda (ya'ni nomuntazam ravishda) erkin foydalanishi mumkinligini bildiradi. Ma'lumotlar uzatishning asinxron maromi (MUAR) dizayni apparatli ta'minot darajasida dasturiy ta'minotga qaraganda osonroq tashkil etilishi sababli, ma'lumotlarga ishlov berish va uzib-ulashning yuqori tezlikda (soniyasiga 10

Gbitgacha) bajarilishi mumkin. MUAR sinxron optik tarmoqlar (SONET) va boshqa ba'zi tarmoqlar bilan birga keng yo'l-yo'lli ISDN bog'lanishning asosiy tarkibiy bo'lakidir.

uzatishning gipermatnli bayonnomasi

ingl.: HyperText Transfer Protocol (HTTP)

rus.: гипертекстовый протокол передачи

Uzatishning transport bo'g'ini bayonnomasi. U Internet tarmog'ida hamkorlarni o'zaro harakatlari tartibini belgilaydi va Internet tarmog'i orqali gipermatn formatida hujjatlar uzatishga mo'ljallangan.

HTTP yordamida bajariladigan amallar to'rt bosqichda amalga oshiriladi:

- hamkorlarni o'zaro harakatlarining seansini o'rnatish;
- so'rov tashabbuskori xabarlarini jo'natish;
- javob ma'lumotlarini (teskari tomonga) yo'naltirish;
- seansni to'xtatish.

uzib-ulagich

ingl.: switch

rus.: коммутатор

Ma'lumotlar uzatish mumkin bo'lgan yo'nalishlardan birini tanlashni amalga oshiradigan qurilma yoki dastur. Kommunikatsiya tarmog'ida uzib-ulagich qayta uzatish tizimning oddiy turi bo'lib, tiniqlik xususiyatiga ega. Ya'ni, bu yerda uzib-ulash ma'lumotlarga birorta ishlov bermasdan amalga oshiriladi. Uzib-ulagich buferga ega emas va ma'lumotlarni yig'a olmaydi. Shu sababli, uzib-ulagich ishlatilganda, ulanayotgan ma'lumotlarni uzatish kanallarida signallarni uzatish tezliklari bir xil bo'lishi zarur.

uzib-ulanadigan aloqa liniyasi

ingl.: switched communication line

rus.: коммутируемая линия связи

Uzatuvchi va qabul qiluvchi qurilmalarni ulanish vaqtida o'rnatiladigan aloqa liniyasi. Qoida bo'yicha, telefon tarmog'ida tashkil qilinadi.

uzib-ulanadigan kanal

ingl.: switched channel

rus.: коммутируемый канал

Kommunikatsiya tarmog'ining mantiqiy kanali. Kanallarni uzib-ulash natijasida, aksariyat, faqat tizimlar orasida seans vaqtiga taqdim qilinadi.

uzib-ulanadigan mahalliy tarmoq

ingl.: switched local-area network

rus.: коммутируемая локальная сеть

Segmentlardan iborat mahalliy tarmoq. U uzib-ulash majmuasi yordamida yagona bir butun bo'ladi. Yuqori o'tkazish qobiliyatli uzib-ulanadigan majmua orqali, faqat boshqa segmentlarda joylashgan tizimlarga yo'llangan ma'lumot bloklari uzatiladi. Qolgan bloklar faqat o'zlarining segmentlarini ichida aylanib yuradilar, bu esa tarmoqni xavfsizligiga imkon yaratadi. Uzib-ulanadigan majmua jismoniy uzib-ulashni ham, mantiqiy uzib-ulashni ham ta'minlaydi. Buning sharofati bilan, bir-biri bilan bog'langan turli-tuman virtual tarmoqlar yaratiladi.

uzib-ulanadigan virtual tarmoq

ingl.: Switched Virtual Networking (SVN)

rus.: коммутируемая виртуальная сеть

IBM korporatsiyasi tomonidan taklif qilingan, tuzulmasi jo'shqin o'zgaradigan tezkor kommunikatsiya tarmoqlarining me'moriy qiyofasi. SVN tizimli tarmoq me'moriy qiyofasi va yo'naltirgichlar asosida yaratilayotgan tarmoqlar o'rni kiritib kelmoqda. SVN ning asosiy xususiyati uzatishning asinxron usulini ishlatish va ulanishning jismoniy vositalarining rang-barangligi. Shuning evaziga, SVN strategiyasi turli rusumdagi tarmoqlarni qamrab olmoqda.

uzib-ulash

ingl.: switching

rus.: коммутация

1. Signallarni tashib o'tishga kerak bo'lgan vaqtga funksional birliklarini, uzatish kanallarini va telekommunikatsiya kanallarini ketma-ket ulanishlarini yaratish jarayoni.
2. Ma'lumotlarni uzatish yo'nalishini tanlash usuli.

Uzib-ulash ma'lumotlarni yo'naltirgichli tarmoqlar texnologiyasining asosi bo'lib hisoblanadi. Kommunikatsiya tarmog'i oldiga qo'yilgan vazifalarga qarab, uzib-ulashning bir necha usuli ishlatiladi. Ularning har biri OSI sohasi pog'onalarining turli qatlamlari bilan aniqlanadi. Bloklarni uzib-ulashni, kanallarni uzib-ulashni, xabarlarini uzib-ulashni, paketlarni uzib-ulashni farqlashadi. Aralash uzib-ulash, kanallarni uzib-ulashni ham, paketlarni uzib-ulashni ham ta'minlay oladi.

uzib-ulash xabi

ingl.: switched hub

rus.: коммутирующий хаб

Tarmoq ishining samaraliligini oshiruvchi Ethernet texnologiyasining keyingi rivojlanishi. Bu holda muhitdan erkin foydalanishni boshqarish aslida bog‘lamalardan port juftlari – paket manbalari va ularni qabul qiluvchilar – o‘rtasida virtual ajratilgan kanallar o‘rnatilishini ta‘minlovchi markaziy uzib-ulovchi qurilmasiga ko‘chiriladi. Uzatuvchi bog‘lamalardan uzib-ulovchi xab deyarli har doim paketni yo o‘z buferiga qabul qilish, yo uni deyarli uzulishsiz maqsad portiga uzatishga tayyor (bunday xab bilan “turib” almashuvchi ikkita kompyuterlarning uzib-ulovchisi – On-the-fly Switching). Uzib-ulovchi xab orqali o‘zaro ma‘lumotlarni almashuvchi kompyuterlar umumiy trafik yukini oshirmaydi. Bunday xablar, shuningdek, Ethernet va Fast Ethernet tarmoqlarini bog‘lash uchun qo‘llaniladi.

uzib-ulashlar markazi

ingl.: switching centre

rus.: центр коммутации

Ma‘lumotlarni uzatishda dastlabki, kirish va tranzit yuklamalarni o‘tkazishni ta‘minlaydigan stansiya.

uzluksiz ozuqa manbai

ingl.: Uninterruptible Power Supply (UPS)

rus.: источник бесперебойного питания

Tarmoqda kuchlanish pasayishi paytida kompyuterning uzluksiz ishini ta‘minlovchi qurilma.

uzluksiz signal

ingl.: continuous signal

rus.: непрерывный сигнал

qarang: analog signal

uzoqdan ma‘murlash

ingl.: remote administration

rus.: удаленное администрирование

Bog‘lamani boshqa kompyuterdan tarmoq orqali ma‘murlash.

uch o‘lchamli grafika

ingl.: three-dimensional graphics

rus.: трехмерная графика

Hajmiy obyektning tasvirlari ustidan tekislikda amallar bajaruvchi kompyuter grafikasi. Uch o‘lchamli grafika, uch o‘lchamli

tasvirni ikki o‘lchamli shaklda ifodalash modelini ishlatish natijasida olinadi. Shu bilan birga, sintezlanayotgan uch o‘lchamli 3D obyektning, mumkin bo‘lgan eng ko‘p darajada taqlid qilinishi ta‘minlanishi shart. Uch o‘lchamli grafika tushuntirilayotgan materialni izohlashda keng ishlatiladi va virtual borliqni boyitadi. Uni tavsiflash uchun turli tillar ishlatiladi, shu jumladan, virtual borliqni modellashtirish tili ham.

uch o‘lchamli interfeys

ingl.: three dimensional interface

rus.: трехмерный интерфейс

Uch o‘lchamli grafikani tavsiflaydigan amaliy dasturlarning interfeysi. «Uch o‘lchamli» 3D interfeysning yaratilishi, aniq obyektlarni tavsiflaydigan uch o‘lchamli grafikaning barcha kuchli vositalarini birlashtirish imkonini beradi. Bu uch o‘lchamli tavsiflar bo‘yicha, inson «ko‘rishga» taqlid etilgan virtual borliqda harakatlanuvchi tasvirlarni tezkor qurish texnologiyasini yaratish imkonini beradi.

uch o‘lchamli tasvir

ingl.: three dimensional image

rus.: трехмерное изображение

Obyektning hajmiy tasviri.

uchinchi avlod tili

ingl.: third generation language (3GL)

rus.: язык третьего поколения

Inson tomonidan tushunish va dasturlar yozishni yengillashtirish uchun ishlab chiqilgan dasturlash tili. Uchinchi avlod dasturlash tillarining ko‘pchiligi tuzilmaviy dasturlashni quvvatlaydi. Uchinchi avlod tillariga Fortran, ALGOL, COBOL, BASIC, Ci, C++ misol bo‘la oladi.

vakillik serveri

ingl.: proxy server

rus.: представительский сервер

To'siq hosil qiluvchi kompyuter yoki unda ishlovchi dasturiy ta'minot. Vakillik serveri ikki tarmoq o'rtasida joylashib, biri uchun erkin foydalanish chetdan mumkin bo'lsa, boshqasiga esa mumkin bo'lmaydi. Ichki tarmoqni ajratib, Internetda uning vakili sifatida bo'ladi. Uning asosiy vazifasi – tarmoq mijozlarining so'rovlarini Internet bog'lamlariga uzatish va talab qilingan axborotni mijozga qaytarish.

vakolat uzatish bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Token Passing Multiple Access (TPMA)

rus.: множественный доступ с передачей полномочия

Vakolat yordamida yakka kanaldan ko'p tomonli erkin foydalanish yoki davriy halqa. TPMA usulida abonent tizimlari mantiqiy halqa bo'ylab bir-biriga vakolat yoki asso deb nomlangan alohida ma'lumotlar blokini uzatadi. Vakolatni olib, tizim erkin foydalanish jarayonini boshlaydi va (oldindan kelishib olingan) bir yoki bir necha ma'lumotlar blokini uzatishi mumkin. Vakolatni olgan tizim uzatish uchun ma'lumotlarga ega bo'lmasa, u darhol vakolatni ro'yxatda navbatdagi boshqa tizimga jo'natadi.

vakolatlar

ingl.: authority

rus.: полномочия

Foydalanuvchi (terminal, dastur, tizim)ning muhofaza qilingan ma'lumotlar ustidan u yoki bu amallarni bajarish huquqi.

vakolatli server

ingl.: proxy server

rus.: сервер полномочий

Muhofaza qilingan tarmoqning Internetning qolgan qismi bilan aloqasini boshqaruvchi dastur. Ko'p korporatsiyalar korporativ tarmoq va xavfli bo'lishi mumkin bo'lgan qo'llanmalar

o'rtasida muhofaza qatlamini hosil qiluvchi vakolatli serverlardan foydalanadi.

vaqt ajratish

ingl.: timesharing

rus.: разделение времени

Yagona kompyuterdan bir paytda bir necha shaxs foydalanishi. Bu holda, har bir foydalanuvchi, o'zining aloqa vositalari orqali bosh kompyuter bilan ulangan, terminali oldida bo'ladi. Foydalanuvchi, bosh kompyuterga, eng oddiyidan to eng murakkabigacha o'z ichiga olgan muayyan vazifani, bajarish uchun talabnoma yuboradi. Shunda, foydalanuvchiga kompyuter faqat uning vazifasini ishlash uchun ajratilgandek tuyuladi, lekin, kompyuterning quvvati unga bir foydalanuvchining vazifasidan boshqasining vazifasiga ko'chib yurish imkonini beradi. Vaqt ajratish texnologiyasi quyidagi ustunliklarga ega:

1. Foydalanuvchi uchun o'ziga alohida kompyuter sotib olishdan ko'ra boshqalar bilan birga yagona kompyuterni baham ko'rish arzonroq tushadi.
2. Bosh kompyuterda yetarlicha hajmdor yoki qimmatli axborot bo'lib, uni ayrim kompyuterlarda nusxalash imkoni yo'q. Vaqt ajratish texnologiyasi kompyuter narxi juda baland bo'lgan davrda, ayniqsa ommaviy tarzda ishlatilgan.

vaqt bombasi

ingl.: temporary bomb

rus.: бомба временная

Belgilangan vaqtda amalga oshiriladigan mantiqiy bomba turi.

vaqtni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Time Division Multiple Access (TDMA)

rus.: множественный доступ с разделением времени

Kanal ish vaqtini axborot tizimlari orasida taqsimlashga asoslangan ko'p tomonidan erkin foydalanish. TDMA usuli takt generatori deb nomlangan maxsus qurilmadan foydalanishga asoslangan. Ushbu generator kanal ish vaqtini takrorlanadigan davralariga bo'ladi. Har bir davra chegaralovchi signal bilan boshlanadi. Davra tartib raqami berilgan n ta vaqt oraliqlaridan tarkib topgan. Oraliqlar ularga ma'lumotlar bloklarini yuklash uchun taqdim

etiladi. TDMA usuli ma'lumotlarni uzatish muhitining bitta chastota polosasida FDMA usuliga nisbatan bir necha barobar ko'p mustaqil kanallarni joylashtirish imkonini beradi. TDMA usuli ISDN standartli raqamli telefon tarmoqlari va mobil aloqada qo'llaniladi.

VAX

qisq.: Virtual Address eXtension

Kengaytirilgan virtual manzillash, VAX seriyadagi EHM. DEC kompaniyasi tomonidan ishlab chiqariladigan XX asrning 80-90-yillarida mashhur mini EHM liniyasi.

VBR

qisq.: Variable Bit Rate

Ma'lumotlar oqimining o'zgaruvchan tezligi.

VBScript tili

ingl.: VBScript language

rus.: язык VBScript

Microsoft kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan va Internet Explorer veb-brauzeri quvvatlaydigan skriptlar (Visual Basic Scripting Editiondan qisqartma) tili. VBScript tili Visual Basic dasturlash tiliga asoslangan, lekin unga nisbatan soddaroq. Ko'p jihatlardan u, JavaScript skriptlar tili bilan o'xshash. VBScript tili masalan, mualliflarga veb-sahifalarga o'zaro faol boshqarish vositalarini (tugmachalar, aylantirish yo'l-yo'llari) qo'shishga imkon beradi.

VCL

qisq.: Visual Component Library

Vizual tarkibiy qismlar kutubxonasi, VCL kutubxonasi. Borland Delphi va Borland C++ Builder ishlab chiqishning RAD vositalari bilan birga yetkaziluvchi vizual tarkibiy qismlar kutubxonasi.

VCR

qisq.: Video Cassette Recorder

Videomagnitofon.

VDSL

qisq.: Very High Speed Digital Subscriber Line

O'ta yuqori tezlikka ega bo'lgan raqamli abonentlik liniyasi, VDSL texnologiyasi. Ma'lumotlarni bitta bino doirasida uzatish uchun mo'ljallangan (eng katta masofa 1,2-1,4 km). U yuqoriroq chastotalar ko'lamini talab qiladi, bu esa uni ADSL va SHDSL bilan

uyg'un qiladi. Shunday qilib, bitta telefon simi orqali bir paytning o'zida VDSL modemi, ADSL modemi va oddiy ovoz telefoni signallari uzatilishi mumkin. Liniyaning kichik uzunligi VDSL modemi tuzilishini osonlashtirish va arzonlashtirish va 18 Mbit/s tezlikni ta'minlash imkonini beradi.

veb

ingl.: web

rus.: веб

qarang: Butunjahon tarmoq

veb bog'lama tuzilmasi

ingl.: web-node structure

rus.: структура веб-узла

Veb bog'lamasi sahifalari orasidagi aloqalar to'plami

veb-anjuman

ingl.: web-conference

rus.: веб-конференция

qarang: forum

veb-bord

ingl.: www-board

rus.: веб-бورد

qarang: E'lonlar taxtasi

veb-bog'lama

ingl.: web-node

rus.: веб-узел

Veb-serverda umumiy katalogda saqlangan, bir-biri bilan bog'liq bo'lgan veb-sahifalar, rasmlar, hujjatlar, ko'ptashuvchi fayllar va boshqa fayllar to'plami.

veb-brauzer

ingl.: web browser

rus.: веб-браузер

qarang: brauzer

veb-dizayn

ingl.: web-design

rus.: веб-дизайн

Veb-sahifalarini bezash. Veb-dizayn qog'oz nashri uchun poligrafik dizayn va sahifalash qanday vazifani bajarsa, sayt uchun ham xuddi shunday vazifani bajaradi. Veb-dizayn deganda odatda nafaqat sayt uchun grafik elementlarni yaratishni, balki uning tuzilmasi, navigatsiyasi va ba'zan sayt ishi uchun zarur bo'lgan skriptlarni loyihalashtirish, ya'ni saytni to'liq yaratish nazarda tutiladi. Dizayn saytning aqlli

tuzilishi ma'nosida uning "chiroyliligi"dan ancha muhimroq. Sayt dizayni odatda ixtisoslashtirilgan veb-dizayn studiyalari tomonidan bajariladi. Sayt uchun dizayn yaratish bahosi sayt hajmi, grafik elementlar soni, uning ustida ishlovchi mutaxassislar saviyasi, dasturlashtirish zarurligi va h.k.larga bog'liq.

vob-hujjat

ingl.: web-document

rus.: веб-документ

1. Odatda, maxsus murojaat HTML (Hypertext Markup Language) tilidagi hujjat. Veb-hujjat Umumjahon tarmog'i asosini tashkil qiladi. Ular gipermatndan iborat bo'lib, foydalanuvchiga ajratib ko'rsatilgan so'z yoki jumlag qaratib, ma'lumotlarni o'qish, hujjatning boshqa qismiga yoki ayni hujjat bilan giper murojaat yordamida bog'langan boshqa vob-hujjatga o'tish imkonini beradi. Vob-hujjat, shuningdek, matn, tasvir, tovushlarni mujassamlovchi giper muhit ma'lumotni ham o'z ichiga olishi mumkin. vob-hujjatni ochish, ularni o'qish yoki aks ettirish Internet brauzerlari yordamida amalga oshiriladi. Vob-hujjat tushunchasi «vob-sahifalar» va «vob-saytlar» tushunchalari bilan chambarchas bog'liq. Ushbu atamalar ma'nolari haligacha aniq ta'rif topgani yo'q. Odatda vob-sahifasi atamasi vob-hujjat atamasining sinonimini bildiradi, vob-sayti atamasi esa yagona mavzu ostida birlashtirilgan yoki bitta tashkilot, muallif yoki foydalanuvchiga tegishli bo'lgan sahifalar majmuasiga tegishlidir.

2. Vob-saytning tarkibiy qismi. Jismoniy nuqtai nazardan HTML fayldan iborat. Tarkibida matn, tasvir, JAVA appletlari va boshqa vob elementlar bo'lishi mumkin. Sahifa statik yoki dinamik ravishda shakllantirilgan bo'lishi mumkin. Freymlardan foydalangan holatda har bir freym alohida sahifa hisoblanadi.

vob-interfeys

ingl.: web-interface

rus.: веб-интерфейс

Foydalanuvchiga vob-brauzer orqali turli dasturlar bilan o'zaro ishlash imkonini beruvchi interfeys (masalan, o'z buyurtmasini boshqarish Internet do'konida yoki tarmoq printerini sozlash). Vob-interfeyslarining qulayligi shundaki, ular bitta ofisda

joylashmagan xodimlarga birgalikda ish yuritish imkonini beradi. Masalan, vob-interfeyslar turli ma'lumotlar bazalarini to'ldirish yoki Internet OAVda materiallarni chop etish uchun ishlatiladi.

vob-kamera

ingl.: webcam

rus.: веб-камера

Ko'chmas ravishda o'rnatilgan kamera bo'lib, u bilan olingan tasvirlar Internetdagi muayyan saytda ko'rsatiladi. Odatda bu video oqimi emas, balki muayyan muddatlardan keyin masalan, har 20 soniyada yangilanuvchi statik tasvir. Odatda video kameralar saytga tashrif buyuruvchilar ko'nglini ovlash uchun ishlatiladi.

vob-sahifa

ingl.: webpage

rus.: веб-страница

Internet manzili (URL) bilan bir xil ma'noda belgilanuvchi mantiqiy birlik. U vob-saytning tarkibiy qismidir. Vob-saytlardan iborat bo'lsa, saytlar esa o'z navbatida sahifalardan iborat deyish mumkin. Jismoniy nuqtai nazardan u HTML fayldir. Matn, tasvirlar, JAVA appletlari va boshqa elementlardan iborat bo'lishi mumkin. Sahifa statik yoki dinamik shakllantirilgan bo'lishi mumkin. Freymlardan foydalangan holda har bir freym alohida sahifa hisoblanadi.

vob-sahifa nomi

ingl.: webpage title

rus.: название веб-страницы

Vob-sahifani aynanlashtiruvchi tavsiflovchi matn. Ochiq sahifa nomi vob-brauzeri oynasining sarlavha qatorida aks etiriladi.

vob-sayt

ingl.: web site

rus.: веб-сайт

Inglizcha «site» (tarjimasida «joy») so'zining o'zbekcha talaffuzi. Umumjahon o'rgimchak to'ri ma'lum axborot topish mumkin bo'lgan va noyob URL bilan belgilangan virtual joy. Mazkur URL vob-saytning bosh sahifasi manzilini ko'rsatadi. O'z navbatda, bosh sahifada vob-saytning boshqa sahifalari yoki boshqa saytlarga murojaatlar bo'ladi. Vob-sayt sahifalari HTML, ASP, PHP, JSP, grafik va boshqa fayllardan tashkil topgan bo'lishi mumkin. Vob-saytni ochish uchun brauzer

dasturidan foydalaniladi. Eng ko'p foydalanadigan brauzerlar – bu Internet Explorer va Netscape Navigator. Veb-sayt shaxsiy, tijorat, axborot va boshqa bo'lishi mumkin.

veb-sayt auditoriyasi o'lchami

ingl.: site reach

rus.: размер аудитории веб-сайта

Aniq vaqt mobaynida, veb-saytga kirgan noyob tashrifchilar soni. Agar veb-sayt muntazam ravishda yangilanib tursa, unda, veb-saytga muayyan chastota bilan tashrif buyuradiganlarga, ya'ni saytni doimiy auditoriyasiga ega bo'lishga qulay imkoniyat mavjud.

veb-sayt statistikasi

ingl.: web-site statistics

rus.: статистика веб-сайта

Saytlar egalariга saytda tashrifchilar soni, qaysi bo'limlar eng ko'p mashhur bo'lgan va boshqa narsalarni bilish imkonini beradi.

veb-saytni aylantirish

ingl.: website promotion

rus.: раскрутка веб-сайта

Veb-saytga tashriflar sonini ortirish, uning doimiy auditoriyasini yaratish maqsadida qilinayotgan tadbirlar majmui.

veb-saytni nashr etish

ingl.: web-site publishing

rus.: публикация веб-сайта

Internet yoki tarmoqqa ulangan veb-serverga sahifa va fayllarini ko'chirish orqali veb-sayt Internet yoki ichki tarmoqda foydalanish uchun ochiq bo'lishini amalga oshiruvchi jarayon.

veb-server

ingl.: web-server

rus.: веб-сервер

1. Internet yoki Intranetga ulangan umumfoydalanishdagi axborot serveri. Unda hujjatlar va fayllar – audio, video, grafik va matn fayllari – saqlanib, ular foydalanuvchilarga HTTP vositalari orqali taqdim etiladi. Veb-server nomi u umumjahon tarmoqning qismi bo'lgani uchun kelib chiqqan.
2. Maxsus dasturiy ta'minotga ega bo'lgan, bir yoki bir necha veb-sayt fayllarini saqlash va ularga ishlov berishi mumkin. Bir necha veb-sayt bitta kompyuterda ishlasa, veb-server

deganda veb-sayt ishlovchi virtual makon (dasturiy ta'minot va kompyuterdagi joy) tushuniladi. Buning uchun ko'plar uchun "veb-server" deganda "veb-sayt" tushuniladi. Ko'p axborotni saqlovchi veb-saytlar bir paytning o'zida bir necha kompyuterda saqlanilishi va ularga ishlov berilishi mumkin.

Veb-verver mijozlarning veb-saytga so'roviga javob beradi va CGI-, JSP-, ASP-, PHP- va boshqa qo'llanmalarni amalga oshiradi

veb-standart palitra

ingl.: web-standards palette

rus.: веб-стандартная палитра

Rasmlarda ranglarni aniq solishtirish va aks ettirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan 256 rangdan 216sini o'z ichiga olgan ranglar jadvali. Qolgan 40 rang ishlatilmaydi, chunki ular kompyuterlarda rang uzatish sifatining sozlanganligiga ko'ra turlicha aks ettirilishi mumkin. Veb standart palitra odatda xavfsiz ranglar palitrasini deyiladi.

veb-usta

ingl.: webmaster

rus.: веб-мастер

1. Veb-sahifalarni loyihalashtirish, yaratish va bezash bilan shug'ullanuvchi shaxs. Veb-usta Internet texnologiyalari bo'yicha bilimlar majmuasi va rassom-bezaklovchi tajribasiga (kompozitsiya, dizayn) ega bo'lishi lozim.
2. Saytning tashqi ko'rinishi va ishi uchun javobgar kompaniya xodimi. Veb-usta deganda turli-tuman majburiyatlar doirasi tushuniladi – kichik oddiy sayt uchun sahifalashtiruvchidan tortib dizayner va tizim ma'murigaacha. Internet foydalanuvchilari uchun veb-usta bu sayt va kompaniya domeniga bog'liq barcha masalalar bo'yicha aloqada bo'ladigan shaxsdir.

veb-xizmat

ingl.: web-service

rus.: веб-сервис

qarang: onlayn xizmati

veb-xosting

ingl.: web-hosting

rus.: веб-хостинг

Foydalanuvchi veb-sahifalarini Internet provayderi (xosting provayderi) serverida joylashtirish va qo'llab-quvvatlash. "Xosting" so'zi to'laqonli ikki tomonlama aloqa bilan ta'minlangan tarmoqdagi kompyuterni

bidiruvchi xost (host) soʻzidan olingan. Xosting pulli va tekin, oddiy va mukammallashgan, yaxshi va yomon boʻlishi mumkin. Xosting provayderini tanlayotganda quyidagi tavsifnomalarga eʼtibor berish lozim: 1) disk makoni; 2) Internet kanalining oʻtkazish qobiliyati (kengligi) ; 3) fayllarni boshqarish usullari: veb-forma yoki FTP bayonnomasi orqali erkin foydalanish; 4) standart skriptlar toʻplami; 5) server tomonida dasturlashtirish mumkinligi (SSI, PHP, ASPlarni qoʻllab-quvvatlash, cgi-bin katalogi); 6) serverda maʼlumotlar bazalaridan erkin foydalanish – oʻz maʼlumotlar bazalarini yaratish va ishlatish mumkinligi; 7) shell erkin foydalanish; 8) htaccess fayli orqali serverni konfiguratsiya qilish mumkinligi; 9) log fayllardan erkin foydalanish; 10) uchinchi darajali domenlarni taqdim etish (name.you_name.ru, name1.you_name.ru va boshqa turdagi manzil); 11) bir yoki bir necha pochta qutisini qoʻllab-quvvatlash; 12) uzluksiz elektr energiyasi bilan taʼminlash.

vab-sharhlovchi

ingl.: web-browser
rus.: веб-обозреватель
qarang: brauzer

vektor grafikasi

ingl.: vector graphics
rus.: векторная графика

Chiziqlar joylashishi, uzunligi va yoʻnalishini belgilovchi matematik tavsiflar boʻyicha yaratiladigan rasmlar. Vektor rasmlari nuqta yoki piksellar toʻplamidan boʻlmay, chiziqlar oilasidan iborat.

vektor shriftlari

ingl.: vector fonts
rus.: векторные шрифты

Tasviri matematik modellardan shakllantiriluvchi shriftlar. Ushbu shriftlar asosan plotterlar uchun ishlatiladi. Windows OT uchta vektor shriftni qoʻllab-quvvatlaydi. Bularga Modern, Roman va Script kiradi.

verifikatsiya

ingl.: verification
rus.: верификация

Harakat, jarayon yoki mahsulotni ularga tegishli talablar yoki tasniflar bilan taqqoslash. Misollar – tasnifning xavfsizlik siyosati modeli bilan

taqqoslash yoki obyekt kodini dastlabki kod bilan taqqoslash.

Vernam kriptotizimi

ingl.: Vernam's cryptosystem
rus.: криптосистема Вернама

Kriptotizim, xuddi shunday Vernam shifri deb ham ataladi, tamomila tasodifiy ravishda hosil qilinadigan bit satrini ishlatadi. Kalitlar oqimining uzunligi dastlabki matn uzunligiga teng, dastlabki matn va tasodifiy bit satri shifrlangan matn hosil qilish uchun, XOR amalidan foydalanib aralashtiriladi. Bunday algoritm oʻta maxfiylikka ega. Ushbu kriptotizim omilkor emas, chunki katta oʻlchamdagi kalitlardan foydalanishga toʻgʻri keladi. U asosan, harbiy va diplomatik maqsadlarda ishlatiladi. Bu shifrnin asosiy kamchiligi kalitlarni boshqarish qiyinligi.

vertikal portal

ingl.: vertical portal
rus.: портал вертикальный

Maʼlum mavzu yoʻnalishidagi, ushbu mavzu doirasida turli xizmatlarni taqdim etuvchi veb-sayt. Eng istiqbolli axborot resursi va uskunasi boʻlib, butun dunyo boʻylab oʻz izdoshlariga ega.

VESA

qisq.: Video Electronics Standards Association

1. Videoelektronika sohasidagi standartlar boʻyicha uyushma.
2. VESA mahalliy shinasi standarti.

VFAT

qisq.: Virtual File Allocation Table

Fayllar joylashishining virtual jadvali, virtual FAT. FAT fayllar tizimining fayllarga 8dan koʻp belgidan iborat nom berish imkonini beruvchi turidir.

VGA

qisq.: Video Graphics Array

Videografika matritsasi, VGA standarti. SHX uchun videomoslagich turi. Mukammalroq SVGA standarti tomonidan siqib chiqarilgan. Standart IBM kompaniyasi tomonidan 1987 yilda eʼlon qilingan. Eng katta ajrataolish aks ettiriladigan ranglar soniga bogʻliq: 16 rang uchun 640x480 yoki 256 rang uchun 320x200.

VHDL

qisq.: VHSIC Hardware design and Description Language

VHSIC apparaturasini ishlab chiqish va tavsiflash tili.

VHF

qisq.: Very High Frequency

O'ta yuqori chastota, VHF chastota ko'lami. Elektrmagnit to'lqinlarning 30 MHzdan 300 MHzgacha bo'lgan chastotasi (uzunligi 10 mdan 1 mgacha).

VHS

qisq.: Video Home System

Maishiy videomagnitofon, VHS standarti.

VHSIC

qisq.: Very High-Speed Integrated Circuit

O'ta tezkor integral sxema.

video anjuman

ingl.: video conferencing

rus.: видеоконференция

Tasvirni Internet muhitida translatsiya qilish orqali foydalanuvchilarning uzoqdagi guruhlari orasidagi kengash va munozaralar o'tkazish metodologiyasi.

video disk

ingl.: video disk

rus.: видео диск

qarang: lazer disk

video kiritish

ingl.: video input

rus.: видеоввод

Moslama. U foydalanuvchining shaxsiy kompyuter yordamida ko'ngil ochar yoki ishga oid dasturlari va Internet resurslari bilan jismoniy o'zaro ishlashini ta'minlaydi. Ushbu istiqbolli texnologiya insonni virtual dunyoga «olib kiradi».

Vijiner kvadrati

ingl.: Vizie's quadrare

rus.: квадрат Вижинера

Mashhur ko'palifboli kriptotizimlardan biri. Fransuz kriptografi Bleyz Vijiner sharafiga atalgan. Vijiner kvadrati n elementli kvadrat matrissadan iborat bo'lib, bu yerda n- ishlatilayotgan alifbodagi harflar soni. Kvadratning har bir qatori alifboni bitta ramzga davriy siljيتish yo'li bilan amalga oshiriladi. Shifrlash kaliti sifatida kalit so'zi deb ataluvchi,

Sezar kriptotizimiga o'xshash qadamma-qadam o'zgaradigan kalit ishlatiladi. Har bir ustun 0,1, ..., 25 kalitlardan tuzilgan Sezar kriptotizimi deb qaralishi mumkin. Odatda kalit so'zi odatdagi ochiq matndan qisqa bo'lgani uchun u davriy tarzda ishlatiladi.

vinchester

ingl.: winchester

rus.: винчестер

qarang: Qattiq disk.

virtual

ingl.: virtual

rus.: виртуальный

Voqeyi bo'lib ko'ringan, biroq vazifalari boshqa moslamalar tomonidan bajariladigan funksional moslama ta'rifi.

virtual bank

ingl.: virtual bank

rus.: виртуальный банк

Mijozlarga Internet tarmog'idan foydalanib xizmat ko'rsatadigan bank. Mijozlar brauzerlar yoki maxsus dasturiy ta'minotdan foydalanib chinakam bankda bajariladigan amallarning ko'pini bajarishlari va axborot olishlari mumkin.

virtual borliq texnologiyasi

ingl.: virtual reality technologies

rus.: технологии виртуальной реальности

Yangi axborot texnologiyalari turi. Informatika va kibernetika vositalari yordamida, insonlar ongida virtual borliqni shakllantirishni ta'minlaydi.

virtual borliqni modellash tili

ingl.: Virtual Reality Modelling Language (VRML)

rus.: язык моделирования виртуальной реальности

WWW muhitida, ucho'lchamli sahnalarni va obyektlarni o'zaro faollik elementlari bilan tavsiflash tili. HTML tilining 3D- deb atalmish rusumi. VRML da yozilgan fayllar, «.wrl» (ingliz tilidagi world – dunyo so'zidan) kengaytmaga ega. Bu fayllarni aks ettirish uchun, VRML brauzeri yoki veb-brauzer uchun VRML plug-in zarur bo'ladi. VRML yordamida na faqat ucho'lchamli muhit yaratiladi, balki, unda soyalarni va tamosha nuqtalarini chizib chiqish uchun yorug'lik manbalari joylashgan yer ham ko'rsatiladi. Buning ustiga, VRML foydalanuvchiga yaratilgan virtual borliqda ko'chish imkonini beradi. Barcha amallar

sichqoncha yoki klaviatura yordamida bajariladi. VRML tili ISO va ITU tomonidan xalqaro standart sifatida tasdiqlangan.

virtual iqtisodiyot

ingl.: virtual economy

rus.: виртуальная экономика

Elektron makonda iqtisodiy amallarni bajarish.

virtual kompaniya

ingl.: virtual company

rus.: компания виртуальная

Qo'shma, kelishilgan faoliyat bajaruvchi jismoniy yoki yuridik shaxs. U odatda turli sohalarda, aniq maqsadlarga erishish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanadi.

virtual korxon

ingl.: virtual enterprise

rus.: виртуальное предприятие

1. Faoliyat jarayonida elektron aloqa vositalaridan foydalangan holda eng kam yoki umuman bo'lmagan shaxsiy, bevosita aloqasiz muloqotda bo'ladigan, o'zaro ishlaydigan geografik nuqtai nazardan ajratilgan xodimlar uyushmasidan iborat bo'lgan korxon.

2. Bitta tashkilotning bir-biridan hududiy ajratilgan va axborot-kommunikatsion tarmoqlar yordamida o'zaro ishlaydigan tuzilmalari.

virtual ofis

ingl.: virtual office

rus.: виртуальный офис

Kompaniyaning Internet resursi yoki uning qismi. U geografik nuqtai nazardan uzoqda joylashgan xodimlarga axborotni almashish, saqlash, qayta ishlash va boshqaruv ta'sirlarini uzatish yagona tizimi yordamida tashkilot sifatida o'zaro ishlash imkonini beradi.

virtual server

ingl.: virtual server

rus.: виртуальный сервер

O'z veb-serverini tashkil qilish va qo'llab-quvvatlash va doimiy ravishda Internetga ulanishni talab qilmaydigan, WWWda axborotni joylashtirish uchun qo'llaniladigan usul. Bu holda siz yaratgan axborot mavjud bo'lgan provayder yoki biron bir uchichi shaxs veb-serverida joylashtiriladi (bepul yoki ma'lum to'lovga). Virtual server domen nomiga ega bo'lishi mumkin. Bitta kompyuterda

ko'plab virtual serverlarni joylashtirish mumkin. Bunday yechim Internetga doimiy ulanish bo'lmaganda doimiy ulanish uchun to'lashga qaraganda o'nlab va yuzlab marotaba arzonroqdir.

virtual serverni tashkil qilish

ingl.: virtual server development

rus.: организация виртуального сервера

Hususi veb-serverni tashkil qilish va quvvatlash, hamda doimiy Internetga ulanish zaruratini chetlab, WWW da axborotni joylashtirish uchun ishlatiladigan usul. Bu holda, siz yaratgan axborot (bepul yoki qandaydir to'lov bilan) provayderning yoki uchinchi shaxsning mavjud veb-serverida joylashtiriladi. Virtual server domen nomiga ega bo'lishi mumkin. Bir kompyuterda bir nechta virtual serverlarni joylashtirish mumkin.

virtual uyushmalar

ingl.: virtual communities

rus.: виртуальные сообщества

Internetning rivojlanishi natijasida paydo bo'lgan ushbu atama quyidagilarni bildiradi:

1. Elektron makonda paydo bo'lib faoliyat yurgizuvchi uyushmalarning Yangi turi.
2. Tarmoq foydalanuvchilarining elektron makonda ishlash uchun bir xil qiziqishlarga ega bo'lgan guruhlariga birlashishi.

virtual voqeiylik

ingl.: virtual reality

rus.: виртуальная реальность

1. Virtual, ya'ni haqiqatan mavjud bo'lmagan yoki mavjud bo'lib undan boshqacha qabul qilinadigan muhit. «Virtual voqeiylik» tushunchasi kompyuter vositalari yordamida yaratilgan dunyoni bildiradi. U haqiqatan mavjud bo'lmaydi, biroq kompyuter insonning ko'rish, eshitish va boshqa hissiyot organlariga ta'sir qilib, ushbu dunyodan erkin foydalanish illuziyasini keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, inson ushbu dunyoda ro'y berayotgan voqealarga o'z ta'sirini o'tkazishi mumkinligi voqeiylik hissini kuchaytiradi. Virtual voqeiylikdan erkin foydalanishning oddiy misoli bu kompyuter o'yinidir.

2. Kuzatuvchini ekran orqasidagi tasavvur qilinayotgan dunyoga olib kiruvchi ko'rish va eshitishni ta'minlovchi kompyuter tizimlari. Foydalanuvchi atrofida kompyuterlar

tomonidan yaratilgan voqeiylik hissini beruvchi tasavvur va tovushlar paydo bo'ladi. Foydalanuvchi sun'iy dunyo bilan uning harakatlari va tuyg'ularini hamda audiovizual effektlarini bog'lovchi shlem va qo'lqop kabi turli sensorlar orqali muloqotda bo'ladi. Virtual voqeiylik sohasidagi kelgusi tadqiqotlar kuzatilayotgan narsalarning haqqoniyligi tuyg'usini kuchaytirishga qaratilgan.

3. Axboriy o'zaro ta'sir qilishning Yangi texnologiyasi. U murakkab multimedia-amaliy muhitlar yordamida voqeiy vaqtda bo'ttirilgan tarzda aks ettirilgan «ekran dunyosidan» bevosita erkin foydalanish va unda bo'lish illuziyasini yaratadi. Bu foydalanuvchi tasavvurida yaratiladigan mavhum dunyodir.

virtual xosting

ingl.: virtual hosting

rus.: виртуальный хостинг

Bitta Internet provayderi (xosting provayderi) serveri bir necha (yuz va minglab) kichik va katta hajmdagi virtual veb-saytlarning faoliyatini ta'minlaydigan xizmat. Ushbu xizmat virtual serverlar xostingi deb ham nomlanadi.

virtual xususiy tarmoq

ingl.: virtual private network (vpn)

rus.: виртуальная частная сеть

Ma'lumotlarni uzatish muhiti sifatida mavjud bo'lgan kommunikatsiya infratuzilmasi, masalan Internet tarmog'idan foydalanuvchi tarmoq. Xavfsizlik masalalari uzatilayotgan ma'lumotlarni shifrlash va beruxsat erkin foydalanishning oldini olishning qator mexanizmlaridan foydalanish orqali ta'minlanadi.

virus

ingl.: virus

rus.: вирус

qarang: kompyuter virusi

virusga qarshi dastur

ingl.: antivirus software

rus.: антивирусная программа

1. Viruslarni aniqlash uchun yaratilgan dastur. U tuzatish harakatini taklif qilishi yoki o'zi amalga oshirishi mumkin.

2. Kompyuter virusi tushgan fayllarni izlash, aniqlash, profilaktika qilish va «davolash» uchun mo'ljallangan xizmat qiluvchi dastur.

Izlash va aniqlash jarayonida viruslangan fayllar va virus turi aniqlanadi. Profilaktika virus tushishining oldini olish imkonini beradi. Masalan, rezident virusga qarshi dastur amaliy tizimning fayllaridan foydalanuvchi ruxsatisiz foydalanish, boshlang'ich yuklash sektoriga yozish va shu kabi harakatlarning oldini oladi. Davolash virusini bartaraf qilish, viruslangan fayllarni qayta tiklash va h.k.ni bildiradi.

virusning tavsifli belgisi

ingl.: virus' usual attribute

rus.: характерный признак вируса

Bitlarning noyob ketma-ketligi. U muayyan virusning har bitta nusxasiga xos bo'lib, skanerlovchi dastur tomonidan virus mavjudligini aniqlash uchun ishlatilishi mumkin.

VisiCalc

Birinchi elektron jadvallar – 1978 yilda Deniyel Briklin tomonidan yaratilgan dastur.

Visual Basic tili

ingl.: Visual Basic language

rus.: язык Visual Basic

Qo'llanmalarni ishlab chiqish uchun Microsoft kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan dasturlash tili va muhiti. Visual Basic, BASIC tiliga asoslangan va foydalanuvchi interfeysini ishlab chiqish uchun grafik dasturiy muhitni taqdim qiladigan birinchi mahsulotlardan biri bo'lgan. Dasturchilar, Visual Basic tilida bo'lg'usi dasturning interfeysini shaklga kerakli boshqarish vositalarini (tugmacha va muloqot oynalarini) joylash hisobiga, keyin, ularning tashqi shaklini va xossalarni aniqlash orqali yaratadilar. Visual Basic obyektlar uchun aloqa va butlash texnologiyasini quvvatlaydi. Visual Basic mazmunan obyektga-yo'naltirilgan til demay, uni ko'proq «hodisalarga asoslangan til» (event-driven language) deb atashadi, chunki har bir obyekt turli hodisalarga javoban harakat qiladi (masalan, sichqoncha tugmachasini bosish). Visual Basicda qo'llangan yondashuv, 1990 yil tilning chiqqan kunidan boshlab, dasturlash tillari uchun standart bo'lib qoldi. Hozirga kelib, bir qancha dasturlash tillari, shu jumladan, Ci, C++, Pascal, va Java tillari uchun qo'llanmalar ishlab chiqishning vizual vositalari mavjud. Visual Basic tili bir necha tahrirlarda chiqarilgan:

- standart nashr, havaskorlarga - talaba, o'quvchi va dasturlashning o'ziga xos xobbi hisoblagan shaxslar uchun mo'ljallangan;
- kasbiy nashr, dasturchi mutaxassislar uchun mo'ljallangan;
- tadbirkorlik nashri, mijoz-server me'moriy tuzilmasida murakkab amaliy jarayonlarni yaratadigan ishlab chiquvchilar jamoasi uchun mo'ljallangan.

Visual C++ tili

ingl.: Visual C++

rus.: язык Visual C++

Dasturchilar uchun C++ tilida, Microsoft kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan qo'llanmalarni ishlab chiqish vositasi. Visual C++ IDE ishlab chiqish muhiti bilan uyg'unlashgan 32 - bitli Windows qo'llanmalarni obyektga-yo'naltirilgan tarzda dasturlashni, C/C++ kompilyatorini va Microsoft Foundation Classes (MFC) deb ataladigan sinflar kutubxonasini quvvatlaydi. Visual C++ tili 1993 yili chiqqan.

Visual FoxPro tili

ingl.: Visual FoxPro language

rus.: язык Visual FoxPro

Visual FoxPro, ma'lumotlar bazalari qo'llanmalarini ishlab chiqish tilidir. Visual FoxProng so'nggi rusulmlari, obyektga-yo'naltirilgan dasturlash, COMni quvvatlash, mijoz-server texnologiyalarini quvvatlash, ichiga o'rnatilgan ma'lumotlar bazasi va boshqa ma'lumotlardan erkin foydalanish texnologiyalari kabi funksiyalar to'plamini taqdim qiladi.

VLAN

qisq.: Virtual Local Area Network

[Ma'lumotlarni uzatish uchun] virtual mahalliy tarmoq, VLAN texnologiyasi. Mavjud ma'lumotlarni uzatish mahalliy tarmoqni mustaqil mantiqiy kichik tarmoqlarga bo'lish imkonini beradi. Tarmoq jihozlari tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

VLSI

qisq.: Very Large Scale Integration

O'ta keng ko'lamli birlashtirish. Bitta mikrosxemadagi elementlar soni minglab va millionlab hisoblanadigan birlashtirish pog'onasi (SBIS).

VM

qisq.:

1. Virtual Machine – Virtual mashina.
2. Virtual Memory – Virtual xotira.

VME

qisq.: VersaModule Eurocard bus

qarang.: VME shinasini

VME shinasini

ingl.: VME (VersaModule Eurocard) bus

rus.: шина VME

«Virtual xotiraning kengaytmasi» deb atalmish 32 bitli shina. 1981 yilda Motorola, Signetics, Mostek va Thompson CSF kompaniyalari tomonidan ishlab chiqilgan. Dunyodagi 300dan ortiq ishlab chiqaruvchilarning sanoat, tijorat va harbiy mahsulotlariga qo'llanmalarida keng foydalaniladi. VME64, VME shinasining kengaytirilgan rusumi bo'lib, u 64 bitli manzillash va ma'lumotlarni uzatishni ta'minlaydi.

VMS

qisq.: Virtual Memory System

Virtual xotirali tizim, VMS OT. DEC kompaniyasi kompyuterlari: VAX va Alpha (OpenVMS rusumi) uchun yaratilgan operatsion tizim. Virtual xotira tomoyillariga asoslangan.

voqea

ingl.: event

rus.: событие

Muayyan tizim holatining bir lahzada aniqlanadigan o'zgarishi.

Kompyuter qurilmasidan operatsion tizim, dastur yoki drayverga jo'natiluvchi signal.

Voqeaga yo'naltirilgan dasturlashtirishda dasturlashtiruvchi voqealarga javob berish tartibotlarini belgilashi mumkin bo'lgan ko'plab turli voqealar nazarda tutiladi.

VPN

qisq.: Virtual Private Network

Virtual xususiy tarmoq. Umum foydalanishdagi ma'lumotlar uzatish tarmog'i (Internet) asosida tunnellashtiruvchi bayonnomalar va trafikni shifrlash vositalaridan foydalangan holda qurilgan muhofaza qilingan ma'lumotlarni uzatish tarmog'i.

VR

qisq.: Virtual Reality
Virtual voqeyilik.

VRAM

qisq.: Video Random Access Memory
Videotasvirlar uchun TXQ. Videomonitor (kadr buferi)ga uzatiluvchi tasvirni vaqtinchalik saqlash uchun tezkor xotira.

VRML

qisq.: Virtual Reality Modeling Language
qarang: virtual borliqni modellash tili

VSAT

qisq.: Very Small Aperture Terminal
qarang: VSAT terminali

VSAT terminali

ingl.: Very Small Aperture Terminal (VSAT)
rus.: терминал VSAT

Yoʻldosh orqali kommunikatsiya ishlanmalarida qoʻllanadigan diametri 1 metrdan 3 metrgacha boʻlgan nisbatan katta boʻlmagan yoʻldosh antennasi. Antennaning ixchamligi yer usti stansiyalarni oʻlchamlari va narxini kamaytirib, ularning qoʻllanishi ommaviy tus oldi va abonent tizimlarga yaqin yerlarda masalan, binolar tomida, joylashtirish imkonini berdi. VSAT terminallari qator sohalarida ishlatiladi.

1. Keng eshittirishlarda. Yoʻldoshdan koʻp sonli abonentlarga moʻljallangan axborot uzatilgan hollarda, masalan, birja xabarlari, yangiliklar, ob-havo maʼlumoti, brokerlik maʼlumotlari, moliyaviy maʼlumotlar, pochta joʻnatmasi va boshqalar.
2. Turli asboblarning koʻrsatmalarini terish (meteorologiyada, ekologiya majmualarida va h.k.) va axborotni yigʻishda, masalan, savdo nuqtalarida.
3. Mobil aloqa tizimlarini yaratishda (harakatlanuvchi obyektlar– avtomobil, kema va poyezdlar bilan aloqada).

Xx

X.25

Paketlarni uzib-ulashga asoslangan tarmoqlarda ma'lumotlarga ishlov berish va kompyuterlardan erkin foydalanishni tavsiflovchi standart. Shaxsiy kompyuterlar va modemlar bo'lmagan eraning eski, biroq hanzu keng tarqalgan standarti. Foydalanuvchi jihozlari (DTE) va tarmoq yetkazib beruvchisi jihozlarning (DCE) o'zaro ishlashini tavsiflaydi. Ushbu CCITT tavsiyasi faqat o'zaro ishlashni belgilaydi; u na tarmoqning ichki ishini, na uning boshqarilishini standartlashtiradi. X.25 to'la ma'noda standart hisoblanmaydi: u doimiy va bir tarzli. U ko'plab shakllarga ega va ularning hech qaysisi boshqalar bilan uyg'unlikni ta'minlamaydi.

X.400

Elektron pochta xalqaro jo'natish uchun bayonnoma standartlari to'plami. Bu elektron pochta xabarlarini bilan ishlash tizimlari uchun yangi standart xabarlarga nafaqat matn, balki boshqa axborotni ham, masalan, fakslar va grafik tasvirlarni qo'shish imkonini beradi. Yetkazib beruvchilar tomonidan asosan turli elektron pochta tizimlari bilan ishlash quroli sifatida qo'llab-quvvatlanadi.

X.500

Kompyuter manzil-ma'lumotnoma xizmati standarti, e-mail uchun "oq sahifalar" sifatida ishlatiladi. Saqlanayotgan axborot tarmog'ining turli elementlariga jumladan, tizimlar, jarayonlar, foydalanuvchilarga tegishlidir. Bunday xizmat mavjudligining afzalligi shundaki, bu foydalanuvchiga tarmoq tomonidan, hamda boshqa foydalanuvchilar tomonidan, tarmoq tuzilmasida o'zgarishlar va h.k.ta'sirini eng kichik darajaga keltirish imkonini beradi.

xab

ingl.: hub
rus.: xa6

Kompyuterlarni mahalliy tarmoqqa ulash uchun qurilma. Odatda signal kuchaytiruvchisi bilan birlashtiriladi. Bir necha ulash uyali quti shakliga ega. Xab yordamida bog'langan kompyuterlar mulqoti "bittasi uzatadi – barcha eshitadi" tamoiili bo'yicha amalga oshiriladi. Eng oddiy xablar ko'p portli takrorlovchilardir. Xablar BNC, RJ-45, AUI ulash uyalarini to'plamiga ega bo'lib, manbadan qabul qiluvchiga uzatish uchun kabel tanlashni ta'minlashi mumkin. Xab portiga alohida bog'lama ham, boshqa xab ham ulanishi mumkin. Turli xil portlar to'plamiga ega bo'lgan xablar turli kabel tizimli tarmoq qismlarini birlashtirish imkonini beradi. Murakkabroq va qimmatroq xillari ham mavjud: Switched HUB, Stackable HUB.

xabar

ingl.: message
rus.: сообщeние

1. Foydalanuvchiga hisoblash tizimining tarkibiy qismlari tomonidan hisoblash jarayonining rivojlanishi yoki holati to'g'risida beriladigan axborot.
2. Ma'lum kompyuter tarmog'i yoki kompyuter aloqasi tizimida bu belgilangan ravishda ma'lumotlarni uzatish uchun tayyorlangan ma'lumotlar ulushi. Misol: elektron pochta xabari. Xabar odatda sarlavha va xabar oxiri haqida belgiga ega, sarlavha jo'natuvchi va qabul qilib oluvchi to'g'risida axborotga (masalan, ularning ismlari va manzillari), xabar mazmuni va uzunligi to'g'risidagi ma'lumotlarga hamda xabarning jo'natilgan vaqti haqidagi ma'lumotlarga ega.
3. Parallel hisoblash jarayonlari o'rtasida sinxronlash va axborot almashish vositasi.
4. Elektronika vositalari, optik va shu kabi vositalar, jumladan (biroq, ular bilan cheklanmaydi) ma'lumotlarning elektron almashuvi, elektron pochta, telegramma, teleks yoki telenusxalar yordamida tashkil qilingan, jo'natilgan, qabul qilib olingan yoki saqlanayotgan axborot.
5. Ma'lum shaklda ifodalangan va axborot manбайдan uni qabul qilib oluvchiga turli fizik tabiatga ega bo'lgan signallar yordamida uzatish uchun mo'ljallangan axborot. Turli aloqa kanallari orqali uzatiladigan telegramma, fototelegramma, nutq, musiqa, televizion tasvir,

kompyuterdan chiqishdagi ma'lumotlar va h.k., shuningdek muhofaza obyektlaridan keluvchi turli fizikaviy tabiatga ega bo'lgan signallar xabar bo'lishi mumkin.

xabar autentifikatsiya kodi

ingl.: message authentication code

rus.: код аутентификации сообщения

1. Ma'lumotlar (ochiq yoki shifrlangan matn) va maxfiy kalit funksiyasi bo'lgan, ma'lumotlar autentifikatsiyasini amalga oshirish uchun ma'lumotlarga qo'shib jo'natiladigan axborot (bitlar ketma – ketligi) majmui.

2. Xabarlarni turlashdan va yolg'on ma'lumotlarni tiqishtirishdan muhofazalashga mo'ljallangan mexanizm. Birmarotabalik yon daftar, xesh-funksiya, oqimli va blokli shifrlar mexanizmlariga asoslanishi mumkin.

xabar autentifikatsiyasi

ingl.: message authentication

rus.: аутентификация сообщения

Xabarning mo'ljallangan manba tomonidan oldindan belgilangan oluvchiga yuborilganligini va ushbu xabarning uzatish paytida o'zgartirilmaganligini tekshirish.

xabar jo'natuvchisi

ingl.: message sender

rus.: отправитель сообщения

Xabarni jo'natmoqchi yoki saqlashdan oldin xabar hosil qilmoqchi bo'lgan (yoki uning nomidan harakat qilgan) shaxs, ammo, xabarga nisbatan vositachi shaxs bunga kirmaydi.

xabar oluvchi

ingl.: message receiver

rus.: адресат сообщения

Xabarni jo'natuvchi shaxs xabar oluvchi deb mo'ljallayotgan shaxsni bildiradi, biroq xabarga vositachi bo'lgan shaxs hisobga olinmaydi.

xabar qabul qiluvchi

ingl.: message recipient

rus.: получатель сообщения

Jo'natuvchining o'zi yoki uning nomidan jo'natilgan xabarni oluvchi jismoniy yoki yuridik shaxs.

xabar xesh-funksiyasi

ingl.: message hashing function

rus.: хэш-функция сообщения

Qiyamati kirish ketma-ketligining, ya'ni, ikkilik sanoq tizimida berilgan xeshlantiriluvchi

sonning har bir bitiga yoki xeshlantiriluvchi dastlabki matnni har bir ramziga bog'liq bo'lgan funksiya. Xeshlantirish algoritmi kirish matnidani birxil uzunlikda natija chiqaradi. Bunda uzunlik deganda, ikkilik sanoq tizimida berilgan ifodadagi bitlar soni nazarda tutiladi. Masalan, kirish matni «AKT lug'ati» bo'lsa, va xesh-funksiya qiymati «10110111010100101»ga teng chiqsa, xesh-funksiya qiymati uzunligi 17 bitga teng bo'ladi. Chiqish uzunligi 128,192,256 bit bo'lgan xesh-funksiyalar ham mavjud. Xesh-funksiya samarali bo'lishi uchun kirish xabari uchun natija noyob bo'lishi lozim. Odatda, xesh-funksiyalar bir tomonli funksiyalardir. Chunki, chiqish qiymati asosida dastlabki matnni hisoblab topish juda qiyin. Xesh-funksiyalar axborot uzatish va saqlashda uning xavfsizligini muhofaza etish uchun qo'llaniladi.

xabar yo'li

ingl.: message route

rus.: маршрут сообщения

qarang: signalizatsiya aloqa yo'li

xabarlar butunligi kodi

ingl.: message integrity check

rus.: код целостности сообщений

Dastlabki matn va kalitdan muayyan qoida bo'yicha hosil qilingan tayinli uzunlikdagi ma'lumotlar ketma-ketligi.

xabarlarni uzib-ulash

ingl.: message switching

rus.: коммутация сообщений

Ikkilamchi tarmoqning stansiyasida yoki bog'lamasida bajariladigan amallar majmui. U xabarni to'la qabul qilish, uni yig'ish va uni manzil alomatiga monand uzatishdan iborat. Xabarlar uzib-ulash bayonnomalarning yetti pog'onali shajarasini hisobga olib, xabarlarni tarmoq orqali, ularni uzib-ulash bog'lamarida oraliq yig'ish, saqlash va ajratish amallarini bajarib uzatishni ta'minlaydi. Bunda, har bir bog'lama xabarni qismlar bo'yicha qabul qiladi, uni yig'adi, xotiraga yozadi, xabarda xatolar borligini tekshiradi va shundan so'ng, keyingi bog'lamaga (qismlarga ajratib) uzatib yuboradi. Katta xotiraga ehtiyoj va ma'lumotlarni nisbatan sekin uzatilishi buning kamchiligidir. Bu hol ko'p tarmoqlarda xabarlar uzib-ulashni

boshqa uzib-ulash turlari bilan almashtirilishiga olib keldi.

xaker

ingl.: hacker

rus.: хакер

1. Kompyuterlar bo'yicha yuqori malakali mutaxassis.
2. O'z bilimlari va vositalaridan muhofaza qilinyotgan resurslardan ruxsatsiz erkin foydalanish uchun foydalanuvchi kompyuterlar bo'yicha yuqori malakali mutaxassis.
3. Informatika sohasida turli noqonuniy harakatlarni bajaruvchi shaxs: boshqa tarmoqlardan ruxsatsiz erkin foydalanish va ulardan axborot olish; dasturiy mahsulotlarning muhofazasini noqonuniy ravishda buzish va ularning nusxalarini ko'chirish; kompyuter «viruslarini» yaratish va tarqatish va h.k. Shuni ta'kidlash kerakki, xaker harakatlari turli jinoyat va fuqarolik qoidabuzarliklar tarkibini tashkil qiladi.

xaktivizm

ingl.: hacktivism

rus.: хактивизм

“Xak” (xakerdan olingan) va “aktivizm” (faollik) so'zlarining birlashishi orqali paydo bo'lgan bo'lib, xaktivizm atamasi veb-sayt yoki kompyuter tizimiga siyosiy yoki ijtimoiy yo'naltirilgan xabarni yetkazish maqsadida uyushtirilgan xaker hujumni bildiradi.

xalqaro avtomatik boshqaruv federatsiyasi

ingl.: International Federation of Automatic Control (IFAC)

rus.: международная федерация по автоматическому управлению

Avtomatik boshqaruv nazariyasini rivojlantirish bilan shug'ullanuvchi olimlarni birlashtiruvchi xalqaro tashkilot. IFAC 1957 yilda turli mamlakatlardagi mutaxassislar o'rtasida ijodiy aloqa o'rnatish hamda ular orasida axborot almashishni yo'lga qo'yish uchun yaratilgan.

xalqaro axborot almashuvi

ingl.: international information interchange

rus.: международный информационный обмен

Mamlakat davlat chegarasi orqali, axborot mahsulotlarini uzatish va qabul qilish, hamda axborot xizmatlarini ko'rsatish.

xalqaro axborotga ishlov berish tashkiloti

ingl.: International Federation for Information Processing (IFIP)

rus.: международная федерация по обработке информации

Ma'lumotlarga ishlov berish vositalari nazariyasini rivojlantirish va ulardan foydalanishga ko'maklashuvchi xalqaro tashkilot. IFIP 1959 yilda turli mamlakatlardagi olimlar va ishlab chiqaruvchilar orasida axborot almashish va ish aloqalarini o'rnatish uchun yaratilgan.

Xalqaro Elektr Aloqa Ittifoqi (XEAI)

ingl.: International Telecommunications Union (ITU)

rus.: международный союз электросвязи (МСЭ)

Elektr aloqasidan foydalanish va uni rivojlantirish masalalari bilan shug'ullanuvchi xalqaro tashkilot. ITU Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan boshqarilib Jeneva (Shveysariya)da joylashgan. ITU 1865 yilda yaratilib, 1932 yilgacha Xalqaro telegraf ittifoqi deb atalgan. ITU maqsadi barcha aloqa turlaridan mintaqaviy foydalanishda xalqaro hamkorlikni ta'minlash va kengaytirish, texnik vositalarini mukamallashtirish va ulardan samarali foydalanishdir. ITU, shuningdek, simsiz tarmoqlar uchun chastotalarni ro'yxatga olishga ham javobgardir.

Xalqaro Elektrotexnika Komissiyasi (XEK)

ingl.: International Electrotechnical Commission (IEC)

rus.: международная электротехническая комиссия (МЭК)

Elektrotexnika sohasida standartlar ishlab chiqish bilan shug'ullanuvchi tashkilot. Elektrotexnik apparat va mashinalar uchun standartlardan tashqari XEK elektron qurilmalar uchun hujjatlarni ham ishlab chiqadi.

Xalqaro Standartlar Tashkiloti (XST)

ingl.: International Standards Organization (ISO)

rus.: Международная Организация Стандартов (МОС)

Milliy (davlat) standartlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar tomonidan yaratilgan xalqaro tashkilot. XST 1946 yilda sanoatning turli sohalarida xalqaro standartlashtirishni ta'minlash uchun yaratilgan. Uning a'zolarining ko'pchiligi turli mamlakatlarda standartlar masalalari bilan

shug'ullanuvchi tashkilotlardir. XSTning asosiy vazifasi texnologiyalar va mahsulotlar uchun umumiy standartlarni ishlab chiqishdir. 1987 yilda XST Xalqaro elektrtexnik komissiya (XEK) bilan birgalikda 1-Birlashgan texnik qo'mitasini yaratgan. Uning zimmasiga axborot texnologiyalari tizimlarini standartlashtirish vazifalari yuklatilgan. Mazkur qo'mita Xalqaro elektr aloqa ittifoqi (XEAI) bilan yaqin hamkorlik o'rnatgan. 1977 yilda XST O'zaro ishlovchi ochiq tizimlar (O'OT) ustida ishini boshlagan. 1979 yilda u ochiq tizimlar o'zaro ishining asosiy etalon modelini belgilagan. Ushbu model ochiq tizimlarning keng ko'lamdagi xalqaro standartlarini ishlab chiqish uchun asos yaratgan.

xalqaro tarmoq

ingl.: international network

rus.: международная сеть

Tarkibiy qismlari bir necha mamlakatda joylashgan axborot tarmog'i. Bunday tarmoqlar xalqaro hamjamiyatlar, korporatsiyalar, uyushmalar tomonidan quriladi va iqtisodiyot, ilm-fan, ta'lim va texnologiyalarning murakkab vazifalarini hal qilishga qaratilgan. Xalqaro tarmoqlar, shuningdek, katta ishlab chiqaruvchilar tomonidan ham yaratiladi. Ular ushbu tarmoqlardan eng avvalo yangi texnikani yaratish, mahsulotlarni ishlab chiqarish, savdo yuritish uchun foydalanadi. Xalqaro tarmoqlar orasida o'tkazilayotgan tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash uchun yaratilgan tadqiqot tarmoqlari alohida o'rin tutadi.

xalqaro shaxsiy kompyuterlarning xotira kartalari uyushmasi (PCMCIA)

ingl.: Personal Computer Memory Card International Association (PCMCIA)

rus.: международная ассоциация карт памяти персональных компьютеров

Shaxsiy kompyuter kartalari uchun standartlar ishlab chiqishni ta'minlovchi xalqaro tashkilot. PCMCIA 1989 yilda turli ishlab chiqaruvchilar tomonidan taqdim etiladigan shaxsiy kompyuterlarning bosma xotira platalari uyg'unligini ta'minlash maqsadida yaratilgan. Avvalo shaxsiy kompyuter kartalari tashqi xotirani oshirish uchun chiqarilardi, biroq keyin ularning vazifalari keskin kengaydi. PCMCIA uyushmasi Yaponiyaning JEIDA uyushmasi bilan birga 32 razradli kompyuter shinasini va

xotiradan to'g'ri erkin foydalanishni ko'zlovchi PC_Card standartini tasdiqlagan.

xat

ingl.: letter

rus.: письмо

Internet nuqtai nazaridan odatda elektron xatlar – elektron pochta yordamida jo'natiladigan matn xabarlarini shunday deyiladi.

xato tuzatuvchi kodlar

ingl.: error correcting codes

rus.: коды, исправляющие ошибки

Ortiqchalik kodi bo'lib, uni ishlatish katta ehtimollik bilan na faqat axborotni, uzatishdagi xatolarni to'pish, balki ularni tuzatish imkonini ham beradi.

xatcho'p

ingl.: bookmarks

rus.: закладки

Vebni ko'rib chiqish vaqtida belgilab qo'yilgan, foydalanuvchiga qiziqarli bo'lgan tarmoq resurslarining manzillari kiritilgan yon daftar.

xavf ehtimoli

ingl.: risk

rus.: риск

1. Zarar yoki ziyon ko'rish mumkinligi.
2. Muayyan taxdid ma'lumotlarga ishlov berish tizimidagi muayyan zaiflikdan foydalana olish ehtimoli.

Xavf ehtimolini baholash

ingl.: risk measuring

rus.: оценка риска

Agar hisoblash tizimi muayyan tahdidlardan muhofazalanmagan bo'lsa, sodir bo'lishi mumkin bo'lgan tahdidlarni miqdor va sifat bilan baholash. Xavf ehtimolini miqdoriy baholash, agar har bir muayyan tahdid tizimning ixtiyoriy zaiflik mexanizmlari orasidan ehtimol bo'lganini ishga solib yuborganda yuz berishi mumkin bo'lgan, moliyaviy yo'qotishlar asosida hisoblanishi mumkin.

xavf tahlili

ingl.: risk analysis

rus.: анализ риска

1. Ma'lumotlarga ishlov berish tizimi resurslari, ushbu resurslar uchun bo'lgan tahdidlar va tizimning ushbu tahdidlarga nisbatan zaifligini aniqlashning tizimli uslubi.

2. Tizim tavsifnomalari va zaif tomonlarini o'rganish jarayoni. U nomuvofiq voqealar ro'yi bergan taqdirda kutilayotgan zararni aniqlash maqsadida ehtimollik hisoblashlar yordamida o'tkaziladi. Xavf tahlilining vazifasi tizim ishida u yoki bu xavfning muvofiqlik darajasini aniqlashdan iborat.

xavfsiz elektron kelishuv

ingl.: Secure Electronic Transaction (SET)

rus.: безопасная электронная сделка

Internetda kredit kartalarning muhofazalangan tranzaksiyalarini bajarish uchun mo'ljallangan standart. Raqamli imzolarni ishlatish sotuvchilarga xaridorlar haqiqatda o'zlarini bildirayotgan kimsa ekanligini tekshirish imkonini beradi. Bunda kredit kartochkaning tartib raqamini sotuvchiga ko'rsatmay bevosita uni talab qilgan tomonga tekshirish va hisob-kitob tuzish uchun uzatiladi. Bu esa xaridorlarni muhofazalash mexanizmlaridan biridir.

xavfsizlik

ingl.: security

rus.: безопасность

1. Tizim yoki tarmoq axboroti muhofazasini, saqlanishi, ishonchligini va puxtaligini ta'minlash qobiliyati.
2. Obyektning tasodifiy va ataylab qilingan tahdidlarga qarshi tura olish qobiliyati.

xavfsizlik ma'muri

ingl.: security administrator

rus.: администратор безопасности

Ma'sul mansabdor shaxs. U o'rnatilgan ish maromi doirasida ikki davrda o'z vakolatlariga muvofiq belgilangan tartibda axborot bo'yicha ish olib boradi. Ya'ni, u ham axborot muhofazasi bilan muntazam shug'ullanadi, ham axborotlashtirish obyekti (ma'lumotlarni uzatish tarmog'i)ni sanoat miqyosida ishga solish va uni ishlatish bosqichlari davrida zarur muhofaza darajasini ta'minlash bo'yicha ish olib boradi.

xavfsizlik obyekti

ingl.: security object

rus.: объект безопасности

Tizimning passiv tizimlashgan tashkil qiluvchisi. Unga xavfsizlik uslubiyati qo'llaniladi.

xavfsizlik siyosati modeli

ingl.: security policy model

rus.: модель политики безопасности

Tizim uchun ishlab chiqilgan xavfsizlik siyosatining rasmiy ko'rinishi. U ahamiyatli axborotning boshqarilishi, taqsimlanishi va muhofazasini belgilovchi talablarning rasmiy tavsifini o'z ichiga olishi lozim.

xavfsizlik subyekti

ingl.: security subject

rus.: субъект безопасности

Xavfsizlikni ta'minlashda ishtirok etish huquqlari va majburiyatlariga ega fuqarolar, ijtimoiy tashkilotlar va uyushmalar.

xavfsizlik tarkibiy tuzilmasi

ingl.: security configuration

rus.: конфигурация безопасности

Tanlangan xavfsizlik siyosatining parametrlari majmui. Xavfsizlik tarkibiy tuzilmasi fayllar shaklida (standart tarkibiy tuzilalar mavjud) saqlanib, ularni, xususiy tarkibiy tuzilmalarni yaratib turlash va kompyuterlarga tatbiq qilish mumkin.

xavfsizlik tizimi

ingl.: security system

rus.: система безопасности

1. Qonunga muvofiq xavfsizlikni ta'minlashda ishtirok etadigan qonunchilik, ijrochilik va sud hokimiyati organlari, ijtimoiy va boshqa tashkilot va uyushmalar, fuqarolar, shuningdek, xavfsizlik sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qonunlar.
2. Xavfsizlik siyosatini amalga oshirishga qaratilgan jami tashkiliy choralar, texnikaviy va dasturiy vositalar.

xavfsizlik zonasi

ingl.: security zone

rus.: зона безопасности

Microsoft kompaniyasining Microsoft Internet Explorer browserida aniqlangan mexanizm. U Internet serverlari guruhiga xavfsizlikka oid sozlashlarni yuklash imkonini beradi. Har bir zona uchun turli xavfsizlik pog'onalaridan foydalanish imkoniyati bor. Mumkin bo'lgan harakatlarni aniqlab, shu serverga (Java-appletlarini, ActiveX boshqaruvchi elementlarini, SSL bayonnoma bo'yicha muhofazalangan ulanishni va h.k. ni ishlatib yuborish) mos keladiganlarini ishlatish imkoniyatini beradi.

xavfsizlik o'zagi*ingl.: security kernel**rus.: ядро безопасности*

Murojaatlar monitori tamoyillarini amalga oshiradigan dasturiy va apparat elementlar. Ular subyektlarning obyektlardan erkin foydalanishga barcha urinishlarini ajratishlari, shakliy turlanishlardan muhofazalangan bo'lishlari va o'z vazifalarining to'g'ri bajarilishi tekshiruvdan o'tgan bo'lishi zarur.

xavfsizlikni ta'minlash rejimi*ingl.: security ensuring mode**rus.: режим обеспечения безопасности*

Hamma foydalanuvchilarning barcha erkin foydalanish toifalari tavsifi. U tizimda saqlanadigan va ishlov beriladigan, axborot muhofazasiga oid barcha toifalar bilan bog'liq holda beriladi.

xayoliy voqeiylik*ingl.: virtual reality**rus.: мнимая реальность*

Foydalanuvchi xayolida audiovideotizim tomonidan yaratiluvchi xayoliy dunyo.

qarang: virtual voqeiylik**Xerox korporatsiyasi***ingl.: Xerox corporation**rus.: корпорация Xerox*

Nusxa ko'chirish texnikasi vositalari, kasbiy shaxsiy kompyuterlar va tashqi qurilmalar ishlab chiqaruvchi kompaniya. To'liq nomi The Document Company – Xerox bo'lgan Xerox kompaniyasi AQSHda yaratilgan bo'lib, hujjatlardan nusxa olish uchun mo'ljallangan turli qurilmalar ishlab chiqaruvchi eng katta kompaniyadir.

xesh*ingl.: hash**rus.: хэш*

1. “#” belgisi, ASCII kodi 35.

2. Muayyan kalit bo'yicha farq qiladigan ma'lumotlar elementlaridan erkin foydalanish: har bir ma'lumotlar elementi muayyan kalitga (son yoki so'z) bog'liq. Xeshni ikki ustunli jadval sifatida tasavvur qilish mumkin: birinchi ustunda muayyan kalit saqlanadi, ikkinchisida esa – ma'lumotlar paketi manzili (yoki ba'zan ma'lumotlarning o'zi). Masalan, kutubxonadagi katalog – xesh: undagi mualliflar familiyalari

(kalitlar) ularning kitoblari haqidagi to'liq axborot bilan birgadir.

xesh-funksiya*ingl.: hashing function**rus.: хэш-функция**qarang:* xabar xesh-funksiyasi**XGA***qisq.: eXtended Graphics Array*

Kengaytirilgan grafik matritsasi, XGA videomoslagichi. IBM tomonidan 1990 - yilda taklif etilgan grafik nazoratchi standarti. 16 mln. ranglar bilan 1024x768 ajrataoishni ta'minlaydi.

XHTML*qisq.: eXtensible HyperText Markup Language*

Kengaytiriladigan gipermatnni belgilash tili, XHTML tili. HTML tilining rivojlantirilgani. XHTML tilining 1.0 rusumi – bu aslida HTML tilining XML 1.0 sintaksisi bilan birgalikda 4.0 rusumidir.

xit*ingl.: hit**rus.: хит*

Foydalanuvchi tomonidan xohlagan elementni (html hujjati, grafik fayl, java applet va h.k.) yuklab olish. Masalan, sahifangizda 15-grafik elementi mavjud bo'lsa, uning yuklanishida server log fayli 16 xitni qayd qiladi (15-rasm va 1 html hujjati). Agarda siz tarmoqda “serverimiz oyiga 100 ming xitga ega” degan e'lonlarni uchratsangiz, unga darrov ishonmang. Bunday serverning haqiqiy tashrifchilari soni aslida o'nlab marotaba kamroq bo'lishi mumkin.

xitlar*ingl.: hits**rus.: хиты*

Sahifalaringizni ko'rsatishlar soni. Ya'ni, saytingiz tashrifchisi tomonidan nechta sahifa ko'rilgani.

xizmat ko'rsatish sifati*ingl.: Quality Of Service (QoS)**rus.: качество услуг**qarang:* xizmatlar sifati**xizmat paketi***ingl.: service pack**rus.: сервисный пакет*

Mavjud bo'lgan muammoni hal qiladigan, masalan, xatoni to'g'rilaydigan, yoki mahsulotga uning yangi rusumida paydo bo'ladigan yaxshilanishlarni kirituvchi, dastur rusumining yangilanishi. Mahsulotning yangi nus'hasi chiqqanda u odatda to'g'rilashlar va xizmat paketidan yangilanishlarni o'z ichiga oladi. Xizmat paketlari yuklab olinishi yoki ishlab chiqaruvchidan to'g'ridan-to'g'ri buyurilishi mumkin.

xizmat terminali

ingl.: customer service terminal

rus.: терминал сервисного обслуживания

Bankdan pul olish, ularni hisobga qo'yish, boshqa xisobga o'tkazish imkonini beradigan va odamlar gavjum yerlarda o'rnatiladigan terminal.

xizmatlar sifati

ingl.: Quality Of Service (QoS)

rus.: качество услуг

1. Foydalanuvchiga taqdim qilingan xizmatlardan uning qoniqish darajasini yig'ma tafsifnomasi. Xizmat ko'rsatish sifati uni jihatlari majmui bilan tavsiflanib, qo'shimcha xizmatlar bilan ta'minlanganligi, ta'sirchanligi, xizmatlarning to'laligi va boshqa har bir telekommunikatsiyalar (xizmatlar, vazifa) turiga xos bo'lgan faktorlar bilan belgilanadi.

2. Telekommunikatsiya tizimning uzatilayotgan ma'lumotlarning turiga qarab, xizmatlarni u yoki bu sifatini ta'minlash qobiliyati. Ya'ni, tarmoqning ichki resurslari shunday taqsimlansinki, ma'lumotlar aniq vazifasiga mos, tez va ishonchli uzatilishi mumkin bo'lsin. Masalan, telekommunikatsiya tarmog'i bo'yicha tovush yoki tasvir uzatishda bunday paketlarni harakatlantirishda birinchiligini ta'minlash zarur. Shu bilan birga axborotni yo'qotmasdan, qabul qilayotgan tomonda tasvir kadridagi «tushib qolish» yoki suhbatdoshning ovozini uzilib qolishiga yo'l qo'ymay, uzatish lozim. Internet tarmoqlarning ko'pchiligi xizmatlar sifatini bunday darajasini ta'minlay olmaydi.

xizmatlari birlashgan keng yo'l-yo'lli raqamli tarmoq

ingl.: B-ISDN (Broadband Integrated Services Digital Network)

rus.: широкополосная цифровая сеть с интеграцией услуг

ISDN standartini ko'rsatkichlarini kengaytiradigan spetsifikatsiyalar. ITU tomonidan 1998 yili ishlab chiqilgan va tasdiqlangan. Bu, tovushni, videoni va ma'lumotlarni tezkor birlashtirib uzatishni amalga oshirish imkonini beradigan kommunikatsiya texnologiyasi XXI asrda yetakchi bo'lib qoladi. B-ISDN asosida ATM uzib-ulash texnologiyasidan foydalanish nazarda tutilmoqda, shu bilan birga, SNET magistral ulovchi kanallar o'zak texnologiyasi sifatida foydalaniladi.

xizmatlari birlashgan raqamli tarmoq

ingl.: Integrated Services Digital Network (ISDN)

rus.: цифровая сеть с интеграцией услуг

Uzib-ulanadigan telefon liniyasi bo'yab raqamli aloqa uchun xalqaro standart. U kompyuter va ko'pshaklli tashuvchi (ovoz, video) trafik uzatish uchun foydalaniladi. Odatda, bitta foydalanuvchining ISDN-liniyasi 64 Kbit/s li ikkita kanal orqali ma'lumotlar uzatishni ta'minlaydi. 16 Kbit/s li kanal esa, boshqaruv axborotini uzatish uchun foydalaniladi. Mahalliy tarmoqlar ISDN-kanalga yo'naltirgich orqali, ayrim foydalanuvchilar esa, ISDN-modem oqali ulanadilar. Tashkilotlar uchun, 23x64 Kbit/s ni ta'minlovchi ISDN-kanal va boshqaruvchi kanal qabilida ulanish mumkin.

xizmatni rad etish

ingl.: denial of service

rus.: отказ в обслуживании

1. Tizimni ixtiyoriy qismini ishdan chiqishiga, bu holda u, o'zining funksiyalarini bajarishni to'atishiga olib keladigan ixtiyoriy ta'sir yoki ta'sirlar ketma-ketligi. Sabab sifatida, ruxsatsiz erkin foydalanishni, xizmat ko'rsatishda kechikishlarni ko'rsatish mumkin.

2. Resurslardan mualliflashgan erkin foydalanishga to'sqinlik qilish yoki vaqt bo'yicha nozik amallarni kechiktirish.

XML

qisq.: eXtensible Markup Language

qarang: gipermatnli markerlashning kengayuvchan tili

xost

ingl.: host

rus.: хост

Kommunikatsiya va tarmoq resurslaridan (modemlar, faks-modemlar, katta kompyuterlar va h.k.) erkin foydalanish vazifalarini bajaruvchi, tarmoq bog‘lamalarida o‘rnatilgan kompyuter (server). Asosiy, yetakchi, markaziy kompyuter deb ham ataladi.

xosting

ingl.: hosting

rus.: хостинг

qarang: veb-xosting

xotira

ingl.: memory

rus.: память

1. Ma'lumotlar joylashtirilishi, saqlanishi va olinishi mumkin bo'lgan funksional qurilma.
2. Buyruqlarni bajarish uchun ishlatiladigan ishlov berish qurilmasi va har qanday boshqa ichki xotiradagi butun manzil makoni.

xotira qurilmasi

ingl.: storage unit

rus.: запоминающее устройство

Ma'lumotlarni keyinchalik chiqarib olish va ishlatish uchun yozish va saqlashga mo'ljallangan xotira qurilmasi. Xotira qurilmasining asosiy tavsifnomalariga quyidagilar kiradi:

- xotira hajmi, bitlarda yoki baytlarda o'lchanadi;
- ma'lumotlardan erkin foydalanish usullari;
- tezligi (qurilmaga murojaat qilish vaqti);
- atrof muhit va elektr kuchlanishning o'zgarishlariga qaramligi bilan karakterlanadigan ishlash ishonchligi;
- xotira birligini narxi.

Xotira qurilmalari Amaliy Xotira Qurilmalari (OXQ) ga va Tashqi Xotira Qurilmalari (TXQ) ga bo'linadi.

xotirali karta

ingl.: memory card

rus.: карта с памятью

Eng sodda mikroprotessorli karta. Xotira qurilmasi sifatida xotira - mikrosxemaga ega. Magnit yo'l kartaning orqa tomonida joylashib, muayyan standartlarga ko'ra uch yo'lakchadan iborat.

xotirali uzib-ulash

ingl.: store-and-forward

rus.: коммутация с запоминанием

Uzib-ulash usuli. Bunda qayta uzatish tizimi tomonidan ma'lumotlar bo'lagi ichidagi narsa to'la qabul qilingandan so'ng uzatiladi. Uzib-ulash xotiraga olish mumtoz texnologiyalardan bo'lib, u paketlar uzib-ulash va xabarlar uzib-ulashda ishlatiladi. Uning mohiyati shundaki, qayta uzatish tizimi qabul qilgan paketdan yoki xabardan sarlavha, oxirgi qism va undagi uzatilayotgan axborot chiqarib olinadi. So'ngra, xatolarni «davriy ortiqchalik bilan nazorat» CRC yordamida tekshiriladi. Ko'rilayotgan uzib-ulash oddiy, lekin qayta uzatish tizimida yuz beradigan amallar kechikib amalga oshadi. Shu sababdan u tezkor tarmoqlarda to'ppa-to'g'ri boradigan uzib-ulash bilan almashtiriladi.

XSL

qisq.: eXtensible Stylesheet Language

Kengaytiriladigan stillar jadvallari tili, XSL tili. XSL tili XML hujjatlarni o'girishlarni tavsiflash uchun xizmat qiladi. U ikki qismdan, ya'ni: XSLT tili va formatlash semantikasini belgilovchi XML lug'ati (XSL Formatting Objects, XSL formatlashtirish obyektlari) iborat.

XSLT

qisq.: XSL Transformations

XSL o'girishlar, XSLT standarti. XSL standartining XML hujjatlarini o'girish tilini tavsiflovchi tarkibiy qismi.

Yy

Y2K

qisq.: Year 2000

2000-yil. 2000-yil muammosini belgilash. Muammo mohiyati dasturlarda yil sanalarining to'g'ri talqinini ta'minlashdir. Dasturlar faqat yil tartib raqamini saqlash uchun yilning ikkita oxirgi raqamidan foydalanadilar.

YACC

qisq.: Yet Another Compiler Compiler

Kompilyatorlar kompilyatorining yana biri. Matndan mustaqil grammatikalar uchun mashhur parserlar (sintaksis tahlil dasturlari) generatori.

yagona axborot makoni

ingl.: common information space

rus.: единое информационное пространство

Ma'lumotlar bazalari va banklari, ularni olib borish va ishlatish texnologiyalari, axborot-kommunikatsion tizimlar va tarmoqlar majmui. U yagona tamoyillar va umumiy qoidalar asosida ishlab, tashkilotlar va fuqarolar uchun axborot almashuvini ta'minlash, hamda ularni axborotga ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

yakka kanal

ingl.: monochannel

rus.: моноканал

Axborot tizimlari guruhiga bir paytning o'zida signallar (ularni tarqatish vaqtini ko'rsatishgacha) uzatuvchi kanal. Yakka kanal yakka kanal tarmog'ining asosidir. U bir yoki bir necha parallel joylashgan umumiy bo'g'inlar, erkin foydalanish bloklari va abonent bo'g'inlaridan iborat. O'Ichamlari, topologiyasi, o'tkazish qobiliyati va boshqa tavsifnomalariga ko'ra quyidagi yakka kanal turlari ajratiladi: shina, magistral yakka kanal, daraxtsimon yakka kanal.

yakka kanal tarmog'i

ingl.: monochannel network

rus.: моноканальная сеть

O'zagi yakka kanal bo'lgan tarmoq. Yakka kanal tarmog'i abonent tizimlari guruhini yakka kanalga ulash orqali hosil qilinadi. Tarmoq topologiyasi ishlatilayotgan yakka kanal turi bilan belgilanadi. Odatda yakka kanal tarmog'i boshqa mahalliy tarmoqlar va hududiy tarmoqlar bilan o'zaro aloqada bo'ladi.

yakor

ingl.: anchor

rus.: якорь

HTML hujjatidagi, ularga murojaatlar bo'yicha tezkor o'tish uchun hujjatda maxsus markerlar o'rnatishga imkon beradigan, maxsus teg (<a name=<ism>>). Odatda biror bo'limning yoki butunlay hujjatning boshiga o'rnatiladi.

yalang integral sxema

ingl.: bare integrated circuit

rus.: голая интегральная схема

qarang.: qobiqsiz integral sxema

yaltirashga qarshi ustki qatlam

ingl.: antiglare covering

rus.: антибликовое покрытие

Monitor ekрани yuzasiga maxsus, odatda ko'p qatlamli, purkash. Tushayotgan yorug'likni taqsimlab, yaltirashlar paydo bo'lishining oldini oladi. Yaltirashga qarshi ustki qatlam bilan monitorlarda, hatto juda yorug' xonalarda ham tasvir har doim keskin farqlanadi va yorqin bo'ladi.

yangi axborot texnologiyalari

ingl.: new information technologies

rus.: новые информационные технологии

Jamiyatni axborotlashtirish vositalarini rivojlantirish sohasidagi so'nggi yutuqlar qo'llanilayotgan axborot texnologiyalari. Bu yutuqlarga birinchi galda zamonaviy elektron hisoblash texnikasi, axborot-telekommunikatsion tizimlari, sun'iy intellekt uslublari kiradi.

yangiliklar lentasi

ingl.: news line

rus.: лента новостей

Internet yangiliklarni chop etish uchun o'ta qulay bo'lgani tufayli yangiliklar nafaqat Internet ommaviy axborot vositalarida, balki korporativ saytlarida ham mavjud bo'ladi. Odatda yangiliklar birin-ketin joylashgan sarlavhalar ro'yxati sifatida bo'lib, tugamas

lentaga o'xshaydi – so'nggi xabarlar ro'yxat ustida paydo bo'lib, oldingilari arxivga ketadi. Internet OAVning ko'plari o'z xabarlarini translatsiya qilishni, ya'ni OAV saytidan ma'lum standart formatda yangiliklarni olib, ularni o'z saytida chop etishni taklif etadi.

yashil kompyuter

ingl.: green computer

rus.: зеленый компьютер

Atrof muhitga nisbatan kamroq ta'siri bilan tavsiflanadigan kompyuter. Yashil kompyuter modelini yaratishda foydalanuvchilar salomatligini saqlash, radiatsion va elektromagnit nurlanishlar darajasini kamaytirish, energiya sarfini kamaytirish vazifalari qo'yilgan. AQSH da atrof muhitni muhofaza qilish Agentligi tomonidan ishlab chiqilgan Energy Star talablariga javob beradigan kompyuterlarni yashil deb ataydilar.

yashirin jild

ingl.: hidden folder

rus.: скрытая папка

Nomi ostiga chizish belgisi ()dan boshlanuvchi jild. Yashirin jildlar odatda veb bog'lamasining qo'shimcha fayllarini o'z ichiga oladi.

yashirin kanal

ingl.: advertising channel

rus.: скрытый канал

1. Xavfsizlik siyosatiga rioya qilgan holda ma'lumotlar uzatish uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan ma'lumotlar uzatish kanali.
2. Ikkita o'zaro ishlovchi jarayonga tizim xavfsizlik siyosatiga rioya qilmagan holda axborot almashish imkonini beruvchi axborot uzatish yo'li.

yashirin maydon

ingl.: hidden field

rus.: скрытое поле

Shaklda bog'lamaga tashrif buyuruvchi uchun ko'rinmas bo'lib qolib, biroq ma'lumotlarni shakllarga ishlov beruvchiga yetkazib beruvchi maydon.

yashirin reklama

ingl.: hidden advertising

rus.: скрытая реклама

Foydalanuvchi anglay olmaydigan holda uning ongiga ta'sir qiluvchi reklama. Bunga jumladan maxsus video qo'shimchalardan foydalanish

orqali (juftli yozuv) va boshqa yo'llar bilan qilinadigan ta'sirlar ham kiradi.

yetkazib beruvchilar elektron tarmog'i

ingl.: electronic supply chain

rus.: электронная сеть поставщиков

Elektron biznes tizimi doirasida harakat qiluvchi, yetkazib beruvchilar zanjiri, tarmog'i.

Yevropa akademik tadqiqot tarmog'i

ingl.: European Academic Research Network (EARN)

rus.: европейская академическая

исследовательская сеть

Yevropadagi tadqiqotlar o'tkazish va ta'lim olish uchun mo'ljallangan tarmoq. EARN tarmog'i Yevropa, Shimoliy Afrika, Osiyo, AQSH dagi tadqiqotchilarning foydalanish (abonent) tizimlarini birlashtiradi. EARN ning doimiy idorasi Parij atrofidagi Circe da joylashgan.

Yevropa ko'pbayonnomali magistrali

ingl.: european multiprotocol trunk

rus.: европейская многопротокольная магистраль

Yevropa Ebone tayanch tarmog'i. U o'z faoliyatini 1991 yilda boshlagan va Internet tarmog'ini qo'llashga yo'naltirgan, Ebone ning yadrosi London, Stokgolm, Amsterdam, Jeneva va boshqa davlatlarning poytaxtlarini birlashtiradi. Tarmoqning yadrosiga Yevropa tarmoqlari kanallar orqali ulanadi.

Yevropa tadqiqot tarmoqlari uyushmasi

ingl.: european association of research network

rus.: европейская ассоциация исследовательских сетей

Yevropadagi ilmiy axborot tarmoqlarini ishini va rivojlanishini muvofiqlashtiruvchi tashkilot. 1986 yilda tashkil qilingan RARE ning maqsadi bo'lib, tarmoqlar bo'yicha milliy tashkilotlarning ma'lumotlar uzatishning kelishilgan xalqaro axborot infratuzilmasini rivojlantirish uchun hamkorligiga ko'maklashish hisoblanadi. Bunday infratuzilma, tarmoqlarga bir biri bilan o'zaro aloqa qilish, boshqa tarmoqlardan uzatilayotgan axborotdan foydalanish, Yevropa va boshqa qit'alardagi tarmoq xizmatlaridan erkin foydalanish imkonini beradi.

Yevropa telekommunikatsiya standartlari instituti

ingl.: European Telecommunication Standards Institute (ETSI)

rus.: европейский институт телекоммуникационных стандартов

Yevropa aloqa standartlarini ishlab chiquvchi tashkilot. ETSI ish marzulari Yevropada axborot tarmoqlarini yaratish va rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni qamrab oladi. Masalan, Institut tomonidan Yevropa raqamli simsiz aloqasi, GSM «mobil aloqa uchun global tizim» va shovqinsifat signallarni mahalliy tarmoqlarda ishlatish uchun standartlar ishlab chiqilgan.

Yevropa yo'ldosh jamiyati

ingl.: Societe Europeene des Satelites (SES)

rus.: европейское спутниковое общество

Yevropada yo'ldoshli tarmoqning faoliyatini ta'minlovchi tashkilot. SES yo'ldoshlar guruhiga ega bo'lib, ular Astra-Net kommunikatsion tarmog'ini tashkil qiladi. Yo'ldoshlar 34 Mbit/s gacha tezlikda Yevropaning ixtiyoriy nuqtasiga ma'lumotlar uzatishni ta'minlaydi.

yolg'on axborot tarqatish

ingl.: misinformation

rus.: дезинформация

qarang: dezinformatsiya

yondosh elektrmagnit nurlanish

ingl.: spurious electromagnetic radiation

rus.: побочное электромагнитное излучение

Istalmagan axborotli elektrmagnit nurlanishi. U axborotga texnik vositalar bilan ishlov berish paytida va axborot sizib chiqib ketishiga olib kelishi mumkin bo'lgan elektr zanjirlarda nohiziqiy jarayonlar natijasida paydo bo'ladi.

yopiq

ingl.: closed

rus.: закрытый

Bu tushuncha, faqat ayrim shaxslar erkin foydalanishi mumkin bo'lgan obyektlarga tegishli. Masalan, spetsifikatsiyasi ishlab chiqaruvchi tomonidan nashr qilinmagan kompyuterning arxitekturasi yopiq hisoblanadi. Shu sababli begona ishlab chiqaruvchilar, yopiq kompyuterga tashqi qurilmalar ishlab chiqa olmaydilar.

yopiq kanal

ingl.: closed channel

rus.: закрытый канал

Ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanishdan muhofazalangan mantiqiy kanal. Bunday mantiqiy kanallarning bayonnomalari transport pog'onasidan yuqorida joylashgan bo'ladi va o'zaro aloqadagi foydalanuvchilar orasidagi uzatishni maxfiyligini kafolotlaydi.

yorliq

ingl.: shortcut

rus.: ярлык

Hujjat matnida yozilgan fayl yoki mundarijalar manzili. Odatda bu manzil maxsus faylda saqlanadi.

yozuv

ingl.: record

rus.: запись

1. Ko'rilayotgan obyektini (masalan, buyum – uning tartib raqami, nomlanishi, o'lamlari, narxi, uni yasash uchun ishlatilgan modda) ifodalab beruvchi ma'lumot elementlari majmui.
2. Tashqi va amaliy xotira orasidagi ma'lumotlar almashuvini tuzilmaviy birligi.

yuklama to'plagichi

ingl.: overload concentrator

rus.: коммутация нагрузки

Texnik vosita. U ma'lumotlarni uzatish tarmog'ida paketlarni uzib-ulash markaziga ulanadigan va paketlarni yig'ish-sochish amallarini bajarish uchun mo'ljallangan

yuklash

ingl.: loading

rus.: загрузка

Kompyuterga unga ulangan qurilmadan dasturlarni yoki ma'lumotlarni uzatish:

1. Foydalanuvchi tomonidan ixtiyoriy veb-sahifani ko'rish, ya'ni ma'lumotlarni veb-sahifadan kompyuterga uzatish («Sahifani yuklash»).
2. Ixtiyoriy fayllarni serverdan kompyuterga uzatish («Faylni yuklash»).
3. Dasturni qattiq diskdan kompyuterning amaliy xotirasiga siljitish («Amaliy tizimni yuklash»).

yuklovchi

ingl.: loader

rus.: загрузчик

Amaliy tizimning amaliy jarayonga zarur dasturlarni taqdim qiluvchi bloki.

yuklovchi virus

ingl.: boot virus

rus.: загрузочный вирус

Shikastlangan diskni kompyuterga yuklashda uning xotirasiga kirishib ketadigan virus. Ayni holda, tizim yuklovchisi yuklanish bajariladigan diskning birinchi sektoridagi axborotni o'qiydi, o'qilgan axborotni xotiraga joylab unga (ya'ni virusga) boshqaruvni uzatadi. Keyinchalik yuklovchi virus o'zini fayl kabi tutadi, ya'ni amaliy tizimning diskarga murojaatini ushlab olib, ularni zararlantiradi, ayrim sharoitlarga qarab, buzg'unchilik harakatlarini bajaradi yoki tovush hamda tasvir effektlarini bajaradi.

yulduzsimon monokanal

ingl.: star monochannel

rus.: звездообразный моноканал

Daraxtsimon monokanalning xususiy holi bo'lib, unda hamma shoxchalar bir nuqtadan chiqadi.

yulduzsimon tarmoq

ingl.: star network

rus.: звездообразная сеть

Hamma foydalanuvchi tizimlar bitta markaziy obyektga ulangan tarmoq. Yulduzsimon tarmoq, ma'lumotlarni yo'naltirishda eng sodda tarmoq turi bo'lib hisoblanadi. Dastlab, bunday tarmoqda terminal-bosh kompyuter me'moriy tuzilmasi ishlatilgan. Bu holda, tarmoqning markazida bosh kompyuter joylashar edi. Keyinchalik, mijoz-server me'moriy tuzilmasi vujudga keldi, endi, tarmoqning markazida server yoki uzib-ulash bog'lamosi joylashdi. Bunday tarmoqning kamchiligi shundaki, markaziy obyektning ishdan chiqishi butun tizimni ishdan chiqishiga olib keladi. Bundan tashqari, tarmoq kanallarining umumiy uzunligi haddan ziyod katta bo'ladi.

yuqori ajrataolishli teleko'rsatuv

ingl.: High Definition TeleVision (HDTV)

rus.: телевидение высокого разрешения

Yuqori ravshanlikka ega bo'lgan teleko'rsatuvlar. Uning alohida xususiyatlariga ekran shaklini 4:3 dan 16:9 ga o'zgartirilgani, uning ajrata olish qobiliyatlari 1250 qatorgacha yetkazilganligi va stereo tovush hamrohligi ta'minlanganligi kiradi.

yuqori pog'ona tili

ingl.: High-Level Language (HLL)

rus.: язык высокого уровня

Biror bir tizimning muayyan tuzilmasi bilan bog'liq bo'lmagan holda dasturlarni yozishni ta'minlaydigan dasturlash tili (Ada, Algol, BASIC, COBOL, C, C++, FORTRAN, LISP, Pascal, Prolog va boshqalar). Bunday tillar yuqori pog'ona tili deb ataladi, chunki, ular insonlar tiliga yaqinroq bo'lib, mashina tilidan uzoqlashgan bo'ladi. Yuqori pog'ona tillarini quyi pog'ona tillariga (masalan, Assembler tiliga) nisbatan asosiy farqi shundaki, ularni yozish, o'qish va quvvatlash nisbatan yengildir. Yuqori pog'ona tillarida yozilgan dasturlarni translyator yoki kompilyator yordamida mashina tiliga o'giriladi. Dastlabki yuqori pog'ona tillari 1950 yillarda ishlab chiqilgan edi.

yuqori pog'onali veb bog'lama

ingl.: top level web-node

rus.: веб-узел верхнего уровня

Veb bog'lamosi jildlari shajarasida eng yuqori pog'ona jildi. Yuqori pog'onali veb bog'lama veb serverda, virtual server tarmog'ida yoki mahalliy kompyuterning qattiq diskida joylashgan bo'lishi mumkin. Bu veb bog'lamosi ildiz veb bog'lamosi deb ham ataladi.

yuqori texnologiyalar kompaniyalari

ingl.: Hi-Tech companies

rus.: компании высоких технологий

Asosiy aktivlari intellektual mulk va yuqori malakali mutaxassislar bo'lgan kompaniyalarning shartli nomi. Faoliyat sohasi – yuqori texnologiyalar sohalari va postindustrial texnologiyalar. Bu turdagi kompaniyalarga odatda quyidagilar kiradi: Internet kompaniyalari; dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilar va yarimo'tkazgich qurilmalar ishlab chiqaruvchilar; mobil va kosmik aloqa operatorlari; biotexnologiya kompaniyalari; ilmiy-tekshirish tajriba konstruktorlik ishlanmalari sohasidagi kompaniyalar; omma-media kompaniyalari; yuqori texnologiyali uskunalar ishlab chiqaruvchilar.

yuritma

ingl.: engine

rus.: движок

Serverda yurgizilib ma'lumotlar bazalariga murojaat natijalariga ishlov berish, matematik hisoblar va boshqa asosiy ishlarni bajaruvchi dastur. Yuritgich tayyor veb-sahifalarni oddiy ko'rsatishga qaraganda veb-sayt

yo'l

funksionalligini amalga oshiradi. Masalan, Internet do'koni katalogini ko'rish (mahsulotlar ro'yxati do'kon ma'lumotlar bazasidan olinadi), Internetda izlash (izlash tizimi natijalari bilan sahifalar dinamik ravishda shakllantiriladi), bannerlarni ko'rsatish (yuritma sayt sahifalariga berilgan algoritimga binoan u yoki bu bannerni beradi).

yo'l

ingl.: path

rus.: nym

Fayl joylashgan jildlarni belgilovchi URL manzilining qismi. Masalan, <http://www.company.com/image/image.jpg> URL manzili /image/ yo'lini o'z tarkibiga olgan.

yo'l-yo'l kengligi

ingl.: bandwidth

rus.: ширина полосы

1. Yuqori va past chastota chegara qiymatlari farqi, ya'ni oralig'i.

2. Aniq vaqt oraligida (odatda 1 soniya) uzatilishi mumkin bo'lgan ma'lumotlar hajmi. Raqamli qurilmalarda odatda, yo'l-yo'l kengligi bit soniyada yoki bayt soniyada ifodalanadi. Analogli qurilmalar uchun yo'l-yo'l kengligi davr soniyada yoki Gerlarda (Gs) ifodalanadi. Yo'l-yo'l kengligi ayniqsa, kiritish - chiqarish qurilmalari uchun katta ahamiyatga ega. Masalan, tezkor diskli to'plovchining samaradorligi, shina yetarlicha keng yo'l-yo'lga ega bo'lmasa kamayishi mumkin.

yo'naltirgich

ingl.: router

rus.: маршрутизатор

1. Tarmoq trafiginu uzatishning bir yoki bir necha aloqa yo'llarini tanlash bo'yicha qarorlar qabul qilishga javobgar tizim yoki qurilma. Mazkur vazifani bajarish uchun tarmoq haqidagi axborotni va yo'naltirish metrikasi deb nomlangan bir necha mezonlar asosida eng yaxshi aloqa yo'lini tanlash algoritmlariga ega yo'naltirish bayonnomalari ishlatiladi. Xabarlarining tezkor va eng samarali yo'naltirish uchun yo'naltirgichlar bir-biri orasida tarmoqning ayni paytdagi holati haqidagi ma'lumotlarni almashish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

2. Tarmoqda paketlarni yo'naltirish, ya'ni paketlarning tarmoq bo'ylab uzatilishida eng

qisqa aloqa yo'li tanlab berish bilan shug'ullanuvchi tarmoq kompyuteri.

3. Ma'lumotlar bloklarini yo'naltirish bilan shug'ullanuvchi qayta uzatish tizimi.

yo'naltirish

ingl.: routing

rus.: маршрутизация

Kommunikatsiya tarmog'ida ma'lumotlar bloki haqiqiy oluvchiga yetib borishi mumkin bo'lgan aloqa yo'lini aniqlash jarayoni. Yo'naltirish obyekt manzilini ushbu blok uzatiladigan kanallar ro'yxatiga aylantirishni ta'minlaydi. Yo'naltirish taqsimlangan jarayon bo'lib, ma'lumotlar yo'naltirgichlariga ega bo'lgan tarmoqning barcha bog'lamalari tomonidan amalga oshiriladi. Buning uchun har bir bog'lama chaqiriq yoki ma'lumotlar blokini yo'naltirish lozim bo'lgan kanalni aniqlaydi.

Tarmoqlarda yo'naltirishning turli uslublari qo'llaniladi:

- Tanlab yo'naltirishning xususiyati shundaki, ma'lumotlar bloklari, ular haqiqiy oluvchiga yetib bormasligi mumkinligini nazarda tutgan holda birdaniga bir necha yo'nalish bo'yicha jo'natiladi. Bunda aloqa yo'li oldindan tanlanib, u tarmoq holatiga bog'liq emas.

- Belgilangan yo'naltirish tarmoqning mumkin bo'lgan trafiginu eng samarali aloqa yo'llarini ko'rsatuvchi aloqa yo'llari jadvalini tuzishni nazarda tutadi.

- Moslashtiriladigan yo'naltirishning belgilangan yo'naltirishdan farqi shundaki, aloqa yo'llari jadvallari trafik o'zgarishlariga ko'ra yangilanib turadi.

- Ehtimollik yo'naltirish ma'lumotlar bloklarini uzatish yo'lini tasodifiy tanlash nazarda tutiladi, bunda ular haqiqiy oluvchiga yetib borishi aniq deb hisoblanadi.

yo'naltirishni belgilash

ingl.: trace routing

rus.: трассировка маршрутизации

Sizni qiziqtirgan kompyuterga (tracert buyrug'i bilan bajariladigan) paketlar o'tib keladigan yo'naltirgichlar (bog'lamar) to'g'risidagi axborotni olishning tartiblangan jarayoni. U yo'naltirish xatoliklarini topish imkonini beradi, masalan, «davraga tushib qolish», ya'ni, xostdan xostgacha halqa bo'ylab paketlarni uzatish.

Zz

zahira nusxa

ingl.: backup copy

rus.: резервная копия

Ma'lumotlar ko'chirilgan nusxasini o'z ichiga olgan magnit disk yoki tasma.

zahirialash

ingl.: backup

rus.: резервирование

Qo'shimcha vositalar va (yoki) imkoniyatlarni qo'llash. Bu obyektning bitta yoki bir nechta elementi ishdan chiqsa, uning ish qobiliyatini saqlab qolish maqsadida amalga oshiriladi.

zahiraviy nusxalash

ingl.: backup procedure

rus.: резервное копирование

Kompyuter diskleri, ma'lumotlar bazalari, veb-serverlari mazmunidan davriy ravishda to'la yoki qisman nusxa ko'chirish. Bu axborot yo'qotishdan xalos bo'lishga yordam beradi. Zahiraviy nusxa ko'chirish operatsion tizim buyruqlari yordamida ham, buning uchun maxsus yaratilgan qurilmalardan foydalanib ham amalga oshiriladi. Zahiraviy nusxa ko'chirish paytida band disk makonini kamaytirish maqsadida, ma'lumotlarni zichlashtirish ham amalga oshiriladi.

zaif

ingl.: lamer

rus.: ламер

qarang: lamer

zaiflik

ingl.: vulnerability

rus.: уязвимость

Ma'lumotlarni qayta ishlash tizimi yoki uning vositalaridagi kamchilik, ya'ni tahdidlarga nisbatan zaif joy.

zararli dastur

ingl.: malicious software

rus.: вредоносная программа

1. Mustaqil kompyuter dasturi yoki kompyuter tizimi, tarmoq yoki mashina tashuvchilarida saqlanayotgan axborotni ruxsatsiz o'chirish,

to'sish, o'zgartirish yoki ko'chirish maqsadida mavjud bo'lgan dasturlarga o'zgartirishlar kiritish.

2. Maxsus virus dasturi.

zichlash

ingl.: compression

rus.: сжатие

Fayl hajmini uning formatini o'zgartirish tufayli kichraytirish jarayoni. Buning natijasida faylni saqlash uchun kamroq joy va uni uzatish uchun kamroq vaqt talab qilinadi.

zichlash-kengaytirish

ingl.: compranding

rus.: компрандирование

Signalni jo'shqinlik diapazonini kamaytirishga va keyinchalik tiklashga qaratilgan texnik harakat. Signalni namunaviy kanallar orqali uzatish maqsadida, avval zichlagich (kompessor), so'ngra kengaytirgich (eksponder) ishlatish yo'li bilan amalga oshiriladi.

zummerlash

ingl.: zooming

rus.: зуммирование

(Ingliz tilidagi zoom so'zidan). Aks ettirilayotgan maydon plan maydonini yoki xaritasini ko'rinma kattalashtirish yoki kichraytirish. U vaziyat tasvirini o'zgartirmasligi lozim.

O‘o‘

o‘qitish tizimi

ingl.: training system

rus.: обучающая система

Foydalanuvchilarni o‘qitib o‘rgatish uchun mo‘ljallangan tizim. Sun‘iy tafakkur va bilimlar bazasini ishlatishga asoslanadi. Asosiy masala, foydalanuvchilarni tayyorgarlik darajasiga va ularni olingan axborotni o‘zlashtirishiga qarab, bilimlarni samarali uzatishdir. Muxtor (ayrim shaxsiy kompyuterlarda ishlaydi) va tarmoq (Internet serverlarida joylashgan) ta‘lim tizimlarini farqlanadi. O‘qitish tizimi g‘oyalarini rivojlanishi, masofada o‘qitishning tarmoq vositalari yaratilishiga olib keldi.

o‘rama juft

ingl.: twisted pair

rus.: витая пара

Ikki ta simni bir-biri atrofida o‘rash orqali tashkil qilinadigan kabel. Bu o‘zaro shovqinlar va elektromagnit to‘lqinlari ta‘sirini kamaytirish imkonini beradi.

o‘rgimchak

ingl.: spider

rus.: паук

Doimiy ravishda tarmoqni kezib veb-sahifalardan axborot yig‘ib yuruvchi (ularni indekslovchi) maxsus dastur (izlash roboti, avtomati, agenti, o‘rgimchak, qurt). Indekslovchi jarayoni – bu izlash mashinasiing siri. Lekin odatda “o‘rgimchak” e‘tiborini hujjat tavsifiga va sarlavhalarga beradi, ba‘zan hujjat matnini ko‘rib chiqadi va qaysi so‘zlar va iboralar kalitli ekanligini tushunishga harakat qiladi. Indekslovchi asosiy obyekti – matnlar. Biroq, rasmlarni, mp3, dastur arxivlari, yangiliklar va h.k.ni indekslovchi imkonini beruvchi “o‘rgimchaklar” ham mavjud.

o‘rnashtirish

ingl.: installation

rus.: инсталляция

Dasturli mahsulotni kompyuterga o‘rnatish. O‘rnashtirish odatda o‘rnashtirgich – o‘rnatilayotgan dasturli mahsulot tarkibi va

tuzilishini kompyuter tarkibiy tuzilmasi bilan muvofiqlashtiruvchi dastur boshqaruvida amalga oshirilib, uning dasturli parametrlarini mavjud operatsion tizim turi, bajarilayotgan vazifalar sinflari va ish maromlariga binoan moslashtiradi. Shunday qilib, o‘rnashtirish dasturli mahsulotni muayyan hisoblash tizimida foydalanish uchun yaroqli va muayyan ish maromida muayyan vazifalar sinfini bajarish uchun tayyor qiladi.

o‘xshash

ingl.: analog

rus.: аналоговый

qarang: analog

o‘xshash kompyuter

ingl.: analog computer

rus.: аналоговый компьютер

qarang: analog kompyuter

o‘yinlar nazariyasi

ingl.: game theory

rus.: теория игр

Axborot yetarli bo‘lmagan sharoitda yechimlar qabul qilish nazariyasi. Nazariya, atrof muhitning va o‘zga odamlarning yoki ular o‘rnini bosadigan kompyuterlarning hatti-harakatlari bilan bog‘liq tahdidlar sharoitidagi shaxsiy yechimlarni tadqiq qiladi. Nazariya o‘z foydaliligini iqtisodiyot sohasiga oid turli holatlar tahlilida o‘zini namoyon qildi. Ikki qatnashchi o‘yinida, ularning har biri har xil maqsadlarga ega bo‘lib, ularning har biri, turlicha natijalar beruvchi yurishlar tanlash imkoniga ega. O‘yinning optimal strategiyasi, ayrim yurishlarni tanlashda, yutuq eng katta yoki mag‘lubiyat eng kam bo‘lishiga tegishli nisbiy vaznlarni ko‘rsatadi.

o‘z qo‘li bilan qo‘yilgan imzoning elektron analogi

ingl.: electronic analogue of autograph

rus.: электронный аналог собственноручной подписи

qarang: elektron raqamli imzo

o‘zaro aloqada ishlash sohasi

ingl.: interconnection area

rus.: область взаимодействия

Axborot tizimlarini kooperatsiyasini ta‘minlovchi funksional bloklarning shajaraviy guruhi. O‘zaro ta‘sir sohasi bir birining ustiga

joylashgan pog'onalar guruhiga bo'linadi. Ochiq tizimlarning o'zaro aloqada ishlashning asosiy etalon modeli OSI da yettita pog'onani ajratadilar.

o'zaro faol axborot tizimi

ingl.: interactive information system

rus.: интерактивная информационная система

1. Muloqot maromida nafaqat axborotni uzatish, balki uni almashish ham sodir bo'ladigan tashqi faol tizimning xususiy turi. Masalan: elektron pochta va chatlar, telefoniya, o'zaro faol televideniye va boshqalar.

2. Kodlash va dekodlash qurilmasi bitta moddiy obyekt sifatida taqdim etilgan tizim. Axborot xuddi o'sha obyekt «ichida» bo'lib, aloqa uning fizikaviy ko'chishi orqali amalga oshiriladi. masalan, kitob, qo'lyozma, kinotasma, kompyuter disketasi va boshqalar.

o'zaro faol dastur turi

ingl.: interactive software type

rus.: программа интерактивного типа

Foydalanuvchining kompyuter bilan muloqot (o'zaro faol) shaklida o'zaro ishlashga asoslangan, barcha turdagi shaxsiy kompyuterlari (jumladan, televizion o'yin kompyuter qo'shimchalari) uchun dastur.

o'zarofaol rejim

ingl.: interactive mode

rus.: режим интерактивный

Chaqirayotgan va chaqirilyotgan qurilmalar orasida haqiqiy vaqt ko'lamida axborot ayirboshlash.

o'zarofaol teleko'rsatuv

ingl.: interactive television

rus.: телевидение интерактивное (диалоговое)

Teleko'rsatuvlarni eshittirish va foydalanuvchiga qo'shimcha axborot uzatishni tashkil qilish usuli. Bu teletamoshabinlar va uzatuvchi teleko'rsatuv markazlari orasida faol ikki tomonlama axborot almashuv yo'li bilan amalga oshiriladi.

o'zarofaol teleko'rsatuvlar operatsion tizimi (amaliy tizimi)

ingl.: interactive television operating system

rus.: операционная система интерактивного телевидения

Microsoft korporatsiyasi tomonidan, o'zarofaol teleko'rsatuvlar ehtiyojlari uchun ishlab

chiqilgan tizim. MITV «Microsoft o'zarofaol teleko'rsatuvlari» deb ham ataladi.

O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On informatization" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «Об информатизации» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 2003 yilning 11 dekabrda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlarni va ma'lumotlar bazalarini huquqiy muhofazasi to'g'risida» qonuni

ingl.: Law "On legal protection of computer software and databases" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных» Республики Узбекистан

Kompyuter uchun dasturlarni va ma'lumotlarni yaratish, huquqiy muhofaza qilish va ishlatish bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soluvchi qonun. Qonun 1994 yilning 6 mayida qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Elektron hujjat aylanishi to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On electronic document interchange" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «Об электронном документообороте» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, elektron hujjat aylanishi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 2004 yilda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Elektron raqamli imzo to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On Electronic Digital Signature" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «Об электронной цифровой подписи» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, elektron raqamli imzodan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 2003 yilning 11 dekabrda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Elektron tijorat to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On Electronic Commerce" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «Об электронной коммерции» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, elektron tijorat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 2004 yilda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Pochta aloqasi to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On postal communication" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «О почтовой связи» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, pochta aloqasini yaratish, foydalanish va rivojlantirish sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 2000 yilning 31 avgustida qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Radiochastota spektri to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On radiofrequency spectrum" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «О радиочастотном спектре» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, radiochastota spektrini taqsimlash va ishlatish sohasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 1998 yilning 25 dekabrda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining «Telekommunikatsiyalar to'g'risidagi» qonuni

ingl.: Law "On telecommunications" of the Republic of Uzbekistan

rus.: Закон «О телекоммуникациях» Республики Узбекистан

Qonunning maqsadi, telekommunikatsiyalarni yaratish, foydalanish va rivojlantirish sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonun 1999 yilning 20 avgustida qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasining telekommunikatsiyalari

ingl.: telecommunications of Uzbekistan

rus.: телекоммуникации Республики Узбекистан

Mamlakat hududida barcha telekommunikatsiya turlarini ta'minlovchi O'zbekiston telekommunikatsiya tarmoqlari majmuasi.

o'zgartgich

ingl.: convertor

rus.: конвертор

Ma'lumotlarni bir mashina kodidan boshqasiga yoki bir formatdan boshqasiga qayta kodlash uchun mo'ljallangan dasturiy vosita.

G'g'

g'arazgo'y

ingl.: intruder

rus.: злоумышленник

1. Axborot tizimiga va uning resurslaridan beruxsat erkin foydalanishdan mafaatdor shaxs yoki tashkilot. U beruxsat axborot olish va uni o'zgartirish uchun urinib ko'rgan yoki g'arazli harakatlar sodir etib bo'lgan bo'lishi mumkin.
2. Harakatlari, mazkur kompyuter tizimida axborot xavfsizligini buzishga olib kelgan subyekt.
3. G'arazli niyat bilan qasddan harakat qiluvchi jinoyatchi.

Sh sh

shahodatlash

ingl.: attestation

rus.: аттестация

qarang: attestatsiya

shakl

ingl.: form

rus.: форма

(sinonim - veb-shakl)

Veb-sahifaning axborot kiritishga mo'ljallangan elementi. Shaklning maydonlari matn bilan to'ldirilishi yoki ro'yxatdagi qiymatlardan tanlab olinishi mumkin. Ma'lumotlarni uzatish, qoidaga ko'ra, tugmachani bosish bilan bajariladi. Umuman olganda, uzatilgan axborot saytning keyingi hulq-atvoriga ta'sir qiladi. Foydalanuvchilar Internetda ishlab turib, ko'pincha turli shakllarni to'ldiradilar, masalan, izlash mashinasiga talabnoma berishda, qaysidir saytda ro'yxatdan o'tishda, veb-pochtadan xat yuborishda.

sharhlovchi

ingl.: explorer

rus.: обозреватель

Microsoft Windowsda jildlarning ichini ko'rib chiqish dasturi shunday ataladi. Internet sharhlovchisi – brouzerning boshqa nomi.

shartli bepul dastur

ingl.: shareware

rus.: условно бесплатная программа

Tarmoqda bepul olish mumkin bo'lgan dastur. Agarda sizga ma'lum dastur yoqqan bo'lsa va siz undan foydalanayotgan bo'lsangiz, siz ushbu dastur muallifiga to'lov jo'natishingiz shart. To'lov miqdori, muallif ismi va manzili dasturning o'zi bilan tarqatiladigan maxsus fayl ichida joylashgan bo'ladi.

shaxsiy aynanlash raqami

ingl.: personal ID

rus.: персональный идентификационный номер

qarang: shaxsiy identifikatsiya raqami

shaxsiy hayot sirini muhofazalash

ingl.: protection of privacy of personal life

rus.: защита тайны личной жизни

Shaxsiy hayot sirlarini ta'minlash uchun bajarilayotgan tadbirlar. Tadbirlar, ayrim shaxslar haqidagi ma'lumotlarni muhofazalash va ularni yig'ish, to'plash va ularga ishlov berishga cheklovlarni o'z ichiga oladi.

shaxsiy identifikatsiya raqami

ingl.: personal ID

rus.: персональный идентификационный номер

Biror kimsaning shaxsiy kodi bo'lib, undan erkin foydalanish boshqariladigan tizimdan erkin foydalanish uchun imkoniyat yaratishga xizmat qiladi.

shaxsiy imzo kaliti

ingl.: private signature key

rus.: личный ключ подписи

Aniq shaxsga tegishli bo'lgan va elektron raqamli imzoni yaratishda qo'llaniladigan ramzlarning tartiblangan to'plami.

shaxsiy imzo kaliti egasi

ingl.: owner of private key

rus.: владелец личного ключа подписи

Shaxsiy imzo kaliti egasi. Bu mazkur kalit va unga mos imzoni tekshirish kalitini yaratgan aniq jismoniy yoki yuridik shaxsdir. Shaxsiy imzo kaliti egasi o'z manfaatlaridan kelib chiqqan holda uni sir tutishi va tasodifan yo'qolishi yoki o'zgartirilishidan muhofaza qilishi shart.

qarang: Elektron raqamli imzo.

shaxsiy kalit

ingl.: private key

rus.: личный ключ

Shifrlangan matnni ochiq matnga o'girish uchun mo'ljallangan faqat uning egasi tomonidan qo'llaniladigan va sir tutiladigan kalit.

shaxsiy kompyuter

ingl.: personal computer

rus.: персональный компьютер

Shaxsan foydalanish uchun mo'ljallangan hammabop kompyuter.

shaxsiy kompyuter kartasi

ingl.: PC card

rus.: карта PC

Shaxsiy kompyuterga ulanadigan uncha katta bo'lmagan tashqi qurilma. 32-razradli PC Card texnologiyasi dastlab ixcham shaxsiy

kompyuterlarga tashqi xotira qurilmasini ulash uchun ishlab chiqilgan edi. Shaxsiy kompyuterlarga mo'ljallangan bu yechim shunchalik muvaffaqiyatli bo'lib chiqdiki, RS kartalarni kompyuterlarning turli rusumlarida ishlata boshladilar. Shu bilan birga, ulanadigan obyektlar ro'yxatiga turli tashqi qurilmalar, modemlar, tasvir va tovush kiritish qurilmalari, faks-apparatlar va tarmoqlar kirdi.

shaxsiy pochta qutisi

ingl.: personal mail box

rus.: персональный почтовый ящик

Pochta serverida foydalanuvchi (uning nomiga kelgan va jo'natilishi lozim bo'lgan) xatlarini saqlash uchun ajratilgan disk joyi. Pochta serveriga ulanishdan keyin foydalanuvchi pochta qutisi bilan ishlaydi va unga xatlarni jo'natish uchun joylashtiradi, unga kelgan xatlarni oladi va h.k.

shaxsiy radiochaqiriq

ingl.: personal wireless call

rus.: радиовывоз персональный

qarang: peydjinq

shaxsning axboriy erkinligi

ingl.: information freedom

rus.: информационная свобода личности

Insonning o'z hayoti, kasbiy faoliyati va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan axborotni olish imkoniyati. Shu bilan birga, u yoki bu tabiiy yoki ijtimoiy hodisalar bo'yicha o'z nuqtai nazarini ifoda etish, axborotni boshqa odamlarga berish, ya'ni uni jamiyatda tarqatish ham tushuniladi.

sheriklik

ingl.: collocation

rus.: колокейшн

O'z Internet serverini provayder «ustunida» joylashtirish.

shiddatli manzillash

ingl.: avalanche-type addressing

rus.: лавинная адресация

Xizmat qilishni rad etishga olib keluvchi kutilmagan yoki atayin qilingan ko'p hajmdagi ma'lumotlarni kiritish.

shifr

ingl.: cipher

rus.: шифр

Axborotni ko'rib, uning ma'nosini anglashni muhofaza etish maqsadida qandaydir maxfiy elementdan foydalangan holda qaytar o'zgartirish usuli. Bu holda dastlabki axborot ochiq matn deb ataladi, unga shifrnı tatbiq qilish natijasi esa, yopiq matn yoki shifrmatn deb ataladi.

shifr gammasi

ingl.: cipher's gamma

rus.: гамма шифра

Dastlabki matnı shifrmatnga va shifrmatnı dastlabki matnga o'g'irish uchun berilgan algoritm bo'yicha yaratilgan soxta (psevdo) tasodifiy 0 va 1 raqamlardan iborat ketma-ketlik. Chet el adabiyotida «gamma» atamasining sinonimi «kalit oqimi» bo'ladi.

shifrlangan matn

ingl.: cipher text

rus.: шифртекст, шифрограмма

Dastlabki matnı shifrlash natijasi. Uni kriptografik usullarsiz dastlabki matnga o'g'irib bo'lmaydi.

shifrlangan matnga hujum

ingl.: attack on encrypted text

rus.: атака на зашифрованный текст

Faqat shifrlangan matn asosida kriptoolitik uyushtirayotgan tahliliy hujum.

shifrlash

ingl.: encryption

rus.: шифрование

Kriptografik usullardan (shifrmatnga va dastlabki matnga o'g'irish, elektron raqamli imzoni shakllantirish va tekshirish, xesh-funksiya shakllantirish va tekshirish) foydalanishga asoslangan axborotni o'zgartirish jarayoni. Axborotni shifrlash uni begonalar tomonidan o'rganish yoki o'zgartirish imkoniyatini yo'qqa chiqaradi. Shuningdek, ma'lumotlarga va dasturlarga, ulardan noqonuniy foydalanish maqsadida, ruqsatsiz raqamli imzo tizimiga kirishning oldini olishni ta'minlaydi. Shifrlashning ikki usuli mavjud: simmetrik va asimmetrik. Simmetrik shifrlashda, kodlash va kodni ochish uchun birgina kalitning o'zidan foydalaniladi. Asimmetrik shifrlashda ikkita kalitdan foydalaniladi. Ulardan biri (ochiq kalit) dastlabki matnı shifrmatnga o'g'irishni, ikkinchisi esa (yopiq kalit) dastlabki matnga o'g'irishni ta'minlaydi.

shifrlash algoritmi

ingl.: ciphering algorithm

rus.: алгоритм шифрования

Shifrnin rasmiy tavsifi.

shifrlash vositalari

ingl.: ciphering tools

rus.: шифровальные средства

1. Apparat, dasturiy va apparat-dasturiy vositalar, tizimlar va majmualar. Ular axborotni kriptografik o'zgartirishlar algoritmini amalga oshirish uchun mo'ljallangan axborotga hamda ishlov berishda, saqlashda, kanallar orqali uzatishda, texnika vositalarida, shu jumladan shifrlash texnikasida aylanib yurgan axborotni muhofazasi uchun xizmat qiladi.

2. Kalit axboroti tashuvchisining turidan qat'iy nazar, shifrlash vositalarida foydalaniladigan, kalit hujjatlarini tayyorlash va taqsimlashga mo'ljallangan apparat, dasturiy va apparat-dasturiy vositalar, tizimlar va majmualar.

shifrmavn

ingl.: cipher text

rus.: шифртекст

qarang: shifrlangan matn

shifrmavnnga o'g'irish

ingl.: enciphering

rus.: зашифрование

Dastlabki matnnga shifrlash kalitidan foydalanib ma'lum algoritim bo'yicha qaytar, ya'ni teskarisi mavjud bo'lgan o'zgartirisharni qo'llash jarayoni. Jarayon natijasida shifrlangan matn (shifrmavn) hosil bo'ladi.

shifrnin kalitsiz ochish

ingl.: decryption

rus.: дешифрование

1. Shifrlash kalitsiz ma'lumotlarni dastlabki, ya'ni shifrlashdan oldin bo'lgan shaklga keltirish;

2. Shifrlashga teskari amal.

shina

ingl.: bus

rus.: шина

1. Kompyuterning bir qismidan ikkinchi qismiga ma'lumotlar uzatuvchi jismoniy vosita. Eng yuqori o'tkazish qobiliyatini ta'minlash uchun, ko'pincha shina paralell yotqizilgan ko'p sonli liniyalarga egadir. Shu sababli, shinalarni yaratishda yassi kabellardan

foydalaniladi. Odatda «shina» atamasi «ichki shina» ma'nosida foydalaniladi. Bu shina kompyuterning barcha ichki tarkibiy qismlarini markaziy protsessor va xotira bilan ulaydi. Xuddi shunday, kengaytirish kartalarini protsessor va xotiraga kirishini ta'minlashga mo'ljallangan «kengaytirish shinasidan» foydalaniladi. Ixtiyoriy shina ikki qismdan - manzil shinasi va ma'lumotlar shinasidan tashkil topadi. Ma'lumotlar shinasi ma'lumotlarning o'zini uzatsa, manzil shinasi esa ma'lumotlarni qabul qilib oluvchi haqidagi axborotni uzatadi. Shinaning o'lchamini (uning kengligini) bir vaqtning o'zida uzatilayotgan ma'lumotlar hajmi bilan belgilanadi. Masalan, 16-bitli shina 16 bit ma'lumotlarni uzatish imkoniga ega, 32-bitli shina bo'lsa-32-bitli ma'lumotlarni uzatadi.

2. Tarmoqlarda, mahalliy tarmoqning barcha qurilmalarini ulaydigan markaziy kabel. Uni xuddi shunday magistrat deb ham atashadi.

shluz

ingl.: gateway

rus.: шлюз

1. Tashqi yoki boshqa tarmoq bilan aloqa stansiyasi. Bir biri bilan uyg'un bo'lmagan tarmoqlar aloqasini, hamda bir tarmoq doirasida bir biri bilan uyg'unlashmagan qo'llanmalarni o'zaro ishlashini ta'minlashi mumkin.

2. Xilma xil arxitekturali kompyuter tarmoqlarini ulaydigan, funksional qurilma yoki dastur. Buning evaziga, ular orasida ma'lumotlar almashuvi sodir bo'lishi mumkin bo'ladi.

shovqin

ingl.: noise

rus.: шум

1. Aloqada - liniyada signallarni butligiga xalal beruvchi to'siq. Shovqin turli manbalardan chiqishi mumkin, shu jumladan, radioto'lqinlar, yaqinda joylashgan elektr simlari, chiroqlar va sifatsiz ulanishlar. Optik tolali kabellarni metall kabellarga nisbatan afzalligi shundaki, ular shovqin ta'siriga kamroq moyildirlar.

2. Signalni yoki xabarni sof uzatishga to'sqinlik qiladigan hamma narsa. Masalan, onlayn forumdagi shovqin, forum mavzusiga aloqasi bo'lmagan ko'p sonli xabarlar mavjudligini bildiradi.

shovqinsimon signal

ingl.: spread spectrum signal

rus.: шумоподобный сигнал

Tanlangan chastota yo'l-yo'lsida ko'p garmonik (sinussimon) tashkil etuvchilarni o'z ichiga olgan signal. Bunday signallardan foydalanish, ma'lumotlar uzatishni shovqinga bardoshligini kuchaytiradi, radiokanallarni elektromagnit shovqinlardan va xakerlarning aralashuvlaridan yaxshi muhofazani ta'minlaydi.

shovqinsimon signalli radiotarmoq

ingl.: spread spectrum radio network

rus.: радиосеть с шумоподобными сигналами

Shovqinsimon signallar uzatiladigan mahalliy radiotarmoq. Bu tarmoqning ishlash tamoyili, kodli ajratishdan foydalanib ko'p tomonlama erkin foydalanishni qo'llashga asoslangan. Bu tarmoqda signallarni uzatishda, ma'lumotlarni har bir bloki, chips deb ataluvchi bitlar ketma-ketligi bilan kodlanadi. Chipslar shovqinsimon signalga tiziladi va efir orqali uzatiladi. Uzatilgan diskret signalni qayta tiklash, maxsus protsessor yordamida amalga oshiriladi. Shovqinsimon signalli radiotarmoq tizimlari ixcham, arzon va elektromagnit halal beruvchi to'siqlar ta'sirida ham ishonchli ishlaydi.

shrift

ingl.: font

rus.: шрифт

Alifbo ramzlarining to'plam shakli. Shrift garnitura (imlo elementlari)ning birlashmasi, shakl, o'lchamlar, interval bilan ajralib turadi. Masalan, Times New Roman shrifti, har bir ramz shaklini belgilaydigan garnituradir. Shriftning o'lchami bandlarda ifodalanadi. Har bir band 1/72 dyumga teng. Yana shriftlar shakli (to'g'ri, qiya, kursiv) va to'yinganligi (och, yarimyo'g'on, yo'g'on) bilan ajralib turadi. Jadvalli (rastrdan foydalanuvchi) va konturli (vektorli) shriftlar farqlanadi. Jadvalli shriftlar nuqtalar matritsasini tanlashga asoslanadi masalan, 8x12. Konturli shriftlarni har bir belgisini shakllari matematik tenglamalar yordamida, chiziqlar to'plami sifatida ifodalanishi bilan ajralib turadi. Bu maqsadlar uchun PostScript tili va boshqa tillardan foydalaniladi. Buning evaziga printeriga ekranda tasvirlangan ramzni xuddi o'zginasini chiqarish mumkin bo'ladi. Konturli shriftlar matnlarni samarali ifodalash usulidir.

shrift nisbatlari

ingl.: font proportions

rus.: пропорции шрифта

Bir xil belgilarning bitta garnitura chizmasida o'ta nozik turdan o'ta keng belgilarga o'zgarishi ko'rsatkichi.

shrift to'yinganligi

ingl.: font saturation

rus.: насыщенность шрифта

Turli chizishlarda bir xildagi belgilarning asosiy va bog'lovchi chiziqqlarining kengligi bilan belgilanadi. Bitta garnitura doirasida to'liqlik eng ochdan to eng to'qqacha o'zgarishi mumkin (light – ultra bold).

shrift chizmasi

ingl.: font type face

rus.: начертание шрифта

Kichik va katta belgilar, raqamlar, tinish belgilari, maxsus belgilar majmui. Xohlagan garnituradagi shrift chizilishi rang to'liqligi, nisbatlar, kontrastlik va belgilarning egilishi bilan farq qiladi (och, yarim yirik, kursiv yoki egilgan, normal, nozik yoki keng).

shrtabel

ingl.: stack

rus.: штабель

OSI asosiy etalon modeli OSI sohasining yetti pog'onasini belgilaydi. Bunga mos ravishda, ko'rib chiqishga yetti guruh bayonnomalari kiritiladi. Bayonnomalar ustma – ust joylashib taxlangan tartibni hosil qiladi. Axborot tizimi oldiga qo'yilgan vazifaga ko'ra, uning taxlami OSI sohasining barcha pog'onalarini yoki ularning ayrim qismini o'z ichiga olishi mumkin. Misol uchun, abonent tizimining taxlangan tartibi barcha yettita pog'onalardan iborat bo'lsa, uzib-ulash maqsadlari uchun qayta uzatish tizimi ko'pincha ikki-uch pog'onadan iborat taxlam ega.

shtrixli kod

ingl.: bar code

rus.: штриховой код

Ma'lumotlarni tez o'qib olish uchun mo'ljallangan mashina o'qiydigan kod. Shtrixli kod raqamlardan va ularni kodlaydigan turli qalinlikdagi chiziqchalardan iborat. Birinchi uch raqam, tovar ro'yxatga olingan mamlakatni bildiradi. Keyingi 4 raqam tovarni ishlal

chiqaruvchi korxonada kodini bildiradi. Undan keyingi 5 raqamni korxonada o'z tovarlariga raqam qo'yib chiqish uchun foydalanadi. Shtrixli kodning so'ngi raqami nazorat uchun ajratilgan bo'lib, uning qiymatini kompyuter beradi. Shtrixli kod savdoda tovarlarni tamg'alash uchun keng foydalaniladi. Shtrixli kodlarga tegishli standartlar 1977 yildan buyon mavjud.

Ch ch

chala funksional ixtisos

ingl.: collapse functional profile

rus.: коллапсный функциональный профиль

qarang: chala funksional profil

chala funksional profil

ingl.: collapse functional profile

rus.: коллапсный функциональный профиль

Bir yoki bir necha pog'onalar yetishmaydigan soxta to'la funksional profil. Chala profilda yetishmagan pog'onalar funksiyalari shunchalik soddallasganki, ular boshqa pog'onalar vazifalari tarkibiga kiritilgan.

Chala profillar paydo bo'lishi juda sodda va tez ishlaydigan mahalliy tarmoqlar yaratish imkonini ochdi. Tabiiyki, bu afzalliklar o'zaro ishlash sohasidagi qator funksiyalarni o'ta soddalashtirish evaziga yuzaga kelgan.

Shu munosabat bilan, bunday profillarning imkoniyatlari ma'lumotlarni berishda va seanslar o'tkazishda cheklangan. Bundan tashqari, bu holda kommunikatsiya tarmog'i orqali ma'lumotlar uzatish soddalashtirilgan.

chaqiriqlarga ishlov berish markazi

ingl.: call centre

rus.: центр обработки вызовов

Ma'lumotlarni xilma-xil turlarini uzib-ulyadigan va bir qator xizmatlarni taqdim qiladigan axborot tizimi. Markaz telefoniya xizmati bilan bog'langan bo'lib va korporativ tarmoq tizimlari bilan o'zaro ishlaydi. Markaz bajaradigan asosiy vazifalar:

- hududiy va mahalliy tarmoqlardan kelayotgan telefon chaqiriqlarini qabul qilish va ularga ishlov berish;

- MB, bo'lim va xodimlar orasida chaqiriqlarni yo'naltirish;

- abonentlarni, shu jumladan ularning ismlarini aynanlash;

- nutqiy javobni ta'minlash;

- faksimil aloqa bo'ylab xabarlar uzatish.

Chaqiriqlarga ishlov berish markazlari biznesning muhim tarkibiy qismi bo'lib qolmoqda. Ularni yaratishda moliya

tashkilotlari bilan sayyohlik byurolari oldinda borishmoqda.

chastota

ingl.: frequency

rus.: частота

Vaqt birligi, masalan, bir soniya ichida davrlar yoki tugallangan o'zgarishlar soni. Umuman olganda chastota ma'lum vaqt birligida ma'lum hisobni bildiradi. Hulq-atvor tahlilida chastotaning eng tarqalgan o'lchovi bu bir daqiqaga javoblar soni.

chastotani taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

ingl.: Frequency Division Multiple Access (FDMA)

rus.: множественный доступ с разделением частоты

Kanalda mantiqiy kanallarni hosil qiluvchi chastota polosalari guruhlaridan foydalanishga asoslangan ko'p tomonli erkin foydalanish. FDMA dan foydalanganda kanalning keng o'tkazish polosasi muhofaza polosalari bilan ajratilgan bir necha tor polosalarga bo'linadi. Har bir tor polosada mantiqiy kanal hosil qilinadi. Tor polosa o'lchamlari turli xil bo'lishi mumkin. Ushbu kanallardan uzatiladigan signallar turli tashuvchilar ustiga qo'yilishi uchun chastota sohasida bir-biri bilan kesishishi mumkin emas.

chat

ingl.: chat

rus.: чат

Kompyuter tarmog'i yordamida voqeiy vaqtdagi muloqot.

cheklangan foydalanishdagi tarmoq

ingl.: limited use communication network

rus.: сеть связи ограниченного пользования

Cheklangan yuridik va (yoki) jismoniy shaxslar guruhiga aloqa xizmatlarini ko'rsatish uchun mo'ljallangan elektr aloqasi tarmog'i.

chekli avtomat

ingl.: finite-state machine

rus.: конечный автомат

Axborotga ishlov berishga mo'ljallangan, chekli xotira qurilmasi modeli. Chekli avtomat, axborotga ishlov berish qurilmalarini yaratishda keng ishlatiladigan model bo'lib hisoblanadi. Chekli avtomatlarning ikki snnfini, ya'ni, sinxron va asinxron turlarini farqlashadi.

Asinxron avtomat asosida yaratilayotgan qurilmalar amallar bajarishda yuqori tezlikka ega. Ammo, sinxron avtomatlar qisqa muddatlarda ishlab chiqiladi, yengil sozlanadi va takomillashtiriladi. Sinxron avtomatlar sinxron qurilma bo'lgan kompyuterlar bilan oson tutashtiriladi. Chekli avtomatlar integral sxemalar asosida yaratiladi.

chertish

ingl.: click

rus.: клик

Reklama banneriga yoki matnli murojaatga bosish (sichqoncha tugmachasini keltirib chertish).

chip

ingl.: chip

rus.: чип

Integral sxema o'rnatilgan yarimo'tkazgich moddaning (odatda silikon) kichik bo'lagi. Oddiy chip millionlab elektron tarkibiy qismlardan (tranzistorlardan) iborat bo'lishi mumkin. Kompyuterlar choplangan sxemaviy plata deb nomlangan elektron asosga o'rnatilgan ko'plab chiplardan iborat.

chipset

ingl.: chipset

rus.: чипсет

Protssorni o'rab olgan mikrosxemalar. Tizim (ona) platasida joylashgan mikrosxemalar to'plami.

chiqindi tozalash

ingl.: garbage clean

rus.: убирать мусор

Qoldiq ma'lumotlar ichida nozik axborotni topish maqsadida ruxsatsiz izlash.

chit

ingl.: cheat

rus.: чит

Asosan kompyuter o'yinlarida o'yinni sinovdan o'tkazish uchun qo'llaniladigan maxsus kodlar. Ushbu kodlar, masalan, qahramon o'lmasligi uchun, keyingi bosqichlarga o'tish uchun imkoniyatlar beradi. Odatda chitlarni Internetda osonlik bilan topish mumkin.

chiziqli printer

ingl.: line printer

rus.: линейный принтер

Bir paytning o'zida butun qatorni chop etuvchi yuqori tezlikka ega bo'lgan printer. Tezkor chiziqli printer daqiqaga 3000 qatorgacha chop etishi mumkin. Chiziqli printerlarning kamchiligi ularning grafikani chop etoalmasligi, past chop etish sifati va ish paytida qattiq shovqinlar bo'lishidir.

chop etgich ajrataolishi

ingl.: printer resolution

rus.: разрешение принтера

qarang: printer ajrataolishi

chop etish rusumi

ingl.: print version

rus.: версия для печати

Veb-sayt sahifasining "arxitektura isrofgarchiliklari" siz, ya'ni qog'ozga chiqarilgan sahifada o'rinsiz bo'lgan dizayn elementarisiz xili. Chop etish uchun rusumlarning mavjudligi Internet OAV va umuman kontent saytlari uchun tavsiflidir.

chop etuvchi

ingl.: printer

rus.: принтер

qarang: printer

choplama

ingl.: listing

rus.: распечатка

Ma'lumotlarni yoki dasturlarni printer orqali taqdim etish. Choplamaning mohiyati, biror-bir narsa ro'yxatini tuzishdadir (yaratishda). Informatikada bu, avval, printer yordamida matnlarni, dasturlarni, kodlarni choplash bilan bog'liq bo'lgan. So'ngra, choplama deb ixtiyoriy choplangan hujjatni atay boshladilar.

cho'ntak shaxsiy kompyuteri

ingl.: palmtop personal computer

rus.: карманный персональный компьютер

qarang: kissa shaxsiy kompyuteri

Cc

C# tili

ingl.: C# language

rus.: язык C#

Ingliz tilida «see-sharp» deb talaffuz qilinadi. Microsoft NET maslagi uchun obyektga-yo'naltirilgan dasturlash tili. Ci va C++ tillarining chatishmasi bo'ladi. Microsoft kompaniyasi tomonidan Sun kompaniyasining Java tiliga raqobatdosh sifatida ishlab chiqilgan. Microsoft kompaniyasining mutaxassislari aytishlaricha, C# o'zida C++ tilining quvvatini va Visual Basic muhiti soddaligini mujassamlantirgan. C# veb-qo'llanmalarni ishlash tezligini va samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan. Til qat'iy statik namunalashgan bo'lib, qat'iy obyektga-yo'naltirilgan dasturlash tili emas (obyektlar turlaridan tashqari ma'lumotlar turlariga ega). U polimorfizm, operatorlarning ortiqcha yuklanishi, ko'p oqimli hisoblar, vakil - funksiyalar, hodisalar, xossalar, istisnolar va XML formatidagi sharhlarni quvvatlaydi va chiqindilarni avtomatik tarzda yig'adi. C# ilk bor 2000 yilda chiqqan, uning so'nggi rusumi bo'lib C# 2.0 hisoblanadi.

C++ tili

ingl.: C++ language

rus.: язык C++

Bell Labs kompaniyasida Bjarne Stroustrup tomonidan ishlab chiqilgan yuqori pog'onadagi dasturlash tili. C++ tili C tilini obyektga-yo'naltirilgan funksiyalar bilan to'ldiradi. C++ tili, Windows va Macintosh muhitida ishlaydigan grafik qo'llanmalarni yaratish uchun mo'ljallangan eng ommaviy tillardan biri bo'lib hisoblanadi.

C1

qisq.: C1 security

C1 xavfsizlik pog'onasi. Tizimdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalanganligi pog'onasi uchun NSA standarti. Tizimdan erkin foydalanish

tartibotlariga rioya qilishni talab qiladi, guruhiy identifikatorlarni ishlatishga yo'l beradi.

C2

qisq.: C2 security

C2 xavfsizlik pog'onasi. Tizimdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalanganligi pog'onasi uchun NSA standarti. Foydalanuvchilarni muvofiqlash uchun faqat shaxsiy identifikatorlarni ishlatishni hamda audit vositalari bo'lishini talab qiladi.

C2B

qisq.: Customer To Business

Istyemolchi biznes uchun – elektron tijorat turi, unda istyemolchiga kompaniyalar taklif qilayotgan turli tovarlar va xizmatlarga mustaqil ravishda narx qo'yish imkoni beriladi. Shunday qilib talab shakllanadi, lekin bu so'ralgan narxda sotuv yuz berishini anglatmaydi. Sotuvchi joriy so'rovlar natijalariga ko'ra, yakuniy qaror qabul qiladi.

C2C

qisq.: Customer To Customer

Istyemolchi istyemolchi uchun - elektron tijorat turi, uning mohiyati istyemolchilar orasida tovarlar va xizmatlar sotilishida. Bu holda sayt sotuvchi va xaridor orasidagi vositachi o'rnida harakat qiladi. Misol tariqasida, yetakchi Rossiya auksionlaridan biri www.molotok.ru ni keltirish mumkin, unda har bir xoxlovchi sotishi yoki xarid qilishi mumkin.

CA

qisq.: Computer Associates

Computer Associates kompaniyasi. AQSH dagi dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchisi.

Cabletron Systems korporatsiyasi

ingl.: Cabletron Systems corporation

rus.: корпорация Cabletron Systems

Axborot tarmoqlari uchun jihozlarni yetkazib beruvchi kompaniya. AQSHda yaratilgan Cabletron Systems kompaniyasi tarmoqni boshqarish maslagini yaratish uchun mo'ljallangan dasturlar majmuini ishlab chiqqan. Kompaniya tafakkurga ega to'plagichlarning yetakchi yetkazib beruvchisidir.

CAD

qisq.: Computer-Aided Design

qarang: kompyuterlashgan loyihalash

CADDIF

qisq.: CAD Data Interchange Fopmat

CADDIF formati. CAD-tizimlari orasidagi ma'lumotlar almashish formati.

CAE

qisq.:

1. Computer-Aided Engineering - Muhandislik mehnatini kompyuterlashtirish. Modellashtirish, sxemotexnika va mahsulotlar sinashga oid muammoli masalalar yechadigan, kompyuterlashgan loyihalashning mustaqil sohasi.

2. Common Application Environment - Ko'rsatmalarining umumiy muhiti.

CAI

qisq.: Computer-Aided Instruction

Kompyuter yordamida o'qitish. Maxsus o'qitish dasturini ishlatib o'qitish.

CALS

qisq.: Computer-Aided Logistics System

qarang: kompyuterlashgan logistik tizim

CAM

qisq.: Computer-Aided Manufacturing

qarang: kompyuterlashgan ishlab chiqarish

Canon korporatsiyasi

ingl.: Canon corporation

rus.: корпорация Canon

Turli xil kompyuterlashtirilgan qurilmalarni yaratish va ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi kompaniya. Canon kompaniyasi o'zining lazer printerlari va purkovchi printerlari tufayli keng keng shuhrat qozongan.

CAS

qisq.: Computer-Aided System

qarang: kompyuterlashgan tizim

CASE

qisq.: Computer-Aided Software Engineering

qarang: kompyuterlashgan dasturiy ta'minot ishlab chiqish

CAST

qisq.: Computer-Aided Software Testing

Dasturiy ta'minotni avtomatlashtirilgan testlash.

CATV

qisq.: Cable TeleVision, Cable TV

Kabelli teleko'rsatuvlar.

CAV

qisq.: Constant Angular Velocity

O'zgarmas burchak tezligi.

CBR

qisq.: Constant Bit Rate

Ma'lumotlar oqimining o'zgarmas tezligi.

CC

qisq.: Carbon Copy

Ko'chirma nusxa (ko'chirma). e-mail xabarlarida - xabar ko'chirma nusxasi yuboriladigan manzil.

CCD

qisq.: Charge Coupled Device

Zarad aloqali qurilma.

CCITT

qisq.: Consultative Committee for International Telegraph and Telephone

Telegrafiya va telefoniya bo'yicha xalqaro maslahat qo'mitasi. Bu Xalqaro Telekomunikatsiya Ittifoqi (ITU) qo'mitasi, u o'z navbatida, BMT ning qismidir. Bu qo'mita vazifalariga xalqaro xabarlar uchun standartlar ishlab chiqish va tasdiqlash kiradi.

CD

qisq.: Compact Disc

qarang: ixcham disk

CDCS

qisq.: Continuous Dynamic Channel Selection

Kanalni uzluksiz dinamik tanlash. DECT da kanal tanlash usuli.

CDDI

qisq.: Copper Distributed Data Interface

FDDI arxitekturasini 5 toifadagi o'rama juftlikda RJ-45 ulash uyalari bilan sof elektrik tarzda amalga oshirilishi. Optik amalga oshirilish usuliga qaraganda ancha arzon, ammo segment uzunligi 100 m bilan cheklanadi, mahalliy halqalarda ishlatiladi. Bunda turli ishlab chiqaruvchilarning apparatlari o'zaro aloqada to'g'ri ishlashi amalga oshirishida kafolatlanmaydi.

CDE

qisq.: Common Desktop Environment

Stol ustidagi kompyuterlar uchun umumiy muhit.

CDF

qisq.: Channel Definition Format

Kanalni tavsiflash formati. Axborot kanalini tavsiflash uchun XML tiliga asoslangan format. Axborotni nashr etuvchilardan obunachilarga avtomatik tarzda yetkazishni ta'minlaydi.

CDFS

qisq.: Compact Disk File System

Ixcham-diskning fayl tizimi, CDFS fayl tizimi.

CDI

qisq.: Compact Disk Interactive

(xuddi shunday CD-I ham). O'zaro faol ixcham-disk. Ixcham-diskka yozish formatlaridan biri.

CDIF

qisq.: Case Data Interchange Format

CASE-tizimlar uchun ma'lumotlar bilan almashish formati, CDIF spetsifikatsiyasi.

CDM

qisq.:

1. Code Division Multiplex – (kanallarni) Kodli ajratish bilan to'plamli uzatish.
2. Conceptual Data Model – Ma'lumotlarni konseptual modeli. Relyatsion ma'lumotlar bazasini, uning jismoniy amalga oshirilishini hisobga olmaydigan mavhumlashgan modeli.

CDMA

qisq.: Code Division Multiple Access

qarang: kodli ajratishli ko'p tomonidan erkin foydalanish

CDPD

qisq.: Cellular Digital Packet Data

qarang: uyalashgan raqamli paketlashgan ma'lumotlar

CDR

qisq.:

1. Call Detail Record – Qo'ng'iroq haqidagi mukammal yozuv. Telefon uzib-ulagichlari tomonidan saqlanadigan, aloqa operatorlarining billing tizimi hisob qilish uchun ishlatadigan axborot.
2. CorelDraw hujjati fayli.

CD-R

qisq.: CD-Recordable

Yozish imkoniyatli [bir martali] ixcham-disk. Maishiy sharoitlarda maxsus CD-R-yuritmasi yordamida axborot yozish mumkin bo'lgan ixcham-disk. Diskni bitta maydoniga faqat bir marta yozish mumkin; ammo, qolgan axborot ulushlarini ham maydonning bo'sh qismiga yozib qo'yish mumkin, agar ishlatilayotgan CD-R-yuritma va dasturiy ta'minot bunday vazifani quvvatlasa,

CD-ROM

qisq.: Compact Disk Read-Only Memory

«Faqat o'qish uchun» ixcham-diski. CD-ROM yuritmalar uchun axborot tashuvchisi. Qator formatlarda yozilishi mumkin:

– CD-DA - Digital Audio – mumtoz audio disk. Amalda barcha yuritmalar tomonidan quvvatlanadi.

– High Sierra Format - HSF, yoki HSG - High Sierra Group - DOS, UNIX va boshqa operatsion tizimlar muhitidagi ma'lumotlardan erkin foydalanishning amaldagi standarti. Boshlang'ich yo'l-kachasi - VTOC - Volume Table Of Contents diskni tashkillashi haqidagi axborotga ega.

– ISO 9660 - CD-ROM da axborotlar saqlash uchun birinchi standart (1988 yil), fayl tizimi MS-DOS nikiga o'xshash, fayllar nomi 8 belgili - nom sxemasiga ega, 3 nom kengaytmasi bor, kataloglarni ichiga joylashtirilishi 8 gacha boradi.

– PhotoCD – Kodak firmasi tomonidan yuqori sifatli tasvirlarni saqlash uchun ishlab chiqilgan.

– CD-I - CD Interactive –tovush hamrohligidagi video yozuv, standart televizorda videoo'ynatgich bilan qayta eshittirish uchun ishlab chiqarilgan. Ayrim yuritmalar tomonidan quvvatlanmaydi.

– CD-ROM XA - eXtended Architecture – kengaytirilgan arxitekturasi, ISO 9660 va High Sierra disklar bilan uyg'unlashadi. Asl nusxani yaratishda Interleaving – audio-va videoaxborot ma'lumotlarini segmentlarini navbatlashtirish ishlatiladi. Aidio signal ADPCM (Adaptive Differential Pulse Code Modulation) usuli bilan zichlashtiriladi.

–Video CD - MPEG formatda yuqori sifatli raqamli video yozuv, dasturiy yoki apparat MPEG-dekoderli kompyuterda qayta eshittirilishi mumkin.

– CD Plus – musiqiy ko‘p tashuvchi disklar, ikki sessiyaga ega – audio (ixtiyoriy standart audioo‘ynatgichda qayta eshittiriladigan) va CD-ROM.

CD-RW

qisq.: *CD ReWriteable*

Qayta yoziladigan ixcham-disk. Ko‘p marta (bir diskga 1000 davrgacha yozish) qayta yozish imkoniyatiga ega ixcham-disk.

CEE

qisq.: *Central and East Europe*

Markaziy va Sharqiy Yevropa.

CEO

qisq.: *Chief Executive Officer*

Ijrochi direktor.

CERN

qisq.: *Conseil Europeen pour la Recherche Nucleaire* Yevropa yadro tadqiqotlari markazi. CERNda WWW texnologiyasi ishlab chiqilgan.

CERT

qisq.: *Computer Emergency Response Team*

Kompyuter «tez yordam» guruhi. Kompyuter xavfsizligi masalalari bilan shug‘ullanadigan tashkilot.

CET

qisq.: *Central European Time*

Markaziy-Yevropa vaqti. Vaqt kamari +1:00 GMT.

CFO

qisq.: *Chief Financial Officer*

Moliya direktori.

CGA

qisq.: *Color Graphics Adapter*

Rangli grafika moslashtirgichi, CGA moslashtirgichi. IBM PC XTda ishlatilgan edi, mukammalroq EGA va VGA standartlari tomonidan siqib chiqarilgan.

CGI

qisq.: *Common Gateway Interface*

Umumiy shluz interfeysi. Server jarayonlarini tashqi qo‘llanmalar bilan o‘zaro aloqada ishlashi uchun standart. Jismonan bitta kompyuterda joylashgan, veb-server va boshqa dasturiy ta‘minotlar orasidagi ma‘lumotlar almashuvini tavsiflovchi qoidalar yig‘masi

bilan belgilanadi. Xususan, HTTP-server tashqi dasturlarni chaqirish uchun CGI ni ishlatishi mumkin. Ular veb-saytning HTML-sahifalarini dinamik tarzda shakllantiradi. CGI standarti bo‘yicha o‘qish/yozishni uddalay oladigan har qanday dastur CGI dasturi bo‘laoladi.

cgi-bin

Veb-server tomonidan bajarilayotgan dasturlar saqlanayotgan veb-server katalogi nomi. Odatda bu CGI yoki Perl tilida yozilgan dasturlardir. Ushbu dasturlar yordamida veb-server dinamik veb-sahifalarni shakllantiradi.

CHAP

qisq.: *Challenge Handshake Authentication Protocol*

Aloqa o‘rnatilganda so‘rovga ko‘ra muvofiqlash bayonnomasi, CHAP bayonnomasi. Tarmoq qurilmalari orasida aloqa o‘rnatilganda parollar bilan almashish bayonnomasi. Keyingi vaqtlarda kam qo‘llanmoqda.

Chill tili

ingl.: *Chill language*

rus.: *язык Chill*

Telekommunikatsiyalarda foydalanish uchun ITU tomonidan taklif qilingan yuqori pog‘onadagi til. Telefon va boshqa kommunikatsiya tarmoqlarida avtomatlashtirilgan majmualarni dasturlash uchun xalqaro standart sifatida qabul qilingan til. Chill haqiqiy vaqt maromida ishlaydigan tizimlar faoliyatini tavsiflaydi.

Ci tili

ingl.: *C language*

rus.: *язык C*

Yuqori pog‘onadagi dasturlash tili. Bell Labs kompaniyasida Dennis Ritchie tomonidan 1970 yil o‘rtalarida ishlab chiqilgan. Si tilidagi birinchi ahamiyatli dastur UNIX operatsion tizimi bo‘ldi, bundan keyin bir necha yil davomida Si tili UNIX bilan chambarchas bog‘landi. Ammo, hozirga kelib, Si tili UNIX dan mustaqildir. Sodda, samaradorlik va boshqa operatsion tizimlarga yengil ko‘chirish imkoni bu tilni keng tarqalgan tillardan biriga aylantirdi. Si tilida zamonaviy yuqori pog‘onadagi tillarning alomatlari va Assembler tili bilan uyushadigan kompyuterni texnika vositalarini manzillash imkoni muvaffaqiyatli qo‘shilib ketgan. Si tili kasbiy dasturchilarni

jalb qiladigan qulay sintaksisga ega. Si tili ISO tomonidan standart sifatida tasdiqlangan. Obyektga-yo'naltirilgan me'moriy tuzilmadan foydalanilishi kengaytirilgan C++ tili paydo bo'lishiga olib keldi.

CICS

qisq.: Customer Information Control System

Abonent axborot-boshqarish tizimi. IBM ning meynfreymlar uchun dasturiy mahsuloti.

CIDR

qisq.: Classless InterDomain Routing

Siftsiz o'zaro domenli yo'naltirish.

CIFS

qisq.: Common Internet File System

Tarmoqlararo umumiy fayl tizimi.

CIM

qisq.: Computer-Integrated Manufacturing

qarang: ishlab chiqarishni kompyuterlashgan avtomatlashtirish

CIO

qisq.: Chief Information Officer

Axborotlashtirish bo'yicha boshqaruvchi.

CISC

qisq.: Complex Instruction Set Computer

To'la buyruqlar to'plamiga ega kompyuter, CISC arxitekturasi. Turli, odatda o'zgaruvchan uzunlikka ega bo'lgan mashina buyruqlari (ko'rsatmalari) to'plami katta bo'lgan hammabop protsessor turi.

Cisco Systems korporatsiyasi

ingl.: Cisco Systems corporation

rus.: корпорация Cisco Systems

Tarmoq jihozlarini yetakchi ishlab chiqaruvchilaridan biri. Cisco Systems kompaniyasi AQSHda 1984 yilda yaratilgan. Cisconing asosiy maqsadi telekommunikatsiyalar bozori uchun tugallangan tarmoq yechimlarini yaratish va tadbiq qilishdir. Kompaniya serverlar, shluzlar, yo'naltirgichlar, uzib-ulagichlar, ko'priklar, tarmoqni boshqarish dasturlarini ishlab chiqaradi.

CJK

qisq.: Chinese, Japanese, Korean

Xitoycha, yaponcha, koreyscha. Yozuvi iyerogliflarga asoslangan keng tarqalgan tillar.

Odatda, dasturiy mahsulotda CJKni quvvatlash, iyeroglif ishlatiladigan boshqa tillarni ham quvvatlanishini bildiradi

CLI

qisq.:

1. Call Level Interface - SQL-so'rovlarni chaqirish uchun API. SAG guruhi tomonidan API spetsifikatsiyasi SQL-so'rovlarni chaqirish uchun ishlab chiqilgan.

CLR

qisq.: Common Language Runtime

Ijroning umumtilli muhiti. Microsoft kompaniyasining NET maslagini ijro etuvchi muhitini belgilanishi.

CLUT

qisq.: Color Look-Up Table

Rangni izlash [va almashtirish] jadvali. Videomoslashtirgichlarda ishlatiladi.

CLV

qisq.: Constant Linear Velociy

Doimiy chiziqli tezlik. O'qiydigan kallakni diskning chekkasi bilan markazi orasidagi harakatida uning aylanish tezligi o'zgarishini anglatadigan ixcham-disklarni yuritmasining tavsifnomasi. Aynan shu yo'l bilan o'qish-yozishga o'zgarimas tezlikka erishiladi.

CMIP

qisq.: Common Management Information Protocol

qarang: boshqaruvchi axborotning umumiy bayonnomasi

CMIS

qisq.: Common Management Information Services

Umumiy boshqaruvchi axborot xizmati.

CMOS

qisq.:

1. Complementary Metal-Oxide Semiconductor - Komplementar metall-oksidli yarimo'tkazgich, KMOP-texnologiya. Elementlarni yuqori zichlikda joylashtirish va kam energiya talab qilishni ta'minlaydigan mikrosxema yasash texnologiyasi.

2. Shaxsiy kompyuterning ona platasidagi CMOS-xotira mikrosxemasi. Kompyuterning tarkibiy tuzilmasini saqlash uchun xizmat qiladigan hajmi katta bo'lmagan energiyaga mustaqil xotira.

CMOT

qisq.: CMIT Over TCP

TCP/IP tarmoqlarida CMIP boshqaruv bayonnomasi.

CMYB

qisq.: Cyan, Magenta, Yellow, Black

Havo rang, to'q qizil, sariq, qora, CMYB formati. Rangli tasvirlarni choplash uchun ranglar jilosi.

CMYK

qisq.: Cyan, Magenta, Yellow, black

Havo rang, to'q qizil, sariq, qora, CMYK formati. Rangli tasvirlarni choplash uchun ranglar jilosi.

CNN

qisq.: Cellular Neural Network

Katakli neyron tarmoq.

CNR

qisq.: Communication and Network Riser

Kommunikatsiya va tarmoqlar uchun ulash uyasi. Kompyuterlarning ona platasidagi kengaytirishning standart ulash uyasi.

COB

qisq.: Close Of Business

Ish kunining tugashi.

COBOL tili

ingl.: COBOL language

rus.: язык COBOL

COBOL (Common Business Oriented Language), « biznesga yo'naltirilgan hammabop til ». U 1950 yillar oxiri 1960 yillar boshida ishlab chiqilgan, FORTRAN tilidan so'ng eng eski yuqori pog'onadagi dasturlash tili bo'lib hisoblanadi. Bu til, katta kompyuterlarda bajariladigan biznes-qo'llanmalarni ishlab chiqishda alohida tarqalib ketdi. Ingliz tiliga yaqinlashtirilgan, fayllar va yozuv shakllari bilan ishlashning rivojlangan vositalari bilan ajralib turadi. COBOL tilida ish hujjatlari uchun namunaviy bo'lgan tuzilmaga ega ma'lumotlar yaxshi tavsiflanadi. Unda masalalar dastlabki tayyorgarliksiz bayon qilinishi mumkin.

CODASYL

qisq.: COnterference on DATA SYstems Language

qarang: axborot tizimlari tillari bo'yicha konferensiya

COM

qisq.:

1. Component Object Model – Tarkibiy qismli obyektli model. Microsoft firmasi tomonidan ishlab chiqilgan dasturiy tarkibiy qismlar modeli. U o'zining interfeyslarini deklaratsiya qilib va ularda tavsiflangan xizmatlarni boshqa tarkibiy qismlarga taqdim qiladi.

2. COMMunication port - Kommunikatsiya porti. Shaxsiy kompyuterning standart ketma-ket interfeysi. 115 Kbit/s.gacha tezlik bilan ma'lumotlar almashuvini quvvatlaydi.

COM+

(xuddi shunday DCOM ham) Taqsimlangan tarkibiy qismli obyektli model. Tarkibiy qismlarni tarmoqda o'zaro aloqada ishlashini quvvatlash uchun COM kengaytirmasi.

COMDEX

qisq.: COMputer Distributor EXposition

(xuddi shunday Comdex ham) COMDEX ko'rgazmasi. Dunyodagi har yili bo'lib o'tadigan kompyuter ko'rgazmalarining eng yiriklaridan biri.

Compaq Computer korporatsiyasi

ingl.: Compaq Computer corporation

rus.: корпорация Compaq Computer

Shaxsiy kompyuterlar ishlab chiqaruvchilar orasida yetakchilardan biri. Kompaniya 1982 yilda Rod Canion, Bill Murto va Jim Harrislar tomonidan yaratilgan bo'lib, qarorgohi AQSHda (Xyuston sh.) joylashgan. Compaq serverlar, ish stansiyalari, peroli planshetlar va ixcham shaxsiy kompyuterlar ishlab chiqaradi. Compaqning axborot tizimlari seriyasi videoanjuanlar uchun mo'ljallangan. 2002 yilda Compaq kompaniyasi Hewlett Packard kompaniyasi bilan birlashgan.

CORBA

qisq.: Common Object Request Broker Architecture

Obyektli so'rovlar brokerining umumiy arxitekturasi. Taqsimlangan hisoblashlar uchun rivojlantirilayotgan OMG standarti. CORBA ning asosiy qismlari: ORB va GIOP bayonoma spetsifikatsiyasi, IDL tili, asosiy obyektli xizmatlar (COS).

COS

qisq.:

1. Common Object Services – Umumiy obyekt xizmatlari. CORBA uchun OMG quvvatlaydigan qo‘shimcha xizmatlarni (kengaytmalarni) spetsifikatsiyalari yig‘masi.
2. Class Of Service – Xizmat sinfi.

CPAN

qisq.: Comprehensive Perl Archive Network

PERL tili uchun juda keng resurslarning tarmoq arxivi.

CPD

qisq.: Certified PowerBuilder Developer

PowerBuilder da sertifikatli ishlab chiquvchi.

cpi

qisq.: Characters Per Inch

Belgilar dyumda. Choplashda qatorda joylashgan ishoralar zichligi.

cps

qisq.:

1. Characters Per Second – Belgi soniyada. Matn shaklidagi ma‘lumotlarni uzatish yoki choplash tezligini o‘lchash birligi.
2. Cycles Per Second – Marta soniyada. Chastota (Gers, Hz, 1/s) o‘lchov birligi.

CPU

qisq.: Central Processing Unit

Markaziy protsessor.

CR

qisq.: Carriage Return

Karetkani orqaga qaytarish. ASCII boshqaruvchi belgisi.

CRCC

qisq.:

1. Cyclical Redundancy Check – Davriy oshiqcha kod yordamida nazorat qilish. Ma‘lumotlarni uzatishda va saqlashda butunlikni nazorat qilish usuli. Maxsus algoritmi yordamida ma‘lumotlar paketining nazorat yig‘indisi hisoblanadi, hamda shu paket bilan birga uzatiladi. Nazorat yig‘indisini hisoblash algoritmi ishlatilayotgan ma‘lumotlarni uzatish bayonnomasi bilan belgilanadi. Qabul qiluvchi qurilma ma‘lumotlar paketining nazorat yig‘indisini qayta hisoblaydi. Qabul qilingan va hisoblangan nazorat yig‘indilarining mos kelmasligi ma‘lumotlar uzatishdagi xato borligini bildiradi, bu holda, odatda qabul qiluvchi qurilma xatolik

yuz bergan paketni takroran uzatishga so‘rov beradi.

2. Class-Responsibility-Collaboration – Sinf-Javobgarlik-Kooperatsiya. Obyektga-yo‘naltirilgan loyihalashning katta bo‘lmagan CRC-kartalarni to‘ldirishga va muhokama qilishga asoslangan oddiy usuli

CRISP

qisq.: Complex Reduced Instruction Set Processor

Buyruqlar yig‘masi qisqartirilgan CISC-protssessori. CRISP-arxitekturali protssessorlar CISC va RISC orasidagi oraliq rusumdur.

CRM

qisq.: Customer Relations Management

Mijozlar bilan o‘zaro munosabatlarni boshqarish. Korxonada miqyosidagi axborot tizimlari sinfi, ularning asosiy vazifasi mijozlar bilan o‘zaro aloqada ishlashni rejalashtirish va nazorat qilish, shu jumladan Internet orqali.

CRT

qisq.: Catode-Ray Tube

qarang: katod nurli trubka

CRUD

qisq.: Create, Retrieve, Update, Delete

Yaratish, tanlash, o‘zgartirish, yo‘q qilish.

CSA

qisq.: Canada Standards Association

Kanadada joylashgan tashkilot, elektron vositalarni xavfsizlikka sertifikatlash uchun javobgar.

CSLIP

qisq.: Compressed Serial Line Internet Protocol

Zichlashtirishga asoslangan ketma-ket liniya uchun Internet bayonnomasi, CSLIP bayonnomasi. SLIP bayonnomasining paketlar sarlavhalarini zichlashtirilgan rusumi.

CSMA/CA

qisq.: Carrier Sense Multiple Access with Collision Avoidance

Tashuvchisini eshitib turadigan va to‘qnashuvlarga chap beradigan to‘plamiy erkin foydalanish.

CSMA/CD

qisq.: Carrier Sense Multiple Access with Collision Detection

qarang: uzatish nazorati va to'qnashuvlarni aniqlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

CSS

qisq.: Cascading Style Sheets

Stillarning kaskadli jadvallari. HTML-hujjatni aks ettirish haqidagi axborotni yozish usulini tavsiflovchi W3C standarti. Faqat aks ettirishga javobgar ko'rsatmalarni ayrim faylga ajratadi va ularni xar xil HTML-hujjatlarga tatbiq qilishga imkon beradi. CSS ning asosiy maqsadi hujjatni tuzilmasini uning rasmiylashtirilishidan ajratib olishdir va mazmunning u yo bu elementi qanday bo'lishini sahifa muallifiga havola qilishdir. CSS u yo bu teglarni (masalan, sarlavhalarni yarim qalin qilib chizish) faqatgina «majburiy» formatlashdan ozod qilibgina qolmay, balki, oldin orzu qilinmagan yangi erkin harakat pog'onalarini ham kiritadi (masalan, o'zarolinyajni – matn qatorlari orasidagi masofani, o'zgartirish imkoni). Odatda CSS stillar kutubxonasini yaratish uchun ishlatiladi, ular keyin ko'pchilik HTML-sahifalarda ko'p marotaba ishlatiladi. Buning evaziga, butun veb-saytning stillarini o'zgartirish uchun birgina CSS faylida o'zgartirish kiritish yetarli.

CSS1

qisq.: CSS level 1

CSS ning 1-rusumi.

CSS2

qisq.: CSS level 2

CSS ning 2-rusumi.

CSV

qisq.: Comma-Separated Values

Vergul bilan ajratilgan qiymat. Maydonlarining qiymatlari vergul bilan ajratiladigan ma'lumotlar formati.

CTR

qisq.: Click-Through Rate

Chertilish ko'rsatkichi. CTR bannerga chertishlar soni bilan uni ko'rsatish soniga nisbati, foizlarda o'lchanadi. CTR so'zi «si-ti-ar» tarzida, yoki gohida»se-te-er» deb talaffuz qilinadi. CTR bannerni samarali ishlashini belgilaydigan muhim ko'rsatkich bo'lib hisoblanadi.

CUJ

qisq.: Character-based User Interface

Foydalanuvchining matn interfeysi. Matn terminali interfeysi.

Cyrix korporatsiyasi

ingl.: Cyrix corporation

rus.: корпорация Cyrix

1988 yilda AQSHda yaratilgan va Intel bilan uyg'un mikroprotsessorlarni ishlab chiqaruvchi kompaniya. Cyrix protsessorlarining 6x86 seriyasini Intel kompaniyasining Pentium protsessorlari bilan taqqoslash mumkin. 1977 yilda Cyrix kompaniyasi National Semiconductor kompaniyasi, 1999 yilda esa VIA kompaniyasi tomonidan sotib olingan.

Ww

W2K

qisq.: Windows 2000

Windows 2000 operatsion tizimi.

W3C

qisq.: World Wide Web Consortium

qarang: umumjahon o'rgimchak to'ri konsorsiumi

WAI

qisq.: Web Application Interface

Web qo'llanmalar uchun interfeys, WAI interfeysi. Netscape kompaniyasi tomonidan veb-serverga nisbatan tashqi jarayonlarni chaqirish uchun mo'ljallangan API. Tashqi chaqirishlar uchun WAI CORBADan foydalanadi, bu turli tillarda kengaytmalarni yaratish va veb-serverni taqsimlangan hisoblash muhitiga birlashtirish imkonini beradi.

WAIS

qisq.: Wide-Area Information System

qarang: global axborot tizimi

WAN

qisq.: Wide Area Network

qarang: hududiy tarmoq

WAP

qisq.: Wireless Application Protocol

Simsiz qurilmalar uchun bayonnoma, WAP bayonnomasi. Axborotning muhofaza qilingan almashuvi va Internetdan mobil terminallardan erkin foydalanish uchun bayonnoma to'plami. WAP Forum tomonidan ishlab chiqilgan.

WAP-brauzer

ingl.: WAP-browser

rus.: WAP-браузер

Bevosita mobil telefonidan hech qanday qo'shimcha qurilmasiz (modem va kompyuter) Internet tarmog'ining axborot va xizmatlaridan foydalanish imkonini beruvchi brauzer. WAP brauzerli telefon yordamida WML tilida yozilgan maxsus saytlarni (WAP saytlari) ko'rish imkonini beradi. WAP saytlari telefonlarning kichik ekranlari uchun

moslashtirilgan, kichik hajm va eng kichik grafikaga ega. Masalan, faqat WAP brauzerli telefon yordamida ob-havo ma'lumoti, televizion dasturlar jadvalini ko'rish, so'nggi yangiliklarni o'qish mumkin.

WARM

qisq.: White And Read Many times

Ko'p martali yozish va o'qish.

WAV

qisq.: WAVE

WAV formati. Zichlanmagan raqamlashtirilgan tovushni saqlash formati.

WBEM

qisq.: Web-Based Enterprise Management

Veb-interfeys asosida umumiy boshqarish.

W-CDMA

qisq.: Wideband Code-Division Multiple Access

Kengyo'l-yo'li CDMA (Code Division Multiple Access), W-CDMA texnologiyasi.

WD

qisq.: Western Digital

Western Digital korporatsiyasi.

WDM

qisq.: Wave[length] Division Multiplexing

Spektral zichlashtirish, to'lqin uzunligi bo'yicha bo'lish bilan multiplekslash. Optik tolali aloqa kanallari bo'yicha, ularning hamda oldindan o'tkazilgan kanallarning qo'shilgandagi o'tkazish qobiliyatini oshirish imkonini beruvchi ma'lumotlarni uzatish texnologiyasi.

WDM

qisq.: Wavelength Division Multiple Access

qarang: to'lqinni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish

WebDAV

qisq.: Web-based Distributed Authoring and Versioning

HTTP 1.1 spetsifikatsiyasiga tegishli, turli kompyuterlardan foydalanuvchi mualliflarga Internet fayllarini chop etish va qo'llab-quvvatlash imkonini beruvchi qo'llanmalar bayonnomasi. WebDAV fayl muallifi kabi fayl to'g'risidagi turli ma'lumotlarni saqlashni qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu ma'lumotlar yordamida foydalanuvchilar faylga boshqa foydalanuvchilar tomonidan kiritilgan

o'zgarishlar natijalarini qayta yozmasdan ushbu fayl tarkibi va xususiyatlarini ko'rish va o'zgartirishi mumkin.

WEP

qisq.: Wired Equivalent Privacy

WEP ma'lumotlarni muhofaza qilish bayonnomasi. 802.11x standartidagi simsiz tarmoqlarda ma'lumotlarni shifrlash uchun IEEE spetsifikatsiyasi.

WHQL

qisq.: Windows Hardware Quality Labs

Microsoft kompaniyasining apparatli ta'minotini va uchinchi tomonlar drayverlarini Windows operatsion tizimi, amaliy tizimi bilan uyg'unligini sinovdan o'tkazuvchi tuzilmasi. Uyg'unlik talablariga javob beruvchi mahsulotlar keyinchalik o'ramasida va reklama materiallarida Windows logotipi bilan belgilanishi mumkin. WHQL logotipini olgandan keyin, mahsulot Microsoft Hardware Compatibility List (uyg'un apparatli ta'minot ro'yxati)ga qo'shiladi.

WIMP

qisq.: Windows, Icons, Menus, Pointing device

Oynalar, belgilar, menyu, sichqoncha; WIMP interfeysi. Yuqorida sanab o'tilgan elementlarni o'z ichiga oluvchi foydalanuvchining grafik interfeysi.

Windows operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows operating system

rus.: операционная система Windows

Microsoft korporatsiyasi tomonidan shaxsiy kompyuterlar uchun taklif qilingan operatsion tizimlar oilasi. Windows tizimi ko'pmasalali va ko'poqimli bo'lib, qulay grafik interfeys bilan tavsiflanadi, virtual xotiraning boshqaruvini taqdim qiladi va ko'pgina tashqi qurilmalarni qo'llab-quvvatlaydi. Windowsni ishlatib, foydalanuvchi birdaniga bir necha amaliy jarayonlar bilan samarali ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Dunyoda 90% ga yaqin kompyuterlar Windows operatsion tizimi boshqaruvida ishlaydi.

Windows 95 operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows 95

rus.: операционная система Windows 95

Windows 95 aloqa va muloqot uchun ishlab chiqilgan birinchi operatsion tizimdir. Ik bor

1995 yilning 24 avgustida chiqarilgan Microsoft korporatsiyasining operatsion tizimi, amaliy tizimi. Windows 95 o'zining imkoniyatlariga ko'ra o'zidan avvalgi Windows 3.1. operatsion tizimi, amaliy tizimini ancha ortda qoldirgan. Foydalanuvchining yangi interfeysiga qo'shimcha ravishda, Windows 95 o'z ichiga ko'pgina muhim yangitdan kiritilgan funksiyalarga ega. U, 32-xonali qo'llanmalarni quvvatlaydi, bu esa, maxsus shu operatsion tizim uchun yaratilgan qo'llanmalar yanada tezroq ishlashini anglatadi. Shu bilan birga, Windows 95, Windows va DOSning eski qo'llanmalarini bajara oladi. Windows 95da, DOSdagi asosiy xotira 640K va fayl nomining uzunligi 8 belgi bo'lishi kerakligi kabi cheklovlar bekor qilingan.

Windows 98 operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows 98

rus.: операционная система Windows 98

Azalda, bu operatsion tizimni Memphis, so'ngra Windows 97 deb ataldi, ammo Microsoft kompaniyasi, operatsion tizim muddatida, 1997 yilda tayyor bo'lmaganligi sababli, uning nomini o'zgartirishga majbur bo'lgan. Windows 98 ko'pgina yangi texnologiyalarni quvvatlash imkonini beradi, shu jumladan, FAT32, AGP, MMX, USB, DVD va ACPI texnologiyalarni ham. Uning eng sezilarli xossasi bo'lib, veb-brauzer (Internet Explorer)ni operatsion tizim bilan uyg'unlashtiruvchi, «Faol ish stoli» (Active Desktop) tushunchasi bo'ladi.

Windows 2000 operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows 2000

rus.: операционная система Windows 2000

Microsoft Windows operatsion tizimlari safidagi mahsulot, Windows NT operatsion tizimi, amaliy tizimining takomillashtirilgan rusumi. Windows 2000ni ko'pincha W2K shaklida belgilanadi. Windows 2000 operatsion tizimi, amaliy tizimining to'rt rusumi bor:

Professional – stoldagi va mobil tizimlar uchun operatsion tizim. Qo'llanmalarni ishlatish, Internet bilan ulanish, fayllar, printerlar va tarmoq resurslaridan erkin foydalanish uchun ishlatiladi.

Server – veb-server sifatida ham, mahalliy tarmoq serveri sifatida ham ishlatiladi.

Advanced Server – biznes-qo'llanmalar va elektron tijorat uchun ishlatiladi. Windows

2000 Server standart rusumidan yuqori masshtablanuvchanlik va erkin foydalanish qulayligi bilan ajralib turadi.

Datacenter Server – yuqori tezlikda ishlaydigan, katta hajmdagi ma'lumotlarga ishlov berish talab qilinadigan kompyuter tarmoqlarida foydalanish uchun yaratilgan.

Windows CE operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows CE

rus.: операционная система Windows CE

Microsoft Windows operatsion tizimi, amaliy tizimining mobil PDA (personal digital assistants)ga o'xshash kompyuterlar uchun, qisqartirilgan rusumi, Windows CEning grafik interfeysi Windows 95ga o'xshash.

Windows NT operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows NT

rus.: операционная система Windows NT

Windows New Technology (Windows ning yangi texnologiyasi) 32-bitli operatsion tizim bo'lib, Microsoft korporatsiyasi tomonidan Windows 95 va MS-DOSlarning o'rniga taklif qilingan. Windows NTning auditoriyasi, kuchli operatsion tizimga talabi bo'lgan, foydalanuvchilarning eng qiziquvchan 10% qismidir. Windows NTning asosiy ustunliklari quyidagilardir:

- funksional uyg'unlik;
- mobillik;
- masshtablanuvchanlik;
- tizimning boshqarilishi;
- ochiq interfeys;
- sanoat standartlarini quvvatlash.

Windows NT ning ikki rusumi mavjud: Windows NT Server, tarmoqlarda server sifatida ishlash uchun va Windows NT Workstation alohida yoki mijoz ish stansiyalari uchun ishlangan.

Windows XP operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: Windows XP

rus.: операционная система Windows XP

Microsoft korporatsiyasi tomonidan 2001 yilda taqdim qilingan operatsion tizim. Microsoft, Windows XPni Windows 95 chiqarilgandan buyon eng muhim dasturiy mahsulot deb atadi. Windows XP, Windows 2000ning o'zagida qurilgan bo'lib, yangi tashqi ifodaga va grafik interfeysga ega. Windowsning avvalgi rusumlariga nisbatan o'zaro yuqori barqarorlik

va ishonchlilikni mujassamlashtirgan. Windows XPning ikki rusumi mavjud: Home va Professional. Microsoft har ikkala rusumning mobilligiga katta e'tibor qaratdi, shu jumladan, qo'shdi. Simsiz tarmoqlarga ulanish uchun "plug-and-play" vositasini ham, Windows XPda «XP» «EXPerience»ni anglatadi.

Windows reyestri

ingl.: Windows registry

rus.: реестр Windows

Shajaraviy ma'lumotlar bazasi. U tizimga oid barcha axborotni markazlashgan ravishda Windows operatsion tizimida saqlaydi. Masalan, hisoblash tizimining tarkibiy tuzilmasi, o'rnatilgan dasturlar to'g'risida ma'lumot, foydalanuvchi tomonidan sozlanadigan turli ko'rsatkichlarning qiymatlari va sh.k. Foydalanuvchi reyestrdagi axborotni maxsus dasturlar yordamida o'zgartirishi mumkin, ammo, ma'lumotlarni malakasiz o'zgartirish tizimni ishga yaroqsiz holatga olib kelishi mumkin.

WINS

qisq.: Windows Internet Naming Service

Windows uchun Internet nomlari xizmati. Windows 2000 va Windows NT OT bilan birga yetkaziluvchi, kompyuterlar nomlari va ularning IP manzillari muvofiqligi mam'lumotlar bazasini qo'llab-quvvatlash uchun xizmat qiluvchi dasturiy ta'minot. WINS dasturiy ta'minoti Windows asosidagi MHTda ishlash paytida DNS xizmatini to'ldiradi. WINS NetBIOS nomlarini ruxsat etish (nomni manzilga aylantirish) uchun xizmat qiladi.

Wintel

Windows operatsion tizimi va Intel mikroprotessorlari birikmasiga tegishli atama. Ba'zan atama Microsoft va Intel kompaniyalari o'rtasidagi alyansni belgilash uchun istehzoli manoda ishlatiladi. Bu Windows 3.x va Windows 95 tizimlari faqat x86 mikroprotessori me'moriy tuzilmasida amalga oshirilishi mumkinligi bilan bog'liq. Biroq, ta'kidlab o'tish kerakki, hozirgi paytda Windows OT boshqa turdagi protessorlarda ham yuklatilishi mumkin, Linux OT esa Intel mikroprotessorida yuklanishi mumkin.

WIPO

qisq.: World Intellectual Property Organization
Jahon tafakkuriy mulk huquqlari tashkiloti.

WLAN

qisq.: Wireless Local Area Network
Simsiz ma'lumotlarni uzatish tarmog'i.

WMA

qisq.: Windows Media Audio
Windows uchun audio fayl formati, WMA formati. Microsoft korporatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan tovushni kodlash uslubi.

WML

qisq.: Wireless Markup Language
qarang: WML gipermatnli belgi solish tili

WML gipermatnli belgi solish tili

ingl.: Wireless Markup Language (WML)
rus.: язык гипертекстовой разметки WML

WAP bayonnomasiga mos tarzda, axborotni mobil telefonning kichik ekranida aks ettirish uchun maxsus yaratilgan til. XML tili asosida ixtisoslashgan markerlash tili. Internetda axborot resurslarini yaratish uchun foydalaniladi. Ularga WAP-uyg'unlashadigan uyali telefonlar va boshqa mobil terminallar yordamida ulardan erkin foydalanish mumkin.

WorkPlace operatsion (amaliy) tizimi

ingl.: WorkPlace operating system
rus.: операционная система WorkPlace

IBM korporatsiyasi tomonidan yaratilgan obyektga-yo'naltirilgan operatsion tizim. WorkPlace tizimi, keng tarqalgan turli operatsion tizimlar muhitida, amaliy jarayonlar faoliyatini ta'minlash uchun mo'ljallangan. WorkPlace audiovideotizimlar, nutqqa ishlov, nurli pero bilan ishlash bo'yicha keng imkoniyatlarga ega.

World Com korporatsiyasi

ingl.: World Com corporation
rus.: корпорация World Com

Katta kommunikatsiya tarmoqlari operatori. World Com AQSHda kommunikatsiya tarmog'iga ega. World Com katta e'tiborni kadrlarni qayta uzatish tarmoqlariga qaratadi.

World Wide Web

qarang: umumjahon o'rgimchak to'ri

WSDL

qisq.: Web Services Description Language

Veb xizmatlarni tavsiflash tili, WSDL tili. XMLga asoslangan, Internet orqali taqdim etiladigan veb xizmatlarni tavsif qilish uchun xizmat qiluvchi til. Dastlab Microsoft, IBM va Ariba kompaniyalari tomonidan taklif qilingan. WSDLning (odatda «vizdal» deb talaffuz qilinadi) SOAP dunyosidagi vazifasi IDLning CORBA uchun vazifasiga taxminan teng.

WTLS

qisq.: Wireless Transport Layer Security
Transport pog'onadagi xavfsizlik. WAP standartining transport pog'onadagi bog'lanishlar xavfsizligiga javobgar elementi.

WWW

qisq.: World Wide Web
qarang: umumjahon o'rgimchak to'ri

WWW hujjati

ingl.: WWW document
rus.: документ WWW
qarang: veb-hujjat

WWW terminali

ingl.: WWW-terminal
rus.: терминал WWW

WWW xizmati bilan ishlashga mo'ljallangan terminal turi. Terminal klaviaturali qo'shimcha qurilma va televizordan iborat. Zarur bo'lganda, qo'shimcha qurilmaga printer va musiqa tizimi ulanishi mumkin. WWW terminali yordamida quyidagilar mumkin:

- WWW ma'lumotlar bazasidagi axborotni izlash va ishlatis;
- elektron pochta uzatish;
- talab qilingan mavzu bo'yicha yangiliklarni olish;
- videofilmlar sharhini va teleko'rsatuv eshittirishlarini ko'rib chiqish;
- mahsulotlarni xarid qilish.

WWW terminali birinchi navbatda uy sharoitida ishlatisga mo'ljallangan. Shu sababli, terminal boshqaruvi soddalashtiriladi, qator dastur va ma'lumotlar masalan, elektron pochta bolalar tomonidan ishlatilishi himoyalanaadi.

WYSIWYG

qisq.: What You See Is What You Get
Ko'rgan narsangni olasan, WYSIWYG tamoyili. Dasturiy mahsulotning axborot resursini uni yaratish va tahrir qilish jarayonida u oxirgi foydalanuvchiga aynan taqdim etiladigan

shaklda aks ettirish xususiyati. «Vizivig» deb talaffuz qilinadi.

ILOVALAR

AXBOROT – KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI IZOHLI LUG‘ATI

1. Inglizcha-O‘zbekcha-Ruscha AKT Lug‘ati
2. Ruscha-O‘zbekcha-Inglizcha AKT Lug‘ati
3. AKT rivojining asosiy tarixiy sanalari
4. Domenlar turlari
5. Standartlarni belgilovchi tashkilotlar va maxsus telekommunikatsiya guruhlari
6. Jahon va MDH AKT kompaniyalari
7. Milliy Internet xizmatlari ko‘rsatuvchi tashkilotlar
8. Jahon va MDH AKT nashrlari
9. Milliy AKT nashrlari
10. Internetda izlash tizimlari
11. AKT sohasida O‘zbekiston veb manbalari
12. His-tuyg‘u alomatlari
13. Pochta va chat shevasi

INGLIZCHA-O‘ZBEKCHA-RUSCHA AKT LUG‘ATI

INGLIZCHA	O‘ZBEKCHA	RUSCHA
3COM corporation	3COM korporatsiyasi	корпорация 3COM
403 ERROR	403 - xatolik	ошибка 403
404 ERROR	404 - xatolik	ошибка 404
absolute URL-address	mutlaq URL manzil	абсолютный URL-адрес
abstract syntax	mavhum sintaksis	абстрактный синтаксис
access auditing	erkin foydalanish nazorati	контроль доступа
access differentiation	erkin foydalanishni cheklash	разграничение доступа
access differentiation mode	erkin foydalanishni cheklash rejimi	режим разграничения доступа
access differentiation rules	erkin foydalanishni cheklash qoidalari	правила разграничения доступа
access differentiation system	erkin foydalanishni cheklash tizimi	система разграничения доступа
access differentiation tool	erkin foydalanishni cheklash vositasi	средство разграничения доступа
access identifier	erkin foydalanish aynanlovchisi, erkin foydalanish identifikatori	идентификатор доступа
access management	erkin foydalanish pog'onasi	уровень доступа
access matrix	erkin foydalanish matritsasi	матрица доступа
access object	erkin foydalanish obyeki	объект доступа
access permission	erkin foydalanishga ruxsat	разрешение на доступ
access rules	erkin foydalanish huquqi	право на доступ
access to object	obyektdan erkin foydalanish	доступ к объекту
access to state secrets	davlat sirini tashkil qiluvchi ma'lumotlarni olish	доступ к сведениям, составляющим государственную тайну
access type (in computer security)	erkin foydalanish turi	вид доступа (в защите компьютера)
account	akkaunt	Аккаунт
accreditation in information protection security sphere	axborotni muhofaza qilish sohasidagi akkreditatsiya	аккредитация в области защиты информации
acknowledgement of e-signature authenticity	elektron raqamli imzoning haqiqiyligini tasdiqlash	подтверждение подлинности электронной цифровой подписи
active hyperlink	faol giperurojaat, faol giperishorat	активная гиперссылка
active line connection	tarmoqqa faol ulanish	активное подключение к линии
active threat	faol tahdid	активная угроза
active web node	faol veb bog'lamasi	активный веб-узел
active webpage	faol veb sahifa	активная веб-страница
activity registration	faoliyatni ro'yxatga kiritish	регистрация деятельности
activity zone of automated telephone station	avtomatik telefon stansiyasining xizmat zonasi	зона действия автоматической телефонной станции
activity zone of telecommunications operator	telekommunikatsiya operatorining xizmat doirasi	зона действия оператора телекоммуникаций
Ada language	Ada tili	язык Ada
adapter	adapter, moslagich	адаптер
address	manzil	адрес
address book	manzillar kitobi	адресная книга
address mask	manzil niqobi	адресная маска
address modification	manzillar turlanishi	модификация адресов
adjacent right symbol	tutash huquqlarni qo'riqlash nishoni	знак охраны смежных прав
administrative protection means	muhofazaning ma'muriy choralari	административные меры защиты

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
Adobe Systems corporation	Adobe Systems korporatsiyasi	корпорация Adobe Systems
advertising	reklama	реклама
advertising channel	yashirin kanal	скрытый канал
agent	agent	агент
Alcatel corporation	Alcatel korporatsiyasi	корпорация Alcatel
ALGOL language	ALGOL tili	язык ALGOL
algorithm	algoritim	алгоритм
alias	adashlar	алиас
allocation	joylashtirish	размещение
alpha testing	alfa-sinov	альфа тестирование
alphanumeric coding	harfiy-raqamli kodlash	буквенно-цифровое кодирование
AMD corporation	AMD korporatsiyasi	корпорация AMD
analog	analog, o'xshash	аналоговый
analog computer	analog kompyuter, o'xshash kompyuter	аналоговый компьютер
analog data form	ma'lumotlarning analog shakli	аналоговая форма данных
analog signal	analog signal	аналоговый сигнал
analogue modem	analog modem	аналоговый модем
analytic attack	tahliliy hujum	аналитическая атака
anchor	yakor	якорь
Andrew corporation	Andrew korporatsiyasi	корпорация Andrew
animation	animatsiya, multiplikatsiya	анимация
animitated GIF	animatsiyalangan GIF	анимированный GIF
anonymous FTP-access	FTPdan yashirin erkin foydalanish	анонимный доступ FTP
antenna	antenna	антенна
antiglare covering	yaltirashga qarshi ustki qatlam	антибликовое покрытие
antivirus software	virusga qarshi dastur	антивирусная программа
Apple Computer corporation	Apple Computer korporatsiyasi	корпорация Apple Computer
applet	applet	апплет
application	qo'llanma	приложение
application-level gateway	amaliy pog'ona shluzi	шлюз прикладного уровня
architecture	arxitektura, me'moriy tuzilma	архитектура
archive	arxiv	архив
archive business	arxiv ishi	архивное дело
archive document	arxiv hujjati	архивный документ
archive fund	arxiv fondi	архивный фонд
archiver	arxivator	архиватор
array	massiv	массив
array processor	matriksaviy protsessor	матричный процессор
artificial intelligence	sun'iy tafakkur	искусственный интеллект
artificial language	sun'iy til	искусственный язык
ASP page	ASP sahifasi	страница ASP
Assembly language	Assembler tili	язык Ассемблера
assurance	kafolatlar	гарантии
assurance of information protection mechanisms	axborotni muhofazasini ta'minlovchi mexanizmlarni kafolatlanganligi	гарантированность механизмов обеспечения защиты информации
Asynchronous Transfer Mode (ATM)	uzatishning asinxron rejimi	асинхронный режим передачи

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
asynchronous transmission	asinxron uzatish	асинхронная передача
AT&T corporation	AT&T korporatsiyasi	корпорация AT&T
ATM basic functional profile	ATM asosiy funksional profili (kasbiy yo'nalish)	базовый функциональный профиль ATM
ATM Forum consortium	ATM Forum konsorsiumi	консорциум ATM Forum
ATM switch	ATM uzib-ulagichi	коммутатор ATM
attack	hujum	атака
attack detection	hujumni payqash	обнаружение атаки
attack identification	hujumni tanish	распознавание атаки
attack on encrypted text	shifrlangan matnga hujum	атака на зашифрованный текст
attack on open text	ma'lum ochiq matnga hujum	атака на известный открытый текст
attestation	attestatsiya, shahodatlash	аттестация
attestation of informatization object	axborotlashtirish obyektining attestatsiyasi	аттестация объекта информатизации
attestation of protection object	muhofaza obyektini shahodatlash	аттестация объекта защиты
attribute	atribut	атрибут
audience	auditoriya	аудитория
audio message	nutqiy xabar	речевое сообщение
audiovisual product	audiovizual asar	аудиовизуальное произведение
audit journal	audit jurnali	журнал аудита
authentication	autentifikatsiya, muvofiqlash	аутентификация
authenticity checking	haqiqiylikni tekshirish	проверка подлинности
authority	vakolatlar	полномочия
authorization	mualliflash	авторизация
authorized access	ruxsatli erkin foydalanish	санкционированный доступ
automated deciphering	avtomatik shifrni buzib ochish	автоматическое дешифрование
automated information systems and technologies support tools	avtomatlashtirilgan axborot tizimlari va ularning texnologiyalarini ta'minlash vositalari	средства обеспечения автоматизированных информационных систем и их технологий
automated system	avtomatik tizim	автоматическая система
automated system security	avtomatlashtirilgan tizimning xavfsizligi	безопасность автоматизированной системы
automated data processing	ma'lumotlarga avtomatlashtirilgan ishlov berish	автоматизированная обработка данных
automated deciphering	avtomatlashtirilgan shifrni buzib ochish	автоматизированное дешифрование
automated information technology	avtomatlashtirilgan axborot texnologiyasi	автоматизированная информационная технология
automated management system	avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT)	автоматизированная система управления (АСУ)
automated system	avtomatlashtirilgan tizim	автоматизированная система
automated work place	avtomatlashtirilgan ish joyi (AIJ)	автоматизированное рабочее место (APM)
avalanche-type addressing	shiddatli manzillash	лавиная адресация
backbone	magistral	магистраль
backbone network	tayanch tarmoq	базовая сеть
background	taglik	подложка
background mode	fon rejimi	фондовый режим
background sound	fon tovush yozuvi	фонозная звукозапись

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
backup	zahiralash	резервирование
backup copy	zahira nusxa	резервная копия
backup procedure	zahiraviy nusxalash	резервное копирование
bandwidth	yo'l-yo'l kengligi	ширина полосы
banking network	bank tarmog'i	банковская сеть
banking system	bank tizimi	банковская система
bankmate	bankomat	банкомат
banner	banner	баннер
banner advertisement	banner reklamasi	баннерная реклама
banner area	reklama maydonchasi	рекламная площадка
banner demonstration	banner namoyishi	баннеропоказ
banner exchange network	banneralmashish tarmog'i	баннерообменная сеть
banner networks	reklama tarmog'i	рекламная сеть
banner place	reklama o'rni	рекламное место
banyan network	banyan tarmog'i	баньяновая сеть
Banyan Systems corporation	Banyan Systems korporatsiyasi	корпорация Banyan Systems
bar code	shtrixli kod	штриховой код
bare integrated circuit	yalang integral sxema	голая интегральная схема
bare integrated circuit	qobiqsiz integral sxema	безкорпусная интегральная схема
base station	tayanch stansiya	базовая станция
baseband channel	asosyo'l-yo'lli kanal	основополосный канал
baseband signal	asosyo'l-yo'lli signal	основополосный сигнал
basic data array	asosiy ma'lumotlar massivi	базовый массив данных
basic functional profile	asosiy funksional profil (kasbiy yo'nalish)	базовый функциональный профиль
BASIC language	BASIC tili	язык BASIC
basis alternative	bazis variant	базисный вариант
bastion host	bastion	бастион
baud	bod	бод
Bay Networks corporation	Bay Networks korporatsiyasi	корпорация Bay Networks
beta testing	beta testlash	бета-тестирование
bibliographic description	bibliografik ta'rif	библиографическое описание
billing	billing	биллинг
biological informatics	biologik informatika	биологическая информатика
biometric	biometrik	биометрический
biometric technology	biometrik texnologiya	биометрическая технология
bionics	bionika	бионика
bipolar code	ikki qutbli kod	биполярный код
B-ISDN (Broadband Integrated Services Digital Network)	xizmatlari birlashgan keng yo'l-yo'lli raqamli tarmoq	широкополосная цифровая сеть с интеграцией услуг
bit	bit	бит
bits per second (bps)	bit sekundiga	бит в секунду
blended portal	aralash portal	смешанный портал
block cipher	blokli shifr	блочный шифр
bookmarks	xatcho'p	закладки
boolean algebra	bul algebrasi	булева алгебра
boot virus	yuklovchi virus	загрузочный вирус

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
Borland International corporation	Borland International korporatsiyasi	корпорация Borland International
brand	brend	бренд
bridge	ko'prik	мост
brightness	ravshanlik	яркость
broadband channel	keng yo'l-yo'lli kanal	широкополосный канал
broadband network	keng yo'l-yo'lli tarmoq	широкополосная сеть
broadband transmission	ma'lumotlarni keng yo'l-yo'lli uzatish	широкополосная передача данных
broadcasting	kengeshitirishlar	широковещание
broker	broker	брокер
router	ko'prik-yo'naltirgich	мост-маршрутизатор
browser	brauzer, ko'rish muharriri	браузер
brush	mo'yqalam	кисть
BSDI corporation	BSDI korporatsiyasi	корпорация BSDI
buffer	bufer	буфер
Bulletin Board System (BBS)	elektron e'lonlar taxtasi	электронная доска объявлений
burn out of a banner	bannerning kuyishi	сгорание баннера
bus	shina	шина
business	biznes	бизнес
business solutions	biznes yechim	бизнес-решение
business-to-business (B2B)	biznes uchun biznes	бизнес для бизнеса
business-to-customer (B2C)	iste'molchi uchun biznes	бизнес для потребителя
bypass and replacement graph	aylanib o'tishlar va almashishlar grafigi.	график обходов и замен
byte	bayt	байт
C language	Ci tili	язык C
C# language	C# tili	язык C#
C++ language	C++ tili	язык C++
cable	kabel	кабель
cable local-area network	kabelli mahalliy tarmoq	кабельная локальная сеть
cable modem	kabelli modem	кабельный модем
cable network	kabelli tarmoq	кабельная сеть
cable telephony	kabelli telefoniya	кабельная телефония
cable television	kabelli teleko'rsatuv	кабельное телевидение
Cabletron Systems corporation	Cabletron Systems korporatsiyasi	корпорация Cabletron Systems
cache	keshlash	кэширование
cache memory	kesh-xotira	кэш-память
calculator	kalkulator	калькулятор
call centre	chaqiriqlarga ishlov berish markazi	центр обработки вызовов
callback	teskari chaqiriq	обратный вызов
call-back	avto terish	автодозвон
Cambridge ring	Kembridj xalqasi	кембриджское кольцо
camera	kamera	камера
Canon corporation	Canon korporatsiyasi	корпорация Canon
card with magnetic strip	magnit yo'lli karta	карта с магнитной полосой
Carrier Sense Multiple Access with Collision Detection (CSMA/CD)	uzatish nazorati va to'qnashuvlarni aniqlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с контролем передачи и обнаружением столкновений
cartographical communication	kartografik kommunikatsiya	картографическая коммуникация

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
cartographical databank	kartografik ma'lumotlar banki	картографический банк данных
cartographical database	kartografik ma'lumotlar bazasi	картографическая база данных
cartographical information	kartografik axborot	картографическая информация
cartridge	kartridj	картридж
catalogue	katalog	каталог
category of access	erkin foydalanish toifasi	категория доступа
category of protection	muhofaza toifasi	категория защиты
Catode-Ray Tube (CRT)	katod nurlı trubka	трубка с катодными лучами
cell	uya	ячейка
cell relay	uyali qayta uzatish	ретрансляция ячеек
Cellular Digital Packet Data (CDPD)	uyalashgan raqamli paketlashgan ma'lumotlar	ячеистые цифровые пакетные данные
central processor	markaziy protsessor	центральный процессор
centralized architecture	markazlashgan arxitektura	централизованная архитектура
centralized database	markazlashgan ma'lumotlar bazasi	централизованная БД
certificate	sertifikat	сертификат
certificate authority	sertifikatlash markazi	сертификационный центр
certified centers	tasdiqlovchi markazlar	удостоверяющие центры
channel	kanal	канал
channel level coding	kanalli shifrlash	канальное шифрование
character	ramz	знак
character based information system	axborotning nishonli tizimi	знаковая система информации
character recognition	ramzni tanish	распознавание символов
charades with temporarily lock	muvaqqat qulflı jumboqlar	шарады с временным замком
chat	chat	чат
cheat	chit	чит
checkpoint	nazorat nuqtasi	контрольная точка
checksum	nazorat yig'indisi	контрольная сумма
chief editor	bosh muharrir	главный редактор
Chill language	Chill tili	язык Chill
chip	chip	чип
chipset	chipset	чипсет
cipher	shifr	шифр
cipher text	shifrlangan matn	шифртекст, шифрограмма
cipher text	shifrmatn	шифртекст
cipher's gamma	shifr gammasi	гамма шифра
ciphering algorithm	shifrlash algoritmi	алгоритм шифрования
ciphering tools	shifrlash vositalari	шифровальные средства
circuit switching	kanallarnı uzib-ulash	коммутация каналов
circuit-level gateway	seans pog'onasi shluzi	шлюз сеансового уровня
Cisco Systems corporation	Cisco Systems korporatsiyasi	корпорация Cisco Systems
classification index	tasnif indeksi	классификационный индекс
classification of information and its bearers as secret	ma'lumotlar va ularni tashuvchilarnı maxfiylashtirish	засекречивание сведений и их носителей
classification of protection	muhofaza tasniflagichi	классификация защиты
classifier	tasniflagich	классификатор
clearing	kliring	клиринг

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
click	chertish	клик
client	mijoz	клиент
client-bank system	mijoz-bank tizimi	система клиент-банк
client-server	mijoz-server	клиент-сервер
client-server architecture	mijoz-server arxitekturasi	архитектура клиент-сервер
client-side software	mijoz tomonidagi dastur	программа на стороне клиента
cloaking	kloaking	клоакинг
clock rate	taktlash chastotasi	тактовая частота
clock tick	takt	такт
clocking	taktlash	тактирование
cloning of information systems	axborot tizimlarini klonlash	клонирование информационных систем
closed	yopiq	закрытый
closed channel	yopiq kanal	закрытый канал
cluster	klaster	кластер
coaxial cable	koaksial kabel	коаксиальный кабель
COBOL language	COBOL tili	язык COBOL
code	kod	код
Code Division Multiple Access (CDMA)	kodli ajratishli ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с кодовым разделением
code fragment	kod bo'lagi	фрагмент кода
codec	kodek	кодек
coder	koder	кодер
codifier of computer crimes, classifier of computer crimes	kompyuter jinoyatlari tasniflagichi	кодификатор компьютерных преступлений, классификатор компьютерных преступлений
coding	kodlash	кодирование
coding key	kodlash kaliti	ключ кодирования
cognitive technologies	kognitiv texnologiyalar	когнитивные технологии
coherence	kogerentlik	когерентность
coherent optoelectronics	kogerent optoelektronika	когерентная оптоэлектроника
collapse functional profile	chala funksional ixtisos, chala funksional profil	коллапсный функциональный профиль
collision	kolliziya	коллизия
collocation	sheriklik	колокейшн
colour	rang	цвет
colour print	rangli choplash	цветная печать
command line	buyruq satri	командная строка
commercial information	tijorat axboroti	коммерческая информация
commercial secret	tijorat siri	коммерческая тайна
communication processor	kommunikatsiya protsessori	коммуникационный процессор
common information space	yagona axborot makoni	единое информационное пространство
common link	umumiy bo'g'in	общее звено
Common Management Information Protocol (CMIP)	boshqaruvchi axborotning umumiy bayonnomasi	общий протокол управляющей информации
communication	kommunikatsiya, kommunikatsiyalar	коммуникация, коммуникации
communication channel	aloqa kanali	канал связи
communication controller	kommunikatsiya nazoratchisi	коммуникационный контроллер

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
communication in Internet	Internetda muloqot	общение в Интернете
communication network	aloqa tarmog'i, kommunikatsiya tarmog'i	сеть связи
communication science	kommunikativistika	коммуникативистика
communication service user	aloqa foydalanuvchisi	пользователь связи
communication services	aloqa xizmatlari	услуги связи
communication session	aloqa seansi	сеанс связи
communication system	kommunikatsiya tizimi	коммуникационная система
communication tools	aloqa vositalari	средства связи
communicator	bog'lagich	коммуникатор
Compact Disk (CD)	ixcham disk	компакт-диск
companding	zichlash-kengaytirish	компаандирование
Compaq Computer corporation	Compaq Computer korporatsiyasi	корпорация Compaq Computer
compiler	kompilyator, to'la o'g'irgich	компилятор
component software	tarkibiy qismli dasturiy ta'minot	компонентное программное обеспечение
compression	taxlam, zichlash	упаковка
computer	kompyuter	компьютер
computer advertisement	kompyuter reklamasi	компьютерная реклама
Computer- Aided Software Engineering (CASE)	kompyuterlashgan dasturiy ta'minot ishlab chiqish	компьютеризованная разработка программного обеспечения
computer architecture	kompyuter arxitekturasi	архитектура компьютера
computer card	kompyuter kartochkasi	компьютерная карточка
computer communication	kompyuter aloqasi	компьютерная связь
computer complex	hisoblash majmui	вычислительный комплекс
computer crimes	kompyuter jinoyatlari	компьютерные преступления
computer fraud	kompyuter qallobligi	компьютерное мошенничество
computer game	kompyuter o'yini	компьютерная игра
computer graphics	kompyuter grafikasi	компьютерная графика
computer information modification	kompyuter axboroti turlanishi	модификация компьютерной информации
computer language	kompyuter tili	компьютерный язык
computer law	kompyuter huquqi	компьютерное право
computer literacy	kompyuter savodxonligi	компьютерная грамотность
computer map	kompyuter xaritasi	компьютерная карта
computer music	kompyuter musiqasi	компьютерная музыка
computer network	hisoblash tarmog'i, kompyuter tarmog'i	вычислительная сеть
computer network node	hisoblash tarmog'i bog'lamasi	узел вычислительной сети
computer process	hisoblash jarayoni	вычислительный процесс
computer program	kompyuter dasturi	компьютерная программа
computer protection	kompyuter muhofazasi	защита компьютера
computer sabotage	kompyuter ish tashlashi	компьютерный саботаж
computer science	kompyuter ilmi	компьютерная наука
computer science objects	informatika obyekt	объект информатики
computer security indicator	hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganligi ko'rsatkichi	показатель защищенности средств вычислительной техники
computer speed	kompyuter tezligi	быстродействие компьютера

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
computer system	hisoblash tizimi, kompyuter tizimi	вычислительная система, компьютерная система
computer system architecture	hisoblash tizimi arxitekturasi	архитектура вычислительной системы
computer system audit	kompyuter tizimi auditi	аудит компьютерной системы
computer system protection	hisoblash tizimining muhofazasi	защита вычислительной системы
computer technology	hisoblash texnikasi, kompyuter texnologiyasi	вычислительная техника, компьютерная технология
computer telephony	kompyuter telefoniyasi	компьютерная телефония
computer tools	hisoblash texnikasi vositasi	средство вычислительной техники
computer virus	kompyuter virusi	компьютерный вирус
Computer-Aided Design (CAD)	kompyuterlashgan loyihalash	компьютеризованное проектирование
Computer-Aided Engineering (CAE)	muhandislik mehnatini kompyuterlashtirish	компьютеризация инженерного труда
Computer-Aided Logistics System (CALS)	kompyuterlashgan logistik tizim	компьютеризованная логистическая система
Computer-Aided Manufacturing (CAM)	kompyuterlashgan ishlab chiqarish	компьютеризованное производство
Computer-Aided System (CAS)	kompyuterlashgan tizim	компьютеризованная система
computer-aided translation	kompyuterlashgan tarjima	компьютеризованный перевод
computer-aided translation	mashina tarjimasi	машинный перевод
Computer-Integrated Manufacturing (CIM)	ishlab chiqarishni kompyuterlashgan avtomatlashtirish	комплексная автоматизация производства
computerisation	kompyuterlashtirish	компьютеризация
computer-prone	kompyuteramaniya	компьютеромания
computers' generation	kompyuterlar avlodi	поколение компьютеров
computer-to-press	kompyuter-bosma	компьютер-печать
computing machine	hisoblash mashinasi	вычислительная машина
computing machinery object	hisoblash texnikasining obykti	объект вычислительной техники
concentrator	to'plagich	концентратор
concept of information protection	axborot muhofazasi tamoyillari	концепция защиты информации
conference	konferensiya	конференция
Conference On Data SYstem Language (CODASYL)	axborot tizimlari tillari bo'yicha konferensiya	конференция по языкам информационных систем
confidentiality	maxfiylik grifi	гриф секретности
confidentiality mark	maxfiylik belgisi	метка конфиденциальности
confidentiality of information	axborot mahfiyligi	конфиденциальность информации
configuration	tarkibiy tuzilma	конфигурация
conformance	meyorlik	конформность
connection order	ulanishga buyurtma	заказ на соединение
connectivity	bog'liqlik	коннективность
console	konsol	консоль
console computer	konsolli kompyuter	консольный компьютер
consulting	konsalting	консалтинг
content	bari axborot, kontent	контент
context menu	matnbop menyu	контекстное меню
context online advertising	matnbop reklama	контекстная реклама
continuous signal	uzluksiz signal	непрерывный сигнал

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
continuous work and operation recovery plan	to'xtovsiz ishni ta'minlash va faoliyatni qayta tiklash rejasi	план обеспечения непрерывной работы и восстановления функционирования
control access list	erkin foydalanishning nazorat ro'yxati	контрольный список доступа
control journal	nazorat jurnali	контрольный журнал
controlled access system	nazorat qilinadigan erkin foydalanish tizimi	система контролируемого доступа
controller	nazoratchi	контроллер
convergence	konvergensiya	конвергенция
converter	o'zgartgich	конвертор
cookies	avvalgi iz	куки
coprocessor	hamprocsessor	сопроцессор
copy protection	nusxa olishdan muhofazalash	защита от копирования
copyright	mualliflik huquqi	авторское право
copyright symbol	mualliflik huquqini qo'riqlash nishoni	знак охраны авторского права
corporate information system	korporativ axborot tizimi	корпоративная информационная система
corporate portal	korporativ portal	корпоративный портал
counter	sanagich	счётчик
country code	mamlakat kodi	код страны
cracker	kreker, sindiruvchi	крекер
credit card	kredit kartochoika	кредитная карточка
criteria of information security	axborot xavfsizligi ko'rsatgichi	критерий безопасности информации
critical information	nozik axborot	критичная информация
Crook's cryptosystem	Kruk kriptotizimi	криптосистема Крука
crossware	kross-dastur	кросс-программа
cryptanalysis	kriptotahlil	криптоанализ
crypto analytical attack	kriptotahliliy hujum	криптоаналитическая атака
cryptographic algorithm	kriptografik algoritim	криптографический алгоритм
cryptographic equipment	kriptografik jihoz	криптографическое оборудование
cryptographic information conversion	axborotni kriptografik o'zgartirish	криптографическое преобразование информации
cryptographic key	kriptografik kalit	ключ криптографический
cryptographic method of information protection	axborotni muhofaza qilishning kriptografik usuli	криптографический метод защиты информации
cryptographic protection	kriptografik muhofaza	криптографическая защита
cryptographic protocol	kriptografik bayonnoma	криптографический протокол
cryptographic system	kriptografik tizim	криптографическая система
cryptography	kriptografiya	криптография
cryptology	kriptologiya	криптология
cryptosystem	kriptotizim	криптосистема
cryptosystem with elliptical curves	elliptik egri chiziqli kriptotizim	криптосистема с эллиптическими кривыми
cryptosystem with provate key	maxfiy kalitli kriptotizim	криптосистема с секретным ключом
cryptosystem with public key	ochiq kalitli kriptotizim	криптосистема с открытым ключом
cryptosystem with temporarily disclosure	muvaqqat kriptotizim	криптосистема с временным раскрытием
cursor	kursor, nishon	курсор

INGLIZCHA

customer service terminal
 customer to customer (C2C)
 cyber sickness
 cyberculture
 cybernetics
 cyberspace
 cyclic ring
 Cyrix corporation
 data
 data
 data actualization
 data authentication

 data carrier
 data damage
 Data Definition Language (DDL)
 data field
 data filtering
 data fragment
 Data General corporation
 data integrity
 data interchange
 data item
 data link layer
 Data Manipulation Language (DML)
 data model
 data processing
 data processing system
 data protection
 data protection system
 data quality
 data replication
 data search
 data security
 data transmission blocking

 Data Transmission Channel (DTC)
 data unit
 databank
 database (DB)

 database adaptation
 database administrator
 database author
 database distribution
 DataBase Management System (DBMS)
 database modification

O'ZBEKCHA

xizmat terminali
 iste'molchi iste'molchi uchun
 kiberkasalliklar
 kibermadaniyat
 kibernetika
 kibermakon
 davriy halqa
 Cyrix korporatsiyasi
 ma'lumotlar
 ma'lumotlarni ulash
 ma'lumotlarni dolzarblash
 ma'lumotlar autentifikatsiyasi,
 ma'lumotlarni muvofiqlash

 ma'lumotlar tashuvchisi
 ma'lumotlarning buzilishi
 ma'lumotlarni tavsiflash tili
 ma'lumotlar maydoni
 ma'lumotlarni filtrlash
 ma'lumotlar bo'lagi
 Data General korporatsiyasi
 ma'lumotlar butunligi
 ma'lumotlar almashuvi
 ma'lumotlar elementi
 kanal pog'onasi
 ma'lumotlarni boshqarish tili
 ma'lumotlar modeli
 ma'lumotlarga ishlov berish
 ma'lumotlarga ishlov berish tizimi
 ma'lumotlar muhofazasi
 ma'lumotlar muhofazasi tizimi
 ma'lumotlar sifati
 ma'lumotlarni nusxalashtirish
 ma'lumotlar izlash
 ma'lumotlarning xavfsizligi
 ma'lumotlar uzatishni qamal qilish,
 ma'lumotlar uzatishni to'sish

 ma'lumotlar uzatish kanali
 ma'lumotlar bloki
 ma'lumotlar banki
 ma'lumotlar bazasi (MB), ma'lumotlar
 ombori (MO)

 ma'lumotlar bazasini moslashtirish
 ma'lumotlar bazasi ma'muri
 ma'lumotlar bazasi muallifi
 ma'lumotlar bazasini tarqatish
 ma'lumotlar bazalarini boshqaruv
 tizimi
 ma'lumotlar bazasining turlanishi

RUSCHA

терминал сервисного обслуживания
 потребитель для потребителя
 киберблезни
 киберкультура
 кибернетика
 киберпространство
 даврическое кольцо
 корпорация Cyrix
 данные
 подключение данных
 актуализация данных
 аутентификация данных

 носитель данных
 повреждение данных
 язык описания данных
 поле данных
 фильтрация данных
 фрагмент данных
 корпорация Data General
 целостность данных
 обмен данными
 элемент данных
 канальный уровень
 язык манипулирования данными
 модель данных
 обработка данных
 система обработки данных
 защита данных
 система защиты данных
 качество данных
 тиражирование данных
 поиск данных
 безопасность данных
 блокирование передачи данных

 канал передачи данных
 блок данных
 банк данных
 база данных (БД)

 адаптация базы данных
 администратор базы данных
 автор базы данных
 распространение базы данных
 система управления базами данных
 модификация базы данных

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
database publishing	ma'lumotlar bazasini chop etish	выпуск базы данных
database use	ma'lumotlar bazasidan foydalanish	использование базы данных
deadlock	boshi berk holat	тупиковая ситуация
DEC corporation	DEC korporatsiyasi	корпорация DEC
deciphering	dastlabki matnga o'g'irish	расшифрование
decryption	shifrnı kalitsiz ochish	дешифрование
dedicated line	ajratilgan aloqa liniyasi	выделенная линия связи
default	sukut	умолчание
Dell Computer corporation	Dell Computer korporatsiyasi	корпорация Dell Computer
Delphi language	Delphi tili	язык Delphi
demon	demon	демон
denial of service	xizmatni rad etish	отказ в обслуживании
design	dizayn	дизайн
device file	qurilma fayli	файл устройства
dialog	dialog	диалог
digital	raqamli	цифровой
digital age	raqam asri	цифровой век
digital camera	raqamli kamera	цифровая камера
digital cash	raqamli pul	цифровые деньги
digital certificate	raqamli sertifikat	цифровой сертификат
digital data signalling link	raqamli signalizatsiyaning ma'lumotlar bo'g'ini	звено данных сигнализации цифровое
digital divide	raqamli tabaqalanish	цифровое неравенство, цифровой разрыв, цифровой раскол
digital economy	raqamli iqtisodiyot	цифровая экономика
digital envelop	raqamli konvert	цифровой конверт
Digital European Cordless Telecommunications (DECT)	raqamli Yevropa simsiz aloqasi	цифровая европейская беспроводная связь
digital image	raqamli tasvir	цифровое изображение
digital library	elektron kutubxona	электронная библиотека
digital map	raqamli xarita	цифровая карта
digital modem	raqamli modem	цифровой модем
digital network	raqamli tarmoq	цифровая сеть
digital photographic camera	raqamli fotoapparat	цифровой фотоаппарат
digital poligraphy	raqamli poligrafiya	цифровая полиграфия
digital radio	raqamli radio	цифровое радио
digital signal	raqamli signal	цифровой сигнал
digital signal processor	signallarnı raqamli protsessori	цифровой процессор сигналов
digital signature	raqamli imzo	цифровая подпись
Digital Subscriber Line (DSL)	raqamli abonent liniyasi	цифровая абонентская линия
digital system	raqamli tizim	цифровая система
digital television	raqamli teleko'rsatuv	цифровое телевидение
Digital Video Disk (DVD)	raqamli videodisk	цифровой видеодиск
digital wallet	raqamli hamyon	цифровой бумажник
digitalization	otsifrovka, raqamlash	оцифровка
digitizer	raqamlashtiruvchi	дигитайзер
Digit-to-Analog Conversion (DAC)	raqam-analog o'zgartirishi	цифро-аналоговое преобразование
directory	direktoriya	директория

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
directory	diskdagi katalog	каталог на диске
disassembling	dizassemblash	дизассемблирование
disclosure	buzib ochish	раскрытие
discredit	qadrsizlanish	компрометация
discredit emission	qadrsizlovchi nurlanish	компрометирующее излучение
discredit of information	axborot qadrsizlanishi	компрометация информации
discrete	diskret	дискретный
disk	disk	диск
display resolution	ekran ajrata olishi	разрешение экрана
disposable digital signature	birmarotabali raqamli imzo	одноразовая цифровая подпись
disposable notebook	birmarotabali yon daftar	одноразовый блокнот
distance education	masofaviy ta'lim	дистанционное образование
distance learning	masofaviy o'qitish	дистанционное обучение
distant data processing	ma'lumotlarga masofadan ishlov berish	обработка данных дистанционная
Distributed Computing Environment (DCE)	ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish muhiti	распределенная среда обработки данных
distributed data bank	taqsimlangan ma'lumotlar banki	распределенный банк данных
Distributed Data Processing (DDP)	ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish	распределенная обработка данных
Distributed DataBase (DDB)	taqsimlangan ma'lumotlar bazasi	распределенная база данных
Distributed Queue Double Bus (DQDB)	taqsimlangan ikki yoqlama navbatli shina	распределенная двойная шина с очередями
distributive	distributiv	дистрибутив
DNS name	DNS nomi	имя DNS
DNS server	DNS serveri	сервер DNS
document	hujjat	документ
document processing	hujjatga ishlov berish	обработка документов
documented information	hujjatlashtirilgan axborot	документированная информация
documented scientific information	hujjatlashtirilgan ilmiy-texnikaviy axborot	документированная научно-техническая информация
domain	domen	домен
domain name	domen nomi	доменное имя
domain name registrant	domen nomlari ro'yxatchisi	регистратор доменных имен
domain name registration	domen nomlari ro'yxatga kiritish	регистрация доменного имени
domain name registry	domen nomlari reyestri	реестр доменных имен
domain name resolution	domen nomi ajrataolishi	разрешение доменных имен
domain name server	domen nomlari serveri	сервер имен доменов
Domain Name Service (DNS)	domen nomlari xizmati	служба доменных имен
domain name system	nomlarning domen tizimi	доменная система имен
dome address	domen manzili	доменный адрес
doorway	dorvey	дорвей
DOS	DOS operatsion tizimi	операционная система DOS
driver	drayver	драйвер
DSDM consortium	DSDM konsorsiumi	консорциум DSDM
dual-homed gateway	ikkiyuqli shluz	шлюз двудомный
dual-port gateway	ikkiportli shluz	шлюз двухпортовый
DVI input	DVI kirish	DVI вход

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
dynamic HTML	dinamik HTML	динамический html
dynamic web template	dinamik veb qolipi	динамический веб-шаблон
e-development	AKT yordamida taraqqiyot	развитие с использованием ИКТ
e-document copy on paper medium	elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasi	копия электронного документа на бумажном носителе
efficiency norms of information protection	ma'lumotlarni muhofazalash samaradorligining me'yorlari	нормы эффективности защиты информации
efficiency of information protection	axborot muhofazasini samaradorligi	эффективность защиты информации
electrical communication	elektr aloqasi	электрическая связь
electronic document hashing function	elektron hujjat xesh-funksiyasi	хэш-функция электронного документа
electromagnetic compatibility	elektromagnit uyg'unlik	электромагнитная совместимость
electromagnetic radiation	elektromagnit nurlanish	электромагнитное излучение
electromagnetic spectrum	elektromagnit spektr	электромагнитный спектр
electromagnetic wave	elektromagnit to'lqin	электромагнитная волна
electronic advising	elektron maslahat	электронная консультация
electronic analogue of autograph	o'z qo'li bilan qo'yilgan imzoning elektron analogi	электронный аналог собственноручной подписи
electronic archive	elektron arxiv	электронный архив
electronic army	elektron armiya	электронная армия
electronic auction	elektron auksion	электронный аукцион
electronic bank	elektron bank	электронный банк
electronic billing	elektron billing	электронный биллинг
electronic book	elektron kitob	электронная книга
electronic broker	elektron broker	электронный брокер
electronic brush	elektron mo'yqalam	электронная кисть
electronic business (e-business)	elektron biznes	электронный бизнес
electronic business assurance	elektron tijorat yuritish bo'yicha xizmatlar sifatiga kafolat	гарантия качества услуг по ведению электронного бизнеса
electronic business oriented on business partner	biznes hamkor uchun mo'ljallangan elektron biznes	бизнес электронный, ориентированный на бизнес-партнера
electronic business oriented on end user	oxirigi foydalanuvchiga mo'ljallangan elektron biznes	бизнес электронный, ориентированный на конечного пользователя
electronic camera	elektron fotoapparat	электронный фотоаппарат
electronic cash	elektron naqd pul	электронная наличность
electronic catalog	elektron katalog	электронный каталог
electronic commerce, e-commerce	elektron tijorat	электронная коммерция
electronic community	elektron hamjamiyat	электронное сообщество
electronic computer	elektron hisoblash mashinasi (EHM)	электронная вычислительная машина (ЭВМ)
electronic consulting	elektron konsalting	электронный консалтинг
Electronic Data Interchange (EDI)	ma'lumotlarni elektron almashuvi	электронный обмен данными
electronic digital signature	elektron raqamli imzo (ERI)	электронная цифровая подпись
electronic document	elektron hujjat, elektron shakldagi hujjat	электронный документ, документ в электронной форме отображения
electronic document attributes	elektron hujjatning rekvizitlari	реквизиты электронного документа
Electronic Document Flow (EDF)	elektron hujjat aylanishi	электронный документооборот

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
electronic document representation forms	elektron hujjat taqdim qilish shakllari	формы представления электронного документа
electronic document structure	elektron hujjat tuzilmasi	структура электронного документа
electronic economy	elektron iqtisodiyot	электронная экономика
electronic exchange	elektron birja	электронная биржа
electronic filing	elektron kartoteka	электронная картотека
electronic funds transfer	elektron pul o'tkazish	электронный денежный перевод
Electronic Funds Transfer (EFT)	pul vositalarining elektron almashuvi	электронный обмен денежными средствами
electronic glove	elektron qo'lqop	электронная перчатка
electronic government, e-government	elektron hukumat, e-hukumat	электронное правительство, э-правительство
electronic intermediary	elektron vositachi	электронный посредник
electronic journal	elektron jurnal, elektron oynoma	электронный журнал
electronic mail (e-mail)	elektron pochta	электронная почта
electronic mail address	elektron pochta manzili	электронный почтовый адрес
electronic mail box	elektron pochta qutisi	электронный почтовый ящик
electronic mailing list	elektron pochta tarqatmasi	электронная почтовая рассылка
electronic mall	hammabop elektron savdo maydonchasi	электронная торговая универсальная площадка
electronic map	elektron xarita	электронная карта
electronic market	elektron bozor	электронный рынок
electronic marketing	elektron marketing	электронный маркетинг
electronic marketplace (e-marketplace)	elektron bozor	рынок электронный
electronic money	elektron pul	электронные деньги
electronic office	elektron idora	электронный офис
electronic payment	elektron to'lov	электронный платеж
electronic payments system	elektron to'lovlar tizimi	система электронных платежей
electronic pen	elektron pero	электронное перо
electronic politics	elektron siyosat	электронная политика
electronic procurement	elektron ta'minot, elektron xaridlar	электронное снабжение, электронные закупки
electronic publishing house	elektron nashriyot	электронное издательство
electronic purse	elektron hamyon	электронный кошелек
electronic readiness	elektronlashtirishga tayyorlik	готовность к электронизации
electronic service	elektron xizmat	электронный сервис
Electronic Software Distribution (ESD)	dasturiy ta'minotni elektron tarqatish	электронное распространение программного обеспечения
electronic store (e-shop)	elektron do'kon	электронный магазин
electronic supply chain	yetkazib beruvchilar elektron tarmog'i	электронная сеть поставщиков
electronic tender	elektron tender	электронный тендер
electronic text	elektron matn	электронный текст
electronic trade	elektron savdo	электронная торговля
electronic trade participant	elektron savdo ishtirokchisi	участник электронной торговли
electronic trade performing person	elektron savdoni amalga oshiruvchi shaxs	лицо, осуществляющее электронную торговлю
electronic travel agency	elektron sayyohlik agentligi	электронное туристическое агентство

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
electronic wallet	elektron kissa	электронный бумажник
electronics	elektronika	электроника
electronics taxes	elektron soliqlar	электронные налоги
El-Gamal's algorithm	Al-Jamol algoritmi	Эль-Гамалья алгоритм
emitter	emitent	эмитент
emulation	emulyatsiya	эмуляция
encapsulation	inkapsulyatsiya	инкапсуляция
enciphered text	shifmatn	зашифрованный текст
enciphering	shifmatnga o'g'irish	зашифрование
encoding	kodlama	кодировка
encryption	shifrlash	шифрование
endpoint node	oxirgi bog'lama	оконечный узел
end-to-end encryption	oxirgi shifrlash	оконечное шифрование
end-to-end equipment	oxirgi jihoz	оконечное оборудование
engine	yuritma	двигок
enterprise network	korporativ tarmoq	корпоративная сеть
Enterprise Resource Planning (ERP) system	korxonra resurslarini rejalashtirish tizimi	система планирования ресурсов предприятия
e-readiness	axborot jamiyatida yashashga tayyorlik	готовность к жизни в информационном обществе
ergonomics	ergonomika	эргономика
error correcting codes	xato tuzatuvchi kodlar	коды, исправляющие ошибки
e-signature certificate user	imzo kaliti sertifikati foydalanuvchisi	пользователь сертификата ключа подписи
e-signature purpose	elektron raqamli imzoning tayinlanishi	назначение электронной цифровой подписи
e-signature tools	elektron raqamli imzo vositalari	средства электронной цифровой подписи
e-signature tools certificate	elektron raqamli imzo vositalari sertifikati	сертификат средств электронной цифровой подписи
ether	efir	эфир
etiquette of Internet	Internet etiketi	этикет Интернета
European Academic Research Network (EARN)	Yevropa akademik tadqiqot tarmog'i	европейская академическая исследовательская сеть
European association of research network	Yevropa tadqiqot tarmoqlari uyushmasi	европейская ассоциация исследовательских сетей
European Committee for Banking Standards (ECBS)	bank standartlari bo'yicha Yevropa qo'mitasi	европейский комитет банковских стандартов
European multiprotocol trunk	Yevropa ko'pbyaynomali magistrallari	европейская многопротокольная магистраль
European strategic program of IT research	axborot texnologiyalari sohasida tadqiqotlar va rivojlanish bo'yicha Yevropa strategik dasturi	европейская стратегическая программа исследований и развития в области информационной технологии
European Telecommunication Standards Institute (ETSI)	Yevropa telekommunkatsiya standartlari instituti	европейский институт телекоммуникационных стандартов
EUTELSAT european organization	EUTELSAT Yevropa tashkiloti	европейская организация EUTELSAT
event	voqea	событие
exchange	birja	биржа
exhaustive attack	to'la-to'kis hujum	исчерпывающая атака

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
expert system	ekspert tizim	экспертная система
explorer	sharhlovchi	обозреватель
exponential distribution of keys	kalitlarni eksponensial tarqatish	экспоненциальное распределение ключей
export	eksport	экспорт
eXtensible Markup Language (XML)	gipermatnli markerlashning kengayuvchan tili	расширяемый язык гипертекстовой разметки (XML)
external hyperlink	tashqi giper murojaat	внешняя гиперссылка
external Internet threats	Internetning tashqi tahdidlari	внешние угрозы Интернет
extra counting	aylantirish	накрутка
extranet	ekstranet tarmog'i	экстранет
facsimile	faksimil	факсимиле
facsimile communications	faksimil aloqa	факсимильная связь
fast packet	tezkor paket	быстрый пакет
fax modem	faks-modem	факс-модем
fax-server	faks-server	факс-сервер
feedback	teskari aloqa	обратная связь
Feistel's cipher	Feystel shifri	шифр Фейстеля
Fiber Distributed Data Interface (FDDI)	optik totali ma'lumotlarni taqsimlangan interfeysi	оптоволоконный распределенный интерфейс данных
field	maydon	поле
fifth generation language (5GL)	beshinchi avlod tili	язык пятого поколения
file	fayl	файл
file name extension	fayl ismi kengaytmasi	расширение имени файла
file server	fayl serveri	файловый сервер
file store	fayl ombori	файлохранилище
file types	fayl turlari	типы файлов
file virus	fayl virusi	файловый вирус
file-server	fayl-server	файл-сервер
filter	filtr	фильтр
filtering	filtrlash	фильтрация
financial system	moliya tizimi	финансовая система
finger ring	barmoq halqasi	кольцо на пальце
finite-state machine	chekli avtomat	конечный автомат
firewall	brandmauer	межсетевой экран
first generation language (1GL)	birinchi avlod tili	язык первого поколения
fixed routing	qaydlangan yo'naltirish	фиксированная маршрутизация
flag	bayroq	флаг
flash	flesh	флэш
flash memory	flesh-xotira	флэш-память
Flash technology	Flash texnologiyasi	технология Flash
floppy disk	egiluvchan disk, epchil disk	гибкий диск
folder	jild	папка
font	shrift	шрифт
font proportions	shrift nisbatlari	пропорции шрифта
font saturation	shrift to'yinganligi	насыщенность шрифта
font type face	shrift chizmasi	начертание шрифта
form	shakl	форма

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
format	format	формат
format converting	format o'zgartirish	конвертирование форматов
formatting	formatlash	форматирование
FORTRAN language	FORTRAN tili	язык FORTRAN
forum	forum	форум
fourth generation language (4GL)	to'rtinchi avlod tili	язык четвертого поколения
frame	freym, kadr	фрейм
frame relay	kadrlarni qayta uzatish	ретрансляция кадров
freebie	bepul	задаром
Freedom of Information Act 1966 (FOIA)	axborot erkinligi to'g'risidagi 1966 yil Qonuni	Закон о свободе информации 1966 года
freeware	bepul dasturiy ta'minot	бесплатное программное обеспечение
frequency	chastota	частота
Frequency Division Multiple Access (FDMA)	chastotani taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с разделением частоты
Frontpage server extensions	FrontPage server kengaytmalari	серверные расширения FrontPage
Fujitsu concern	Fujitsu konserni	концерн Fujitsu
full compatibility	to'la uyg'unlik	полная совместимость
full-text database	to'lamatnli ma'lumotlar bazasi	полнотекстовая база данных
functional profile	funksional ixtisos, funksional profil	функциональный профиль
functional subsystem	funksional nimitzim	функциональная подсистема
functional unit	funksional blok	функциональный блок
Gabidullin's cryptosystem	Gabidulin kriptotizimi	криптосистема Габидулина
game theory	o'yinlar nazariyasi	теория игр
gamming	gammalash	гаммирование
garbage clean	chiqindi tozalash	убирать мусор
gateway	shluz	шлюз
gateway page	geytvey, darvoza	гейтвей
General Electric corporation	General Electric korporatsiyasi	корпорация General Electric
generator	generator	генератор
geographic domain	jug'rofiy domen	географический домен
Geographic Information System (GIS)	geografik axborot tizimi (GAT)	географическая информационная система (ГИС)
geographic information technologies (GIS technologies)	geoaxborot texnologiyalari (GAT texnologiyalari)	геоинформационные технологии (ГИС технологии)
geoinformatics	geoinformatika	геоинформатика
geomatics	geomatika	геоматика
GIS corporation	GIS korporatsiyasi	корпорация GIS
global address	global manzil	глобальный адрес
global communication network	global aloqa tarmog'i	глобальная сеть связи
global computer network	global hisoblash tarmog'i	глобальная вычислительная сеть
global connection	global ulanish	глобальное соединение
Global Information Infrastructure (GII)	global axborot infratuzilmasi	глобальная информационная инфраструктура (ГИИ)
global information society charter	global axborot jamiyati xartiyasi	хартия глобального информационного общества
global network	global tarmog	глобальная сеть
globalization	globallashuv	глобализация

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
gold	oltin	золото
golden disk	oltin disk	золотой диск
golden number	oltin tartib raqam	золотой номер
Goppa's codes	Goppa kodlari	коды Голпы
graph	graf	граф
graphic accelerator	grafik akselerator	графический акселератор
graphic editor	grafik muharrir	графический редактор
graphic file	grafik fayl	графический файл
graphic interface	grafik interfeys	графический интерфейс
graphical accents	grafik urg'ular	графические акценты
graphical database	grafik ma'lumotlar bazasi	графическая база данных
graphical information	grafik axborot	графическая информация
graphics	grafika	графика
graphics optimization	grafikani maqbullash	оптимизация графики
Gray Research corporation	Gray Research korporatsiyasi	корпорация Gray Research
green computer	yashil kompyuter	зеленый компьютер
group	guruh	группа
group address	guruh manzili	групповой адрес
group encoding	guruhiy kodlash	групповое кодирование (кодирование группами отрезков)
group of signalling links	signalizatsiya bo'g'inlari guruxi	группа звеньев сигнализации
group signature	guruh imzosi	групповая подпись
group-ware	guruhiy dasturiy ta'minot	групповое программное обеспечение
guest book	mehmonlar kitobi	гостевая книга
hacker	xaker	хакер
hacking	buzib erkin foydalanish	взлом
hacktivism	xaktivizm	хактивизм
handwriting recognition	qo'lyozma matnni tanish	распознавание рукописного текста
hang	osilib qolish	зависание
hard disk	qattiq disk	жесткий диск, твердый диск
hardware	apparat ta'minoti, texnikaviy ta'minot	аппаратное обеспечение, техническое обеспечение
hardware bookmark	apparatli zakladka	аппаратная закладка
Hardware Description Languages (HDL)	apparat vositalarni tavsiflash tili	язык описания аппаратных средств
hardware of automated system	avtomatlashtirilgan tizimning texnik ta'minoti	техническое обеспечение автоматизированной системы
hardware protection means	muhofaza apparat vositalari	аппаратные средства защиты
hardware tools	apparat vositalar	аппаратные средства
hash	xesh	хэш
hashing function	xesh-funksiya	хэш-функция
hatch	tuynuk	люк
head	kallak	головка
head-end convertor	bosh o'zgartirgich	головной преобразователь
header	sarlavha	заголовок
Head-Mounted Device (HMD)	Qalpoq qurilmasi	шлем
heterogeneous network	geterogen tarmoq	гетерогенная сеть

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
hidden advertising	yashirin reklama	скрытая реклама
hidden field	yashirin maydon	скрытое поле
hidden folder	yashirin jild	скрытая папка
High Definition TeleVision (HDTV)	yuqori ajrataolishli teleko'rsatuv	телевидение высокого разрешения
High-Level Language (HLL)	yuqori pog'ona tili	язык высокого уровня
hit	xit	хит
Hitachi corporation	Hitachi korporatsiyasi	корпорация Hitachi
Hi-Tech companies	yuqori texnologiyalar kompaniyalari	компании высоких технологий
hits	xitlar	хиты
hole (in information security)	teshik	дыра (в информационной безопасности)
home directory	uy katalogi	Домашний каталог
home electronics	maishiy elektronika	бытовая электроника
home page	bosh sahifa, uy sahifasi	начальная страница, домашняя страница
homogeneous network	gomogen tarmoq	гомогенная сеть
horizontal portal	gorizontal portal	портал горизонтальный
host	xost	хост
host computer	bosh kompyuter	главный компьютер
hosting	xosting	хостинг
hot swap	qaynoq almashtirish	горячая замена
HP corporation	HP korporatsiyasi	корпорация HP
HTML attribute	HTML atributi	атрибут HTML
hub	xab	хаб
hue	ta'sirchanlik	тон
human-computer interaction	inson-kompyuter o'zaro ishlashi	взаимодействие человека с компьютером
hybrid database management system	ma'lumotlar bazasini boshqarishning gibrid tizimi	гибридная система управления базой данных
hybrid screen	gibrid ekran	гибридный экран
hybrid switching	gibrid uzib-ulash	гибридная узиб-улаш
Hyper Text Transfer Protocol (HTTP)	gipermatnli axborot uzatish bayonnomasi	протокол передачи гипертекстовой информации
hypercube	giperkub	гиперкуб
hyperlink	giperaloqa, giperhavola, gipermatnli murojaat, gipermurojaat	гиперсвязь, гиперссылка, гипертекстовая ссылка, гиперссылка
hypermedia	gipermedia, gipermuhit	гипермедиа, гиперсреда
hypertext	gipermatn	гипертекст
HyperText Markup Language (HTML)	gipermatnli markerlash tili	гипертекстовый язык разметки
HyperText Transfer Protocol (HTTP)	uzatishning gipermatnli bayonnomasi	гипертекстовый протокол передачи
IBM corporation	IBM korporatsiyasi	корпорация IBM
IBM functional profile	IBM funksional profili (kasbiy yo'nalish)	функциональный профиль IBM
IBM ring network	IBM halqa tarmog'i	кольцевая сеть IBM
ICL corporation	ICL korporatsiyasi	корпорация ICL
icon	ikonacha	иконка
identification	aynanlash, identifikatsiya	идентификация
image channel	tasvir kanali	канал изображения

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
image processing	tasvirga ishlov berish	обработка изображений
imitation insert	imitoqo'yish	имитовставка
improper possession of computer information	kompyuter ma'lumotlarini g'ayriqonuniy egallab olish	неправомерное завладение компьютерной информацией
indexing	kalitli nomlash	индексирование
indisputable signature	bahssiz imzo	бесспорная подпись
industrial espionage	sanoat josusligi	промышленный шпионаж
industrial park	texnopark	технопарк
infobusiness	axborot biznesi	инфобизнес
informatics	informatika	информатика
information	axborot	информация
information access	axborotdan erkin foydalanish	доступ к информации
information access rules	axborotdan erkin foydalanish qoidalari	правила доступа к информации
information access subject	axborotdan foydalanish subyekti	субъект доступа к информации
information accessibility	axborot olishning osonligi	доступность информации
information ageing	axborot eskirishi	старение информации
information agency	axborot agentligi	информационное агентство
information analysis	axborot tahlili	информационный анализ
information and communication infrastructure	axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi	информационно-коммуникационная инфраструктура
information approach	axboriy yondashuv	информационный подход
information balance	axborot balansi	баланс информационный
information business	axborot biznesi	информационный бизнес
information carrier	axborot tashuvchisi	носитель информации
information city	axborot shahri	информационный город
information collapse	axborot chalajonligi	информационный коллапс
information common use system	umum foydalanishdagi axborot tizimi	информационная система общего пользования
Information Communication Technologies (ICT)	Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari (AKT)	Информационно-Коммуникационные Технологии (ИКТ)
information consumer	axborot iste'molchisi	потребитель информации
information content	axborot mazmuni	содержание информации
information criminal	axborot jinoyati	информационный криминал
information criminality	axborot jinoyatchiligi	информационная преступность
information culture of society	jamiyatning axborot madaniyati	информационная культура общества
information destruction	axborot o'chirilishi	разрушение информации
information divide	axboriy tabaqalanish	информационное неравенство
information documenting	axborotni hujjatlashtirish	документирование информации
information economy	axborot iqtisodiyoti	информационная экономика
information environment	axborot muhiti	информационная среда
information flow	axborot oqimi	информационный поток
information freedom	shaxsning axboriy erkinligi	информационная свобода личности
information goods	axborot mahsuloti	информационный товар
information industry	axborot sanoati	информационная индустрия
information infrastructure	axborot infratuzilmasi	информационная инфраструктура
Information Infrastructure Standards Panel (IISP)	axborot infratuzilmasi standartlari hay'ati	комиссия стандартов информационной инфраструктуры

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
information integrity	axborot butunligi	целостность информации
information interaction	axborot asosida o'zaro ishlash	информационное взаимодействие
information intermediary	axborot vositachisi	информационный посредник
information law	axborot huquqi	информационное право
information law (as science)	axborot huquqi fan sifatida	информационное право как наука
information law principles	axborot huquqi tamoyillari	принципы информационного права
information law system	axborot huquqi tizimi	система информационного права
information leakage	axborotning sizishi	утечка информации
information legal norms	axboriy huquqiy me'yorlar, axboriy huquqiy normalar	информационно-правовые нормы
information legal relation	axboriy huquqiy munosabatlar	информационное правоотношение
information legal system	axboriy huquqiy tizim	информационно-правовая система
information legislation	axborot qonunchiligi	информационное законодательство
information market	axborot bozori	информационный рынок
information modification	axborot turlanishi	модификация информации
information needs	axborot ehtiyojlari	информационные потребности
information network	axborot tarmog'i	информационная сеть
information network owner	axborot tarmoqlari mulkdori	собственник информационных сетей
information object	axborot obykti	информационный объект
information oriented society	axborot jamiyati	общество информационное
information output	axborot mahsuloti	информационная продукция
information owner	axborot egasi, axborot mulkdori	обладатель информации, собственник информации
information potential of society	jamiyatning axborot imkoniyati	информационный потенциал общества
information processes	axborot jarayonlari	информационные процессы
information processing in automated system	avtomatlashtirilgan tizimda axborotga ishlov berish	обработка информации в АС
Information Processing Language (IPL)	axborotga ishlov berish tili	язык обработки информации
information products	axborot mahsulotlari	информационные продукты
information protection	axborotni muhofaza qilish	защита информации
information protection cryptographic tools	axborotni muhofazalashning kriptografiya vositalari	средства криптографической защиты информации
information protection efficiency control tools	axborot muhofazasi samaradorli nazorati vositalari	средства контроля эффективности защиты информации
information protection from disclosure	axborotni oshkor qilishdan muhofazalash	защита информации от разглашения
information protection from inadvertent action	axborotni qasddan qilinmagan harakatdan muhofazalash	защита информации от непреднамеренного воздействия
information protection from leak	axborotni sizib chiqishidan muhofazalash	защита информации от утечки
information protection from unauthorized access	axborotdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalash	защита информации от несанкционированного доступа
information protection from unauthorized action	axborotni ruxsat etilmagan ta'sirlardan muhofazalash	защита информации от несанкционированного воздействия
information protection method	axborotni muhofazalash usuli	способ защиты информации
information protection software tools	axborot muhofazasining dasturiy vositasi	программное средство защиты информации

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
information protection strategy	axborotni muhofazalash strategiyasi	стратегия защиты информации
information protection technical tools	axborotni texnikaviy muhofazalash vositalari	средства технической защиты информации
information protection technique	axborotni muhofazalash texnikasi	техника защиты информации
information protection tools	axborotni muhofazalash vositalari	средства защиты информации
information psychological weapon	axborot-ruhiy xavfsizlik	информационно-психологическая безопасность
information quality	axborot sifati	качество информации
information resource	axborot resursi	информационный ресурс
information retrieval system	axborot izlash tizimi	информационно-поисковая система
information revolution	axborot inqilobi	информационная революция
information safety	axborot but saqlanganligi	сохранность информации
information search	axborot izlash	поиск информации
Information security	axborot xavfsizligi	информационная безопасность
information security assurance	axborot xavfsizligini ta'minlash	обеспечение безопасности информации
information security certification system	axborot obyektlarining muhofaza qilinganligini shahodatlash tizimi	система аттестации информационных объектов на защищенность
information security ensuring principles	axborot muhofazasini ta'minlash tamoyillari	принципы обеспечения информационной безопасности
information security object	axborot xavfsizligi obyekt	объект информационной безопасности
information security of public access telecommunication networks	umumiy foydalanish telekommunikatsiya tarmoqlarining (UFTT) axborot xavfsizligi	безопасность сетей телекоммуникаций общего пользования информационная
information security of telecommunication networks	telekommunikatsiya tarmoqlarining (TT) axborot xavfsizligi	безопасность сетей телекоммуникаций информационная
information security policy	axborot xavfsizligi siyosati	политика информационной безопасности
information security subject	axborot xavfsizligi subyekti	субъект информационной безопасности
information service	axborot xizmati ko'rsatish	информационное обслуживание
information services	axborot xizmatlari	информационные услуги
information society	axborot jamiyati	информационное общество
information society development indicators	axborot jamiyatining rivojlanish ko'rsatkichlari	индикаторы развития информационного общества
information society policy	axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosati	государственная политика в области информатизации
information software weapon	axboriy dasturiy qurol	информационно-программное оружие
information space	axborot makoni	информационное пространство
information sphere	axborot sohasi	информационная сфера
information storage device	moddiy axborot tashuvchisi	материальный носитель информации
information system	axborot tizimi	информационная система
information system owner	axborot tizimlari mulkdori	собственник информационных систем
information technologies	axborot texnologiyalari	технологии информационные
information technology	axborot texnologiyasi	информационная технология

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
information technology security	axborot texnologiyasining xavfsizligi	безопасность информационной технологии
information technology sphere	axborot texnikasi sohasi	информационная техносфера
information threat	axborot tahdidi	информационная угроза
information threat model	axborotga tahdidlar modeli	модель угроз информации
information user	axborot foydalanuvchisi	пользователь информации
information validity	axborot ishonchligi	достоверность информации
information war	axborot urushi	информационная война
information weapons	axborot quroli	информационное оружие
informatization	axborotlashtirish	информатизация
informatization object	axborotlashtirish obyekti	объект информатизации
informatization tools	axborotlashtirish vositalari	средства информатизации
Informix Software corporation	Informix Software korporatsiyasi	корпорация Informix Software
informodynamics	informodinamika	информодинамика
informography	informografiya	информография
informology	informologiya	информология
infrared interface	infraqizil interfeys	инфракрасный интерфейс
infrared port	infraqizil port	инфракрасный порт
infringer	qoidabuzar	нарушитель
infringer model	qoidabuzar modeli	модель нарушителя
initializing	initsializatsiyalash	инициализация
installation	o'nashtirish	инсталляция
instruction	buyruq	команда
instruction modification	buyruq turlanishi	модификация команды
insurance form of information protection	axborot muhofazasining sug'urta shakli	страховая форма защиты информации
integral circuit	integral sxema	интегральная схема
integral microcircuit	integral mikrosxema	интегральная микросхема
Integrated Services Digital Network (ISDN)	xizmatlari birlashgan raqamli tarmoq	цифровая сеть с интеграцией услуг
integrity	butunlik	целостность
Intel corporation	Intel korporatsiyasi	корпорация Intel
intelligence storage device	mashina tashuvchisi	машинный носитель
intelligent interface	aqliy interfeys	интеллектуальный интерфейс
intelligent learning system	aqliy o'rgatuvchi tizim	интеллектуальная обучающая система
intelligent network	tafakkurli tarmoq	интеллектуальная сеть
intelligent property	aqliy mulk	интеллектуальная собственность
intelligent security	aqliy xavfsizlik	интеллектуальная безопасность
INTELSAT international organization	INTELSAT xalqaro tashkiloti	международная организация INTELSAT
interactive information system	o'zaro faol axborot tizimi	интерактивная информационная система
interactive mode	o'zarofaol rejim	режим интерактивный
interactive software type	o'zaro faol dastur turi	программа интерактивного типа
interactive television	o'zarofaol teleko'rsatuv	телевидение интерактивное (диалоговое)
interactive television operating system	o'zarofaol teleko'rsatuvlar operatsion tizimi (amaliy tizimi)	операционная система интерактивного телевидения

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
interbank system	banklararo tizim	межбанковская система
Intercast technology	Intercast texnologiyasi	технология Intercast
interconnection area	o'zaro aloqada ishlash sohasi	область взаимодействия
interface	interfeys	интерфейс
internal corporate network	ichki korporativ tarmoq	внутрикорпоративная сеть
internal hyperlink	ichki giper murojaat	внутренняя гиперссылка
internal Internet threats	Internetning ichki tahdidlari	внутренние угрозы Интернет
internal web-node	ichki veb bog'lama	внутренний веб-узел
International Electrotechnical Commission (IEC)	Xalqaro Elektrtexnika Komissiyasi (XEK)	международная электротехническая комиссия (МЭК)
International Federation for Information Processing (IFIP)	xalqaro axborotga ishlov berish tashkiloti	международная федерация по обработке информации
International Federation of Automatic Control (IFAC)	xalqaro avtomatik boshqaruv federatsiyasi	международная федерация по автоматическому управлению
international information interchange	xalqaro axborot almashuvi	международный информационный обмен
international network	xalqaro tarmoq	международная сеть
International Standards Organization (ISO)	Xalqaro Standartlar Tashkiloti (XST)	Международная Организация Стандартов (МОС)
International Telecommunications Union (ITU)	Xalqaro Elektr Aloqa Ittifoqi (XEAI)	международный союз электросвязи (МСЭ)
internesia	interneziya	интернезия
Internet	Internet	Интернет
Internet addiction	Internetga ruhiy og'ish	Интернет-аддикция
Internet address	Internetdagi manzil	адрес в Интернете
Internet advertisement	Internet reklama	Интернет-реклама
Internet advising	Internet maslahatxonalari	Интернет-консультации
Internet auction	Internet kimos hdi savdosi	Интернет-аукцион
Internet bank	Internet banki	Интернет-банк
Internet broadcasting	Internet uzatishi	Интернет-вещание
Internet broker	Internet brokeri	Интернет-брокер
Internet community	Internet hamjamiyati	Интернет-сообщество
Internet company	Internet kompaniyasi	Интернет-компания
Internet connection	Internetga ulanish	подключение к Интернет
Internet futurology	Internet futurologiyasi	футурология Интернет
Internet incubator	Internet inkubatori	Интернет-инкубатор
Internet industry	Internet sanoati	индустрия Интернет
Internet information resource	Internet tarmog'ining axborot resursi	ресурс информационный сети Интернет
Internet marketing	Internet marketing	Интернет-маркетинг
Internet phone	Internet telefoniyasi	Интернет-телефония
Internet portal	Internet portali	Интернет-портал
Internet protocol	Internet bayonnomasi	Интернет-протокол
Internet regularities	Internet qonuniyatlari	закономерности Интернет
Internet regulation	Internetni rostdash	регулирование Интернет
Internet science objects	Internetika obyekt i va predmeti	объект и предмет интернетики
Internet server	Internet serveri	Интернет-сервер
Internet service provider (ISP)	Internet provayderi	Интернет-провайдер

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
Internet services	Internet xizmatlari	Интернет-услуги
Internet Services Provider (ISP)	provayder	провайдер
Internet shop	Internet do'koni	Интернет-магазин
Internet society (ISOC)	Internet jamiyati	общество Internet
Internet trading	Internet treyding	Интернет-трейдинг
Internet user motivations	Internet foydalanuvchilarining motivatsiyasi	мотивации пользователей Интернета
Internet voting	Internet ovozberishi	Интернет-голосование
Internet-2	Internet-2	Интернет-2
Internetics	Internetika	Интернетика
internetwork connections	tarmoqlararo bog'lanishlar	межсетевые соединения
internetwork screen	tarmoqlaroe Kran	межсетевой экран
internetworking technologies	tarmoqlararo texnologiyalar	межсетевые технологии
interpreter	interpretator, qadam-baqadam o'g'irish	интерпретатор
interruption	tanaffus	прерывание
intranet	intranet	интранет
intranetwork	intratarmoq	интрасеть
intruder	g'arazgo'y	злоумышленник
IP address	IP manzili	IP-адрес, адрес IP
IP gateway	IP shluzi	шлюз IP
IP protocol	IP bayonnomalari	протокол IP
IP-alias	IP aliasi	IP-алиас
IP-phone	IP telefoniyasi	IP-телефония
isomorphism	izomorfizm	изоморфизм
Java language	Java tili	язык Java
Java technology	Java texnologiyasi	технология Java
Java virtual machine	Java virtual mashinasi	виртуальная машина Java
JavaOS operating system	JavaOS operatsion (amaliy) tizimi	операционная система JavaOS
JavaScript language	JavaScript tili	язык JavaScript
job	topshiriq	задание
journal	jurnal	журнал
joystick	richagli mexanizm	рычажный механизм
JScript language	JScript tili	язык JScript
Kardano's grid	Kardano panjarasi	Кардано решетка
Kaziski's method	Kaziski usuli	Казиски метод
key	kalit	ключ
key distribution	kalit taqsimoti	распределение ключей
key generation	kalit generatsiyasi	генерация ключей
key stream generator	kalit oqimi generatori	генератор ключевого потока
key system	kalit tizimi	ключевая система
key word	kalit so'zi	ключевое слово
keyboard	klaviatura	клавиатура
killer packets	qotil paketlar	пакеты-убийцы
kilobyte	kilobayt	килобайт
knowledge	bilimlar	знания
knowledge base (KB)	bilimlar bazasi (BB), bilimlar ombori (BO)	база знаний (БЗ)

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
knowledge economy	bilimlarga asoslangan iqtisodiyot	экономика, основанная на знаниях
knowledge management	bilimlarni boshqarish	управление знаниями
KOIB	KOIB	КОИБ
label	farq belgisi	метка
lamer	lamer, zaif	ламер
LAN Emulation (LANE)	LAN emulyatsiya	эмуляция LAN
laptop	leptop	лэптоп
laser disk	lazer disk	лазерный диск
laser printer	lazer printeri, lazerli chop etuvchi	лазерный принтер
Law "On Electronic Commerce" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Elektron tijorat to'g'risidagi» qonuni	Закон «Об электронной коммерции» Республики Узбекистан
Law "On Electronic Digital Signature" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Elektron raqamli imzo to'g'risidagi» qonuni	Закон «Об электронной цифровой подписи» Республики Узбекистан
Law "On electronic document interchange" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Elektron hujjat aylanishi to'g'risidagi» qonuni	Закон «Об электронном документообороте» Республики Узбекистан
Law "On informatization" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risidagi» qonuni	Закон «Об информатизации» Республики Узбекистан
Law "On legal protection of computer software and databases" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlarni va ma'lumotlar bazalarini huquqiy muhofazasi to'g'risida» qonuni	Закон «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных» Республики Узбекистан
Law "On postal communication" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Pochta aloqasi to'g'risidagi» qonuni	Закон «О почтовой связи» Республики Узбекистан
Law "On radiofrequency spectrum" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Radiochastota spektri to'g'risidagi» qonuni	Закон «О радиочастотном спектре» Республики Узбекистан
Law "On telecommunications" of the Republic of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining «Telekommunikatsiyalar to'g'risidagi» qonuni	Закон «О телекоммуникациях» Республики Узбекистан
legal cybernetics	huquqiy kibernetika	правовая кибернетика
legal form of information protection	axborot muhofazasining huquqiy shakli	правовая форма защиты информации
legal informatics	huquqiy informatika	правовая информатика
legal protection means	axborot muhofazalashning qonunchilik vositalari	законодательные средства защиты информации
letter	xat	письмо
LEXIS-NEXIS corporation	LEXIS-NEXIS korporatsiyasi	корпорация LEXIS-NEXIS
library of standard software	standart dasturlar kutubxonasi	библиотека стандартных программ
license in information protection sphere	axborot muhofazasi sohasidagi litsenziya	лицензия в области защиты информации
licensing in information protection sphere	axborot muhofazasi sohasidagi litsenziyalash	лицензирование в области защиты информации
limited use communication network	cheklangan foydalanishdagi tarmoq	сеть связи ограниченного пользования
Linda language	Linda tili	язык Linda
line printer	chiziqli printer	линейный принтер
link	murojaat, bog'lama, ishorat	линк, ссылка

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
Linux operating system	Linux operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Linux
LISP language	LISP tili	язык LISP
list processing	ro'yxatga ishlov berish	обработка списков
listening	gap poylash	прослушивание
listing	choplama	распечатка
loader	yuklovchi	загрузчик
loading	yuklash	загрузка
local	mahalliy	локальный
local area computer network	mahalliy kompyuter tarmog'i	локальная компьютерная сеть
local area computing network	mahalliy hisoblash tarmog'i	локальная вычислительная сеть
local area network	mahalliy tarmoq	локальная сеть
local printer	mahalliy printer	локальный принтер
local-area network switch	mahalliy tarmoq uzib-ulagichi	коммутатор локальной сети
localization	mahalliy lashtirish	локализация
locking	qamal qilish, to'sish	блокировка
log file	log	лог
log-file	log-fayl	лог-файл
logic	mantiq	логика
logic bomb	mantiqiy bomba	логическая бомба
logical address	mantiqiy manzil	логический адрес
logical bus	mantiqiy shina	логическая шина
logical disk	mantiqiy disk	логический диск
logical topology	mantiqiy topologiya	логическая топология
login	login	логин
Lotus Development corporation	Lotus Development korporatsiyasi	корпорация Lotus Development
Low-Level Language (LLL)	quyi pog'ona tili	язык низкого уровня
Macelles' cryptosystem	Makellis kriptotizimi	криптосистема Макэлиса
machine graphics	mashina grafikasi	машинная графика
machine intelligence	mashina tafakkuri	машинный интеллект
machine language	mashina tili	машинный язык
machine word	mashina so'zi	машинное слово
machine-readable storage device	mashina o'qiy oladigan tashuvchi	машиночитаемый носитель
Macintosh computer	Macintosh kompyuteri	компьютер Macintosh
macro	makro	макро
macro cell	makrouya	макрота
macro instruction	makro buyruq, makros	макрокоманда, макрос
macro language	makro til	макро язык
macro virus	makro virus	макро вирус
macroeconomics of telecommunication	telekommunikatsiya makroiqtisodiyoti	макроэкономика телекоммуникации
magnetic card	magnit karta	магнитная карта
magnetic disk	magnit disk	магнитный диск
magnetic storage	magnit to'plagich	магнитный накопитель
magnetic tape	magnit tasma	магнитная лента
Magneto-Optical Disk (MOD)	magnit-optik disk	магнито-оптический диск
mail address	pochta manzili	почтовый адрес
mail box	pochta qutisi	почтовый ящик

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
mail client	pochta mijozlari	почтовый клиент
mail server	pochta serveri	почтовый сервер
mailing lists	jo'natish ro'yxatlari	списки рассылки
mailto protocol	mailto bayonnomasi	протокол mailto
main memory	tezkor xotira	оперативная память
main storage device	asosiy xotira qurilmasi	основное запоминающее устройство
main storage device	tezkor xotira qurilmasi	оперативное запоминающее устройство (ОЗУ)
mainframe	Meynfreytm, tayanch kompyuter	мэйнфрейм, базовый компьютер
majority element	majoritar element	мажоритарный элемент
malicious logic	badniyat mantiq	злонамеренная логика
management	boshqarish, menejment	управление, менеджмент
management control	ma'muriy boshqaruv	административное управление
management system	ma'muriy tizim	административная система
manager	menejer	менеджер
manchester coding	Manchestercha kodlash	манчестерское кодирование
mandate	mandat	мандат
mandate access	mandatli erkin foydalanish	мандатный доступ
mandatory copy system	majburiy nusxa tizimi	система обязательного экземпляра
manipulation	joyiga qo'yish	манипулирование
MAP functional profile	MAP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)	функциональный профиль MAP
marker	marker	маркер
marketing	marketing	маркетинг
marketspace	axborot bozori makoni	рыночное информационное пространство
marketware	savdo ta'minoti	торговое обеспечение
markup language	markerlash tili	язык разметки
masking	niqoblash	маскировка
masquerade	maskarad	маскарад
mass communication	ommaviy komunikatsiya	массовая коммуникация
mass information	ommaviy axborot	массовая информация
mass media	mass-media	масс-медиа
mass services theory	ommaviy xizmat nazariyasi	теория массового обслуживания
mass storage	ommaviy xotira	массовая память
mass storage device	ommaviy xotira qurilmasi	массовое запоминающее устройство
Massively Parallel Processing (MPP)	ommaviy parallel ishlov	массовая параллельная обработка
mathematical logic	matematik mantiq	математическая логика
mathematical support of automated system	avtomatlashtirilgan tizim matematik ta'minoti	математическое обеспечение автоматизированной системы
matrix	matritsa	матрица
matrix of information legal relations	axborot huquqiy aloqalari matritsasi	матрица информационных правоотношений
matrix printer	matritsaviy printer	матричный принтер
matrix switch	matritsaviy uzib-ulagich	матричный коммутатор
Matsushita corporation	Matsushita korporatsiyasi	корпорация Matsushita

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
MCA (Micro Channel Architecture) bus	MCA shinasi	шина MCA
media	media	медиа
Medium Attachment Unit (MAU)	ulanish bloki	блок доступа
megapixel	megapiksel	мегапиксел
memory	xotira	память
memory card	xotirali karta	карта с памятью
memory-based tag	elektron yorliq	электронный ярлык
menu	menyu	меню
Merkle's charades	Merkle jumboqlari	шарады Меркля
mesh network	uyalashgan tarmoq	ячеистая сеть
message	xabar	сообщение
message authentication	xabar autentifikatsiyasi	аутентификация сообщения
message authentication code	xabar autentifikatsiya kodi	код аутентификации сообщения
message hashing function	xabar xesh-funksiyasi	хэш-функция сообщения
message integrity check	xabarlar butunligi kodi	код целостности сообщений
message receiver	xabar oluvchi	адресат сообщения
message recipient	xabar qabul qiluvchi	получатель сообщения
message route	xabar yo'li	маршрут сообщения
message sender	xabar jo'natuvchisi	отправитель сообщения
message switching	xabarlarni uzib-ulash	коммутация сообщений
message text	matnli xabar	текстовое сообщение
meta computing	metakompyuting	метакомпьютинг
meta tag	metateg	метатэг
metadata	metama'lumotlar	метаданные
metafile	metafayl	метафайл
metalanguage	metatil	метаязык
metanetwork	metatarmoq	метасеть
metasearch	metaizlash	метапоиск
metasearch engine	metaizlash mexanizmi	механизм метапоиска
meteor burst communications	meteor aloqasi	метеорная связь
micro cell	mikrouya	микросота
micro chip	mikrochip	микрочип
microcalculator	mikrokalkulator	микромалькулятор
microcellular radio network	mikrouyali radio tarmoq	микросотовая радиосеть
microcircuit	mikrosxema	микросхема
microcomputer	mikrokompyuter	микрокомпьютер
microcontroller	mikronazoratchi	микроконтроллер
microeconomics of telecommunications	telekommunikatsiyalar mikroiqtisodiyoti	микроэкономика телекоммуникации
microelectronics	mikroelektronika	микроэлектроника
microkernel	mikroo'zak	микроядро
Micron Technology corporation	Micron Technology korporatsiyasi	корпорация Micron Technology
microphone	mikrofon	микрофон
microprocessor	mikroprotessor	микропроцессор
microprogram	mikrodastur	микропрограмма
microprogramming	mikrodasturlashtirish	микропрограммирование

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
microsite	mikrosayt	микросайт
Microsoft corporation	Microsoft korporatsiyasi	корпорация Microsoft
microwave radio	radiorele liniyasi	радиорелейная линия
MIDI interface	MIDI interfeysi	MIDI интерфейс
mini-card	miniplata	миниплата
minicomputer	minikompyuter	миникомпьютер
minimum of privilege	eng kam imtiyozlar	минимум привилегий
mirror	ko'zgu	зеркало
misinformation	dezinformatsiya, yolg'on axborot tarqatish	дезинформация
Mitsubishi corporation	Mitsubishi korporatsiyasi	корпорация Mitsubishi
mnemonic	mnemonika	мнемоника
mobile agent	mobil agent	мобильный агент
mobile banking	mobil banking	мобильный банкинг
mobile commerce	mobil tijorat	мобильная коммерция
mobile communications	mobil aloqa	мобильная связь
mobile Internet	mobil Internet	мобильный Интернет
mobile phone	mobil telefon	мобильный телефон
mobile system	mobil tizim	мобильная система
mobile telephony	mobil telefoniya	мобильная телефония
mobile trading	mobil treyding	мобильный трейдинг
modem	modem	модем
modem pool	modemlar to'plami	модемный пул
moderator	moderator	модератор
Modula-2 language	Modula-2 tili	язык Modula-2
modular architecture	modulli arxitektura	модульная архитектура
modularity	modullik	модульность
modulation	modulyatsiya	модуляция
monitor	monitor	монитор
monitoring	monitoring	мониторинг
monitoring of radiofrequency spectrum	radio chastota spektri monitoringi	мониторинг радиочастотного спектра
monochannel	yakka kanal	моноканал
monochannel network	yakka kanal tarmog'i	моноканальная сеть
monochrome	monoxrom	монохромный
monologue	monolog	монолог
monopoly	tanho egalik	монополия
moral and ethical protection means	axborotni muhofaza qilishning ma'naviy-axloqiy vositalari	морально-этические средства защиты информации
morphing	transformatsiya	трансформация
motherboard	ona platasi	материнская плата
Motorola corporation	Motorola korporatsiyasi	корпорация Motorola
mouse	sichqoncha	мышь
Moving Picture Experts Group (MPEG)	harakatlanuvchi tasvirlar sohasidagi ekspertlar guruhi	группа экспертов в области движущихся изображений
MPEG standards	MPEG standartlari	стандарты MPEG
MS-DOS operating system	MS-DOS operatsion (amaliy) tizimi	операционная система MS-DOS
multiaddress transmission	ko'p manzilli uzatish	многоадресная передача

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
multicast	ommaviy tarqatish	мультивещание
multicrystal integrated circuit	ko'p kristalli integral sxema	многокристалльная интегральная схема
multidimensional database management system	ma'lumotlar bazasini boshqarishning ko'p o'lchamli tizimi	многомерная система управления базой данных
multidimensional view	ko'p o'lchamli taqdim etish	многомерное представление
multifunctional device	ko'p vazifali qurilma	многофункциональное устройство
multilevel cryptography	ko'p pog'onali kriptografiya	многоуровневая криптография
multilevel protection	ko'p pog'onali muhofaza	многоуровневая защита
multilevel security	ko'p pog'onali xavfsizlik	многоуровневая безопасность
multimedia	ko'ptashuvchi, multimedia	мультимедиа
multimedia functions	multimedia vazifalari	мультимедийные функции
multimedia network	multimedia tarmog'i	мультимедийная сеть
multimedia personal computer	multimedia shaxsiy kompyuteri	мультимедийный персональный компьютер
multiple access	ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ
multiplexed bus	multipleks shinasi	мультиплексная шина
multiplexer	multipleksor	мультиплексор
multiplexing	multiplekslash	мультиплексирование
multiprogramme mode	ko'p dasturli rejim	мультипрограммный режим
multitasking	ko'p vazifali rejim	многозадачный режим
Multi-User Dimension (MUD)	ko'p foydalanuvchili davra	многопользовательская среда
musical system	musiqqa tizimi	музыкальная система
Natural Language (NL)	tabiiy til	естественный язык
navigation	navigatsiya	навигация
NEC corporation	NEC korporatsiyasi	корпорация NEC
negation	inkor	отрицание
NEST operating system	NEST operatsion (amaliy) tizimi	операционная система NEST
netiquette	netiket	нетикет
Netscape Communications corporation	Netscape Communications korporatsiyasi	корпорация Netscape Communications
Netware	Netware operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Netware
network	tarmoq	сеть
network access point	tarmoqdan erkin foydalanish nuqtasi	точка доступа к сети
network adapter	tarmoq moslashtirgichi	сетевой адаптер
network administrator	tarmoq ma'muri	администратор сети
network card	tarmoq kartasi, tarmoq platasi	сетевая карта, сетевая плата
network economy	tarmoq iqtisodiyoti	сетевая экономика
network interconnection	tarmoqlararo o'zaro ishlash	межсетевое взаимодействие
network location	tarmoqda joylashish	сетевое расположение
network management	tarmoqni boshqarish	управление сетью
network management centre	tarmoq boshqarish markazi	центр управления сетью
network operating system	tarmoq operatsion tizimi, tarmoq amaliy tizimi	сетевая операционная система
network operator	aloqa operatori	оператор связи
network organization	tarmoq tashkiloti	сетевая организация
network provider	tarmoq provayderi	провайдер сети
network society	tarmoq hamjamiyati	сетевое общество

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
network technologies	tarmoq texnologiyalari	сетевые технологии
network traffic	tarmoq trafigi	сетевой трафик
network wearing	tarmoq choki	прошивка сети
Network-to-Network Interface (NNI)	tarmoqlararo interfeysi	межсетевой интерфейс
neural computer	neyron kompyuteri	нейронный компьютер
neural network	neyron tarmog'i	нейронная сеть
neurolinguistic programming	neyrolingvistik dasturlash	нейролингвистическое программирование
new information technologies	yangi axborot texnologiyalari	новые информационные технологии
newgent	nyudjent	нюджент
news line	yangiliklar lentasi	лента новостей
news protocol	news bayonnomasi	протокол news
NeXT Software corporation	NeXT Software korporatsiyasi	корпорация NeXT Software
nickname	nik	ник
Nideraiter's cryptosystem	Niderraytera kriptotizimi	криптосистема Нидеррайтера
nocuous software	zararli dastur	вредоносная программа
node	bog'lama, tugun	узел
noise	shovqin	шум
non-failure operation	itoatkorlik	безотказность
non-failure operation of telecommunication networks	telekommunikatsiya tarmog'ining itoatkorligi	безотказность сети телекоммуникаций
non-symmetric code	nosimmetrik shifr	несимметричный шифр
Nortel corporation	Nortel korporatsiyasi	корпорация Nortel
notebook personal computer	bloknotli shaxsiy kompyuter	блокнотный персональный компьютер
not-working hyperlink	ishlamaydigan gipermurojaat	неработающая гиперссылка
Novell corporation	Novell korporatsiyasi	корпорация Novell
Novell-Perfect corporation	Novell-Perfect korporatsiyasi	корпорация Novell-Perfect
object	obyekt	объект
object code	obyektli kod	объектный код
Object Database Management Group (ODMG)	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazalarini boshqarish guruhi	группа управления объектно-ориентированными базами данных
Object Linking and Embedding technology (OLE)	obyektlarni bog'lash va joylash texnologiyasi	технология связи и компоновки объектов
Object Management Group (OMG)	obyektlarni boshqarish guruhi	группа управления объектами
object-oriented database management system (OODBMS)	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi	объектно-ориентированная система управления базой данных
Object Request Broker (ORB)	obyekt so'rovleri brokeri	брокер объектных запросов
object technology	obyektli texnologiya	объектная технология
Object View Interaction Design (OVID)	obyektli o'zarofaol loyihalash	объектное интерактивное проектирование
object-oriented architecture	obyektga-yo'naltirilgan arxitektura	объектно-ориентированная архитектура
Object-Oriented DataBase (OODB)	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi	объектно-ориентированная база данных
object-oriented management	obyektga-yo'naltirilgan boshqarish	объектно-ориентированное управление
object-oriented operating system (OOOS)	obyektga-yo'naltirilgan operatsion tizim	объектно-ориентированная операционная система

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
object-oriented programming (OOP)	obyektga-yo'naltirilgan dasturlash	объектно-ориентированное программирование
offline	offlayn	оффлайн
offline mode	offlayn rejimi	режим оффлайн
offline technologies	offlayn texnologiyalari	оффлайновые технологии
Okidata corporation	Okidata korporatsiyasi	корпорация Okidata
one-way function	birtomonlama funksiya	односторонняя функция
online	onlayn	онлайн
online banking	onlayn-banking	онлайн-банкинг
online broker	onlayn-broker	онлайн-брокер
online games	onlayn-o'yinlar	онлайн-игры
on-line marketing	onlayn marketing	онлайн-маркетинг
online mode	onlayn rejimi	режим онлайн
online resource	onlayn resursi	ресурс онлайн-овый
online technologies	onlayn texnologiyalar	онлайн-овые технологии
online trading	onlayn-treyding	онлайн-трейдинг
OnNow PC technology	OnNow PC texnologiyasi	технология OnNow PC
Open Application Group (OAG)	ochiq amaliy jarayonlar guruhi	группа открытых прикладных процессов
open architecture	ochiq arxitektura, ochiq me'moriy tuzilma	открытая архитектура
open commerce	ochiq savdo	открытая торговля
open document	ochiq hujjat	открытый документ
open document processing	hujjatlarga ochiq ishlov berish	открытая обработка документов
open enterprise	ochiq mahsulot	открытый продукт
open environment	ochiq muhit	открытая среда
Open Group consortium	Open Group konsorsiumi	консорциум Open Group
Open Network Architecture (ONA)	ochiq tarmoq arxitekturasi	открытая сетевая архитектура
Open Network Computing (ONC)	ma'lumotlarga ochiq tarmoqda ishlov berish	открытая сетевая обработка данных
open software environment	ochiq dasturiy muhit	открытая программная среда
Open Software Foundation (OSF)	ochiq dasturiy ta'minot Fondi	фонд открытого программного обеспечения
open source	ochiq kod	открытый код
open system	ochiq tizim	открытая система
Open Systems Interconnection basic reference model (OSI)	ochiq tizimlarning o'zaro ishlashining tayanch namunaviy modeli	базовая эталонная модель взаимодействия открытых систем
open text	ochiq matn	открытый текст
OpenDoc technology	OpenDoc texnologiyasi	технология OpenDoc
OpenServer operating system	OpenServer operatsion (amaliy) tizimi	операционная система OpenServer
operating environment	operatsion muhit	операционная среда
operating platform	amaliy maslak	операционная платформа
Operating System (OS)	operatsion tizim, amaliy tizim	операционная система
operational security	amaliy xavfsizlik	операционная безопасность
operative data delivery	ma'lumotlarni tezkor tarqatish	оперативная рассылка данных
operator	operator	оператор
optical amplifier	optik kuchaytirgich	оптический усилитель
optical cable	optik kabel	оптический кабель

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
optical channel	optik kanal	оптический канал
Optical Character Reading (OCR)	belgilarni optik o'qish	оптическое чтение символов
optical computer	optik kompyuter	оптический компьютер
optical disk	optik disk	оптический диск
optical fibre	optik tola	оптическое волокно
optical mixer	optik aralashtirgich	оптический смеситель
optical network	optik tarmoq	оптическая сеть
optical storage device	optik to'plovchi	оптический накопитель
optical switching	optik uzib-ulash	оптическая коммутация
optical transistor	optik tranzistor	оптический транзистор
option	opsiya	опция
Oracle corporation	Oracle korporatsiyasi	корпорация Oracle
Orange Book	olovrang kitob	оранжевая книга
organizational protection	tashkiliy muhofaza	организационная защита
organizational protection means	axborot muhofazalashning tashkiliy vositalari	организационные меры защиты информации
original of e-document	elektron hujjatning asl nusxasi	оригинал электронного документа
OS/2 operating system	OS/2 operatsion (amaliy) tizimi	операционная система OS/2
overlay	overlay	оверлей
overload concentrator	yuklama to'plagichi	коммутация нагрузки
owner of ensuring means	ta'minlash vositalarining egasi	владелец средств обеспечения
owner of information	axborot egasi	владелец информации
owner of information resources	axborot resurslarining egasi	владелец информационных ресурсов
owner of information resources	axborot resurslarining mulkdori	собственник информационных ресурсов
owner of information systems	axborot tizimlari egasi	владелец информационных систем
owner of key certificate	imzo kaliti sertifikatiga egasi	владелец сертификата ключа подписи
owner of private key	shaxsiy imzo kaliti egasi	владелец личного ключа подписи
owner of technologies	texnologiyalar egasi	владелец технологий
packet	paket	пакет
packet protocol	paket bayonnomasi	пакетный протокол
packet switching	paketlarni uzib-ulash	коммутация пакетов
packet switching networks	paketlarni uzib-ulash tarmoqlarining	межсетевой интерфейс сетей
internetwork interface	tarmoqlararo interfeysi	коммутации пакетов
page	sahifa	страница
paging	peydjning	пейджинг
palmtop personal computer	kissa shaxsiy kompyuteri, cho'ntak shaxsiy kompyuteri	карманный персональный компьютер
parallel port	parallel port	параллельный порт
parallel processing language	parallel ishlov berish tili	язык параллельной обработки
parity bit	juftlik biti	бит четности
Pascal language	Pascal tili	язык Pascal
passive line connection	liniyaga sust ulanish	пассивное подключение к линии
passive threat	sust tahdid	пассивная угроза
password	mahfiy so'z, parol	пароль
patch	patch	патч

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
path	trakt, yo'l	тракт, путь
PC card	shaxsiy kompyuter kartasi	карта PC
PC-DOS operating system	PC-DOS operatsion (amaliy) tizimi	операционная система PC-DOS
PCI (Peripheral Component Interconnect) bus	PCI shinasi	шина PCI
peer-to-peer	tarqoq hisoblashlar texnologiyasi	технология распределенных вычислений
peer-to-peer architecture	bitta rang arxitekturasi	одноранговая архитектура
peer-to-peer communications	taqsimlangan kommunikatsiyalar	распределенные коммуникации
peer-to-peer computing (P2P)	hisoblash resurslari almashuvi	обмен вычислительными ресурсами
penetration	beruxsat erkin foydalanish	проникновение
people preparation for informatization	aholini axborotlashtirishga tayyorlash	подготовка населения к информатизации
peripheral equipment	tashqi jihoz	периферийное оборудование
PERL language	PERL tili	язык PERL
personal computer	shaxsiy kompyuter	персональный компьютер
Personal Computer Memory Card International Association (PCMCIA)	xalqaro shaxsiy kompyuterlarning xotira kartalari uyushmasi (PCMCIA)	международная ассоциация карт памяти персональных компьютеров
personal IBM compatible computer (IBM PC)	IBM PC ga uyg'un shaxsiy kompyuter	компьютер IBM-совместимый персональный
personal ID	shaxsiy aynanlash raqami, shaxsiy identifikatsiya raqami	персональный идентификационный номер
personal mail box	shaxsiy pochta qutisi	персональный почтовый ящик
personal wireless call	shaxsiy radiochaqiriq	радиовывоз персональный
petabyte	petabayt	петабайт
phase	faza	фаза
phase modulation	faza modulyatsiyasi	фазовая модуляция
photocamera	fotokamera	фотокамера
photocell	fotoelement	фотоэлемент
photodiode	fotodiod	фотодиод
photolithography	fotolitografiya	фотолитография
PHP language	PHP tili	язык PHP
physical memory	jismoniy xotira	физическая память
physical address	jismoniy manzil	физический адрес
physical hosting	jismoniy xosting	физический хостинг
physical interconnection facility	jismoniy ulanish vositalari	физические средства соединения
physical layer	jismoniy pog'ona	физический уровень
physical link	jismoniy kanal	физический канал
physical media	jismoniy muhit	физическая среда
physical protection	jismoniy muhofaza	физическая защита
physical protection means	jismoniy muhofaza vositalari	физические средства защиты
physical record	jismoniy yozuv	физическая запись
physical structure of network	tarmoqning jismoniy tuzilmasi	физическая структура сети
physical threat	jismoniy tahdid	физическая угроза
pictogram	piktogramma	пиктограмма
ping	ping	пинг
pinging	pinglash	пинговка
pixel	piksel	пиксел

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
plasma display	plazma displeyi	плазменный дисплей
plastic card	plastik karta	карта пластиковая
platform	maslak	платформа
plotter	grafchizuvchi	графопостроитель
Plug-and-Play technology	Plug-and-Play texnologiyasi	технология Plug-and-Play
plug-in	plagin	плагин
plug-in module	ulanadigan modul	подключаемый модуль
PointCast corporation	PointCast korporatsiyasi	корпорация PointCast
pointer	ko'rsatkich	указатель
Polibi's quadrate	Polibiy kvadrati	квадрат Полибия
polling	so'roq	опрос
polymorphic virus	polimorfik virus	полиморфический вирус
port	port	порт
port number	port tartib raqami	номер порта
portable computer	ixcham kompyuter	компьютер портативный
portal	portal	портал
postmaster	pochta ustasi	постмастер
PostScript language	PostScript tili	язык PostScript
preventive protection	ogohlantiruvchi muhofaza	предупредительная защита
primary digital channel	asosiy raqamli kanal	канал основной цифровой
print version	chop etish rusumi	версия для печати
printer	printer, chop etuvchi	принтер
printer resolution	printer ajrataolishi, chop etgich ajrataolishi	разрешение принтера
print-server	print-server	принт-сервер
privacy key	shaxsiy kalit, maxfiylik kaliti	личный ключ, ключ секретности
private key of the EDS	elektron raqamli imzoning yopiq kaliti	закрытый ключ электронной цифровой подписи
private signature key	shaxsiy imzo kaliti	личный ключ подписи
problem-oriented database	muammoga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi	проблемно-ориентированная база данных
procedural security	tartibot xavfsizligi	процедурная безопасность
process	jarayon	процесс
processing of the electronic payment document	elektron to'lov hujjatini qayta ishlash	обработка электронного платежного документа
processor	protessor	процессор
profile	qayd yozuvi	учетная запись
program debugging	dasturni sozlash	отладка программы
programming	dasturlash	программирование
programming language	dasturlash tili	язык программирования
programming system	dasturlashtirish tizimi	система программирования
Progress Software corporation	Progress Software korporatsiyasi	корпорация Progress Software
PROLOG language	PROLOG tili	язык PROLOG
proportions	nisbatlar	пропорции
protected environemnt	muhofazalangan muhit	защищенная среда
protected information	muhofazadagi axborot, qo'riqlanadigan axborot	защищаемая информация, охраняемая информация
protected information types	muhofazalanadigan axborot turlari	виды охраняемой информации

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
protected public switched telecommunications network	muhofazalangan umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i	защищенная сеть телекоммуникаций общего пользования
protected version of information systems and tools	axborot tizimlari va vositalarini muhofazalangan tarzda bajarish	защищенное исполнение информационных систем и средств
protection activity	muhofaza faolligi	активность защиты
protection administrator	muhofaza ma'muri	администратор защиты
protection assurance	muhofaza kafolati	гарантия защиты
protection class of computer system	hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganlik sinfi	класс защищенности средств вычислительной техники
protection continuity	muhofazaning uzluksizligi	непрерывность защиты
protection level certification	muhofaza pog'onasini sertifikatlash	сертификация уровня защиты
protection management	muhofazani ma'muriy boshqarish	административное управление защитой
protection model	muhofaza modeli	модель защиты
protection object	muhofaza obyeki	объект защиты
protection of computer software	kompyuter dasturlarini qo'riqlash	охрана компьютерных программ
protection of privacy of personal life	shaxsiy hayot sirini muhofazalash	защита тайны личной жизни
protection plan	muhofaza niyati	замысел защиты
protection profile	muhofaza yo'nalishi	профиль защиты
protocol	bayonnoma	протокол
proxy server	proksi-server, vakillik serveri, vakolati server	прокси-сервер, представительский сервер, сервер полномочий
public distribution of keys	kalitlarni oshkora taqsimlash	открытое распределение ключей
public key	ochiq kalit	открытый ключ
public key cryptography	ochiq kalit kriptografiyasi	криптография с открытым ключом
public key of the EDS	elektron raqamli imzoning ochiq kaliti	открытый ключ электронной цифровой подписи
public key registration	ochiq kalitni ro'yxatga kiritish	регистрация открытого ключа
public network	Jamiyat tarmog'i	общественная сеть
public switched telecommunications network information security mechanism	umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi mexanizmi	механизм информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования
public switched telecommunications network information security object	umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi obyeki	объект информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования
public use communication network	umumfoydalanishdagi tarmoq	сеть связи общего пользования
pull technology	ma'lumotlarni tortish texnologiyasi	технология вытягивания данных
purpose of information protection	axborot xavfsizligining maqsadi	цель защиты информации
push technology	ma'lumotlarni o'tkazish texnologiyasi	технология выталкивания данных
QBASIC language	QBASIC tili	язык QBASIC
quality of service	xizmat ko'rsatish sifati	качество обслуживания, качество сервиса
Quality Of Service (QoS)	xizmatlar sifati	качество услуг
quality of software	dasturiy ta'minot sifati	качество программного обеспечения
quality of transmission	uzatish sifati	качество передачи
quantization	kvantlash	квантование
quantum	kvant	квант

INGLIZCHA

quantum computer
 quantum cryptography
 quantum theory of information
 query
 query language
 queues theory
 radio channel
 radio communication
 radio electronic device
 radio electronic tools
 radio frequency
 radio frequency assignment
 radio frequency spectrum
 radio interference
 radio network
 radio station
 radio wave
 radio-frequency radiation
 radiophone
 RAID arrays
 random number generator
 ranking
 Rapid Application Development (RAD)
 raster
 raster image
 raster-to-vector transformation

ratings
 real time
 real-time data processing

realtime language
 record
 red book
 redirect
 reengineering
 reference monitor concept
 regional computer network
 regional network
 register
 registration
 registration centre
 registry
 regulation
 regulatory and legal informatization base
 Relational DataBase (RDB)

O'ZBEKCHA

kvant kompyuteri
 kvant kriptografiyasi
 kvant axborot nazariyasi
 so'rov
 so'rovlar tili
 navbatlar nazariyasi
 radiokanal
 radioaloqa
 radioelektron qurilma
 radioelektron vosita
 radiochastota
 radiochastota taqdimoti
 radiochastota spektri
 radiohalal
 radiotarmoq
 radiostansiya
 radioto'lqin
 radionurlanish
 radiotelefon
 RAID massivlari
 tasodifiy son generatori
 ranjlash
 dasturlarni tez ishlash

rastr
 rastrli tasvir
 rastrli-vektorli o'zgartirish

Internet resursi reytingi
 haqiqiy vaqt
 ma'lumotlarga haqiqiy vaqtda ishlov berish
 haqiqiy vaqt tili
 yozuv
 qizil kitob
 redirekt
 reinjiningir
 murojaatlar monitori
 mintaqaviy hisoblash tarmog'i
 mintaqaviy tarmoq
 registr
 ro'yxatga kiritish
 ro'yxatga olish markazi
 reyestr
 tartibga solish
 axborotlashtirishning me'yoriy-huquqiy asosi
 relyatsion ma'lumotlar bazasi

RUSCHA

квантовый компьютер
 квантовая криптография
 квантовая теория информации
 запрос
 язык запросов
 теория очередей
 радиоканал
 радиосвязь
 радиоэлектронное устройство
 радиоэлектронные средства
 радиочастота
 радиочастотное присвоение
 радиочастотный спектр
 радиопомеха
 радиосеть
 радиостанция
 радиоволна
 радиоизлучение
 радиотелефон
 массивы RAID
 генератор случайных чисел
 ранжирование
 быстрая разработка программ

растр
 растровое изображение
 растрово-векторное преобразование
 рейтинг Интернет-ресурса
 реальное время
 обработка данных в реальном масштабе времени
 язык реального времени
 запись
 красная книга
 редирект
 реинжиниринг
 монитор ссылок
 региональная вычислительная сеть
 региональная сеть
 регистр
 регистрация
 центр регистрации
 реестр
 регламентация
 база информатизации нормативно-правовая
 реляционная база данных

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
Relational DataBase Management System (RDBMS)	relyatsion MBBT	реляционная система управления базой данных
relay	qayta uzatgich	ретранслятор
relay system	qayta uzatish tizimi	ретрансляционная система
relevance	relevantlik	релевантность
reliable computer base	ishonchli hisoblash bazasi	достоверная вычислительная база
reliable computing system	ishonchli hisoblash tizimi	надежная вычислительная система
remote access	masofaviy erkin foydalanish	удаленный доступ
remote administration	uzoqdan ma'murlash	удаленное администрирование
rented channel	ijara kanali	канал арендованный
repeated use of object	obyektdan takroriy foydalanish	повторное использование объекта
replication	replikatsiya	репликация
requirements for electronic documents	elektron hujjatga qo'yiladigan talablar	требования, предъявляемые к электронному документу
resident	rezident	резидент
resident program	rezident dastur	резидентная программа
resistor	rezistor	резистор
resolution	ajrataolish	разрешение
resource	resurs	ресурс
ring network	halqa tarmog'i	кольцевая сеть
ring with a wiring concentrators	qayta-ulanadigan to'plagichli halqa	кольцо с переключающими концентраторами
risk	xavf ehtimoli	риск
risk analysis	xavf tahlili	анализ риска
risk measuring	Xavf ehtimolini baholash	оценка риска
roaming	rouming	роуминг
robot	robot	робот
robustness	robastlik	робастность
rotor machine	rotor mashinasi	роторная машина
route	aloqa yo'li	маршрут
router	yo'naltirgich, router, ruter	маршрутизатор, рутер
routing	yo'naltirish	маршрутизация
runet	runet	рунет
Samsung Electronics corporation	Samsung Electronics korporatsiyasi	корпорация Samsung Electronics
Santa Cruz Operation corporation	Santa Cruz Operation korporatsiyasi	корпорация Santa Cruz Operation
scaling	masshtablanuvchanlik	масштабируемость
scan	skanerlash	сканировать
scanner	skaner	сканер
scenario	ssenariy	сценарий
science and technology information system	ilmiy-texnikaviy axborot tizimi	система научно-технической информации
scientific and technical information	ilmiy-texnikaviy axborot	научно-техническая информация
scientific and technical information production	ilmiy-texnikaviy mahsulot	научно-техническая информационная продукция
scientific information activity	ilmiy-axborot faoliyati	научно-информационная деятельность
scrambler	skrembler	скремблер
screen	ekran	экран

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
screen program	ekran dasturi	экранная программа
screening	ekranlash	экранирование
script	skript	скрипт
scripting language	skriptlar tili	язык скриптов
search agent	izlash agenti	агент поисковый
search engine	izlash tizimi, izlovchi	поисковая система, поисковик
second generation language (2GL)	ikkinchi avlod tili	язык второго поколения
secondary network channel	ikkilamchi tarmoq kanali	канал вторичной сети
secret key	maxfiy kalit	секретный ключ
secret question	maxfiy savol	секретный вопрос
secret sharing scheme	sirlarni bo'lishish	разделение секретов
sector	soha	сектор
Secure Electronic Transaction (SET)	muhofazalangan elektron tranzaksiyalar	защищенные электронные транзакции
Secure Electronic Transaction (SET)	xavfsiz elektron kelishuv	безопасная электронная сделка
security	xavfsizlik	безопасность
security administrator	xavfsizlik ma'muri	администратор безопасности
security audit	muhofaza auditi	аудит защиты
security configuration	xavfsizlik tarkibiy tuzilmasi	конфигурация безопасности
security ensuring mode	xavfsizlikni ta'minlash rejimi	режим обеспечения безопасности
security kernel	xavfsizlik o'zagi	ядро безопасности
security object	xavfsizlik obykti	объект безопасности
security of automated system's resources	avtomatlashtirilgan tizim resursining xavfsizligi	безопасность ресурса автоматизированной системы
security of subjects of information relations	axborot munosabatlari subyektlarining xavfsizligi	безопасность субъектов информационных отношений
security policy model	xavfsizlik siyosati modeli	модель политики безопасности
security state	muhofazalanganlik	защищенность
security subject	xavfsizlik subyekti	субъект безопасности
security system	xavfsizlik tizimi	система безопасности
security zone	xavfsizlik zonasi	зона безопасности
Seiko Epson corporation	Seiko Epson korporatsiyasi	корпорация Seiko Epson
semantics	semantika	семантика
sender	jo'natuvchi	отправитель
sender of electronic data	elektron ma'lumotlar jo'natuvchisi	отправитель электронных данных
sender of the electronic document	elektron hujjat jo'natuvchisi	отправитель электронного документа
sensitive (confidential) information	mahfiy axborot	конфиденциальная информация
serial	seriyali	серийный
server	server	сервер
service pack	xizmat paketi	сервисный пакет
session	sessiya	сессия
SGI corporation	SGI korporatsiyasi	корпорация SGI
shareware	shartli bepul dastur	условно бесплатная программа
Shielded Twisted Pair (STP)	ekranlangan o'rama juft	экранированная витая пара
shopping cart program	elektron aravacha	электронная тележка
shortcut	yorliq	ярлык
signal	signal	сигнал

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
signal filtering	signallarni filtrlash	фильтрация сигналов
signal processing	signaalga ishlov berish	обработка сигналов
signalling link	signalizatsiya bo'g'ini	звено сигнализации
signalling route	signalizatsiya aloqa yo'li	маршрут сигнализации
signature	imzo, signatura	подпись, сигнатура
signature key certificate	elektron raqamli imzo kalitining sertifikat	сертификат ключа подписи
signature stamp	grif	гриф
significant signalling unit	ahamiyatli signal birligi	значащая сигнальная единица
Silicon Valley	Silikon vodiysi	силиконовая долина
simplex	simpleks	симплексный
simulation	modellashtirish, taqlid	моделирование, симуляция
simulator	model	модель
site	sayt	сайт
site frequency	sahifaga tashriflar chastotasi	частота посещения страницы
site indexing	saytni indekslash	индексация сайта
site reach	veb-sayt auditoriyasi o'lchami	размер аудитории веб-сайта
slot	slot	слот
slotted-ring network	taktlanidigan halqa tarmog'i	кольцевая тактируемая сеть
smart card	smart karta	смарт-карта
smart network	aqlii tarmoq	разумная сеть
SMC corporation	SMC korporatsiyasi	корпорация SMC
smiles	jilmayishlar	смайлики
social engineering	ijtimoiy muhandislik	социальная инженерия
social impact of ICT	axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ijtimoiy ta'siri	социальное воздействие информационно-коммуникационных технологий
social informatics	ijtimoiy informatika	социальная информатика
Societe Europeene des Satellites (SES)	Yevropa yo'ldosh jamiyati	европейское спутниковое общество
software	dastur, dasturiy ta'minot	программа, программное обеспечение
software adaptation	kompyuter uchun dasturni moslashtirish	адаптация программы для ЭВМ
software author	kompyuter dasturining muallifi	автор программы для ЭВМ
software bookmark	dasturiy xatcho'p	программная закладка
software compatibility	dasturiy uyg'unlik	программная совместимость
software distribution	kompyuter uchun dasturni tarqatish	распространение программы для ЭВМ
software life cycle	dasturiy ta'minot umri	жизненный цикл программного обеспечения
software modem	modem-dastur	модем-программа
software modification	kompyuter dasturining shaklii turlanishi	модификация программы для ЭВМ
software piracy	dasturiy qaroqchilik	программное пиратство
software product	dasturiy mahsulot	программный продукт
software protection tools	dasturiy ta'minotni muhofazalash vositalari	средства защиты программного обеспечения
software publishing	kompyuter dasturini nashr etish	выпуск программы для ЭВМ

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
software replication	dasturiy ta'minot replikatsiyasi	репликация программного обеспечения
software tools	dasturiy vositalar	программные средства
software use	kompyuter dasturidan foydalanish	использование программы для ЭВМ
software-hardware tool	dasturiy-apparat vositasi	программно-аппаратное средство
Solaris operating system	Solaris operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Solaris
Sony corporation	Sony korporatsiyasi	корпорация Sony
sorting of Internet	Internetni tartibga solish	упорядочение Интернет
sound	tovush	звук
sound adapter	tovush moslagichi	звуковой адаптер
sound board	tovush platasi	звуковая плата
sound card	tovush kartasi	звуковая карта
sound channel	tovush kanali	канал звука
sound file	tovush fayli	звуковой файл
sound system	tovush tizimi	звуковая система
source of information	axborot manbai	источник информации
spam	spam	спам
spamming	spamming	спамминг
Sharp corporation	Sharp korporatsiyasi	корпорация Sharp
speaker	tovush kolonkasi	звуковая колонка
special electronic device	maxsus elektron xatcho'pli qurilma	специальное электронное закладное устройство
speech coding	nutqni kodlash	кодирование речи
speech information	nutqiy axborot	речевая информация
speech processing	nutqqa ishlov berish	обработка речи
speech recognition	nutqni tanish	распознавание речи
spider	o'gimchak	паук
spoofing	soxtalashtirish	фальсификация
spread spectrum radio network	shovqinsimon signalli radiotarmoq	радиосеть с шумоподобными сигналами
spread spectrum signal	shovqinsimon signal	шумоподобный сигнал
spreadsheet program	elektron jadval	электронная таблица
spurious electromagnetic radiation	yondosh elektrmagnit nurlanish	побочное электромагнитное излучение
stack	shtabel	штабель
standard	andoza, standart	стандарт
standard transmission channel	namunaviy uzatish kanali	канал передачи типовой
standardisation	standartlashtirish	стандартизация
Standards Promotion and Application Group (SPAG)	standartlarni amalga oshirishni va qo'llashga ko'maklashish guruhi	группа способствования реализации и применения стандартов
star monochannel	yulduzsimon monokanal	звездообразный моноканал
star network	yulduzsimon tarmoq	звездообразная сеть
state information protection policy	axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati	государственная политика в области защиты информации
state information resources	davlat axborot resurslari	государственные информационные ресурсы

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
state interests in information sphere	davlatning axborot sohasidagi manfaatlari	интересы государства в информационной сфере
static	statik	статичный
stenography	steganografiya	стеганография
storage unit	xotira qurilmasi	запоминающее устройство
store-and-forward	xotirali uzib-ulash	коммутация с запоминанием
streamer	strimer	стример
structural programming	tuzilmaviy dasturlashtirish	структурное программирование
Structured Query Language (SQL)	SQL tuzilmalashgan so'rovlar tili	язык структурированных запросов SQL
style	stil	стиль
style sheet	stillar jadvali	таблица стилей
subj	sabj	сабж
subject (in computer protection)	subyekt (kompyuter muhofazasida)	субъект (в защите компьютера)
subnetwork	nimtarmoq	подсеть
subnetwork mask	kichik tarmoq niqobi	маска подсети
subscriber	abonent	абонент
subscriber logging	abonentlarni ro'yxatga kiritish	регистрация абонентов
subsystem	nimtizim	подсистема
subsystem of automated system	avtomatlashtirilgan tizimning nimtizimi	подсистема автоматизированной системы
SUN Microsystems corporation	SUN Microsystems korporatsiyasi	корпорация SUN Microsystems
supercomputer	super-EHM, superkompyuter	супер-ЭВМ, суперкомпьютер
supporting subsystems	ta'minlovchi nimtizimlar	обеспечивающие подсистемы
switch	svitch, uzib-ulagich	свитч, коммутатор
switched channel	uzib-ulanadigan kanal	коммутируемый канал
switched communication line	uzib-ulanadigan aloqa liniyasi	коммутируемая линия связи
switched hub	uzib-ulash xabi	коммутирующий хаб
switched local-area network	uzib-ulanadigan mahalliy tarmoq	коммутируемая локальная сеть
Switched Virtual Networking (SVN)	uzib-ulanadigan virtual tarmoq	коммутируемая виртуальная сеть
switching	uzib-ulash	коммутация
switching centre	uzib-ulashlar markazi	центр коммутации
Sybase corporation	Sybase korporatsiyasi	корпорация Sybase
symbol	belgi	символ
symmetric code	simmetrik shifr	симметричный шифр
synchronous	sinxron	синхронный
synergetic	sinergetika	синергетика
sysadmin	sisadmin	сисадмин
system	tizim	система
system administrator	tizim ma'muri	системный администратор
system analyst	tizim tahlilchisi	системный аналитик
system engineer	tizim muhandisi	системный инженер
system file	tizim fayli	системный файл
system integrity	tizim butunligi	целостность системы
system log	tizim jurnali	системный журнал
System Object Model (SOM)	tizim obyektlari modeli	модель системных объектов
system resource	tizim resursi	системный ресурс

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
system software	tizimli dasturiy ta'minot	системное программное обеспечение
system software developer	tizim dasturlovchisi	системный программист
system user access	foydalanuvchining tizimdan erkin foydalanish	пользовательский вход в систему
systems analysis	tizim tahlili	системный анализ
systems integrator	tizim birlashtiruvchisi	системный интегратор
table	jadval	таблица
tag	teg	тэг
Taligent corporation	Taligent korporatsiyasi	корпорация Taligent
Taligent operating system	Taligent operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Taligent
Tandem Computer corporation	Tandem Computer korporatsiyasi	корпорация Tandem Computer
targeting	tor yo'nalishli reklama	узконаправленная реклама
tariffing unit	tarifikatsiya birligi	единица тарификации
taxonomy	taksonomiya	таксономия
teaser	havas uyg'otgich	тизер
technical and technology informatization base	axborotlashtirishning texnikaviy-texnologiyaviy asosi	база информатизации технико-технологическая
technical compatibility	texnik uyg'unlik	техническая совместимость
technical guidelines	texnik boshqaruv hujjati	материал технический руководящий
technical protection means	axborotni muhofaza qilishning texnik vositalari	технические средства защиты информации
technical tools	texnikaviy vositalar	технические средства
technological communication network	texnologik aloqa tarmog'i	технологическая сеть связи
technological process of data processing	axborotga ishlov berish texnologiyasi jarayoni	технологический процесс обработки информации
technological security of telecommunications network	telekommunikatsiyalar tarmog'ining texnologik xavfsizligi	технологическая безопасность сети телекоммуникаций
technology	texnologiya	технология
telebanking	telebanning	телебанкинг
telecommunication channel	telekommunikatsiyalar kanali	канал телекоммуникаций
telecommunication company	telekommunikatsiya tashkiloti	организация телекоммуникаций
telecommunication message	elektr aloqasi xabari	сообщение электросвязи
telecommunication network	telekommunikatsiya tarmog'i	сеть телекоммуникаций
telecommunication operator	telekommunikatsiya operatori	оператор телекоммуникаций
telecommunications	telekommunikatsiya	телекоммуникации
telecommunications of Uzbekistan	O'zbekiston Respublikasining telekommunikatsiyalari	телекоммуникации Республики Узбекистан
teleconference	konferens-aloqa, telekonferensiya	конференц-связь, телеконференция
telex	faks-apparat, telefaks	факс-аппарат, телефакс
telecommunication rates	telekommunikatsiya tariflari	тарифы в телекоммуникации
telemarketing	telemarketing	телемаркетинг
telematics	telematika	телематика
telemedicine	teletibbiyot	телемедицина
telephone answering device	avtojavobberuvchi	автоответчик
telephone mail	telefon pochatasi	телефонная почта

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
telephone network	telefon tarmog'i	телефонная сеть
telephone server	telefon serveri	телефонный сервер
telephone set	telefon apparati	телефонный аппарат
telephonogram	telefonogramma	телефонограмма
telephony	telefoniya	телефония
teleservice	telexizmat	телеуслуга
teletex	teleteks	телетекс
teletext	telematn	телетекст
television	teleko'rsatuv	телевидение
television camera	teleko'rsatuv kamerasi	телевизионная камера
television library	teleko'rsatuvlar kutubxonasi	телевизионная библиотека
television network	teleko'rsatuv tarmog'i	телевизионная сеть
television set	televizor	телевизор
teleworking	teleish	телеработа
telex	teleks	телекс
temporary bomb	vaqt bombasi	бомба временная
terminal	terminal	терминал
terminal device	terminal qurilmasi	терминальное устройство
terminal emulation	terminal emulyatsiyasi	эмуляция терминала
Terminal Equipment (TE)	terminal jihoz	терминальное оборудование
terminal server	terminal serveri	терминальный сервер
terminator	terminator	терминатор
testing	testlash	тестирование
Texas Instruments corporation	Texas Instruments korporatsiyasi	корпорация Texas Instruments
text	matn	текст
text based browser	matn brauzeri	текстовый браузер
text editor	matn muharriri	текстовый редактор
text file	matn fayli	текстовый файл
text processing	matnga ishlov berish	обработка текстов
thematic citing index	mavzu bo'yicha ko'chirish	тематический индекс цитирования
thermoprinter	termoprinter	термопринтер
third generation language (3GL)	uchinchi avlod tili	язык третьего поколения
thread	oqim	поток
threat	tahdid	угроза
threat analysis	tahdidlar tahlili	анализ угроз
three dimensional image	uch o'lchamli tasvir	трехмерное изображение
three dimensional interface	uch o'lchamli interfeys	трехмерный интерфейс
three-dimensional graphics	hajmiy grafika, uch o'lchamli grafika	объемная графика, трехмерная графика
thumbnail	tambneyl	тамбнейл
Time Division Multiple Access (TDMA)	vaqtni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с разделением времени
time sharing mode	bo'lingan vaqt rejimi	режим разделенного времени
timer	taymer	таймер
timesharing	vaqt ajratish	разделение времени
Tiny-Area Network (TAN)	kichik tarmoq	малая сеть
Token Passing Multiple Access (TPMA)	vakolat uzatish bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с передачей полномочия

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
tonal frequency transmission channel	ohang chastotasini uzatish kanali	канал передачи тональной частоты
TOP functional profile	TOP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)	функциональный профиль TOP
top level web-node	yuqori pog'onali veb bog'lama	веб-узел верхнего уровня
topology	topologiya	топология
topology of integral microcircuit	integral mikrosxema topologiyasi	топология интегральной микросхемы
Toshiba corporation	Toshiba korporatsiyasi	корпорация Toshiba
touch screen	sensor ekrani	сенсорный экран
trace routing	yo'naltirishni belgilash	трассировка маршрутизации
trade system	savdo tizimi	торговая система
TradeMark (TM)	savdo markasi, tovar belgisi, firma markasi, mol belgisi	фирменная марка, товарный знак
traffic	trafik	трафик
traffic analysis	trafik tahlili	анализ трафика
traffic stuffing	trafikni tiqishtirish	набивка трафика
trailer record	oxirgi yozuv	концевик
training system	o'qitish tizimi	обучающая система
transaction	tranzaksiya	транзакция
transistor	tranzistor	транзистор
transit	tranzit	транзит
translator	translyator	транслятор
transliterator	transliterator	транслитератор
transmission channel	uzatish kanali	канал передачи
transmission radio system	uzatish radiotizimi	радиосистема передачи
transport layer	transport pog'onasi	транспортный уровень
transport platform	transport maslagi	транспортная платформа
transputer	transpyuter	транспьютер
trigger	trigger	триггер
trojan horse	troyan oti	троянский конь
trunk	magistral kanal	магистральный канал
trunk monochannel	magistral yakka kanal	магистральный моноканал
trusted computer system	hisoblash texnikasining muhofazalangan vositasi	защищенное средство вычислительной техники
trusted computing base	muhofaza vositalari majmui (MVM)	комплекс средств защиты
tunneling	tunellash	тунелирование
twisted pair	o'rama juft	витая пара
UN/EDIFACT technology	UN/EDIFACT texnologiyasi	технология UN/EDIFACT
unauthorized access protection system	axborotdan ruxsatsiz erkin foydalanishni muhofazalash tizimi	система защиты информации от несанкционированного доступа
unauthorized access protection tools	beruxsat erkin foydalanishdan muhofazalash vositasi	средство защиты от несанкционированного доступа
unauthorized access to information	ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanish	несанкционированный доступ к информации
undocumented information	hujjatlashtirilmagan axborot	недокументированная информация
Uniform Resource Locator (URL)	hammabop resurs joyi ko'rsatgichi	универсальный локатор ресурсов
Uninterruptible Power Supply (UPS)	uzluksiz ozuqa manbai	источник бесперебойного питания
unique identifier	noyob ayanlovchi, noyob identifikator	уникальный идентификатор

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
unique visitor	noyob tashrifchi	уникальный посетитель
Unisys corporation	Unisys korporatsiyasi	корпорация Unisys
unit of information quantity	axborot miqdorining birligi	единица количества информации
united information theory	umumiy axborot nazariyasi	общая теория информации
universal statement	hammabop operator	универсальный оператор
UNIX operating system	UNIX operatsion (amaliy) tizimi	операционная система UNIX
UNIXWare operating system	UNIXWare operatsion (amaliy) tizimi	операционная система UNIXWare
USB (Universal Serial Bus)	USB shinasi	шина USB
USB 2.0	USB 2.0 shinasi	шина USB 2.0
USENET teleconferencing	USENET telekonferensiyalari	телеконференции USENET
user	foydalanuvchi	пользователь
user identifier	foydalanuvchi ayanlovchisi, foydalanuvchi identifikatori	идентификатор пользователя
user registration	foydalanuvchini ro'yxatga kiritish	регистрация пользователя
user terminal	foydalanuvchi terminali	терминал пользователя
utility	utilita	утилита
UZ zone	UZ zonasi	зона UZ
VBScript language	VBScript tili	язык VBScript
vector fonts	vektor shriftlari	векторные шрифты
vector graphics	vektor grafikasi	векторная графика
verification	verifikatsiya	верификация
Vernam's cryptosystem	Vernam kriptotizimi	криптосистема Вернама
vertical portal	vertikal portal	портал вертикальный
Very Small Aperture Terminal (VSAT)	VSAT terminali	терминал VSAT
video conferencing	video anjuman	видеоконференция
video disk	video disk	видео диск
video input	video kiritish	видеоввод
virtual	virtual	виртуальный
virtual bank	virtual bank	виртуальный банк
virtual card (e-card)	elektron ochiqxat	электронная открытка
virtual communities	virtual uyushmalar	виртуальные сообщества
virtual company	virtual kompaniya	компания виртуальная
virtual economy	virtual iqtisodiyot	виртуальная экономика
virtual enterprise	virtual korxonona	виртуальное предприятие
virtual hosting	virtual xosting	виртуальный хостинг
virtual office	virtual ofis	виртуальный офис
virtual private network (vpn)	virtual xususiy tarmoq	виртуальная частная сеть
virtual reality	virtual voqeiylik, xayoliy voqeiylik	виртуальная реальность, мнимая реальность
Virtual Reality Modelling Language (VRML)	virtual borliqni modellash tili	язык моделирования виртуальной реальности
virtual reality technologies	virtual borliq texnologiyasi	технологии виртуальной реальности
virtual server	virtual server	виртуальный сервер
virtual server development	virtual serverni tashkil qilish	организация виртуального сервера
virus	virus	вирус
virus' usual attribute	virusning tavsifli belgisi	характерный признак вируса
visit	tashrif	посещение

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
visited hyperlink	ko'rilgan gipermurojaat	просмотренная гиперссылка
visitor	tashrifchi	посетитель
visitor counter	tashriflar sanagichi	счетчик посещений
visitor relationship management	tashrifchilar bilan o'zaro munosabatlarni boshqarish	управление взаимоотношениями с посетителями
Visual Basic language	Visual Basic tili	язык Visual Basic
Visual C++	Visual C++ tili	язык Visual C++
Visual FoxPro language	Visual FoxPro tili	язык Visual FoxPro
Vizier's quadrate	Vijiner kvadrati	квадрат Вижинера
VME (VersaModule Eurocard) bus	VME shinasi	шина VME
voice band	nutqiy yo'l-yo'l	речевая полоса
voice mail	nutqiy pochta	речевая почта
voice-based interface	nutqiy interfeys	речевой интерфейс
voting	ovoz berish	голосование
vulnerability	muhofazalanmaganlik, zaiflik	незащищенность, уязвимость
WAP-browser	WAP-brauzer	WAP-браузер
Wavelength Division Multiple Access (WDMA)	to'liqinni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	множественный доступ с разделением волны
web	to'r, veb	паутина, веб
web-browser	veb-brauzer, veb-sharhlovchi	веб-браузер, веб-обозреватель
webcam	veb-kamera	веб-камера
web-conference	veb-anjuman	веб-конференция
web-design	veb-dizayn	веб-дизайн
web-document	veb-hujjat	веб-документ
web-hosting	veb-xosting	веб-хостинг
web-interface	veb-interfeys	веб-интерфейс
webmaster	veb-usta	веб-мастер
web-node	veb-bog'lama	веб-узел
web-node structure	veb bog'lama tuzilmasi	структура веб-узла
webpage	veb-sahifa	веб-страница
webpage title	veb sahifa nomi	название веб-страницы
webring	murojaatlar halqasi	кольцо ссылок
web-server	veb-server	веб-сервер
web-service	veb-xizmat, onlayn xizmat	онлайн-служба, веб-сервис
web-service		
web-site	veb-sayt	веб-сайт
website promotion	veb-saytni aylantirish	раскрутка веб-сайта
web-site publishing	veb saytni nashr etish	публикация веб-сайта
web-site registration in searching system	izlash tizimida veb-saytni ro'yxatga kiritish	регистрация веб-сайта в поисковой системе
web-site statistics	veb-sayt statistikasi	статистика веб-сайта
web-standards palette	veb-standart palitra	веб-стандартная палитра
web-traffic	tashrifchilar soni	посещаемость
Wide-Area Information System (WAIS)	global axborot tizimi	глобальная информационная система
Wide-Area Network (WAN)	hududiy tarmoq	территориальная сеть
winchester	vinchester	винчестер
window	oyna	окно

INGLIZCHA	O'ZBEKCHA	RUSCHA
windowing	oyna mexanizmi	механизм окна
Windows 2000	Windows 2000 operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows 2000
Windows 95	Windows 95 operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows 95
Windows 98	Windows 98 operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows 98
Windows CE	Windows CE operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows CE
Windows NT	Windows NT operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows NT
Windows operating system	Windows operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows
Windows registry	Windows reyestri	реестр Windows
Windows XP	Windows XP operatsion (amaliy) tizimi	операционная система Windows XP
Wireless Application protocol (WAP)	simsiz ko'rsatmalar bayonnomasi	протокол беспроводных приложений
wireless local-area network	simsiz mahalliy tarmoq	беспроводная локальная сеть
Wireless Markup Language (WML)	WML gipermatnli belgi solish tili	язык гипертекстовой разметки WML
wireless modem	simsiz modem	модем беспроводной связи
wireless network	simsiz tarmoq	беспроводная сеть
word	so'z	слово
word processor	matn protsessori	текстовый процессор
work sheet	ish varag'i	рабочий лист
working group	ish guruhi	рабочая группа
WorkPlace operating system	WorkPlase operatsion (amaliy) tizimi	операционная система WorkPlace
workstation	ish stansiyasi	рабочая станция
World Com corporation	World Com korporatsiyasi	корпорация World Com
World Wide Web (WWW)	umumjahon o'rgimchak to'ri (UOT)	всемирная паутина
World Wide Web Consortium (W3C)	umumjahon o'rgimchak to'ri konsorsiumi	Консорциум Всемирной паутины (W3C)
worm	qurt	червь
www-document	WWW hujjati	документ WWW
www-board	e'lonlar taxtasi, veb-bord	доска объявлений, веб-бордин
www-terminal	WWW terminali	терминал WWW
Xerox corporation	Xerox korporatsiyasi	корпорация Xerox
zooming	zummlash	зуммирование

RUSCHA-O‘ZBEKCHA-INGLIZCHA AKT LUG‘ATI

RUSCHA	O‘ZBEKCHA	INGLIZCHA
абонент	abonent	subscriber
абсолютный URL-адрес	mutlaq URL manzil	absolute URL-address
абстрактный синтаксис	mavhum sintaksis	abstract syntax
автодозвон	avto terish	call-back
автоматизированная информационная технология	avtomatlashtirilgan axborot texnologiyasi	automatized information technology
автоматизированная обработка данных	ma'lumotlarga avtomatlashtirilgan ishlov berish	automatized data processing
автоматизированная система	avtomatlashtirilgan tizim	automatized system
автоматизированная система управления (АСУ)	avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT)	automatized management system
автоматизированное дешифрование	avtomatlashtirilgan shifrnı buzib ochish	automatized deciphering
автоматизированное рабочее место (АРМ)	avtomatlashtirilgan ish joyi (AIJ)	automatized work place
автоматическая система	avtomatik tizim	automated system
автоматическое дешифрование	avtomatik shifrnı buzib ochish	automated deciphering
автоответчик	avtojavobberuvchi	telephone answering device
автор базы данных	ma'lumotlar bazasi muallifi	database author
автор программы для ЭВМ	kompyuter dasturining muallifi	software author
авторизация	mualliflash	authorization
авторское право	mualliflik huquqi	copyright
агент	agent	agent
агент поисковый	izlash agenti	search agent
адаптация базы данных	ma'lumotlar bazasini moslashtirish	database adaptation
адаптация программы для ЭВМ	kompyuter uchun dasturnı moslashtirish	software adaptation
адаптер	adapter, moslagich	adapter
административная система	ma'muriy tizim	management system
административное управление	ma'muriy boshqaruv	management control
административное управление защитой	muhofazani ma'muriy boshqarish	protection management
административные меры защиты	muhofazaning ma'muriy choraları	administrative protection means
администратор базы данных	ma'lumotlar bazasi ma'muri	database administrator
администратор безопасности	xavsizlik ma'muri	security administrator
администратор защиты	muhofaza ma'muri	protection administrator
администратор сети	tarmoq ma'muri	network administrator
адрес	manzil	address
адрес в Интернете	Internetdagi manzil	Internet address
адрес IP	IP manzili	IP address
адресат сообщения	xabar oluvchi	message receiver
адресная книга	manzillar kitobi	address
адресная маска	manzil niqobi	address mask
аккаунт	akkaunt	account
аккредитация в области защиты информации	axborotni muhofaza qilish sohasidagi akkreditatsiya	accreditation in information protection security sphere

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
активная веб-страница	faol veb sahifa	active webpage
активная гиперссылка	faol gipermurojaat, faol giperishorat	active hyperlink
активная угроза	faol tahdid	active threat
активное подключение к линии	tarmoqqa faol ulanish	active line connection
активность защиты	muhofaza faolligi	protection activity
активный веб-узел	faol veb bog'lamasi	active web node
актуализация данных	ma'lumotlarni dolzarblash	data actualization
алгоритм	algoritm	algorithm
алгоритм шифрования	shiflash algoritmi	ciphering algorithm
алиас	adashlar	alias
альфа тестирование	alfa-sinov	alpha testing
анализ риска	xavf tahlili	risk analysis
анализ трафика	trafik tahlili	traffic analysis
анализ угроз	tahdidlar tahlili	threat analysis
аналитическая атака	tahliliy hujum	analytic attack
аналоговая форма данных	ma'lumotlarning analog shakli	analog data form
аналоговый	analog, o'xshash	analog
аналоговый компьютер	analog kompyuter, o'xshash kompyuter	analog computer
аналоговый модем	analog modem	analogue modem
аналоговый сигнал	analog signal	analog signal
анимация	animatsiya	animation
анимированный GIF	animatsiyalangan GIF	animated GIF
анонимный доступ FTP	FTPdan yashirin erkin foydalanish	anonymous FTP-access
антенна	antenna	antenna
антибликовое покрытие	yaltirashga qarshi ustki qatlam	antiglare covering
антивирусная программа	virusga qarshi dastur	antivirus software
аппаратная закладка	apparatli zakladka	hardware bookmark
аппаратное обеспечение	apparat ta'minoti	hardware
аппаратные средства	apparat vositalar	hardware tools
аппаратные средства защиты	muhofaza apparat vositalari	hardware protection means
апплет	applet	applet
архив	arxiv	archive
архиватор	arxivator	archiver
архивное дело	arxiv ishi	archive business
архивный документ	arxiv hujjati	archive document
архивный фонд	arxiv fondi	archive fund
архитектура	arxitektura, me'moriy tuzilma	architecture
архитектура вычислительной системы	hisoblash tizimi arxitekturasi	computer system architecture
архитектура клиент-сервер	mijoz-server arxitekturasi	client-server architecture
архитектура компьютера	kompyuter arxitekturasi	computer architecture
асинхронная передача	asinxon uzatish	asynchronous transmission
асинхронный режим передачи	uzatishning asinxron rejimi	Asynchronous Transfer Mode (ATM)
атака	hujum	attack
атака на зашифрованный текст	shiflangan matnga hujum	attack on encrypted text
атака на известный открытый текст	ma'lum ochiq matnga hujum	attack on open text

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
атрибут	atribut	attribute
атрибут HTML	HTML atributi	HTML attribute
аттестация	attestatsiya, shahodatlash	attestation
аттестация объекта защиты	muhofaza obyektini shahodatlash	attestation of protection object
аттестация объекта информатизации	axborotlashtirish obyektining attestatsiyasi	attestation of informatization object
аудиовизуальное произведение	audiovizual asar	audiovisual product
аудит защиты	muhofaza auditi	security audit
аудит компьютерной системы	kompyuter tizimi auditi	computer system audit
аудитория	auditoriya	audience
аутентификация	autentifikatsiya, muvofiqlash	authentication
аутентификация данных	ma'lumotlar autentifikatsiyasi, ma'lumotlarni muvofiqlash	data authentication
аутентификация сообщения	xabar autentifikatsiyasi	message authentication
база данных (БД)	ma'lumotlar bazasi (MB), ma'lumotlar ombori (MO)	database (DB)
база знаний (БЗ)	bilimlar bazasi (BB), bilimlar ombori (BO)	knowledge base (KB)
база информатизации нормативно-правовая	axborotlashtirishning me'yoriy-huquqiy asosi	regulatory and legal informatization base
база информатизации технико-технологическая	axborotlashtirishning texnikaviy-texnologiyaviy asosi	technical and technology informatization base
базисный вариант	bazis variant	basis alternative
базовая сеть	tayanch tarmoq	backbone network
базовая станция	tayanch stansiya	base station
базовая эталонная модель взаимодействия открытых систем	ochiq tizimlarning o'zaro ishlashining tayanch namunaviy modeli	Open Systems Interconnection basic reference model (OSI)
базовый компьютер	tayanch kompyuter	mainframe
базовый массив данных	asosiy ma'lumotlar massivi	basic data array
базовый функциональный профиль	asosiy funksional profil (kasbiy yo'nalish)	basic functional profile
базовый функциональный профиль ATM	ATM asosiy funksional profili (kasbiy yo'nalish)	ATM basic functional profile
байт	bayt	byte
баланс информационный	axborot balansi	information balance
банк данных	ma'lumotlar banki	databank
банковская сеть	bank tarmog'i	banking network
банковская система	bank tizimi	banking system
банкомат	bankomat	bankmate
баннер	banner	banner
баннерная реклама	banner reklamasi	banner advertisement
баннерообменная сеть	bannermashish tarmog'i	banner exchange network
баннеропоказ	banner namoyishi	banner demonstration
баньяновская сеть	banyan tarmog'i	banyan network
бастион	bastion	bastion host
безкорпусная интегральная схема	qobiqsiz integral sxema	bare integrated circuits
безопасная электронная сделка	xavfsiz elektron kelishuv	Secure Electronic Transaction (SET)
безопасность	xavfsizlik	security

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
безопасность автоматизированной системы	avtomatlashtirilgan tizimning xavfsizligi	automated system security
безопасность данных	ma'lumotlarning xavfsizligi	data security
безопасность информационной технологии	axborot texnologiyasining xavfsizligi	information technology security
безопасность ресурса автоматизированной системы	avtomatlashtirilgan tizim resursining xavfsizligi	security of automated system's resources
безопасность сетей телекоммуникаций информационная	telekommunikatsiya tarmoqlarining (TT) axborot xavfsizligi	information security of telecommunication networks
безопасность сетей телекоммуникаций общего пользования информационная	umumiy foydalanish telekommunikatsiya tarmoqlarining (UFTT) axborot xavfsizligi	information security of public access telecommunication networks
безопасность субъектов информационных отношений	axborot munosabatlari subyektlarining xavfsizligi	security of subjects of information relations
безотказность	itoatkorlik	non-failure operation
безотказность сети телекоммуникаций	telekommunikatsiya tarmog'ining itoatkorligi	non-failure operation of telecommunication networks
бесплатное программное обеспечение	bepul dasturiy ta'minot	freeware
беспроводная локальная сеть	simsiz mahalliy tarmoq	wireless local-area network
беспроводная сеть	simsiz tarmoq	wireless network
бесспорная подпись	bahssiz imzo	indisputable signature
бета-тестирование	beta testlash	beta testing
библиографическое описание	bibliografik ta'rif	bibliographic description
библиотека стандартных программ	standart dasturlar kutubxonasi	library of standard software
бизнес	biznes	business
бизнес для бизнеса	biznes uchun biznes	business-to-business (B2B)
бизнес для потребителя	iste'molchi uchun biznes	business-to-customer (B2C)
бизнес электронный	elektron biznes	electronic business (e-business)
бизнес электронный, ориентированный на бизнес-партнера	biznes hamkor uchun mo'ljallangan elektron biznes	electronic business oriented on business partner
бизнес электронный, ориентированный на конечного пользователя	oxirigi foydalanuvchiga mo'ljallangan elektron biznes	electronic business oriented on end user
бизнес-решение	biznes yechim	business solutions
биллинг	billing	billing
биологическая информатика	biologik informatika	biological informatics
биометрическая технология	biometrik texnologiya	biometric technology
биометрический	biometrik	biometric
бионика	bionika	bionics
биполярный код	ikki qutbli kod	bipolar code
биржа	birja	exchange
бит	bit	bit
бит в секунду	bit sekundiga	bits per second (bps)
бит четности	juftlik biti	parity bit
блок данных	ma'lumotlar bloki	data unit
блок доступа	ulanish bloki	Medium Attachment Unit (MAU)
блокирование передачи данных	ma'lumotlar uzatishni qamal qilish	data transmission blocking

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
блокирование передачи данных	ma'lumotlar uzatishni to'sish	data transmission blocking
блокировка	qamal qilish, to'sish	locking
блочный персональный компьютер	bloknotli shaxsiy kompyuter	notebook personal computer
блочный шифр	blokli shifr	block cipher
бод	bod	baud
бомба временная	vaqt bombasi	temporary bomb
браузер	brauzer	browser
бренд	brend	brand
брокер	broker	broker
брокер объектных запросов	obyekt so'rovlari brokeri	Object Request Broker (ORB)
буквенно-цифровое кодирование	harfiy-raqamli kodlash	alphanumeric coding
булева алгебра	bul algebrasi	boolean algebra
буфер	bufer	buffer
быстрая разработка программ	dasturlarni tez ishlash	Rapid Application Development (RAD)
быстродействие компьютера	kompyuter tezligi	computer speed
быстрый пакет	tezkor paket	fast packet
бытовая электроника	maishiy elektronika	home electronics
веб	web	web
веб-борд	web-bord	www-board
веб-браузер	web-brauzer	web-browser
веб-дизайн	web-dizayn	web-design
веб-документ	web-hujjat	web-document
веб-интерфейс	web-interfeys	web-interface
веб-камера	web-kamera	webcam
веб-конференция	web-anjuman	web-conference
веб-мастер	web-usta	webmaster
веб-обозреватель	web-sharhlovchi	web-browser
веб-сайт	web-sayt	web-site
веб-сервер	web-server	web-server
веб-сервис	web-xizmat	web-service
веб-стандартная палитра	web-standart palitra	web-standards palette
веб-страница	web-sahifa	webpage
веб-узел	web-bog'lama	web-node
веб-узел верхнего уровня	yuqori pog'onali web bog'lama	top level web-node
веб-хостинг	web-xosting	web-hosting
векторная графика	vektor grafikasi	vector graphics
векторные шрифты	vektor shriftlari	vector fonts
верификация	verifikatsiya	verification
версия для печати	chop etish rusumi	print version
взаимодействие человека с компьютером	inson-kompyuter o'zaro ishlashi	human-computer interaction
взлом	buzib erkin foydalanish	hacking
вид доступа (в защите компьютера)	erkin foydalanish turi	access type (in computer security)
видео диск	video disk	video disk
видеоввод	video kiritish	video input
видеоконференция	video anjuman	video conferencing

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
виды охраняемой информации	muhofazalanadigan axborot turlari	protected information types
винчестер	vinchester	winchester
виртуальная машина Java	Java virtual mashinasi	Java virtual machine
виртуальная реальность	virtual voqeiylik	virtual reality
виртуальная частная сеть	virtual xususiy tarmoq	virtual private network (vpn)
виртуальная экономика	virtual iqtisodiyot	virtual economy
виртуальное предприятие	virtual korxonasi	virtual enterprise
виртуальные сообщества	virtual uyushmalar	virtual communities
виртуальный	virtual	virtual
виртуальный банк	virtual bank	virtual bank
виртуальный офис	virtual ofis	virtual office
виртуальный сервер	virtual server	virtual server
виртуальный хостинг	virtual xosting	virtual hosting
вирус	virus	virus
витая пара	o'rama juft	twisted pair
владелец информации	axborot egasi	owner of information
владелец информационных ресурсов	axborot resurslarining egasi	owner of information resources
владелец информационных систем	axborot tizimlari egasi	owner of information systems
владелец личного ключа подписи	shaxsiy imzo kaliti egasi	owner of private key
владелец сертификата ключа подписи	imzo kaliti sertifikatiga egasi	owner of key certificate
владелец средств обеспечения	ta'minlash vositalarining egasi	owner of ensuring means
владелец технологий	texnologiyalar egasi	owner of technologies
внешние угрозы Интернет	Internetning tashqi tahdidlari	external Internet threats
внешняя гиперссылка	tashqi giperurojaat	external hyperlink
внутренние угрозы Интернет	Internetning ichki tahdidlari	internal Internet threats
внутренний веб-узел	ichki veb bog'lama	internal web-node
внутренняя гиперссылка	ichki giperurojaat	internal hyperlink
внутрикорпоративная сеть	ichki korporativ tarmoq	internal corporate network
вредоносная программа	zararli dastur	nocuous software
всемирная паутина	umumjahon o'rgimchak to'ri (UO'T)	World Wide Web (WWW)
выделенная линия связи	ajratilgan aloqa liniyasi	dedicated line
выпуск базы данных	ma'lumotlar bazasini chop etish	database publishing
выпуск программы для ЭВМ	kompyuter dasturini nashr etish	software publishing
вычислительная машина	hisoblash mashinasi	computing machine
вычислительная сеть	hisoblash tarmog'i	computer network
вычислительная система	hisoblash tizimi	computer system
вычислительная техника	hisoblash texnikasi	computer technology
вычислительный комплекс	hisoblash majmui	computer complex
вычислительный процесс	hisoblash jarayoni	computer process
гамма шифра	shifr gammasi	cipher's gamma
гаммирование	gammalash	gamming
гарантии	kafolatlar	assurance
гарантированность механизмов обеспечения защиты информации	axborotni muhofazasini ta'minlovchi mexanizmlarni kafolatlanganligi	assurance of information protection mechanisms

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
гарантия защиты	muhofaza kafolati	protection assurance
гарантия качества услуг по ведению электронного бизнеса	elektron tijorat yuritish bo'yicha xizmatlar sifatiga kafolat	electronic business assurance
гейтвей	geytvey, darvoza	gateway page
генератор	generator	generator
генератор ключевого потока	kalit oqimi generatori	key stream generator
генератор случайных чисел	tasodifiy son generatori	random number generator
генерация ключей	kalit generatsiyasi	key generation
географическая информационная система (ГИС)	geografik axborot tizimi (GAT)	Geographic Information System (GIS)
географический домен	jug'rofiy domen	geographic domain
геоинформатика	geoinformatika	geoinformatics
геоинформационные технологии (ГИС технологии)	geoxborot texnologiyalari (GAT texnologiyalari)	geographic information technologies (GIS technologies)
геоматика	geomatika	geomatics
гетерогенная сеть	geterogen tarmoq	heterogeneous network
гибкий диск	egiluvchan disk, epcnil disk	floppy disk
гибридная система управления базой данных	ma'lumotlar bazasini boshqarishning gibrid tizimi	hybrid database management system
гибридная узиб-улаш	gibrid uzib-ulash	hybrid switching
гибридный экран	gibrid ekran	hybrid screen
гиперкуб	giperkub	hypercube
гипермедиа	gipermedia	hypermedia
гиперсвязь	giperaloqa	hyperlink
гиперсреда	gipermuhit	hypermedia
гиперссылка	giperhavola, gipermurojaat	hyperlink
гипертекст	gipermatn	hypertext
гипертекстовая ссылка	gipermatnli murojaat	hyperlink
гипертекстовый протокол передачи	uzatishning gipermatnli bayonnomasi	HyperText Transfer Protocol (HTTP)
гипертекстовый язык разметки	gipermatnli markerlash tili	HyperText Markup Language (HTML)
главный компьютер	bosh kompyuter	host computer
главный редактор	bosh muharrir	chief editor
глобализация	globallashuv	globalization
глобальная вычислительная сеть	global hisoblash tarmog'i	global computer network
глобальная информационная инфраструктура (ГИИ)	global axborot infratuzilmasi	Global Information Infrastructure (GII)
глобальная информационная система	global axborot tizimi	Wide-Area Information System (WAIS)
глобальная сеть	global tarmoq	global network
глобальная сеть связи	global aloqa tarmog'i	global communication network
глобальное соединение	global ulanish	global connection
глобальный адрес	global manzil	global address
голая интегральная схема	yalang integral sxema	bare integrated circuit
головка	kallak	head
головной преобразователь	bosh o'zgartirgich	head-end convertor
голосование	ovoz berish	voting
гомогенная сеть	gomogen tarmoq	homogeneous network
горячая замена	qaynoq almashtirish	hot swap

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
гостевая книга	mehmonlar kitobi	guest book
государственная политика в области защиты информации	axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati	state information protection policy
государственная политика в области информатизации	axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosati	information society policy
государственные информационные ресурсы	davlat axborot resurslari	state information resources
готовность к жизни в информационном обществе	axborot jamiyatida yashashga tayyorlik	e-readiness
готовность к электронизации	elektronlashtirishga tayyorlik	electronic readiness
граф	graf	graph
график обходов и замен	aylanib o'tishlar va almashishlar grafigi.	bypass and replacement graph
графика	grafika	graphics
графическая база данных	grafik ma'lumotlar bazasi	graphical database
графическая информация	grafik axborot	graphical information
графические акценты	grafik urg'ular	graphical accents
графический акселератор	grafik akselerator	graphic accelerator
графический интерфейс	grafik interfeys	graphic interface
графический редактор	grafik muharrir	graphic editor
графический файл	grafik fayl	graphic file
графопостроитель	grafchizuvchi	plotter
гриф	grif	signature stamp
гриф секретности	maxfiylik grifi	confidentiality
группа	guruh	group
группа звеньев сигнализации	signalizatsiya bo'g'inlari guruhi	group of signalling links
группа открытых прикладных процессов	ochiq amaliy jarayonlar guruhi	Open Application Group (OAG)
группа способствования реализации и применения стандартов	standartlarni amalga oshirishni va qo'llashga ko'maklashish guruhi	Standards Promotion and Application Group (SPAG)
группа управления объектами	obyektlarni boshqarish guruhi	Object Management Group (OMG)
группа управления объектно-ориентированными базами данных	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazalarini boshqarish guruhi	Object Database Management Group (ODMG)
группа экспертов в области движущихся изображений	harakatlanuvchi tasvirlar sohasidagi ekspertlar guruhi	Moving Picture Experts Group (MPEG)
групповая подпись	guruh imzosi	group signature
групповое кодирование (кодирование группами отрезков)	guruhiy kodlash	group encoding
групповое программное обеспечение	guruhiy dasturiy ta'minot	group-ware
групповой адрес	guruh manzili	group address
даврическое кольцо	davriy halqa	cyclic ring
данные	ma'lumotlar	data
двигок	yuritma	engine
дезинформация	dezinformatsiya	misinformation
дезинформация	yolg'on axborot tarqatish	misinformation
демон	demon	demon
дешифрование	shifri kalitsiz ochish	decryption

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
диалог	dialog	dialog
дигитайзер	raqamlashtiruvchi	digitizer
цифровой раскол	raqamli tabaqalanish	digital divide
дизайн	dizayn	design
дизассемблирование	dizassebllash	disassembling
динамический html	dinamik HTML	dynamic HTML
динамический веб-шаблон	dinamik veb qolipi	dynamic web template
директория	direktoriya	directory
диск	disk	disk
дискретный	diskret	discrete
дистанционное образование	masofaviy ta'lim	distance education
дистанционное обучение	masofaviy o'qitish	distance learning
дистрибутив	distributiv	distributive
документ	hujjat	document
документ WWW	WWW hujjati	WWW document
документ в электронной форме отображения	elektron shakldagi hujjat	electronic document
документирование информации	axborotni hujjatlashtirish	information documenting
документированная информация	hujjatlashtirilgan axborot	documented information
документированная научно-техническая информация	hujjatlashtirilgan ilmiy-texnikaviy axborot	documented scientific information
домашний каталог	uy katalogi	home directory
домашняя страница	uy sahifasi	home page
домен	domen	domain
доменная система имен	nomlarning domen tizimi	domain name system
доменное имя	domen nomi	domain name
доменный адрес	domen manzili	dome address
дорвей	dorvey	doorway
доска объявлений	e'lonlar taxtasi	www-board
достоверная вычислительная база	ishonchli hisoblash bazasi	reliable computer base
достоверность информации	axborot ishonchliligi	information validity
доступ к информации	axborotdan erkin foydalanish	information access
доступ к объекту	obyektdan erkin foydalanish	access to object
доступ к сведениям, составляющим государственную тайну	davlat sirini tashkil qiluvchi ma'lumotlarni olish	access to state secrets
доступность информации	axborot olishning osonligi	information accessibility
драйвер	drayver	driver
дыра (в информационной безопасности)	teshik	hole (in information security)
европейская академическая исследовательская сеть	Yevropa akademik tadqiqot tarmog'i	European Academic Research Network (EARN)
европейская ассоциация исследовательских сетей	Yevropa tadqiqot tarmoqlari uyushmasi	european association of research network
европейская многопротокольная магистраль	Yevropa ko'pbayonnomali magistrali	european multiprotocol trunk
европейская организация EUTELSAT	EUTELSAT Yevropa tashkiloti	EUTELSAT european organization

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
европейская стратегическая программа исследований и развития в области информационной технологии	axborot texnologiyalari sohasida tadqiqotlar va rivojlanish bo'yicha Yevropa strategik dasturi	European strategic program of IT research
европейский институт телекоммуникационных стандартов	Yevropa telekommunikatsiya standartlari instituti	European Telecommunication Standards Institute (ETSI)
европейский комитет банковских стандартов	bank standartlari bo'yicha Yevropa qo'mitasi	European Commitee for Banking Standards (ECBS)
европейское спутниковое общество	Yevropa yo'ldosh jamiyati	Societe Europeene des Satelites (SES)
единица количества информации	axborot miqdorining birligi	unit of information quantity
единица тарификации	tarifikatsiya birligi	tariffing unit
единое информационное пространство	yagona axborot makoni	common information space
естественный язык	tabiiy til	Natural Language (NL)
жесткий диск	qattiq disk	hard disk
жизненный цикл программного обеспечения	dasturiy ta'minot umri	software life cycle
журнал	jurnal	journal
журнал аудита	audit jurnali	audit journal
зависание	osilib qolish	hang
заголовок	sarlavha	header
загрузка	yuklash	loading
загрузочный вирус	yuklovchi virus	boot virus
загрузчик	yuklovchi	loader
задание	topshiriq	job
задаром	bepul	freebie
заказ на соединение	ulanishga buyurtma	connection order
закладки	xatcho'p	bookmarks
Закон «О почтовой связи» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Pochta aloqasi to'g'risidagi» qonuni	Law "On postal communication" of the Republic of Uzbekistan
Закон «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlarni va ma'lumotlar bazalarini huquqiy muhofazasi to'g'risida» qonuni	Law "On legal protection of computer software and databases" of the Republic of Uzbekistan
Закон «О радиочастотном спектре» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Radiochastota spektri to'g'risidagi» qonuni	Law "On radiofrequency spectrum" of the Republic of Uzbekistan
Закон «О телекоммуникациях» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Telekommunikatsiyalar to'g'risidagi» qonuni	Law "On telecommunications" of the Republic of Uzbekistan
Закон «Об информатизации» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risidagi» qonuni	Law "On informatization" of the Republic of Uzbekistan
Закон «Об электронной коммерции» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Elektron tijorat to'g'risidagi» qonuni	Law "On Electronic Commerce" of the Republic of Uzbekistan
Закон «Об электронной цифровой подписи» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Elektron raqamli imzo to'g'risidagi» qonuni	Law "On Electronic Digital Signature" of the Republic of Uzbekistan
Закон «Об электронном документообороте» Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining «Elektron hujjat aylanishi to'g'risidagi» qonuni	Law "On electronic document interchange" of the Republic of Uzbekistan

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
Закон о свободе информации 1966 года	axborot erkinligi to'g'risidagi 1966 yil Qonuni	Freedom of Information Act 1966 (FOIA)
законодательные средства защиты информации	axborot muhofazalashning qonunchilik vositalari	legal protection means
законодательство информационное	axborotga oid qonunlar	information legislation
закономерности Интернет	Internet qonuniyatlari	Internet regularities
закрытый	yopiq	closed
закрытый канал	yopiq kanal	closed channel
закрытый ключ электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzoning yopiq kaliti	private key of the EDS
замысел защиты	muhofaza niyati	protection plan
запись	yozuv	record
запоминающее устройство	xotira qurilmasi	storage unit
запрос	so'rov	query
засекречивание сведений и их носителей	ma'lumotlar va ularni tashuvchilarni maxfiylashtirish	classification of information and its bearers as secret
зашифрование	shifmatga o'girish	enciphering
зашифрованный текст	shifmatn	enciphered text
защита вычислительной системы	hisoblash tizimining muhofazasi	computer system protection
защита данных	ma'lumotlar muhofazasi	data protection
защита информации	axborotni muhofaza qilish	information protection
защита информации от непреднамеренного воздействия	axborotni qasddan qilinmagan harakatdan muhofazalash	information protection from inadvertent action
защита информации от несанкционированного воздействия	axborotni ruxsat etilmagan ta'sirlardan muhofazalash	information protection from unauthorized action
защита информации от несанкционированного доступа	axborotdan ruxsat etilmagan erkin foydalanishdan muhofazalash	information protection from unauthorized access
защита информации от разглашения	axborotni oshkor qilishdan muhofazalash	information protection from disclosure
защита информации от утечки	axborotni sizib chiqishidan muhofazalash	information protection from leak
защита компьютера	kompyuter muhofazasi	computer protection
защита от копирования	nusxa olishdan muhofazalash	copy protection
защита тайны личной жизни	shaxsiy hayot sirini muhofazalash	protection of privacy of personal life
защищаемая информация	muhofazadagi axborot	protected information
защищенная сеть телекоммуникаций общего пользования	muhofazalangan umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i	protected public switched telecommunications network
защищенная среда	muhofazalangan muhit	protected environemnt
защищенное исполнение информационных систем и средств	axborot tizimlari va vositalarini muhofazalangan tarzda bajarish	protected version of information systems and tools
защищенное средство вычислительной техники	hisoblash texnikasining muhofazalangan vositasi	trusted computer system
защищенность	muhofazalanganlik	security state
защищенные электронные транзакции	muhofazalangan elektron tranzaksiyalar	Secure Electronic Transaction (SET)
звездообразная сеть	yulduzsimon tarmoq	star network
звездообразный моноканал	yulduzsimon monokanal	star monochannel

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
звено данных сигнализации цифровое	raqamli signalizatsiyaning ma'lumotlar bo'g'ini	digital data signalling link
звено сигнализации	signalizatsiya bo'g'ini	signalling link
звук	tovush	sound
звуковая карта	tovush kartasi	sound card
звуковая колонка	tovush kolonkasi	speaker
звуковая плата	tovush platasi	sound board
звуковая система	tovush tizimi	sound system
звуковой адаптер	tovush moslagichi	sound adapter
звуковой файл	tovush fayli	sound file
зеленый компьютер	yashil kompyuter	green computer
зеркало	ko'zgu	mirror
злонамеренная логика	badniyat mantiq	malicious logic
злоумышленник	g'arazgo'y	intruder
знак	ramz	character
знак охраны авторского права	mualliflik huquqini qo'riqlash nishoni	copyright symbol
знак охраны смежных прав	tutash huquqlarni qo'riqlash nishoni	adjacent right symbol
знаковая система информации	axborotning nishonli tizimi	character based information system
знания	bilimlar	knowledge
значащая сигнальная единица	ahamiyatli signal birligi	significant signalling unit
золото	oltin	gold
золотой диск	oltin disk	golden disk
золотой номер	oltin tartib raqam	golden number
зона UZ	UZ zonasi	UZ zone
зона безопасности	xavfsizlik zonasi	security zone
зона действия автоматической телефонной станции	avtomatik telefon stansiyasining xizmat zonasi	activity zone of automated telephone station
зона действия оператора телекоммуникаций	telekommunikatsiya operatorining xizmat doirasi	activity zone of telecommunications operator
зуммирование	zummlerlash	zooming
идентификатор доступа	erkin foydalanish aynanlovchisi, erkin foydalanish identifikatori	access identifier
идентификатор пользователя	foydalanuvchi aynanlovchisi, foydalanuvchi identifikatori	user identifier
идентификация	aynanlash, identifikatsiya	identification
изоморфизм	izomorfizm	isomorphism
иконка	ikonacha	icon
имитовставка	imitoqo'yish	imitation insert
имя DNS	DNS nomi	DNS name
индексация сайта	saytni indekslash	site indexing
индексирование	kalitli nomlash	indexing
индикаторы развития информационного общества	axborot jamiyatining rivojlanish ko'rsatkichlari	information society development indicators
индустрия Интернет	Internet sanoati	Internet industry
инициализация	initsializatsiyalash	initializing
инкапсуляция	inkapsulyatsiya	encapsulation
инсталляция	o'rnashtirish	installation
интегральная микросхема	integral mikrosxema	integral microcircuit

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
интегральная схема	integral sxema	integral circuit
интеллектуальная безопасность	aqliy xavfsizlik	intelligent security
интеллектуальная обучающая система	aqli o'rgatuvchi tizim	intelligent learning system
интеллектуальная сеть	tafakkurli tarmoq	intelligent network
интеллектуальная собственность	aqliy mulk	intelligent property
интеллектуальный интерфейс	aqli interfeys	intelligent interface
интерактивная информационная система	o'zaro faol axborot tizimi	interactive information system
интересы государства в информационной сфере	davlatning axborot sohasidagi manfaatlari	state interests in information sphere
интернезия	interneziya	internesia
Интернет	Internet	Internet
Интернет-2	Internet-2	Internet-2
Интернет-аддикция	Internetga ruhiy og'ish	Internet addiction
Интернет-аукцион	Internet kimoshdi savdosi	Internet auction
Интернет-банк	Internet banki	Internet bank
Интернет-брокер	Internet brokeri	Internet broker
Интернет-вещание	Internet uzatishi	Internet broadcasting
Интернет-голосование	Internet ovozberishi	Internet voting
Интернетика	Internetika	Internetics
Интернет-инкубатор	Internet inkubatori	Internet incubator
Интернет-компания	Internet kompaniyasi	Internet company
Интернет-консультации	Internet maslahatxonalari	Internet advising
Интернет-магазин	Internet do'koni	Internet shop
Интернет-маркетинг	Internet marketing	Internet marketing
Интернет-портал	Internet portali	Internet portal
Интернет-провайдер	Internet provayderi	Internet service provider (ISP)
Интернет-протокол	Internet bayonnomasi	Internet protocol
Интернет-реклама	Internet reklama	Internet advertisement
Интернет-сервер	Internet serveri	Internet server
Интернет-сообщество	Internet hamjamiyati	Internet community
Интернет-телефония	Internet telefoniyasi	Internet phone
Интернет-трейдинг	Internet treyding	Internet trading
Интернет-услуги	Internet xizmatlari	Internet services
интерпретатор	interpretator	interpreter
интерпретатор	qadam-baqadam o'g'irish	interpreter
интерфейс	interfeys	interface
интранет	intranet	intranet
интрасеть	intratarmoq	intranetwork
инфобизнес	axborot biznesi	infobusiness
информатизация	axborotlashtirish	informatization
информатика	informatika	informatics
информационная безопасность	axborot xavfsizligi	Information security
информационная война	axborot urushi	information war
информационная индустрия	axborot sanoati	information industry
информационная инфраструктура	axborot infratuzilmasi	information infrastructure

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
информационная культура общества	jamiyatning axborot madaniyati	information culture of society
информационная преступность	axborot jinoyatchiligi	information criminality
информационная продукция	axborot mahsuloti	information output
информационная революция	axborot inqilobi	information revolution
информационная свобода личности	shaxsning axboriy erkinligi	information freedom
информационная сеть	axborot tarmog'i	information network
информационная система	axborot tizimi	information system
информационная система общего пользования	umum foydalanishdagi axborot tizimi	information common use system
информационная среда	axborot muhiti	information environment
информационная сфера	axborot sohasi	information sphere
информационная технология	axborot texnologiyasi	information technology
информационная техносфера	axborot texnikasi sohasi	information technology sphere
информационная угроза	axborot tahdidi	information threat
информационная экономика	axborot iqtisodiyoti	information economy
информационное агентство	axborot agentligi	information agency
информационное взаимодействие	axborot asosida o'zaro ishlash	information interaction
информационное законодательство	axborot qonunchiligi	information legislation
информационное неравенство	axboriy tabaqalanish	information divide
информационное обслуживание	axborot xizmati ko'rsatish	information service
информационное общество	axborot jamiyati	information society
информационное оружие	axborot quroli	information weapons
информационное право	axborot huquqi	information law
информационное право как наука	axborot huquqi fan sifatida	information law (as science)
информационное правоотношение	axboriy huquqiy munosabatlar	information legal relation
информационное пространство	axborot makoni	information space
информационно-коммуникационная инфраструктура	axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi	information and communication infrastructure
Информационно-коммуникационные Технологии (ИКТ)	Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari (AKT)	Information Communication Technologies (ICT)
информационно-поисковая система	axborot izlash tizimi	information retrieval system
информационно-правовая система	axboriy huquqiy tizim	information legal system
информационно-правовые нормы	axboriy huquqiy me'yorlar, axboriy huquqiy normalar	information legal norms
информационно-программное оружие	axboriy dasturiy qurol	information software weapon
информационно-психологическая безопасность	axborot-ruhiy xavfsizlik	information psychological weapon
информационные потребности	axborot ehtiyojlari	information needs
информационные продукты	axborot mahsulotlari	information products
информационные процессы	axborot jarayonlari	information processes
информационные услуги	axborot xizmatlari	information services

RUSCHA

информационный анализ
информационный бизнес
информационный город
информационный коллапс
информационный криминал
информационный объект
информационный подход
информационный посредник
информационный потенциал общества
информационный поток
информационный ресурс
информационный рынок
информационный товар
информация
информография
информодинамика
информология
инфракрасный интерфейс
инфракрасный порт
искусственный интеллект
искусственный язык
использование базы данных
использование программы для ЭВМ
источник бесперебойного питания
источник информации
исчерпывающая атака
кабель
кабельная локальная сеть
кабельная сеть
кабельная телефония
кабельное телевидение
кабельный модем
кадр
Казиски метод
калькулятор
камера
канал
канал арендованный
канал вторичной сети
канал звука
канал изображения
канал основной цифровой
канал передачи
канал передачи данных
канал передачи типовой

O'ZBEKCHA

axborot tahlili
axborot biznesi
axborot shahri
axborot chalajonligi
axborot jinoyati
axborot obyeki
axboriy yondashuv
axborot vositachisi
jamiyatning axborot imkoniyati

axborot oqimi
axborot resursi
axborot bozori
axborot mahsuloti
axborot
informografiya
informodinamika
informologiya
infraqizil interfeys
infraqizil port
sun'iy tafakkur
sun'iy til
ma'lumotlar bazasidan foydalanish
kompyuter dasturidan foydalanish

uzluksiz ozuqa manbai

axborot manbai
to'la-to'kis hujum
kabel
kabelli mahalliy tarmoq
kabelli tarmoq
kabelli telefoniya
kabelli teleko'rsatuv
kabelli modem
kadr
Kaziski usuli
kalkulator
kamera
kanal
ijara kanali
ikkilamchi tarmoq kanali
tovush kanali
tasvir kanali
asosiy raqamli kanal
uzatish kanali
ma'lumotlar uzatish kanali
namunaviy uzatish kanali

INGLIZCHA

information analysis
information business
information city
information collapse
information criminal
information object
information approach
information intermediary
information potential of society

information flow
information resource
information market
information goods
information
informography
informodynamics
informology
infrared interface
infrared port
artificial intelligence
artificial language
database use
software use

Uninterruptible Power Supply (UPS)

source of information
exhaustive attack
cable
cable local-area network
cable network
cable telephony
cable television
cable modem
frame
Kaziski's method
calculator
camera
channel
rented channel
secondary network channel
sound channel
image channel
primary digital channel
transmission channel
Data Transmission Channel (DTC)
standard transmission channel

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
канал передачи тональной частоты	ohang chastotasini uzatish kanali	tonal frequency transmission channel
канал связи	aloqa kanali	communication channel
канал телекоммуникаций	telekommunikatsiyalar kanali	telecommunication channel
канальное шифрование	kanalli shifrlash	channel level coding
канальный уровень	kanal pog'onasi	data link layer
Кардано решетка	Kardano panjarasi	Kardano's grid
карманный персональный компьютер	kissa shaxsiy kompyuteri, cho'ntak shaxsiy kompyuteri	palmtop personal computer
карта PC	shaxsiy kompyuter kartasi	PC card
карта пластиковая	plastik karta	plastic card
карта с магнитной полосой	magnit yo'lli karta	card with magnetic strip
карта с памятью	xotirali karta	memory card
картографическая база данных	kartografik ma'lumotlar bazasi	cartographical database
картографическая информация	kartografik axborot	cartographical information
картографическая коммуникация	kartografik kommunikatsiya	cartographical communication
картографический банк данных	kartografik ma'lumotlar banki	cartographical databank
картридж	kartridj	cartridge
каталог	katalog	catalogue
каталог на диске	diskdagi katalog	directory
категория доступа	erkin foydalanish toifasi	category of access
категория защиты	muhofaza toifasi	category of protection
качество данных	ma'lumotlar sifati	data quality
качество информации	axborot sifati	information quality
качество обслуживания	xizmat ko'rsatish sifati	quality of service
качество передачи	uzatish sifati	quality of transmission
качество программного обеспечения	dasturiy ta'minot sifati	quality of software
качество услуг	xizmatlar sifati	Quality Of Service (QoS)
качество сервиса	xizmat ko'rsatish sifati	quality of service
квадрат Вижинера	Vijiner kvadrati	Vizier's quadrate
квадрат Полибия	Polibiy kvadrati	Polibi's quadrate
квант	kvant	quantum
квантование	kvantlash	quantization
квантовая криптография	kvant kriptografiyasi	quantum cryptography
квантовая теория информации	kvant axborot nazariyasi	quantum theory of information
квантовый компьютер	kvant kompyuteri	quantum computer
кембриджское кольцо	Kembridj xalqasi	Cambridge ring
киберболезни	kiberkasalliklar	cyber sickness
киберкультура	kibermadaniyat	cyberculture
кибернетика	kibernetika	cybernetics
киберпространство	kibermakon	cyberspace
килобайт	kilobayt	kilobyte
кисть	mo'yqalam	brush
клавиатура	klaviatura	keyboard
класс защищенности средств вычислительной техники	hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganlik sinfi	protection class of computer system
классификатор	tasniflagich	classifier

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
классификационный индекс	tasnif indeksi	classification index
классификация защиты	muhofaza tasniflagichi	classification of protection
кластер	klaster	cluster
клиент	mijoz	client
клиент-сервер	mijoz-server	client-server
клик	chertish	click
клиринг	kliring	clearing
клоакинг	kloaking	cloaking
клонирование информационных систем	axborot tizimlarini klonlash	cloning of information systems
ключ	kalit	key
ключ кодирования	kodlash kaliti	coding key
ключ криптографический	kriptografik kalit	cryptographic key
ключ секретности	maxfiylik kaliti	privacy key
ключевая система	kalit tizimi	key system
ключевое слово	kalit so'zi	key word
коаксиальный кабель	koaksial kabel	coaxial cable
когерентная оптоэлектроника	kogerent optoelektronika	coherent optoelectronics
когерентность	kogerentlik	coherence
когнитивные технологии	kognitiv texnologiyalar	cognitive technologies
код	kod	code
код аутентификации сообщения	xabar autentifikatsiya kodi	message authentication code
код страны	mamlakat kodi	country code
код целостности сообщений	xabarlar butunligi kodi	message integrity check
кодек	kodek	codec
кодер	koder	coder
кодирование	kodlash	coding
кодирование речи	nutqni kodlash	speech coding
кодировка	kodlama	encoding
кодировка	kodlashtirish	encoding
кодификатор компьютерных преступлений, классификатор компьютерных преступлений	kompyuter jinoyatlari tasniflagichi	codifier of computer crimes, classifier of computer crimes
коды Гоппы	Goppa kodlari	Goppa's codes
коды, исправляющие ошибки	xato tuzatuvchi kodlar	error correcting codes
КОИ8	KOI8	KOI8
коллапсный функциональный профиль	chala funksional itxiso	collapse functional profile
коллапсный функциональный профиль	chala funksional profil	collapse functional profile
коллизия	kolliziya	collision
колокейшн	sheriklik	collocation
кольцевая сеть	halqa tarmog'i	ring network
кольцевая сеть IBM	IBM halqa tarmog'i	IBM ring network
кольцевая тактируемая сеть	taktlanidigan halqa tarmog'i	slotted-ring network
кольцо на пальце	barmoq halqasi	finger ring
кольцо с переключающими концентраторами	qayta-ulanadigan to'plagichli halqa	ring with a wiring concentrators

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
кольцо ссылок	murojaatlar halqasi	webring
команда	buyruq	instruction
командная строка	buyruq satri	command line
комиссия стандартов информационной инфраструктуры	axborot infratuzilmasi standartlari hay'ati	Information Infrastructure Standards Panel (IISP)
коммерческая информация	tijorat axboroti	commercial information
коммерческая тайна	tijorat siri	commercial secret
коммуникативистика	kommunikativistika	communication science
коммуникатор	bog'lagich	communicator
коммуникационная сеть	kommunikatsiya tarmog'i	communication network
коммуникационная система	kommunikatsiya tizimi	communication system
коммуникационный контроллер	kommunikatsiya nazoratchisi	communication controller
коммуникационный процессор	kommunikatsiya protessori	communication processor
коммуникация	kommunikatsiya	communication
коммутатор	uzib-ulagich	switch
коммутатор АТМ	АТМ uzib-ulagichi	АТМ switch
коммутатор локальной сети	mahalliy tarmoq uzib-ulagichi	local-area network switch
коммутация	uzib-ulash	switching
коммутация каналов	kanallarni uzib-ulash	circuit switching
коммутация нагрузки	yuklama to'plagichi	overload concentrator
коммутация пакетов	paketlarni uzib-ulash	packet switching
коммутация с запоминанием	xotirali uzib-ulash	store-and-forward
коммутация сообщений	xabarlarni uzib-ulash	message switching
коммутируемая виртуальная сеть	uzib-ulanadigan virtual tarmoq	Switched Virtual Networking (SVN)
коммутируемая линия связи	uzib-ulanadigan aloqa liniyasi	switched communication line
коммутируемая локальная сеть	uzib-ulanadigan mahalliy tarmoq	switched local-area network
коммутируемый канал	uzib-ulanadigan kanal	switched channel
коммутирующий хаб	uzib-ulash xabi	switched hub
компакт-диск	ixcham disk	Compact Disk (CD)
компандирование	zichlash-kengaytirish	companding
компании высоких технологий	yuqori texnologiyalar kompaniyalari	Hi-Tech companies
компания виртуальная	virtual kompaniya	virtual company
компилятор	kompilyator, to'la o'g'irgich	compiler
комплекс средств защиты	muhofaza vositalari majmui (MVM)	trusted computing base
комплексная автоматизация производства	ishlab chiqarishni kompyuterlashgan avtomatlashtirish	Computer-Integrated Manufacturing (CIM)
компонентное программное обеспечение	tarkibiy qismli dasturiy ta'minot	component software
компрометация	qadrsizlanish	discredit
компрометация информации	axborot qadrsizlanishi	discredit of information
компрометирующее излучение	qadrsizlovchi nurlanish	discredit emission
компьютер	kompyuter	computer
компьютер IBM-совместимый персональный	IBM PC ga uyg'un shaxsiy kompyuter	personal IBM compatible computer (IBM PC)
компьютер Macintosh	Macintosh kompyuteri	Macintosh computer
компьютер портативный	ixcham kompyuter	portable computer
компьютеризация	kompyuterlashtirish	computerisation

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
компьютеризация инженерного труда	muhandislik mehnatini kompyuterlashtirish	Computer-Aided Engineering (CAE)
компьютеризованная логистическая система	kompyuterlashgan logistik tizim	Computer-Aided Logistics System (CALS)
компьютеризованная разработка программного обеспечения	kompyuterlashgan dasturiy ta'minot ishlab chiqish	Computer- -Aided Software Engineering (CASE)
компьютеризованная система	kompyuterlashgan tizim	Computer-Aided System (CAS)
компьютеризованное проектирование	kompyuterlashgan loyihalash	Computer-Aided Design (CAD)
компьютеризованное производство	kompyuterlashgan ishlab chiqarish	Computer-Aided Manufacturing (CAM)
компьютеризованный перевод	kompyuterlashgan tarjima	computer-aided translation
компьютерная грамотность	kompyuter savodxonligi	computer literacy
компьютерная графика	kompyuter grafikasi	computer graphics
компьютерная игра	kompyuter o'yini	computer game
компьютерная карта	kompyuter xaritasi	computer map
компьютерная карточка	kompyuter kartochkasi	computer card
компьютерная музыка	kompyuter musiqasi	computer music
компьютерная наука	kompyuter ilmi	computer science
компьютерная программа	kompyuter dasturi	computer program
компьютерная реклама	kompyuter reklamasi	computer advertisement
компьютерная связь	kompyuter aloqasi	computer communication
компьютерная сеть	kompyuter tarmog'i	computer network
компьютерная система	kompyuter tizimi	computer system
компьютерная телефония	kompyuter telefoniyasi	computer telephony
компьютерная технология	kompyuter texnologiyasi	computer technology
компьютерное мошенничество	kompyuter qallobligi	computer fraud
компьютерное право	kompyuter huquqi	computer law
компьютерные преступления	kompyuter jinoyatlari	computer crimes
компьютерный вирус	kompyuter virusi	computer virus
компьютерный саботаж	kompyuter ish tashlashi	computer sabotage
компьютерный язык	kompyuter tili	computer language
компьютеромания	kompyuteramaniya	computer-prone
компьютер-печать	kompyuter-bosma	computer-to-press
конвергенция	konvergensiya	convergence
конвертирование форматов	format o'zgartirish	format converting
конвертор	o'zgartgich	convertor
конечный автомат	chekli avtomat	finitee-state machine
коннеktivность	bog'liqlik	connectivity
консалтинг	konsalting	consulting
консоль	konsol	console
консольный компьютер	konsolli kompyuter	console computer
консорциум ATM Forum	ATM Forum konsorsiumi	ATM Forum consortium
консорциум DSDM	DSDM konsorsiumi	DSDM consortium
консорциум Open Group	Open Group konsorsiumi	Open Group consortium
Консорциум Всемирной паутины (W3C)	umumjahon o'rgimchak to'ri konsorsiumi	World Wide Web Consortium (W3C)
контекстная реклама	matnbop reklama	context online advertising

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
контекстное меню	matnbop menyu	context menu
контент	kontent, bari axborot	content
контроллер	nazoratchi	controller
контроль доступа	erkin foydalanish nazorati	access auditing
контрольная сумма	nazorat yig'indisi	checksum
контрольная точка	nazorat nuqtasi	checkpoint
контрольный журнал	nazorat jurnali	control journal
контрольный список доступа	erkin foydalanishning nazorat ro'yxati	control access list
конференция	konferensiya	conference
конференция по языкам информационных систем	axborot tizimlari tillari bo'yicha konferensiya	Conference On Data System Language (CODASYL)
конференц-связь	konferens-aloqa	teleconference
конфигурация	tarkibiy tuzilma	configuration
конфигурация безопасности	xavfsizlik tarkibiy tuzilmasi	security configuration
конфиденциальная информация	mahfiy axborot	sensitive (confidential) information
конфиденциальность информации	axborot mahfiyiligi	confidentiality of information
конформность	meyorlik	conformance
концевик	oxirgi yozuv	trailer record
концентратор	to'plagich	concentrator
концепция защиты информации	axborot muhofazasi tamoyillari	concept of information protection
концерн Fujitsu	Fujitsu konserni	Fujitsu concern
копия электронного документа на бумажном носителе	elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasi	e-document copy on paper medium
корпоративная информационная система	korporativ axborot tizimi	corporate information system
корпоративная сеть	korporativ tarmoq	enterprise network
корпоративный портал	korporativ portal	corporate portal
корпорация 3COM	3COM korporatsiyasi	3COM corporation
корпорация Adobe Systems	Adobe Systems korporatsiyasi	Adobe Systems corporation
корпорация Alcatel	Alcatel korporatsiyasi	Alcatel corporation
корпорация AMD	AMD korporatsiyasi	AMD corporation
корпорация Andrew	Andrew korporatsiyasi	Andrew corporation
корпорация Apple Computer	Apple Computer korporatsiyasi	Apple Computer corporation
корпорация AT&T	AT&T korporatsiyasi	AT&T corporation
корпорация Banyan Systems	Banyan Systems korporatsiyasi	Banyan Systems corporation
корпорация Bay Networks	Bay Networks korporatsiyasi	Bay Networks corporation
корпорация Borland International	Borland International korporatsiyasi	Borland International corporation
корпорация BSDI	BSDI korporatsiyasi	BSDI corporation
корпорация Cabletron Systems	Cabletron Systems korporatsiyasi	Cabletron Systems corporation
корпорация Canon	Canon korporatsiyasi	Canon corporation
корпорация Cisco Systems	Cisco Systems korporatsiyasi	Cisco Systems corporation
корпорация Compaq Computer	Compaq Computer korporatsiyasi	Compaq Computer corporation
корпорация Cyrix	Cyrix korporatsiyasi	Cyrix corporation
корпорация Data General	Data General korporatsiyasi	Data General corporation
корпорация DEC	DEC korporatsiyasi	DEC corporation
корпорация Dell Computer	Dell Computer korporatsiyasi	Dell Computer corporation
корпорация General Electric	General Electric korporatsiyasi	General Electric corporation

RUSCHA

корпорация GIS
 корпорация Gray Research
 корпорация Hitachi
 корпорация HP
 корпорация IBM
 корпорация ICL
 корпорация Informix Software
 корпорация Intel
 корпорация LEXIS-NEXIS
 корпорация Lotus Development
 корпорация Matsushita
 корпорация Micron Technology
 корпорация Microsoft
 корпорация Mitsubishi
 корпорация Motorola
 корпорация NEC
 корпорация Netscape Communications
 корпорация NeXT Software
 корпорация Nortel
 корпорация Novell
 корпорация Novell-Perfect
 корпорация Okidata
 корпорация Oracle
 корпорация PointCast
 корпорация Progress Software
 корпорация Samsung Electronics
 корпорация Santa Cruz Operation
 корпорация Seiko Epson
 корпорация SGI
 корпорация Sharp
 корпорация SMC
 корпорация Sony
 корпорация SUN Microsystems
 корпорация Sybase
 корпорация Taligent
 корпорация Tandem Computer
 корпорация Texas Instruments
 корпорация Toshiba
 корпорация Unisys
 корпорация World Com
 корпорация Xerox
 красная книга
 кредитная карточка
 крекер
 криптоанализ
 криптоаналитическая атака

O'ZBEKCHA

GIS korporatsiyasi
 Gray Research korporatsiyasi
 Hitachi korporatsiyasi
 HP korporatsiyasi
 IBM korporatsiyasi
 ICL korporatsiyasi
 Informix Software korporatsiyasi
 Intel korporatsiyasi
 LEXIS-NEXIS korporatsiyasi
 Lotus Development korporatsiyasi
 Matsushita korporatsiyasi
 Micron Technology korporatsiyasi
 Microsoft korporatsiyasi
 Mitsubishi korporatsiyasi
 Motorola korporatsiyasi
 NEC korporatsiyasi
 Netscape Communications korporatsiyasi
 NeXT Software korporatsiyasi
 Nortel korporatsiyasi
 Novell korporatsiyasi
 Novell-Perfect korporatsiyasi
 Okidata korporatsiyasi
 Oracle korporatsiyasi
 PointCast korporatsiyasi
 Progress Software korporatsiyasi
 Samsung Electronics korporatsiyasi
 Santa Cruz Operation korporatsiyasi
 Seiko Epson korporatsiyasi
 SGI korporatsiyasi
 Sharp korporatsiyasi
 SMC korporatsiyasi
 Sony korporatsiyasi
 SUN Microsystems korporatsiyasi
 Sybase korporatsiyasi
 Taligent korporatsiyasi
 Tandem Computer korporatsiyasi
 Texas Instruments korporatsiyasi
 Toshiba korporatsiyasi
 Unisys korporatsiyasi
 World Com korporatsiyasi
 Xerox korporatsiyasi
 qizil kitob
 kredit kartochna
 kreker, sindiruvchi
 kriptotahlil
 kriptotahliliy hujum

INGLIZCHA

GIS corporation
 Gray Research corporation
 Hitachi corporation
 HP corporation
 IBM corporation
 ICL corporation
 Informix Software corporation
 Intel corporation
 LEXIS-NEXIS corporation
 Lotus Development corporation
 Matsushita corporation
 Micron Technology corporation
 Microsoft corporation
 Mitsubishi corporation
 Motorola corporation
 NEC corporation
 Netscape Communications corporation
 NeXT Software corporation
 Nortel corporation
 Novell corporation
 Novell-Perfect corporation
 Okidata corporation
 Oracle corporation
 PointCast corporation
 Progress Software corporation
 Samsung Electronics corporation
 Santa Cruz Operation corporation
 Seiko Epson corporation
 SGI corporation
 Sparp corporation
 SMC corporation
 Sony corporation
 SUN Microsystems corporation
 Sybase corporation
 Taligent corporation
 Tandem Computer corporation
 Texas Instruments corporation
 Toshiba corporation
 Unisys corporation
 World Com corporation
 Xerox corporation
 red book
 credit card
 cracker
 cryptanalysis
 crypto analytical attack

RUSCHA

криптографическая защита
 криптографическая система
 криптографический алгоритм
 криптографический метод защиты информации
 криптографический протокол
 криптографическое оборудование
 криптографическое преобразование информации
 криптография
 криптография с открытым ключом
 криптология
 криптосистема
 криптосистема Вернама
 криптосистема Габидулина
 криптосистема Крука
 криптосистема Макэлиса
 криптосистема Нидеррайтера
 криптосистема с временным раскрытием
 криптосистема с открытым ключом
 криптосистема с секретным ключом
 криптосистема с эллиптическими кривыми
 критерий безопасности информации
 критичная информация
 кросс-программа
 куки
 курсор
 кэширование
 кэш-память
 лавинная адресация
 лазерный диск
 лазерный принтер
 ламер
 лента новостей
 линейный принтер
 линк
 лицензирование в области защиты информации
 лицензия в области защиты информации
 лицо, осуществляющее электронную торговлю
 личный ключ

O'ZBEKCHA

kriptografik muhofaza
 kriptografik tizim
 kriptografik algoritm
 axborotni muhofaza qilishning kriptografik usuli
 kriptografik bayonnoma
 kriptografik jihoz
 axborotni kriptografik o'zgartirish
 kriptografiya
 ochiq kalit kriptografiyasi
 kriptologiya
 kriptotizim
 Vernam kriptotizimi
 Gabidulin kriptotizimi
 Kruk kriptotizimi
 Makellis kriptotizimi
 Niderraytera kriptotizimi
 muvaqqat kriptotizim
 ochiq kalitli kriptotizim
 maxfiy kalitli kriptotizim
 elliptik egri chiziqli kriptotizim
 axborot xavfsizligi ko'rsatgichi
 nozik axborot
 kross-dastur
 avvalgi iz
 kursor, nishon
 keshlash
 kesh-xotira
 shiddatli manzillash
 lazer disk
 lazer printeri, lazerli chop etuvchi
 lamer, zaif
 yangiliklar lentasi
 chiziqli printer
 bog'lama
 axborot muhofazasi sohasidagi litsenziyalash
 axborot muhofazasi sohasidagi litsenziya
 elektron savdoni amalga oshiruvchi shaxs
 shaxsiy kalit

INGLIZCHA

cryptographic protection
 cryptographic system
 cryptographic algorithm
 cryptographic method of information protection
 cryptographic protocol
 cryptographic equipment
 cryptographic information conversion
 cryptography
 public key cryptography
 cryptology
 cryptosystem
 Vernam's cryptosystem
 Gabidullin's cryptosystem
 Crook's cryptosystem
 Macelles' cryptosystem
 Nideraiter's cryptosystem
 cryptosystem with temporarily disclosure
 cryptosystem with public key
 cryptosystem with provate key
 cryptosystem with elliptical curves
 criteria of information security
 critical information
 crossware
 cookies
 cursor
 cache
 cache memory
 avalanche-type addressing
 laser disk
 laser printer
 lamer
 news line
 line printer
 link
 licensing in information protection sphere
 license in information protection sphere
 electronic trade performing person
 private key

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
личный ключ подписи	shaxsiy imzo kaliti	private signature key
лог	log	log file
логика	mantiq	logic
логин	login	login
логическая бомба	mantiqiy bomba	logic bomb
логическая топология	mantiqiy topologiya	logical topology
логическая шина	mantiqiy shina	logical bus
логический адрес	mantiqiy manzil	logical address
логический диск	mantiqiy disk	logical disk
лог-файл	log-fayl	log-file
локализация	mahalliy lashtirish	localization
локальная вычислительная сеть	mahalliy hisoblash tarmog'i	local area computing network
локальная компьютерная сеть	mahalliy kompyuter tarmog'i	local area computer network
локальная сеть	mahalliy tarmoq	local area network
локальный	mahalliy	local
локальный принтер	mahalliy printer	local printer
лэптоп	leptop	laptop
люк	tuynuk	hatch
магистраль	magistral	backbone
магистральный канал	magistral kanal	trunk
магистральный моноканал	magistral yakka kanal	trunk monochannel
магнитная карта	magnit karta	magnetic card
магнитная лента	magnit tasma	magnetic tape
магнитный диск	magnit disk	magnetic disk
магнитный накопитель	magnit to'plagich	magnetic storage
магнито-оптический диск	magnit-optik disk	Magneto-Optical Disk (MOD)
мажоритарный элемент	majoritar element	majority element
макро	makro	macro
макро вирус	makro virus	macro virus
макро язык	makro til	macro language
макрокоманда	makro buyruq	macro instruction
макрос	makros	macro instruction
макросота	makrouya	macro cell
макроэкономика	telekommunikatsiya makroiqtisodiyoti	macroeconomics of telecommunication
телекоммуникации		
малая сеть	kichik tarmoq	Tiny-Area Network (TAN)
мандат	mandat	mandate
мандатный доступ	mandatli erkin foydalanish	mandate access
манипулирование	joyiga qo'yish	manipulation
манчестерское кодирование	Manchestercha kodlash	manchester coding
маркер	marker	marker
маркетинг	marketing	marketing
маршрут	aloqa yo'li	route
маршрут сигнализации	signalizatsiya aloqa yo'li	signalling route
маршрут сообщения	xabar yo'li	message route
маршрутизатор	yo'naltirgich	router
маршрутизация	yo'naltirish	routing

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
маска подсети	kichik tarmoq niqobi	subnetwork mask
маскарад	maskarad	masquerade
маскировка	niqoblash	masking
массив	massiv	array
массивы RAID	RAID massivlari	RAID arrays
масс-медиа	mass-media	mass media
массовая информация	ommaviy axborot	mass information
массовая коммуникация	ommaviy komunikatsiya	mass communication
массовая память	ommaviy xotira	mass storage
массовая параллельная обработка	ommaviy parallel ishlov	Massively Parallel Processing (MPP)
массовое запоминающее устройство	ommaviy xotira qurilmasi	mass storage device
масштабируемость	masshtablanuvchanlik	scaling
математическая логика	matematik mantiq	mathematical logic
математическое обеспечение автоматизированной системы	avtomatlashtirilgan tizim matematik ta'minoti	mathematical support of automated system
материал технический руководящий	texnik boshqaruv hujjati	technical guidelines
материальный носитель информации	moddiy axborot tashuvchisi	information storage device
материнская плата	ona platasi	motherboard
матрица	matritsa	matrix
матрица доступа	erkin foydalanish matritsasi	access matrix
матрица информационных правоотношений	axborot huquqiy aloqalari matritsasi	matrix of information legal relations
матричный коммутатор	matritsaviy uzib-ulagich	matrix switch
матричный принтер	matritsaviy printer	matrix printer
матричный процессор	matritsaviy protsessor	array processor
машинная графика	mashina grafikasi	machine graphics
машинное слово	mashina so'zi	machine word
машинный интеллект	mashina tafakkuri	machine intelligence
машинный носитель	mashina tashuvchisi	intelligence storage device
машинный перевод	mashina tarjiması	computer-aided translation
машинный язык	mashina tili	machine language
машиночитаемый носитель	mashina o'qiy oladigan tashuvchi	machine-readable storage device
мегапиксел	megapiksel	megapixel
медиа	media	media
межбанковская система	banklararo tizim	interbank system
международная ассоциация карт памяти персональных компьютеров	xalqaro shaxsiy kompyuterlarning xotira kartalari uyushmasi (PCMCIA)	Personal Computer Memory Card International Association (PCMCIA)
международная организация INTELSAT	INTELSAT xalqaro tashkiloti	INTELSAT international organization
Международная Организация Стандартов (МОС)	Xalqaro Standartlar Tashkiloti (XST)	International Standards Organization (ISO)
международная сеть	xalqaro tarmoq	international network
международная федерация по автоматическому управлению	xalqaro avtomatik boshqaruv federatsiyasi	International Federation of Automatic Control (IFAC)

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
международная федерация по обработке информации	xalqaro axborotga ishlov berish tashkiloti	International Federation for Information Processing (IFIP)
международная электротехническая комиссия (МЭК)	Xalqaro Elektrtexnika Komissiyasi (XEK)	International Electrotechnical Commission (IEC)
международный информационный обмен	xalqaro axborot almashuvi	international information interchange
международный союз электросвязи (МСЭ)	Xalqaro Elektr Aloqa Ittifoqi (XEAI)	International Telecommunications Union (ITU)
межсетевое взаимодействие	tarmoqlararo o'zaro ishlash	network interconnection
межсетевой интерфейс	tarmoqlararo interfeys	Network-to-Network Interface (NNI)
межсетевой интерфейс сетей коммутации пакетов	paketlarni uzib-ulash tarmoqlarining tarmoqlararo interfeysi	packet switching networks internetwork interface
межсетевой экран	brandmauer	firewall
межсетевой экран	tarmoqlaroe Kran	internetwork screen
межсетевые соединения	tarmoqlararo bog'lanishlar	internetwork connections
межсетевые технологии	tarmoqlararo texnologiyalar	internetworking technologies
менеджер	menejer	manager
менеджмент	menejment	management
меню	menyu	menu
метаданные	metama'lumotlar	metadata
метакомпьютинг	metakompyuting	meta computing
метапоиск	metaizlash	metasearch
метасеть	metatarmoq	metanetwork
метатэг	metateg	meta tag
метафайл	metafayl	metafile
метаязык	metatil	metalanguage
метеорная связь	meteor aloqasi	meteor burst communications
метка	farq belgisi	label
метка конфиденциальности	maxfiylik belgisi	confidentiality mark
механизм информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования	umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi mexanizmi	public switched telecommunications network information security mechanism
механизм метапоиска	metaizlash mexanizmi	metasearch engine
механизм окна	oyna mexanizmi	windowing
микрокалькулятор	mikrokalkulator	microcalculator
микрокомпьютер	mikrokompyuter	microcomputer
микроконтроллер	mikronazoratchi	microcontroller
микропрограмма	mikrodastur	microprogram
микропрограммирование	mikrodasturlashtirish	microprogramming
микропроцессор	mikroprotessor	microprocessor
микросайт	mikrosayt	microsite
микросота	mikrouya	micro cell
микросотовая радиосеть	mikrouyali radio tarmoq	microcellular radio network
микросхема	mikroxema	microcircuit
микрофон	mikrofon	microphone
микрочип	mikrochip	micro chip

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
микрoэкономика	telekommunikatsiyalar mikroiqtsisodiyoti	microeconomics of telecommunications
телекоммуникации		
микроэлектроника	mikroelektronika	microelectronics
микроядро	mikroo'zak	microkernel
миникомпьютер	minikompyuter	minicomputer
минимум привилегий	eng kam imtiyozlar	minimum of privilege
миниплата	miniplata	mini-card
мнемоника	mnemonika	mnemonic
мнимая реальность	xayoliy voqeiylik	virtual reality
многоадресная передача	ko'p manzilli uzatish	multiaddress trasmission
многозадачный режим	ko'p vazifali rejim	multitasking
многокристалльная интегральная схема	ko'p kristalli integral sxema	multicrystal integrated circuit
многомерная система управления базой данных	ma'lumotlar bazasini boshqarishning ko'p o'lchamli tizimi	multidimensional database management system
многомерное представление	ko'p o'lchamli taqdim etish	multidimensional view
многопользовательская среда	ko'p foydalanuvchili davra	Multi-User Dimension (MUD)
многоуровневая безопасность	ko'p pog'onali xavfsizlik	multilevel security
многоуровневая защита	ko'p pog'onali muhofaza	multilevel protection
многоуровневая криптография	ko'p pog'onali kriptografiya	multilevel cryptography
многофункциональное устройство	ko'p vazifali qurilma	multifunctional device
множественный доступ	ko'p tomonidan erkin foydalanish	multiple access
множественный доступ с кодовым разделением	kodli ajratishli ko'p tomonidan erkin foydalanish	Code Division Multiple Access (CDMA)
множественный доступ с контролем передачи и обнаружением столкновений	uzatish nazorati va to'qnashuvlarni aniqlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	Carrier Sense Multiple Access with Collision Detection (CSMA/CD)
множественный доступ с передачей полномочия	vakolat uzatish bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	Token Passing Multiple Access (TPMA)
множественный доступ с разделением волны	to'liqinni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	Wavelength Division Multiple Access (WDMA)
множественный доступ с разделением времени	vaqtni taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	Time Division Multiple Access (TDMA)
множественный доступ с разделением частоты	chastotani taqsimlash bilan ko'p tomonidan erkin foydalanish	Frequency Division Multiple Access (FDMA)
мобильная коммерция	mobil tijorat	mobile commerce
мобильная связь	mobil aloqa	mobile communications
мобильная система	mobil tizim	mobile system
мобильная телефония	mobil telefoniya	mobile telephony
мобильный агент	mobil agent	mobile agent
мобильный банкинг	mobil banking	mobile banking
мобильный Интернет	mobil Internet	mobile Internet
мобильный телефон	mobil telefon	mobile phone
мобильный трейдинг	mobil treyding	mobile trading
моделирование	modellash tirish	simulation
модель	model	simulator
модель данных	ma'lumotlar modeli	data model
модель защиты	muhofaza modeli	protection model
модель нарушителя	qoidabuzar modeli	infringer model

RUSCHA

модель политики безопасности
модель системных объектов
модель угроз информации
модем
модем беспроводной связи
модемный пул
модем-программа
модератор
модификация адресов
модификация базы данных
модификация информации
модификация команды
модификация компьютерной информации
модификация программы для ЭВМ
модульная архитектура
модульность
модуляция
монитор
монитор ссылок
мониторинг
мониторинг радиочастотного спектра
моноканал
моноканальная сеть
монолог
монополия
монокромный
морально-этические средства защиты информации
мост
мост-маршрутизатор
мотивации пользователей Интернета
музыкальная система
мультивещание
мультимедиа
мультимедийная сеть
мультимедийные функции
мультимедийный персональный компьютер
мультиплексирование
мультиплексная шина
мультиплексор
мультипликация
мультипрограммный режим
мышь

O'ZBEKCHA

xavfsizlik siyosati modeli
tizim obyektleri modeli
axborotga tahdidlar modeli
modem
simsiz modem
modemlar to'plami
modem-dastur
moderator
manzillar turlanishi
ma'lumotlar bazasining turlanishi
axborot turlanishi
buyruq turlanishi
kompyuter axboroti turlanishi
kompyuter dasturining shakliy turlanishi
modulli arxitektura
modullik
modulyatsiya
monitor
murojaatlar monitori
monitoring
radio chastota spektri monitoringi
yakka kanal
yakka kanal tarmog'i
monolog
tanho egalik
monoxrom
axborotni muhofaza qilishning ma'naviy-axloqiy vositalari
ko'prik
ko'prik-yo'naltirgich
Internet foydalanuvchilarining motivatsiyasi
musiqa tizimi
ommaviy tarqatish
multimedia, ko'ptashuvchi
multimedia tarmog'i
multimedia vazifalari
multimedia shaxsiy kompyuteri
multipleklash
multipleks shinas
multipleksor
multiplikatsiya
ko'p dasturli rejim
sichqoncha

INGLIZCHA

security policy model
System Object Model (SOM)
information threat model
modem
wireless modem
modem pool
software modem
moderator
address modification
database modification
information modification
instruction modification
computer information modification
software modification
modular architecture
modularity
modulation
monitor
reference monitor concept
monitoring
monitoring of radiofrequency spectrum
monochannel
monochannel network
monologue
monopoly
monochrome
moral and ethical protection means
bridge
brouter
Internet user motivations
musical system
multicast
multimedia
multimedia network
multimedia functions
multimedia personal computer
multiplexing
multiplexed bus
multiplexer
animation
multiprogramme mode
mouse

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
мэйнфрейм	meynfreym	mainframe
набивка трафика	trafikni tiqishtirish	traffic stuffing
навигация	navigatsiya	navigation
надежная вычислительная система	ishonchli hisoblash tizimi	reliable computing system
название веб-страницы	vab sahifa nomi	webpage title
назначение электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzoning tayinlanishi	e-signature purpose
накрутка	aylantirish	extra counting
нарушитель	qoidabuzar	infringer
насыщенность шрифта	shrift to'yinganligi	font saturation
научно-информационная деятельность	ilmiy-axborot faoliyati	scientific information activity
научно-техническая информационная продукция	ilmiy-texnikaviy mahsulot	scientific and technical information production
научно-техническая информация	ilmiy-texnikaviy axborot	scientific and technical information
начальная страница	bosh sahifa	home page
начертание шрифта	shrift chizmasi	font type face
недокументированная информация	hujjatlashtirilmagan axborot	undocumented information
незащищенность	muhofazalanmaganlik	vulnerability
нейролингвистическое программирование	neyrolingvistik dasturlash	neurolinguistic programming
нейронная сеть	neyron tarmog'i	neural network
нейронный компьютер	neyron kompyuteri	neural computer
неправомерное завладение компьютерной информацией	kompyuter ma'lumotlarini g'ayriqonuniy egallab olish	improper possession of computer information
непрерывность защиты	muhofazaning uzluksizligi	protection continuity
непрерывный сигнал	uzluksiz signal	continuous signal
неработающая гиперссылка	ishlamaydigan gipermurojaat	not-working hyperlink
несанкционированный доступ к информации	ma'lumotlardan ruxsatsiz erkin foydalanish	unauthorized access to information
несимметричный шифр	nosimmetrik shifr	non-symmetric code
нетикет	netiket	netiquette
ник	nik	nickname
новые информационные технологии	yangi axborot texnologiyalari	new information technologies
номер порта	port tartib raqami	port number
нормы эффективности защиты информации	ma'lumotlarni muhofazalash samaradorligining me'yorlari	efficiency norms of information protection
носитель данных	ma'lumotlar tashuvchisi	data carrier
носитель информации	axborot tashuvchisi	information carrier
нюджент	nyudjent	newgent
обеспечение безопасности информации	axborot xavfsizligini ta'minlash	information security assurance
обеспечивающие подсистемы	ta'minlovchi nimitizimlar	supporting subsystems
обладатель информации	axborot egasi	information owner
область взаимодействия	o'zaro aloqada ishlash sohasi	interconnection area
обмен вычислительными ресурсами	hisoblash resurslari almashuvi	peer-to-peer computing (P2P)

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
обмен данными	ma'lumotlar almashuvi	data interchange
обнаружение атаки	hujumni payqash	attack detection
обозреватель	sharhlovchi	explorer
обработка данных	ma'lumotlarga ishlov berish	data processing
обработка данных в реальном масштабе времени	ma'lumotlarga haqiqiy vaqtda ishlov berish	real-time data processing
обработка данных дистанционная	ma'lumotlarga masofadan ishlov berish	distant data processing
обработка документов	hujjatga ishlov berish	document processing
обработка изображений	tasvirga ishlov berish	image processing
обработка информации в АС	avtomatlashtirilgan tizimda axborotga ishlov berish	information processing in automated system
обработка речи	nutqqa ishlov berish	speech processing
обработка сигналов	signalga ishlov berish	signal processing
обработка списков	ro'yxatga ishlov berish	list processing
обработка текстов	matnga ishlov berish	text processing
обработка электронного платежного документа	elektron to'lov hujjatini qayta ishlash	processing of the electronic payment document
обратная связь	teskari aloqa	feedback
обратный вызов	teskari chaqiriq	callback
обучающая система	o'qitish tizimi	training system
общая теория информации	umumiy axborot nazariyasi	united information theory
общее звено	umumiy bo'g'in	common link
общение в Интернете	Internetda muloqot	communication in Internet
общественная сеть	Jamiyat tarmog'i	public network
общество Internet	Internet jamiyati	Internet society (ISOC)
общество информационное	axborot jamiyati	information oriented society
общий протокол управляющей информации	boshqaruvchi axborotning umumiy bayonnomasi	Common Management Information Protocol (CMIP)
объект	obyekt	object
объект безопасности	xavfsizlik obyekt	security object
объект вычислительной техники	hisoblash texnikasining obyekt	computing machinery object
объект доступа	erkin foydalanish obyekt	access object
объект защиты	muhofaza obyekt	protection object
объект и предмет интернетики	Internetika obyekt	Internet science objects
объект информатизации	axborotlashtirish obyekt	informatization object
объект информатики	informatika obyekt	computer science objects
объект информационной безопасности	axborot xavfsizligi obyekt	information security object
объект информационной безопасности сети телекоммуникаций общего пользования	umum foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'i axborot xavfsizligi obyekt	public switched telecommunications network information security object
объектная технология	obyektli texnologiya	object technology
объектное интерактивное проектирование	obyektli o'zarofal loyihalash	Object View Interaction Design (OVID)
объектно-ориентированная архитектура	obyektga-yo'naltirilgan arxitektura	object-oriented architecture
объектно-ориентированная база данных	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi	Object-Oriented DataBase (OODB)

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
объектно-ориентированная операционная система	obyektga-yo'naltirilgan operatsion tizim	object-oriented operating system (OOOS)
объектно-ориентированная система управления базой данных	obyektga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi	object-oriented database management system (OODBMS)
объектно-ориентированное программирование	obyektga-yo'naltirilgan dasturlash	object-oriented programming (OOP)
объектно-ориентированное управление	obyektga-yo'naltirilgan boshqarish	object-oriented management
объектный код	obyektli kod	object code
объемная графика	hajmiy grafika	three-dimensional graphics
оверлей	overley	overlay
одноразовая цифровая подпись	birmarotabali raqamli imzo	disposable digital signature
одноразовый блокнот	birmarotabali yon daftar	disposable notebook
одноранговая архитектура	bitta rang arxitekturasi	peer-to-peer architecture
односторонняя функция	birtomonlama funktsiya	one-way function
окно	oyna	window
оконечное оборудование	oxirgi jihoz	end-to-end equipment
оконечное шифрование	oxirgi shifrlash	end-to-end encryption
оконечный узел	oxirgi bog'lama	endpoint node
онлайн	onlayn	online
онлайн-банкинг	onlayn-banking	online banking
онлайн-брокер	onlayn-broker	online broker
онлайн-игры	onlayn-o'yinlar	online games
онлайнновая служба	onlayn xizmat	web-service
онлайнновые технологии	onlayn texnologiyalar	online technologies
онлайнновый маркетинг	onlayn marketing	on-line marketing
онлайн-трейдинг	onlayn-treyding	online trading
оперативная память	tezkor xotira	main memory
оперативная рассылка данных	ma'lumotlarni tezkor tarqatish	operative data delivery
оперативное запоминающее устройство (ОЗУ)	tezkor xotira qurilmasi	main storage device
оператор	operator	operator
оператор связи	aloqa operatori	network operator
оператор телекоммуникаций	telekommunikatsiya operatori	telecommunication operator
операционная безопасность	amaliy xavfsizlik	operational security
операционная платформа	amaliy maslak	operating platform
операционная система	amaliy tizim, operatsion tizim	Operating System (OS)
операционная система DOS	DOS operatsion tizimi	DOS
операционная система JavaOS	JavaOS operatsion (amaliy) tizimi	JavaOS operating system
операционная система Linux	Linux operatsion (amaliy) tizimi	Linux operating system
операционная система MS-DOS	MS-DOS operatsion (amaliy) tizimi	MS-DOS operating system
операционная система NEST	NEST operatsion (amaliy) tizimi	NEST operating system
операционная система Netware	Netware operatsion (amaliy) tizimi	Netware
операционная система OpenServer	OpenServer operatsion (amaliy) tizimi	OpenServer operating system
операционная система OS/2	OS/2 operatsion (amaliy) tizimi	OS/2 operating system
операционная система PC-DOS	PC-DOS operatsion (amaliy) tizimi	PC-DOS operating system
операционная система Solaris	Solaris operatsion (amaliy) tizimi	Solaris operating system

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
операционная система Taligent	Taligent operatsion (amaliy) tizimi	Taligent operating system
операционная система UNIX	UNIX operatsion (amaliy) tizimi	UNIX operating system
операционная система UNIXWare	UNIXWare operatsion (amaliy) tizimi	UNIXWare operating system
операционная система Windows	Windows operatsion (amaliy) tizimi	Windows operating system
операционная система Windows 2000	Windows 2000 operatsion (amaliy) tizimi	Windows 2000
операционная система Windows 95	Windows 95 operatsion (amaliy) tizimi	Windows 95
операционная система Windows 98	Windows 98 operatsion (amaliy) tizimi	Windows 98
операционная система Windows CE	Windows CE operatsion (amaliy) tizimi	Windows CE
операционная система Windows NT	Windows NT operatsion (amaliy) tizimi	Windows NT
операционная система Windows XP	Windows XP operatsion (amaliy) tizimi	Windows XP
операционная система WorkPlace	WorkPlase operatsion (amaliy) tizimi	WorkPlase operating system
операционная система интерактивного телевидения	o'zarofal teleko'rsatuvlar operatsion tizimi (amaliy tizimi)	interactive television operating system
операционная среда	operatsion muhit	operating enviroment
опрос	so'roq	polling
оптимизация графики	grafikani maqbullash	graphics optimization
оптическая коммутация	optik uzib-ulash	optical switching
оптическая сеть	optik tarmoq	optical network
оптический диск	optik disk	optical disk
оптический кабель	optik kabel	optical cable
оптический канал	optik kanal	optical channel
оптический компьютер	optik kompyuter	optical computer
оптический накопитель	optik to'plovchi	optical storage device
оптический смеситель	optik aralashtirgich	optical mixer
оптический транзистор	optik tranzistor	optical transistor
оптический усилитель	optik kuchaytirgich	optical amplifier
оптическое волокно	optik tola	optical fibre
оптическое чтение символов	belgilarni optik o'qish	Optical Character Reading (OCR)
оптоволоконный распределенный интерфейс данных	optik tolali ma'lumotlarni taqsimlangan interfeysi	Fiber Distributed Data Interface (FDDI)
опция	opsiya	option
оранжевая книга	olovrang kitob	Orange Book
организационная защита	tashkiliy muhofaza	organizational protection
организационные меры защиты информации	axborot muhofazalashning tashkiliy vositalari	organizational protection means
организация виртуального сервера	virtual serverni tashkil qilish	virtual server development
организация телекоммуникаций	telekommunikatsiya tashkiloti	telecommunication company
оригинал электронного документа	elektron hujjatning asl nusxasi	original of e-document
основное запоминающее устройство	asosiy xotira qurilmasi	main storage device
основополосный канал	asosyo'l-yo'lli kanal	baseband channel
основополосный сигнал	asosyo'l-yo'lli signal	baseband signal

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
отказ в обслуживании	xizmatni rad etish	denial of service
открытая архитектура	ochiq arxitektura, ochiq me'moriy tuzilma	open architecture
открытая обработка документов	hujjatlarga ochiq ishlov berish	open document processing
открытая программная среда	ochiq dasturiy muhit	open software environment
открытая сетевая архитектура	ochiq tarmoq arxitekturasi	Open Network Architecture (ONA)
открытая сетевая обработка данных	ma'lumotlarga ochiq tarmoqda ishlov berish	Open Network Computing (ONC)
открытая система	ochiq tizim	open system
открытая среда	ochiq muhit	open environment
открытая торговля	ochiq savdo	open commerce
открытое распределение ключей	kalitlarni oshkora taqsimlash	public distribution of keys
открытый документ	ochiq hujjat	open document
открытый ключ	ochiq kalit	public key
открытый ключ электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzoning ochiq kaliti	public key of the EDS
открытый код	ochiq kod	open source
открытый продукт	ochiq mahsulot	open enterprise
открытый текст	ochiq matn	open text
отладка программы	dasturni sozlash	program debugging
отправитель	jo'natuvchi	sender
отправитель сообщения	xabar jo'natuvchisi	message sender
отправитель электронного документа	elektron hujjat jo'natuvchisi	sender of the electronic document
отправитель электронных данных	elektron ma'lumotlar jo'natuvchisi	sender of electronic data
отрицание	inkor	negation
оффлайн	offlayn	offline
оффлайн-технологии	offlayn texnologiyalari	offline technologies
охрана компьютерных программ	kompyuter dasturlarini qo'riqlash	protection of computer software
охраняемая информация	qo'riqlanadigan axborot	protected information
оценка риска	Xavf ehtimolini baholash	risk measuring
оцифровка	otsifrovka	digitalization
ошибка 403	403 - xatolik	403 ERROR
ошибка 404	404 - xatolik	404 ERROR
пакет	paket	packet
пакетный протокол	paket bayonnomasi	packet protocol
пакеты-убийцы	qotil paketlar	killer packets
память	xotira	memory
папка	jild	folder
параллельный порт	parallel port	parallel port
пароль	parol, mahfiy so'z	password
пассивная угроза	sust tahdid	passive threat
пассивное подключение к линии	liniyaga sust ulanish	passive line connection
патч	patch	patch
паук	o'rgimchak	spider
паутина	to'r	web
пейджинг	peydjing	paging

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
периферийное оборудование	tashqi jihoz	peripheral equipment
персональный идентификационный номер	shaxsiy aynanlash raqami	personal ID
персональный идентификационный номер	shaxsiy identifikatsiya raqami	personal ID
персональный компьютер	shaxsiy kompyuter	personal computer
персональный почтовый ящик	shaxsiy pochta qutisi	personal mail box
петабайт	petabayt	petabyte
пиксел	piksel	pixel
пиктограмма	piktogramma	pictogram
пинг	ping	ping
пинговка	pinglash	pinging
письмо	xat	letter
плагин	plagin	plug-in
плазменный дисплей	plazma displeyi	plasma display
план обеспечения непрерывной работы и восстановления функционирования	to'xtovsiz ishni ta'minlash va faoliyatni qayta tiklash rejasi	continuous work and operation recovery plan
платформа	maslak	platform
побочное электромагнитное излучение	yondosh elektrmagnit nurlanish	spurious electromagnetic radiation
повреждение данных	ma'lumotlarning buzilishi	data damage
повторное использование объекта	obyektdan takroriy foydalanish	repeated use of object
подготовка населения к информатизации	aholini axborotlashtirishga tayyorlash	people preparation for informatization
подключаемый модуль	ulanadigan modul	plug-in module
подключение данных	ma'lumotlarni ulash	data
подключение к Интернет	Internetga ulanish	Internet connection
подложка	taglik	background
подпись	imzo	signature
подсеть	nimtarmoq	subnetwork
подсистема	nimtizim	subsystem
подсистема автоматизированной системы	avtomatlashtirilgan tizimning nimtizimi	subsystem of automated system
подтверждение подлинности электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzoning haqiqiyligini tasdiqlash	acknowledgement of e-signature authenticity
поиск данных	ma'lumotlar izlash	data search
поиск информации	axborot izlash	information search
поисковая система	izlash tizimi	search engine
поисковик	izlovchi	search engine
показатель защищенности средств вычислительной техники	hisoblash texnikasi vositalarining muhofazalanganligi ko'rsatkichi	computer security indicator
поколение компьютеров	kompyuterlar avlodi	computers' generation
поле	maydon	field
поле данных	ma'lumotlar maydoni	data field
полиморфический вирус	polimorfik virus	polymorphic virus
политика информационной безопасности	axborot xavfsizligi siyosati	information security policy
полная совместимость	to'la uyg'unlik	full compatibility

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
полномочия	vakolatlar	authority
полнотекстовая база данных	to'lamatli ma'lumotlar bazasi	full-text database
получатель сообщения	xabar qabul qiluvchi	message recipient
пользователь	foydalanuvchi	user
пользователь информации	axborot foydalanuvchisi	information user
пользователь связи	aloqa foydalanuvchisi	communication service user
пользователь сертификата ключа подписи	imzo kaliti sertifikati foydalanuvchisi	e-signature certificate user
пользовательский вход в систему	foydalanuvchining tizimdan erkin foydalasnish	user
порт	port	port
портал	portal	portal
портал вертикальный	vertikal portal	vertical portal
портал горизонтальный	gorizontal portal	horizontal portal
посетитель	tashrifchi	visitor
посещаемость	tashrifchilar soni	web-traffic
посещение	tashrif	visit
постмастер	pochta ustasi	postmaster
поток	oqim	thread
потребитель для потребителя	iste'molchi iste'molchi uchun	customer to customer (C2C)
потребитель информации	axborot iste'molchisi	information consumer
почтовый адрес	pochta manzili	mail address
почтовый клиент	pochta mijoz	mail client
почтовый сервер	pochta serveri	mail server
почтовый ящик	pochta qutisi	mail box
правила доступа к информации	axborotdan erkin foydalanish qoidalari	information access rules
правила разграничения доступа	erkin foydalanishni cheklash qoidalari	access differentiation rules
право на доступ	erkin foydalanish huquqi	access rules
правовая информатика	huquqiy informatika	legal informatics
правовая кибернетика	huquqiy kibernetika	legal cybernetics
правовая форма защиты информации	axborot muhofazasining huquqiy shakli	legal form of information protection
представительский сервер	vakillik serveri	proxy server
предупредительная защита	ogohlantiruvchi muhofaza	preventive protection
прерывание	tanaffus	interruption
приложение	qo'llanma	application
принтер	printer, chop etuvchi	printer
принт-сервер	print-server	print-server
принципы информационного права	axborot huquqi tamoyillari	information law principles
принципы обеспечения информационной безопасности	axborot muhofazasini ta'minlash tamoyillari	information security ensuring principles
проблемно-ориентированная база данных	muammoga-yo'naltirilgan ma'lumotlar bazasi	problem-oriented database
провайдер	provayder	Internet Services Provider (ISP)
провайдер сети	tarmoq provayderi	network provider
проверка подлинности	haqiqiylikni tekshirish	authenticity checking
программа	dastur	software

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
программа интерактивного типа	o'zaro faol dastur turi	interactive software type
программа на стороне клиента	mijoz tomonidagi dastur	client-side software
программирование	dasturlash	programming
программная закладка	dasturiy xatcho'p	software bookmark
программная совместимость	dasturiy uyg'unlik	software compatibility
программно-аппаратное средство	dasturiy-apparat vositasi	software-hardware tool
программное обеспечение	dasturiy ta'minot	software
программное пиратство	dasturiy qaroqchilik	software piracy
программное средство защиты информации	axborot muhofazasining dasturiy vositasi	information protection software tools
программные средства	dasturiy vositalar	software tools
программный продукт	dasturiy mahsulot	software product
прокси-сервер	proksi-server	proxy server
промышленный шпионаж	sanoat josusligi	industrial espionage
проникновение	beruxsat erkin foydalanish	penetration
пропорции	nisbatlar	proportions
пропорции шрифта	shrift nisbatlari	font proportions
прослушивание	gap poylash	listening
просмотренная гиперссылка	ko'rilgan gipermurojaat	visited hyperlink
протокол	bayonnomoma	protocol
протокол mailto	mailto bayonnomasi	mailto protocol
протокол news	news bayonnomasi	news protocol
протокол беспроводных приложений	simsiz ko'rsatmalar bayonnomasi	Wireless Application protocol (WAP)
протокол передачи гипертекстовой информации	gipermatnli axborot uzatish bayonnomasi	Hyper Text Transfer Protocol (HTTP)
протокол IP	IP bayonnomalari	IP protocol
профиль защиты	muhofaza yo'nalishi	protection profile
процедурная безопасность	tartibot xavfsizligi	procedural security
процесс	jarayon	process
процессор	protessor	processor
прошивка сети	tarmoq choki	network wearing
публикация веб-сайта	veb saytni nashr etish	web-site publishing
путь	yo'l	path
рабочая группа	ish guruhi	working group
рабочая станция	ish stansiyasi	workstation
рабочий лист	ish varag'i	work sheet
радиоволна	radioto'lqin	radio wave
радиовывоз персональный	shaxsiy radiochaqiriq	personal wireless call
радиоизлучение	radionurlanish	radio-frequency radiation
радиоканал	radiokanal	radio channel
радиопомеха	radiohalal	radio interference
радиорелейная линия	radiorele liniyasi	microwave radio
радиосвязь	radioaloqa	radio communication
радиосеть	radiotarmoq	radio network
радиосеть с шумоподобными сигналами	shovqinsimon signalli radiotarmoq	spread spectrum radio network
радиосистема передачи	uzatish radiotizimi	transmission radio system

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
радиостанция	radiostansiya	radio station
радиотелефон	radiotelefon	radiophone
радиочастота	radiochastota	radio frequency
радиочастотное присвоение	radiochastota taqdimoti	radio frequency assignment
радиочастотный спектр	radiochastota spektri	radio frequency spectrum
радиоэлектронное устройство	radioelektron qurilma	radio electronic device
радиоэлектронные средства	radioelektron vosita	radio electronic tools
развитие с использованием ИКТ	AKT yordamida taraqqiyot	e-development
разграничение доступа	erkin foydalanishni cheklash	access differentiation
разделение времени	vaqt ajratish	timesharing
разделение секретов	sirlarni bo'lishish	secret sharing scheme
размер аудитории веб-сайта	veb-sayt auditoriyasi o'Ichami	site reach
размещение	joylashtirish	allocation
разрешение	ajrataolish	resolution
разрешение доменных имен	domen nomi ajrataolishi	domain name resolution
разрешение на доступ	erkin foydalanishga ruxsat	access permission
разрешение принтера	printer ajrataolishi, chop etgich ajrataolishi	printer resolution
разрешение экрана	ekran ajrata olishi	display resolution
разрушение информации	axborot o'chiriliishi	information destruction
разумная сеть	aqli tarmoq	smart network
ранжирование	ranjlash	ranking
раскрутка веб-сайта	veb-saytni aylantirish	website promotion
раскрытие	buzib ochish	disclosure
распечатка	choplama	listing
распознавание атаки	hujumni tanish	attack identification
распознавание речи	nutqni tanish	speech recognition
распознавание рукописного текста	qo'lyozma matnni tanish	handwriting recognition
распознавание символов	ramzni tanish	character recognition
распределение ключей	kalit taqsimoti	key distribution
распределенная база данных	taqsimlangan ma'lumotlar bazasi	Distributed DataBase (DDB)
распределенная двойная шина с очередями	taqsimlangan ikki yoqlama navbatli shina	Distributed Queue Double Bus (DQDB)
распределенная обработка данных	ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish	Distributed Data Processing (DDP)
распределенная среда обработки данных	ma'lumotlarga taqsimlangan ishlov berish muhiti	Distributed Computing Environment (DCE)
распределенные коммуникации	taqsimlangan kommunikatsiyalar	peer-to-peer communications
распределенный банк данных	taqsimlangan ma'lumotlar banki	distributed data bank
распространение базы данных	ma'lumotlar bazasini tarqatish	database distribution
распространение программы для ЭВМ	kompyuter uchun dasturni tarqatish	software distribution
растр	rastr	raster
растрово-векторное преобразование	rastrli-vektorli o'zgartirish	raster-to-vector transformation
растровое изображение	rastrli tasvir	raster image
расширение имени файла	fayl ismi kengaytmasi	file name extension

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
расширяемый язык гипертекстовой разметки (XML)	gipermatnli markerlashning kengayuvchan tili	eXtensible Markup Language (XML)
расшифрование	dastlabki matnga o'g'irish	deciphering
реальное время	haqiqiy vaqt	real time
региональная вычислительная сеть	mintaqaviy hisoblash tarmog'i	regional computer network
региональная сеть	mintaqaviy tarmoq	regional network
регистр	registr	register
регистратор доменных имен	domen nomlari ro'yxatchisi	domain name registrant
регистрация	ro'yxatga kiritish	registration
регистрация абонентов	abonentlarni ro'yxatga kiritish	subscriber logging
регистрация веб-сайта в поисковой системе	izlash tizimida veb-saytni ro'yxatga kiritish	web-site registration in searching system
регистрация деятельности	faoliyatni ro'yxatga kiritish	activity registration
регистрация доменного имени	domen nomini ro'yxatga kiritish	domain name registration
регистрация открытого ключа	ochiq kalitni ro'yxatga kiritish	public key registration
регистрация пользователя	foydalanuvchini ro'yxatga kiritish	user registration
регламентация	tartibga solish	regulation
регулирование Интернет	Internetni rostdash	Internet regulation
редактор просмотра	ko'rish muharriri	browser
редирект	redirekt	redirect
реестр	reyestr	registry
реестр Windows	Windows reyestri	Windows registry
реестр доменных имен	domen nomlari reyestri	domain name registry
режим интерактивный	o'zarofaol rejim	interactive mode
режим обеспечения безопасности	xavfsizlikni ta'minlash rejimi	security ensuring mode
режим онлайн	onlayn rejimi	online mode
режим оффлайн	offlayn rejimi	offline mode
режим разграничения доступа	erkin foydalanishni cheklash rejimi	access differentiation mode
режим разделенного времени	bo'lingan vaqt rejimi	time sharing mode
резервирование	zahiralash	backup
резервная копия	zahira nusxa	backup copy
резервное копирование	zahiraviy nusxalash	backup procedure
резидент	rezident	resident
резидентная программа	rezident dastur	resident program
резистор	rezistor	resistor
реинжиниринг	reinjiniring	reengineering
рейтинг Интернет-ресурса	Internet resursi reytingi	ratings
реквизиты электронного документа	elektron hujjatning rekvizitlari	electronic document attributes
реклама	reklama	advertising
рекламная площадка	reklama maydonchasi	banner area
рекламная сеть	reklama tarmog'i	banner networks
рекламное место	reklama o'rni	banner place
релевантность	relevantlik	relevance
реляционная база данных	relyatsion ma'lumotlar bazasi	Relational DataBase (RDB)
реляционная система управления базой данных	relyatsion MBBT	Relational DataBase Management System (RDBMS)

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
репликация	replikatsiya	replication
репликация программного обеспечения	dasturiy ta'minot replikatsiyasi	software replication
ресурс	resurs	resource
ресурс информационный сети Интернет	Internet tarmog'ining axborot resursi	Internet information resource
ресурс онлайн-овый	onlayn resursi	online resource
ретранслятор	qayta uzatgich	relay
ретрансляционная система	qayta uzatish tizimi	relay system
ретрансляция кадров	kadrlarni qayta uzatish	frame relay
ретрансляция ячеек	uyali qayta uzatish	cell relay
речевая информация	nutqiy axborot	speech information
речевая полоса	nutqiy yo'l-yo'l	voice band
речевая почта	nutqiy pochta	voice mail
речевое сообщение	nutqiy xabar	audio message
речевой интерфейс	nutqiy interfeys	voice-based interface
риск	xavf ehtimoli	risk
робастность	robastlik	robustness
робот	robot	robot
роторная машина	rotor mashinasi	rotor machine
роуминг	rouming	roaming
рунет	runet	runet
рутер	router, ruter	router
рынок электронный	elektron bozor	electronic marketplace (e-marketplace)
рыночное информационное пространство	axborot bozori makoni	marketspace
рычажный механизм	richagli mexanizm	joystick
сабж	sabj	subj
сайт	sayt	site
санкционированный доступ	ruxsatli erkin foydalanish	authorized access
свитч	svitch	switch
сгорание баннера	bannerning kuyishi	burn out of a banner
сеанс связи	aloqa seansi	communication session
секретный вопрос	maxfiy savol	secret question
секретный ключ	maxfiy kalit	secret key
сектор	soha	sector
семантика	semantika	semantics
сенсорный экран	sensor ekrani	touch screen
сервер	server	server
сервер DNS	DNS serveri	DNS server
сервер имен доменов	domen nomlari serveri	domain name server
сервер полномочий	vakolatli server	proxy server
серверные расширения FrontPage	FrontPage server kengaytmalari	Frontpage server extensions
сервисный пакет	xizmat paketi	service pack
серийный	seriyali	serial
сертификат	sertifikat	certificate
сертификат ключа подписи	elektron raqamli imzo kalitining sertifikati	signature key certificate

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
сертификат средств электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzo vositalari sertifikati	e-signature tools certificate
сертификационный центр	sertifikatlash markazi	certificate authority
сертификация уровня защиты	muhofaza pog'onasini sertifikatlash	protection level certification
сессия	sessiya	session
сетевая карта	tarmoq kartasi	network card
сетевая операционная система	tarmoq amaliy tizimi	network operating system
сетевая операционная система	tarmoq operatsion tizimi	network operating system
сетевая организация	tarmoq tashkiloti	network organization
сетевая плата	tarmoq platasi	network card
сетевая экономика	tarmoq iqtisodiyoti	network economy
сетевое общество	tarmoq hamjamiyati	network society
сетевое расположение	tarmoqda joylashish	network location
сетевой адаптер	tarmoq moslashtirgichi	network adapter
сетевой трафик	tarmoq trafigi	network traffic
сетевые технологии	tarmoq texnologiyalari	network technologies
сеть	tarmoq	network
сеть связи	aloqa tarmog'i	communication network
сеть связи общего пользования	umumfoydalanishdagi tarmoq	public use communication network
сеть связи ограниченного пользования	cheklangan foydalanishdagi tarmoq	limited use communication network
сеть телекоммуникаций	telekommunikatsiya tarmog'i	telecommunication network
сжатие	zichlash	compression
сигнал	signal	signal
сигнатура	signatura	signature
силиконовая долина	Silikon vodiysi	Silicon Valley
символ	belgi	symbol
симметричный шифр	simmetrik shifr	symmetric code
симплексный	simpleks	simplex
симуляция	taqlid	simulation
синергетика	sinergetika	synergetic
синхронный	sinxron	synchronous
сисадмин	sisadmin	sysadmin
система	tizim	system
система аттестации информационных объектов на защищенность	axborot obyektlarining muhofaza qilinganligini shahodatlash tizimi	information security certification system
система безопасности	xavfsizlik tizimi	security system
система защиты данных	ma'lumotlar muhofazasi tizimi	data protection system
система защиты информации от несанкционированного доступа	axborotdan ruxsatsiz erkin foydalanishni muhofazalash tizimi	unauthorized access protection system
система информационного права	axborot huquqi tizimi	information law system
система клиент-банк	mijoz-bank tizimi	client-bank system
система контролируемого доступа	nazorat qilinadigan erkin foydalanish tizimi	controlled access system
система научно-технической информации	ilmiy-texnikaviy axborot tizimi	science and technology information system
система обработки данных	ma'lumotlarga ishlov berish tizimi	data processing system

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
система обязательного экземпляра	majburiy nusxa tizimi	mandatory copy system
система планирования ресурсов предприятия	korxonalar resurslarini rejalashtirish tizimi	Enterprise Resource Planning (ERP) system
система программирования	dasturlashtirish tizimi	programming system
система разграничения доступа	erkin foydalanishni cheklash tizimi	access differentiation system
система управления базами данных	ma'lumotlar bazalarini boshqaruv tizimi	DataBase Management System (DBMS)
система электронных платежей	elektron to'lovlar tizimi	electronic payments system
системное программное обеспечение	tizimli dasturiy ta'minot	system software
системный администратор	tizim ma'muri	system administrator
системный анализ	tizim tahlili	systems analysis
системный аналитик	tizim tahlilchisi	system analyst
системный журнал	tizim jurnali	system log
системный инженер	tizim muhandisi	system engineer
системный интегратор	tizim birlashtiruvchisi	systems integrator
системный программист	tizim dasturlovchisi	system software developer
системный ресурс	tizim resursi	system resource
системный файл	tizim fayli	system file
сканер	skaner	scanner
сканировать	skanerlash	scan
скремблер	skrembler	scrambler
скрипт	skript	script
скрытая папка	yashirin jild	hidden folder
скрытая реклама	yashirin reklama	hidden advertising
скрытое поле	yashirin maydon	hidden field
скрытый канал	yashirin kanal	advertising channel
слово	so'z	word
слот	slot	slot
служба доменных имен	domen nomlari xizmati	Domain Name Service (DNS)
смайлики	jilmayishlar	smiles
смарт-карта	smart karta	smart card
смешанный портал	aralash portal	blended portal
собственник информации	axborot mulkdori	information owner
собственник информационных ресурсов	axborot resurslarining mulkdori	owner of information resources
собственник информационных сетей	axborot tarmoqlari mulkdori	information network owner
собственник информационных систем	axborot tizimlari mulkdori	information system owner
событие	voqea	event
содержание информации	axborot mazmuni	information content
сообщение	xabar	message
сообщение электросвязи	elektr aloqasi xabari	telecommunication message
сопроцессор	hamprotessor	coprocessor
сохранность информации	axborot but saqlanganligi	information safety
социальная инженерия	ijtimoiy muhandislik	social engineering
социальная информатика	ijtimoiy informatika	social informatics

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
социальное воздействие информационно-коммуникационных технологий	axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ijtimoiy ta'siri	social impact of ICT
спам	spam	spam
спаминг	spamming	spamming
специальное электронное складное устройство	maxsus elektron xatcho'pli qurilma	special electronic device
списки рассылки	jo'natish ro'yxatlari	mailing lists
способ защиты информации	axborotni muhofazalash usuli	information protection method
средства защиты информации	axborotni muhofazalash vositalari	information protection tools
средства защиты программного обеспечения	dasturiy ta'minotni muhofazalash vositalari	software protection tools
средства информатизации	axborotlashtirish vositalari	informatization tools
средства контроля эффективности защиты информации	axborot muhofazasi samaradorli nazorati vositalari	information protection efficiency control tools
средства криптографической защиты информации	axborotni muhofazalashning kriptografiya vositalari	information protection cryptographic tools
средства обеспечения автоматизированных информационных систем и их технологий	avtomatlashtirilgan axborot tizimlari va ularning texnologiyalarini ta'minlash vositalari	automated information systems and technologies support tools
средства связи	aloqa vositalari	communication tools
средства технической защиты информации	axborotni texnikaviy muhofazalash vositalari	information protection technical tools
средства электронной цифровой подписи	elektron raqamli imzo vositalari	e-signature tools
средство вычислительной техники	hisoblash texnikasi vositasi	computer tools
средство защиты от несанкционированного доступа	beruxsat erkin foydalanishdan muhofazalash vositasi	unauthorized access protection tools
средство разграничения доступа	erkin foydalanishni cheklash vositasi	access differentiation tool
ссылка	ishorat	link
ссылка	murojaat, ishorat	link
стандарт	standart, andoza	standard
стандартизация	standartlashtirish	standardisation
стандарты MPEG	MPEG standartlari	MPEG standards
старение информации	axborot eskirishi	information ageing
статистика веб-сайта	veb-sayt statistikasi	web-site statistics
статичный	statik	static
стеганография	steganografiya	steganography
стиль	stil	style
страница	sahifa	page
страница ASP	ASP sahifasi	ASP page
стратегия защиты информации	axborotni muhofazalash strategiyasi	information protection strategy
страховая форма защиты информации	axborot muhofazasining sug'urta shakli	insurance form of information protection
стример	strimer	streamer
структура веб-узла	veb bog'lama tuzilmasi	web-node structure

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
структура электронного документа	elektron hujjat tuzilmasi	electronic document structure
структурное программирование	tuzilmaviy dasturlashtirish	structural programming
субъект (в защите компьютера)	subyekt (kompyuter muhofazasida)	subject (in computer protection)
субъект безопасности	xavfsizlik subyeki	security subject
субъект доступа к информации	axborotdan foydalanish subyeki	information access subject
субъект информационной безопасности	axborot xavfsizligi subyeki	information security subject
суперкомпьютер	superkompyuter	supercomputer
супер-ЭВМ	super-EHM	supercomputer
сценарий	ssenariy	scenario
счётчик	sanagich	counter
счетчик посетителей	tashriflar sanagichi	visitor counter
таблица	jadval	table
таблица стилей	stillar jadvali	style sheet
таймер	taymer	timer
таксономия	taksonomiya	taxonomy
такт	takt	clock tick
тактирование	taktlash	clocking
тактовая частота	taktlash chastotasi	clock rate
тамбнейл	tambneyl	thumbnail
тарифы в телекоммуникации	telekommunikatsiya tariflari	telecommunication rates
твёрдый диск	qattiq disk	hard disk
текст	matn	text
текстовое сообщение	matnli xabar	message text
текстовый браузер	matn brauzeri	Text based browser
текстовый процессор	matn protsessori	word processor
текстовый редактор	matn muharriri	text editor
текстовый файл	matn fayli	text file
телебанкинг	telebanning	telebanning
телевидение	teleko'rsatuv	television
телевидение высокого разрешения	yuqori ajrataolishli teleko'rsatuv	High Definition TeleVision (HDTV)
телевидение интерактивное (диалоговое)	o'zarofaol teleko'rsatuv	interactive television
телевизионная библиотека	teleko'rsatuvlar kutubxonasi	television library
телевизионная камера	teleko'rsatuv kamerasi	television camera
телевизионная сеть	teleko'rsatuv tarmog'i	television network
телевизор	televizor	television set
телекоммуникации	telekommunikatsiya	telecommunications
телекоммуникации Республики Узбекистан	O'zbekiston Respublikasining telekommunikatsiyalari	telecommunications of Uzbekistan
телеконференции USENET	USENET telekonferensiyalari	USENET teleconferencing
телеконференция	telekonferensiya	teleconference
телекс	teleks	telex
телемаркетинг	telemarketing	telemarketing
телематика	telematika	Telematics
телемедицина	teletibbiyot	telemedicine

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
телеработа	teleish	teleworking
телетекс	teleteks	teletex
телетекст	telematn	teletext
телеуслуга	telexizmat	teleservice
телефакс	telefaks	telefax
телефония	telefoniya	telephony
телефонная почта	telefon pochatasi	telephone mail
телефонная сеть	telefon tarmog'i	telephone network
телефонный аппарат	telefon apparati	telephone set
телефонный сервер	telefon serveri	telephone server
телефонограмма	telefonogramma	telephonogram
тематический индекс цитирования	mavzu bo'yicha ko'chirish	thematic citing index
теория игр	o'yinlar nazariyasi	game theory
теория массового обслуживания	ommaviy xizmat nazariyasi	mass services theory
теория очередей	navbatlar nazariyasi	queues theory
терминал	terminal	terminal
терминал VSAT	VSAT terminali	Very Small Aperture Terminal (VSAT)
терминал WWW	WWW terminali	WWW-terminal
терминал пользователя	foydalanuvchi terminali	user terminal
терминал сервисного обслуживания	xizmat terminali	customer service terminal
терминальное оборудование	terminal jihoz	Terminal Equipment (TE)
терминальное устройство	terminal qurilmasi	terminal device
терминальный сервер	terminal serveri	terminal server
терминатор	terminator	terminator
термопринтер	termoprinter	thermoprinter
территориальная сеть	hududiy tarmoq	Wide-Area Network (WAN)
тестирование	testlash	testing
техника защиты информации	axborotni muhofazalash texnikasi	information protection technique
техническая совместимость	texnik uyg'unlik	technical compatibility
технические средства	texnikaviy vositalar	technical tools
технические средства защиты информации	axborotni muhofaza qilishning texnik vositalari	technical protection means
техническое обеспечение	texnikaviy ta'minot	hardware
техническое обеспечение автоматизированной системы	avtomatlashtirilgan tizimning texnik ta'minoti	hardware of automated system
технологии виртуальной реальности	virtual borliq texnologiyasi	virtual reality technologies
технологии информационные	axborot texnologiyalari	information technologies
технологическая безопасность сети телекоммуникаций	telekommunikatsiyalar tarmog'ining texnologik xavfsizligi	technological security of telecommunications network
технологическая сеть связи	texnologik aloqa tarmog'i	technological communication network
технологический процесс обработки информации	axborotga ishlov berish texnologiyasi jarayoni	technological process of data processing
технология	texnologiya	technology
технология Flash	Flash texnologiyasi	Flash technology
технология InterCast	InterCast texnologiyasi	InterCast technology
технология Java	Java texnologiyasi	Java technology

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
технология OnNow PC	OnNow PC texnologiyasi	OnNow PC technology
технология OpenDoc	OpenDoc texnologiyasi	OpenDoc technology
технология Plug-and-Play	Plug-and-Play texnologiyasi	Plug-and-Play technology
технология UN/EDIFACT	UN/EDIFACT texnologiyasi	UN/EDIFACT technoligy
технология выталкивания данных	ma'lumotlarni o'tkazish texnologiyasi	push technology
технология вытягивания данных	ma'lumotlarni tortish texnologiyasi	pull technology
технология распределенных вычислений	tarqoq hisoblashlar texnologiyasi	peer-to-peer
технология связи и компоновки объектов	obyektlarni bog'lash va joylash texnologiyasi	Object Linking and Embedding technology (OLE)
технопарк	texnopark	industrial park
тизер	havas uyg'otgich	teaser
типы файлов	fayl turlari	file types
тиражирование данных	ma'lumotlarni nusxalashtirish	data replication
товарный знак	mol belgisi, tovar belgisi	TradeMark (TM)
тон	ta'sirchanlik	hue
топология	topologiya	topology
топология интегральной микросхемы	integral mikrosxema topologiyasi	topology of integral microcircuit
торговая марка	savdo markasi	TradeMark (TM)
торговая система	savdo tizimi	trade system
торговое обеспечение	savdo ta'minoti	marketware
точка доступа к сети	tarmoqdan erkin foydalanish nuqtasi	network access point
тракт	trakt	path
транзакция	tranzaksiya	transaction
транзистор	tranzistor	transistor
транзит	tranzit	transit
транслитератор	transliterator	transliterator
транслятор	translyator	translator
транспортная платформа	transport maslagi	transport platform
транспортный уровень	transport pog'onasi	transport layer
транспьютер	transpyuter	transputer
трансформация	transformatsiya	morphing
трассировка маршрутизации	yo'naltirishni belgilash	trace routing
трафик	trafik	traffic
требования, предъявляемые к электронному документу	elektron hujjatga qo'yiladigan talablar	requirements for electronic documents
трехмерная графика	uch o'lchamli grafika	three-dimensional graphics
трехмерное изображение	uch o'lchamli tasvir	three dimensional image
трехмерный интерфейс	uch o'lchamli interfeys	three dimensional interface
триггер	trigger	trigger
троянский конь	troyan oti	Trojan horse
трубка с катодными лучами	katod nurli trubka	Catode-Ray Tube (CRT)
туннелирование	tunellash	tunneling
тупиковая ситуация	boshi berk holat	deadlock
тэг	teg	tag
убирать мусор	chiqindi tozalash	garbage clean
угроза	tahdid	threat

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
удаленное администрирование	uzoqdan ma'murlash	remote administration
удаленный доступ	masofaviy erkin foydalanish	remote access
удостоверяющие центры	tasdiqlovchi markazlar	certified centers
узел	bog'lama, tugun	node
узел вычислительной сети	hisoblash tarmog'i bog'lamasi	computer network node
узнаправленная реклама	tor yo'nalishli reklama	targeting
указатель	ko'rsatkich	pointer
умолчание	sukut	default
универсальный локатор ресурсов	hammabop resurs joyi ko'rsatgichi	Uniform Resource Locator (URL)
универсальный оператор	hammabop operator	universal statement
уникальный идентификатор	noyob aynanlovchi, noyob identifikator	unique identifier
уникальный посетитель	noyob tashrifchi	unique visitor
упаковка	taxlam	compression
упорядочение Интернет	Internetni tartibga solish	sorting of Internet
управление	boshqarish	management
управление взаимоотношениями с посетителями	tashrifchilar bilan o'zaro munosabatlarni boshqarish	visitor relationship management
управление знаниями	bilimlarni boshqarish	knowledge management
управление сетью	tarmoqni boshqarish	network management
уровень доступа	erkin foydalanish pog'onasi	access management
условно бесплатная программа	shartli bepul dastur	shareware
услуги связи	aloqa xizmatlari	communication services
услуги сети Интернет	Internet tarmog'i xizmatlari	Internet services
утечка информации	axborotning sizishi	information leakage
утилита	utilita	utility
участник электронной торговли	elektron savdo ishtirokchisi	electronic trade participant
учетная запись	qayd yozuvi	profile
уязвимость	zaiflik	vulnerability
фаза	faza	phase
фазовая модуляция	faza modulyatsiyasi	phase modulation
файл	fayl	file
файл устройства	qurilma fayli	device file
файловый вирус	fayl virusi	file virus
файловый сервер	fayl serveri	file server
файлохранилище	fayl ombori	file store
файл-сервер	fayl-server	file-server
факс-аппарат	faks-apparat	telefax
факсимиле	faksimil	facsimile
факсимильная связь	faksimil aloqa	facsimile communications
факс-модем	faks-modem	fax modem
факс-сервер	faks-server	fax-server
фальсификация	soxtalashirish	spoofing
физическая запись	jismoniy yozuv	physical record
физическая защита	jismoniy muhofaza	physical protection
физическая память	jismoniy xotira	physical memory
физическая среда	jismoniy muhit	physical media
физическая структура сети	tarmoqning jismoniy tuzilmasi	physical structure of network

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
физическая угроза	jismoniy tahdid	physical threat
физические средства защиты	jismoniy muhofaza vositalari	physical protection means
физические средства соединения	jismoniy ulanish vositalari	physical interconnection facility
физический адрес	jismoniy manzil	physical address
физический канал	jismoniy kanal	physical link
физический уровень	jismoniy pog'ona	physical layer
физический хостинг	jismoniy xosting	physical hosting
фиксированная маршрутизация	qaydlangan yo'naltirish	fixed routing
фильтр	filtr	filter
фильтрация	filtrlash	filtering
фильтрация данных	ma'lumotlarni filtrlash	data filtering
фильтрация сигналов	signallarni filtrlash	signal filtering
финансовая система	moliya tizimi	financial system
фирменная марка	firma markasi	TradeMark (TM)
флаг	bayroq	flag
флэш	flesh	flash
флэш-память	flesh-xotira	flash memory
фонд открытого программного обеспечения	ochiq dasturiy ta'minot Fondi	Open Software Foundation (OSF)
фоновая звукозапись	fon tovush yozuvi	background sound
фоновый режим	fon rejimi	background mode
форма	shakl	form
формат	format	format
форматирование	formatlash	formatting
формы представления электронного документа	elektron hujjat taqdim qilish shakllari	electronic document representation forms
форум	forum	forum
фотодиод	fotodiod	photodiode
фотокамера	fotokamera	photocamera
фотолитография	fotolitografiya	photolithography
фотоэлемент	fotoelement	photocell
фрагмент данных	ma'lumotlar bo'lagi	data fragment
фрагмент кода	kod bo'lagi	code fragment
фрейм	freym	frame
функциональная подсистема	funksional nimitzim	functional subsystem
функциональный блок	funksional blok	functional unit
функциональный профиль	funksional ixtisos	functional profile
функциональный профиль	funksional profil	functional profile
функциональный профиль IBM	IBM funksional profili (kasbiy yo'nalish)	IBM functional profile
функциональный профиль MAP	MAP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)	MAP functional profile
функциональный профиль TOP	TOP funksional profili (kasbiy yo'nalishi)	TOP functional profile
футурология Интернет	Internet futurologiyasi	Internet futurology
хаб	xab	hub
хакер	xaker	hacker
хактивизм	xaktivizm	hacktivism
характерный признак вируса	virusning tavsifli belgisi	virus' usual attribute

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
хартия глобального информационного общества	global axborot jamiyati xartiyasi	global information society charter
хит	xit	hit
хиты	xitlar	hits
хост	xost	host
хостинг	xosting	hosting
хэш	xesh	hash
хэш-функция	xesh-funksiya	hashing function
хэш-функция сообщения	xabar xesh-funksiyasi	message hashing function
хэш-функция электронного документа	elektron hujjat xesh-funksiyasi	electronic document hashing function
цвет	rang	colour
цветная печать	rangli choplash	colour print
целостность	butunlik	integrity
целостность данных	ma'lumotlar butunligi	data integrity
целостность информации	axborot butunligi	information integrity
целостность системы	tizim butunligi	system integrity
цель защиты информации	axborot xavfsizligining maqsadi	purpose of information protection
центр коммутации	uzib-ulashlar markazi	switching centre
центр обработки вызовов	chaqiriqlarga ishlov berish markazi	call centre
центр регистрации	ro'yxatga olish markazi	registration centre
центр управления сетью	tarmoq boshqarish markazi	network management centre
централизованная архитектура	markazlashgan arxitektura	centralized architecture
централизованная БД	markazlashgan ma'lumotlar bazasi	centralized database
центральный процессор	markaziy protsessor	central processor
цифро-аналоговое преобразование	raqam-analog o'zgartirishi	Digit-to-Analog Conversion (DAC)
цифрование	raqamlash	digitalization
цифровая абонентская линия	raqamli abonent liniyasi	Digital Subscriber Line (DSL)
цифровая европейская беспроводная связь	raqamli Yevropa simsiz aloqasi	Digital European Cordless Telecommunications (DECT)
цифровая камера	raqamli kamera	digital camera
цифровая карта	raqamli xarita	digital map
цифровая подпись	raqamli imzo	digital signature
цифровая полиграфия	raqamli poligrafiya	digital polygraphy
цифровая сеть	raqamli tarmoq	digital network
цифровая сеть с интеграцией услуг	xizmatlari birlashgan raqamli tarmoq	Integrated Services Digital Network (ISDN)
цифровая система	raqamli tizim	digital system
цифровая экономика	raqamli iqtisodiyot	digital economy
цифровое изображение	raqamli tasvir	digital image
цифровое неравенство	raqamli tabaqalanish	digital divide
цифровое радио	raqamli radio	digital radio
цифровое телевидение	raqamli teleko'rsatuv	digital television
цифровой	raqamli	digital
цифровой бумажник	raqamli hamyon	digital wallet
цифровой век	raqam asri	digital age
цифровой видеодиск	raqamli videodisk	Digital Video Disk (DVD)

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
цифровой конверт	raqamli konvert	digital envelop
цифровой модем	raqamli modem	digital modem
цифровой процессор сигналов	signallarni raqamli protsessori	digital signal processor
цифровой разрыв	raqamli tabaqalanish	digital divide
цифровой сертификат	raqamli sertifikat	digital certificate
цифровой сигнал	raqamli signal	digital signal
цифровой фотоаппарат	raqamli fotoapparat	digital photographic camera
цифровые деньги	raqamli pul	digital cash
частота	chastota	frequency
частота посещения страницы	sahifaga tashriflar chastotasi	site frequency
чат	chat	chat
червь	qurt	worm
чип	chip	chip
чипсет	chipset	chipset
чит	chit	cheat
шарады Меркля	Merkle jumboqlari	Merkle's charades
шарады с временным замком	muvaqqat qulfli jumboqlar	charades with temporarily lock
шина	shina	bus
шина MCA	MCA shinasi	MCA (Micro Channel Architecture) bus
шина PCI	PCI shinasi	PCI (Peripheral Component Interconnect) bus
шина USB	USB shinasi	USB (Universal Serial Bus)
шина USB 2.0	USB 2.0 shinasi	USB 2.0
шина VME	VME shinasi	VME (VersaModule Eurocard) bus
ширина полосы	yo'l-yo'l kengligi	bandwidth
широковещание	kengeshitirishlar	broadcasting
широкополосная передача данных	ma'lumotlarni keng yo'l-yo'lli uzatish	broadband transmission
широкополосная сеть	keng yo'l-yo'lli tarmoq	broadband network
широкополосная цифровая сеть с интеграцией услуг	xizmatlari birlashgan keng yo'l-yo'lli raqamli tarmoq	B-ISDN (Broadband Integrated Services Digital Network)
широкополосный канал	keng yo'l-yo'lli kanal	broadband channel
шифр	shifr	cipher
шифр Фейстеля	Feystel shifri	Feistel's cipher
шифровальные средства	shifrlash vositalari	ciphering tools
шифрование	shifrlash	encryption
шифрограмма	shifrlangan matn	cipher text
шифртекст	shifmatn	cipher text
шлем	Qalpoq qurilmasi	Head-Mounted Device (HMD)
шлюз	shluz	gateway
шлюз IP	IP shluzi	IP gateway
шлюз двудомный	ikkiuyli shluz	dual-homed gateway
шлюз двухпортовый	ikkiportli shluz	dual-port gateway
шлюз прикладного уровня	amaliy pog'ona shluzi	application-level gateway
шлюз сеансового уровня	seans pog'onasi shluzi	circuit-level gateway
шрифт	shrift	font
штабель	shtabel	stack
штриховой код	shtrixli kod	bar code

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
шум	shovqin	noise
шумоподобный сигнал	shovqinsimon signal	spread spectrum signal
экономика, основанная на знаниях	bilimlarga asoslangan iqtisodiyot	knowledge economy
экран	ekran	screen
экранирование	ekranlash	screening
экранированная витая пара	ekranlangan o'rama juft	Shielded Twisted Pair (STP)
экранная программа	ekran dasturi	screen program
экспертная система	ekspert tizim	expert system
экспоненциальное распределение ключей	kalitlarni eksponensial tarqatish	exponential distribution of keys
экспорт	eksport	export
экстранет	ekstranet tarmog'i	extranet
электрическая связь	elektr aloqasi	electrical communication
электромагнитная волна	elektromagnit to'lqin	electromagnetic wave
электромагнитная совместимость	elektromagnit uyg'unlik	electromagnetic compatibility
электромагнитное излучение	elektromagnit nurlanish	electromagnetic radiation
электромагнитный спектр	elektromagnit spektr	electromagnetic spectrum
электроника	elektronika	electronics
электронная армия	elektron armiya	electronic army
электронная библиотека	elektron kutubxona	digital library
электронная биржа	elektron birja	electronic exchange
электронная вычислительная машина (ЭВМ)	elektron hisoblash mashinasi (EHM)	electronic computer
электронная доска объявлений	elektron e'lonlar taxtasi	Bulletin Board System (BBS)
электронная карта	elektron xarita	electronic map
электронная картотека	elektron kartoteka	electronic filing
электронная кисть	elektron mo'yqalam	electronic brush
электронная книга	elektron kitob	electronic book
электронная коммерция	elektron tijorat	electronic commerce, e-commerce
электронная консультация	elektron maslahat	electronic advising
электронная наличность	elektron naqd pul	electronic cash
электронная открытка	elektron ochiqxat	virtual card (e-card)
электронная перчатка	elektron qo'lqop	electronic glove
электронная политика	elektron siyosat	electronic politics
электронная почта	elektron pochta	electronic mail (e-mail)
электронная почтовая рассылка	elektron pochta tarqatmasi	electronic mailing list
электронная сеть поставщиков	yetkazib beruvchilar elektron tarmog'i	electronic supply chain
электронная таблица	elektron jadval	spreadsheet program
электронная тележка	elektron aravacha	shopping cart program
электронная торговая универсальная площадка	hammabop elektron savdo maydonchasi	electronic mall
электронная торговля	elektron savdo	electronic trade
электронная цифровая подпись	elektron raqamli imzo (ERI)	electronic digital signature
электронная экономика	elektron iqtisodiyot	electronic economy
электронное издательство	elektron nashriyot	electronic publishing house
электронное перо	elektron pero	electronic pen
электронное правительство	elektron hukumat	electronic government

RUSCHA**электронное распространение программного обеспечения****электронное снабжение****электронное сообщество****электронное туристическое агентство****электронные деньги****электронные закупки****электронные налоги****электронный аналог собственноручной подписи****электронный архив****электронный аукцион****электронный банк****электронный бизнес****электронный биллинг****электронный брокер****электронный бумажник****электронный денежный перевод****электронный документ****электронный документооборот****электронный журнал****электронный каталог****электронный консалтинг****электронный кошелек****электронный магазин****электронный маркетинг****электронный обмен данными****электронный обмен денежными средствами****электронный офис****электронный платеж****электронный посредник****электронный почтовый адрес****электронный почтовый ящик****электронный рынок****электронный текст****электронный тендер****электронный фотоаппарат****электронный сервис****электронный ярлык****элемент данных****Эль-Гамаля алгоритм****эмитент****эмуляция****эмуляция LAN****эмуляция терминала****эргономика****O'ZBEKCHA**

dasturiy ta'minotni elektron tarqatish

elektron ta'minot

elektron hamjamiyat

elektron sayyohlik agentligi

elektron pul

elektron xaridlar

elektron soliqlar

o'z qo'li bilan qo'yilgan imzoning elektron analogi

elektron arxiv

elektron auksion

elektron bank

elektron biznes

elektron billing

elektron broker

elektron kissa

elektron pul o'tkazish

elektron hujjat

elektron hujjat aylanishi

elektron jurnal, elektron oynoma

elektron katalog

elektron konsalting

elektron hamyon

elektron do'kon

elektron marketing

ma'lumotlarni elektron almashuvi

pul vositalarining elektron almashuvi

elektron idora

elektron to'lov

elektron vositachi

elektron pochta manzili

elektron pochta qutisi

elektron bozor

elektron matn

elektron tender

elektron fotoapparat

elektron xizmat

elektron yorliq

ma'lumotlar elementi

Al-Jamol algoritmi

emitent

emulyatsiya

LAN emulyatsiya

terminal emulyatsiyasi

ergonomika

INGLIZCHA

Electronic Software Distribution (ESD)

electronic procurement

electronic community

electronic travel agency

electronic money

electronic procurement

electronics taxes

electronic analogue of autograph

electronic archive

electronic auction

electronic bank

electronic business (e-business)

electronic billing

electronic broker

electronic wallet

electronic funds transfer

electronic document

Electronic Document Flow (EDF)

electronic journal

electronic catalog

electronic consulting

electronic purse

electronic store (e-shop)

electronic marketing

Electronic Data Interchange (EDI)

Electronic Funds Transfer (EFT)

electronic office

electronic payment

electronic intermediary

electronic mail address

electronic mail box

electronic market

electronic text

electronic tender

electronic camera

electronic service

memory-based tag

data item

El-Gamal's algorithm

emitter

emulation

LAN Emulation (LANE)

terminal emulation

ergonomics

RUSCHA	O'ZBEKCHA	INGLIZCHA
этикет Интернета	Internet etiketi	etiquette of Internet
эфир	efir	ether
эффективность защиты информации	axborot muhofazasini samaradorligi	efficiency of information protection
ядро безопасности	xavfsizlik o'zagi	security kernel
язык Ada	Ada tili	Ada language
язык ALGOL	ALGOL tili	ALGOL language
язык BASIC	BASIC tili	BASIC language
язык C	Ci tili	C language
язык C#	C# tili	C# language
язык C++	C++ tili	C++ language
язык Chill	Chill tili	Chill language
язык COBOL	COBOL tili	COBOL language
язык Delphi	Delphi tili	Delphi language
язык FORTRAN	FORTRAN tili	FORTRAN language
язык Java	Java tili	Java language
язык JavaScript	JavaScript tili	JavaScript language
язык JScript	JScript tili	JScript language
язык Linda	Linda tili	Linda language
язык LISP	LISP tili	LISP language
язык Modula-2	Modula-2 tili	Modula-2 language
язык Pascal	Pascal tili	Pascal language
язык PERL	PERL tili	PERL language
язык PHP	PHP tili	PHP language
язык PostScript	PostScript tili	PostScript language
язык PROLOG	PROLOG tili	PROLOG language
язык QBASIC	QBASIC tili	QBASIC language
язык VBScript	VBScript tili	VBScript language
язык Visual Basic	Visual Basic tili	Visual Basic language
язык Visual C++	Visual C++ tili	Visual C++
язык Visual FoxPro	Visual FoxPro tili	Visual FoxPro language
язык Ассемблера	Assembler tili	Assembly language
язык второго поколения	ikkinchi avlod tili	second generation language (2GL)
язык высокого уровня	yuqori pog'ona tili	High-Level Language (HLL)
язык гипертекстовой разметки WML	WML gipermatnli belgi solish tili	Wireless Markup Language (WML)
язык запросов	so'rovlar tili	query language
язык манипулирования данными	ma'lumotlarni boshqarish tili	Data Manipulation Language (DML)
язык моделирования виртуальной реальности	virtual borliqni modellash tili	Virtual Reality Modelling Language (VRML)
язык низкого уровня	quyi pog'ona tili	Low-Level Language (LLL)
язык обработки информации	axborotga ishlov berish tili	Information Processing Language (IPL)
язык описания аппаратных средств	apparat vositalarni tavsiflash tili	Hardware Description Languages (HDL)
язык описания данных	ma'lumotlarni tavsiflash tili	Data Definition Language (DDL)
язык параллельной обработки	parallel ishlov berish tili	parallel processing language
язык первого поколения	birinchi avlod tili	first generation language (1GL)

RUSCHA

язык программирования
язык пятого поколения
язык разметки
язык реального времени
язык скриптов
язык структурированных запросов SQL
язык третьего поколения
язык четвертого поколения
якорь
яркость
ярлык
ячеистая сеть
ячеистые цифровые пакетные данные
ячейка
DVI вход
IP-адрес
IP-алиас
IP-телефония
MIDI интерфейс
WAP-браузер

O'ZBEKCHA

dasturlash tili
beshinchi avlod tili
markerlash tili
haqiqiy vaqt tili
skriptlar tili
SQL tuzilmalashgan so'rovlar tili

uchinchi avlod tili
to'rtinchi avlod tili
yakor
ravshanlik
yorliq
uyalashgan tarmoq
uyalashgan raqamli paketlashgan ma'lumotlar
uya
DVI kirish
IP manzili
IP aliasi
IP telefoniyasi
MIDI interfeysi
WAP-brauzer

INGLIZCHA

programming language
fifth generation language (5GL)
markup language
realtime language
scripting language
Structured Query Language (SQL)

third generation language (3GL)
fourth generation language (4GL)
anchor
brightness
shortcut
mesh network
Cellular Digital Packet Data (CDPD)

cell
DVI input
IP-address
IP-alias
IP-phone
MIDI interface
WAP-browser

AKT RIVOJINING ASOSIY TARIXIY SANALARI

- 825** – Buyuk matematika, astronomiya, jo'g'rofiya olimi Abu Abdulloh Muxammad Ibn Muso al-Xorazmiy tomonidan o'nlik sanoq tizimida to'rtta asosiy amallarni bajarish algoritmi berilgan. "Algoritm" atamasi Al-Xorazmiy nomidan kelib chiqqan.
- 1642** – Birinchi mexanik hisoblash apparati fransuz fizigi, matematigi va faylasufi Blez Paskal tomonidan kashf qilingan. Apparat sonlarni qo'sha oladigan mashina ko'rinishida bo'lgan. Paskal uni soliqlarni hisoblashda otasiga ko'maklashish uchun yaratgan edi.
- 1812** – Ingliz olimi Charlz Bebbidj mexanik kalkulatorni ishlab chiqqan va 1823-yilda uni qurgan. Mexanik kalkulator bug' yordamida harakatga keltirilgan va to'la avtomatik bo'lgan. Mexanik kalkulator ichiga o'rnatilgan dastur bilan boshqarilgan.
- 1844** – Morze alifbosidan foydalanib telegraf yordamida birinchi xabar yuborilgan.
- 1866** – To'g'ridan-to'g'ri va bir zumda aloqa qilish uchun transatlantik kabel yotqizilgan.
- 1876** – Alexander Graham Bell ilk bor telefon kashf etgan.
- 1895** – Aleksandr Stepanovich Popov tomonidan ilk bor radio kashf etilgan.
- 1936** – Ingliz olimi Alan Tyuring kompyuterning rasmiy modeli – Tyuring mashinasini yaratgan. U biror muammo uchun algoritim mavjud bo'lmasa, binobarin, Tyuring mashinasini yaratish mumkin bo'lmasa, bunday muammoni kompyuter ham yecha olmasligini ko'rsatib bergan.
- 1941** – Nemis olimi Konrad Suze dunyoda birinchi marta sonlarga ishlov berish uchun ikkilik tizimidan foydalanib Z3 releli kompyuterni yaratgan.
- 1942** – ENIAC, amerika lampali kompyuteri yaratilgan.
- 1947** – Amerekaning yirik telefon va telefon stansiyalar ishlab chiqaridigan "Bell Telephone Laboratories" firmasi laboratoriyasining olimlari Djon Bardin, Vilyam Shokli va Valter Bretteyn (John Bardeen, William Shockley, Walter Brattain)lar o'zlarining yangi kashfiyotlarini – yarim o'tkazgichli tranzistorni (1948-yilda patentlangan) namoyish qilganlar. Bu kashfiyot elektron qurilmalar, xususan, kompyuterlar o'lchamlarini sezilarli darajada kichraytirgan, chunki yarim o'tkazgichli tranzistor bundan avval foydalanilgan lampa triodiga nisbatan juda kichik o'lchamlarga ega. Bu kashfiyot uchun Djon Bardin, Valter Bretteyn va Vilyam Shoklin 1956-yilda Nobel mukofotiga sazovor bo'lganlar.
- 1951** – Akademik S.A. Lebedev raxbarligidagi sovet olimlari MESM lampali kompyuter yaratganlar.
- 1953** – Sovet kompyuteri BESM-1 yaratilgan.
- 1954** – «Texas Instrument» firmasi tomonidan yarim o'tkazgichli tranzistorlarni sanoat ishlab chiqarishi boshlangan.
- 1955** – TRIDAC –tranzistorlarda qurilgan birinchi kompyuter (AQSH) yaratilgan.
– Toshkentda Aloqa elektrotexnika instituti ochilgan. Shundan boshlab O'zbekistonda kommunikatsiya sohasida muhandislar tayyorlana boshlangan.
- 1956** – O'zSSR Fanlar Akademiyasining Matematika instituti qoshida Hisoblash texnikasi bo'limi tashkil topgan.

- 1957** – AQSHda ilmiy loyihalar bo'yicha Agentlik ARPA tashkil bo'lgan, u keyinchalik ARPAnet tarmog'ini ishlab chiqishda ishtrok etgan.
- Oktabr oyida O'zbekiston aholisi uchun birinchi ommaviy televideniye ko'rsatuvlarini namoyish qilinishi boshlangan.
- 1959** – «Fairchild Semiconductor» firmasi bir kristallda bir necha tranzistorni joylashtira oladigan yassi kristallarda tranzistorlarni yaratish texnologiyasini patentlagan. Keyinchalik bu texnologiya kompyuterlar mikrosxemalarini yaratishda qo'llana boshlangan.
- 1962** – «Teletype» firmasi ko'pgina dastlabki mikrokompyuterlarda axborotni kiritish va chiqarish uchun ishlatilgan klaviatura va monitorni chiqargan.
- Abu Rayhon Beruniy nomidagi Toshkent politexnika institutida kompyuter ilmi va elektronika sohasida muhandislar tayyorlash uchun akademiklar M.T.O'rozboyev va G'.R.Rahimov tashabbusi bilan Injener-fizika fakulteti tashkil bo'lgan. Shundan boshlab O'zbekistonda kompyuterlar sohasida muhandislar tayyorlanaboshlangan.
 - Matematika instituti qoshidagi Hisoblash texnikasi bo'limi O'z FA Mexanika instituti qoshida Hisoblash markaziga aylantirildi.
- 1963** – ASCII (American Standard Code for Information Interchange) standarti qabul qilingan.
- 1964** – DEC firmasi birinchi seriyali PDP-8 mikrokompyuterlarini chiqargan.
- Djon Kemeni va Tomas Kurts BASIC dasturlash tilini yaratganlar.
- 1966** – O'z FA Mexanika instituti qoshidagi Hisoblash markazi asosida O'z FA Hisoblash markazili Kibernetika instituti bunyod bo'lgan.
- 1967** – IBM korporatsiyasi floppi-disk — disketani ishlab chiqqan.
- 1968** – Duglas Endjelbart 1963-65-yillarda ishlab chiqqan «sichqoncha» manipulyatorini taqdim qilgan, U grafik interfeys g'oyasini bildirgan.
- Robert Noys va Gordon Mur Intel korporatsiyasiga asos solishgan.
- 1969** – ARPANET kompyuter tarmog'i yaratilgan.
- Birinchi lazerli printer yaratilgan – XEROX firmasi kserografiya texnologiyasi asosida lazerli chop etish texnologiyasini taqdim qilgan.
 - AMD korporatsiyasiga asos solingan, xozirda u mikroprotessorlarni ishlab chiqaruvchisi sifatida tanilgan.
- 1970** – Gilbert Xayyat birgina yarim o'tkazgich kristallida yasalgan – mikroprotessorni, kompyuter protsessori sxemasini patentlagan. Mikrokompyuterlar Milodi boshlangan.
- Niklaus Virt Pascal dasturlash tilini yaratgan.
- 1971** – Intel amerika kompaniyasi o'zining birinchi seriyali 4-xonali shinali va 60 Kgs takt chastotali Intel-4004 mikroprotessorini chiqargan. Intel-4004 protsessori Intel-protsessolar qatorini boshlab bergan. Shu bilan bir vaqtda, Intel o'zining birinchi MCS-4 mikrokompyuterini taqdim qilgan. Unda 4004 mikroprotessoridan foydalanilgan.
- IBM o'zining birinchi floppi-diskini taqdim qilgan. Uning o'lchami 8 dyum.
 - Kompyuter muhandisi Ray Tomlinson birinchi bo'lib elektron xabar (email) jo'natgan.
- 1972** – Intel keyingi 8- xonali 8008 protessorini chiqargan.
- Ilk bor 5,25" disketa paydo bo'lgan.
 - XEROX firmasi Alto kompyuterini chiqargan, u sichqoncha bilan jihozlangan va Ethernet mahalliy tarmog'ida ishlaydigan birinchi kompyuter bo'lgan.

-
- 1973** – Fransuz kompyuteri Micral chiqarilgan. Uning qo'llanmasida birinchi marta «mikrokompyuter» atamasi paydo bo'lgan.
- IBM birinchi bo'lib IBM 3340 qattiq diskni taqdim qilgan, u tarixga «Vinchester» nomi bilan kirgan.
- 1974** – Intel korporatsiyasi yarim o'tkazgich kristallardagi kompyuter xotirasini patentlagan.
- "MITS" Amerika firmasi birinchi shaxsiy kompyuter bo'lib hisoblanadigan Altair-8800 kompyuterini chiqargan. Unda Intel-8080 protsessori ishlatilgan. Altair-8800 o'sha vaqtning eng mashhur shaxsiy kompyuteri bo'lgan.
 - Brayyan Kernigan va Dennis Ritchi Si dasturlash tilini yaratganlar.
- 1975** – IBM firmasi ko'chma IBM 15100 kompyuterini yaratgan. Bu portfel o'lchamidek, "BASIC"kompyuter tili bilan, 16 kilobayt tezkor xotirali, plenka uchun joy ajratilgan va ichiga 5-dyumli ekran joylashtirilgan minikompyuterdir.
- 1976** – Aprel oyida Stiven Voznyak, Stiven Djobs va Ron Veyn Apple Computer kompaniyasiga asos solganlar.
- Maykl Shreyer birinchi ommabop Electric Pencil (elektron qalam) matn tahrirlovchisini yozgan.
 - AMD kompaniyasi Inteldan protsessorlar ishlab chiqarish uchun patent sotib olgan.
 - Stiv Djobs va Stiv Voznyak o'zlarining birinchi Apple I kompyuterlarini taqdim qilganlar.
- 1978** – Intel firmasi Intel-8086 mikroprotsessorini ishlab chiqaraboshlagan. Protsessor ikki muhandis tomonidan atigi uch haftada yaratilgan.
- Deniyel Briklin dunyoda birinchi elektron jadvallarni –VisiCalc dasturini yaratgan.
 - Akademik Vosil Qobulovich Qobulov tashabbusi bilan "Kibernetika" ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasi tashkil topgan.
- 1979** – Intel-8088 protsessori yaratilgan.
- IBM o'zining birinchi lazerli printerini chiqargan.
 - Usenet tarmog'i – munozaralar guruhi dunyo hamjamiyati yaratilgan.
- 1980** – SONY korporatsiyasi 3,5" disketani chiqargan.
- IBM kompaniyasi hajmi 1 Gb bo'lgan qattiq disk yaratgan. Disk kichikroq muzlatgich o'lchamlarida bo'lib, vazni150 kg va narxi 40 000 dollar edi.
 - ARPAnet tarmog'iga birinchi jiddiy virus hujumi uyushtirilgan.
- 1981** – IBM kompaniyasi IBM PC shaxsiy kompyuterini chiqargan, u shaxsiy kompyuter standarti bo'lib qolgan. Bu kompyuter IBM-uyg'unlashgan kompyuterlar oilasiga asos solgan.
- Microsoft kompaniyasi diskli operatsion tizim uchun Interface Manager deb atalgan grafik qobig' ustida ish boshlagan. Bu qobig' Windowsni ishlab chiqish uchun asos bo'lgan.
- 1982** – Intel firmasi Intel-286 protsessoriini chiqargan.
- PHILIPS kompaniyasi kompyuterlar uchun birinchi CD-ROM chiqargan.
 - Vinsent Serf va uning hamkasblari "Internet" atamasini kiritganlar.
 - 19-sentabr – smaylik (matnli xabarlarda his-tuyg'ularni uzatish uchun ishlatiladigan alomatlar) tug'ilgan kuni, Carnegie Mellon universitetida ilk bor elektron tpxta xabarlarining birida ishlatilgan edi.
- 1983** – Apple Computer kompaniyasining Lisa kompyuterlari sotilaboshlanishi.
- Nyu-Yorkda Microsoft Windows tizimini taqdim etgan.

-
- 1984** – Apple Macintoshning yangi kompyuteri taqdim etilgan. Bu kompyuterda dunyoda birinchi marta grafik operatsion tizim o'rnatilgan edi.
- Hewlett Packard kompaniyasi o'zining birinchi purkovchi va lazerli printerlarini yaratgan.
 - PHILIPS kompaniyasi birinchi bo'lib kompyuterlar uchun CD-ROM chiqargan.
 - Oktabr oyida dunyoda 4-o'ringa ega bo'lgan nodir Toshkent televideniye uzatish stansiyasi tajriba foydalanishga topshirilgan.
- 1985** – Microsoft Windows 1.0 sotuvga chiqqan.
- Intel firmasi Intel-386™ protsessorini chiqargan.
- 1987** – Microsoft dunyoda birinchi bo'lib CD-ROMdagi – Microsoft BookShelf (kitob javoni) qo'llanmasini sotaboshlagan.
- 1988** – Tandy amerika korporatsiyasi qayta yoziladigan CD chiqargan.
- 1989** – Intel-486™ protsessori sotuvga chiqqan.
- Internet xostlari soni 100,000ga yetgan.
- 1990** – Microsoft Windows 3.0 sotilaboshlagan.
- 1991** – Microsoft IBM bilan hamkorlikdagi OS/2 operatsion tizimining 3.0 rusumini yaratish ishlarini to'xtatib, uning nomini Windows 3.1ga o'zgartirgan. IBM o'z ishlanmasini mustaqil davom ettirib barcha operatsion tizimlarni OS/2 nomi bilan chiqaraboshlagan.
- Jeneva Amaliy fizika laboratoriyasidan (CERN) Tim Berners-Li Internet uchun – World Wide Web gipermediyali (ko'ptashuvchili) tizim taqdim qilgan.
 - 17- mayda birinchi veb-server ishga tushirilgan.
- 1992** – Microsoft ishchi guruhlar uchun tarmoq imkoniyatlariga ega bo'lgan Windows 3.11 operatsion tizimini chiqargan.
- O'zbekiston Respublikasi Aloqa vazirligi xuzurida Ilmiy-tadqiqot markazi tashkil bo'lgan.
 - Oktabr oyidan O'zbekiston aholisini birinchi marta dunyoning hamma mamlakatlariga bevosita chiqishini ta'minlagan shaharlararo va xalqaro yo'ldosh aloqa stansiyasi muntazam ishlatila boshlandi.
- 1993** – Intel Pentium® protsessori chiqarilgan.
- Macintosh kompyuterlari uchun birinchi ko'ptashuvchili, Bitlz guruhining "Qiyin kunning tuni" (A Hard Day's Night) to'la filmi bilan, kompakt-disk chiqarilgan.
 - Noyabrda Mosaic Communications Corporation kompaniyasi Mosaic 1.0. birinchi brauzerni taqdim qilgan.
 - Microsoft kompaniyasi Windows NTni taqdim qilgan.
 - Sprint kompaniyasi birinchi ATM xizmatini taqdim qilgan.
- 1994** – New York Timesga ko'ra «Internet» Yili.
- Dekabrda Netscape Communications (avvalgi Mosaic Communications Corp.) kompaniyasi Netscape Navigator brauzerining birinchi rusumini taqdim qilgan.
- 1995** – Avgustda Microsoft Windows 95 sotuvini boshlagan.
- Kuzda Intel Pentium® Pro protsessorlarini chiqaraboshlangan.
 - Internet tarmog'ida izlash mashinasi texnologiyasi ishlab chiqilgan.
 - Birinchi raqamli videokameralar taqdim etilgan.
 - Bill Geyts Microsoft kompaniyasining rivojlanishini asosiy ustuvori deb Internet tarmog'idan foydalanishni belgilagan.
 - Sun kompaniyasi Java tilini taqdim qilgan.
 - Microsoft kompaniyasi Internet Explorer 2.0. veb-brauzerini taqdim qilgan.

-
- 1996** – Internet trafigini avval 1995- yilda birinchi marta sodir bo'lgani kabi, takroran ikki baravar o'sishi kuzatilgan.
- IP-telefoniya sohasidagi birinchi ishlanmalar taqdim etilgan.
 - Microsoft kompaniyasi Internet Explorer 3.0. veb-brauzerini taqdim qilgan.
 - Rockwell kompaniyasi 56 kbps modemini taqdim qilgan.
- 1997** – Intel Pentium® II protsessorlarini chiqariboshlangan.
- Amazon.com tizimi o'z ishini boshlagan.
 - IP-telefoniya voqeiylikka aylanmoqda. Microsoft kompaniyasi IP-telefoniyaning asosi bo'lib qolgan TAPI 3.0 ni taqdim qilgan.
 - Bozorda ilk bor DVD texnologiyasi taqdim etilgan.
 - O'zbekiston Respublikasi Aloqa vazirligi O'zbekiston pochta va telekommunikatsilar agentligiga aylantirilgan.
 - Ilmiy-tadqiqot markazi Fan-Texnika va Marketing tadqiqotlari markaziga aylantirilgan.
- 1998** – Iyunda Windows 98 operatsion tizimi chiqarilgan.
- Intel® Celeron® va Intel® Pentium® II Xeon™ protsessorlarini chiqariboshlangan.
 - Modem aloqasining standarti V.90 56K tasdiqlangan.
 - Bozorga birinchi raqamli televizor chiqarilgan.
 - Birinchi ko'chma DVD-pleyer (o'ynatgich) taqdim etilgan.
- 1999** – Intel® Pentium® III va Intel® Pentium® III Xeon™ protsessorlarini chiqarish boshlangan.
- Internet tarmog'iga 30 yil to'lgan.
 - Bozorda ko'chma MP3- o'ynatgichlar paydo bo'lgan.
- 2000** – Mingyillik Xatoligi (Millennium Bug) bilan bog'liq Potensial kompyuter falokati yili. Albatta hech qanday falokat yuz bermagan.
- Fevralda Windows 2000 operatsion tizimi chiqqan.
 - Intel® Pentium® 4 protsessorlarini chiqariboshlangan.
 - Sentabrda Windows ME (Millennium Edition) operatsion tizimi taqdim etilgan.
 - Bozorda DVD-disklarini yozuv qurilmasi paydo bo'lgan.
- 2001** – New York Timesga ko'ra «Simsiz aloqa» Yili.
- 24 martda MacOS X operatsion tizimi taqdim etilgan.
 - Intel® Itanium™ protsessorlarini chiqariboshlangan.
 - Oktabrda Windows XP operatsion tizimi taqdim etilgan.
 - Bozorda raqamli yo'ldoshli radio paydo bo'lgan.

- 2002** – O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to‘g‘risida» 2002 yil 30 maydagi PF-3080-son Farmoni va uning ijrosi yuzasidan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2002 yil 6 iyundagi 200-son Qarori qabul qilingan. Ushbu qaror bilan «2002-2010 yillarda kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish dasturi» tasdiqlangan.
- Kompyuterlashtirishni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo‘yicha Muvofiqlashtiruvchi kengash tuzilgan.
 - Vazirlar Mahkamasida Aloqa va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari masalalari bo‘yicha Kompleks tashkil etilgan.
 - O‘zbekiston pochta va telekommunikatsiyalar agentligi O‘zbekiston aloqa va axborotlashtirish agentligiga aylantirilgan.
 - Toshkent aloqa elektrotexnika instituti Toshkent axborot texnologiyalari universitetiga aylantirilgan.
 - Kompyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish va joriy etish markazi (UZINFOCOM) tashkil bo‘lgan
 - May oyida Hewlett-Packard va Compaq Computer kompaniyalari birlashishgan. Kompaniyaning barcha keyingi mahsulotlari Hewlett-Packard logotipi bilan chiqarib boshlagan.
 - Intel® Xeon™ MP va Intel® Itanium® 2 protsessorlarini chiqarib boshlagan.
 - Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi va O‘zbekiston Respublikasi Hukumati orasidagi qo‘shma «Raqamli Rivojlanish Tashabbusi» Dasturi imzolangan.
- 2003** – 28 yanvarda Apple Power Macintosh G4ni sakkizinchi rusumini 1.42 Ggs chastotali, BlueTooth va FireWire 800 texnologiyalari bilan taqdim qilgan.
- 31 dekabr Timoti Berners-Liga, World Wide Webni g‘oyasi muallifiga va W3C konsorsiumi rahbariga, World Wide Web global tarmog‘i sohasidagi tamoillarni ishlab chiqqani va uni standartlashtirdagi salohiyatli xizmatlari uchun Britaniya Imperiyasining Ordeni ritsari unvoni berilgan.
 - Dunyodagi mobil telefonlar soni (1.47 mlrd.) oddiy telefonlar sonidan (1.41 mlrd.) oshib ketgan.
 - “Axborotlashtirish to‘g‘risida” (yangi tahrir) va “Elektron raqamli imzo to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari qabul qilindi.
- 2004** – “Elektron xujjat almashuvi to‘g‘risida” va “Elektron tijorat to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari qabul qilindi.

DOMENLAR TURLARI

Xalqaro domenlarning belgilanishi

Domen	Belgilanishi	Domen	Belgilanishi
.com	Tijoriy tashkilotlar	.pro	Kasbiy
.net	Provayderlar, tarmoq tashkilotlari	.name	Jismoniy shaxslar
.org	Notijoriy tashkilotlar	.museum	Muzeylar
.gov	Hukumat muassasalari	.aero	Aviatsiya
.mil	Harbiy tashkilotlar	.coop	Kooperativlar
.edu	Ta'lim	.info	Umumiy axborot
.biz	Biznes	.movie	Filmlarga oid rasmiy saytlar

Milliy domenlarning belgilanishi

Domen	Davlat/Hudud	Domen	Davlat/Hudud
A			
.ac	Asunsiyon	.ao	Angola
.ad	Andorra	.aq	Antarktika
.ae	Birlashgan Arab Amirliklari	.ar	Argentina
.af	Afg'oniston	.as	Amerikalik Samoa
.ag	Antigua va Barbuda	.at	Avstriya
.ai	Angilya	.au	Avstraliya
.al	Albaniya	.aw	Aruba
.am	Armaniston	.az	Azarbayjon
.an	Antil Orollari		
B			
.ba	Bosniya va Gertsegovina	.bn	Bruney
.bb	Barbados	.bo	Boliviya
.bd	Bangladesh	.br	Braziliya
.be	Belgiya	.bs	Bagama Orollari
.bf	Burkina-Faso	.bt	Butan
.bg	Bolgariya	.bv	Bouvet Orollari
.bh	Bahrayn	.bw	Botsvana
.bi	Burundi	.by	Belarus
.bj	Benin	.bz	Beliz
.bm	Bermuda Orollari		
C			
.ca	Kanada	.cn	Xitoy
.cc	Kokos Orollari	.co	Kolumbiya

.cd	Zair	.cr	Kosta Rika
.cf	Markaziy Afrika Respublikasi	.cs	Chexoslovakiya (oldingi)
.cg	Kongo	.cu	Kuba
.ch	Shveytsariya	.cv	Kabo-Verde
.ci	Kot-d'lvuar	.cx	Christmas Orollari
.ck	Kuk orollari	.cy	Kipr
.cl	Chili	.cz	Chexiya Respublikasi
.cm	Kamerun		
D			
.de	Germaniya	.dm	Dominika
.dj	Jibuti	.do	Dominika Respublikasi
.dk	Daniya	.dz	Aljir
E			
.ec	Ekvador	.er	Eritreya
.ee	Estoniya	.es	Ispaniya
.eg	Misr	.et	Efiopiya
.eh	G'arbiy Saxara	.eu	Evropa
F			
.fi	Finlyandiya	.fm	Mikroneziya
.fj	Fiji	.fo	Farer Orollari
.fk	Foklend Orollari	.fr	Frantsiya
G			
.ga	Gabon	.gn	Gvineya
.gb	Buyuk Britaniya	.gp	Gvadelupa
.gd	Grenada	.gq	Ekvatorial Gvineya
.ge	Gruziya	.gr	Gretsiya
.gf	Frantsiyalik Gvineya	.gs	Janubiy Georgiya
.gg	Gernsi Orol	.gt	Gvatemala
.gh	Gana	.gu	Guam Orol
.gi	Gibraltar	.gw	Gvineya-Bisay
.gl	Grenlandiya	.gy	Gayana
.gm	Gambiya		
H			
.hk	Gonkong	.hr	Xorvatiya
.hm	Heard va McDonald Orollari	.ht	Gaiti
.hn	Gonduras	.hu	Vengriya
I			
.id	Indoneziya	.io	Hind Okeani (Brit.)
.ie	Irlandiya	.iq	Iroq
.il	Isroil	.ir	Eron
.im	Men Orol	.is	Islandiya
.in	Hindiston	.it	Italiya
J			
.je	Jersi Orol	.jo	lordaniya
.jm	Yamayka	.jp	Yaponiya
K			
.ke	Keniya	.kp	Koreya Xalq Demokratik Resp.
.kg	Qirg'iziston	.kr	Koreya Respublikasi
.kh	Kamboja	.kw	Quvayt
.ki	Kiribati	.ky	Kayman Orollari

.km	Komor Orollari	.kz	Qozoq`iston
.kn	Sent-Kits va Nevis		
L			
.la	Laos	.ls	Lesoto
.lb	Livan	.lt	Litva
.lc	Sent-Lyusiya	.lu	Lyuksemburg
.li	Lixtenshteyn	.lv	Latviya
.lk	Shri-Lanka	.ly	Liviya
.lr	Liberiya		
M			
.ma	Marokko	.mq	Martinika
.mc	Monako	.mr	Mavritaniya
.md	Moldova Respublikasi	.ms	Montserrat
.mg	Madagaskar	.mt	Malta
.mh	Marshall Orollari	.mu	Mavrikiy
.mk	Makedoniya	.mv	Maldiv Orollari
.ml	Mali	.mw	Malavi
.mm	Myanma	.mx	Meksika
.mn	Mo`g`oliston	.my	Malaysiya
.mo	Makao	.mz	Mozambik
.mp	Shimoliy Marian Orollari		
N			
.na	Namibiya	.no	Norvegiya
.nc	Yangi Kaledoniya	.np	Nepal
.ne	Niger	.nr	Nauru
.nf	Norfolk Orol	.nt	Betaraf Zonasi
.ng	Nigeriya	.nu	Niue
.ni	Nikaragua	.nz	Yangi Zelandiya
.nl	Niderlandiya		
O			
.om	Ummon		
P			
.pa	Panama	.pm	Sen-Pyer va Mikelon
.pe	Peru	.pn	Pitkern
.pf	Frantsiyalik Polineziya	.pr	Puerto-Riko
.pg	Papua-Yangi Gvineya	.ps	Falastin
.ph	Filippin	.pt	Portugaliya
.pk	Pokiston	.pw	Palau
.pl	Polsha	.py	Paragvay
Q			
.qa	Katar		
R			
.re	Reyunyon	.ru	Rossiya Federatsiyasi
.ro	Ruminiya	.rw	Ruanda
S			
.sa	Saudiya Arabistoni	.sl	Syerra-Leone
.sb	Solomon Orollari	.sm	San-Marino
.sc	Seyshel Orollari	.sn	Senegal
.sd	Sudan	.so	Somali
.se	Shvetsiya	.sr	Surinam

.sg	Singapur	.st	San-Tome va Prinsipi
.sh	Sent-Elena Orol	.su	SSSR (oldingi)
.si	Sloveniya	.sv	Salvador
.sj	Svalbard va JanMayen Orollari	.sy	Suriya
.sk	Slovakiya	.sz	Svazilend
T			
.tc	Tyorks va Kaykos	.tn	Tunis
.td	Chad	.to	Tonga
.tf	Frantsiyalik Janubiy Hududlari	.tp	Sharqiy Timor
.tg	Togo	.tr	Turkiya
.th	Tailand	.tt	Trinidad va Tobago
.tj	Tojikiston	.tv	Tuvalu
.tk	Tokepau	.tw	Tayvan
.tm	Turkmaniston	.tz	Tanzaniya
U			
.ua	Ukraina	.us	AQSh
.ug	Uganda	.uy	Urugvay
.uk	Birlashgan Qirolligi	.uz	O'zbekiston
.um	Kichik orollari (AQSh)		
V			
.va	Vatikan	.vi	Virgin Orollari (AQSh)
.vc	Sent-Vinsent va Grenadini	.vn	Vetnam
.ve	Venesuela	.vu	Vanuatu
.vg	Virgin Orollari (Brit.)		
W			
.wf	Uolpis va Futuna	.ws	Samoa
.wg	lordaniya		
Y			
.ye	Yemen	.yu	Yugoslaviya
.yt	Mayotte		
Z			
.za	Janubiy Afrika	.zr	Zair
.zm	Zambiya	.zw	Zimbabve

STANDARTLARNI BELGILOVCHI TASHKILOTLAR VA MAXSUS TELEKOMMUNIKATSIYA GURUHLARI

10 GEA

10 Gigabit Ethernet Alliance
www.10gea.org

ACUTA

The Association for Telecommunications
Professionals in Higher Education
www.acuta.org

ADSL Forum

www.adsl.com

AITP

Association for Information Technology
Professionals
www.aitp.org

AMTA

American Mobile Telecommunications
Association
www.amtausa.org

ANSI

American National Standards Institute
www.ansi.org

APCO

Association of Public-Safety Communications
Officials
www.apcointl.org

ARIN

American Registry for Internet Numbers
www.arin.net

ASCENT

Association of Communication Enterprises
www.ascent.org

ATA

American telemarketing Association
Tel: 800-441-3335
Fax: 818-766-8168

ATIS

Alliance for Telecommunications Industry
Solutions
www.atis.org

ATM Forum

www.atmforum.com

ATSC

Advanced Television Systems Committee
www.atsc.org

Bellcore (Telcordia Technologies)

Bell Communications Research
www.bellcore.com

BICSCI

Building Industry Consulting Service
International
www.bicsci.org

Bluetooth Special Interest Group

www.bluetooth.com

BSI

British Standards Institution
British Standards House
www.bsi.org.uk

BTA

Business Technology Association
www.btanet.org

CableLabs

Cable Television Laboratories, Inc.
www.cablelabs.com

California ISDN User's Group

Email: info@ciug.org
www.ciug.org
www.isdnworld.com

CampTel

Competitive Telecommunications Association
www.comptel.org

CBTA

Canadian Business Telecommunications
Alliance
www.cbta.ca

CCMA

Call Centre Management Association (UK)
Email: r.bailey@pncl.co.uk

CDG

CDMA Development Group
www.cdg.org

CDPD Forum

www.cdped.org

CEMA

The Consumer Electronics Manufacturers Association
 Tel: 703-907-7600
 Fax: 703-907-7601

CEN

European Committee for Standardization
 Tel : 32-2-519-68-11
 Fax : 32-2-519-68-19

CENELEC

European Committee for Electrotechnical Standards
 Tel : 32-2-51-96-871
 Fax : 32-2-51-96-919

CFCA

Communications Fraud Control Association
www.cfca.org

CIX Association

Commercial Internet eXchange Association
www.cix.org

CMA

Communications Managers Associations
www.cma.org

CommerceNet

www.commerce.net

Committee T1

www.t1.org

Competitive Telephone Carriers of New York, Inc.

Tel : 518-434-8112
 Fax : 518-434-3232

CompTIA

The Computing Technology Industry Association
www.comptia.org

CRTC

Canadian Radio-television and Telecommunications Commission
www.crtc.gc.ca

CSA

Canadian Standards Association
www.csa.ca

CTIA

Cellular Telecommunications & Internet Association
www.wow-com.com
www.ctia.org

DAVIC

Digital Audio Visual Council
www.davic.org

ECMA

(nee European Computer Manufacturers Association)
www.ecma.ch

ECTA

European Competitive Telecommunications Association
info@ectaportal.com

ECTF

Enterprise Computer Technology Forum
www.ectf.org

EFF

The Electronic Frontier Foundation
www.eff.org

EIA

Electronic Industries Alliance
www.eia.org

EMA

Electronic Messaging Association
www.ema.org

ETSI

European Telecommunications Standards Institute
www.etsi.org

FCA

Fibre Channel Association
www.fibrechannel.com

FCC

Federal Communications Commissions
www.fcc.gov

Frame Relay Forum

www.frforum.com

Gigabit Ethernet Alliance

www.gigabit-ethernet.org

GO-MVIP, Inc.

www.mvjp.org

HomePNA

Home Phoneline Networking Alliance
www.homepna.org

HRFWG

HomeRF Working Group
www.homerf.org

ICA

International Communications Association
www.icanet.com

ICEA

Insulated Cable Engineers Association
Tel: 508-394-4424

ICSA

International Computer Security Association
www.ncsa.com

IEC

International Electrotechnical Commission
www.iec.ch

IEC

International Engineering Consortium
www.iec.org

IEEE

Institute of Electrical and Electronics
Engineers, Inc.
www.ieee.org

IETF

Internet Engineering Task Force
www.ietf.org

IMC

Internet Mail Consortium
www.imc.org

IMTC

International Multimedia Teleconferencing
Consortium, Inc.
www.imtc.org

InterNIC

admin@ds.internic.net
www.internic.net

IrDA

Infrared Data Association
www.irda.org

ISO

International Organization for Standardization
www.iso.ch

ITAA

Information Technology Association of
America
www.ita.org

ITCA

International TeleConferencing Association
www.itca.org

ITIC

Information Technology Industry Council
www.itic.org

ITU

International Telecommunications Union
www.itu.ch

IWTA

International Wireless Telecommunications
Association
www.iwta.org

MMTA

MultiMedia Telecommunications Association
www.mmta.org

MOMA

Message Oriented Middleware Association
<http://198.93.24.24>

NAB

National Association of Broadcasters
www.nab.org

NANOG

North American Network Operators' Group
www.nanog.org

NARTE

National Association of Radio and
Telecommunications Engineers
www.narte.org

NARUC

National Association of Regulatory Utility
Commissioners
www.naruc.org

NATD

National Association of Telecommunications
Dealers
www.natd.com

NATOA

National Association of Telecommunications
Officers and Advisors
www.natoa.org

NCA

National Convergence Alliance
www.convergencealliance.com
<http://63.151.41.74>

NCTA

National Cable TV Association
www.ncta.com

NECA

National Exchange Carrier Association
www.neca.org

NEMA

National Electrical Manufacturers Association
www.nema.org

NENA

National Emergency Number Association
www.nena9-1-1.org

NFPA

National Fire Protection Association
www.nfpa.org

NIST

National Institute of Standards and
 Technology
www.nist.com

NIUF

North American ISDN Users' Forum
 National Institute of Standards and
 Technology (NIST)
www.niuf.nist.gov

NMF

Network Management Forum
www.nmf.org

NPA

Network Professional Association
www.npa.org

NTIA

National Telecommunications and Information
 Administration
www.ntia.doc.gov

NTIS

National Technical Information Service
 Technology Administration
www.ntis.gov

OBI

Open Buying on the Internet Consortium
www.supplyworks.com/obi

OFR

Office of the Federal Register
 Tel: 202-523-3117
 Fax: 202-523-6866

OFTEL

www.oftel.gov.uk

OIF

Optical Internetworking Forum
www.oiforum.com

OMG

Object Management Group
www.omg.org

OSTA

Optical Storage Technology Association
www.osta.org

PCCA

Portable Computer and Communications
 Association
www.pca.org

PCIA

Personal Communications Industry
 Association
www.pcia.com

PCMCIA

Personal Computer Memory Card
 International Association
www.pcmcia.org

PDAia

PDA Industry Association
www.padia.org

PICMG

PCI Industrial Computer Manufacturers
 Group
www.picmg.org

PTC

Pacific Telecommunications Council
www.ptc.org

SBCA

Satellite Broadcasting and Communications
 Association of America
www.sbca.org

SCTE

Society of Cable Telecommunications
 engineers, Inc.
www.scte.org

SIA

Satellite Industry Association
www.sia.org

SIF

SONET Interoperability Forum
www.atis.org/atis/sif/index.html

SMPTE

Society of Motion Picture & Television
 Engineers
www.smpte.org

Softswitch Consortium

www.softswitch.org

SPA

Software Publishers Association
www.spa.org

TCA

Telecommunications Association

www.tca.org

TCIF

Telecommunications Industry Forum
www.atis.org/atis/tcif/index.html

Telcordia Technologies

www.telcordia.com

Telecom Corridor Technology Business Council

Fax: 972-680-9103

The Open Group

www.opengroup.org

The Open Group

www.opengroup.org

TIA

Telecommunications Industry Association
www.eia.org

TMF

TeleManagement Forum
www.tmforum.org

TRA

Telecommunications Resellers Association
www.ascent.org

U.S. Department of Commerce National Technical Information Service

www.ntis.gov

UL

Underwriters Laboratory
www.ul.com

Ultra-Wideband Working Group

www.uwb.org

USDLA

United States Distance Learning Association
www.usdla.org

USTA

United States Telecom Association
www.usta.org

USTTI

United States Telecommunications Training Institute
www.telemobile.com

UTC

United Telecom Council
 The Telecommunications and Information Technology Association for Utilities, Pipelines and Other Critical Infrastructure Companies
www.utc.org

UWCC

Universal Wireless Communications Consortium
www.uwcc.org

VoiceXML Forum

www.voicexml.org

W3C

World Wide Web Consortium
 Massachusetts Institute of Technology
 Laboratory for Computer Science
www.w3.org

WAP Forum

Wireless Application Protocol Forum, Ltd.
www.wapforum.com

WECA

Wireless Ethernet Compatibility Alliance
www.wirelessethernet.com

WIPO

World Intellectual Property Organization
www.wipo.org

Wireless Data Forum

www.wirelessdata.org

WLANA

Wireless LAN Alliance
www.wlana.com

WLANA

Wireless LAN Alliance
www.wlana.com

WLI Forum

Wireless LAN Interoperability Forum
www.wlif.com

WSTA

Wall Street Telecommunications Association
www.wsta.org

WTO

World Trade Organization
www.wto.org

JAHON VA MDH AKT KOMPANIYALARI

1C

www.1c.ru

3Com

www.3com.com

3Com (MDH)

www.3com.ru

ABBYY Software House

www.abbyy.ru

Acer

www.acer.com

Acer (Rossiya va MDH)

www.acer.com.ru

Acorp Electronics

www.acorp.com.tw

Acorp Electronics (Rossiya)

www.acorp.ru

Adaptec

www.adaptec.com

Adobe Systems Incorporated

www.adobe.com

Adobe (Rossiya)

www.adobe.ru

Alcatel

www.alcatel.com

Allied Telesyn

www.alliedtelesyn.com

AMD

www.amd.com

AMD (Rossiya)

www.amd.com/ru-ru

AMP

www.amp.com

AndoverControls

www.andovercontrols.com

Andrew

www.andrew.com

APC

www.apc.com

APC (Rossiya)

www.apc.ru

Apple Computer

www.apple.com

Apple Computer (Rossiya)

www.apple.ru

Art Communications

www.artcoms.ru

ASBIS

www.asbis.com

ASUSTeK Computer

www.asus.com

ASUSTeK Computer Russia

www.asuscom.ru

AT&T

www.att.com

Bay Networks

www.baynetworks.com

BELTEL

www.beltel.ru

Borland

www.borland.com

Borland (Rossiya va MDH)

www.borland.ru

BOSCH

www.bosch.com

BSDI

www.bsdi.com

Cabletron Systems

www.cabletron.com

Canon

www.canon.com

CISCO Systems

www.cisco.com

Cognitive Technologies

www.cognitive.ru

Colan

www.colan.ru

Compaq Computer

www.compaq.com

CompTek

www.comptek.ru

Computer Associates

www.cai.com

Computer Mechanics

www.mechanics.ru

Comstar Telecommunications

www.comstar.ru

COREL

www.corel.com

CRAY

www.cray.com

Creative Technology

www.creative.com

Creative Technology (Rossiya)

ru.europe.creative.com

Croc

www.croc.ru

Cronyx

www.cronyx.ru

Cyrix

www.cyrix.com

Daewoo

www.daewoo.com

Data General

www.dg.com

DATATEL

www.datatel.ru

DELL

www.dell.com

Demos

www.demos.su

DeTeSat

www.detesat.com

Diamond Communications

www.diamond.ru

D-Link

www.d-link.com

ECI Telecom

www.ecitele.com

Epson

www.epson.com

Epson (Rossiya)

www.epson.ru/

Ericsson

www.ericsson.se

Fujitsu Siemens

www.fujitsu-siemens.com

Gateway Computers

www.gateway.com

Gauss Interprise

www.gaussinterprise.com

General Electric

www.ge.com

GIGABYTE

www.giga-byte.com/

GIGABYTE (Rossiya)

www.gigabyte.ru

GOOGLE

www.google.com

Gray Research

www.gray-research.com

Hercules

us.hercules.com

Hewlett Packard

www.hp.com

Hewlett Packard (Rossiya)

welcome.hp.com/country/ru/rus/welcome.html

Hitachi

www.hitachi.com

Hummingbird

www.hummingbird.com

Hyland Software

www.onbase.com

IBM

www.ibm.com

IBM (Rossiya va MDH)

www.ibm.com/ru/

IBS

www.ibs.ru

ICL

www.icl.com

ICS

www.intelbuild.ru

Ideal

www.ideal.com

Informix Software

www.informix.com

Intel

www.intel.com

Intel (Rossiya)

www.intel.com/ru/

InterTrust

www.intertrust.com

Interwoven

www.interwoven.com

iru

www.iru.ru

Kaspersky Lab

www.kaspersky.com

KELLY SERVICES

www.kellyservices.com

KRONE

www.krone.com

LANDATA

www.landata.com

LEXIS-NEXIS

www.lexisnexis.com

Lexmark

www.lexmark.com/

Lexmark (Rossiya)

www.lexmark.ru

LG Electronics

www.lge.com

LG Electronics (Rossiya)

www.lg.ru

Liebert

www.liebert.com

Logitech

www.logitech.com

Lotus Development

www.lotus.com

Lucent Technologies

www.lucent.com

MAS Elektronikhandels GmbH

www.mas.de

Matsushita

www.matsushita.co.jp

Maxell

www.maxell.com

MD информационные системы

www.mdjs.ru

MGE

www.mgeups.com

Micron Technology

www.micron.com

Microsoft

www.microsoft.com

Microsoft (Rossiya)

www.microsoft.com/rus/

Mitsubishi

www.mitsubishi.com

MOD-TAP

www.mod-tap.ru

Motorola

www.motorola.com

Mustek

www.mustek.com

Mustek (Rossiya)

www.mustek.ru

NEC

www.nec.com

Netscape Communications

www.netscape.com

NeuHaus

www.neuhaus.de

Newbridge Networks

www.newbridge.com

NeXT Software

www.next.com

Nokia

www.nokia.com

Nortel Networks

www.nortelnetworks.com

Novell

www.novell.com

N-Power

www.380v.ru

NSI

www.nsi-com.ru

NVIDIA

www.nvidia.com

NVIDIA (Rossiya)

www.nvidia.ru

NWG

www.nwg.ru

OCS

www.ocs.ru

OKI

www.oki.com

OKI Europe limited

www.oki.ru

Oracle

www.oracle.com

Oracle (Rossiya)

www.oracle.com/ru

Palm

www.palm.com

Panasonic

www.panasonic.com

Panasonic (MDH)

www.panasonic.ru

ParaType

www.fonts.ru

People Soft

www.dedwards.com

PLUS Communications

www.pluscom.ru

Prime Vision Electric

www.pve.ru

Rainbow Technologies

www.rainbow.com

REDCENTER

www.redcenter.ru

REDLAB

www.redlab.ru

RiT TECHNOLOGIES LTD

www.rit.ru

Ritlabs

www.ritlabs.com

Rittal

www.rittal.de

ROSNET

www.rosnet.ru

ROVERBOOK

www.roverbook.com

RoverScan Computers

www.roverscan.ru

RSI

www.rsi.ru

R-Style

www.r-style.ru

RUSLAN Communications

www.ruslan-com.ru

Samsung Electronics

www.samsung.com

Santa Cruz Operation

www.sco.com

SAP

www.sap.com

Seiko Epson

www.epson.com

SGI

www.sgi.com

Sharp

www.sharp.co.jp

Siemens

www.siemens.com

Siemens Business Services AS

www.sbs.siemens.no

SMC

www.smc.com

Soft-Tronik

www.soft-tronik.ru

Software Innovation ASA

www.softinn.no

Sonera

www.sonera.ru

Sonet Technologies

www.sonet.ru

SONY

www.sony.com

SONY (Rossiya)

www.sony.ru

Sophos

www.keating.com

Staffware plc

www.staffware.com

Step Logic

www.step.ru

Sun Microsystems

www.sun.com

Sun Microsystems (Rossiya va MDH)

ru.sun.com

Sybari

www.sybari.com

Sybase

www.powersoft.com

Symantec Corporation

www.symantec.com

Symantec (Rossiya)

www.symantec.com/region/ru/

SYRUS systems

www.syrus.ru

TADIRAN

www.tadirantele.com

Tainet

www.tainet.ru

TDK

www.tdk.com

Teleport-TP

www.teleport-tp.ru

TerraNet

www.terranet.ru

Texas Instruments

www.ti.com

TopS

www.tops-msk.com

Toshiba

www.toshiba.com

Tower

www.tower.ru

Tower Software

www.TowerSoftware.com

Tower Technology

www.vignette.com

TRANSNET

www.transnet.ru

T-Soft

www.tsoft.aha.ru

UNI

www-win.uniinc.msk.ru

UNILAN

www.unilan.ru

Unisys

www.unisys.com

Verbatim

www.verbatim.com

Verbatim (Rossiya)

www.verbatim.ru

Verysell

www.verysell.ru

ViewSonic

www.viewsonic.com

ViewSonic Europe

www.viewsoniceurope.com/ru/

WatchGuard Technologies

www.watchguard.com

Wavetek Wandel & Goltermann

www.wg.com

Xerox

www.xerox.com

ZyXEL

www.zyxel.com

АДП-компьютерные сети

www.adpnet.ru

АйТи

www.it.ru

Ай-Ти

www.it.ru

АМТком

www.amtkom.ru

Анкей

www.ankey.ru

Антеро-Конект

www.aconnect.ru

Бука

www.buka.ru

Бурый Медведьwww.brownbear.ru**Вимком**www.vimcom.ru**Гарант Интернэйшнл**www.effectoffice.com**ГАРАНТ-ПАРК**www.park.ru**Голден Лайн**www.gl.ru**Группа Сетевые Системы (NSG)**www.nsg-ru.com**Диалог Дельта**www.ddelta.ru**ДиалогНаука**www.dials.ru**Диона Холдинг**www.diona.ru**Западная Техника**www.zt.ru**Интерком**www.datamini.com**Информзащита**www.infosec.ru**Информзащита**www.infosec.ru**Информсвязь**www.informsviaz.ru**ИнфоТекС**www.infotecs.ru**Касперского Лаборатория**www.kaspersky.ru**Катион**www.cation.com**Классика**www.classics.ru**Корпорация ОСС**www.oss.ru**ЛАНИТ**www.lanit.ru**Ланит**www.lanit.ru**Лауд-Линк**www.laudlink.ru**Малтаск**www.maltask.ru**Микрос**www.micros.ru**Монлайн**www.monline.ru**Московский Телепорт**www.mteleport.ru**МТУ-Информ**www.mtu.ru**НТЦ "Электрон Сервис"**www.elserv.ru**Омнибэнд Групп**www.omniband.ru**Открытые Технологии**www.ot.ru/engine/**Парус**www.parus.ru**Перспективные Технологии**www.ptfiber.com**Портал**www.portal.ru**ПРЕМИУМ ТЕЛЕКОМ**www.premium.ru**РТА**www.rta.ru**Релком**www.relcom.ru**Рематель**www.rdm.ch**РОСКО**www.rosco.ru**СвязьКомплект**www.skomplekt.com**СиБОСС (СБОSS)**www.cboss.ru**СИТЭС**www.cts.ru**Телеросс**www.nsb.rts.ru

ТЕЛЕ-СЕРВИС

www.tele-service.ru

Телмос

www.telmos.ru

Тераком.RU

www.terakom.ru/default.php

ТехноСерв А/С

www.technoserv.ru

Физикон

www.physicon.ru

Центральный Телеграф

www.ctel.msk.ru

**Электронные Офисные Системы
(ЭОС)**

www.eos.ru

Юнит Марк Про

www.unit.ru/marking/

MILLIY INTERNET XISMATLARI KO'RSATUVCHI TASHKILOTLAR

«ADASY» MChJ

Toshkent sh., Kunaev ko'ch., 8.
Tel.: 152-75-83

«ALBATROS» xususiy firmasi

Toshkent sh., A. Qahhor ko'ch., 49
Tel.: 152-63-92
Faks: 152-12-21

«Alizoda» xususiy firmasi

Toshkent sh., Chexov ko'ch., 4a
Tel.: 152-77-77

«ALNET» shu'ba korxonasi

Samarqand sh., A.Temur ko'ch., 34
Tel.: (3662) 31-21-75
Faks: 33-78-25

«Aloqa-radio-telekommunikatsiya» MChJ

Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buston sh.,
Sh. Rashidov ko'ch., 9
Tel.: (36158) 5-34-00

«Amaliy aloqalar biznesi axborot markazi» MChJ

Toshkent sh., Shahrisabz ko'ch., 16a
Tel.: 152-66-79, 120-62-45
Faks: 152-70-88

«ARS-INFORM» MChJ

Toshkent sh., Katartal ko'ch., 21
Tel.: 78-42-10
Faks: 78-73-41

«Axborot va taxlil markazi» MChJ

Farg'ona sh., Temur ko'ch., 60
Tel.: (3732) 26-62-55, 26-33-64

«AXBOROT-HISOBLASH MARKAZI» davlat unitar korxonasi

Toshkent sh., Mustaqillik ko'ch., 5
Tel/Faks: 139-15-20

«AXIS NETWORKS» MChJ

Toshkent sh., Toytepa ko'ch., 1
Tel.: 152-75-83
Faks: 152-75-83

«Bakri Uzbekistan Telekom»

(BUZTEL) xorijiy korxonasi

Toshkent sh., O'zbekiston ovozi ko'ch., 2.
Tel.: 132-03-31
Faks: 120-63-55

«BO'STONIM» xususiy firmasi

Toshkent sh., Buyuk Ipak Yo'li ko'ch., 1 tor
ko'cha, 19.
Tel.: 46-62-55
Faks: 114-34-84

«BUZTON» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., X.Alimjon maydoni, G'arb
tomoni
Tel.: 120-63-20

«Chirkom» qo'shma korxonasi

Chirchik sh., Chirchik sh. 50-yilligi ko'ch., 9
Tel.: (271) 2-55-55
Faks: 2-66-66

«Dino Soft» fan va texnika markazi

Qo'qon sh., Toshkent ko'ch., 16.
Tel.: (37355) 2-11-15

«DOSTLINK» MChJ

Toshkent sh., Abay ko'ch., 6
Tel.: 144-53-53

«Elektron» axborot tijorat firmasi

Toshkent vil., Almalik sh., A.Temur ko'ch., 55
Tel.: (8-37161) 4-18-52, 4-47-78

«Equant Global Networks Uzbekistan» shu'ba korxonasi

Toshkent sh., Oxunbabaev ko'ch., 3
Tel.: 136-19-35
Faks: 133-20-45

«GLH-Tashkent Online» MChJ

Toshkent vil., Yuqori Chirchik tumani, Xamza
ko'ch., 1
Tel.: 152-24-11

«GLOBALNET» MChJ

Toshkent sh., Pushkin ko'ch., 7/522
Tel.: 132-13-01

«INFONET-SERVIS» MChJ

Toshkent sh., Yusupov ko'ch., 54
Tel.: 144-80-59

«INFONET-SERVIS» MChJ

Toshkent sh., Nukus ko'ch., 21.
Tel.: 152-26-69
Faks: 152-26-69

«Infoport» MChJ

Toshkent sh., Buzbozor ko'ch., 21/14.
Tel.: 120-72-74

«INTERNEXT» xususiy firmasi

Toshkent sh., Fetisov ko'ch., 1/1.
Tel.: 152-15-99

«INTERPAGE NET» shu'ba jamiyati

Toshkent sh., U. Yusupov ko'ch., 10.
Tel.: 120-67-87

«IPLUS» MChJ

Toshkent sh., Borovskiy ko'ch., 2.
Tel.: 128-10-49

«Jahon informatsiya markazi» MChJ

Andijon sh., Istiqloq ko'ch., 34
Tel.: 24-63-56
Faks: 24-28-40

«Kelajak texnologiyalari» yopiq turdagi aksionerlik jamiyati

Toshkent sh., Sebzar, 19 pochta bo'limi
Tel.: 110-17-74

«Klassik» xususiy firmasi

Farg'ona sh., Paxlavon Maxmud ko'ch., 89
Tel.: 23-02-36
Faks: 23-58-61

«Kompyuter kommunikatsiya» MChJ

Toshkent sh., Buyuk Ipak Yo'li ko'ch., 42
Tel.: 67-15-04
Faks: 137-21-43

«KOMUZ-OSIYO» MChJ

Toshkent sh., Mavlyanov ko'ch., 2b
Tel.: 137-60-55
Faks: 137-63-89

«LIT-TEL» MChJ

Toshkent sh., Shevchenko ko'ch., 52
Tel.: 152-38-11, 156-48-00

«MAROQAND» MChJ

Toshkent sh., Buxoro ko'ch., 6
Tel.: 132-09-04, Faks: 133-37-99

«MARS COMPUTER SERVICE» MChJ

Shahrisabz sh., Buyuk Ipak Yo'li ko'ch., 98
Tel.: (37552) 2-75-92
Faks: 2-80-00

«MICROSTAR» xususiy firmasi

Urgench sh., Tinchlik ko'ch., 12.
Tel.: (362) 226-75-85

«NAYTOV» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., Matbuotchilar ko'ch., 32
Tel.: 132-08-57, 132-13-70

«NET CITY» MChJ

Toshkent sh., A. Tukay ko'ch., 33a
Tel.: 127-20-67 133-89-87

«OSIYO LINK» xususiy firmasi

Toshkent sh., Buyuk Ipak Yo'li ko'ch., 67
Tel.: 169-00-00

«PAYVAZ» MChJ

Toshkent sh., Shahrisabz ko'ch., 16a
Tel.: 152-16-29

«Professional Business Security and Bodyguard Services» MChJ

Toshkent sh., X. Alimjon maydoni, 2b
Tel.: 137-04-01
Faks: 137-04-00

«Radio Page Semurg» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., U. Yusupov ko'ch., 10
Faks: 144-86-97

«Radioaloqa, Radioeshittirish va Televidenie Markazi» unitar korxonasi

Toshkent sh., Xisor ko'ch., 88.
Tel.: 144-34-45
Faks: 21-05-55

«RAFSEL-TEX» MChJ

Toshkent sh., Fetisov ko'ch., 1/1
Tel.: 199-56-05

«RANADI» MChJ

Toshkent sh., X. Abdullaev ko'ch., 44/1
Tel.: 67-58-42

«Rubicon Witeless Communication» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., Kunaev ko'ch., 35
Tel.: 120-56-12
Faks: 120-72-86

«Sarkor Telekom» MChJ

Toshkent sh., Borovskiy ko'ch.,5
Tel.: 132-00-00

«Sarkor Wireless Communications» MChJ

Toshkent sh., Shahrisabz ko'ch., 85
Tel.: 132-10-28
Faks:136-33-75

«SERVIS VA KABEL SISTEMALARI» MChJ

Toshkent sh., Kari Niyozov ko'ch., 39
Tel.: 137-46-45 137-46-47
Faks: 120-69-04

«Sharbat» xususiy firmasi

Toshkent vil., Zangiata tumani, Nazarbek ko'ch.,18
Tel.: 117-44-00

«SHARQ TELEKOM» yopiq turdagi aksionerlik jamiyati

Toshkent sh., Asomov ko'ch., 24
Tel.: 34-84-88
Tel.: 114-66-01

«SIMUS» MChJ

Farg'ona sh., Al-Farg'oniy ko'ch., 5
Tel.: (373-2) 24-59-72
Faks: 24-11-88

«SUNRISE INTERNET» MChJ

Toshkent sh., Baku ko'ch., 32
Tel.: 191-75-29

«SVETALEKS» MChJ

Toshkent sh., Nukus ko'ch., 4
Tel.: 136-31-77

«Telekom Aleks» MChJ

Toshkent sh., Oltinko'l ko'ch., 2 tor ko'cha, 115
Tel.: 191-09-77

«TELEKOM» xususiy firmasi

Termez sh., At-Termeziy ko'ch., 28.
Tel.: (37622) 75-102
Faks: 28-994

«Telekommunikatsiya Tarmog'ı» MChJ

Toshkent sh., Navoiy ko'ch., 16a
Tel.: 144-18-81

«TELEPORT» xususiy firmasi

Toshkent sh., Pushkin ko'ch., 59
Tel.: 137-10-91, Faks: 162-17-27

«TELKO» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., A.Temur ko'ch., 25
Tel.: 137-06-86, 137-06-88

«TEXNIKA Ltd» MChJ

Qo'qon sh., Xuqandiy massivi, 60
Tel/Faks: (8-37355) 26-606, 28-335

«TEXNOPROSISTEM» MChJ

Toshkent sh., Farg'ona Yo'li ko'ch., 544/2
Tel.: 136-01-23

«TRANSNET» MChJ

Toshkent sh., Ergashev ko'ch., 2
Tel.: 114-66-34
Faks: 114-6-36

«TV-Inform» MChJ

Toshkent sh., X.Alimjon maydoni, 1b
Tel.: 137-48-65

«UNITECH» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., A.Temur ko'ch.,107b
Tel.: 138-58-51
Faks:138-58-52

«Uzinfocom» kompyuter va axborot texnologiyalarni rivojlanish markazi

Toshkent sh., A. Qodiriy ko'ch., 2
Tel.: 138-41-90
Faks:138-41-90

«Uzmacom» qo'shma korxonasi

Toshkent sh., Xalqlar Do'stligi prospekti,8
Tel.: 1730015

«UZPAK»

Toshkent sh., Xalqlar Do'stligi prospekti, 8
Tel.: 114-63-14
Faks: 114-63-22

«Uzsvyazsputnik» O'zbekiston-Rossiya ishlab chiqaruvchi korxonasi

Toshkent sh., A. Tolstoy ko'ch., 1
Tel.: 132-62-55

«Window to the World» MChJ

Samarqand sh., A. Ikramov ko'ch., 65
Tel.: 38-97-07, 22-10-82

«WORLD STUDIO» MChJ

Toshkent sh., Usmon Nosir ko'ch., 68a
Tel.: 152-40-43

«Yangiyod Interkom» MChJ

Toshkent vil, Yangiyo'l sh., Nizamiy ko'ch., 16
Tel.: (3712) 30-89-95

**«O‘zbekiston pochta» davlat
aksionerlik kompaniyasi**

Toshkent sh., A.Temur ko‘ch., 1 tor ko‘cha, 2a
Tel.: 133-57-47

**«O‘zbektelecom» aksionerlik
kompaniyasi**

Toshkent sh., A.Temur ko‘ch., 24
Tel.: 139-23-07

«O‘ZDUNROBITA» qo‘shma korxonasi

Toshkent sh., A.Temur ko‘ch., 24
Tel.: 130-01-00
Faks: 110-13-10

JAHON VA MDH AKT NASHRLARI

3DNews - Daily Digital Digest

www.3dnews.ru

[rus]

America's Network

www.americasnetwork.com

[ingliz]

Business Communications Review

www.bcr.com

[ingliz]

BYTE

www.byte.com

[ingliz]

BYTE/Россия

www.bytemag.ru

[rus]

C/C++ Users Journal

www.cuj.com

[ingliz]

Cabling Business Magazine

www.cablingbusiness.com

[ingliz]

Call Center Magazine

www.callcentermagazine.com

[ingliz]

Children Software Revue

www.childrensoftware.com

[ingliz]

СІО (Chief information officer / Руководитель информационной службы)

www.cio-world.ru

[rus]

CMP

www.cmpnet.com

[ingliz]

CNET

www.cnet.com

[ingliz]

CNews.ru

www.cnews.ru

[rus]

Communications Convergence

www.cconvergence.com

[ingliz]

Communications News

www.comnews.com

[ingliz]

Computer Bits

www.computerbits.com

[ingliz]

Computer Games Magazine

www.cgonline.com

[ingliz]

Computer Journal

www3.oup.co.uk/computer_journal/

[ingliz]

Computer Telephony Magazine

www.computertelephony.com

[ingliz]

Computer User

www.computeruser.com

[ingliz]

Computer Video

www.computervideo.net

[ingliz]

Computer Weekly

www.computerweekly.co.uk

[ingliz]

Computerworld

www.computerworld.com

[ingliz]

Computerworld Россия

www.osp.ru/cw/

[rus]

Computing Reviews

www.reviews.com

[ingliz]

Connect! ВКСС

www.connect.ru/journal.asp?id=16

[rus]

CONNECT! Мир связи

www.connect.ru/journal.asp?id=10

[rus]

CPU Computer Power User

www.computerpoweruser.com

[ingliz]

CRN (ИТ-Бизнес)www.crn.ru

[rus]

Database Trends and Applicationswww.dbta.com

[ingliz]

DB2 Magazinewww.db2mag.com

[ingliz]

Design & Publishingwww.graphic-design.com

[ingliz]

Dr. Dobb's Journalwww.ddj.com

[ingliz]

Electronic Businesswww.reed-electronics.com/eb-mag/

[ingliz]

eWeekwww.eweek.com

[ingliz]

Federal Computer Weekwww.fcw.com

[ingliz]

Ferrawww.ferra.ru

[rus]

GAME.EXEwww.game-exe.ru

[rus]

GameProwww.gamepro.com

[ingliz]

GameSpotwww.gamespot.com

[ingliz]

IEEE Spectrumwww.spectrum.ieee.org

[ingliz]

Imaging Magazine (Transform)www.transformmagazine.com

[ingliz]

Information Weekwww.informationweek.com

[ingliz]

InfoWorldwww.infoworld.com

[ingliz]

Integrated Solutionswww.integratedsolutionsmag.com

[ingliz]

Intelligent Enterprise**("Корпоративные системы")**www.crnep.ru/

[rus]

Internet Magazinewww.internet-magazine.com

[ingliz]

Internet Weekwww.internetwk.com

[ingliz]

Internet Worldwww.iw.com

[ingliz]

INTERNET ZONEwww.izcity.com

[rus]

Internet.ruwww.internet.ru

[rus]

IT-dailywww.it-daily.ru/

[rus]

iXBT Hardwarewww.ixbt.com

[rus]

Java Prowww.ftponline.com/javapro/

[ingliz]

JavaWorldwww.javaworld.com

[ingliz]

LAN Magazinewww.lanmag.com

[ingliz]

Linux Journalwww.linuxjournal.com

[ingliz]

Linux Todaywww.linuxtoday.com

[ingliz]

MacAddict

www.macaddict.com

[ingliz]

Machome

www.machome.com

[ingliz]

MacUser

www.macuser.com

[ingliz]

MacWeek

www.macweek.com

[ingliz]

MacWorld

www.macworld.com

[ingliz]

Maximum PC

www.maximumpc.com

[ingliz]

MSDN Magazine

msdn.microsoft.com/msdnmag/

[ingliz]

MSDN Magazine/Русская Редакция

www.microsoft.com/rus/msdn/magazine/

[rus]

Multi-CAD Magazine

www.multi-cad.com

[ingliz]

NET Magazine

www.ftponline.com/dotnetmag/

[ingliz]

Network Computing

www.networkcomputing.com

[ingliz]

Network Magazine

www.networkmagazine.com

[ingliz]

Network World

www.networkworld.com

[ingliz]

Official X-box Magazine

www.xbox.com

[ingliz]

Oracle Magazine

www.oramag.com

[ingliz]

Oracle Magazine Russian Edition

www.oracle.com/ru/oramag/

[rus]

Payphone Magazine

[ingliz]

PC Gamer

www.pcgamer.com

[ingliz]

PC Magazine

www.pcmag.com

[ingliz]

PC Magazine/RE ("Персональный компьютер сегодня")

www.pcmag.ru

[rus]

PC Photo

www.pcphotomag.com

[ingliz]

PC WEEK

www.eweek.com

[ingliz]

PC Week/RE ("Компьютерная неделя")

www.pcweek.ru

[rus]

PC World

www.pcworld.com

[ingliz]

PC/Computing (Smart Business for the New Economy)

www.smartbusinessmag.com

[ingliz]

PC-WEEK Russian Edition

www.pcweek.ru

[rus]

PCWorld

www.pcworld.com

[ingliz]

Phone+

www.phoneplusmag.com

[ingliz]

Press Room

www.pressroom.ru

[rus]

Public Communications Magazine

[ingliz]

Publish/Дизайн. Верстка. Печать

www.osp.ru/publish/
[rus]

Satellite Comm

[ingliz]

Smart Computing

www.smartcomputing.com
[ingliz]

Speech Technology

www.speechtechmag.com
[ingliz]

SQL Server

www.sqlmag.com
[ingliz]

Stuff

www.osp.ru/dl/
[rus]

Sys Admin

www.samag.com
[ingliz]

Technology Review

www.technologyreview.com
[ingliz]

Telecom Gear

www.telecomgearonline.com
[ingliz]

TELECOM LIBRARY Inc

library.telecommagazine.com
[ingliz]

Telecommunications

www.telecommagazine.com
[ingliz]

**TELECONNECT Magazine
(Communications Convergence)**

www.cconvergence.com
[ingliz]

TeleManagement

[ingliz]

Telemarketing

www.tmcnet.com/cis/telemarketing.htm
[ingliz]

TeleProfessional

[ingliz]

TERRALAB

www.terralab.ru
[rus]

UnixWorld

www.networkcomputing.com/unixworld/unixhome.html
[ingliz]

UPGRADE - новый уровень ваших компьютеров

[rus]

VARBusiness

www.varbusiness.com
[ingliz]

Visual Studio Magazine

www.ftponline.com/vsm/
[ingliz]

Web Developer Journal

www.webdevelopersjournal.com
[ingliz]

Web Reference

www.webreference.com
[ingliz]

Web Techniques

www.webtechniques.com
[ingliz]

Windows & .NET Magazine

www.winnetmag.com/magazine/
[ingliz]

Windows & .NET Magazine/RE

www.osp.ru/win2000/
[rus]

Wired

www.wired.com/wired/
[ingliz]

XBox

www.xbox.ru
[rus]

XML & Web Services Magazine

www.ftponline.com/xmlmag/
[ingliz]

ZDNet

www.zdnet.com
[ingliz]

ZDNet.ru

www.zdnet.ru
[rus]

Бестселлеры IT-рынка

www.itresearch.ru
[rus]

**Директор информационной службы
(CIO.RU)**

www.osp.ru/cio/

[rus]

Домашний Компьютер

www.homepc.ru

[rus]

Журнал сетевых решений/LAN

www.osp.ru/lan/

[rus]

**Каталог-справочник "Мир связи и
информации. Connect!"**

www.connect.ru/catalog.asp

[rus]

Компьюлента

www.compulenta.ru

[rus]

Компьютерный мир от А до Я

www.osp.ru/file.ru/

[rus]

Компьютерный мир от А до Я /**ПЕРВЫЕ ЛИЦА**

www.osp.ru/bus/ff/

[rus]

КомпьютерПресс

www.compress.ru

[rus]

Компьютерра

www.computerra.ru

[rus]

Лица IT-бизнеса

www.it-vip.ru/

[rus]

Мир Internet

www.iworld.ru

[rus]

Мир ПК

www.osp.ru/pcworld/

[rus]

Навигатор Игрового Мира

www.gamenavigator.ru

[rus]

Открытые системы

www.osp.ru/os/

[rus]

ПЛ: Компьютеры

[rus]

Планета Интернет

www.planeta.ru

[rus]

Связьинвест

www.connect.ru/journal.asp?id=40

[rus]

Сети и системы связи

www.ccc.ru

[rus]

Сети/Network World

www.osp.ru/nets/

[rus]

Системный Администратор

www.samag.ru

[rus]

СОФТЕРРА

www.softerra.ru

[rus]

Фотодело

www.fotodelo.ru

[rus]

MILLIY AKT NASHRLARI

Aloqa dunyosi

700000, Toshkent, A.Tolstoy ko'ch., 1

Tel.: (998-71) 1336195

Faks: (998-71) 1398782

Axborotnoma

Toshkent, J. Obidova ko'ch., 7a

Tel.: (998-71) 1375200

Faks: (998-71) 1375207

E-mail: ftmtm@uzpak.uz

Web: <http://ftmtm.uzpak.uz>

InfoCom.UZ

Toshkent, Buyuk Ipak Yo'li ko'ch., 115

(«Sayohat-Sari» mehmonhonasi, 204 hona)

Tel: (998-712) 671606, 675262

E-mail: info@infocom.uz

Web: <http://www.infocom.uz>

INTERNETDA IZLASH TIZIMLARI

Jahon izlash tizimlari

<http://www.aj.com>

<http://www.altavista.com>

<http://www.aol.com>

<http://www.excite.com>

<http://www.eyeontheweb.com>

<http://galaxy.einet.net>

<http://www.google.com>

<http://www.hotbot.com>

<http://infoseek.go.com>

<http://www.inktomi.com>

<http://www.lycos.com>

<http://home.snap.com>

<http://www.webcrawler.com>

<http://www.yahoo.com>

MDH izlash tizimlari

<http://www.ru>

<http://www.aport.ru>

<http://www.look.ru>

<http://www.mail.ru>

<http://www.rambler.ru>

<http://www.ulitka.ru>

<http://www.weblist.ru/russian/>

<http://www.yandex.ru>

O'zbekiston izlash tizimlari

<http://www.search.uz>

<http://www.search.re.uz>

<http://www.sk.uz>

<http://www.vse.uz>

AKT SOHASIDA O‘ZBEKISTON WEB MANBALARI

«10.uz» veb-dizayn studiyasi

www.10.uz

«Age Computers» firmasi

www.age.uz

«Albatros» Internet-provayderi

www.albatros.uz

«Almamater» Internet-kafesi

www.almamater.uz

«Arbuz.Com» O‘zbekiston resurslari

reytingi

top.arbuz.com

«Ars-Inform» Internet-provayderi

www.ars-inform.uz

«AsrVision» kompaniyasi – veb dizayn va xosting

www.asrvision.com

«Axiom.Uz» O‘zbekiston resurslari reytingi

www.axiom.uz

«BAIK Technologies» kompaniyasi. Amaliy dasturlar ustuda ishlash

www.baik.uz

«Banner.Uz» Baneralmashuv tizimi

www.banner.uz

«BCC» Internet-provayderi

www.bcc.com.uz, www.bcc.uz

«Bilimlar virtual supermaketi» portali

www.bilimdon.uz

«BillurNet» kompaniyasi – O‘zbekistonda professional xosting

www.billur.net

«BIS» veb-dizayn studiyasi

bis.freenet.uz

«Bozor.Uz» elektron savdo maydoni

www.bozor.uz

«Buzton» kompaniyasi

www.buzton.com

«Byte Net» Internet-klubi

bytenet.by.ru

«Caftar» veb-studiyasi

www.caftar.com

«CCC» Internet-provayderi

www.ccc.uz

«CHAT-CLUB» Internet-kafesi

www.chat-klub.sk.uz

«Classic» Internet-provayderi

www.classic.uz

«Compi Club» kompyuter klubi

www.compclub.tkt.uz

«Computer Plaza» veb-studiyasi

www.bilim.uz

«Computer.uz» do‘koni

www.computer.uz

«Coscom» uyali aloqa operatori

www.coscom.uz

«Daewoo Unitel» uyali aloqa operatori

www.daewoounitel.com

«Daewoo Unitel» uyali aloqa operatori

www.unitel.uz

«Delfi» kompaniyasi – kompyuter jihozlari

www.delfi.uz

«Design.uz» veb-dizayn studiyasi

www.design.uz

«Euracom» – UZ zonasida domen nomlarini ro‘yxatdan o‘tkazuvchi

www.noc.uz

«EURACOM» firmasi

www.euracom.uz

«Evrika dizayn» – zamonaviy veb sahifa arzon narxlarda

www.eureka.sk.uz

«Freenet» Uzbekistan

www.freenet.uz

«GlobalNET» Internet-provayderi

www.globalnet.uz

«INET.UZ» internet markazi

www.inet.uz

«InfoNet» Internet-provayderi

www.infonet.uz

«**INFOPORT**» Internet-provayderi

www.infoport.uz

«**Intal Telecom**» Buxoro filiali

bukhara.intal.uz

«**INTAL-Telecom**» Internet-provayderi

www.intal.uz

«**Intermikro**» kompaniyasi

www.intermicrouz.com

«**Internet.uz**» axboriy Internet loyiha

www.internet.uz

«**IPLUS**» Internet-provayderi

www.iplus.uz

«**Ishonch**» Internet-provayderi

www.ishonch.uz

«**Jonim.com**» pochta xizmati

www.jonim.com

«**Kelajak**» Internet-provayderi

www.kelajak.uz

«**KomUz-OSIYO**» Internet-provayderi

www.comuz.uz

«**Linux**» o'zbek tilida

freax.homelinux.net

«**LIT-TEL**» Internet-provayderi

www.litel.uz

«**Masdar**» veb-dizayn studiyasi

www.masdar.uz

«**Matrix**» Internet-klubi

www.icmatrix.h10.ru

«**MBOX**» tasvirlar katalogi

www.mbox.www

«**MyWeb**» tanlanganlar uchun bepul sahifa

www.myweb.sk.uz, www.myweb.tn.uz

«**Naytov**» kompaniyasi

www.naytov.com

«**NCI Projects, Inc.**» kompaniyasi
(Toshkent)

www.ncipro.uz

«**NetCity**» Internet-provayderi

www.nc.uz, www.netcity.uz

«**NEXT Technology**» kompaniyasi

www.next.uz

«**NextLevel**» veb-dizayn studiyasi

www.nextlevel.tn.uz

«**O'zbekiston maktablarida Internet**»
loyihasi

www.connect.uz

«**O'zbektelekom**» AK

www.uztelecom.uz

«**O'zdunrobta**» SMS xizmati

www.sms.uzdunrobta.uz

«**Osiyo Express**» Internet-provayderi

www.osiyo.uz

«**Osiyo Link**» Internet-provayderi

www.ol.uz, www.osiyolink.uz

«**Panda**» guruxi

www.panda.uz

«**Payvaz**» Internet-provayderi

www.payvaz.uz

«**PBS-ISP**» Internet-provayderi

www.pbs.uz

«**Perfectum Mobile**» uyali aloqa operatori

www.cdma.uz

«**Platinum Connect**» kompaniyasi

www.platinum.uz

«**Platinum Connect**» sahifa oynasi

www.oxygen.uz

«**Promo.UZ**» Baneralmashuv tizimi

www.promo.uz

«**RADIOPAGE**» peydjng kompaniyasi

www.radiopage.uz

«**Raqamli rivojlanish tashabbusi**» dasturi

www.ddi.uz

«**Reklama.Uz**» Baneralmashuv tizimi

www.reklama.uz

«**Remshop.com**» do'koni

www.remshop.com

«**ReSearchUZ**» izlash tizimi

www.search.re.uz

«**ROL-O'zbekiston**» Internet-provayderi

www.rol.uz

«**Sarkor Telecom**» Internet-provayderi

www.sarkor.uz

«Sarkor» kompaniyasi

www.sarkor.com

«Search.Uz» O'zbekiston izlash tizimi

www.search.uz

«Sharq Telekom» Internet-provayderi

www.st.uz

«SIMAIL.UZ» pochta xizmati

www.simail.uz

«SIMUS» Internet-provayderi

www.simus.uz

«SK.UZ» O'zbekiston resurslari katalogi

www.sk.uz

«SKS» kompaniyasi – uy tarmoqlari

www.sks.uz

«Software.uz» loyihasi

www.software.uz

«ssTLD UZ» - UZ zonasida domen
nomlarni ro'yxatdan o'tkazish

www.reg.uz

«STC DinoSoft» kompaniyasi

www.dinosoft.uz

«STORMSOFT» guruxi

www.storm.tps.uz

«Telekom Alek\$» Internet-provayderi

www.ta.uz

«Terra» Veb-xosting

www.terra.uz

«Thuraya Uzbekistan» kompaniyasi

www.thuraya.uz

«TKT» Internet-provayderi

www.tkt.uz

«Torg.Uz» elektron savdo maydoni

www.torg.uz

«Toshkent shahar telefon tarmog'i» AJ

www.tshtt.uz

«TPS» Internet-provayderi

www.tps.uz

«TS-Technology» kompaniyasi. Seriyali
SHK va serverlar ishlab chikarish.

www.tstech.uz

«Unitech» kompaniyasi.

Telekommunikatsiya xizmatlari

www.unitech.uz

«uzbekistan.tn.uz» O'zbekiston resurslari
katalogi

uzbekistan.tn.uz

«Uzdunrobita» uyali aloqa operatori

www.uzdunrobita.uz

«UzInfoCom» markazi

www.uzinfocom.uz

«Uzmakom» uyali aloqa operatori

www.uzmacom.uz

«UzNet» Internet-provayderi

www.uznet.net

«UZPAK» davlat axborot almashuv
tarmog'i

www.uzpak.uz

«UzPunto» izlash tizimi

www.uzpunto.by.ru

«Uztel» ko'rgazmasi

www.uztel.iteca.uz

«VIP.Uz» Markaziy Osiyo internet loyihasi

www.vip.uz

«WebUz-maximum» veb-dizayn studiyasi

www.bukhara.biz

«Windows» haqida hamma ma'lumot

winfaq.mbox.uz

«Ziyo» Internet-provayderi

www.ziyo.uz

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini
rivojlantirish jamg'armasi

www.fond-ict.uz

Butun UZ bo'yicha izlash tizimi

www.vse.uz

Davlat aloqa inspeksiyasi

www.gis.uz

Elektron tijorat portali

www.e-commerce.uz

Fan-texnika va marketing tadqiqotlari
markazi

www.ftmtm.uzpak.uz

IATP Angren

www.angren.freenet.uz

IATP Buxoro

www.bukhara.iatp.uz

IATP Chirchiq

chirchik.iatp.uz

IATP Termiz

www.termiz.iatp.uz

Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish masalalari bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi Kengash

www.ictcouncil.gov.uz

O'zAAA maxsus halokatdan tiklanish boshkarmasi

www.savu.uz, www.cavu.uzpak.uz

O'zbekiston Aloqa va axborotlashtirish agentligi

www.aci.uz

O'zbekiston ekspress pochta

www.ems.uzpak.uz

O'zbekiston internet-forumi <uznet/>

www.const.uz/forum/

O'zbekiston interneti festivali

www.festival.uz

O'zbekiston ish izlash tizimi

www.job.uz

O'zbekiston milliy universiteti

www.nuu.uz

O'zbekiston odamlar izlash tizimi

uz.poiski.ru

O'zbekiston uyali ko'chma portali

www.mobile.uz

O'zbekistondagi global internet tashabbusi

www.gipi.uz

O'zbekistonda Internetdan Erkin foydalanish va O'rgatish Dasturi

www.iatp.uz

Sardor Maksudov veb-dizayn studiyasi

www.webdesign.tn.uz

Shaharlararo va xalqaro aloqa tarmoqlari boshkaruv markazi

www.tmc.uzpak.uz

Tabriknomalar tarqatish xizmati

cards.krasota.uz

Toshkent axborot-izlash serveri

www.uzcenter.com

Toshkent Axborot texnologiyalari universiteti

www.tuit.uzpak.uz

Uyali telefonlar dunyosi

www.mobile.sk.uz

Xalqaro magistral aloqalar texnik bog'lanmasi №5

www.tumms.intal.uz

Yosh dasturchilar uyushmasi

www.developers.uz

HIS-TUYG'U ALOMATLARI

His-tuyg'u alomatlari Internetda anchadan beri ko'llaniladi. Ularni bahs xonalarida, chatlarda, veb-saxifalarida va kompyuterga oid nashrlarda uchratish mumkin. His-tuyg'u alomatlari ko'p joy egalamay, his-tuyg'ularni va biror narsaga bo'lgan munosabatlarni a'lo darajada namoyish eta oladilar. Kuyidagi jadvalda ko'pincha ishlatiladigan his-tuyg'u alomatlari keltirilgan.

:-)	Asosiy jilmayish	:-{	Moylovli
;-)	Ko'z qisish	:-P	Tilini ko'rsatish
:-[Befarq	:-k	Meni tishlab ol
:-(:->	Qovoq uyish Kesatiq	:-S	Aldagan
>:->	Yovuz	:-j	Chapga jilmaish
>:->	Hazilkash yovuz	:-D	Qahqaha otmomoq
:-[Vampir	:-X	Og'iz berkligi
:-!	Normal holat	:-o	Voy-voy-voy!
:-E	So'yoq tishli vampir	:-\	Loqayd
:-\$	Gapira olmayman	:-/	Skeptik
:-*	Nordon iste'mol qilish	:-	Omon bo'ling
:-e	Homushlik	:-*)	Mast
:-@	Arillash	:-<	G'amgin
:-%	Byurokrat	<:o)	Masxaraboz
:-t	Xursand emas	:-0	Jim bo'!!
:-#	Sun'iy jag' bilan	:-v	Gapiruvchi
:-i	Biroz jilmayish	:-'	Tupiruvchi
:-&	Til chishlash	:-^)	Burni singan
:-]	Telba	:-<)	Kuvnoq kuchukcha
:-?	Trubka chekish	:-<(%:-)	G'amgin kuchukcha Ko'zlari chiqqan
:-Q	Chekuvchi	8:-)	Ko'zaynalik yoki hayron bo'lgan
:-[Xafa telba		

POCHTA VA CHAT SHEVASI

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
2L8	Too late	Juda kech
2U2	To you too	Sizga ham
4GM	Forgive me	Meni kechiring
4RL?	For real?	Rost-mi?
AAYF	As always, your friend	Doimo bo'lganidek, do'sting
AFAIK	As far as I know	Men bilishimcha
AFK	Away from keyboard	Klaviaturadan narida
AKA	Also known as	U ham shunday tanilgan
ASAP	As soon as possible	Iloji boricha tezroq
ASL	Age, sex, location?	Yosh, jins va turar joyingiz?
ASLP	Age, sex, location, picture?	Yosh, jins, turar joy va suratingiz?
ATM	At the moment	Bir onda
ATYS	Anything you say	Aytganingiz
AWA	As well as	U ... ham shunday ...
B4	Before	oldin
B4N	Bye for now	Hozircha xayr
BAC	Back at computer	Kompyuterga qaytdim
BAK	Back at keyboard	Klaviaturaga qaytdim
BBIAB	Be back in a bit	Bir zumda qaytaman
BBL	Be back later	Kechroq qaytaman
BBS	Be back soon	Yaqin orada qaytaman
BCNU	Be seein' you	Ko'rishguncha
BF	Boyfriend	Yigiti
BFN	Bye for now	Hozircha xayr
B/C	Because	Chunki
BCNU	Be seein' you	Ko'rishguncha
BIL	Brother in law	Qaynag'a
BME	Based on my experience	Tajribamga asoslangan xolda
BOT	Back on topic	Mavzuga qaytmoq
BRH	Be right here	Hozir qaytaman
BRB	Be right back	Hozir qaytaman
BTDT	Been there, done that	U yerda bo'lganman, u narsani qilganman
BTW	By the way	Aytgancha
BYTM	Better you than me	Mendan ko'ra sen

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
CMIIW	Correct me if I'm wrong	Noto'g'ri bo'lsa to'g'irlang
CU	See you	Ko'rishguncha
CUL	Catch you later	Kechroq ko'rishamiz
CUS	See you soon	Yaqin orada ko'rishamiz
CUL8R	See you later	Kechroq ko'rishamiz
CWOT	Complete waste of time	Behuda vaqtni o'tkazmoq
CYA	See ya	Ko'rishguncha
CYL	Catch ya lata	Kechroq ko'rishamiz
DBEYR	Don't believe everything you read	O'qiganingni ba'zilariga ishonma
DHYB	Don't hold your breath	Qafasingizni ushlab qolmang
DIY	Do it yourself	O'zing qil
DQYDJ	Don't quit your day job	Ishingni tashlama
DT	Dang Typos	Nuqson
EAK	Eating at keyboard	Klaviatura oldida ovqatlanish
EOD	End of discussion	Bahsga yakun
EOL	End of lecture	Ma'ruzaga yakun
F	Female	Ayol
F2F	Face to face	Yuzma- yuz
FIL	Father in law	Qaynata
FITB	Fill in the blanks	Bo'sh joylarini to'ldir
FNB	Football and beer	Futbol va pivo
FOCL	Falling off the chair laughing	Kulayotib stuldan yiqilmoq
FOFL	Falling on the floor laughing	Kulayotib polga yiqilmoq
FUT	Follow up to...	... davom etib
FYA	For your amusement	Hursandchiligiz uchun
FYI	For your information	Ma'lumotingiz uchun
G2G	Gotta go	Ketishim kerak
GA	Go ahead	Sizdan keyin
GA	Good afternoon	Xayrli kun
GAL	Get a life	Tirilgin
GBH	Great Big Hug	Katta quchoq ochib
GE	Good evening	Xayrli kech
GF	Girlfriend	Yorim
GFN	Gone for now	Hozircha ketgan
GG	Good game	Yaxshi o'yin bo'ldi
GI	Good idea	Yaxshi fikr
GICBTS	Gosh, I can't believe that stuff!	Ey xudoyim, bunga ishona olmayman

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
GJ	Good job	Barakalla
GL	Good luck	Omad tilayman
GM	Good morning	Xayrli tong
GMTA	Great minds think alike	Donolar ham shunday fikrlaydi
GN	Good night	Xayrli tun
GOWM	Go out with me	Men bilan uchrashuvga chiq
GR8	Great	Zo'r
GTG	Got to go	Ketishim kerak
HAGD	Have a good day	Kuningiz xayrli o'tsin
HAND	Have a nice day	Kuningiz xayrli o'tsin
HF	Have fun	Maroq topinglar
HH	Ha-ha	Xa-xa
HHSF	Ha-ha, so funny	Xa-xa, qanday kulgili
HHVF	Ha-ha, very funny	Xa-xa, juda ham kulgili
HO	Hold on	To'xtab tur
H/O	Hold on	To'xtab tur
HOAS	Hold on a second	Bir zum to'xtab tur
HTH	Hope this helps	Ishonaman bu yordam beradi
IAC	In any case	Xar qanday xolatda
IAG	It's all good	Bu hammasi yaxshi
IAGW	In a good way	Yaxshi yo'lda
IC	I see	Tushundim
IDGI	I don't get it	Tushunmadim
IDK	I don't know	Bilmayman
IDNK	I do not know	Bilmayman
IDNDT	I did not do that	Uni bilmayman
IIRC	If I remember correctly	Meni eslashimcha
IK	I know	Bilaman
IKWUM	I know what you mean	Nima demoqchiligingni bilaman
INRS	It's not rocket science	Bu qiyin emas
IOW	In other words	Boshqa so'z bilan aytganda
IRL	In real life	Haqiqiy hayotda
IS	I'm sorry	Afsuslanmoq
ISWYM	I see what you mean	Nima demoqchiligingni tushindim
J/K	Just kidding	Xazilashayapman
J/P	Just playing	O'ynayapman
K	OK	Okey

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
KIT	Keep in touch	Ko'rishib turaylik
KWIM	Know what I mean?	Nima demoqchiligimni tushinayapsanmi?
L8R	Later	Kechroq
LMK	Let me know	Manga xabar ber
LTR	Long term relationship	Uzoq muddatli munosabatlar
LYK	Let you know	Senga xabar qilaman
LYLAB	Love you like a brother	Seni akamdek sevaman
LYLAS	Love you like a sister	Seni opamdek sevaman
LOL	Laugh out loud	Qahqaha otib kulmoq
LOLOL	Lots of laugh out louds	Ko'p qahqaha otib kulmoq
LTNS	Long time, no see	Anchadan beri ko'rishmadik
LUM	Love you man	Seni sevaman
LYMI	Love you, mean it	Haqiqatdan sevaman
M	Male	Erkak
M8	Mate, a.k.a. friend	Do'st
ME2	Me too	Men ham
MIL	Mother in law	Qaynana
MMA	Meet me at ...	Men bilan da uchrash
MOO	My own opinion	Mening fikrim
MYOB	Mind your own business	O'z ishingni qil
NBD	No big deal	Hechqisi yo'q
N2M	Not too much	Chakki emas
NE1	Anyone	Kimdir
NFW	No freakin' way	Bo'lishi mumkin emas
NM	Nevermind	Hechqisi yo'q
NM	Not much	Chakki emas
NO1	No one	Hechkim
NOMB?	None of my business?	Mening ishim emas-a?
NOMBR?	None of my business, right?	Mening ishim emas-a?
NOTTOMH	Not off the top of my head	Hozir esimda yo'q
NOYB	None of your business	Ishing bo'lmasin
NP	No problem	Gap-so'z bo'lishi mumkin emas
NRN	No reply necessary	Javob berish shart emas
NSISR	Not sure if spelled right	To'g'ri yozganimga shubham bor
NT	Nice try	Yaxshi urinish
NVM	Nevermind	Hechqisi yo'q
NW	No way	Iloji yo'q

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
OIC	Oh, I see	Tushundim
OMG	Oh my gosh	Ey, xudoyim!
OMOHOD	One minute, one hour, one day	Bir daqiqa, bir soat, bir kun
ONNA	Oh no, not again	Faqat yanamas
OT	Off topic	Mavzuga tegishli emas
OT	Other topic	Boshqa mavzu
OTOH	On the other hand	Boshqa tarafdin
PLZ	Please	Iltimos
PPL	People	Odamlar
QT	Cutie	Yoqimtoy
RESQ	Rescue	Kutqarmoq
RL	Real Life	Haqiqiy hayot
ROF	Rolling on the floor	Polda dumalayapman
ROTFL	Rolling on the floor laughing	Qahqaha otib, polda dumalayapman
RTFM	Read the flippin' manual	Qo'llanmani o'qing
S/B	Should be	Bo'lish kerak
SCNR	Sorry, could not resist	Kechirasan, qarshilik ko'rsata olmadim
SIL	Sister in law	Qaynsingil
SLY	Still love you	Xali ham seni sevaman
SOS	Same old stuff	O'sha eski narsa
sp?	Spelling?	Xusnihat?
STR8	Straight	To'g'ri
SWAK	Sealed with a kiss	muhrlangan
SYSOP	System Operator (chat monitor)	Tizim operatori
TBC	To be continued	Davomi bor
TC	Take care	Yaxshi qol
TC	That's cool	Zo'r
TGIF	Thank goodness it's Friday	Xudoga shukur, bugun juma
TOH	The other half	Boshqa yarmi
THX	Thanks	Rahmat
TNX	Thanks	Rahmat
TIA	Thanks in advance	Oldindan rahmat
TMA	Take my advice	Maslahatimga quloq sol
TMI	Too much information	Oshiqcha axborot
TTFN	Ta ta for now	Hozircha xayr
TTYL	Talk to you later	Ko'rishguncha xayr
TTYS	Talk to you soon	Yaqin orada ko'rishamiz

Qisqartma	Inglizcha	O'zbekcha
TWIMC	To whom it may concern	Kimga ta'liqli bo'lsa
TY	Thank you	Rahmat
TYVM	Thank you very much	Katta rahmat
U2	You too	Sen ham
UR	You are	Sen
UR	Your	Seni
W/	With	Bilan
W8	Wait	To'xtab tur
W8AM	Wait a minute	Bir daqiqa to'xtab tur
WB	Welcome back	Qaytishingiz qutlug' bo'lsin
WB	Write back	Javobini yoz
WDMB	Will do my best	Xarakat qilib ko'raman
WE	Whatever	Nima qilibdi?
WNDITWB	We never did it this way before	Oldin bunday qilmaganmiz
W/O	Without	Nimadursiz
WWJD	What would Jesus do?	Iso nima qilgan bo'lar edi?
Y	Why?	Nimaga?
YRG	You are good!	Sen zo'r ekansan!
?	Huh?	Ex
?4U	Question for you	Senga savol

